

નમો નમો નિમ્મલદંસણસ્સ
બાલ બ્રહ્મચારી શ્રી નેમિનાથાય નમઃ
પૂજ્ય આનન્દ-ક્ષમા-લલિત-સુશીલ-સુધર્મસાગર-ગુરૂભ્યો નમઃ

આગમ- ૫

ભગવતી

આગમસૂત્ર ગુજરાતી ભાવાનુવાદ-૨

અનુવાદક અને સંપાદક

આગમ દિવાકર મુનિ દીપરત્નસાગરજી

[M.Com. M.Ed. Ph.D. શ્રુત મહર્ષિ]

આગમ ગુજરાતી અનુવાદ શ્રેણી પુષ્પ-૫

નમો નમો નિમ્મલદંસણસ્સ

બાલ બ્રહ્મચારી શ્રી નેમિનાથાય નમઃ

પૂજ્ય આનન્દ-ક્ષમા-લલિત-સુશીલ-સુધર્મસાગર-ગુરૂભ્યો નમઃ

(૫)

ભગવતી

આગમસૂત્ર ગુજરાતી ભાવાનુવાદ-૨

પ્રકાશન તારીખ 30/03/2020

સોમવાર

તિથી- ૨૦૭૬, ચૈત્ર સુદ-૬

અનુવાદક અને સંપાદક

આગમ દિવાકર મુનિ દીપરત્નસાગરજી

[M.Com. M.Ed. Ph.D. શ્રુત મહર્ષિ]

∞∞: સંપર્ક :∞∞

જૈનમુનિ ડો. દીપરત્નસાગર [M.Com., M.Ed., Ph.D., શ્રુતમહર્ષિ]

Email: - jainmunideepratnasagar@gmail.com Mob

Web address:- (1) www.jainelibrary.org,

Mobile: - 09825967397

(2) Deepratnasagar.in

—: ટાઇપ સેટિંગ :—

આસુતોષ પ્રિન્ટર્સ, 09925146223

—: પ્રિન્ટર્સ :—

નવપ્રભાત પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ 09825598855

૪૫ આગમ વર્ગીકરણ					
ક્રમ	આગમનું નામ	સૂત્ર	ક્રમ	આગમનું નામ	સૂત્ર
૦૧	આચાર	અંગસૂત્ર-૧	૨૫	આતુરપ્રત્યાખ્યાન	પયન્નાસૂત્ર-૨
૦૨	સૂત્રકૃત્	અંગસૂત્ર-૨	૨૬	મહાપ્રત્યાખ્યાન	પયન્નાસૂત્ર-૩
૦૩	સ્થાન	અંગસૂત્ર-૩	૨૭	ભક્તપરિજ્ઞા	પયન્નાસૂત્ર-૪
૦૪	સમવાય	અંગસૂત્ર-૪	૨૮	તંદુલવૈચારિક	પયન્નાસૂત્ર-૫
૦૫	ભગવતી	અંગસૂત્ર-૫	૨૯	સંસ્તારક	પયન્નાસૂત્ર-૬
૦૬	જ્ઞાતાધર્મકથા	અંગસૂત્ર-૬	૩૦.૧	ગચ્છાચાર	પયન્નાસૂત્ર-૭
૦૭	ઉપાસકદશા	અંગસૂત્ર-૭	૩૦.૨	ચન્દ્રવેધ્યક	પયન્નાસૂત્ર-૭
૦૮	અંતકૃત્ દશા	અંગસૂત્ર-૮	૩૧	ગણિવિદ્યા	પયન્નાસૂત્ર-૮
૦૯	અનુત્તરોપપાતિકદશા	અંગસૂત્ર-૯	૩૨	દેવેન્દ્રસ્તવ	પયન્નાસૂત્ર-૯
૧૦	પ્રશ્નવ્યાકરણદશા	અંગસૂત્ર-૧૦	૩૩	વીરસ્તવ	પયન્નાસૂત્ર-૧૦
૧૧	વિપાકશ્રુત	અંગસૂત્ર-૧૧	૩૪	નિશીથ	છેદસૂત્ર-૧
૧૨	ઔપપાતિક	ઉપાંગસૂત્ર-૧	૩૫	બૃહત્કલ્પ	છેદસૂત્ર-૨
૧૩	રાજપ્રશ્નિય	ઉપાંગસૂત્ર-૨	૩૬	વ્યવહાર	છેદસૂત્ર-૩
૧૪	જીવાજીવાભિગમ	ઉપાંગસૂત્ર-૩	૩૭	દશાશ્રુતસ્કન્ધ	છેદસૂત્ર-૪
૧૫	પ્રજ્ઞાપના	ઉપાંગસૂત્ર-૪	૩૮	જીતકલ્પ	છેદસૂત્ર-૫
૧૬	સૂર્યપ્રજ્ઞપ્તિ	ઉપાંગસૂત્ર-૫	૩૯	મહાનિશીથ	છેદસૂત્ર-૬
૧૭	ચન્દ્રપ્રજ્ઞપ્તિ	ઉપાંગસૂત્ર-૬	૪૦	આવશ્યક	મૂલસૂત્ર-૧
૧૮	જંબૂદ્વીપપ્રજ્ઞપ્તિ	ઉપાંગસૂત્ર-૭	૪૧.૧	ઓઘનિર્યુક્તિ	મૂલસૂત્ર-૨
૧૯	નિરયાવલિકા	ઉપાંગસૂત્ર-૮	૪૧.૨	પિંડનિર્યુક્તિ	મૂલસૂત્ર-૨
૨૦	કલ્પવતંસિકા	ઉપાંગસૂત્ર-૯	૪૨	દશવૈકાલિક	મૂલસૂત્ર-૩
૨૧	પુષ્પિકા	ઉપાંગસૂત્ર-૧૦	૪૩	ઉત્તરાધ્યયન	મૂલસૂત્ર-૪
૨૨	પુષ્પચૂલિકા	ઉપાંગસૂત્ર-૧૧	૪૪	નન્દી	ચૂલિકાસૂત્ર-૧
૨૩	વૃષ્ણિદશા	ઉપાંગસૂત્ર-૧૨	૪૫	અનુયોગદ્વાર	ચૂલિકાસૂત્ર-૨
૨૪	ચતુઃશરણ	પયન્નાસૂત્ર-૧	---	-----	-----

આગમસૂત્ર- પ 'ભગવતી ભાગ-૨'

અંગસૂત્ર- પ ગુજરાતી ભાવાનુવાદ

ક્યાં શું જોશો ?

ક્રમ	વિષય	પૃષ્ઠ	ક્રમ	વિષય	પૃષ્ઠ
	ભાગ-૧- અનુક્રમણિકા		૬	શતક ૬	૧૦૧
૧	શતક ૧	૦૦૬	૭	શતક ૭	૧૧૮
૨	શતક ૨	૦૩૬	૮	શતક ૮	૧૩૭
૩	શતક ૩	૦૫૪	૯	શતક ૯	૧૭૪
૪	શતક ૪	૦૭૯	૧૦	શતક ૧૦	૨૦૫
૫	શતક ૫	૦૮૧	૧૧	શતક ૧૧	૨૧૪
	ભાગ-૨- અનુક્રમણિકા				
૧૨	શતક ૧૨	૦૦૬	૨૭	શતક ૨૭	૨૦૪
૧૩	શતક ૧૩	૦૨૮	૨૮	શતક ૨૮	૨૦૪
૧૪	શતક ૧૪	૦૪૪	૨૯	શતક ૨૯	૨૦૫
૧૫	શતક ૧૫	૦૫૫	૩૦	શતક ૩૦	૨૦૬
૧૬	શતક ૧૬	૦૭૬	૩૧	શતક ૩૧	૨૧૦
૧૭	શતક ૧૭	૦૮૮	૩૨	શતક ૩૨	૨૧૨
૧૮	શતક ૧૮	૦૯૫	૩૩	શતક ૩૩	૨૧૩
૧૯	શતક ૧૯	૧૧૨	૩૪	શતક ૩૪	૨૧૬
૨૦	શતક ૨૦	૧૨૦	૩૫	શતક ૩૫	૨૨૨
૨૧	શતક ૨૧	૧૩૬	૩૬	શતક ૩૬	૨૨૬
૨૨	શતક ૨૨	૧૩૮	૩૭	શતક ૩૭	૨૨૭
૨૩	શતક ૨૩	૧૪૦	૩૮	શતક ૩૮	૨૨૭
૨૪	શતક ૨૪	૧૪૧	૩૯	શતક ૩૯	૨૨૭
૨૫	શતક ૨૫	૧૬૫	૪૦	શતક ૪૦	૨૨૮
૨૬	શતક ૨૬	૨૦૦	૪૧	શતક ૪૧	૨૩૧

મુનિ દીપરત્નસાગરજીનું આ પૂર્વેનું સાહિત્ય-સર્જન					
આગમસાહિત્ય			આગમસાહિત્ય		
ક્રમ	સાહિત્ય નામ	બુક્કસ	ક્રમ	સાહિત્ય નામ	બુક્કસ
1	મૂલ આગમ સાહિત્ય:-	147	5	આગમ અનુક્રમ સાહિત્ય:-	09
	- 1- આગમસુત્તાણિ-મૂલં print	[49]		- 1- આગમ વિષયાનુક્રમ- મૂળ.	02
	-2- આગમસુત્તાણિ-મૂલં Net	[45]		-2- આગમ વિષયાનુક્રમ સટીકં.	04
	-3- આગમમજ્જૂષા મૂલ પ્રત.	[53]		-3- આગમ સૂત્ર-ગાથા અનુક્રમ	03
2	આગમ અનુવાદ સાહિત્ય:-	165	6	આગમ અન્ય સાહિત્ય:-	10
	- 1- આગમસૂત્ર ગુજરાતી ભાવાનુવાદ	[47]		- 1- આગમ કથાનુયોગ	06
	-2- આગમસૂત્ર હિન્દી અનુવાદ Net	[47]		-2- આગમ સંબંધી સાહિત્ય	02
	-3- AagamSootra English	[11]		-3- ઋષિભાષિત સૂત્રાણિ	01
	-4- આગમસૂત્ર સટીક ગુજરાતી	[48]		-4- આગમિય સૂક્તાવલી	01
	-5- આગમસૂત્ર હિન્દી અનુવાદ print	[12]		આગમ સાહિત્ય- કુલ પુસ્તક	518
3	આગમ વિવેચન સાહિત્ય:-	171		આગમ સિવાયનું અન્ય સાહિત્ય	
	- 1- આગમસૂત્ર સટીકં	[46]	1	તત્વાભ્યાસ સાહિત્ય-	13
	-2- આગમ મૂલં એવં વૃત્તિ - 1	[51]	2	સૂત્રાભ્યાસ સાહિત્ય-	06
	-3- આગમ મૂલં એવં વૃત્તિ -2	[09]	3	વ્યાકરણ સાહિત્ય-	05
	-4- આગમ ચૂર્ણિ સાહિત્ય	[09]	4	વ્યાખ્યાન સાહિત્ય-	04
	-5- સવૃત્તિક આગમસૂત્રાણિ- 1	[40]	5	જિનભક્તિ સાહિત્ય-	09
	-6- સવૃત્તિક આગમસૂત્રાણિ-2	[08]	6	વિધિ સાહિત્ય-	04
	-7- સચૂર્ણિક આગમસુત્તાણિ	[08]	7	આરાધના સાહિત્ય	03
4	આગમ કોષ સાહિત્ય:-	16	8	પરિચય સાહિત્ય-	04
	- 1- આગમ સદ્કોસો	[04]	9	પૂજન સાહિત્ય-	02
	-2- આગમ કહાકોસો	[01]	10	તીર્થંકર સંક્ષિપ્ત દર્શન	25
	-3- આગમ-સાગર-કોષ:	[05]	11	પ્રકીર્ણ સાહિત્ય-	05
	-4- આગમશબ્દાદિસંગ્રહ પ્રા-સં-ગુ.	[04]	12	દીપરત્નસાગરના લઘુશોધનિબંધ	05
	-5- આગમ બૃહત્ નામ કોષ:	[02]		આગમ સિવાયનું સાહિત્ય કુલ	85
	1-આગમ સાહિત્ય કુલ પુસ્તક.				518
	2-આગમેતર સાહિત્ય કુલ પુસ્તક.				085
	દીપરત્નસાગરજીનું કુલ સાહિત્ય				603

શતક-૧૨

સૂત્ર-૫૨૯

બારમાં શતકમાં દશ ઉદ્દેશા છે – શંખ, જયંતિ, પૃથ્વી, પુદ્ગલ, અતિપાત, રાહુ, લોક, નાગ, દેવ, આત્મા.

શતક-૧૨, ઉદ્દેશો-૧ 'શંખ'

સૂત્ર-૫૩૦ થી ૫૩૨

૫૩૦. તે કાળે, તે સમયે શ્રાવસ્તી નામે નગરી હતી. કોષ્ઠક ચૈત્ય હતું. (નગરી અને ચૈત્યનું વર્ણન ઉપવાઈ સૂત્ર અનુસાર જાણવું) તે શ્રાવસ્તી નગરીમાં શંખ આદિ ઘણા શ્રાવકો રહેતા હતા. તેઓ સમૃદ્ધ યાવત્ અપરિભૂત હતા, જીવાજીવના જ્ઞાતા હતા યાવત્ સ્વયં સ્વીકૃત તપોકર્મ વડે આત્માને ભાવિત કરતા વિચરતા હતા. તે શંખ શ્રાવકને ઉત્પલા નામે પત્ની હતી. તે સુકુમાલ યાવત્ સુરૂપા, શ્રાવિકા, જીવાજીવની જ્ઞાતા યાવત્ વિચરતી હતી.

તે શ્રાવસ્તી નગરીમાં પુષ્કલી નામે શ્રાવક હતો, સમૃદ્ધ યાવત્ અપરિભૂત હતો, જીવાજીવનો જ્ઞાતા હતો, યાવત્ સ્વીકૃત તપોકર્મ વડે આત્માને ભાવિત કરતા વિચરતો હતો.

તે કાળે, તે સમયે ભગવંત મહાવીર સ્વામી પધાર્યા, પર્ષદા નીકળી યાવત્ પર્યુપાસે છે. ત્યારે તે શ્રાવકોએ ભગવંતના આગમનના સમાચાર સાંભળીને આ વૃત્તાંત જાણ્યો, આલભિકા નગરીના શ્રાવકોની માફક વંદન માટે ગયા યાવત્ પર્યુપાસે છે. ત્યારે શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે તે શ્રાવકોને તથા તે મોટી પર્ષદાને ધર્મકથા કહી, યાવત્ પર્ષદા પાછી ગઈ.

તે શ્રમણોપાસકો ભગવંત પાસે ધર્મ સાંભળીને, અવધારીને હર્ષિત-સંતુષ્ટ થયા. ભગવંત મહાવીરને વંદન-નમસ્કાર કર્યા, વાંદી-નમીને પ્રશ્નો પૂછે છે, તેના અર્થોને ગ્રહણ કરે છે, ત્યાર પછી પોતાના ઉત્થાનથી ઉઠી, ભગવંત પાસેથી, કોષ્ઠક ચૈત્યથી નીકળી, શ્રાવસ્તી નગરી જવાને રવાના થયા.

૫૩૧. ત્યારે તે શંખ શ્રાવકે, તે શ્રાવકોને આમ કહ્યું – હે દેવાનુપ્રિયો ! તમે વિપુલ અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ તૈયાર કરાવો પછી આપણે વિપુલ અશનાદિનું આસ્વાદન કરતા, વિસ્વાદન કરતા, ભોજન કરતા-કરાવતા પાક્ષિક પૌષધનું અનુપાલન કરતા વિચરીશું. ત્યારે તે શ્રાવકો, શંખ શ્રાવકના આ કથનને વિનયપૂર્વક સ્વીકારે છે,

ત્યારપછી તે શંખ શ્રાવકને આ આવા પ્રકારનો મનોગત સંકલ્પ યાવત્ ઉત્પન્ન થયો – તે વિપુલ અશનાદિનું આસ્વાદન આદિ કરતા, વિશેષ આસ્વાદન કરતા, પરસ્પર આપતા અને ભોગવતા, પાક્ષિક પૌષધનું અનુપાલન કરી વિચરવું, મારા માટે શ્રેયસ્કર નથી. પણ મારી પૌષધશાળામાં બ્રહ્મચારી રહી, મણિ-સુવર્ણના ત્યાગ કરી, માલા-વર્ણક-વિલેપનથી રહિત થઈ, શસ્ત્ર-મુસલ આદિના ત્યાગરૂપ, એકલા, કોઈના સાથ વિના, દર્ભ-સંસ્તારકે બેસીને પાક્ષિક-પૌષધનું અનુપાલન કરી વિચરવું શ્રેયસ્કર છે.

આ પ્રમાણે વિચારીને જ્યાં શ્રાવસ્તી નગરી છે, જ્યાં પોતાનું ઘર છે, જ્યાં ઉત્પલા શ્રાવિકા છે, ત્યાં આવે છે. આવીને ઉત્પલા શ્રાવિકાને પૂછીને, જ્યાં પૌષધશાળા છે, ત્યાં આવે છે, આવીને પૌષધશાળામાં પ્રવેશે છે, પૌષધશાળામાં પ્રવેશીને પૌષધશાળા પ્રમાણે છે, પ્રમાણને ઉચ્ચાર પ્રસવણ ભૂમિને પડિલેહે છે પછી દર્ભનો સંથારો પાથરે છે, પાથરીને તેના ઉપર આરૂઢ થાય છે. પછી પૌષધશાળામાં બ્રહ્મચર્યપૂર્વક પાક્ષિક પૌષધ યાવત્ પાલન કરતો રહે છે.

ત્યારે તે શ્રાવકો જ્યાં શ્રાવસ્તી નગરી, જ્યાં પોતાના ઘરો છે ત્યાં આવે છે, આવીને વિપુલ અશનાદિ તૈયાર કરાવે છે, કરાવીને પરસ્પર બોલાવે છે, બોલાવીને આમ કહ્યું – એ પ્રમાણે હે દેવાનુપ્રિયો ! અમે તે વિપુલ અશનાદિ તૈયાર કરાવ્યા છે, શંખ શ્રાવક હજી આવેલ નથી, તો હે દેવાનુપ્રિયો ! આપણે શંખ શ્રાવકને બોલાવીએ તે શ્રેય છે.

ત્યારે તે પુષ્કલી શ્રાવક, તે શ્રાવકોને આમ કહે છે – તમે બધા સારી રીતે સ્વસ્થ અને વિશ્વસ્ત થઈને બેસો, હું

શંખ શ્રાવકને બોલાવી લાવું છું, એમ કહીને તે શ્રાવકો પાસેથી નીકળ્યો, નીકળીને શ્રાવસ્તી નગરીની વચ્ચોવચ્ચ થઈને શંખ શ્રાવકના ઘેર આવ્યો, આવીને શંખ શ્રાવકના ઘરમાં પ્રવેશ્યો.

ત્યારે તે ઉત્પલા શ્રાવિકાએ પુષ્કલી શ્રાવકને આવતા જોઈને હર્ષિત-સંતુષ્ટ થઈ, આસનેથી ઉભી થઈને સાત-આઠ પગલા સામે ગઈ, જઈને પુષ્કલી શ્રાવકને વંદન-નમસ્કાર કર્યા, કરીને આસન ગ્રહણ કરવા નિમંત્રણ આપ્યું. પછી આમ કહ્યું - હે દેવાનુપ્રિય ! આપના આગમનના પ્રયોજનને જણાવો. ત્યારે પુષ્કલી શ્રાવકે ઉત્પલા શ્રાવિકાને આ પ્રમાણે કહ્યું - હે દેવાનુપ્રિયા ! શંખ શ્રાવક ક્યાં છે ?

ત્યારે તે ઉત્પલા શ્રાવિકાએ પુષ્કલી શ્રાવકને આમ કહ્યું - હે દેવાનુપ્રિય ! શંખ શ્રાવક પૌષ્ધશાળામાં બ્રહ્મચારીપણે પાક્ષિક પૌષ્ધ સ્વીકારી યાવત્ રહેલ છે. ત્યારે તે પુષ્કલી શ્રાવક પૌષ્ધશાળામાં શંખ શ્રાવક પાસે ગયો. જઈને ગમનાગમન પ્રતિક્રમ્ય, પ્રતિક્રમીને શંખ શ્રાવકને વંદન-નમસ્કાર કર્યા, કરીને આમ કહ્યું - હે દેવાનુપ્રિય ! અમે વિપુલ અશનાદિ તૈયાર કરાવેલ છે, તેથી હે દેવાનુપ્રિય ! આપણે જઈએ અને વિપુલ અશનાદિનું આસ્વાદન કરતા યાવત્ પાલન કરતા વિચરીએ.

ત્યારે તે શંખ શ્રાવકે પુષ્કલી શ્રાવકને આમ કહ્યું - હે દેવાનુપ્રિય ! તે વિપુલ અશનાદિનું આસ્વાદન યાવત્ ધર્મ જાગરિકા કરતા વિચરવુ કલ્પતુ નથી, મને પૌષ્ધશાળામાં પૌષ્ધસહ યાવત્ વિચરવું કલ્પે છે. હે દેવાનુપ્રિયો ! તમે બધા સ્વ ઈચ્છાનુસાર તે વિપુલ અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમનું આસ્વાદન કરતા યાવત્ વિચરો.

ત્યારે તે પુષ્કલી શ્રાવક, શંખ શ્રાવક પાસેથી પૌષ્ધશાળાથી નીકળ્યો, નીકળીને શ્રાવસ્તી નગરીની વચ્ચોવચ્ચ થઈ જ્યાં તે શ્રાવકો હતા, ત્યાં આવ્યો, આવીને તે શ્રાવકોને આમ કહ્યું - હે દેવાનુપ્રિયો ! શંખશ્રાવક પૌષ્ધશાળામાં પાક્ષિક પૌષ્ધ ગ્રહીને યાવત્ રહ્યો છે, તેણે કહ્યું છે કે- હે દેવાનુપ્રિયો ! તમે સ્વેચ્છાથી તે વિપુલ અશનાદિને આસ્વાદતા યાવત્ વિચરો, શંખ શ્રાવક હાલ આવતો નથી.

ત્યારે તે શ્રાવકોએ તે વિપુલ અશનાદિને આસ્વાદતા યાવત્ રહ્યા. ત્યારે તે શંખ શ્રાવકને મધ્યરાત્રિએ ધર્મ જાગરિકા કરતા આ, આવા પ્રકારનો યાવત્ સંકલ્પ સમુત્પન્ન થયો. મારે કાલે યાવત્ સૂર્ય જાજવલ્યમાન થતાં શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વાંદી, નમી યાવત્ પર્યુપાસના કરીને, ત્યાંથી પાછા ફરીને પાક્ષિક પૌષ્ધ પારવો શ્રેયસ્કર છે.

આ પ્રમાણે વિચારીને, બીજે દિવસે પ્રાતઃકાલે સૂર્યોદય થતાં યાવત્ પૌષ્ધશાળાથી નીકળે છે, નીકળીને પ્રવેશયોગ્ય શુદ્ધ, મંગલ, વસ્ત્રોને સારી રીતે પહેર્યા, પોતાના ઘેરથી નીકળ્યો, નીકળીને પગે ચાલતો શ્રાવસ્તી નગરીની વચ્ચોવચ્ચથી થઈને યાવત્ પર્યુપાસે છે. તેને અભિગમ નથી.

ત્યારે તે સર્વે શ્રાવકો કાલ સૂર્ય જાજવલ્યમાન થતા, સ્નાન કર્યું, બલિકર્મ કર્યું યાવત્ શરીરને અલંકૃત કરીને પોત-પોતાના ઘરોથી નીકળ્યા, એક સ્થાને ભેગા થયા, થઈને બાકીનું પૂર્વવત્ યાવત્ પર્યુપાસે છે.

ત્યારે શ્રમણ ભગવંત મહાવીર, તે શ્રાવકોને તથા પર્યાદાને ધર્મકથા કહી યાવત્ તેઓ આજ્ઞાના આરાધક થયા. ત્યારપછી તે શ્રાવકો ભગવંતની પાસે ધર્મ સાંભળી, અવધારી, હર્ષિત-સંતુષ્ટ થઈ ઉત્થાનથી ઉઠે છે, ઉઠીને ભગવંતને વાંદી-નમીને જ્યાં શંખ શ્રાવક છે ત્યાં આવીને, શંખ શ્રાવકને આમ કહ્યું -

હે દેવાનુપ્રિય ! કાલે તે અમને એમ કહ્યું કે - દેવાનુપ્રિયો ! તમે સ્વેચ્છાથી વિપુલ અશનાદિ કરતા યાવત્ વિચરો, ત્યારે તું એકલો પૌષ્ધશાળામાં યાવત્ રહ્યો, હે દેવાનુપ્રિય ! તમે ઠીક અમારી હેલના કરી.

હે આર્યો ! એમ ભગવંતે તે શ્રાવકોને આમંત્રીને કહ્યું - હે આર્યો ! તમે શંખ શ્રાવકની હીલના-નિંદા-ખિંસા-ગર્હા-અવમાનના ન કરો. શંખ શ્રાવક પ્રિયધર્મી, દૃઢધર્મી છે, તેણે સુદક્ષ જાગરિકા કરી છે.

૫૩૨. ભગવન્ ! એમ કહીને ગૌતમસ્વામીએ શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વંદન નમસ્કાર કર્યા, વાંદી, નમીને આ પ્રમાણે કહ્યું - ભગવન્ ! જાગરિકા કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! જાગરિકા ત્રણ ભેદે છે, તે આ - બુદ્ધ જાગરિકા, અબુદ્ધ જાગરિકા, સુદક્ષ જાગરિકા. ભગવન્ ! ત્રણ જાગરિકા કહી, તેનું શું કારણ છે ?

ગૌતમ ! જે આ અરહંત ભગવંત ઉત્પન્ન જ્ઞાન-દર્શનધર આદિ જેમ 'સ્કંદક'માં કહ્યા, યાવત્ સર્વજ્ઞ, સર્વદર્શી છે, તે બુદ્ધ છે, બુદ્ધ-જાગરિકા જાગે છે, તેની પ્રમાદ રહિત અવસ્થાને 'બુદ્ધ જાગરિકા' કહે છે.

જે આ અણગાર ભગવંતો ઇર્થા સમિત, ભાષા સમિત, યાવત્ ગુપ્ત બ્રહ્મચારી છે, તેઓ અબુદ્ધ (અસર્વજ્ઞ) જાગરિકાથી જાગે છે. તેઓની ધર્મ જાગરણને 'અબુદ્ધ જાગરિકા' કહે છે.

જે આ શ્રાવકો જીવાજીવના જ્ઞાતા છે યાવત્ તપોકર્મથી આત્માને ભાવિત કરતા વિચરે છે, તેઓની જાગરિકાને સુદક્ષ જાગરિકા જાગે છે. તેથી હે ગૌતમ ! એમ કહે છે કે ત્રિવિધા જાગરિકા યાવત્ સુદક્ષ જાગરિકા છે.

સૂત્ર-૫૩૩

ત્યારે તે શંખ શ્રાવકે શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વાંદી, નમીને, આમ કહ્યું - ભગવન્ ! ક્રોધને વશ જીવ શું બાંધે ? શું કરે ? શેનો ચય કરે ? શેનો ઉપચય કરે ? હે શંખ ! ક્રોધને વશ જીવ આયુ સિવાયની સાત કર્મપ્રકૃતિ શિથિલબંધન બદ્ધ હોય, તેને દઢ બંધનવાળી કરે છે, ઇત્યાદિ પહેલા શતકમાં અસંવૃત્ત અણગારમાં કહ્યા મુજબ કહેવું યાવત્ ભ્રમણ કરે છે. ભગવન્ ! માનને વશ થઈને જીવના વિષયમાં પણ એ પ્રમાણે જ જાણવું. એ રીતે માયાને વશ અને લોભને વશ યાવત્ જીવ સંસારમાં પરિભ્રમણકરે છે.

ત્યારે તે શ્રાવકો ભગવંત પાસે આ અર્થને સાંભળીને, અવધારીને, ભયભીત, ત્રસ્ત, દુઃખિત, સંસારના ભયથી ઉદ્ધિગ્ન થઈ ભગવંતને વંદન-નમસ્કાર કર્યા, વાંદી, નમીને, શંખ શ્રાવક પાસે આવીને, શંખ શ્રાવકને વાંદી, નમીને પોતાના કૃત્ય માટે સારી રીતે વિનયપૂર્વક વારંવાર ખમાવે છે.

ત્યારે તે શ્રાવકો, ઇત્યાદિ બધું શતક-૧૧ મુજબ આલંભિકા માફક કહેવું યાવત્ પાછા ગયા.

ભગવન્ ! એમ આમંત્રીને ગૌતમ સ્વામીએ શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વાંદી, નમીને આ પ્રમાણે કહ્યું - હે ભગવન્ ! શંખ શ્રાવક આપ દેવાનુપ્રિય પાસે પ્રવ્રજ્યા ગ્રહણ કરવામાં સમર્થ છે ? ગૌતમ ! તેમ શક્ય નથી, ઇત્યાદિ ઋષિભદ્રપુત્ર માફક કહેવું યાવત્ અંત કરશે. ભગવન્ ! આપ કહો છો, તે એમ જ છે, તે એમ જ છે.

શતક-૧૨, ઉદ્દેશા-૧નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૨, ઉદ્દેશો-૨ 'જયંતિ'

સૂત્ર-૫૩૪ થી ૫૩૬

૫૩૪. તે કાળે, તે સમયે કૌશાંબી નગરી હતી, ચંદ્રાવતરણ ચૈત્ય હતું, તે કૌશાંબી નગરીમાં સહસ્રાનીક રાજાનો પૌત્ર, શતાનીક રાજાનો પુત્ર, ચેટક રાજાનો દોહિત્ર, મૃગાવતી દેવીનો પુત્ર, જયંતિ શ્રાવિકાનો ભત્રીજો એવો ઉદાયન રાજા હતો.

તે કૌશાંબી નગરીમાં સહસ્રાનીક રાજાની પુત્રવધૂ શતાનીક રાજાની પત્ની, ચેટક રાજાની પુત્રી, ઉદાયન રાજાની માતા, જયંતિ શ્રાવિકાની ભોજાઈ મૃગાવતી નામે રાણી હતી. તેણી સુકુમાલ યાવત્ સુરૂપા શ્રાવિકા હતી યાવત્ વિચરતી હતી.

તે કૌશાંબીમાં સહસ્રાનીક રાજાની પુત્રી, શતાનીક રાજાની બહેન, ઉદાયન રાજાની ફોઈ, મૃગાવતી રાણીની નાંદ, વૈશાલિક શ્રાવક, અરહંતની પૂર્વ શર્યાતરી જયંતિ નામે શ્રાવિકા હતી. તેણી સુકુમાલ યાવત્ સુરૂપા, જીવાજીવની જ્ઞાતા યાવત્ હતી.

૫૩૫. તે કાળે, તે સમયે સ્વામી સમોસર્યા યાવત્ પર્યપાસે છે. ત્યારે તે ઉદાયન રાજા આ વૃત્તાંત પ્રાપ્ત થતા હર્ષિત, તુષ્ટ થઈને કૌટુંબિક પુરુષોને બોલાવે છે, બોલાવીને આમ કહ્યું - હે દેવાનુપ્રિયો ! જલદીથી કૌશાંબી નગરીને અંદર-બહારથી, એ રીતે જેમ કૂણિકમાં કહ્યું તેમ બધું કહેવું યાવત્ પર્યપાસે છે.

ત્યારે જયંતિ શ્રાવિકા આ વૃત્તાંત જાણીને હર્ષિત-સંતુષ્ટ થઈને મૃગાવતી દેવી પાસે આવે છે, આવીને

મૃગાવતી દેવીને આમ કહ્યું – જેમ શતક-૯-માં ઋષભદત્તના વર્ણનમાં કહ્યા મુજબ યાવત્ કલ્યાણકારી થશે.

ત્યારે તે મૃગાવતી દેવીએ જ્યંતિ શ્રાવિકાના વચનને એ જ રીતે સ્વીકાર્યા, જે રીતે દેવાનંદાએ સ્વીકારેલા. ત્યારે તે મૃગાવતી દેવીએ કૌટુંબિક પુરુષોને બોલાવ્યા, બોલાવીને કહ્યું – ઓ દેવાનુપ્રિયો ! જલદી જેમાં વેગવાન ઘોડા જોડેલ હોય તેવો યાવત્ ધાર્મિક યાન પ્રવર જોડીને ઉપસ્થિત કરો. યાવત્ તેઓ ઉપસ્થિત કરે છે, યાવત્ તે પુરુષોએ આજ્ઞા પાછી સોંપી.

ત્યારે તે મૃગાવતી દેવી, જ્યંતિ શ્રાવિકા સાથે, સ્નાન કરીને, બલિકર્મ કરીને યાવત્ શરીરે અલંકૃત થઈને, ઘણી કુબ્જા દાસી સાથે યાવત્ અંતઃપુરથી નીકળે છે, નીકળીને બાહ્ય ઉપસ્થાનશાળામાં ધાર્મિક શ્રેષ્ઠ યાન પાસે આવીને યાવત્ તેમાં બેઠી. ત્યારે મૃગાવતી દેવી, જ્યંતિ શ્રાવિકા સાથે ધાર્મિક શ્રેષ્ઠ યાનમાં બેસીને પોતાના પરિવાર સાથે નીકળે છે, યાવત્ જેમ 'ઋષભદત્ત'માં કહ્યું તેમ યાવત્ ધાર્મિક યાનથી નીચે ઊતરી.

ત્યારે તે મૃગાવતી દેવી, જ્યંતિ શ્રાવિકા સાથે, ઘણી કુબ્જા દાસી સાથે જેમ 'દેવાનંદા'માં કહ્યું તેમ યાવત્ વાંદી, નમીને ઉદાયન રાજાને આગળ કરીને ત્યાં રહી અને યાવત્ ભગવંતને પર્યુપાસે છે.

ત્યારે ભગવંત મહાવીર, રાજા ઉદાયન, રાણી મૃગાવતી, જ્યંતિ શ્રાવિકા અને તે મોટી પર્ષદાને યાવત્ ધર્મ કહે છે, પર્ષદા પાછી ફરી, ઉદાયન પાછો ફર્યો, મૃગાવતી દેવી પણ પાછી ફરી.

૫૩૬. ત્યારે તે જ્યંતિ શ્રાવિકા શ્રમણ ભગવંત મહાવીરની પાસે ધર્મ સાંભળી, અવધારી, હર્ષિત-સંતુષ્ટ થઈને ભગવંતને વાંદી-નમીને આમ કહે છે –

ભગવન્ ! જીવો કયા કારણે જલદી ગુરુત્વને (ભારેપણાને) પામે? હે જ્યંતિ ! પ્રાણાતિપાતથી યાવત્ મિથ્યા દર્શન શત્રુત્વથી, એ રીતે જીવો ગુરુત્વને જલદી પામે, પ્રથમ શતક મુજબ યાવત્ કર્મસ્થિતિ વધારે છે અને સંસારમાં વારંવાર પરિભ્રમણ કરે છે અને પ્રાણાતિપાત આદિના ત્યાગથી કર્મસ્થિતિ ઘટાડે છે અને સંસારનો પાર પામે છે.

ભગવન્ ! જીવોનું ભવસિદ્ધિકત્વ સ્વાભાવિક કે પારિણામિક ? હે જ્યંતિ! સ્વાભાવિક છે, પારિણામિક નથી.

ભગવન્ ! ભવસિદ્ધિક બધા જીવો શું સિદ્ધ થશે ? હા, જ્યંતિ ! થશે.

ભગવન્ ! જ્યારે બધા ભવસિદ્ધિક જીવો સિદ્ધ થશે, ત્યારે શું લોક ભવસિદ્ધિક રહિત થઈ જશે ? ના, તે અર્થ સમર્થ નથી. ભગવન્ ! કયા કારણથી એમ કહો છો કે બધા ભવસિદ્ધિક જીવો સિદ્ધ થશે ત્યારે ભવસિદ્ધિક રહિત લોક થશે નહીં ? હે જ્યંતિ ! જે રીતે કોઈ સર્વાકાશ શ્રેણી હોય, જે અનાદિ, અનંત, પરિત્ત, પરિવૃત્ત હોય, તેમાંથી સમયે સમયે એક-એક પરમાણુ પુદ્ગલ ખંડ કાઢતા-કાઢતા અનંત ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી સુધી કાઢવામાં આવે તો પણ તે શ્રેણી ખાલી થતી નથી, તે પ્રમાણે હે જ્યંતિ ! બધા ભવ્યો સિદ્ધ થશે, લોક ભવિજીવ રહિત થશે, ઇત્યાદિ.

ભગવન્ ! જીવો સૂતા સારા કે જાગતા સારા ? હે જ્યંતિ! કેટલાક જીવો સૂતા સારા, કેટલાક જીવો જાગતા સારા. ભગવન્ ! એમ કેમ કહો છો ?

હે જ્યંતિ! જે આ જીવો અધાર્મિક, અધર્માનુગ, અધર્મિષ્ઠ, અધર્મકથી, અધર્મપ્રલોડી, અધર્મમાં આસક્ત, અધર્મ સમુદાયાર, અધર્મ વડે જ વૃત્તિને કરતા વિચરે છે, એવા જીવોનું સૂતા રહેવું સારુ છે, આવા જીવો સૂતા રહીને, ઘણા પ્રાણ-ભૂત-જીવ-સત્વોને દુઃખ, શોક યાવત્ પરિતાપ દેવામાં પ્રવૃત્ત થતા નથી. આવા જીવો સૂતા રહીને પોતાને, પરને, તદુભયને ઘણા અધાર્મિક સંયોગોમાં ફસાવતા નથી, આવા જીવોનું સૂતા રહેવું સારું.

હે જ્યંતિ ! જે આ જીવો ધાર્મિક, ધર્માનુગ યાવત્ ધર્મ વડે વૃત્તિ કરતા વિચરે છે, આ જીવોનું જાગવું સારું. આવા જીવો જાગતા રહીને ઘણા પ્રાણો યાવત્ સત્વોને દુઃખ ન આપીને યાવત્ પરિતાપ ન આપીને વર્તે છે તે જીવો જાગતા રહીને પોતાને, બીજાને, તદુભયને ઘણા ધાર્મિક સંજોગોમાં જોડનાર થાય છે. આવા જીવો જાગતા રહીને ધર્મ જાગરિકાથી પોતાને જાગૃત રાખનારા થાય છે. આવા જીવો જાગતા સારા, માટે હે જ્યંતિ! એવું કહેલ કે કેટલાક જીવો ઉંઘતા સારા અને, કેટલાક જીવો જાગતા સારા.

ભગવન્ ! જીવોમાં સબલત્વ સારું કે દુર્બલત્વ સારું ? હે જયંતિ ! કેટલાક જીવોનું સબલત્વ સારું, કેટલાક જીવોનું દુર્બલત્વ સારું. ભગવન્ ! એમ કેમ કહો છો ? જયંતિ ! જે આ અધાર્મિક જીવો યાવત્ વિચરે છે, એ જીવોનું દુર્બલત્વ સારું, અહીં સૂતેલા જીવોની માફક દુર્બલત્વ વક્તવ્યતા કહેવી. સબલત્વને જાગતા જીવોની જેમ કહેવા યાવત્ ધાર્મિક સંજોગમાં જોડનારા થાય છે. આવા જીવોનું બલવાનપણ સારું. તેથી હે જયંતિ ! એમ કહ્યું.

ભગવન્ ! જીવોમાં દક્ષત્વ(ઉદ્યમીપણું) સારું કે આળસીત્વ સારું ? જયંતિ ! કેટલાક જીવોનું દક્ષત્વ સારું, કેટલાક જીવોનું આળસીત્વ સારું. ભગવન્ ! એમ કેમ કહો છો ? હે જયંતિ ! જે આ અધાર્મિક જીવો યાવત્ વિચરે છે, આ જીવોનું આળસુપણ સારું, આ જીવો આળસી થઈને, ઘણા જીવોને જેમ સૂતા જીવોમાં કહ્યું તેમ જાણવું, જાગતા જીવો માફક દક્ષ જીવોને કહેવા. યાવત્ ધાર્મિક સંયોગ કરનારા થાય. આ જીવો દક્ષત્વથી ઘણા આચાર્યની વૈયાવચ્ચાદિ યાવત્ ઉપાધ્યાય-સ્થવિર-તપસ્વી-ગ્લાન-શૈક્ષ-કુલ-ગણ-સંઘ-સાધર્મિકોની વૈયાવચ્ચ વડે આત્માને જોડનારા થાય છે. આવા જીવોનું દક્ષત્વ સારું, તેથી એ પ્રમાણે કહેવામાં આવેલ છે.

ભગવન્ ! શ્રોત્રેન્દ્રિયને વશ જીવો શું બાંધે ? જેમ ક્રોધને વશમાં કહ્યું તેમ યાવત્ સંસારમાં ભ્રમણ કરે છે. એ પ્રમાણે ચક્ષુરિન્દ્રિયવશાર્ત, એ પ્રમાણે યાવત્ સ્પર્શનેન્દ્રિય વશાર્ત જીવો ભ્રમણ કરે છે.

ત્યારે તે જયંતિ શ્રાવિકા શ્રમણ ભગવંત મહાવીર પાસે આ અર્થને સાંભળી, અવધારી, હર્ષિત-તુષ્ટિત થઈ, બાકી દેવાનંદામાં જેમ કહ્યું તેમ જયંતિ શ્રાવિકા પ્રવ્રજિત થઈ યાવત્ સર્વ દુઃખથી મુક્ત થઈ. ભગવન્ ! તે એમ જ છે.

શતક-૧૨, ઉદ્દેશા-૨નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૨, ઉદ્દેશો-૩ 'પૃથ્વી'

સૂત્ર-૫૩૭

રાજગૃહે યાવત્ આમ કહ્યું - ભગવન્ ! કેટલી પૃથ્વીઓ છે ? ગૌતમ ! સાત. પહેલી, બીજી યાવત્ સાતમી. ભગવન્ ! પહેલી પૃથ્વી કયા નામે, કયા ગોત્રથી છે ? ગૌતમ ! નામ ધર્મા, ગોત્ર-રત્નપ્રભા. એ પ્રમાણે જીવાભિગમના પહેલા નૈરયિક ઉદ્દેશકને સંપૂર્ણ કહેવો તે અલ્પબહુત્વ સુધી જાણવું. ભગવન્ ! તે એમ જ છે - એમ જ છે.

શતક-૧૨, ઉદ્દેશા-૩નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૨, ઉદ્દેશો-૪ 'પુદ્ગલ'

સૂત્ર-૫૩૮

રાજગૃહ નગરમાં ગૌતમસ્વામીએ યાવત્ આ પ્રમાણે કહ્યું - ભગવન્ ! બે પરમાણુ પુદ્ગલ જ્યારે સંયુક્ત થઈને એકત્ર થાય છે, ત્યારે તેનું શું થાય છે ? ગૌતમ ! દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. તેના બે વિભાગ કરાતા એક પરમાણુ પુદ્ગલ અને બીજું એક પરમાણુ પુદ્ગલ થાય છે.

ભગવન્ ! ત્રણ પરમાણુ પુદ્ગલો એકરૂપે એકઠા થાય તો શું થાય ? ગૌતમ ! ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે, તેનો ભેદ કરાતા બે કે ત્રણ ભાગ થાય. બે ભેદ થતા એક પરમાણુ પુદ્ગલ, એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. ત્રણ ભાગ કરાતા ત્રણ પરમાણુ પુદ્ગલો થાય છે.

ભગવન્ ! ચાર પરમાણુ પુદ્ગલો એકરૂપે એકઠા થાય તો યાવત્ પૃષ્ઠા. ગૌતમ ! ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે, તેનો ભેદ કરાતા બે, ત્રણ, ચાર ભેદ થાય છે. બે ભેદ કરાતા એક પરમાણુ પુદ્ગલ અને એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે, અથવા બે દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે, ત્રણ ભેદ કરાતા બે પરમાણુ પુદ્ગલ, એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. ચાર ભેદ કરાતા ચાર પરમાણુ પુદ્ગલો થાય છે.

ભગવન્ ! પાંચ પરમાણુ પુદ્ગલ વિશે પૃષ્ઠા. ગૌતમ ! પાંચ પ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. તેનો ભેદ કરાતા બે-

ભગવન્ ! સાત પરમાણુ પુદ્ગલની પૃચ્છા. ગૌતમ ! સાત પ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. તેનો ભેદ કરાતા બે થી સાત ભાગ થાય. ૧.બે ભાગ કરાતા એક પરમાણુ પુદ્ગલ, એક છ પ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ, એક પંચ પ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ, એક ચત્ત્રપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.

૩. ચાર ભેદ કરાતા એક તરફ ત્રણ પરમાણુ પુદ્ગલ, એક ચતુઃપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે અથવા એક-બે પરમાણુ પુદ્ગલો, એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ, એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે અથવા એક-પરમાણુ પુદ્ગલ, ત્રણ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.

ભગવન્ ! આઠ પરમાણુ પુદ્ગલોની પૃચ્છા. ગૌતમ ! આઠ પ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. યાવત્ ૧.બે ભાગ કરાતા એક પરમાણુ પુદ્ગલ, એક સાત પ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે, અથવા એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ, એક છ પ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે, અથવા એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ, એક પાંચ પ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે, અથવા બે ચતુઃપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.

૩.ચાર ભાગ કરાતા એક તરફ ત્રણ પરમાણુ પુદ્ગલો, એક પંચપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે અથવા બે પરમાણુ પુદ્ગલો, એક દ્વિ પ્રદેશિક સ્કંધ, એક ચતુઃપ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા બે પરમાણુ, બે ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય અથવા એક પરમાણુ પુદ્ગલ, બે દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ, એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે અથવા ચાર દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય.

Page 11

૫.છ ભાગ કરાતા એક તરફ પાંચ પરમાણુ, એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ ચાર પરમાણુ પુદ્ગલ, બે દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય – ૬.સાત ભાગ કરાતા એક તરફ છ પરમાણુ પુદ્ગલ, એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય. ૭.આઠ ભાગ કરાતા આઠ પરમાણુ પુદ્ગલ થાય.

ભગવન્ ! નવ પરમાણુ પુદ્ગલની પૃચ્છા. ગૌતમ ! યાવત્ નવવિધ ભાગ થાય. ૧.બે ભાગ કરાતા એક પરમાણુ, એક આઠ પ્રદેશિક સ્કંધ થાય. એ રીતે એક-એકની વૃદ્ધિ કરવી યાવત્ એક ચતુઃપ્રદેશિક સ્કંધ, એક પંચપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.

૨.ત્રણ ભાગ કરાતા એક તરફ બે પરમાણુ પુદ્ગલ, એક સપ્ત પ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક પરમાણુ પુદ્ગલ, એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ, એક પાંચ પ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા એક પરમાણુ પુદ્ગલ, બે ચતુઃપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ, એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ, એક ચતુઃપ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા ત્રણ ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે.

૩.ચાર ભેદ કરાતા એક તરફ ત્રણ પરમાણુ, એક છ પ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા એક તરફ બે પરમાણુ, એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ, એક પંચપ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા એક તરફ બે પરમાણુ, એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ, એક ચતુઃપ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા એક પરમાણુ, બે દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ, એક ચતુઃપ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા એક પરમાણુ, એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ, બે ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધો થાય. અથવા ત્રણ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ, થાય.

૪.પાંચ ભેદ કરાતા એક તરફ ચાર પરમાણુ, એક પંચ પ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા એક તરફ ત્રણ પરમાણુ પુદ્ગલ, એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ, એક ચતુઃપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ ત્રણ પરમાણુ, બે ત્રિપ્રદેશિક પ્રદેશ થાય. અથવા એક તરફ બે પરમાણુ પુદ્ગલ, બે દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ, એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા એક પરમાણુ પુદ્ગલ ચાર દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય.

૫.છ ભેદ કરાતા – એક તરફ પાંચ પરમાણુ પુદ્ગલો, એક ચતુઃપ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા એક તરફ ચાર પરમાણુ પુદ્ગલો, એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ, એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા એક તરફ – ત્રણ પરમાણુ પુદ્ગલ, ત્રણ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય.

૬.સાત ભેદ કરાતા એક તરફ છ પરમાણુ પુદ્ગલ, એક ત્રિ-પ્રદેશિક સ્કંધ થાય અથવા એક તરફ પાંચ પરમાણુ, બે દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય. ૭.આઠ ભેદ કરાતા એક તરફ સાત પરમાણુ, એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય. ૮. નવ ભેદ કરાતા નવ પરમાણુ પુદ્ગલો થાય.

ભગવન્ ! દશ પરમાણુ પુદ્ગલ યાવત્ બે ભેદ કરાતા ૧.એક પરમાણુ પુદ્ગલ, એક નવ પ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ, એક અષ્ટપ્રદેશિક સ્કંધ થાય. એ રીતે એકેકની વૃદ્ધિ કરતા યાવત્ અથવા બે પંચપ્રદેશિક સ્કંધ થાય.

૨.ત્રણ ભાગ કરાતા એક તરફ બે પરમાણુ, એક અષ્ટપ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા એક પરમાણુ પુદ્ગલ, એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ, એક સપ્તપ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા એક પરમાણુ પુદ્ગલ, એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ, એક છપ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા એક પરમાણુ પુદ્ગલ, એક ચતુઃપ્રદેશિક સ્કંધ, એક પંચપ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ, બે ચતુઃપ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા બે ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ, એક ચતુઃપ્રદેશિક સ્કંધ થાય.

૩.ચાર ભાગ કરાતા એક તરફ બે પરમાણુ પુદ્ગલ, એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ, એક છ પ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા એક તરફ બે પરમાણુ, એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ, એક પાંચ પ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા એક તરફ બે પરમાણુ, બે ચતુઃપ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા એક પરમાણુ પુદ્ગલ, એક દ્વિપ્રદેશિક, એક ત્રિપ્રદેશિક, એક ચતુઃપ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા એક પરમાણુ પુદ્ગલ, ત્રણ ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા ત્રણ ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ, એક ચતુઃપ્રદેશિક સ્કંધ થાય અથવા બે દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ, બે ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય.

૪.પાંચ ભેદ કરાતા એક તરફ ચાર પરમાણુ પુદ્ગલ, એક છ પ્રદેશિક સ્કંધ થાય અથવા એક તરફ ત્રણ પરમાણુ પુદ્ગલ, એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ, એક પંચપ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા એક તરફ ત્રણ પરમાણુ, એક ત્રિપ્રદેશિક, એક ચતુઃ પ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા બે પરમાણુ, દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ, બે ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા એક પરમાણુ, ત્રણ દ્વિપ્રદેશિક, એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા પાંચ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય.

૫.છ ભેદ કરાતા-પાંચ પરમાણુ, એક પંચ પ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા ચાર પરમાણુ, એક દ્વિપ્રદેશિક, એક ચતુઃ પ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા ચાર પરમાણુ, બે ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા ત્રણ પરમાણુ, બે દ્વિપ્રદેશિક, એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા બે પરમાણુ, ચાર દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય.

૬.સાત ભેદ કરાતા - છ પરમાણુ, એક ચતુઃપ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા પાંચ પરમાણુ, એક દ્વિપ્રદેશિક, એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા ચાર પરમાણુ, ત્રણ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય. ૭.આઠ ભેદ કરાતા સાત પરમાણુ, એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા છ પરમાણુ, બે દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય. ૮.નવ ભેદ કરાતા - આઠ પરમાણુ, એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય અથવા છ પરમાણુ, બે દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય. ૯.દશ ભેદ કરાતા દશ પરમાણુ પુદ્ગલો થાય.

ભગવન્ ! સંખ્યાતા પરમાણુ પુદ્ગલોના સંયુક્ત થવાથી શું બને છે ? ગૌતમ ! સંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. તેના ભાગ કરતા બે ભેદ યાવત્ દશ ભેદ, સંખ્યાત ભેદ પણ થાય.

બે ભેદ કરાતા ૧.એક પરમાણુ પુદ્ગલ, એક સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ, એક સંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધ થાય. એ પ્રમાણે અથવા - x - એક દશ પ્રદેશિક સ્કંધ, એક સંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા બે સંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધ થાય.

૨.ત્રણ ભેદ કરાતા બે પરમાણુ, એક સંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધ થાય અથવા એક પરમાણુ, એક દ્વિપ્રદેશિક, એક સંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા એક પરમાણુ, એક ત્રિપ્રદેશિક, એક સંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધ થાય. એ પ્રમાણે યાવત્ એક પરમાણુ પુદ્ગલ, એક દશ પ્રદેશિક સ્કંધ, એક સંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધ થાય અથવા એક પરમાણુ, બે સંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા એક દ્વિપ્રદેશિક, બે સંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધ થાય. એ રીતે યાવત્ એક દશ પ્રદેશિક, બે સંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા ત્રણ સંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધ થાય.

૩.ચાર ભેદ કરાતા - ત્રણ પરમાણુ પુદ્ગલ, એક સંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધ થાય. બે પરમાણુ, એક દ્વિપ્રદેશિક, એક સંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા બે પરમાણુ, એક ત્રિપ્રદેશિક, એક સંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધ થાય. એ રીતે યાવત્ અથવા બે પરમાણુ, એક દશ પ્રદેશિક, એક સંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા બે પરમાણુ, બે સંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધ થાય. એક પરમાણુ, એક દ્વિપ્રદેશિક, બે સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધ થાય યાવત્ અથવા એક પરમાણુ, એક દશ પ્રદેશિક, બે સંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા એક પરમાણુ, ત્રણ સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ થાય. અથવા ચારે સંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધ થાય.

આ પ્રમાણે આ ક્રમે પાંચે યાવત્ નવ સંયોગ કહેવા. દસ ભેદ કરાતા નવ પરમાણુ, એક સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ થાય. અથવા આઠ પરમાણુ, એક દ્વિપ્રદેશી, એક સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ થાય. એ રીતે આ ક્રમથી એકેક વધતા યાવત્ અથવા એક દશપ્રદેશી, નવ સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ થાય. અથવા દશે સંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધ થાય.

સંખ્યાત ભાગ કરાતા સંખ્યાત પરમાણુ પુદ્ગલો થાય.

ભગવન્ ! અસંખ્યાત પરમાણુ પુદ્ગલો એક સાથે મળતા શું થાય ? ગૌતમ ! અસંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધ થાય. તેના ભાગ કરતા બે યાવત્ દશ, સંખ્યાત અને અસંખ્યાત ભાગ પણ થાય.

૧.બે ભાગ કરાતા એક પરમાણુ, એક અસંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધ થાય. યાવત્ અથવા એક દશપ્રદેશી, એક અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ થાય અથવા એક સંખ્યાત પ્રદેશી, એક અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ થાય અથવા બંને અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ થાય.

૨.ત્રણ ભાગ કરાતા બે પરમાણુ, એક અસંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધ અથવા એક પરમાણુ, એક દ્વિપ્રદેશિક, એક અસંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધ થાય ચાવત્ એક પરમાણુ, એક દશપ્રદેશિક, એક અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ અથવા એક પરમાણુ, એક સંખ્યાતપ્રદેશી, એક અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ અથવા એક પરમાણુ, બે અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ અથવા એક દ્વિપ્રદેશી, બે અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ થાય ચાવત્ અથવા એક સંખ્યાત પ્રદેશી, બે અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ થાય. અથવા ત્રણે અસંખ્યાત પ્રદેશી.

૩.ચાર ભાગ કરાતા – ત્રણ પરમાણુ, એક અસંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધ થાય. એ પ્રમાણે ચતુષ્ક સંયોગ ચાવત્ દશક સંયોગ, જે રીતે સંખ્યાતપ્રદેશીના કહ્યા તેમ જાણવા. વિશેષ આ – અસંખ્યાતમાં એક અધિક કહેવું ચાવત્ અથવા દશ અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.

સંખ્યાત ભાગ કરાતા એક સંખ્યાત પરમાણુ પુદ્ગલ, એક અસંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધ થાય છે અથવા સંખ્યાત–દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ, એક અસંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધ થાય છે. એ પ્રમાણે ચાવત્ અથવા સંખ્યાત દશપ્રદેશી સ્કંધ, એક અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ થાય છે. અથવા એક સંખ્યાત સંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધ, એક અસંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધ થાય છે અથવા સંખ્યાત અસંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધ થાય.

અસંખ્યાત ભાગ કરાતા અસંખ્યાત પરમાણુ પુદ્ગલો થાય.

ભગવન્ ! અનંતા પરમાણુ પુદ્ગલો એકત્રિત થઈને શું થાય ? ગૌતમ ! અનંત પ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. તેના ભેદ કરાતા–બે, ત્રણ ચાવત્ દશ, સંખ્યાત, અસંખ્યાત, અનંત ભાગ પણ થાય છે.

૧.બે ભાગ કરાતા એક પરમાણુ પુદ્ગલ, એક અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ ચાવત્ અથવા બે અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. ૨. ત્રણ ભાગ કરાતા બે પરમાણુ, એક અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ અથવા એક પરમાણુ, એક દ્વિપ્રદેશિક, એક અનંત–પ્રદેશિક સ્કંધ થાય. ચાવત્ અથવા એક પરમાણુ, એક અસંખ્યાતપ્રદેશી, એક અનંતપ્રદેશી સ્કંધ થાય અથવા એક પરમાણુ, બે અનંતપ્રદેશી સ્કંધ અથવા એક દ્વિપ્રદેશી, બે અનંતપ્રદેશી સ્કંધ થાય. ચાવત્ એક દશપ્રદેશી, બે અનંતપ્રદેશી સ્કંધ થાય અથવા એક સંખ્યાતપ્રદેશી, બે અનંતપ્રદેશી સ્કંધ થાય અથવા એક અસંખ્યાત પ્રદેશી, બે અનંત પ્રદેશી સ્કંધ થાય અથવા ત્રણે અનંતપ્રદેશી સ્કંધ થાય.

૩.ચાર ભાગ કરાતા–ત્રણ પરમાણુ પુદ્ગલો, એક અનંત પ્રદેશી સ્કંધ થાય. એ પ્રમાણે ચતુષ્ક સંયોગ ચાવત્ અસંખ્યાત સંયોગ, બધા અસંખ્યાતમાં કહ્યા, તેમ અનંતમાં પણ કહેવા. વિશેષ એ કે – એક અનંતક અધિક કહેવું ચાવત્ અથવા એક સંખ્યાત સંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધ, એક અનંતપ્રદેશી સ્કંધ થાય છે. અથવા એક સંખ્યાત અસંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધ, એક અનંતપ્રદેશી સ્કંધ થાય છે અથવા સંખ્યાત અનંતપ્રદેશી સ્કંધ થાય છે.

અસંખ્યાત ભાગ કરાતા એક અસંખ્યાત પરમાણુ, એક અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે અથવા એક અસંખ્યાત દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ, એક અનંતપ્રદેશી સ્કંધ થાય છે. ચાવત્ અથવા એક અસંખ્યાત સંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધ, એક અનંતપ્રદેશી સ્કંધ થાય છે અથવા એક અસંખ્યાત અસંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધ, એક અનંતપ્રદેશી સ્કંધ થાય. અથવા અસંખ્ય અનંતપ્રદેશી સ્કંધ થાય છે. અનંત ભાગ કરાતા અનંત પરમાણુ પુદ્ગલો થાય.

સૂત્ર-૫૩૯

ભગવન્ ! શું આ પરમાણુ પુદ્ગલોના સંઘાત(સંયોગ) અને ભેદ(વિભાગ)ના સંબંધથી થનારા અનંતાનંત પુદ્ગલ પરાવર્ત જાણવા યોગ્ય છે ? તેથી તેનું. કથન કરાયું છે ? હા, ગૌતમ ! તે કારણે જ તેનું કથન કરાયેલ છે.

ભગવન્ ! પુદ્ગલ પરાવર્ત કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! સાત પ્રકારે છે – ૧.ઔદારિક, ૨.વૈક્રિય, ૩.તૈજસ, ૪.કાર્મણ પુદ્ગલ પરાવર્ત તથા ૫.મન, ૬.વચન અને ૭.આનાપાન પુદ્ગલ પરાવર્ત.

ભગવન્ ! નૈરયિક જીવને કેટલા પ્રકારે પુદ્ગલ પરાવર્ત છે ? ગૌતમ ! સાત પ્રકારે છે. તે આ – ઔદારિક, વૈક્રિય ચાવત્ આનાપાન પુદ્ગલ પરાવર્ત. એ પ્રમાણે વૈમાનિક સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! પ્રત્યેક નૈરયિકના જીવને કેટલા ઔદારિક પુદ્ગલ પરાવર્ત અતીતમાં થયા ? અનંતા. ભાવિમાં કેટલા થશે ? કોઈના થશે અને કોઈના નહીં થાય. જેના થશે તેના જઘન્યથી એક કે બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટથી સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા કે અનંતા થશે.

ભગવન્ ! પ્રત્યેક અસુરકુમારના કેટલા ઔદારિક પુદ્ગલ પરાવર્ત અતીતમાં થયા? ગૌતમ ! પૂર્વવત જાણવું, એ પ્રમાણે જ. એ રીતે વૈમાનિક સુધી કહેવા.

ભગવન્ ! પ્રત્યેક નૈરયિકના કેટલા અતીત વૈક્રિય પુદ્ગલ પરાવર્ત છે ? અનંતા. એ પ્રમાણે જેમ ઔદારિક પુદ્ગલ પરાવર્તમાં કહ્યું, તેમ વૈક્રિય પુદ્ગલ પરાવર્તમાં પણ કહેવું. એ પ્રમાણે યાવત્ વૈમાનિકના આનાપાન પુદ્ગલ પરાવર્ત કહેવા. આ પ્રમાણે એકત્ર સાત દંડકો થાય છે.

ભગવન્ ! નૈરયિકોના અતીત ઔદારિક પુદ્ગલ પરાવર્ત કેટલા થયા ? ગૌતમ ! અનંતા. ભાવિ કેટલા થશે ? અનંતા. એ પ્રમાણે વૈમાનિક સુધી કહેવું. એ પ્રમાણે વૈક્રિય પુદ્ગલ પરાવર્ત પણ કહેવું. એ પ્રમાણે યાવત્ આનાપાન (શ્વાસોચ્છ્વાસ) પુદ્ગલ પરાવર્ત વૈમાનિક સુધી કહેવા. એ પ્રમાણે આ પ્રત્યેક જીવ અપેક્ષાથી સાત આલાવા કહેવા.

ભગવન્ ! પ્રત્યેક નૈરયિક જીવનાના નૈરયિકપણામાં કેટલા અતીત ઔદારિક પુદ્ગલ પરાવર્ત થયા ? એક પણ નહીં. ભાવિમાં કેટલા થશે? એક પણ નહીં થાય.

ભગવન્ ! પ્રત્યેક નૈરયિકના અસુરકુમારત્વમાં કેટલા અતીત ઔદારિક પુદ્ગલ પરાવર્ત થયા? પૂર્વવત્. એ પ્રમાણે યાવત્ સ્તનિતકુમારત્વમાં, અસુરકુમારત્વ માફક કહેવું.

ભગવન્ ! પ્રત્યેક નૈરયિકના પૃથ્વીકાયિકત્વમાં કેટલા અતીત ઔદારિક પુદ્ગલ પરાવર્ત થયા ? અનંતા. ભાવિમાં કેટલા થશે ? કોઈને થશે, કોઈને નહીં થાય. જેને થશે, તેને જઘન્યથી એક કે બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટથી સંખ્યાત, અસંખ્યાત કે અનંતા થશે. એ પ્રમાણે યાવત્ મનુષ્યત્વમાં જાણવા. વ્યંતર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિકત્વમાં અસુરકુમારત્વ માફક જાણવું.

ભગવન્ ! પ્રત્યેક અસુરકુમારના નૈરયિકપણામાં કેટલા અતીત ઔદારિક પુદ્ગલ પરાવર્ત થયા ? નૈરયિકની જે વક્તવ્યતા કહી, તેવી અસુરકુમારની પણ વૈમાનિક પર્યંત કહેવી. એ પ્રમાણે યાવત્ સ્તનિતકુમારની, એ પ્રમાણે પૃથ્વીકાયથી લઈને વૈમાનિક સુધી, બધાનો એક સમાન આલાવો કહેવો.

ભગવન્ ! પ્રત્યેક નૈરયિકના નૈરયિકપણામાં કેટલા અતીત વૈક્રિય પુદ્ગલ પરાવર્ત થયા ? અનંતા. ભાવિમાં કેટલા કરશે ? એકથી માંડીને અનંતા. એ પ્રમાણે યાવત્ સ્તનિતકુમારપણામાં કહેવું.

ભગવન્ ! પ્રત્યેક નૈરયિકજીવે પૃથ્વીકાયના ભવમાં કેટલા વૈક્રિય પુદ્ગલ પરાવર્ત કર્યા? એક પણ નથી. ભાવિમાં કેટલા થશે? એક પણ નહીં. એ પ્રમાણે જેને વૈક્રિય શરીર છે, ત્યાંથી લઈને ઉત્તરોત્તર કહેવા. જ્યાં વૈક્રિય શરીર નથી, તેને પૃથ્વીકાયિકત્વ માફક કહેવા. યાવત્ વૈમાનિક જીવના વૈમાનિકપણા સુધી કહેવા.

તૈજસ પુદ્ગલ પરાવર્ત અને કાર્મણ પુદ્ગલ પરાવર્ત સર્વત્ર એકથી લઈને ઉત્તરોત્તર કહેવા. મન પુદ્ગલ પરાવર્ત બધા પંચેન્દ્રિયોમાં એકથી ઉત્તરોત્તર કહેવું, વિકલેન્દ્રિયમાં નથી. વચન પુદ્ગલ પરાવર્ત એ પ્રમાણે જ છે, માત્ર એકેન્દ્રિય માં નથી તેમ કહેવું. આનાપાન પુદ્ગલ પરાવર્ત સર્વત્ર એકથી ઉત્તરોત્તર યાવત્ વૈમાનિકના વૈમાનિકપણા સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! અનેક નૈરયિકોના નૈરયિકપણામાં કેટલા અતીત ઔદારિક પુદ્ગલ પરાવર્ત થયા? એક પણ નહીં. કેટલા થશે? એક પણ નહીં, એ પ્રમાણે સ્તનિતકુમારપણા સુધી કહેવું. પૃથ્વીકાયિકત્વમાં પૃચ્છા. ગૌતમ ! અનંતા. કેટલા થશે? અનંતા. એ રીતે મનુષ્યપણા સુધી કહેવું. વ્યંતર, જ્યોતિષ્ક, વૈમાનિકત્વમાં નૈરયિકત્વ માફક કહેવું. એ પ્રમાણે યાવત્ વૈમાનિકના વૈમાનિકપણા સુધી કહેવા.

આ પ્રમાણે સાતે પણ પુદ્ગલ પરાવર્તો કહેવા. જેને છે તેને અતિત અને ભાવિના પણ અનંતા કહેવા. જેને

નથી તેને બંને નથી તેમ કહેવું ચાવત્ વૈમાનિકના વૈમાનિકપણામાં કેટલા અતીતા આનાપાનુ પુદ્ગલ પરાવર્ત થયા? અનંતા. કેટલા થશે? અનંતા.

સૂત્ર-૫૪૦

ભગવન્ ! ઔદારિક પુદ્ગલ પરિવર્ત, ઔદારિક પુદ્ગલ પરિવર્ત, એમ કેમ કહેવાય છે ? ગૌતમ ! ઔદારિક શરીરમાં વર્તતા જીવે ઔદારિક શરીર યોગ્ય દ્રવ્યોને ઔદારિક શરીર રૂપે ગ્રહણ કર્યા, બદ્ધ-સ્પૃષ્ટ કર્યા છે, પોષિત-પ્રસ્થાપિત-અભિનિવિષ્ટ-અભસમન્વાગત-પર્યાપ્ત-પરિણામિત-નિર્જિર્ણ-નિઃસૃત-નિઃસૃષ્ટ કર્યા છે, તેથી હે ગૌતમ ! એમ કહ્યું.

એ પ્રમાણે વૈક્રિય પુદ્ગલ પરાવર્ત પણ છે. વિશેષ આ - વૈક્રિય શરીરમાં વર્તમાન વૈક્રિયશરીર યોગ્ય બાકી પૂર્વવત્. એ પ્રમાણે ચાવત્ આન-પ્રાણ પુદ્ગલ પરાવર્ત કહેવું. વિશેષ આ - આનપ્રાણ પ્રાયોગ્ય સર્વ દ્રવ્યો આનપ્રાણ પાણાએ. બાકી પૂર્વવત્.

ભગવાન્ ! ઔદારિક પુદ્ગલ પરાવર્તન કેટલા કાળે નિષ્પન્ન થાય? ગૌતમ ! અનંતી ઉત્સર્પિણી-અવસર્પિણી કાળે નિષ્પન્ન થાય. એ પ્રમાણે વૈક્રિય પુદ્ગલ પરાવર્તનથી આનપ્રાણ(શ્વાસોચ્છ્વાસ) પુદ્ગલ પરાવર્ત સુધી જાણવું.

ભગવન્ ! આ ઔદારિક પુદ્ગલ પરાવર્ત નિર્વર્તના કાળ, વૈક્રિય ચાવત્ આનપ્રાણ પુદ્ગલ પરાવર્ત કાળમાં કોણ કોનાથી ચાવત્ વિશેષાધિક છે? ગૌતમ ! સૌથી અલ્પ કાર્મણ પુદ્ગલ પરાવર્ત નિર્વર્તના કાળ છે. તૈજસ પુદ્ગલ અનંતગુણ, ઔદારિક પુદ્ગલ અનંતગુણ, આનપ્રાણ પુદ્ગલ અનંતગુણ, મનપુદ્ગલ અનંતગુણ, વચનપુદ્ગલ અનંતગુણ, તેનાથી વૈક્રિય પુદ્ગલ પરાવર્ત નિર્વર્તનાકાળ અનંતગુણ જાણવો.

સૂત્ર-૫૪૧

ભગવન્ ! આ ઔદારિક પુદ્ગલ પરિવર્ત ચાવત્ આનપ્રાણ પુદ્ગલ પરિવર્તોમાં કોણ કોનાથી ચાવત્ વિશેષાધિક છે? ગૌતમ ! સૌથી થોડા વૈક્રિયપુદ્ગલ પરાવર્ત, વચનપુદ્ગલ પરાવર્ત અનંતગુણ, મન પુદ્ગલ પરાવર્ત અનંતગુણ, આનપ્રાણ પુદ્ગલ પરાવર્ત અનંતગુણ, ઔદારિક પુદ્ગલ પરાવર્ત અનંતગુણ, તૈજસ પુદ્ગલ પરાવર્ત અનંતગુણ, કાર્મણ પુદ્ગલ પરાવર્ત અનંતગુણ છે.

ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે, ચાવત્ વિચરે છે.

શતક-૧૨, ઉદ્દેશા-૪નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૨, ઉદ્દેશો-૫ 'અતિપાત'

સૂત્ર-૫૪૨, ૫૪૩

૫૪૨. રાજગૃહ નગરમાં ચાવત્ ગૌતમસ્વામીએ આમ કહ્યું - ભગવન્ ! પ્રાણાતિપાત, મૃષાવાદ, અદત્તાદાન, મૈથુન, પરિગ્રહના કેટલા વર્ણ-ગંધ-રસ-સ્પર્શ છે ? ગૌતમ ! પાંચ વર્ણ, પાંચ રસ, બે ગંધ, ચાર સ્પર્શ કહ્યા છે.

ભગવન્ ! ક્રોધ, ક્રોપ, રોસ, દોષ, અક્ષમા, સંજવલન, કલહ, ચાંડિક્ય, ભંડન, વિવાદ આ બધાના કેટલા વર્ણ ચાવત્ સ્પર્શ છે ? ગૌતમ ! પાંચ વર્ણ, પાંચ રસ, બે ગંધ, ચાર સ્પર્શ કહ્યા છે.

ભગવન્ ! માન, મદ, દર્પ, સ્તંભ, ગર્વ, અત્યુત્ક્રોશ, પરપરિવાદ, ઉત્કર્ષ, અપકર્ષ, ઉન્નત, ઉન્નામ, દુર્નામ એ બધાના કેટલા વર્ણાદિ છે ? ગૌતમ ! પાંચ વર્ણ આદિ ક્રોધ પ્રમાણે છે.

ભગવન્ ! માયા, ઉપધિ, નિઠ્ઠિતિ, વલય, ગ્રહણ, નૂમ, કર્ક, કુરૂપા, જિહ્વતા, કિલ્બિષ, આચરણ, ગૂહનતા, વંચનતા, પ્રતિકુંચનતા, સાતિયોગ આ પંદરના કેટલા વર્ણાદિ છે ? ગૌતમ ! પાંચ વર્ણ આદિ.

ભગવન્ ! લોભ, ઈચ્છા, મૂર્છા, કાંક્ષા, ગૃહ્ણિ, તૃષ્ણા, ભિદ્યા, અભિદ્યા, આશંસનતા, પ્રાર્થનતા, લાલપનતા, કામાશા, ભોગાશા, જીવિતાશા, મરણાશા, નંદિરાગ. આ કેટલા વર્ણાદિના છે ? ક્રોધ મુજબ જાણવું.

ભગવન્ ! રાગ, ક્લેષ, કલહ યાવત્ મિથ્યાદર્શન શત્ય. આ બધા કેટલા વર્ણના છે ? ગૌતમ ! ક્રોધની જેમ યાવત્ ચાર સ્પર્શ સુધી કહેવું.

૫૪૩. ભગવન્ ! પ્રાણાતિપાત વિરમણ યાવત્ પરિગ્રહ વિરમણ, ક્રોધ વિવેક યાવત્ મિથ્યાદર્શન શત્ય વિવેક, આ બધા કેટલા વર્ણના યાવત્ કેટલા સ્પર્શવાળા છે ? ગૌતમ ! અવર્ણ, અગંધ, અરસ, અસ્પર્શ છે.

ભગવન્ ! ઔત્પાતિકી, વૈનયિકી, કાર્મિકી, પારિણામિકી ચારે કેટલા વર્ણાદિથી છે ? ગૌતમ ! તે બધાં વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શથી રહિત છે.

ભગવન્ ! અવગ્રહ, ઈદા, અપાય, ધારણા એ ચારે કેટલા વર્ણાદિવાળા છે ? ગૌતમ ! તે બધાં વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શથી રહિત છે.

ભગવન્ ! ઉત્થાન, કર્મ, બલ, વીર્ય, પુરુષાકાર પરાક્રમ આ બધા કેટલા વર્ણાદિવાળા છે ? ગૌતમ ! તે બધાં વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શથી રહિત છે.

ભગવન્ ! સાતમું અવકાશાંતર કેટલા વર્ણાદિવાળા છે ? ગૌતમ ! તે બધાં વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શથી રહિત છે. ભગવન્ ! સાતમો તનુવાત કેટલા વર્ણ આદિથી છે ? પ્રાણાતિપાત મુજબ છે, વિશેષ આ – આઠ સ્પર્શવાળો કહ્યો છે. જેમ સાતમો તનુવાત છે, તેમ સાતમો ઘનવાત, ઘનોદધિ, અને સાતમી પૃથ્વી કહેવા. છઠ્ઠો અવકાશાંતર વર્ણાદિ રહિત છે. છઠ્ઠો તનુવાત યાવત્ છઠ્ઠી પૃથ્વી એ આઠ સ્પર્શ વાળા છે. એ પ્રમાણે સાતમી પૃથ્વીની વક્તવ્યતા માફક યાવત્ પહેલી પૃથ્વી કહેવા. જંબૂદ્વીપથી લઈને સ્વયંભૂરમણસમુદ્ર, સૌધર્મકલ્પ યાવત્ ઇષ્ટપ્રાગભારા પૃથ્વી, નૈરયિકવાસ યાવત્ વૈમાનિકવાસ આ બધા જ આઠ સ્પર્શવાળા છે.

ભગવન્ ! નૈરયિકો કેટલા વર્ણ યાવત્ સ્પર્શવાળા છે ? ગૌતમ ! વૈક્રિય અને તૈજસશરીરની અપેક્ષાએ પાંચ વર્ણ, પાંચ રસ, બે ગંધ, આઠ સ્પર્શવાળા છે, કાર્મણશરીરને આશ્રીને પાંચ વર્ણ, પાંચ રસ, બે ગંધ, ચાર સ્પર્શવાળા છે. જીવની અપેક્ષાએ વર્ણ યાવત્ સ્પર્શથી રહિત છે. એ પ્રમાણે સ્તનિતકુમાર સુધી જાણવું.

પૃથ્વીકાયિકની પૃચ્છા. ઔદારિક અને તૈજસ શરીરની અપેક્ષાએ પાંચ વર્ણ યાવત્ આઠ સ્પર્શવાળા છે, કાર્મણશરીરને આશ્રીને, નૈરયિકવત્. જીવને આશ્રીને નૈરયિકવત્ એ પ્રમાણે ચઉરિન્દ્રિય સુધીજાણવા. વિશેષ એ કે-વાયુકાયિક જીવોને ઔદારિક, વૈક્રિય, તૈજસને આશ્રીને પાંચ વર્ણ યાવત્ આઠ સ્પર્શ કહેવા, બાકીના જીવો નૈરયિકવત્ જાણવા. પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકો વાયુકાયિકવત્ જાણવા.

મનુષ્ય વિષયક પૃચ્છા. ઔદારિક, વૈક્રિય, આહારક, તૈજસ શરીરને આશ્રીને પાંચ વર્ણ યાવત્ આઠ સ્પર્શો છે. કાર્મણ શરીર અને જીવને આશ્રીને નૈરયિકવત્ કહેવા. વ્યંતર, જ્યોતિષ્ક, વૈમાનિકોને નૈરયિકવત્ કહેવા.

ધર્માસ્તિકાય યાવત્ જીવાસ્તિકાય, આ બધા વર્ણાદિરહિત છે. વિશેષ એ કે પુદ્ગલાસ્તિકાય પાંચ વર્ણ, પાંચ રસ, બે ગંધ, આઠ સ્પર્શવાળા છે.

જ્ઞાનાવરણીયથી અંતરાય સુધીના, બધા ચાર સ્પર્શવાળા છે.

ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યા કેટલા વર્ણાદિથી છે ? દ્રવ્યલેશ્યાને આશ્રીને પાંચ વર્ણ યાવત્ આઠ સ્પર્શો છે. ભાવલેશ્યાને આશ્રીને અવર્ણાદિ છે. એ પ્રમાણે શુક્લલેશ્યા પર્યન્ત જાણવું.

સમ્યગ્દષ્ટિ, મિથ્યાદષ્ટિ, મિશ્રદષ્ટિ એ ત્રણ, ચક્ષુદર્શન, અચક્ષુદર્શન, અવધિદર્શન, કેવળદર્શન એ ચાર, આભિનિબોધિકજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન, મનઃપર્યવજ્ઞાન, કેવળજ્ઞાન, મતિઅજ્ઞાન, શ્રુતઅજ્ઞાન, વિભંગજ્ઞાન, એ આઠ, આહાર-ભય-મૈથુન-પરિગ્રહ એ ચારસંજ્ઞા એ સર્વે વર્ણાદિ રહિત છે.

ઔદારિકશરીર, વૈક્રિયશરીર, આહારકશરીર, તૈજસશરીર એ ચારે આઠ સ્પર્શવાળા છે, કાર્મણશરીર, મનોયોગ, વચનયોગ એ ત્રણ ચાર સ્પર્શવાળા છે, કાયયોગ આઠ સ્પર્શવાળો છે. સાકારોપયોગ, અનાકારોપયોગ વર્ણાદિરહિત છે.

ભગવન્ ! સર્વે દ્રવ્યો કેટલા વર્ણાદિવાળા છે ? ગૌતમ ! કેટલાક સર્વદ્રવ્યો પાંચ વર્ણ યાવત્ આઠ સ્પર્શવાળા છે, કેટલાક સર્વદ્રવ્યો પાંચ વર્ણ યાવત્ ચાર સ્પર્શવાળા છે, કેટલાક સર્વદ્રવ્યો એક ગંધ, એક વર્ણ, એક રસ, બે સ્પર્શવાળા છે. કેટલાક સર્વદ્રવ્યો વર્ણ યાવત્ સ્પર્શ આદિ રહિત છે. એ પ્રમાણે સર્વે પ્રદેશો, સર્વ પર્યાયોમાં જાણવું જોઈએ. અતીતકાળ, અનાગતકાળ, સર્વકાળ ત્રણે અવર્ણ યાવત્ અસ્પર્શ છે.

સૂત્ર-૫૪૪, ૫૪૫

૫૪૪. ભગવન્ ! ગર્ભમાં ઉત્પન્ન થતા જીવને કેટલા વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ, પરિણામ પરિણામે છે ? ગૌતમ ! પાંચ વર્ણ, પાંચ રસ, બે ગંધ, આઠ સ્પર્શવાળા પરિણામથી પરિણત થાય છે.

૫૪૫. ભગવન્ ! શું જીવ કર્મોથી જ મનુષ્ય, તિર્યચ આદિ વિવિધ રૂપોને પ્રાપ્ત થાય છે, કર્મો વિના વિવિધ રૂપોને પ્રાપ્ત થતા નથી? શું જગત કર્મોથી વિવિધ રૂપોને પ્રાપ્ત થાય છે, અકર્મથી નહીં ? હા, ગૌતમ ! જીવ અને જગત કર્મથી વિવિધ રૂપોને પ્રાપ્ત થાય છે, અકર્મથી વિવિધ રૂપોને પ્રાપ્ત નથી કરતા. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે.

શતક-૧૨, ઉદ્દેશા-પનો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૨, ઉદ્દેશો-૬ 'રાહુ'

સૂત્ર-૫૪૬

રાજગૃહ નગરમાં યાવત્ ગૌતમસ્વામી આ પ્રમાણે કહે છે ભગવન્ ! ઘણા લોકો પરસ્પર આમ કહે છે યાવત્ પ્રરૂપે છે કે, – નિશ્ચે રાહુ ચંદ્રને ગ્રસે છે, નિશ્ચે રાહુ ચંદ્રને ગ્રસે છે. હે ભગવન્ ! તે કઈ રીતે આમ હોય?

હે ગૌતમ ! જે ઘણા લોકો પરસ્પર એમ કહે છે કે પ્રરૂપણા કરે છે યાવત્ તે મિથ્યા કહે છે. પણ હે ગૌતમ ! હું એમ કહું છું, યાવત્ એમ પ્રરૂપું છું કે – એ પ્રમાણે નિશ્ચે રાહુ દેવ મહર્જિક યાવત્ મહાસૌખ્ય, ઉત્તમ વસ્ત્રધારી, ઉત્તમ માલ્યધર, ઉત્તમ ગંધધર, ઉત્તમ આભરણધારી છે. તે રાહુ દેવના નવ નામ કહ્યા છે – શૃંગાટક, જટિલક, ક્ષત્રક, ખરક, દર્દુરક, મગર, મત્સ્ય, કાચબો, કૃષ્ણાસર્પ.

રાહુનું દેવવિમાન પંચવર્ણી છે – કૃષ્ણ, નીલ, લોહિત, હાલિદ્ર, શુક્લ. તેમાં રાહુનું કાળુ વિમાન, કાજલ વર્ણની આભાવાળુ, નીલ રાહુ વિમાન લીલી તુંબી સમાન વર્ણપ્રભાવાળુ છે. લોહિત રાહુ વિમાન મંજિષ્ઠ વર્ણાભાવાળુ છે. પીત રાહુ વિમાન હાલિદ્ર વર્ણાભાવાળુ છે. શુક્લ રાહુ વિમાન ભસ્મરાશિ વર્ણાભાવાળુ કહ્યું છે.

જ્યારે ગમનાગમન કરતો, વિકુર્વણા કરતો, કામક્રીડા કરતો, રાહુદેવ પૂર્વમાં સ્થિત ચંદ્રની લેશ્યાને ઢાંકીને પશ્ચિમ તરફ ચાલ્યો જાય છે, ત્યારે પૂર્વનો ચંદ્ર દેખાય છે અને પશ્ચિમનો રાહુ દેખાય છે.

જ્યારે ગમનાગમન – વિકુર્વણા-પરિચાર કરતો રાહુદેવ ચંદ્રની લેશ્યાને પશ્ચિમમાં આવરીને પૂર્વમાં ચાલ્યો જાય છે, ત્યારે પશ્ચિમી ચંદ્ર દેખાય છે, પૂર્વનો રાહુ દેખાય છે. એ પ્રમાણે જેમ પૂર્વ-પશ્ચિમમાં બે આલાવા કહ્યા, એ રીતે દક્ષિણથી ઉત્તરમાં બે આલાવા કહેવા. એ રીતે ઉત્તરપૂર્વથી દક્ષિણપશ્ચિમમાં બે આલાવા કહેવા, દક્ષિણપૂર્વથી ઉત્તર-પશ્ચિમમાં બે આલાવા કહેવા. એ પ્રમાણે યાવત્ ઉત્તર-પશ્ચિમમાં ચંદ્ર દેખાય છે ત્યારે દક્ષિણપૂર્વમાં રાહુ દેખાય છે.

જ્યારે ગમનાગમન, વિકુર્વણા અને પરિચાર કરતો રાહુ ચંદ્ર લેશ્યાને આવરતો-આવરતો રહે છે, ત્યારે મનુષ્યલોકમાં મનુષ્યો કહે છે – એ પ્રમાણે નિશ્ચે રાહુએ ચંદ્રનું ગ્રહણ કર્યું, એ પ્રમાણે જ્યારે ગમનાગમન આદિ કરતો રાહુ ચંદ્રલેશ્યાને આવરતો નજીક થઈને પસાર થાય છે, ત્યારે મનુષ્ય લોકમાં મનુષ્યો કહે છે – નિશ્ચે ચંદ્રએ રાહુની કુક્ષીનું ભેદન કર્યું. એ પ્રમાણે જ્યારે ગમનાગમનાદિ કરતો રાહુ ચંદ્રની લેશ્યાને આવરતો પાછો ફરે છે, ત્યારે મનુષ્યલોકમાં મનુષ્યો કહે છે – નિશ્ચે રાહુ વડે ચંદ્ર વમન કરાયો. એ પ્રમાણે જ્યારે ગમનાગમન કરતો રાહુ ચંદ્ર લેશ્યાને નીચેથી, બંને પડખેથી, ચારે દિશાથી આવરીને રહે છે, ત્યારે મનુષ્ય લોકમાં મનુષ્યો કહે છે – નિશ્ચે રાહુએ ચંદ્રને ગ્રસ્યો છે.

ભગવન્ ! રાહુ કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! બે ભેદે. તે આ ધ્રુવરાહુ અને પૂર્વરાહુ.

તેમાં જે તે ધ્રુવરાહુ છે, તે કૃષ્ણ પક્ષની એકમથી પંદર ભાગથી ચંદ્રની લેશ્યાના પંદરમા ભાગને આવરતો આવરતો રહે છે. તે આ રીતે – એકમે પહેલો ભાગ, બીજે બીજો ભાગ ચાવત્ પંદરમે દિને પંદરમો ભાગ, ચરમ સમયે ચંદ્ર સર્વથા આવૃત્ત થઈ જાય છે, બાકીના સમયે ચંદ્ર આવૃત્ત અને અનાવૃત્ત હોય છે. તે જ પ્રમાણે શુક્લ પક્ષમાં ચંદ્રમાને ખુદો કરતો-કરતો રહે છે, પ્રથમાએ પ્રથમ ભાગ ચાવત્ પંદરમા દિવસે પંદરમો ભાગ ખુદો કરે છે. છેલ્લે સમયે ચંદ્ર સંપૂર્ણ અનાવૃત્ત થાય છે, બાકીના સમયમાં ચંદ્ર આવૃત્ત કે અનાવૃત્ત હોય છે.

તેમાં જે પૂર્વરાહુ છે, તે જઘન્યથી છ માસમાં, ઉત્કૃષ્ટથી ૪૨-માસમાં ચંદ્રને અને ૪૮ વર્ષે સૂર્યને ઢાંકે છે.

સૂત્ર-૫૪૭, ૫૪૮

૫૪૭. ભગવન્ ! એમ કેમ કહે છે – ચંદ્ર, 'શશિ' છે ? ગૌતમ ! જ્યોતિષેન્દ્ર, જ્યોતિષ રાજ ચંદ્રના મૃગાંક વિમાનમાં કાંતદેવ, કાંતા દેવીઓ છે, સુંદર આસન, શયન, સ્તંભ, ભાંડ, માત્ર, ઉપકરણો છે. જ્યોતિષેન્દ્ર જ્યોતિષ રાજ ચંદ્ર પોતે પણ સૌમ્ય, કાંત, શુભગ, પ્રિયદર્શન, સુરૂપ છે, તેથી ચંદ્રને શશી (સશ્રી) કહે છે.

૫૪૮. ભગવન્ ! એમ કેમ કહ્યું કે સૂર્ય 'આદિત્ય' છે ? ગૌતમ ! સૂર્યની આદિથી સમય, આવલિકા, ચાવત્ ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી ગણાય છે, તેથી કહેવાય છે ચાવત્ આદિત્ય છે.

સૂત્ર-૫૪૯

ભગવન્ ! જ્યોતિષેન્દ્ર જ્યોતિષરાજ ચંદ્રની કેટલી અગ્રમહિષીઓ છે ? દશમા શતકમાં કહ્યા અનુસાર જાણીએ તેને ચાર અગ્રમહિષી છે ચાવત્ ચંદ્ર સુધર્માસભામા મૈથુનનિમિત્ત ભોગ ન ભોગવે. સૂર્યનું પણ તેમજ જાણીએ.

જ્યોતિષેન્દ્ર જ્યોતિષ રાજાઓ ચંદ્ર અને સૂર્ય કેવા પ્રકારના કામભોગો અનુભવતા વિચરે છે ? ગૌતમ ! જેમ કોઈ પુરુષ પ્રથમ યૌવનમાં ઉત્થાન બલસ્થ, પ્રથમ યૌવન ઉત્થાન બલસ્થ ભાર્યા સાથે નવો જ વિવાહ કરીને, અર્થોપાર્જન કરવાને ૧૬ વર્ષ સુધી વિદેશમાં વસે, તે ત્યારપછી ધન પ્રાપ્ત કરી, કાર્ય સંપન્ન કરી, નિર્વિઘ્ન રૂપે, ફરી પોતાના ઘર પાછો આવે, બલિકર્મ કરી, કૌતુક-મંગલ-પ્રાયશ્ચિત્ત કરી, સર્વાલંકાર વિભૂષિત થઈને, મનોજ્ઞ, સ્થાલિપાક શુદ્ધ ૧૮ વ્યંજનયુક્ત ભોજન કર્યા પછી તે, તેવા પ્રકારના વાસગૃહમાં – (મહાબલકુમારના વાસગૃહનું વર્ણન જાણીએ) ચાવત્ શયનોપચાર યુક્ત થઈ, તેવા તેવા પ્રકારના શૃંગારના ગૃહ જેવી, સુંદર વેશવાળી ચાવત્ લલિતકલાયુક્ત, અનુરક્ત, અવિરક્ત, મનોનુકૂલ પત્ની સાથે ઈષ્ટ શબ્દ, સ્પર્શ ચાવત્ પંચવિધ માનુષી કામભોગને અનુભવતો વિચરે. હે ગૌતમ ! તે પુરુષ વેદ ઉપશમનના સમયે કેવા પ્રકારના સાતા સૌખ્ય અનુભવે? ભગવન્ ! તે ઉદાર સુખને અનુભવે છે.

હે ગૌતમ ! તે પુરુષના આ કામભોગોથી વાણમંતર દેવોના કામભોગો અનંતગુણ વિશિષ્ટતર કામભોગથી છે, વાણમંતર દેવોના કામભોગોથી અસુરેન્દ્ર સિવાયના ભવનવાસી દેવોના કામભોગો આનાથી વિશિષ્ટતર છે. અસુરકુમાર દેવોના કામભોગો આનાથી વિશિષ્ટતર અનંતગુણથી છે, તેનાથી ગ્રહ-ગણ-નક્ષત્ર-તારારૂપ જ્યોતિષ્ક-દેવોના આનાથી અનંતગુણ વિશિષ્ટતર કામભોગ છે તેના કામભોગોથી જ્યોતિષ્કના જ્યોતિષ રાજ ચંદ્ર-સૂર્યના કામભોગ આનાથી અનંતગુણ વિશિષ્ટતર છે. હે ગૌતમ ! જ્યોતિષેન્દ્ર, જ્યોતિષ રાજ ચંદ્ર-સૂર્ય આવા પ્રકારના કામભોગને અનુભવતા વિચરે છે. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે ચાવત્ ગૌતમ વિચરે છે.

શતક-૧૨, ઉદ્દેશા-૬નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૨, ઉદ્દેશો-૭ 'લોક'

સૂત્ર-૫૫૦

તે કાળે, તે સમયે ચાવત્ આમ કહ્યું – ભગવન્ ! લોક કેટલો મોટો છે ? ગૌતમ ! અતિ મહાન છે. પૂર્વમાં

અસંખ્યાત કોડાકોડી યોજન, દક્ષિણમાં અસંખ્યાત, એ પ્રમાણે પશ્ચિમમાં અને ઉત્તરમાં પણ છે, એ પ્રમાણે ઉપર અને નીચે પણ અસંખ્યાત કોડાકોડી યોજન લંબાઈ અને પહોળાઈથી છે.

ભગવન્ ! આટલા મોટા લોકમાં શું કોઈ પરમાણુ પુદ્ગલ જેટલો પણ આકાશ પ્રદેશ છે, જ્યાં આ જીવે જન્મ-મરણ કરેલ ન હોય ? ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.

ભગવન્ ! એમ કેમ કહો છો કે આટલા મોટા લોકમાં કોઈ પરમાણુ પુદ્ગલ માત્ર પ્રદેશ નથી, જ્યાં આ જીવે જન્મ કે મરણ કરેલ ન હોય ?

ગૌતમ ! જેમ કોઈ પુરુષ, બકરીઓ માટે એક મોટો અજાપ્રજ બનાવે. તે ત્યાં જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટથી એક હજાર બકરીઓને રાખે, ત્યાં તેમને માટે પ્રચુર ગોચર અને પ્રચુર પાણી હોય. જો તે બકરીઓ ત્યાં જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટથી છ માસ સુધી રહે તો હે ગૌતમ ! તે અજાપ્રજનો કોઈ પણ પરમાણુ-પુદ્ગલ માત્ર પ્રદેશ એવો રહે કે જ્યાં તે બકરીઓના મળ-મૂત્ર, શ્લેષ્મ, નાકનો મેલ, વમન, પિત્ત, શુક્ર, લોહી, ચર્મ, રોમ, શૃંગ, ખૂર અને નખોથી અસ્પૃષ્ટ ન રહ્યો હોય ? ભગવન્ ! તે અર્થ સમર્થ નથી.

હે ગૌતમ ! કદાચ તે વાડામાં કોઈ એક પરમાણુ પુદ્ગલ માત્ર પ્રદેશ એવો રહી પણ શકે કે, જે તે બકરીના મલ-મૂત્ર યાવત્ નખોથી સ્પૃષ્ટ થયો ન હોય, પરંતુ આટલા મોટા લોકમાં, લોકના શાશ્વતભાવની દૃષ્ટિથી, સંસારના અનાદિ હોવાના કારણે, જીવની નિત્યતા, કર્મ બહુત્વ અને જન્મ-મરણની બહુલતાને આશ્રીને કોઈ પરમાણુ પુદ્ગલ માત્ર પણ પ્રદેશ નથી જ્યાં આ જીવના જન્મ કે મરણ ન થયા હોય, તેથી, ગૌતમ ! તેમ કહ્યું કે લોકના સર્વ આકાશ પ્રદેશો પર આ જીવે અનંતવાર જન્મ-મરણ કર્યા છે.

સૂત્ર-૫૫૧

ભગવન્ ! પૃથ્વી કેટલી છે ? ગૌતમ ! સાત. જેમ પહેલા શતકમાં પાંચમા ઉદ્દેશકમાં કહ્યું, તેમજ નરકાદિના આવાસો કહેવા. આ રીતે પાંચે અનુત્તર વિમાનોમાં અપરાજિત, સર્વાર્થસિદ્ધ મહા વિમાન સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! શું આ જીવ, આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં ત્રીસ લાખ નરકાવાસોમાં પ્રત્યેક નરકાવાસમાં પૃથ્વીકાયિક પણે યાવત્ વનસ્પતિકાયિકપણે, નરકપણે, નૈરયિકપણે પૂર્વે ઉત્પન્ન થયેલ છે. હા, ગૌતમ ! અનેકવાર કે અનંતવાર ઉત્પન્ન થયેલ છે.

ભગવન્ ! આ જીવ શર્કરાપ્રભા પૃથ્વીના પરચીસ લાખ નરકાવાસોમાંથી પ્રત્યેક નરકાવાસમાં પૃથ્વીકાયિક પણે યાવત્ વનસ્પતિકાયિકપણે, નરકપણે, નૈરયિકપણે પૂર્વે ઉત્પન્ન થયેલ છે. એ પ્રમાણે જેમ રત્નપ્રભામાં કહ્યું તેમ આલાવા કહેવા. એ પ્રમાણે ધૂમપ્રભામાં સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! આ જીવ, તમઃપ્રભા પૃથ્વીના પાંચ ન્યૂન એક લાખ નરકાવાસોમાં પ્રત્યેકમાં પૂર્વે ઉત્પન્ન થયેલ છે ? ગૌતમ ! પૂર્વવત્ જાણવું. ભગવન્ ! આ જીવમાં અધઃસપ્તમી પૃથ્વીમાં પાંચ અનુત્તરમાં મોટા મહાન મહાનરકોમાં પ્રત્યેક નરકાવાસમાં પૂર્વે ઉત્પન્ન થયેલ છે ? ગૌતમ ! રત્નપ્રભા પૃથ્વી સમાન મુજબ બધું જાણવું..

ભગવન્ ! આ જીવ અસુરકુમારના ૬૪ લાખ આવાસમાં પ્રત્યેક અસુરકુમારાવાસમાં પૃથ્વીકાયિકપણે યાવત્ વનસ્પતિકાયિકપણે, દેવપણે, દેવીપણે, આસન-શયન-ભાંડ-માત્ર-ઉપકરણરૂપે પહેલા ઉત્પન્ન થયેલ છે ? હા, ગૌતમ ! યાવત્ અનંતવાર થયો છે. આ પ્રમાણે બધા જીવોના વિષયમાં સ્તનિતકુમારોમાં સુધી બધે કહેવું. પરંતુ તેના આવાસોમાં વૈવિધ્ય છે, જે સંખ્યા પૂર્વે કહેલ છે.

ભગવન્ ! આ જીવ અસંખ્યાત લાખ પૃથ્વીકાયિક આવાસોમાંથી પ્રત્યેક પૃથ્વીકાયિકાવાસોમાં પૃથ્વીકાયિક યાવત્ વનસ્પતિકાયિકમાં પૂર્વે ઉત્પન્ન થયેલ છે ? હા, ગૌતમ ! યાવત્ અનંતવાર ઉત્પન્ન થયેલ છે. એ પ્રમાણે સર્વ જીવો પણ જાણવા. એ પ્રમાણે વનસ્પતિકાય પર્યન્ત કહેવું.

ભગવન્ ! આ જીવ અસંખ્યાત બેઘન્દ્રિય આવાસોમાં શું પ્રત્યેક બેઘન્દ્રિય આવાસમાં પૃથ્વીકાયિક યાવત્

વનસ્પતિ કાચિકપણે, બેઈન્દ્રિયપણે પૂર્વે ઉત્પન્ન થયેલ છે ? હા, ગૌતમ ! યાવત્ અનંતવાર ઉત્પન્ન થયેલ છે, એ પ્રમાણે બધા જીવો પણ જાણવા. એ પ્રમાણે મનુષ્યમાં સુધી કહેવું. વિશેષ એ કે – તેઈન્દ્રિયોમાં પૃથ્વીકાય યાવત્ વનસ્પતિકાચિકપણે અને તેઈન્દ્રિયપણે, ચઉરિન્દ્રિયમાં ચઉરિન્દ્રિયપણે, પંચેન્દ્રિય તિર્યચ ચોનિકોમાં પંચેન્દ્રિય તિર્યચચોનિકપણે, મનુષ્યોમાં મનુષ્યપણાએ, બાકી જેમ બેઈન્દ્રિયમાં કહ્યું તેમ જાણવું. વ્યંતર, જ્યોતિષ્ક, સૌધર્મ, ઈશાનમાં અસુરકુમારમાં કહ્યા મુજબ કથન કરવું જોઈએ.

ભગવન્ ! આ જીવ સનત્કુમાર કલ્પના બાર લાખ વિમાન આવાસમાં પ્રત્યેક વૈમાનિકાવાસમાં પૃથ્વીકાચિક આદિ રૂપે પૂર્વે ઉત્પન્ન થયો છે ? ગૌતમ ! ઇત્યાદિ બધું અસુરકુમાર મુજબ કહેવું યાવત્ અનંતવાર ઉત્પન્ન થાય, પણ દેવીપણે ઉત્પન્ન થતા નથી, એ પ્રમાણે સર્વે જીવોનાં વિષયમાં જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્ આનત-પ્રાણત અને આરણ-અચ્યુતમાં પણ કહેવું.

ભગવન્ ! આ જીવ શું ૩૧૮ ત્રૈવેચક વિમાનાવાસોમાંથી પ્રત્યેક વૈમાનિકાવાસમાં પૃથ્વીકાચિક આદિ રૂપે પૂર્વે ઉત્પન્ન થયો છે ? હા, ગૌતમ ! પૂર્વે ઉત્પન્ન થયો છે. બધું સનત્કુમાર સમાન કહેવું, દેવીરૂપે ઉત્પન્ન ન થાય.

ભગવન્ ! આ જીવ પાંચ અનુત્તર વિમાનોમાં પ્રત્યેક અનુત્તર વિમાનાવાસમાં પૃથ્વીકાચિકપણે ઇત્યાદિ પૂર્વવત્ કહેવું યાવત્ ત્યાં અનંતવાર દેવ કે દેવીરૂપે ઉત્પન્ન થયેલ નથી. એમ સર્વે જીવો પણ જાણવા.

ભગવન્ ! આ જીવ, શું બધા જીવોના માતા, પિતા, ભાઈ, બહેન, પત્ની, પુત્ર, પુત્રી, પુત્રવધૂ પણે ઉત્પન્ન થયેલ છે? હા, ગૌતમ ! અનેકવાર અથવા અનંતવાર ઉત્પન્ન થયેલ છે.

ભગવન્ ! સર્વે જીવો, આ જીવના માતારૂપે યાવત્ પૂર્વે ઉત્પન્ન થયેલ છે? હા, ગૌતમ ! યાવત્ અનંતવાર.

ભગવન્ ! આ જીવ, સર્વે જીવોના શત્રુ, વૈરી, ઘાતકર્તા, વધકર્તા, પ્રત્યનીક, પ્રત્યામિત્ર રૂપે પૂર્વે ઉત્પન્ન થયેલ છે? હા, ગૌતમ ! યાવત્ અનંતવાર. સર્વ જીવોને પણ આ પ્રમાણે જાણવું.

ભગવન્ ! આ જીવ શું સર્વ જીવોના રાજા, યુવરાજ, યાવત્ સાર્થવાહપણે પૂર્વે ઉત્પન્ન થયેલ છે ? હા, ગૌતમ ! અનેકવાર યાવત્ અનંતવાર. સર્વ જીવોમાં પણ એમ જ જાણવું.

ભગવન્ ! આ જીવે સર્વે જીવોના દાસ, પ્રેષ્ય, ભૂતક, ભાગીદાર, ભોગપુરુષ, શિષ્ય, ક્ષેષીરૂપે પૂર્વે ઉત્પન્ન થયેલ છે? હા, ગૌતમ ! યાવત્ અનંતવાર, એ પ્રમાણે સર્વે જીવો પણ અનંતવાર જાણવા. ભગવન્ ! તે એમ જ છે.

શતક-૧૨, ઉદ્દેશા-૭નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૨, ઉદ્દેશો-૮ 'નાગ'

સૂત્ર-૫૫૨

તે કાળે, તે સમયે યાવત્ ગૌતમસ્વામીએ આ પ્રમાણે કહ્યું – ભગવન્ ! મહર્જિક યાવત્ મહાસૌખ્ય દેવ ચ્યવીને અનંતર ક્ષિશરીરી નાગોમાં ઉત્પન્ન થાય ? હા, ગૌતમ ! થાય. શું તે ત્યાં અર્ચિત, વંદિત, પૂજિત, વસ્ત્રાદિ દ્વારા સત્કારિત, વિનયાદિ દ્વારા સન્માનિત થાય છે? તે મુખ્ય દેવ રૂપે ગણાય? તેના વચનો સત્ય અને પ્રમાણભૂત ગણાય છે ? સંનિહિત થાય, મિત્ર દેવ તેનો મહિમા કરે ? હા, ગૌતમ ! નાગના ભવમાં તે અર્ચિત આદિ થાય.

ભગવન્ ! તે ત્યાંથી ઉદ્ધર્ત પામીને અનંતરભવે સિદ્ધ, બુદ્ધ યાવત્ અંતકર થાય ? હા, યાવત્ થાય.

ભગવન્ ! મહર્જિક દેવ, યાવત્ ક્ષિશરીરી મણીમાં ઉત્પન્ન થાય? એ પ્રમાણે જેમ 'નાગ'માં કહ્યું તેમ જાણવું.

ભગવન્ ! મહર્જિક દેવ યાવત્ ક્ષિશરીરી વૃક્ષોમાં ઉત્પન્ન થાય ? હા, થાય. શેષ વર્ણન નાગના વર્ણન સમાન કહેવું. વિશેષ એ કે – વૃક્ષ સંનિહિત પ્રાતિહારિક-મિત્ર દેવો દ્વારા તેનો મહિમા થાય છે. વૃક્ષની પીઠીકા પૂજિત થાય છે. બાકી પૂર્વવત્ યાવત્ તે સર્વ દુઃખનો અંત કરે છે.

સૂત્ર-૫૫૩

ભગવન્! વાનર વૃષભ, કુર્કુટ વૃષભ, મંડુક્ક વૃષભ, આ બધા નિઃશીલ, નિર્ગ્રત, નિર્ગુણ, નિર્મર્યાદ, પ્રત્યાખ્યાન પૌષ્ઠોપવાસ રહિત, કાળમાસે કાળ કરીને આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં ઉત્કૃષ્ટ એક સાગરોપમ સ્થિતિક નરકમાં નૈરયિકપણે ઉત્પન્ન થાય ? શ્રમણ ભગવંત મહાવીર કહે છે – “ઉત્પન્ન થતો એવો ઉત્પન્ન થયો” એવું કહી શકાય.

ભગવન્! સિંહ, વાઘ ચાવત્ પરાસર જેમ શતક-૭ માં ઉત્સર્પિણી ઉદ્દેશકમાં કહ્યા છે. આ બધા નિઃશીલ આદિ પૂર્વવત્ ચાવત્ કહેવા ચાવત રત્નપ્રભામાં નૈરયિકરૂપે ઉત્પન્ન થાય છે.

ભગવન્! ગીધ, કાગડા, બિલાડા, મેંઢક, મોર આ બધા શીલરહિત ઇત્યાદિ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં નૈરયિકરૂપે ઉત્પન્ન થાય છે. ભગવન્! આપ જો છો, તે એમ જ છે. તે એમ જ છે.

શતક-૧૨, ઉદ્દેશા-૮નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૨, ઉદ્દેશો-૯ 'દેવ'

સૂત્ર-૫૫૪ થી ૫૫૯

૫૫૪. ભગવન્! દેવો કેટલા પ્રકારે છે ? ગૌતમ ! પાંચ પ્રકારે છે – ભવ્યદ્રવ્યદેવ, નરદેવ, ધર્મદેવ, દેવાધિદેવ અને ભાવદેવ.

ભગવન્! ભવ્યદ્રવ્ય દેવોને 'ભવ્યદ્રવ્યદેવ' કેમ કહે છે ? ગૌતમ ! જે પંચેન્દ્રિય તિર્યચ કે મનુષ્ય દેવોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે, તે ભાવિ દેવપણાથી. હે ગૌતમ ! તે ભવ્યદ્રવ્યદેવ કહેવાય છે.

ભગવન્! નરદેવને નરદેવ એમ કેમ કહે છે ? ગૌતમ ! જે આ ચાતુરંત ચક્રવર્તીને સમસ્ત રત્નોમાં પ્રધાન ઉત્તમ ચક્રરત્ન ઉત્પન્ન થયું છે, નવનિધિપતિ છે, સમૃદ્ધ કોષ છે, બત્રીશ હજાર ઉત્તમ રાજા જેના માર્ગને અનુસરે છે, ઉત્તમ સાગરરૂપ મેખલા પર્યંત પૃથ્વીના અધિપતિ છે, મનુષ્યોમાં ઇન્દ્ર છે, તેથી તેમને ચાવત્ નરદેવ કહે છે.

ભગવન્! ધર્મદેવને ધર્મદેવ કેમ કહે છે ? ગૌતમ ! જે આ અણગાર ભગવંત ઇર્યાસમિત ચાવત્ ગુપ્ત બ્રહ્મચારી છે, તેથી તેઓને ચાવત્ 'ધર્મદેવ' એમ કહેવામાં આવે છે.

ભગવન્! દેવાધિદેવને દેવાધિદેવ કેમ કહે છે ? ગૌતમ ! જે આ ઉત્પન્ન જ્ઞાન-દર્શનધર અરિહંત ભગવંત ચાવત્ સર્વદર્શી છે, તેથી તે દેવાધિદેવ કહેવાય છે.

ભગવન્! ભાવદેવને ભાવદેવ કેમ કહે છે ? ગૌતમ ! જે આ ભવનપતિ, વ્યંતર, જ્યોતિષ્ક, વૈમાનિક દેવો, દેવગતિ નામ ગોત્રાદિ કર્મોને વેદે છે, તે કારણે તેઓ ભાવદેવ કહેવાય છે.

૫૫૫. ભગવન્! ભવ્યદ્રવ્ય દેવો ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ? નૈરયિકથી-તિર્યચથી-મનુષ્યથી-દેવમાંથી આવીને ઉપજે છે ? ગૌતમ ! નૈરયિક, તિર્યચ, મનુષ્ય, દેવમાંથી આવીને ઉપજે છે, પ્રજ્ઞાપનાસૂત્ર ૫૯-૬ 'વ્યુત્ક્રાંતિ' પદાનુસાર બધાનો ઉપપાત ચાવત્ અનુત્તરોપપાતિક કહેવો. વિશેષ એ કે- અસંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક અકર્મભૂમિજ, અંતર્જ્ઞપિજ, સર્વાર્થસિદ્ધના જીવોને છોડીને ચાવત્ અપરાજિત દેવમાંથી આવીને ઉપજે છે, સર્વાર્થ સિદ્ધના દેવોમાંથી આવીને ઉપજતા નથી.

ભગવન્! નરદેવ, ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? શું નૈરયિકથી, ઇત્યાદિ પૂરછા. ગૌતમ ! નૈરયિકથી આવીને પણ ઉપજે, દેવમાંથી આવીને પણ ઉપજે. પરંતુ તિર્યચ કે મનુષ્યમાંથી આવીને ઉપજતા નથી.

ભગવન્! જો નૈરયિકમાંથી આવીને ઉપજે તો શું રત્નપ્રભાપૃથ્વી નૈરયિકમાંથી આવીને ઉપજે કે ચાવત્ અધઃસપ્તમી પૃથ્વી નૈરયિકમાંથી આવીને ઉપજે ? ગૌતમ ! રત્નપ્રભાપૃથ્વી નૈરયિકમાંથી આવીને ઉપજે, પણ શર્કરાપ્રભાથી અધઃસપ્તમી પૃથ્વીથી આવીને ન ઉપજે.

ભગવન્! જો દેવમાંથી આવીને ઉપજે તો શું ભવનપતિ દેવમાંથી આવીને ઉપજે કે વ્યંતર, જ્યોતિષ્ક, વૈમાનિક દેવમાંથી આવીને ઉપજે ? ગૌતમ ! ભવનપતિ દેવમાંથી આવીને ઉપજે, એ પ્રમાણે બધા દેવોમાંથી ઉત્પાદ

વ્યુત્ક્રાંતિ ભેદથી સર્વાર્થસિદ્ધિ પર્યન્ત કહેવું.

ભગવન્ ! ધર્મદેવ, ક્યાંથી આવીને ઉપજે ? નૈરયિકમાંથી ઇત્યાદિ, વ્યુત્ક્રાંતિ ભેદથી બધાનો ઉપપાત યાવત્ સર્વાર્થસિદ્ધિ સુધી કહેવો, વિશેષ એ કે – તેઉકાય, વાયુકાય. તમઃપ્રભા અને અધઃસપ્તમીમાંથી ન ઉપજે. અસંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક અકર્મભૂમિજ, અંતર્દ્વીપજમાંથી ન ઉપજે.

ભગવન્ ! દેવાધિદેવ ક્યાંથી આવીને ઉપજે ? નૈરયિકથી આવીને ઉપજે? ઇત્યાદિ પૂરછા. ગૌતમ ! નૈરયિકથી અને દેવથી આવીને ઉપજે, પણ તિર્યચ કે મનુષ્યમાંથી આવીને ન ઉપજે.

ભગવન્ ! જો નૈરયિકથી ઉપજે તો પહેલી ત્રણ નરક પૃથ્વીમાંથી આવીને ઉપજે, પછીની ચારનો નિષેધ કરવો. જો દેવમાંથી આવે તો વૈમાનિક સર્વેમાંથી આવીને ઉપજે યાવત્ સર્વાર્થસિદ્ધિ. બાકીના બધાં દેવોને છોડી દેવા.

ભગવન્ ! ભાવદેવ ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? ગૌતમ ! એ પ્રમાણે જેમ પ્રજાપનાસૂત્રના વ્યુત્ક્રાંતિપદમાં ભવનવાસીનો ઉપપાત કહ્યો, તેમ કહેવું.

૫૫૬. ભગવન્ ! ભવ્યદ્રવ્ય દેવોની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે ? ગૌતમ ! જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટથી ત્રણ પત્યોપમ. નરદેવ વિશે પૂરછા. જઘન્યથી ૭૦૦ વર્ષ, ઉત્કૃષ્ટથી ૮૪ લાખ પૂર્વ.

ભગવન્ ! ધર્મદેવ વિશે પૂરછા. ગૌતમ ! જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટ દેશોન પૂર્વકોડી.

દેવાધિદેવ વિશે પૂરછા. જઘન્યથી ૭૨ વર્ષ, ઉત્કૃષ્ટે ૮૪ લાખ.

ભાવદેવ વિશે પૂરછા. ગૌતમ ! જઘન્યથી ૧૦,૦૦૦ વર્ષ, ઉત્કૃષ્ટ ૩૩-સાગરોપમ.

૫૫૭. ભગવન્ ! ભવ્યદ્રવ્ય દેવ, શું એક રૂપ વિકુર્વવા સમર્થ છે કે અનેક રૂપ વિકુર્વવા સમર્થ છે ? ગૌતમ ! એક પણ વિકુર્વે અને અનેક પણ વિકુર્વે. જો એક રૂપ વિકુર્વે તો એકેન્દ્રિય યાવત્ પંચેન્દ્રિયરૂપને અને પૃથક્ વિકુર્વણ કરતા એકેન્દ્રિયરૂપોને યાવત્ પંચેન્દ્રિયરૂપોને વિકુર્વે છે. તે રૂપ સંખ્યાત કે અસંખ્યાત, સંબદ્ધ કે અસંબદ્ધ, સદશ કે અસદશ વિકુર્વે છે, વિકુર્વિને પછી પોતાનું ચથેરછ કાર્ય કરે. એ પ્રમાણે નરદેવ અને ધર્મદેવો પણ જાણવા.

દેવાધિદેવ એક રૂપ વિકુર્વવા સમર્થ છે કે અનેક રૂપ વિકુર્વવા સમર્થ છે ? –ગૌતમ ! એકત્વ કે પૃથક્ત્વ રૂપો વિકુર્વવા સમર્થ છે, પણ સંપ્રાપ્તિથી કદાપિ વિકુર્વ્યા નથી, વિકુર્વતા નથી, વિકુર્વશે નહીં. ભાવદેવ વિશે પૂરછા – ગૌતમ ! જેમ ભવ્યદ્રવ્ય દેવો કહ્યા, તેમ ભાવ દેવ કહેવા. કહેવા.

૫૫૮. ભગવન્ ! ભવ્યદ્રવ્ય દેવો મરીને અનંતર ક્યાં જાય છે ? ક્યાં ઉપજે છે ? શું નૈરયિકમાં ઉપજે કે યાવત્ દેવોમાં ઉપજે ? ગૌતમ ! નૈરયિક, મનુષ્ય કે તિર્યચમાં ન ઉપજે, પણ દેવમાં ઉપજે. જો તે દેવમાં ઉપજે, તો બધા દેવોમાં ઉપજે – યાવત્ – સર્વાર્થસિદ્ધિમાં કહેવું.

ભગવન્ ! નરદેવો મરીને અનંતર ક્યાં ઉપજે ? પૂરછા. ગૌતમ ! નૈરયિકમાં ઉપજે, તિર્યચ કે મનુષ્ય કે દેવમાં ન ઉપજે. સાતે પૃથ્વીમાં ઉપજે.

ભગવન્ ! ધર્મદેવો મરીને અનંતર ક્યાં ઉપજે ? પૂરછા. ગૌતમ ! નરક, તિર્યચ કે મનુષ્યમાં ન ઉપજે. પણ દેવમાં ઉપજે. જો દેવમાં ઉપજે તો શું ભવનવાસીમાં ઉપજે ? પૂરછા. ગૌતમ ! ભવનપતિ, વ્યંતર, જ્યોતિષ્કમાં ન ઉપજે, પરંતુ વૈમાનિક દેવોમાં ઉપજે. બધા વૈમાનિકમાં ઉપજે યાવત્ સર્વાર્થ સિદ્ધિ અનુત્તરોપપાતિકમાં યાવત્ ઉપજે છે. કોઈક સિદ્ધિ થઈને યાવત્ સર્વે દુઃખોનો અંત કરે છે.

દેવાધિદેવ આયુ પૂર્ણ કરીને અનંતર ક્યાં જાય છે ? ક્યાં ઉપજે છે ? ગૌતમ ! સિદ્ધિ થાય છે, યાવત્ સર્વે દુઃખનો અંત કરે છે.

ભગવન્ ! ભાવદેવો ચ્યવીને અનંતર ક્યાં ઉપજે? પૂરછા. જેમ પ્રજાપનાસૂત્રના વ્યુત્ક્રાંતિક પદમાં અસુર-કુમારોની ઉદ્ધર્તના કહી તેમ અહીં કહેવું.

ભગવન્ ! ભવ્યદ્રવ્ય દેવ, કાળથી કેટલો કાળ હોય? ગૌતમ ! જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટથી ત્રણ

પલ્ચોપમ, એ પ્રમાણે જેની જે સ્થિતિ કહી છે, તે પ્રમાણે સંસ્થિતિ પણ ચાવત્ ભાવદેવ સુધી કહેવી. વિશેષ એ કે – ધર્મદેવની સ્થિતિ – જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટથી દેશન્યૂન પૂર્વકોટી.

ભગવન્ ! ભવ્યદ્રવ્ય દેવનું કેટલા કાળનું અંતર હોય ? ગૌતમ ! જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત અધિક ૧૦,૦૦૦ વર્ષ, ઉત્કૃષ્ટથી અનંતકાળ, વનસ્પતિકાળ.

નરદેવની પૂરછા. ગૌતમ ! જઘન્યથી સાતિરેગ સાગરોપમ ઉત્કૃષ્ટથી અનંતકાળ-દેશોન અપાર્ક્ષ પુદ્ગલ પરાવર્ત. ... ધર્મદેવની પૂરછા. ગૌતમ ! જઘન્યથી પલ્ચોપમ પૃથક્ત્વ, ઉત્કૃષ્ટથી અનંતકાળ ચાવત્ દેશોન અપાર્ક્ષ પુદ્ગલ પરાવર્ત. ... દેવાધિદેવ વિશે પૂરછા. ગૌતમ ! અંતર નથી. ભાવદેવની પૂરછા. ગૌતમ ! જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટથી અનંતકાળ-વનસ્પતિકાળ. ... ભાવદેવની પૂરછા. ગૌતમ ! ભાવદેવનું અંતર જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટથી વનસ્પતિકાલ પર્યંત હોય છે.

ભગવન્ ! આ ભવ્યદ્રવ્યદેવ, નરદેવ, ધર્મદેવ, દેવાધિદેવ અને ભાવદેવમાં કોણ કોનાથી અલ્પ, બહુ, તુલ્ય કે વિશેષાધિક છે ? ગૌતમ ! સૌથી થોડા નરદેવ છે, દેવાધિદેવ તેનાથી સંખ્યાતગુણ છે, તેનાથી ધર્મદેવ સંખ્યાતગુણ છે, તેનાથી ભવ્યદ્રવ્યદેવ અસંખ્યાતગુણ છે, તેનાથી ભાવદેવ અસંખ્યાતગુણ છે.

૫૫૮. ભગવન્ ! આ ભવનવાસી, વ્યંતર, જ્યોતિષ્ક, વૈમાનિક, સૌધર્મક ચાવત્ અચ્યુતક, ત્રૈવેચક, અનુત્તરોપપાતિક ભાવદેવોમાં કોણ કોનાથી અલ્પ, બહુ, તુલ્ય કે વિશેષાધિક છે? ગૌતમ ! સૌથી થોડા, અનુત્તરોપપાતિક ભાવદેવ છે, ઉપરના ત્રૈવેચકના ભાવદેવો સંખ્યાતગુણ છે, મધ્યમ ત્રૈવેચક દેવો સંખ્યાતગુણ, નીચલી ત્રૈવેચકના દેવો સંખ્યાતગુણ, તેનાથી અચ્યુત કલ્પના દેવો સંખ્યાતગુણ ચાવત્ આનતકલ્પના દેવો સંખ્યાતગુણ એ પ્રમાણે જેમ જીવાભિગમ સૂત્રમાં ત્રણ પ્રકારે દેવપુરુષોનું અલ્પબહુત્વ કહ્યું છે – તે જ પ્રમાણે અહીં પણ કહેવું ચાવત્ જ્યોતિષ્ક ભાવદેવો અસંખ્યાતગુણ છે. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે.

શતક-૧૨, ઉદ્દેશા-૮નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૨, ઉદ્દેશો-૧૦ ‘આત્મા’

સૂત્ર-૫૬૦, ૫૬૧

૫૬૦. ભગવન્ ! આત્મા કેટલા ભેદ છે ? ગૌતમ ! આઠ ભેદ છે. તે આ – દ્રવ્યાત્મા, કષાયાત્મા, યોગાત્મા, ઉપયોગાત્મા, જ્ઞાનાત્મા, દર્શનાત્મા, ચારિત્રાત્મા અને વીર્યાત્મા.

ભગવન્ ! જેને દ્રવ્યાત્મા છે, તેને કષાયાત્મા છે, જેને કષાયાત્મા છે, તેને દ્રવ્યાત્મા છે ? ગૌતમ ! જેને દ્રવ્યાત્મા છે, તેને કષાયાત્મા કદાચ હોય, કદાચ ન હોય. જેને કષાયાત્મા છે, તેને દ્રવ્યાત્મા નિયમા છે.

ભગવન્ ! જેને દ્રવ્યાત્મા હોય, તેને યોગાત્મા હોય ? એ રીતે જેમ દ્રવ્યાત્મા અને કષાયાત્મામાં કહ્યું, તેમ દ્રવ્યાત્મા અને યોગાત્માના સંબંધમાં કહેવું.

ભગવન્ ! જેને દ્રવ્યાત્મા હોય, તેને ઉપયોગાત્મા હોય ? એ રીતે સર્વત્ર પૂરછા કહેવી. ગૌતમ ! જેને દ્રવ્યાત્મા છે, તેને ઉપયોગાત્મા નિયમા છે, જેને ઉપયોગાત્મા છે, તેને દ્રવ્યાત્મા નિયમા છે. જેને દ્રવ્યાત્મા છે, તેને જ્ઞાનાત્માની ભજના છે, જેને જ્ઞાનાત્મા છે, તેને દ્રવ્યાત્મા નિયમા છે. જેને દ્રવ્યાત્મા છે, તેને દર્શનાત્મા નિયમા હોય, જેને દર્શનાત્મા છે, તેને દ્રવ્યાત્મા નિયમા હોય છે. જેને દ્રવ્યાત્મા છે, તેને ચારિત્રાત્માની ભજના, જેને ચારિત્રાત્મા છે, તેને દ્રવ્યાત્મા નિયમા હોય. એ રીતે વીર્યાત્મા સાથે એ પ્રમાણે જ કહેવું.

ભગવન્ ! જેને કષાયાત્મા છે, તેને યોગાત્માની પૂરછા. ગૌતમ ! જેને કષાયાત્મા છે, તેને યોગાત્મા નિયમા છે, જેને યોગાત્મા છે તેને કષાયાત્મા કદાચ હોય અને કદાચ ન હોય. એ પ્રમાણે ઉપયોગાત્મા સાથે કષાયાત્માને જાણવો. કષાયાત્મા અને જ્ઞાનાત્માનો પરસ્પર સંબંધ ભજનાએ કહેવો. જેમ કષાયાત્મા અને ઉપયોગાત્માનો સંબંધ

કહ્યો, તે રીતે કષાયાત્મા અને દર્શનાત્માનો સંબંધ કહેવો. કષાયાત્મા અને ચારિત્રાત્મા બંને પરસ્પર ભજનાએ કહેવા. જેમ કષાયાત્મા અને યોગાત્માનો સંબંધ કહ્યો તેમ કષાયાત્મા અને વીર્યાત્માનો સંબંધ કહેવો. એ પ્રમાણે જેમ કષાયાત્માની વક્તવ્યતા કહી તેમ ઉપરના સાથે તેનો સંબંધ કહેવો.

જે પ્રમાણે દ્રવ્યાત્માની વક્તવ્યતા કહી, તે પ્રમાણે ઉપયોગાત્માની વક્તવ્યતા પણ આગળના ચાર આત્મા સાથે કહેવી.

જેને જ્ઞાનાત્મા હોય, તેને દર્શનાત્મા નિયમા હોય છે, જેને દર્શનાત્મા હોય તેને જ્ઞાનાત્માની ભજના છે. જેને જ્ઞાનાત્મા છે, તેને ચારિત્રાત્મા કદાચ હોય, કદાચ ન હોય. પણ જેને ચારિત્રાત્મા હોય તેને જ્ઞાનાત્મા નિયમા હોય છે. જ્ઞાનાત્મા, વીર્યાત્મા બંને પરસ્પર ભજનાથી હોય છે.

જેને દર્શનાત્મા છે, તેને ઉપરના બંને ભજનાએ હોય છે. પણ જેને તે બંને હોય તેને દર્શનાત્મા નિયમા હોય.

જેને ચારિત્રાત્મા છે, તેને વીર્યાત્મા નિયમથી હોય, જેને વીર્યાત્મા હોય, તેને ચારિત્રાત્મા કદાચ હોય, કદાચ ન હોય.

ભગવન્ ! આ દ્રવ્યાત્મા, કષાયાત્મા યાવત્ વીર્યાત્મામાં આ આઠેમાં કોણ કોનાથી અલ્પ, બહુ, તુલ્ય કે વિશેષાધિક છે ? ગૌતમ ! સૌથી થોડા ચારિત્રાત્મા છે, જ્ઞાનાત્મા તેનાથી અનંતગુણ છે, કષાયાત્મા અનંતગુણ, યોગાત્મા વિશેષાધિક છે, વીર્યાત્મા પણ વિશેષાધિક છે. ઉપયોગ-દ્રવ્ય-દર્શનાત્મા ત્રણે તુલ્ય અને વિશેષાધિક છે.

૫૬૧. ભગવન્ ! આત્મા જ્ઞાનરૂપ છે કે અજ્ઞાનરૂપ છે ? ગૌતમ ! આત્મા કદાચિત્ જ્ઞાનરૂપ, કદાચિત્ અજ્ઞાનરૂપ છે, જ્ઞાન તો નિયમથી આત્મરૂપ જ છે.

ભગવન્ ! નૈરયિકોની આત્મા જ્ઞાનરૂપ છે કે અજ્ઞાનરૂપ ? ગૌતમ ! નૈરયિકોની આત્મા કથંચિત્ જ્ઞાનરૂપ, કથંચિત્ અજ્ઞાનરૂપ છે. પણ તેમનું જ્ઞાન નિયમથી આત્મરૂપ છે. તે પ્રમાણે સ્તનિતકુમાર પર્યન્ત જાણવું.

ભગવન્ ! પૃથ્વીકાયિકનો આત્મા નિયમથી અજ્ઞાનરૂપ છે, તેનું અજ્ઞાન અવશ્ય આત્મ સ્વરૂપ છે. એ પ્રમાણે વનસ્પતિકાયિક સુધી જાણવું. બે-ત્રણ ઇન્દ્રિયથી વૈમાનિક સુધી નૈરયિકવત્ કહેવું.

ભગવન્ ! આત્મા દર્શનરૂપ છે કે દર્શનથી ભિન્ન છે ? ગૌતમ ! આત્મા નિયમા દર્શનરૂપ છે, દર્શન પણ નિયમા આત્મારૂપ છે.

ભગવન્ ! નૈરયિકોનો આત્મા દર્શનરૂપ છે કે દર્શનથી ભિન્ન છે ? ગૌતમ ! નૈરયિક જીવોનો આત્મા નિયમથી દર્શનરૂપ છે, તેમનું દર્શન પણ નિયમા આત્મરૂપ છે. આ પ્રમાણે યાવત્ વૈમાનિક સુધી ચોવીશે દંડકમાં જાણવું.

સૂત્ર-૫૬૨

ભગવન્ ! રત્નપ્રભા પૃથ્વી આત્મરૂપ છે કે અન્યરૂપ ? ગૌતમ ! રત્નપ્રભા કથંચિત્ આત્મરૂપ છે, કથંચિત્ આત્મરૂપ નથી. કથંચિત્ અવક્તવ્ય છે. ભગવન્ ! આપ કયા કારણથી આમ કહો છો ? ગૌતમ ! પોતાના પોતાના સ્વરૂપથી આત્મરૂપ છે. પર સ્વરૂપથી નો-આત્મરૂપ છે. ઉભયરૂપની વિવક્ષાથી અવક્તવ્ય છે અર્થાત્ રત્નપ્રભા પૃથ્વી સત્-અસત્ રૂપ હોવાથી, એ પ્રમાણે કહ્યું છે. ભગવન્ ! શર્કરાપ્રભા પૃથ્વી આત્મરૂપ છે ? જેમ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં કહ્યું, તેમ શર્કરાપ્રભામાં પણ જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્ અધઃસપ્તમી સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! સૌધર્મકલ્પ આત્મરૂપ છે?. ગૌતમ ! સૌધર્મકલ્પ કથંચિત્ આત્મરૂપ છે, કથંચિત્ નોઆત્મરૂપ છે યાવત્ તે અવક્તવ્ય છે. ભગવન્ ! એમ કેમ કહો છો ? ગૌતમ ! પોતાને આશ્રીને તે આત્મરૂપ છે, બીજાને આશ્રીને તે નોઆત્મરૂપ છે, તદુભયને આશ્રીને અવક્તવ્ય છે કેમ કે આત્મરૂપ-નોઆત્મરૂપ છે. તેથી એમ કહ્યું છે. એ પ્રમાણે અચ્યુતકલ્પ પર્યન્ત કહેવું.

ભગવન્ ! ત્રેવેયક વિમાન આત્મરૂપ છે કે તેથી ભિન્ન છે ? જેમ રત્નપ્રભામાં કહ્યું તેમ અહીં કહેવું, એ પ્રમાણે અનુત્તર વિમાનમાં પણ કહેવું, એ રીતે ઈષત્ પ્રાગભારામાં પણ કહેવું.

ભગવન્ ! પરમાણુ પુદ્ગલ આત્મરૂપ છે કે તેથી અન્ય છે ? જેમ સૌધર્મકલ્પમાં કહ્યું, તેમ પરમાણુ પુદ્ગલમાં પણ કહેવું.

ભગવન્ ! દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ આત્મરૂપ છે કે અન્ય છે ? ગૌતમ ! દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ ૧.કથંચિત આત્મરૂપ છે, ૨. કથંચિત નો આત્મરૂપ છે, ૩. કથંચિત અવકતવ્ય છે કેમ કે આત્મ-નોઆત્મ રૂપ છે, ૪. કથંચિત આત્મરૂપ છે અને નોઆત્મરૂપ છે, ૫.કથંચિત આત્મરૂપ છે અને આત્મ-નોઆત્મરૂપ હોવાથી અવકતવ્ય છે. ૬. કથંચિત નોઆત્મરૂપ છે અને આત્મ-નોઆત્મરૂપ હોવાથી અવકતવ્ય છે. એમ છ ભંગ છે. ભગવન્ ! આમ કેમ કહ્યું?

ગૌતમ ! ૧. દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ પોતાને આશ્રીને આત્મરૂપ છે. ૨.બીજાને આશ્રીને નોઆત્મરૂપ છે. ૩.તદુભયને આશ્રીને દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ આત્મરૂપ-નોઆત્મરૂપ હોવાથી અવકત છે. ૪. એક દેશને આશ્રીને સદ્ભાવ પર્યાયમાં, એક દેશને આશ્રીને અસદ્ભાવ પર્યાયમાં દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ આત્મરૂપ અને નોઆત્મરૂપ છે.

૫. એક દેશને આશ્રીને સદ્ભાવ પર્યાયમાં, દેશને આશ્રીને તદુભય પર્યાયમાં દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ આત્મરૂપ અને આત્મ-નોઆત્મથી અવકતવ્ય છે. ૬. એક દેશને આશ્રીને અસદ્ભાવ પર્યાયમાં અને બીજા દેશને આશ્રીને તદુભય પર્યાયમાં દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ નોઆત્મરૂપ અને આત્મ-નોઆત્મથી અવકતવ્ય છે તેથી ઉપર મુજબ કહેલ છે.

ભગવન્ ! ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ આત્મરૂપ છે કે તેથી અન્ય ? ગૌતમ ! ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ ૧. કથંચિત આત્મરૂપ છે, ૨. કથંચિત નોઆત્મરૂપ છે, ૩. કથંચિત આત્મ-નોઆત્મથી અવકતવ્ય છે, ૪. કથંચિત આત્મ અને નોઆત્મરૂપ છે, ૫. કથંચિત આત્મરૂપ અને નોઆત્માઓ રૂપ છે, ૬. કથંચિત આત્માઓ રૂપ અને નોઆત્મરૂપ છે, ૭. કથંચિત આત્મા રૂપ અને આત્મા-નોઆત્માથી અવકતવ્ય છે, ૮. કથંચિત એક આત્મરૂપ અને આત્માઓ-નોઆત્માઓથી અવકતવ્ય છે. ૯. કથંચિત આત્માઓ રૂપ અને આત્મ-નોઆત્મથી અવકતવ્ય છે. ૧૦. કથંચિત નોઆત્મરૂપ અને આત્મ-નોઆત્મથી અવકતવ્ય છે. ૧૧. કથંચિત આત્મરૂપ અને આત્માઓ-નોઆત્માઓથી અવકતવ્ય છે. ૧૨. કથંચિત નોઆત્માઓ રૂપ અને આત્મ-નોઆત્મથી અવકતવ્ય છે. ૧૩. કથંચિત આત્મ અને નોઆત્મ અને અવકતવ્ય છે.

ભગવન્ ! એમ કેમ કહો છો કે ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ આ પ્રમાણે છે ? ગૌતમ ! ૧. આત્માદષ્ટિથી આત્મરૂપ છે. ૨. પરાદષ્ટિથી નોઆત્મરૂપ છે. ૩. તદુભયાદષ્ટિથી અવકતવ્ય છે. ૪. દેશાદષ્ટિથી સદ્ભાવ પર્યાયમાં, દેશાદષ્ટિથી અસદ્ભાવ પર્યાયમાં ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ આત્મ અને નોઆત્મ રૂપ છે. ૫. દેશાદષ્ટિથી સદ્ભાવ પર્યાયમાં, દેશાદષ્ટિથી અસદ્ભાવ પર્યાયમાં ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ અનેક આત્મ-નોઆત્મ છે.

૬. દેશાદષ્ટિથી સદ્ભાવ પર્યાયમાં, દેશાદષ્ટિથી અસદ્ભાવ પર્યાયમાં ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ આત્મ અને અનેક નોઆત્મરૂપ છે. ૭. દેશાદષ્ટિ સદ્ભાવ પર્યાયમાં, દેશાદષ્ટિ તદુભય પર્યાયમાં ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ આત્મ અને અવકતવ્ય છે. ૮. દેશાદષ્ટિથી સદ્ભાવ પર્યાયમાં દેશાદષ્ટિથી તદુભય પર્યાયમાં ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ આત્મ અને અનેક અવકતવ્યો રૂપ છે. ૯. દેશાદષ્ટિથી સદ્ભાવ પર્યાયમાં, દેશાદષ્ટિથી તદુભય પર્યાયમાં ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ અનેક આત્મારૂપ અને અવકતવ્ય છે.

૧૦. આ ત્રણ ભંગો છે. એક દેશ આદેશથી અસદ્ભાવ પર્યાય, એક દેશ આદેશથી તદુભય પર્યાય ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ નોઆત્મરૂપ અને અવકતવ્ય છે. ૧૧. એક દેશથી આદેશથી અસદ્ભાવ પર્યાય, અનેક દેશ આદેશથી તદુભય પર્યાય ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ, નોઆત્મા અને અવકતવ્ય છે. ૧૨. અનેક દેશ આદેશથી અસદ્ભાવ પર્યાય, એક દેશ આદેશથી તદુભય પર્યાય ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ અનેક નોઆત્મારૂપ અને અવકતવ્ય છે. ૧૩. એક દેશ આદેશથી સદ્ભાવ પર્યાય, એક દેશ આદેશથી અસદ્ભાવ પર્યાય, એકદેશ આદેશથી અસદ્ભાવ પર્યાય, એકદેશ આદેશથી તદુભય પર્યાયે ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ આત્મરૂપ અને નોઆત્મરૂપ અને અવકતવ્ય છે.

હે ગૌતમ ! તેથી આ ઉપર પ્રમાણે કહ્યું છે.

ભગવન્ ! ચતુઃપ્રદેશિક સ્કંધ આત્મરૂપ છે કે અન્ય છે? હે ગૌતમ ! ચતુઃપ્રદેશિક સ્કંધ ૧. કથંચિત આત્મરૂપ છે. ૨. કથંચિત નોઆત્મરૂપ છે. ૩. કથંચિત આત્મા-નોઆત્માથી અવક્તવ્ય છે. ૪. કથંચિત આત્મ અને નોઆત્મા છે. ૫ થી ૮. કથંચિત આત્મ અને અવક્તવ્ય, ૯ થી ૧૨. કથંચિત નોઆત્મા અને અવક્તવ્ય. ૧૩ થી ૧૬. કથંચિત આત્મા, નોઆત્મ અને એક અવક્તવ્ય. ૧૭. કથંચિત આત્મ, નોઆત્મા, અનેક અવક્તવ્ય. ૧૮. કથંચિત આત્મા, અનેક નોઆત્મા અને અવક્તવ્ય. ૧૯. કથંચિત અનેક આત્મા, નો આત્મા, અવક્તવ્ય.

ભગવન્ ! એમ કેમ કહ્યું કે ચતુઃપ્રદેશિક સ્કંધ આ રીતે છે?

હે ગૌતમ ! ૧. આત્માદષ્ટિથી આત્મરૂપ છે, ૨. પરાદષ્ટિથી નોઆત્મરૂપ છે, ૩. તદુભયાદષ્ટિથી અવક્તવ્ય છે, ૪ થી ૧૬. એકદેશા દષ્ટિથી સદ્ભાવપર્યાયમાં એકદેશા દષ્ટિથી અસદ્ભાવ પર્યાયમાં ચાર ભંગ છે. સદ્ભાવ પર્યાયથી તદુભય વડે ચાર ભંગ, અસદ્ભાવથી તદુભય વડે ચાર ભંગ, એકદેશ આદિષ્ટથી સદ્ભાવ પર્યાયમાં, એકદેશા દષ્ટિથી અસદ્ભાવ પર્યાયમાં, એકદેશા દિષ્ટથી તદુભયપર્યાયમાં ચતુઃપ્રદેશિક સ્કંધમાં આત્મા, નોઆત્મા, અવક્તવ્ય, એકદેશા દિષ્ટ સદ્ભાવપર્યાયમાં એકદેશા દિષ્ટથી અસદ્ભાવ પર્યાયમાં, અનેક દેશાદિષ્ટથી તદુભય પર્યાયમાં ચતુઃપ્રદેશિક સ્કંધમાં આત્મા, નોઆત્મા, અનેક અવક્તવ્ય છે.

૧૮. દેશાદિષ્ટથી સદ્ભાવપર્યાયમાં, અનેક દેશાદિષ્ટથી અસદ્ભાવ પર્યાયમાં, દેશાદિષ્ટથી તદુભય પર્યાયમાં, ચતુઃપ્રદેશિક સ્કંધ આત્મા, અનેક નોઆત્મા, અવક્તવ્ય છે. ૧૯. અનેક દેશાદિષ્ટથી સદ્ભાવપર્યાય, એકદેશાદિષ્ટ અસદ્ભાવ પર્યાય, એક દેશાદિષ્ટ તદુભય પર્યાય ચતુઃપ્રદેશિક સ્કંધ અનેક આત્મા, નોઆત્મા, અવક્તવ્ય છે. તેથી હે ગૌતમ ! ચતુઃપ્રદેશિક સ્કંધ ઉપર મુજબ કહેલ છે.

ભગવન્ ! પંચપ્રદેશિક સ્કંધ આત્મરૂપ છે કે અન્ય છે ? ગૌતમ ! પંચપ્રદેશિક સ્કંધ ૧. કથંચિત આત્મરૂપ છે, ૨. કથંચિત નોઆત્મરૂપ છે, ૩. કથંચિત અવક્તવ્ય છે, ૪ થી ૭. કથંચિત આત્મરૂપ, નોઆત્મરૂપ, છે. ૮ થી ૧૧. કથંચિત આત્મરૂપ અને અવક્તવ્ય, ૧૨ થી ૧૫. કથંચિત નોઆત્મરૂપ અને અવક્તવ્ય. ત્રિકસંયોગીઆઠ ભંગમાંથી ૮ આઠમો ભંગ ઘટિત થતો નથી. ભગવન્ ! એમ કેમ કહ્યું?

ગૌતમ ! ૧. પંચપ્રદેશિક સ્કંધ આત્માદિષ્ટથી આત્મરૂપ, ૨. પરાદિષ્ટથી નોઆત્મારૂપ, ૩. તદુભયાદિષ્ટથી અવક્તવ્ય, - દેશાદિષ્ટથી સદ્ભાવ પર્યાય, દેશાદિષ્ટથી અસદ્ભાવ પર્યાય, એ પ્રમાણે દ્વિકસંયોગી બધા ભંગ થાય છે. ત્રિકસંયોગમાં એક ભંગ ન કહેવો.

છપ્રદેશી સ્કંધમાં બધા ભંગ થાય છે. જેમ છપ્રદેશી છે. તેમ ચાવત્ અનંતપ્રદેશી સ્કંધ જાણવા.

ભગવન્ ! તે એમ જ છે. તે એમ જ છે.

શતક-૧૨, ઉદ્દેશા-૧૦નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૨ નો મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શાતક-૧૩

સૂત્ર-૫૬૩

એક ગાથા દ્વારા આ તેરમાં શાતકના દશ ઉદ્દેશાઓ જણાવે છે, તે આ- પૃથ્વી, દેવ, અનંતર, પૃથ્વી, આહાર, ઉપપાત, ભાષા, કર્મ, અનગારમાં કેયાઘટિકા, સમુદ્ધાત.

શાતક-૧૩, ઉદ્દેશો-૧ પૃથ્વી

સૂત્ર-૫૬૪ થી ૫૬૬

૫૬૪. રાજગૃહમાં યાવત્ આ પ્રમાણે કહ્યું - ભગવન્ ! પૃથ્વીઓ કેટલી કહી છે ? ગૌતમ ! સાત - રત્નપ્રભા યાવત્ અધઃસપ્તમી. ભગવન્ ! આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં કેટલા લાખ નરકાવાસ છે ? ગૌતમ ! ૩૦ લાખ.

ભગવન્ ! તે સંખ્યાત યોજન વિસ્તૃત છે કે અસંખ્યાત ? ગૌતમ ! તે સંખ્યાત યોજન. વિસ્તૃત પણ છે, અસંખ્યાત યોજન વિસ્તૃત પણ છે.

ભગવન્ ! આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ૩૦ લાખ નરકાવાસમાં સંખ્યાત વિસ્તૃત નરકાવાસમાં એક સમયમાં ૧. કેટલા નૈરયિકો ઉત્પન્ન થાય છે ? ૨. કેટલા કાપોતલેશ્યી ? ૩. કેટલા કૃષ્ણપાક્ષિક ? ૪. કેટલા શુક્લપાક્ષિક ? ૫.

કેટલા સંજી ? ૬. કેટલા અસંજી ? ૭. કેટલા ભવસિદ્ધિક ? ૮. કેટલા અભવસિદ્ધિક ? ૯. કેટલા આભિનિબોધિક જ્ઞાની ? ૧૦. કેટલા શ્રુતજ્ઞાની ? ૧૧. કેટલા અવધિજ્ઞાની ? ૧૨. કેટલા મતિઅજ્ઞાની ? ૧૩. કેટલા શ્રુતઅજ્ઞાની ? ૧૪. કેટલા વિભંગજ્ઞાની ? ૧૫. કેટલા ચક્ષુદર્શની ? ૧૬. કેટલા અચક્ષુદર્શની ?

૧૭. કેટલા અવધિદર્શની ? ૧૮. કેટલા આહાર-સંજોપયુક્ત ? ૧૯. કેટલા ભયસંજોપયુક્ત ? ૨૦. કેટલા મૈથુનસંજોપયુક્ત ? ૨૧. કેટલા પરિગ્રહ સંજોપયુક્ત ? ૨૨. કેટલા સ્ત્રીવેદક ? ૨૩. કેટલા પુરુષવેદક ? ૨૪. કેટલા નપુંસકવેદક ? ૨૫. કેટલા ક્રોધકષાયી ૨૬ થી ૨૮. યાવત્ કેટલા લોભકષાયી ?

૨૯ થી ૩૪. કેટલા શ્રોત્રેન્દ્રિયોપયુક્ત યાવત્ સ્પર્શનેન્દ્રિયોપયુક્ત ? ૩૪. કેટલા નોઈન્દ્રિયોપયુક્ત ? ૩૫ થી ૩૭. કેટલા મનોયોગી યાવત્ કાયયોગી ? ૩૮. કેટલા સાકારોપયુક્ત ? ૩૯. કેટલા અનાકારોપયુક્ત ? આ બધા. કેટલા ઉપજે છે ?

હે ગૌતમ ! આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ૩૦ લાખ નરકાવાસમાં સંખ્યાત યોજન વિસ્તારવાળા નરકોમાં જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટથી સંખ્યાતા નૈરયિકો ઉપજે છે. જઘન્યથી એક, બે, ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટથી સંખ્યાતા કાપોત-લેશ્યી ઉપજે છે. જઘન્યથી એક, બે, ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટથી સંખ્યાતા કૃષ્ણપાક્ષિક ઉપજે છે. એ પ્રમાણે શુક્લપાક્ષિક, સંજી, અસંજી, ભવસિદ્ધિક, અભવસિદ્ધિક યાવત્ વિભંગજ્ઞાની ઉપજે છે.

ચક્ષુદર્શની ઉત્પન્ન થતા નથી, અચક્ષુદર્શની એક, બે કે ત્રણ, ઉત્કૃષ્ટા સંખ્યાતા ઉપજે છે. એ પ્રમાણે અવધિ જ્ઞાની, આહારસંજોપયુક્ત યાવત્ પરિગ્રહસંજોપયુક્ત ઉપજે છે. સ્ત્રીવેદી અને પુરુષવેદી ઉત્પન્ન થતા નથી, નપુંસક - વેદક એક, બે કે ત્રણ જઘન્યથી અને ઉત્કૃષ્ટથી સંખ્યાતા ઉપજે છે. એ પ્રમાણે ક્રોધકષાયી યાવત્ લોભકષાયી ઉપજે છે. શ્રોત્રેન્દ્રિયથી સ્પર્શનેન્દ્રિય ઉપયુક્ત ઉપજતા નથી. નોઈન્દ્રિયોપયુક્ત જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટથી સંખ્યાતા ઉપજે છે. મનોયોગી, વચનયોગી ઉપજતા નથી. કાયયોગી, જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા ઉપજે છે. આ પ્રમાણે સાકારોપયુક્ત અને અનાકારોપયુક્ત પણ જાણવા.

ભગવન્ ! આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં ૩૦ લાખ નરકાવાસોમાં સંખ્યાત વિસ્તૃત નરકોમાં એક સમયમાં કેટલા નૈરયિકો ઉદ્ભવે ? કેટલા કાપોતલેશ્યી ઉદ્ભવે યાવત્ કેટલા અનાકારોપયુક્ત ઉદ્ભવે ?

ગૌતમ ! આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં ૩૦ લાખ નરકાવાસોમાં સંખ્યાત વિસ્તૃત નરકોમાં એક સમયમાં જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટથી સંખ્યાત નૈરયિક ઉદ્ભવે છે. એ પ્રમાણે યાવત્ સંજી, અસંજી ઉદ્ભવતા નથી.

ભવસિદ્ધિક્ષ, જઘન્ય થી એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટથી સંખ્યાતા ઉદ્ધર્તે છે, એ પ્રમાણે યાવત્ શ્રુતઅજ્ઞાની. વિભંગજ્ઞાની ઉદ્ધર્તતા નથી. ચક્ષુદર્શની ઉદ્ધર્તતા નથી. અચક્ષુદર્શની જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટથી સંખ્યાતા ઉદ્ધર્તે છે. એ રીતે લોભકષાયી સુધી જાણવું.

શ્રોત્રેન્દ્રિય યાવત્ સ્પર્શનેન્દ્રિય ઉપયુક્ત ઉદ્ધર્તતા નથી. નોઘન્દ્રિય ઉપયુક્ત જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ, ઉત્કૃષ્ટથી સંખ્યાતા ઉદ્ધર્તે છે. મનોયોગી, વચનયોગી ઉદ્ધર્તતા નથી. કાયયોગી જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ ઉત્કૃષ્ટથી સંખ્યાતા ઉપજે છે. એ રીતે સાકાર, અનાકાર ઉપયુક્ત પણ જાણવા.

ભગવન્ ! આ રત્નપ્રભાના ૩૦ લાખ નરકાવાસોમાં સંખ્યાત વિસ્તૃત નરકોમાં કેટલા નારકો કહ્યા છે ? કેટલા કાપોતલેશ્યી યાવત્ કેટલા અનાકારોપયુક્ત કહ્યા છે ? કેટલા અનંતરોપપન્નક, પરંપરોપપન્નક છે ? કેટલા અનંતરાવગાઢ, પરંપરાવગાઢ છે ? કેટલા અનંતરાહારા, પરંપરઆહારા છે ? કેટલા અનંતર પર્યાપ્તા, પરંપર પર્યાપ્તા છે ? કેટલા અચરિમ, કેટલા અચરિમ કહ્યા છે ? ૩૯ + ૧૦ = ૪૯ પ્રશ્નો..

ગૌતમ ! આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ૩૦ લાખ નરકાવાસોમાં સંખ્યાત વિસ્તૃત નરકોમાં સંખ્યાત નૈરયિકો છે. સંખ્યાતા કાપોતલેશ્યી યાવત્ સંખ્યાતા સંજી છે, અસંજી કદાચ હોય, કદાચ ન હોય. જો હોય તો જઘન્યથી એક, બે, ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટથી સંખ્યાતા હોય. સંખ્યાતા ભવસિદ્ધિક્ષ યાવત્ સંખ્યાતા પરિગ્રહ સંજોપયુક્ત છે. સ્ત્રીવેદક, પુરુષવેદક નથી, સંખ્યાતા નપુંસકવેદક છે. એ પ્રમાણે ક્રોધકષાયી અને માનકષાયીને અસંજીવત્ જાણવા.

મનોયોગી યાવત્ અનાકારોપયુક્ત સંખ્યાતા જાણવા. અનંતરોપપન્નક કદાચ હોય, કદાચ ન હોય. જો હોય તો તેને અસંજીવત્ જાણવા. પરંપરોપપન્નક નૈરયિક સંખ્યાતા છે. એ રીતે જેમ અનંતરોપપન્નક કહ્યા, તેમ અનંતરાવગાઢ જાણવા. અનંતરાહારક, અનંતર પર્યાપ્તક, પરંપરાવગાઢ યાવત્ અચરિમ બધા સંખ્યાતા છે.

ભગવન્ ! આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ૩૦ લાખ નરકાવાસોમાં અસંખ્યાત યોજન વિસ્તૃત નારકોમાં એક સમયમાં કેટલા નૈરયિકો ઉપજે છે ? યાવત્ કેટલા અનાકારોપયોગ નૈરયિક ઉપજે છે ?

ગૌતમ ! આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ૩૦ લાખ નરકાવાસોમાં અસંખ્ય વિસ્તૃત નરકોમાં એક સમયમાં જઘન્યથી એક, બે, ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટથી અસંખ્યાતા નૈરયિકો ઉત્પન્ન થાય છે. એ પ્રમાણે જેમ સંખ્યાત યોજન વિસ્તૃતના ત્રણ આલાવા કહ્યા, તેમ અસંખ્યાત વિસ્તારવાળા ત્રણ આલાવા કહેવા. વિશેષ એ કે સંખ્યાતને બદલે અસંખ્યાત કહેવું. બાકી પૂર્વવત્ યાવત્ અસંખ્યાત અચરમ કહ્યા છે, લેશ્યામાં વિભિન્નતા છે. લેશ્યાને શતક-૧ માફક કહેવી, વિશેષ એ કે સંખ્યાત વિસ્તૃત અને અસંખ્યાત વિસ્તૃતમાં અવધિજ્ઞાની, અવધિદર્શની સંખ્યાત જ ઉદ્ધર્તે. બાકી પૂર્વવત્.

ભગવન્ ! શર્કરાપ્રભા પૃથ્વીમાં કેટલા નરકાવાસો છે ? પ્રશ્ન. ગૌતમ ! ૨૫ લાખ નરકાવાસ. ભગવન્ ! તે સંખ્યાત યોજન વિસ્તૃત છે કે અસંખ્યાત ? એ પ્રમાણે રત્નપ્રભાની માફક શર્કરાપ્રભા પણ કહેવી. વિશેષ એ કે - આ ત્રણે આલાવામાં અસંજી ન કહેવા.

ભગવન્ ! વાલુકાપ્રભા પૃથ્વીમાં કેટલા નરકાવાસો છે ? ગૌતમ ! ૧૫-લાખ નરકાવાસો છે. બાકી શર્કરાપ્રભા સમાન જાણવું. લેશ્યાઓમાં ભેદ છે, તે પ્રથમ શતક વત્ છે.

ભગવન્ ! પંકપ્રભા પૃથ્વીમાં કેટલા નરકાવાસો છે ? ગૌતમ ! ૮૧ લાખ નરકાવાસ છે. એ પ્રમાણે શર્કરાપ્રભા સમાન જાણવું. વિશેષ એ કે અવધિજ્ઞાની-અવધિ દર્શની ઉદ્ધર્તતા નથી.

ભગવન્ ! ધૂમપ્રભા પૃથ્વીમાં કેટલા નરકાવાસો છે ? ગૌતમ ! ત્રણ લાખ નરકાવાસ છે.

ભગવન્ ! તમા પૃથ્વીમાં કેટલા નરકાવાસો છે ? ગૌતમ ! પાંચ ન્યૂન એક લાખ નરકાવાસ કહેવામાં આવ્યા છે. બાકીનું પંકપ્રભા સમાન જાણવું.

ભગવન્ ! અધઃસપ્તમી પૃથ્વીમાં અનુત્તર અને કેટલા મોટા મહાનરકાવાસ કહ્યા છે ? ગૌતમ ! પાંચ અનુત્તર, અપ્રતિષ્ઠાન પર્યન્ત. ભગવન્ ! તે સંખ્યાત યોજન વિસ્તૃત છે કે અસંખ્યાત ? એક સંખ્યાત વિસ્તૃત છે, બાકી ચારે

અસંખ્યાત વિસ્તૃત છે.

ભગવન્ ! અધઃસપ્તમી પૃથ્વીમાં પાંચ અનુત્તરોમાં મહા મોટા ચાવત્ મહાનરકોમાં સંખ્યાત વિસ્તૃત નરકોમાં એક સમયમાં કેટલા નૈરયિક ઉત્પન્ન થાય છે, ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. પંકપ્રભા મુજબ જાણવું. વિશેષ આ – ત્રણ જ્ઞાનવાળા ઉત્પન્ન થતા નથી કે ઉદ્ધર્તતા નથી. બાકી બધું પૂર્વવત્ કહેવું.

એ પ્રમાણે અસંખ્યાત વિસ્તૃતમાં પણ કહેવું, અસંખ્યાત કહેવા.

પૃષ્ઠ ૫. ભગવન્ ! આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં ૩૦ લાખ નરકાવાસોમાં સંખ્યાત વિસ્તૃત નરકોમાં સમ્યગ્દષ્ટિ નરકો ઉપજે છે, મિથ્યાદષ્ટિ નરકો ઉપજે છે કે સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ નૈરયિકો ઉપજે છે ? ગૌતમ ! સમ્યગ્દષ્ટિ, મિથ્યાદષ્ટિ ઉપજે, પણ મિશ્રદષ્ટિ ઉપજતા નહીં.

ભગવન્ ! આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં ૩૦ લાખ નરકાવાસોમાં સંખ્યાત વિસ્તૃત નરકોમાં શું સમ્યગ્દષ્ટિ નૈરયિકો ઉદ્ધર્તે છે, આદિ પૂરછા. ગૌતમ ! પૂર્વવત્ જાણવું જોઈએ.

ભગવન્ ! આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં ૩૦ લાખ નરકાવાસોમાં સંખ્યાત વિસ્તૃત નરકો શું સમ્યગ્દષ્ટિ નૈરયિકોથી અવિરહિત છે, મિથ્યાદષ્ટિઓથી કે મિશ્રદષ્ટિઓથી અવિરહિત છે ? ગૌતમ ! સમ્યગ્ અને મિથ્યાદષ્ટિથી અવિરહિત છે, મિશ્રદષ્ટિથી કદાચિત અવિરહિત, કદાચિત વિરહિત હોય. આ પ્રમાણે અસંખ્યાત વિસ્તૃતમાં ત્રણ આલાવા કહેવા. શર્કરાપ્રભાથી 'તમા' સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! અધઃસપ્તમી પૃથ્વીમાં પાંચ અનુત્તરોમાં ચાવત્ સંખ્યાત વિસ્તૃત નરકોમાં સમ્યગ્દષ્ટિ નૈરયિકો ઉત્પન્ન થાય ? ગૌતમ ! સમ્યગ્દષ્ટિ અને મિશ્ર ન ઉપજે, મિથ્યાદષ્ટિ ઉપજે. એ પ્રમાણે ઉદ્ધર્તેમાં જાણવું. અવિરહિત, રત્નપ્રભા મુજબ છે, એ રીતે અસંખ્યાત વિસ્તૃતમાં ત્રણ આલાવા જાણવા.

પૃષ્ઠ ૬. ભગવન્ ! શું કૃષ્ણલેશ્યી, નીલલેશ્યી ચાવત્ શુક્લલેશ્યી થઈ જીવ કૃષ્ણલેશ્યી નરકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? હા, ગૌતમ ! થાય. ભગવન્ ! એમ કેમ કહો છો ? ગૌતમ ! લેશ્યા સ્થાન સંકલેશને પામતા-પામતા કૃષ્ણ લેશ્યામાં પરિણમે છે, પછી કૃષ્ણલેશ્યા નૈરયિકોમાં ઉપજે છે, તેથી.

ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યી ચાવત્ શુક્લલેશ્યી થઈને જીવ નીલલેશ્યી નૈરયિકોમાં ઉપજે ? હા, ગૌતમ ! ચાવત્ ઉપજે છે. ભગવન્ ! એમ કેમ કહ્યું ? ગૌતમ ! લેશ્યા સ્થાનમાં સંકલેશ પામતા પામતા અને વિશુદ્ધ્યમાન થતા નીલલેશ્યામાં પરિણમે છે, પછી નીલલેશ્યી નૈરયિકોમાં ઉપજે છે, તેથી હે ગૌતમ ! આમ કહ્યું છે.

ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યી ચાવત્ શુક્લલેશ્યી થઈને જીવ કાપોતલેશ્યી નૈરયિકોમાં ઉપજે છે ? નીલલેશ્યા માફક કાપોતલેશ્યામાં પણ કહેવું ચાવત્ ઉપજે છે. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે.

શતક-૧૩, ઉદ્દેશ-૧નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૩, ઉદ્દેશો-૨ 'દેવ'

સૂત્ર-૫૬૭

ભગવન્ ! દેવો કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! ચાર પ્રકારે છે – ભવનપતિ, વાણવ્યંતર, જ્યોતિષ્ક, વૈમાનિક.

ભગવન્ ! ભવનવાસી દેવો કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! દશ ભેદે. અસુરકુમારાદિ, જેમ બીજા શતકમાં દેવ ઉદ્દેશકમાં કહ્યા, તેમ સર્વાર્થસિદ્ધક સુધી જાણવા.

ભગવન્ ! અસુરકુમારાવાસ કેટલા લાખ છે ? ગૌતમ ! ૬૪-લાખ છે. ભગવન્ ! તે સંખ્યાત વિસ્તૃત છે કે અસંખ્યાત ? ગૌતમ ! બંને છે.

ભગવન્ ! ૬૪-લાખ અસુરકુમારાવાસના અસંખ્યાત યોજન વિસ્તૃત અસુરકુમારાવાસમાં એક સમયમાં કેટલા અસુરકુમારો ઉપજે ? ચાવત્ કેટલા તેઉલેશ્યી ઉપજે ?, કેટલા કૃષ્ણપાક્ષિકો ઉપજે. એ પ્રમાણે રત્નપ્રભામાં છે

તેમ જ પૂછવું, તેમ જ કહેવું. વિશેષ એ કે – બે વેદે ઉપજે, નપુંસકવેદ ન ઉપજે. બાકી પૂર્વવત્. ઉદ્ધર્તના પણ તે પ્રમાણે જ છે. વિશેષ એ કે અસંજી ઉદ્ધર્તે. અવધિજ્ઞાની – અવધિદર્શની ન ઉપજે. બાકી પૂર્વવત્. સત્તાના વિષયમાં પણ પૂર્વવત્. વિશેષ એ કે – સંખ્યાતા સ્ત્રીવેદક કહ્યા, એ રીતે પુરુષવેદક પણ છે, નપુંસકવેદક નથી.

ક્રોધ કષાયી કદાચ હોય, કદાચ ન હોય. જો હોય તો જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ હોય. ઉત્કૃષ્ટથી સંખ્યાતા હોય. એ પ્રમાણે માની, માયી જાણવા. લોભકષાયી સંખ્યાતા જાણવા, બાકી પૂર્વવત્ છે. ત્રણે આલાવામાં સંખ્યાત યોજનમાં ચાર લેશ્યાઓ કહેવી. એ પ્રમાણે અસંખ્યાત વિસ્તૃતમાં પણ છે, વિશેષ એ કે – ત્રણે આલાવામાં અસંખ્યાતા કહેવા યાવત્ અસંખ્યાતા અચરિમો કહેવા.

ભગવન્ ! નાગકુમારાવાસ કેટલા છે ? ગૌતમ ! નાગકુમારોના ૮૪-લાખ આવાસો છે. એ પ્રમાણે યાવત્ સ્તનિતકુમારો કહેવા. વિશેષ એ કે – જ્યાં જેટલા લાખ ભવન હોય ત્યાં તેટલા ભવન કહેવા.

ભગવન્ ! વ્યંતરાવાસ કેટલા લાખ છે ? ગૌતમ ! અસંખ્યાત. ભગવન્ ! તે સંખ્યાત વિસ્તૃત છે કે અસંખ્યાત વિસ્તૃત ? ગૌતમ ! તે સંખ્યાત વિસ્તૃત છે, અસંખ્યાત નહીં.

ભગવન્ ! સંખ્યાત વિસ્તૃત વ્યંતરાવાસમાં એક સમયમાં કેટલા વ્યંતરો ઉપજે છે ? એ રીતે જેમ સંખ્યાત વિસ્તૃત અસુરકુમારાવાસમાં ત્રણ આલાવા છે, તેમ કહેવા. વ્યંતરોના પણ ત્રણ આલાવા કહેવા.

ભગવન્ ! જ્યોતિષ્ક વિમાનાવાસ કેટલા લાખ છે ? ગૌતમ ! અસંખ્યાત છે. ભગવન્ ! તે સંખ્યાત યોજન વિસ્તૃત છે ? એ રીતે વ્યંતરની માફક જ્યોતિષ્કના પણ ત્રણ આલાવા કહેવા. વિશેષ એ કે – એક તેજોલેશ્યા જ હોય. ઉદ્ધર્તનાદિમાં અસંજી હોતા નથી. બાકી પૂર્વવત્.

ભગવન્ ! સૌધર્મકલ્પમાં કેટલા લાખ વિમાનાવાસ છે ? ગૌતમ ! ૩૨-લાખ.

ભગવન્ ! તે સંખ્યાતયોજન વિસ્તૃત છે, અસંખ્યાત યોજન ? ગૌતમ ! બંને છે.

ભગવન્ ! સૌધર્મકલ્પના સંખ્યાત વિસ્તૃત ૩૨-લાખ વિમાનાવાસમાં એક સમયમાં કેટલા સૌધર્મ દેવો ઉપજે છે ? કેટલા તેજોલેશ્યા ઉપજે છે ? એ રીતે જ્યોતિષ્કની માફક ત્રણ આલાવા કહેવા. વિશેષ એ કે – ત્રણેમાં સંખ્યાતા કહેવા. અવધિજ્ઞાની અવધિદર્શનીનું ચ્યવન પણ કહેવું, બાકી પૂર્વવત્.

અસંખ્યાત વિસ્તૃતમાં પણ આ રીતે ત્રણ આલાવા કહેવા. માત્ર ત્રણે આલાવામાં અસંખ્યાત કહેવા. અવધિ જ્ઞાની-દર્શની સંખ્યાતા ચ્યવે છે, બાકી પૂર્વવત્.

સૌધર્મ માફક ઇશાનમાં પણ છ આલાવાઓ કહેવા. સનત્કુમારમાં પણ એ પ્રમાણે છે, માત્ર સ્ત્રીવેદક ત્યાં નથી ઉપજતા, તેની સત્તા નથી, માટે ન કહેવા. અસંજી ત્રણે આલાવામાં ન કહેવા. બાકી પૂર્વવત્. એ પ્રમાણે સહસ્રાર સુધી કહેવું. વિમાન અને લેશ્યામાં વિવિધતા છે.

ભગવન્ ! આનત-પ્રાણતમાં કેટલા સો વિમાનો છે ? ગૌતમ ! ૪૦૦ છે. તે વિમાનાવાસ સંખ્યાત વિસ્તૃત છે ઇત્યાદિ ? ગૌતમ ! બંને છે. સંખ્યાત વિસ્તૃતમાં ત્રણ આલાવા સહસ્રાર મુજબ કહેવા. અસંખ્યાત વિસ્તૃતમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને ચ્યવે છે તેમાં સંખ્યાત કહેવા, સત્તામાં અસંખ્યાત કહેવું. વિશેષ એ કે – નોઈન્દ્રિય-ઉપયુક્ત, અનંતરોપપન્નક, અનંતરાવગાઢ, અનંતરાહારક, અનંતર પર્યાપ્તક, આ બધામાં જઘન્યથી એક, બે, ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટથી સંખ્યાતા કહ્યા છે, બાકીનામાં અસંખ્યાતા કહેવા.

આરણ-અચ્યુતમાં આનત-પ્રાણત માફક કહેવું. વિમાનમાં વૈવિધ્ય છે. એ રીતે ત્રૈવેચકમાં છે

અનુત્તર વિમાનો કેટલા છે ? ગૌતમ ! પાંચ. ભગવન્ ! તે સંખ્યાત વિસ્તૃત છે કે અસંખ્યાત વિસ્તૃત ? ગૌતમ ! એક સંખ્યાત વિસ્તૃત છે, બાકીના અસંખ્યાત વિસ્તૃત છે.

ભગવન્ ! પાંચે અનુત્તર વિમાનમાં જે સંખ્યાત વિસ્તૃત વિમાન છે, તેમાં એક સમયમાં કેટલા અનુત્તરોપપાતિક દેવો ઉપજે છે ? કેટલા શુક્લલેશ્યા ઉપજે છે ? પ્રશ્ન તે પ્રમાણે જ ગૌતમ ! સંખ્યાત વિસ્તૃત

વિમાનમાં એક સમયમાં જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટથી સંખ્યાતા દેવો ઉપજે છે, એ રીતે જેમ ત્રૈવેયક વિમાનમાં સંખ્યાત વિસ્તૃતમાં કહ્યું તેમ, વિશેષ આ – કૃષ્ણાપાક્ષિક, અભવસિદ્ધિક, ત્રણ અજ્ઞાનવાળા, આ બધા ન ઉપજે, ન રચવે, ન સત્તાથી કહેવા, અચરમનો પણ નિષેધ કરવો યાવત્ સંખ્યાત ચરમ કહ્યા છે. બાકી પૂર્વવત્. અસંખ્યાત વિસ્તૃતમાં પણ આ ન કહેવા. માત્ર તેમાં અચરમ હોય છે. બાકીનું અસંખ્યાત વિસ્તૃત ત્રૈવેયક મુજબ યાવત્ અચરમો કહ્યા છે, સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! ૬૪-લાખ અસુરકુમારાવાસમાં સંખ્યાત વિસ્તૃત અસુરકુમારાવાસોમાં શું સમ્યગ્દષ્ટિ અસુરકુમારો ઉપજે, મિથ્યાદષ્ટિ ઉપજે, એ રીતે રત્નપ્રભા મુજબના ત્રણ આલાવા કહેવા. એ રીતે અસંખ્યાત વિસ્તૃતમાં ત્રણ આલાવા કહેવા. એ રીતે યાવત્ ત્રૈવેયકમાં, અનુત્તર વિમાનમાં પણ કહેવું. ત્રણ આલાવામાં મિથ્યાદષ્ટિ, સમ્યગ્ મિથ્યાદષ્ટિ ન કહેવા. બાકી પૂર્વવત્ જાણવું.

ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યી, નીલલેશ્યી યાવત્ શુક્લલેશ્યી થઈને જીવ કૃષ્ણલેશ્યી દેવોમાં ઉપજે ? હા, ગૌતમ ! એ રીતે નૈરયિકોમાં પહેલા ઉદ્દેશામાં કહ્યા મુજબ કહેવું. નીલલેશ્યી પણ નૈરયિકવત્ કહેવા, એ રીતે યાવત્ પદ્મલેશ્યી, શુક્લલેશ્યી કહેવા. વિશેષ આ – લેશ્યા સ્થાન વિશુદ્ધ થતા થતા શુક્લલેશ્યામાં પરિણમે છે, પછી શુક્લલેશ્યી દેવોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. તેથી પૂર્વવત્ કહ્યું છે. ભગવન્ ! તે એમ જ છે. તે એમ જ છે.

શતક-૧૩, ઉદ્દેશા-૨નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૩, ઉદ્દેશો-૩ 'નૈરયિક'

સૂત્ર-૫૬૮

ભગવન્ ! નૈરયિકો અનંતરાહારક હોય, પછી શરીરની નિષ્પત્તિ કરે છે ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. ગૌતમ ! અહી પ્રજ્ઞાપના સૂત્રનું પરિચારણા પદ સંપૂર્ણ કહેવું. ભગવન્ ! આપ કહો છો, તે એમ જ છે. તે એમ જ છે.

શતક-૧૩, ઉદ્દેશા-૩નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૩, ઉદ્દેશો-૪ 'પૃથ્વી'

સૂત્ર-૫૬૯

ભગવન્ ! પૃથ્વીઓ કેટલી છે ? ગૌતમ ! સાત. તે આ – રત્નપ્રભા યાવત્ અધઃસપ્તમી.

ભગવન્ ! અધઃસપ્તમી પૃથ્વીમાં પાંચ અનુત્તર મહા-મોટા યાવત્ અપ્રતિષ્ઠાન છે. તે નરકાવાસો છઠ્ઠી તમા પૃથ્વીના નરકાવાસોથી ૧.અતિ મોટા, ૨.અતિ વિસ્તૃત, ૩.ઘણા આકાશવાળા, ૪.ઘણી ખાલી જગ્યાવાળાછે? પણ શું મહા પ્રવેશવાળા નથી, અત્યંત આકીર્ણ નથી, અતિ વ્યાપ્ત નથી, પરસ્પરના સંઘટ્ટનરહિત છે? હા ગૌતમ ! તેમ છે

ભગવન્ ! તે નરકાવાસમાં રહેલ નૈરયિકો છઠ્ઠી તમાપૃથ્વીના નૈરયિકોથી શું મહાકર્મવાળા, મહાક્રિયાવાળા, મહાશ્રવવાળા, મહાવેદનાવાળા છે, પરંતુ અલ્પકર્મવાળા, અલ્પક્રિયાવાળા, અલ્પ આશ્રવવાળા, અલ્પ વેદનાવાળા નથી? શું તે નૈરયિકો અલ્પ ઋદ્ધિવાળા, અલ્પ દ્યુતિવાળા છે ? મહાઋદ્ધિવાળા અને મહાદ્યુતિવાળા નથી ? હા ગૌતમ ! તેમજ છે.

ભગવન્ ! છઠ્ઠી તમાપૃથ્વીમાં પાંચ ન્યૂન એક લાખ નરકાવાસ છે ઈત્યાદિ પ્રશ્ન? હા, ગૌતમ ! છે. તે નરકો અધઃસપ્તમી પૃથ્વીના નૈરયિકોથી મહત્તરક યાવત્ મહા વિસ્તીર્ણતર નથી, મહાપ્રવેશનતરક યાવત્ આકીર્ણ નથી. તે નરકોમાં નૈરયિકો અધઃસપ્તમી પૃથ્વીના નૈરયિકોથી અલ્પકર્મ વાળા યાવત્ અલ્પક્રિયાવાળા છે પણ મહાકર્મવાળા અને મહાક્રિયાવાળા નથી. મહાઋદ્ધિવાળા અને મહાદ્યુતિવાળા છે, અલ્પઋદ્ધિવાળા અને અલ્પદ્યુતિવાળા નથી.

છઠ્ઠી તમાપૃથ્વીમાં નરકો પાંચમી ધૂમપ્રભા પૃથ્વીના નરકોથી મહત્તર આદિ છે, મહાપ્રવેશનાવાળાદિ નથી. તે

નરકોમાં નૈરયિક પાંચમી ધૂમપ્રભા પૃથ્વીથી મહાકર્માવાળાદિ છે, પણ અલ્પકર્મવાળા નથી. અલ્પક્રદ્ધિવાળાદિ છે, પણ મહાક્રદ્ધિવાળા નથી.

પાંચમી ધૂમપ્રભા પૃથ્વીમાં ત્રણ લાખ નરકાવાસો છે. એ રીતે જેમ છઠ્ઠીમાં કહ્યું, એ પ્રમાણે સાતે પૃથ્વીમાં પરસ્પર કહેવું, ચાવત્ રત્નપ્રભા ચાવત્ મહાક્રદ્ધિવાળા છે, અલ્પક્રદ્ધિવાળા નથી.

સૂત્ર-૫૭૦ થી ૫૭૪

૫૭૦. ભગવન્ ! રત્નપ્રભા પૃથ્વી નૈરયિક, કેવો પૃથ્વીસ્પર્શ અનુભવતા વિચરે છે ? ગૌતમ ! તેઓ અનિષ્ટ, અકાંત, અપ્રિય, અમનોજ્ઞ, અમણામ સ્પર્શને અનુભવે છે. એ રીતે અધઃસપ્તમી પૃથ્વી નૈરયિક સુધી કહેવું, એ રીતે અપ્કાય, તેઉકાય, વાયુકાય, વનસ્પતિકાયનો પ્રતિકુળ સ્પર્શ કહેવો.

૫૭૧. ભગવન્ ! રત્નપ્રભા પૃથ્વી, બીજી શર્કરાપ્રભા પૃથ્વીની અપેક્ષાએ બાહ્યથી સૌથી મોટી, ચોતરફથી સૌથી નાની છે ? હા, ગૌતમ ! છે, એ પ્રમાણે જીવાભિગમના બીજા નૈરયિક ઉદ્દેશક મુજબ કહેવું.

૫૭૨. ભગવન્ ! આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નરકાવાસોના આસપાસમાં જે પૃથ્વીકાયિકથી વનસ્પતિકાયિક સુધીના જીવો છે, તે મહાકર્મ, મહાક્રિયા, મહાશ્રવ, મહાવેદનાવાળા છે ? હા, ગૌતમ ! છે ઇત્યાદિ જીવાભિગમના નૈરયિક ઉદ્દેશકવત્ સાતમી પૃથ્વી સુધી કહેવું.

૫૭૩. ભગવન્ ! લોકનો લંબાઈનો મધ્યભાગ ક્યાં છે ? ગૌતમ ! આ રત્નપ્રભાના આકાશખંડના અસંખ્યાત ભાગને અવગાહીને લોકનો લંબાઈનો મધ્યભાગ છે.

ભગવન્ ! અધોલોકનો લંબાઈનો મધ્યભાગ ક્યાં છે ? ગૌતમ ! ચોથી પંકપ્રભા પૃથ્વીના કંઈક અધિક અર્ધભાગને ઉદ્ધંધી અધોલોકનો લંબાઈનો મધ્યભાગ છે.

ભગવન્ ! ઉર્ધ્વલોકનો લંબાઈનો મધ્યભાગ ક્યાં છે ? ગૌતમ ! સનત્કુમાર અને માહેન્દ્રકલ્પની ઉપર અને બ્રહ્મલોક કલ્પની નીચે રિષ્ટ વિમાન પ્રસ્તટમાં ઉર્ધ્વલોકનો આચામ મધ્ય છે.

ભગવન્ ! તિર્થાલોકનો લંબાઈનો મધ્યભાગ ક્યાં છે ? ગૌતમ ! જંબૂદ્વીપમાં મેરુ પર્વતના બહુમધ્ય દેશ-ભાગમાં આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ઉપરના અને નીચેના ક્ષુદ્ર પ્રતરમાં તિર્થાલોકમાં મધ્યભાગ રૂપ આઠ રૂચક પ્રદેશ કહ્યા છે. જ્યાંથી આ દશ દિશાઓ નીકળે છે. તે આ - પૂર્વા, પૂર્વદક્ષિણા એ પ્રમાણે દશમાં શતકમાં છે, તેમ કહેવું.

૫૭૪. ભગવન્ ! ઐન્દ્રી-પૂર્વ દિશાની આદિ શું છે ? ક્યાંથી તે નીકળી છે ? તેની આદિમાં કેટલા પ્રદેશ છે ? ઉત્તરમાં કેટલા પ્રદેશ છે ? કેટલા પ્રદેશવાળી છે ? ક્યાં પર્યવસાન પામે છે ? સંસ્થાન કયુ છે ?

ગૌતમ ! ઐન્દ્રી દિશાની આદિમાં રૂચક છે, રૂચક પ્રદેશોથી નીકળે છે, તે આરંભે દ્વિપ્રદેશી છે, બબ્બે પ્રદેશોની ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિ થાય છે, લોકને આશ્રીને તે અસંખ્યપ્રદેશી, અલોકને આશ્રીને અનંત પ્રદેશી છે. તે લોકને આશ્રીને સાદિ-સાંત છે, અલોકને આશ્રીને સાદિ-અનંત છે. લોકને આશ્રીને મુરજસંસ્થિત છે. અલોકને આશ્રીને ઉર્ધ્વશકટાકાર સંસ્થિત છે.

ભગવન્ ! આગ્રેયી દિશાની આદિમાં શું છે ? તેનો ઉદ્ભવ શું છે ? તેની આદિમાં કેટલા પ્રદેશ છે ? કેટલા પ્રદેશ વિસ્તીર્ણ છે ? તે કેટલા પ્રદેશી છે, તેનો અંત ક્યાં છે ? તેનું સંસ્થાન કેવું છે ?

ગૌતમ ! આગ્રેયી દિશાની આદિમાં રૂચક છે, તે રૂચકમાંથી નીકળે છે, તે એકપ્રદેશાદિ છે, એક પ્રદેશ વિસ્તૃત છે, અનુત્તર છે. તે લોકને આશ્રીને અસંખ્યપ્રદેશી, અલોકને આશ્રીને અનંતપ્રદેશી છે. તે લોકને આશ્રીને સાદિ સાંત, અલોકને આશ્રીને સાદિ-અનંત છે. તૂટેલી મુકતાવલી આકારે છે. ચામ્યા દિશા ઐન્દ્રી માફક છે. નૈર્ઋતી, આગ્રેયીવત્ છે. એ પ્રમાણે ચારે દિશાઓનું વર્ણન ઐન્દ્રી માફક અને વિદિશા, આગ્રેયી માફક જાણવી.

ભગવન્ ! વિમલાદિશા વિશે પ્રશ્ન. ગૌતમ ! વિમલાદિશાની આદિ રૂચક છે, તે રૂચકમાંથી નીકળે છે, આદિમાં ચાર પ્રદેશ છે, દ્વિપ્રદેશ વિસ્તીર્ણ છે, અનુત્તર છે. લોકને આશ્રીને ૦ આદિ આગ્રેયી મુજબ જાણવું. વિશેષ એ કે તે

રુચકાકાર છે એ રીતે 'તમા' દિશાનું વર્ણન પણ જાણવું.

સૂત્ર-૫૭૫ થી ૫૭૭

૫૭૫. ભગવન્ ! આ 'લોક' શું કહેવાય છે ? ગૌતમ ! પંચાસ્તિકાયના સમૂહરૂપ આ લોક કહેવાય છે. તે આ – ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, આકાશાસ્તિકાય, જીવાસ્તિકાય, પુદ્ગલાસ્તિકાય.

ભગવન્ ! ધર્માસ્તિકાયથી જીવોની શું પ્રવૃત્તિ છે ? ગૌતમ ! ધર્માસ્તિકાયથી જીવોનું આગમન, ગમન, ભાષા, ઉન્મેષ, મનોયોગ, વચનયોગ અને કાયયોગ પ્રવૃત્તિ થાય છે. આ અને આવા પ્રકારના બધા ચલ ભાવ છે, તે ધર્માસ્તિકાય દ્વારા પ્રવૃત્ત થાય છે. તેનું લક્ષણ ગતિ છે.

ભગવન્ ! અધર્માસ્તિકાયથી જીવોની શું પ્રવૃત્તિ છે ? ગૌતમ ! તેના વડે જીવોના સ્થાન, બેસવું, સૂવું, મનનું એકાગ્ર થવું વગેરે જે આવા પ્રકારના અન્ય સ્થિર ભાવો છે, તે બધા અધર્માસ્તિકાયની પ્રવૃત્તિ છે. અધર્માસ્તિકાયનું લક્ષણ 'સ્થિતિ' છે.

ભગવન્ ! આકાશાસ્તિકાયમાં જીવો અને અજીવોની શું પ્રવૃત્તિ છે ? ગૌતમ ! આકાશાસ્તિકાય, બંનેના આશ્રયરૂપ છે.

૫૭૬. એક કે બે પરમાણુથી એક આકાશ પ્રદેશ પૂર્ણરૂપે વ્યાપ્ત થાય છે. તેમાં સો પરમાણુ પણ સમાઈ શકે છે. ૧૦૦ કરોડ આકાશ પ્રદેશ પૂર્ણ ભરાય જાય છે, ૧૦૦૦ કરોડ ચાપત અનંતાનંત પરમાણુ પણ સમાઈ શકે છે.

આકાશાસ્તિકાયનું લક્ષણ અવગાહના છે.

૫૭૭. ભગવન્ ! જીવાસ્તિકાયથી જીવોની શું પ્રવૃત્તિ છે ? ગૌતમ ! જીવાસ્તિકાય દ્વારા જીવો અનંત આભિનિબોધિક જ્ઞાન પર્યાયો, અનંત શ્રુતજ્ઞાન પર્યાયો, એ રીતે બીજા શતકના અસ્તિકાય ઉદ્દેશક મુજબ ચાપત્ તે ઉપયોગને પામે છે. જીવનું લક્ષણ ઉપયોગ છે.

પુદ્ગલાસ્તિકાયની પૃચ્છા. ગૌતમ ! પુદ્ગલાસ્તિકાયથી જીવોને ઔદારિક, વૈક્રિય, આહારક, તૈજસ, કાર્મણ શરીર., શ્રોત્ર-ચક્ષુ-ઘ્રાણ-જીભ-સ્પર્શન ઇન્દ્રિય, મન-વચન-કાયયોગ, શ્વાસોચ્છ્વાસ ગ્રહણની પ્રવૃત્તિ થાય છે. પુદ્ગલાસ્તિકાયનું લક્ષણ 'ગ્રહણ' રૂપ છે.

સૂત્ર-૫૭૮, ૫૭૯

૫૭૮. ભગવન્ ! ધર્માસ્તિકાયનો એક પ્રદેશ કેટલા ધર્માસ્તિકાય પ્રદેશો વડે સ્પૃષ્ટ છે ? ગૌતમ ! જઘન્યપદે ત્રણ પ્રદેશોને અને ઉત્કૃષ્ટથી છ પ્રદેશોને સ્પર્શે છે.

ભગવન્ ! ધર્માસ્તિકાયનો એક પ્રદેશ કેટલા અધર્માસ્તિકાય પ્રદેશથી સ્પૃષ્ટ છે ? ગૌતમ ! જઘન્યથી ચાર, ઉત્કૃષ્ટથી સાત. કેટલા આકાશાસ્તિકાય પ્રદેશથી સ્પૃષ્ટ છે ? ગૌતમ ! સાત. કેટલા જીવાસ્તિકાય પ્રદેશથી સ્પૃષ્ટ છે ? અનંતથી. કેટલા પુદ્ગલાસ્તિકાયથી સ્પૃષ્ટ છે ? ગૌતમ ! અનંતથી. કેટલા અદ્ધા સમયથી સ્પૃષ્ટ છે ? કદાચ સ્પૃષ્ટ હોય, કદાચ ન હોય. જો સ્પૃષ્ટ હોય તો નિયમા અનંતથી સ્પૃષ્ટ હોય.

ભગવન્ ! એક અધર્માસ્તિકાયનો પ્રદેશ કેટલા ધર્માસ્તિકાય પ્રદેશથી સ્પૃષ્ટ છે ? ગૌતમ ! જઘન્યથી ચાર, ઉત્કૃષ્ટથી સાત વડે. કેટલા અધર્માસ્તિકાયથી સ્પૃષ્ટ છે ? જઘન્યથી ત્રણ, ઉત્કૃષ્ટથી છ વડે. બાકી બધું ધર્માસ્તિકાય મુજબ જાણવું.

ભગવન્ ! એક આકાશાસ્તિકાય પ્રદેશ કેટલા ધર્માસ્તિકાય પ્રદેશ વડે સ્પૃષ્ટ છે ? ગૌતમ ! કદાચ સ્પૃષ્ટ હોય, કદાચ સ્પૃષ્ટ ન હોય. જો સ્પૃષ્ટ હોય તો જઘન્યથી એક, બે, ત્રણ કે ચાર વડે હોય. ઉત્કૃષ્ટથી સાત વડે હોય. એ રીતે અધર્માસ્તિકાય પ્રદેશમાં પણ જાણવું.

ભગવન્ ! કેટલા આકાશાસ્તિકાય પ્રદેશથી સ્પૃષ્ટ હોય ? ગૌતમ ! છ વડે. કેટલા જીવાસ્તિકાય પ્રદેશથી ? કદાચ સ્પૃષ્ટ હોય, કદાચ ન હોય. જો સ્પૃષ્ટ હોય તો નિયમા અનંત પ્રદેશથી હોય એ રીતે પુદ્ગલાસ્તિકાય,

અઢ્ઢાસમયમાં જાણવું.

સૂત્ર-૫૭૯

ભગવન્ ! એક જીવાસ્તિકાય પ્રદેશ કેટલા ધર્માસ્તિકાય પ્રદેશથી સ્પૃષ્ટ છે ? જઘન્યથી ચાર, ઉત્કૃષ્ટથી સાત. એ રીતે અધર્માસ્તિકાય પ્રદેશ વડે પણ જાણવું. કેટલા આકાશાસ્તિકાયથી ? સાત વડે. કેટલા જીવાસ્તિકાયથી ? બાકી બધું ધર્માસ્તિકાય મુજબ છે.

ભગવન્ ! એક પુદ્ગલાસ્તિકાય પ્રદેશ કેટલા ધર્માસ્તિકાય પ્રદેશથી સ્પૃષ્ટ છે ? એ પ્રમાણે જીવાસ્તિકાય મુજબ જાણવું.

ભગવન્ ! બે પુદ્ગલાસ્તિકાય પ્રદેશો કેટલા ધર્માસ્તિકાય પ્રદેશોથી સ્પૃષ્ટ છે ? જઘન્યથી છ, ઉત્કૃષ્ટથી બાર. એ પ્રમાણે અધર્માસ્તિકાય પ્રદેશમાં જાણવું. કેટલા આકાશાસ્તિકાયથી ? બાર. બાકી ધર્માસ્તિકાય મુજબ જાણવું.

ભગવન્ ! ત્રણ પુદ્ગલાસ્તિકાય પ્રદેશો કેટલા ધર્માસ્તિકાય વડે સ્પૃષ્ટ છે ? જઘન્યથી ૮, ઉત્કૃષ્ટથી ૧૭. એ રીતે અધર્માસ્તિકાય પ્રદેશમાં જાણવું. કેટલા આકાશાસ્તિકાયથી ? સત્તર. બાકી ધર્માસ્તિકાય મુજબ જાણવું. આ પ્રમાણે આ આલાવા વડે દશ પ્રદેશ સુધી કહેવું. વિશેષ એ કે જઘન્યપદમાં બે અને ઉત્કૃષ્ટપદમાં પાંચ ઉમેરવા.

ચાર પુદ્ગલાસ્તિકાયમાં જઘન્યથી દશ, ઉત્કૃષ્ટથી બાવીશ. પાંચમાં જઘન્યથી બાર, ઉત્કૃષ્ટથી સત્તાવીશ. છ માં જઘન્યથી-૧૪, ઉત્કૃષ્ટથી-૩૨, સાતમાં જઘન્યથી-૧૬, ઉત્કૃષ્ટથી-૨૭, 'આઠ'માં જઘન્યે ૧૮, ઉત્કૃષ્ટથી-૪૨, 'નવ'માં જઘન્યથી-૨૦, ઉત્કૃષ્ટથી-૪૭. દશ પુદ્ગલ૦ જઘન્યથી-૨૨, ઉત્કૃષ્ટથી-૫૨ પ્રદેશો વડે સ્પૃષ્ટ થાય છે.

આકાશાસ્તિકાય માટે બધે ઉત્કૃષ્ટ પદ કહેવું.

ભગવન્ ! સંખ્યાતા પુદ્ગલાસ્તિકાય પ્રદેશો કેટલા ધર્માસ્તિકાય પ્રદેશો વડે સ્પૃષ્ટ છે ? જઘન્ય પદમાં તે સંખ્યાતને બમણા કરી તેમાં બે ઉમેરો, ઉત્કૃષ્ટ પદમાં તે સંખ્યાતાને પાંચ ગણા કરીને તેમાં બે ઉમેરવા. અધર્માસ્તિકાય વડે સ્પર્શના આ પ્રમાણે જ જાણવી. કેટલા આકાશાસ્તિકાય૦ વડે ? તે સંખ્યાતને પાંચ ગણા કરી, બે ઉમેરો. કેટલા જીવાસ્તિકાય૦ વડે ? અનંતથી. કેટલા પુદ્ગલાસ્તિકાય વડે ? અનંતથી. કેટલા અઢ્ઢા સમય વડે ? કદાચ સ્પર્શો, કદાચ નહીં. જો સ્પર્શો તો યાવત્ અનંત વડે સ્પર્શો.

ભગવન્ ! અસંખ્યાત પુદ્ગલાસ્તિકાય પ્રદેશો કેટલા ધર્માસ્તિકાય વડે સ્પૃષ્ટ છે ? જઘન્યથી તે અસંખ્યાતને બમણા કરી, બે ઉમેરો. ઉત્કૃષ્ટથી તે અસંખ્યાતાને પાંચ ગુણા કરી, બે ઉમેરો. બાકી બધુ સંખ્યાતા મુજબ યાવત્ નિયમા અનંત સમયો વડે સ્પર્શો.

ભગવન્ ! અનંતા પુદ્ગલાસ્તિકાય પ્રદેશો કેટલા ધર્માસ્તિકાય વડે સ્પૃષ્ટ છે ? ગૌતમ ! અસંખ્યાતાની માફક 'અનંતા' સંપૂર્ણ કહેવા.

ભગવન્ ! એક અઢ્ઢાસમય કેટલા ધર્માસ્તિકાય પ્રદેશોથી સ્પૃષ્ટ છે ? સાતથી. કેટલા અધર્માસ્તિકાયથી ? પૂર્વવત્. એ પ્રમાણે આકાશાસ્તિકાય વડે પણ છે. કેટલા જીવાસ્તિકાયથી ? અનંત વડે. એ પ્રમાણે યાવત્ અઢ્ઢા સમય વડે.

ભગવન્ ! ધર્માસ્તિકાય, ધર્માસ્તિકાયના કેટલા પ્રદેશો વડે સ્પૃષ્ટ છે ? એક પણ પ્રદેશથી નહીં. કેટલા અધર્માસ્તિકાયથી ? અસંખ્યાત વડે. કેટલા આકાશાસ્તિકાયથી ? અસંખ્યાત વડે-કેટલા જીવાસ્તિકાયથી ? અનંત વડે. કેટલા પુદ્ગલાસ્તિકાય પ્રદેશથી ? અનંત વડે. કેટલા અઢ્ઢા સમયથી ? કદાચ સ્પૃષ્ટ થાય, કદાચ ન થાય. જો સ્પૃષ્ટ થાય, તો નિયમા અનંત વડે થાય.

ભગવન્ ! અધર્માસ્તિકાય, કેટલા ધર્માસ્તિકાય વડે સ્પૃષ્ટ થાય ? અસંખ્યાત વડે. કેટલા અધર્માસ્તિકાયથી ? એક પણ નહીં. બાકી બધું ધર્માસ્તિકાય મુજબ જાણવું. આ આલાવા વડે બધા જ સ્વ સ્થાનમાં એક પણ પ્રદેશથી સ્પૃષ્ટ ન થાય, પરસ્થાનમાં પહેલાના ત્રણમાં અસંખ્યાત વડે, પછીના અનંત વડે કહેવા યાવત્ અઢ્ઢા સમય, યાવત્

કેટલા અદ્ધા સમયથી સ્પૃષ્ટ થાય ? એક પણ નહીં.

સૂત્ર-૫૮૦

ભગવન્ ! જ્યાં ધર્માસ્તિકાયનો એક પ્રદેશ અવગાઢ હોય, ત્યાં ધર્માસ્તિકાયના બીજા કેટલા પ્રદેશ અવગાઢ હોય ? ગૌતમ ! એકપણ નહીં. કેટલા અધર્માસ્તિકાય પ્રદેશો અવગાઢ હોય ? ગૌતમ ! એક. કેટલા આકાશાસ્તિકાય પ્રદેશો અવગાઢ હોય ? ગૌતમ ! એક. કેટલા જીવાસ્તિકાય પ્રદેશો અવગાઢ હોય ? ગૌતમ ! અનંતા. કેટલા અદ્ધા સમય અવગાઢ હોય ? કદાચિત્ અવગાઢ હોય, કદાચિત્ અવગાઢ ન હોય. જો અવગાઢ હોય, તો અનંતા હોય.

ભગવન્ ! જ્યાં અધર્માસ્તિકાયનો એક પ્રદેશ અવગાઢ હોય ત્યાં ધર્માસ્તિકાયના કેટલા પ્રદેશ અવગાઢ હોય ? એક. કેટલા અધર્માસ્તિકાય પ્રદેશો અવગાઢ હોય ? ગૌતમ ! એક પણ નહીં. બાકી ધર્માસ્તિકાય સમાન જાણવું.

ભગવન્ ! જ્યાં એક આકાશાસ્તિકાય પ્રદેશ અવગાઢ હોય, ત્યાં કેટલા ધર્માસ્તિકાય પ્રદેશ અવગાઢ હોય ? કદાચ અવગાઢ હોય, કદાચ ન હોય. જો હોય તો એક હોય. એ પ્રમાણે અધર્માસ્તિકાયના પ્રદેશો પણ જાણવા. કેટલા આકાશાસ્તિકાય પ્રદેશો અવગાઢ હોય ? ગૌતમ ! એક પણ નહીં. કેટલા જીવાસ્તિકાય પ્રદેશો અવગાઢ હોય ? ગૌતમ ! કદાચ અવગાઢ હોય, કદાચ ન હોય. જો અવગાઢ હોય તો અનંતા હોય એ રીતે યાવત્ અદ્ધાસમય કહેવું.

ભગવન્ ! જ્યાં એક જીવાસ્તિકાયપ્રદેશ અવગાઢ હોય, ત્યાં કેટલા ધર્માસ્તિકાય પ્રદેશ અવગાઢ હોય ? એક. એ પ્રમાણે અધર્માસ્તિકાય અને આકાશાસ્તિકાય પ્રદેશો પણ કહેવા. કેટલા જીવાસ્તિકાય પ્રદેશો અવગાઢ હોય ? ગૌતમ ! અનંતા. બાકી ધર્માસ્તિકાય મુજબ કહેવું.

ભગવન્ ! જ્યાં એક પુદ્ગલાસ્તિકાય પ્રદેશ અવગાઢ હોય, ત્યાં કેટલા ધર્માસ્તિકાયપ્રદેશ અવગાઢ હોય ? જેમ જીવાસ્તિકાયના પ્રદેશમાં કહ્યું, તેમ બધું જ અહીં કહેવું.

ભગવન્ ! જ્યાં પુદ્ગલાસ્તિકાય પ્રદેશ અવગાઢ હોય, ત્યાં કેટલા ધર્માસ્તિકાય પ્રદેશો અવગાઢ હોય ? ગૌતમ કદાચ એક, કદાચ બે. એ રીતે અધર્માસ્તિકાય, આકાશાસ્તિકાય કહેવા. બાકી ધર્માસ્તિકાય મુજબ જાણવું.

ભગવન્ ! જ્યાં ત્રણ પુદ્ગલાસ્તિકાય પ્રદેશ અવગાઢ હોય, ત્યાં કેટલા ધર્માસ્તિકાય પ્રદેશો અવગાઢ હોય ? ગૌતમ ! કદાચ એક, કદાચ બે, કદાચ ત્રણ. એ રીતે અધર્માસ્તિકાય પણ કહેવું. આકાશાસ્તિકાય પણ કહેવું. બાકીનું બે પુદ્ગલવત છે. એ પ્રમાણે આદિના ત્રણ અસ્તિકાય સાથે એક-એક પ્રદેશની વૃદ્ધિ કરવી. બાકીનું જેમ બે પુદ્ગલમાં કહ્યું, તેમ દશ સુધી કહેવું અર્થાત્ કદાચ એક, કદાચ બે, કદાચ ત્રણ યાવત્ કદાચ દશ.

સંખ્યાતમાં કદાચ એક, કદાચ બે, યાવત્ કદાચ દશ, કદાચ સંખ્યાત. અસંખ્યાતમાં કદાચ એક યાવત્ કદાચ સંખ્યાત, કદાચ અસંખ્યાત. જેમ અસંખ્ય કહ્યા, તેમ અનંત પણ કહેવા.

ભગવન્ ! જ્યાં એક અદ્ધાસમય અવગાઢ હોય, ત્યાં કેટલા ધર્માસ્તિકાય ? એક. કેટલા અધર્માસ્તિકાય ? એક. કેટલા આકાશાસ્તિકાય ? એક. કેટલા જીવાસ્તિકાય ? અનંતા. એ પ્રમાણે યાવત્ 'અદ્ધાસમય'.

ભગવન્ ! જ્યાં એક ધર્માસ્તિકાય દ્રવ્ય અવગાઢ હોય, ત્યાં ધર્માસ્તિકાયના કેટલા પ્રદેશ અવગાઢ હોય ? એક પણ નહીં. કેટલા અધર્માસ્તિકાય પ્રદેશો અવગાઢ હોય ? ગૌતમ ! અસંખ્યાત. કેટલા આકાશાસ્તિકાય પ્રદેશો અવગાઢ હોય ? ગૌતમ ! અસંખ્યાતા. કેટલા જીવાસ્તિકાય પ્રદેશો અવગાઢ હોય ? ગૌતમ ! અનંતા. યાવત્ અદ્ધાસમય.

ભગવન્ ! જ્યાં અધર્માસ્તિકાય અવગાઢ હોય, ત્યાં કેટલા ધર્માસ્તિકાય પ્રદેશ અવગાઢ હોય ? અસંખ્યાત. કેટલા અધર્માસ્તિકાય પ્રદેશો અવગાઢ હોય ? ગૌતમ ! એક પણ નહીં. બાકી ધર્માસ્તિકાયવત્ જાણવું. આ પ્રમાણે બધા, સ્વસ્થાનમાં 'એક પણ નથી' તેમ કહેવું. પરસ્થાનમાં આદિના ત્રણે અસંખ્યાતા કહેવા. પછીના ત્રણેમાં અનંતા કહેવા. યાવત્ અદ્ધાસમય. યાવત્ કેટલા અદ્ધાસમય અવગાઢ છે ? એક પણ નથી.

ભગવન્ ! જ્યાં એક પૃથ્વીકાયિક અવગાઢ છે, ત્યાં કેટલા પૃથ્વીકાયિકો અવગાઢ છે ? અસંખ્ય. કેટલા અપ્કાયિકો અવગાઢ છે ? અસંખ્યાતા. કેટલા તેઉકાયિકો અવગાઢ છે ? અસંખ્યાતા. કેટલા વાયુકાયિકો અવગાઢ છે ?

અસંખ્યાતા. કેટલા વનસ્પતિકાચિકો અવગાઢ છે ? અનંતા.

ભગવન્ ! જ્યાં એક અપ્કાયિક અવગાઢ છે, ત્યાં કેટલા પૃથ્વીકાચિકો અવગાઢ છે ? અસંખ્યાતા. કેટલા અપ્કાયિકો અવગાઢ છે ? અસંખ્યાતા. એ પ્રમાણે પૃથ્વીકાચિકની વસ્તુતા મુજબ બધામાં સંપૂર્ણ કહેવું ચાવત્ વનસ્પતિકાચિક. ચાવત્ કેટલા વનસ્પતિકાચિકો ત્યાં અવગાઢ છે ? અનંતા.

સૂત્ર-૫૮૧

ભગવન્ ! આ ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, આકાશાસ્તિકાયમાં કોઈ બેસવા, રહેવા, નિષધા કરવા, સૂવા માટે સમર્થ થાય ? ના, આ અર્થ સમર્થ નથી. ત્યાં અનંતા જીવો અવગાઢ હોય છે.

ભગવન્ ! એમ કેમ કહો છો ?

ગૌતમ ! જેમ કોઈ કૂટાગારશાળા હોય, જે બંને તરફથી લિપ્ત હોય, ગુપ્ત હોય, ગુપ્તદ્વાર હોય, ઇત્યાદિ જેમ રાયપ્પસેણાદિમાં કહ્યું ચાવત્ દ્વારના કમાડ બંધ કરી દે છે. તે કૂટાગાર શાળાના બહુમધ્ય દેશભાગમાં જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટથી ૧૦૦૦ દીવા પ્રગટાવે. ગૌતમ ! તે દીવાની લેશ્યાઓ પરસ્પર સંબદ્ધ, પરસ્પર સ્પૃષ્ટ ચાવત્ પરસ્પર એકરૂપ થઈને રહે છે ? હા, રહે છે. હે ગૌતમ ! કોઈ તે દીવાની લેશ્યામાં બેસવા, સૂવા કે ચાવત્ પડખા બદલવા સમર્થ છે ? ભગવન્ ! તેવું ન થાય, ત્યાં અનંત જીવો અવગાઢ હોય છે. તેથી ગૌતમ ! પૂર્વવત્ કહ્યું છે.

સૂત્ર-૫૮૨

ભગવન્ ! લોકનો બહુસમ ભાગ ક્યાં છે ? ભગવન્ ! લોકનો સર્વ સંક્ષિપ્ત ભાગ ક્યાં છે ? ગૌતમ ! આ રત્ન-પ્રભા પૃથ્વીના ઉપર અને નીચેના સ્તુર પ્રતરોમાં લોકનો બહુસમ ભાગ છે અને આ જ લોકનો સર્વ સંક્ષિપ્ત ભાગ છે.

ભગવન્ ! લોકનો વિગ્રહ-વિગ્રહિક ભાગ ક્યાં છે ? ગૌતમ ! જ્યાં વિગ્રહ કંડક છે, તે જ લોકનો વિગ્રહ-વિગ્રહિક ભાગ કહેવાય છે.

સૂત્ર-૫૮૩

ભગવન્ ! લોક કયા સંસ્થાને છે ? ગૌતમ ! સુપ્રતિષ્ઠક સંસ્થાને લોક છે. નીચે વિસ્તીર્ણ, મધ્યમાં ૦ સાતમાં શતકના પહેલા ઉદ્દેશમાં કહ્યું, તેમ ચાવત્ અંત કરે છે.

ભગવન્ ! આ અધો-તીર્ણ-ઉર્ધ્વલોકમાં કયો કોનાથી ચાવત્ વિશેષાધિક છે ? ગૌતમ ! સૌથી નાનો તીર્ણલોક છે, ઉર્ધ્વલોક અસંખ્યાતગણો છે, અધોલોક વિશેષાધિક છે. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, તે એમ જ છે.

શતક-૧૩, ઉદ્દેશા-૪નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૩, ઉદ્દેશો-૫ 'આહાર'

સૂત્ર-૫૮૪

ભગવન્ ! નૈરયિકો શું સચિતાહારી, અચિતાહારી કે મિશ્રાહારી છે ? ગૌતમ ! સચિત્ત કે મિશ્રાહારી નથી, અચિતાહારી છે. આ પ્રમાણે અસુરકુમારાદિ, નૈરયિક ઉદ્દેશક-૧ સંપૂર્ણ કહેવો. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, તે એમ જ છે.

શતક-૧૩, ઉદ્દેશા-૫નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૩, ઉદ્દેશો-૬ 'ઉપપાત'

સૂત્ર-૫૮૫

રાજગૃહ નગરમાં ચાવત્ ગૌતમસ્વામીએ આમ કહ્યું - નૈરયિક સાંતર ઉપજે છે કે નિરંતર ?

ગૌતમ ! નૈરયિકો સાંતર પણ ઉપજે અને નિરંતર પણ ઉપજે છે. એ પ્રમાણે અસુરકુમારો પણ જાણવા. એ પ્રમાણે શતક-૮ના 'ગાંગેય' ઉદ્દેશમાં કહ્યા મુજબ છે, તેમ બે દંડકો કહેવા. ચાવત્ વૈમાનિક નિરંતર પણ રચ્યવે છે.

સૂત્ર-૫૮૬

ભગવન્ ! અસુરેન્દ્ર અસુરરાજ ચમરનો ચમરચંચા નામે આવાસ ક્યાં છે ? ગૌતમ ! જંબૂદ્વીપમાં મેરુ પર્વતની દક્ષિણમાં તિર્થા અસંખ્ય દ્વીપસમુદ્ર ગયા પછી આદિ જેમ શતક-૨માં સભા ઉદ્દેશકની વક્તવ્યતા છે, તે સંપૂર્ણ જાણવી. વિશેષ એ કે -અહીં ઉત્પાત પર્વતનું નામ તિગિચ્છકૂટ છે, ચમરચંચા રાજધાની છે, ચમરચંચ નામે આવાસપર્વત છે અને અન્ય ઘણા દ્વીપ આદિ સુધી બાકી બધું વર્ણન કરવું ચાવત્ ૩,૧૬,૨૨૭ યોજન, ૩ ગાઉ, ૨૨૮ ધનુષ અને વિશેષાધિક સાડાતેર અંગુલ પરિધિ છે.

તે ચમરચંચા રાજધાનીની દક્ષિણ-પશ્ચિમમાં ૬૫૫ કરોડ, ૩૫-લાખ, ૫૦ હજાર યોજન દૂર અરુણોદય સમુદ્રમાં તીર્થા જઈને આ અસુરેન્દ્ર અસુરકુમાર રાજ ચમરના ચમરચંચા નામે આવાસ પર્વત છે. તે ૮૪,૦૦૦ યોજન લાંબો છે, પરિધિ ૨,૬૫,૬૩૨ યોજનની અધિક છે. આ આવાસ એક પ્રાકાર વડે ચોતરફથી ઘેરાયેલ છે, તે પ્રાકાર ઊંચાઈમાં ૧૫૦ યોજન છે, આ રીતે ચમરચંચા રાજધાનીની વક્તવ્યતા સભાને છોડીને ચાવત્ ચાર પ્રાસાદ પંક્તિઓ છે સુધી કહેવી.

ભગવન્ ! શું અસુરેન્દ્ર અસુરરાજ ચમર, શું તે ચમરચંચ આવાસમાં રહે છે ? આ અર્થ સમર્થ નથી. ભગવન્ ! તો કયા કારણથી ચમરેન્દ્રનો આવાસ 'ચમરચંચ' આવાસ કહેવાય છે ? ગૌતમ ! જેમ આ મનુષ્યલોકમાં ઉપકારી-લયન, ઉદાન-લયન, નિર્ચાણિયલયન, ધારાવારિકલયન હોય છે, ત્યાં ઘણા મનુષ્યો, માનુષીઓ બેસે છે, સૂવે છે આદિ જેમ રાયપ્પસેણઈય સૂત્રમાં કહ્યું છે તેમ ચાવત્ કલ્યાણ ફળવૃત્તિ વિશેષ અનુભવતા વિચરે છે, પણ તેઓ નિવાસ સ્થાન અન્યત્ર સ્વીકારે છે, એ પ્રમાણે ગૌતમ ! ચમરેન્દ્રનો 'ચમરચંચ' આવાસ કેવળ કિંદારતિપ્રતિક છે, પણ નિવાસ અન્યત્ર કરે છે માટે પૂર્વવત્ કહ્યું. ભગવન્ ! તે એમ જ છે. તે એમ જ છે.

સૂત્ર-૫૮૭, ૫૮૮

૫૮૭. ત્યારે શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે અન્ય કોઈ દિને રાજગૃહીનગરીના ગુણશીલચૈત્યથી ચાવત્ વિહાર કર્યો તે કાળે, તે સમયે ચંપા નગરી હતી, પૂર્ણભદ્ર ચૈત્ય હતું. ત્યારે ભગવંત મહાવીરે અન્ય કોઈ દિવસે પૂર્વાનુપૂર્વી ચાલતા ચાવત્ વિચરતા ચંપાનગરીમાં પૂર્ણભદ્ર ચૈત્ય હતું ત્યાં આવ્યા. આવીને ચાવત્ વિચરે છે.

તે કાળે, તે સમયે સિંધુસૌવીર જનપદમાં વીતીભય નામે નગર હતું. તેની બહાર પૂર્વ દિશામાં મૃગવન ઉદ્યાન હતું. સર્વશ્રુતુક આદિ વર્ણન કરવું. તે વીતીભય નગરમાં ઉદાયન રાજા હતો, તે મહાન હતો આદિ વર્ણન કરવું.

તે ઉદાયન રાજાને પ્રભાવતી (તથા પદ્માવતી) નામે રાણી હતી. સુકુમાલ ઇત્યાદિ વર્ણન કરવું. તે ઉદાયન રાજાનો પુત્ર, પ્રભાવતી દેવીનો આત્મજ એવો અભિચિકુમાર હતો. સુકુમાલ હતો ચાવત્ શિવભદ્રકુમારવત્ ચાવત્ સર્વ સૌખ્ય અનુભવતો વિચરતો હતો. તે ઉદાયન રાજાને કેશીકુમાર નામે ભાણેજ સુકુમાલ ચાવત્ સુરૂપ હતો.

તે ઉદાયન રાજા સિંધુ સૌવીર પ્રમુખ ૧૬-જનપદોના, વીતીભય પ્રમુખ ૩૬૩ નગરો અને આકરોનો, મહસેન આદિ દશ મુગટબદ્ધ, તથા છત્ર ચામર, બાલવીઝનકવાળા રાજાનો અને બીજા ઘણા રાજા-ઈશ્વર-તલવર ચાવત્ સાર્થવાહ આદિનું આધિપત્ય ચાવત્ કરતો, પાલન કરતો હતો. જીવાજીવનો જ્ઞાતા એવો શ્રાવક હતો ચાવત્ વિચરતો હતો. (અહીં નગરી, ચૈત્ય, રાજા, રાણી, કુમાર વગેરે બધું વર્ણન ઉપવાર્ધ સૂત્રાનુસાર જાણવું.

ત્યારે તે ઉદાયન રાજા અન્ય કોઈ દિવસે પૌષધશાળામાં આવ્યો. શંખ શ્રાવક માફક વિચરવા લાગ્યો. ત્યારે તે ઉદાયનને મધ્યરાત્રિએ ધર્મજાગરિકાથી જાગતા આ આવા પ્રકારનો મનોગત ચાવત્ સંકલ્પ ઉત્પન્ન થયો - તે ગ્રામ, આકર, નગર, ખંડ, કર્બટ, મડંબ, દ્રોણમુખ, પટ્ટણ, આશ્રમ, સંબાહ, સંનિવેશાદિ ધન્ય છે, જ્યાં શ્રમણ ભગવંત મહાવીર વિચરે છે. તે રાજા, ઈશ્વર, તલવર ચાવત્ સાર્થવાહ વગેરે ધન્ય છે, જે ભગવંતને વાંદી, નમી, સેવે છે.

જો શ્રમણ ભગવંત મહાવીર પૂર્વાનુપૂર્વી ચાલતા, ગામ-ગામ ચાવત્ વિચરતા, અહીં આવે, અહીં સમોસરે, આ વીતીભય નગરની બહાર મૃગવન ઉદ્યાનમાં યથાપ્રતિરૂપ અવગ્રહ લઈને સંચમ અને તપ વડે ચાવત્ વિચરે, તો હું

ભગવંતને વાંદીશ, નમીશ ચાવત્ તેમની. પર્યુપાસના કરીશ.

ત્યારે ભગવંત મહાવીર, ઉદાયન રાજાનો આવા પ્રકારનો મનોગત સંકલ્પ ચાવત્ ઉત્પન્ન થયેલ જાણીને ચંપા નગરીના પૂર્ણભદ્ર ચૈત્યથી નીકળીને, પૂર્વાનુપૂર્વી ચાલતા, ગામગામ ચાવત્ વિચરતા સિંધુસૌવીર જનપદમાં વીતીભય નગરના મૃગવન ઉદ્યાનમાં પધારીને વિચરવા લાગ્યા. ત્યારે વીતીભય નગરના શૃંગાટક૦ ચાવત્ પર્ષદા પર્યુપાસે છે.

ત્યારે તે ઉદાયન રાજા આ વૃત્તાંત પ્રાપ્ત થતા હૃષ્ટ, સંતુષ્ટ થયો. ચાવત્ કૌટુંબિક પુરુષોને બોલાવી આ પ્રમાણે કહ્યું – ઓ દેવાનુપ્રિયો ! જલદીથી, વીતીભય નગરને અંદર-બહારથી જેમ કોણિકે ઉવવાઈ સૂત્રમાં કર્યું તેમ શણગારો ચાવત્ તે પર્યુપાસે છે. પ્રભાવતી આદિ રાણીઓ પણ તે પ્રમાણે ચાવત્ પર્યુપાસે છે. ધર્મકથા થઈ.

ત્યારે તે ઉદાયન રાજા, ભગવંત મહાવીર પાસે ધર્મ સાંભળીને, અવધારીને, હૃષ્ટ-તુષ્ટ થઈને ઉત્થાનથી ઉઠે છે, ઉઠીને ભગવંત મહાવીરને ત્રણ વખત ચાવત્ નમીને, આ પ્રમાણે કહ્યું – ભગવન્ ! તે એમ જ છે, તે એમ જ છે. યથાર્થ છે, સત્ય છે, તથ્ય છે, જેમ આપ કહો છો. વિશેષ કહે છે – હે દેવાનુપ્રિય! અભિચિકુમારને રાજાપદે સ્થાપીને, પછી હું દેવાનુપ્રિયની પાસે મુંડ થઈને દીક્ષા લેવા ઇચ્છુ છું. હે દેવાનુપ્રિય! જેમ સુખ ઉપજે તેમ કરો, પ્રતિબંધ ન કરો.

ત્યારે તે ઉદાયન રાજા, ભગવંત મહાવીરે આમ કહેતા, હર્ષિત-સંતુષ્ટ થઈ ભગવંતને વાંદી, નમીને પછી આભિષેક્ય હાથી પર આરૂઢ થઈને ભગવંત પાસેથી મૃગવન ઉદ્યાનથી નીકળીને વીતીભય નગરે જવા નીકળ્યો.

ત્યારે તે ઉદાયન રાજાને આવા પ્રકારે મનોગત સંકલ્પ ચાવત્ ઉત્પન્ન થયો. નિશ્ચે અભિચિકુમાર મારો એક જ પુત્ર છે. તે ઈષ્ટ, કાંત છે ચાવત્ દર્શનનું તો કહેવું જ શું ? જો હું અભિચિકુમારને રાજાપદે સ્થાપીને ભગવંત મહાવીર પાસે મુંડ થઈને ચાવત્ દીક્ષા લઈશ, તો અભિચિકુમાર રાજ્યમાં, રાષ્ટ્રમાં ચાવત્ જનપદમાં, માનુષી કામભોગોમાં મૂર્છિત-ગૃહ્ણ-ગ્રથિત-અધ્યુપપન્ન થઈને અનાદિ-અનંત દીર્ઘકાલીન ચાતુરંત સંસાર કાંતારમાં ભ્રમણ કરશે – તેથી મારા માટે અભિચિને રાજ્યમાં સ્થાપી ભગવંત મહાવીર પાસે ચાવત્ દીક્ષા લેવી શ્રેયસ્કર નથી. મારા માટે શ્રેયસ્કર એ છે કે મારા નિજક ભાણેજ કેશીકુમારને રાજ્યમાં સ્થાપીને ભગવંત મહાવીર પાસે ચાવત્ દીક્ષા લઉં.

ઉપર મુજબ વિચારીને વીતીભય નગરે પહોંચ્યા, પહોંચીને નગરની વચ્ચોવચ્ચથી, જ્યાં પોતાનું ગૃહ, બાહ્ય ઉપસ્થાનશાળા છે, ત્યાં આવ્યો. આવીને આભિષેક્ય હાથીને ઊભો રાખ્યો. આભિષેક્ય હાથીથી નીચે ઊતર્યો. ઊતરીને સિંહાસન પાસે આવ્યો. આવીને ઉત્તમ સિંહાસન ઉપર પૂર્વાભિમુખ બેઠો. કૌટુંબિક પુરુષોને બોલાવ્યા. બોલાવીને આ પ્રમાણે કહ્યું –

હે દેવાનુપ્રિયો! જલદીથી વીતીભય નગરને અંદર-બહારથી શણગારી. ચાવત્ મારી આજ્ઞા પાછી સોંપો. ત્યારે ઉદાયન રાજાએ બીજી વખત પણ કૌટુંબિક પુરુષોને બોલાવીને આ પ્રમાણે કહ્યું – હે દેવાનુપ્રિયો! જલદીથી કેશીકુમારના મહાર્ધ આદિ રાજ્યાભિષેકને કરો જેમ શિવભદ્રકુમારમાં કહ્યું, તેમ કહેવું ચાવત્ દીર્ઘાયુષી થાઓ, ઈષ્ટજનથી સંપરિવૃત્ત થઈ, સિંધુ સૌવીરાદિ ૧૬-જનપદને, વીતીભયાદિનગરને, મહસેનાદિ રાજાને, બીજા પણ ઘણા રાજા-ઈશ્વરાદિ ને ચાવત્ આધિપત્ય કરતા, પાલન કરતા વિચરો કહી જય-જય શબ્દો કર્યા.

ત્યારે તે કેશીકુમાર રાજા ચાવત્ મહત્ ચાવત્ વિચરે છે. ત્યારે તે ઉદાયન રાજા કેશીરાજાને પૂછે છે. ત્યારે તે કેશીરાજાએ કૌટુંબિક પુરુષને બોલાવ્યા. એ પ્રમાણે જેમ જમાલિમાં કહ્યું, તે રીતે અંદર-બહારથી નગર સાફ કરાવી, ચાવત્ નિષ્ક્રમણાભિષેકની તૈયારી કરી.

તે કેશીરાજા અનેક ગણનાયકથી ચાવત્ પરીવરીને ઉદાયનરાજાને ઉત્તમ સિંહાસને પૂર્વાભિમુખ બેસાડી ૧૦૮ સુવર્ણ કળશો વડે અભિષેક કરે, જમાલિ માફક ચાવત્ આ પ્રમાણે કહ્યું – હે સ્વામી! કહો, શું દઈએ ? શું આપીએ ? આપને શેનું પ્રયોજન છે ? ત્યારે તે ઉદાયન રાજાએ કેશીરાજાને કહ્યું – હે દેવાનુપ્રિય! હું ઇચ્છુ છું કે – કૃત્રિકાપણથી ૦ એ રીતે જમાલિ માફક કહેવું. વિશેષ એ કે પ્રિયવિયોગ દૂષણ અનુભવતી પદ્માવતીએ અગ્રકેશ ગ્રહણ કર્યા.

ત્યારે તે કેશીરાજાએ ફરી વખત ઉત્તર દિશામાં સિંહાસન રખાવ્યું. ફરીથી ઉદાયન રાજાને ચાંદી-સોનાના

કળશોથી નવડાવ્યા, બાકી બધું જમાલિવત જાણવું ચાવત્ શિબિકામાં બેઠા, ધાવમાતાદિ પૂર્વવત્ જાણવુ. વિશેષ એ કે પદ્માવતી રાણી શ્વેત વસ્ત્ર ધારણ કરીને બેઠી, બાકી વર્ણન પૂર્વવત્ ચાવત્ શિબિકાથી રાજા નીચે ઊતર્યો. ઊતરીને ભગવંત મહાવીર પાસે આવ્યો. આવીને ભગવંતને ત્રણ વાર વાંદી, નમીને પૂર્વ દિશામાં જઈને, આપમેળે આભરણ-અલંકાર ઊતાર્યા આદિ પૂર્વવત્. પદ્માવતીએ ગ્રહણ કર્યા. ચાવત્ ઉદાયન રાજર્ષિને. આમ કહ્યું -

હે સ્વામી! સંયમમાં પુરુષાર્થ કરજો ચાવત્ પ્રમાદ ન કરતા. પછી કેશીરાજા અને પદ્માવતી ભગવંતને વાંદી, નમી ચાવત્ પાછા ગયા. ઉદાયન રાજાએ સ્વયં પંચમુષ્ટી લોચ કર્યો. બાકી ઋષભદત્ત માફક જાણવુ ચાવત્ સર્વ દુઃખથી મુક્ત થયા.

૫૮૮. ત્યારે તે અભિચિકુમાર અન્યદા કોઈ દિવસે મધ્યરાત્રિએ કુટુંબ જાગરિકાથી જાગતા આ આવા પ્રકારનો મનોગત સંકલ્પ ચાવત્ ઉત્પન્ન થયો. નિશ્ચે હું ઉદાયનનો પુત્ર, પ્રભાવતી રાણીનો આત્મજ, છતાં ઉદાયન રાજાએ મને છોડીને નિજક ભાણેજ કેશીકુમારને રાજ્યમાં સ્થાપીને ભગવંત મહાવીર પાસે ચાવત્ દીક્ષા લીધી.

આવા પ્રકારના મહા અપ્રીતિરૂપ મનો માનસિક દુઃખથી અભિભૂત થઈને, અંતઃપુર-પરિવારથી સંપરિવરીને, ભાંડ-માત્ર-ઉપકરણ લઈને વીતીભય નગરથી નીકળી ગયો. નીકળીને પૂર્વાનુપૂર્વી ચાલતા, ગ્રામાનુગ્રામ વિચરતા જ્યાં ચંપાનગરીમાં કોણિક રાજા હતો, ત્યાં આવ્યો. આવીને કોણિક રાજાનો આશ્રય કરી રહેવા લાગ્યો. ત્યાં પણ તે વિપુલ ભોગ સામગ્રીથી સંપન્ન થઈ ગયો. ત્યારપછી તે અભિચિકુમાર શ્રાવક થયો, જીવાજીવને જાણતો ચાવત્ વિચરે છે. તે ઉદાયન રાજર્ષિ પ્રતિ વૈરના અનુબંધથી યુક્ત હતો.

તે કાળે, તે સમયે આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નરકાવાસોના પરિપાર્શ્વમાં અસુરકુમારોના ૬૪-લાખ આવાસ છે. ત્યારે તે અભિચિકુમાર ઘણા વર્ષો સુધી શ્રમણ પર્યાય પાળીને, અર્ધમાસિક સંલેખનાથી ૩૦ ભક્તને અનશન વડે છેદીને, પૂર્વોક્ત સ્થાનના આલોચના, પ્રતિક્રમણ કર્યા વિના કાળ માસે કાળ કરીને આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ૩૦ લાખ નરક આવાસની સમીપે રહેલા ૬૪ લાખ 'આતપ' નામક અસુરકુમારાવાસમાં કોઈ એક આતાપમાં અસુરકુમાર દેવરૂપે ઉત્પન્ન થયો. ત્યાં ઘણા આતાપ અસુરકુમાર દેવોની સ્થિતિ એક પલ્લોપમ છે, ત્યાં અભિચિદેવની સ્થિતિ પણ એક પલ્લોપમની થઈ.

ભગવન્ ! તે અભિચિદેવ, તે દેવલોકથી આયુક્ષ્યાદિ પછી અનંતર ઉદ્ભૂતિને ક્યાં જશે ? ક્યાં ઉત્પન્ન થશે ? ગૌતમ ! મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં સિદ્ધ થશે ચાવત્ અંત કરશે. ભગવન્ ! તે એમ જ છે.

શતક-૧૩, ઉદ્દેશા-૬નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૩, ઉદ્દેશો-૭ 'ભાષા'

સૂત્ર-૫૮૯

રાજગૃહમાં આ પ્રમાણે કહ્યું - ભગવન્ ! ભાષા આત્મારૂપ છે કે બીજું છે ? ગૌતમ ! ભાષા આત્મા નથી. ભાષા બીજું છે. ભગવન્ ! ભાષા, રૂપી છે કે અરૂપી ? ગૌતમ ! ભાષા રૂપી છે, અરૂપી નથી.

ભગવન્ ! ભાષા સચિત્ત છે કે અચિત્ત ? ગૌતમ ! ભાષા સચિત્ત નથી, અચિત્ત છે. ભગવન્ ! ભાષા જીવ છે કે અજીવ ? ગૌતમ ! ભાષા જીવ નથી, અજીવ છે.

ભગવન્ ! ભાષા જીવોને હોય કે અજીવોને હોય ? ગૌતમ ! ભાષા જીવોને હોય, અજીવોને નહીં.

ભગવન્ ! બોલ્યા પહેલા ભાષા છે, બોલાતી તે ભાષા છે કે બોલવાનો સમય વીત્યા પછી ભાષા છે ? ગૌતમ ! બોલ્યા પૂર્વે કે સમય વીત્યા પછી, તે ભાષા નથી, પણ બોલાતી હોય ત્યારે તે ભાષા છે.

ભગવન્ ! બોલ્યા પૂર્વે ભાષા ભેદાય, બોલાતી ભાષા ભેદાય કે બોલવાનો સમય વીત્યા પછી ભાષા ભેદાય ? ગૌતમ ! બોલ્યા પૂર્વે કે બોલવાનો સમય વીત્યા પછી ભાષા ભેદાતી નથી, પણ બોલાતી વખતે ભાષા ભેદાય છે.

ભગવન્ ! ભાષા કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! ચાર ભેદે. તે આ – સત્યા, મૃષા, સત્યામૃષા, અસત્યામૃષા ભાષા.

સૂત્ર-૫૯૦, ૫૯૧

૫૯૦. ભગવન્ ! મન, આત્મા છે કે અન્ય ? ગૌતમ ! મન આત્મા નથી અન્ય છે. જેમ 'ભાષા'માં કહ્યું તેમ 'મન' માટે કહેવું યાવત્ અજીવોને મન ન હોય.

ભગવન્ ! મનન પૂર્વે મન હોય, મનન કરતી વેળા મન હોય ? એ પ્રમાણે 'ભાષા' મુજબ કહેવું. ભગવન્ ! મનન પૂર્વે મન ભેદાય, મનન કરતા મન ભેદાય કે મનન સમય વીત્યા પછી મન ભેદાય છે ? એ પ્રમાણે જેમ 'ભાષા'માં કહ્યું તેમ જાણવું.

ભગવન્ ! મન કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! ચાર ભેદે છે. તે આ – સત્યમન યાવત્ અસત્યામૃષા મન.

૫૯૧. ભગવન્ ! કાય, આત્મા છે કે અન્ય ? ગૌતમ ! કાય આત્મા પણ છે, અન્ય પણ છે. ભગવન્ ! કાયા રૂપી છે કે અરૂપી ? ગૌતમ ! કાયા રૂપી પણ છે, અરૂપી પણ છે. એ પ્રમાણે એકેકમાં પૃચ્છા. ગૌતમ ! કાયા સચિત્ત પણ છે, અચિત્ત પણ છે. કાયા જીવ પણ છે, અજીવ પણ છે. કાયા, જીવની પણ હોય, અજીવની પણ હોય.

ભગવન્ ! કાયા પૂર્વે હોય ? ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. ગૌતમ ! પૂર્વે પણ કાયા છે, કાય પુદ્ગલ ગ્રહણ કરતી વેળા પણ કાયા છે, કાય સમય વીત્યા પછી પણ કાયા છે.

ભગવન્ ! પૂર્વે કાયા ભેદાય છે ? ઈત્યાદિ પૃચ્છા. ગૌતમ ! પૂર્વે પણ કાયા ભેદાય છે યાવત્ પછી પણ. કાયા ભેદાય છે.

ભગવન્ ! કાયા કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! સાત ભેદે. તે આ – ઔદારિક, ઔદારિકમિશ્ર, વૈક્રિય, વૈક્રિયમિશ્ર, આહારક, આહારકમિશ્ર, કાર્મણ.

સૂત્ર-૫૯૨

ભગવન્ ! મરણ કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! પાંચ ભેદે છે. તે આ – આવીચિક મરણ, અવધિ મરણ, આત્યંતિક મરણ, બાળ મરણ અને પંડિત મરણ.

આવીચિક મરણ કેટલા ભેદે ? ગૌતમ ! પાંચ ભેદે – દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભવ અને ભાવથી. આવીચિક મરણ.

ભગવન્ ! દ્રવ્યાવીચિક મરણ કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! ચાર ભેદે – નૈરથિક, તિર્યચયોનિક, મનુષ્ય, અને દેવ-દ્રવ્યાવીચિક મરણ.

ભગવન્ ! એમ કેમ કહો છો – નૈરથિક દ્રવ્યાવીચિક મરણ, નૈરથિક દ્રવ્યાવીચિક મરણ છે ? ગૌતમ ! જે નૈરથિક, નૈરથિક દ્રવ્યમાં વર્તતા જે દ્રવ્યોને નૈરથિકાયુપણે ગ્રહણ કરે – બાંધે – સ્પર્શે – કરે – પ્રસ્થાપિત કરે – નિવિષ્ટ કરે – અભિનિવિષ્ટ કરે – અભિસમન્વાગત કરે છે, તે દ્રવ્યોને પ્રતિ સમય નિરંતર છોડતા-મરતા રહે છે, તેથી હે ગૌતમ ! નૈરથિક દ્રવ્યાવીચિક મરણ કહ્યું છે. યાવત્ દેવ દ્રવ્યાવીચિક મરણ કહેવું.

ભગવન્ ! ક્ષેત્રાવીચિક મરણ કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! ચાર ભેદે – નૈરથિક યાવત્ દેવ ક્ષેત્રાવીચિક મરણ.

ભગવન્ ! નૈરથિક ક્ષેત્રાવીચિક મરણનો નૈરથિકો કેમ કહે છે ? જે નૈરથિક, નૈરથિક ક્ષેત્રમાં વર્તતા જે દ્રવ્યોને નૈરથિકાયુષ્યપણે ગ્રહણ કરે ઈત્યાદિ એ પ્રમાણે જેમ દ્રવ્યાવીચિક મરણમાં કહ્યું, તેમ ક્ષેત્રાવીચિક મરણમાં કહેવું. ભાવાવીચિક મરણ સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! અવધિમરણ કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! પાંચ ભેદે – દ્રવ્યાવધિ મરણ, ક્ષેત્રાવધિ મરણ, કાલાવધિ મરણ, ભવાવધિમરણ, ભાવાવધિ મરણ.

ભગવન્ ! દ્રવ્યાવધિ મરણ કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! ચાર – નૈરથિક યાવત્ દેવ દ્રવ્યાવધિ મરણ.

ભગવન્ ! નૈરથિક દ્રવ્યાવધિ મરણ કેમ કહેવાય છે ? નૈરથિકો, નૈરથિક દ્રવ્યમાં વર્તતા જે દ્રવ્યોને છોડતા મરે છે, ફરી નૈરથિકત્વ પામી, અનાગત કાળે ફરી પણ મરશે. તેથી હે ગૌતમ ! યાવત્ દ્રવ્યાવધિ મરણ કહ્યું. એ પ્રમાણે

તિર્યચ – મનુષ્ય – દેવાવધિ મરણ જાણવું. આ આલાવાથી ક્ષેત્ર-કાળ-ભવ-ભાવમરણ જાણવા.

ભગવન્ ! આત્યંતિક મરણ ? ગૌતમ ! પાંચ ભેદ છે – દ્રવ્યાત્યંતિક મરણ યાવત્ ભાવાત્યંતિક મરણ.

ભગવન્ ! દ્રવ્યાત્યંતિક મરણ કેટલા ભેદ છે ? ગૌતમ ! ચાર. નૈરયિક યાવત્ દેવ દ્રવ્ય આત્યંતિક મરણ.

ભગવન્ ! નૈરયિક દ્રવ્યાત્યંતિક મરણ કેમ કહે છે ? ગૌતમ ! નૈરયિકો, નૈરયિક દ્રવ્યમાં વર્તતા, જે દ્રવ્યોને છોડતા મરે છે, અનાગત કાળે પણ મરશે. તેથી યાવત્ મરણ કહ્યું છે. એ પ્રમાણે તિર્યચ – મનુષ્ય – દેવ આત્યંતિક મરણ પણ જાણવું. એ પ્રમાણે ક્ષેત્ર યાવત્ ભાવ આત્યંતિક મરણ પણ જાણવું.

ભગવન્ ! બાળમરણ કેટલા ભેદ છે ? ગૌતમ ! બાર ભેદે.- વલયમરણાદિ જેમ સ્કંદકમાં ગૃહ્ણપૃષ્ઠ પર્યંત છે.

ભગવન્ ! પંડિત મરણ કેટલા ભેદ છે ? ગૌતમ ! બે ભેદે – પાદપોષગમન, ભક્તપ્રત્યાખ્યાન.

ભગવન્ ! પાદપોષગમન કેટલા ભેદ છે ? ગૌતમ ! બે ભેદે – નિર્હારિમ, અનિર્હારિમ. યાવત્ નિયમા અપ્રતિકર્મ છે.

ભગવન્ ! ભક્તપ્રત્યાખ્યાન કેટલા ભેદ છે ? પૂર્વવત્. વિશેષ એ કે તે સપ્રતિકર્મ છે.

ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે.

શતક-૧૩, ઉદ્દેશા-૭નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૩, ઉદ્દેશો-૮ 'કર્મપ્રકૃતિ'

સૂત્ર-૫૯૩

ભગવન્ ! કર્મપ્રકૃતિ કેટલી છે ? ગૌતમ ! આઠ. અહીં પ્રજ્ઞાપના સૂત્રનું પદ-૨૩ 'બંધ સ્થિતિ' ઉદ્દેશો સંપૂર્ણ કહેવો. ભગવન્ ! તે એમ જ છે. તે એમ જ છે.

શતક-૧૩, ઉદ્દેશા-૮નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૩, ઉદ્દેશો-૯ 'અનગારવૈક્રિય'

સૂત્ર-૫૯૪

રાજગૃહમાં યાવત્ આ પ્રમાણે કહ્યું – જેમાં કોઈ પુરુષ દોરીથી બાંધેલ ઘડી લઈને ચાલે, શું તે રીતે ભાવિતાત્મા અણગાર પણ દોરીથી બાંધેલી ઘડી સ્વયં હાથમાં લઈને ઊંચે આકાશમાં ઊડી શકે છે ? હા, ગૌતમ ! ઊડી શકે છે.

ભગવન્ ! ભાવિતાત્મા અણગાર દોરીથી બાંધેલ ઘડી હાથમાં લઈને કેટલા રૂપો વિકુર્વવા સમર્થ છે ? ગૌતમ ! જેમ કોઈ યુવતિને યુવાન હાથમાં હાથ લઈને એ રીતે જેમ ત્રીજા શતકના પાંચમા ઉદ્દેશામાં કહ્યું છે, તેમ યાવત્ સંપ્રાપ્તિથી વિકુર્વેલ નથી, વિકુર્વતો નથી અને વિકુર્વશે નહીં.

જેમ કોઈ પુરુષ સોનાની પેટી લઈને ચાલે છે, એ પ્રમાણે ભાવિતાત્મા અણગાર પણ સુવર્ણપેટી હાથમાં લઈને સ્વયં ઊડે ? આદિ પૂર્વવત્. એ પ્રમાણે સોનાની, રત્નની, વજ્રની, વસ્ત્રની, આભરણની પેટી. એ પ્રમાણે – વાંસ, શુંબ, ચર્મ, કંબલની ચટ્ટાઈ. એ પ્રમાણે લોઢા, તાંબા, કલઈ, શીશા, સુવર્ણ, વજ્રનો ભાર લઈને ઇત્યાદિ પ્રશ્નોત્તર કરવા..

જેમ કોઈ વલ્ગુલી હોય, બંને પગ લટકાવી-લટકાવી પગ ઊંચે અને મસ્તક નીચું કરીને રહે, શું એ રીતે ભાવિતાત્મા અણગાર પણ વલ્ગુલી માફક રૂપ વિકુર્વને સ્વયં આકાશમાં ઊંચે ઊડે ? હા, ઊડે. આ પ્રમાણે યજ્ઞોપવિતની વક્તવ્યતા કહેવી. યાવત્ વિકુર્વશે નહીં.

જેમ કોઈ જલૌકા હોય, પોતાની કાયાને ઉત્પ્રેરિત કરીને પાણીમાં ચાલે છે. એ પ્રમાણે વલ્ગુલીવત્ જાણવું.

જેમ કોઈ બીજંબીજ પક્ષી પોતાના બંને પગ ઘોડાની માફક એક સાથે ઉઠાવીને ચાલે છે, એ પ્રમાણે અણગારાદિ પૂર્વવત્.

જેમ કોઈ પક્ષીબિડાલક, એક વૃક્ષથી બીજા વૃક્ષે કૂદતા કૂદતા જાય, તે પ્રમાણે અણગાર૦ બાકી પૂર્વવત્.

જેમ કોઈ જીવંજીવક પક્ષી, પોતાના બંને પગ ઘોડાની માફક ઉઠાવી-ઉઠાવી ચાલે, એ પ્રમાણે અણગાર૦ બાકી પૂર્વવત્.

જેમ કોઈ હંસ એકથી બીજા કિનારે કીડા કરતો-કરતો ચાલ્યો જાય છે, એ પ્રમાણે અણગાર૦ હંસવત્ વિકુર્વણા આદિ પૂર્વવત્.

જેમ કોઈ સમુદ્રી કાગડો એકથી બીજા લહેરને અતિક્રમતો ચાલ્યો જાય, એ પ્રમાણે પૂર્વવત્.

જેમ કોઈ પુરુષ ચક્રને લઈને ચાલે, એ પ્રમાણે ભાવિતાત્મા અણગાર આદિ ઘડી માફક કહેવું. એ પ્રમાણે છત્ર, ચામરના વિષયમાં કથન કરવું.

જેમ કોઈ પુરુષ રત્નને લઈને ચાલે એ રીતે વજ્ર, વૈદૂર્ય ચાવત્ રિષ્ટ. એ રીતે ઉત્પલ, પન્ન, કુમુદ હાથમાં લઈને, એ પ્રમાણે ચાવત્ કોઈ પુરુષ સહસ્રપત્ર લઈને ચાલે, એ રીતે પૂર્વવત્.

જેમ કોઈ પુરુષ કમળની ડાંડીને તોડતો-તોડતો ચાલે એ પ્રમાણે અણગાર પણ સ્વયં આવુ રૂપ વિકુર્વી આદિ પૂર્વવત્.

જેમ કોઈ મૃણાલિકા હોય, પોતાની કાયાને પાણીમાં ડૂબાડી રાખીને રહે, એ પ્રમાણે બાકીનું વલ્ગુલીવત્ કહેવું.

જેમ કોઈ વનખંડ હોય, જે કાળું, કાળા પ્રકાશવાળું ચાવત્ મહામેઘ સમાન પ્રસાદીય હોય, એ રીતે ભાવિતાત્મા અણગાર વનખંડ સમાન વિકુર્વણા કરીને આકાશમાં ઊડે ? આદિ પૂર્વવત્.

જેમ કોઈ પુષ્કરણી હોય, ચતુષ્કોણ અને સમતીર હોય અનુક્રમે સુજાત ચાવત્ વિવિધ પક્ષીના મધુર સ્વરાદિથી યુક્ત અને પ્રાસાદીયાદિ હોય, એ રીતે ભાવિતાત્મા અણગાર પણ પુષ્કરણી સમાન વિકુર્વણા કરીને પોતાને ઊંચે આકાશમાં ઉડાડે ? હા, ઉડાડે.

ભગવન્ ! ભાવિતાત્મા અણગાર પુષ્કરણી સમાન કેટલા રૂપો વિકુર્વી શકે ? બાકી બધું પૂર્વવત્. ચાવત્ તે વિકુર્વશે નહીં.

ભગવન્ ! પૂર્વોક્ત રૂપ શું માયી વિકુર્વે કે અમાયી ? ગૌતમ ! માયી વિકુર્વે, અમાયી નહીં. માયી તે સ્થાનની આલોચના કર્યા વિનાં એ રીતે જેમ ત્રીજા શતકના ચોથા ઉદ્દેશમાં કહ્યું તેમ ચાવત્ તેને આરાધના છે. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે.

શતક-૧૩, ઉદ્દેશા-૮નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૩, ઉદ્દેશો-૧૦ 'સમુદ્ધાત'

સૂત્ર-૫૯૫

ભગવન્ ! છાન્નસ્થિક સમુદ્ધાત કેટલા છે ? ગૌતમ ! છ. તે આ - વેદના સમુદ્ધાત આદિ છાન્નસ્થિક સમુદ્ધાત પ્રજ્ઞાપના ૫૯-૩૬ માં કહ્યા મુજબ 'આહારસમુદ્ધાત' પર્યન્ત જાણવું. ભગવન્ ! એમ જ છે.

શતક-૧૩, ઉદ્દેશા-૧૦નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૩ નો મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૪

સૂત્ર-૫૯૬

એક ગાથા વડે આ ચૌદમાં શતકના ૧૦ ઉદ્દેશાના નામો કહ્યા છે— ચરમ, ઉન્માદ, શરીર, પુદ્ગલ, અગ્નિ, કિમાહાર, સંશ્લેષ્ટ, અંતર, અણગાર, કેવલી.

શતક-૧૪, ઉદ્દેશો-૧ 'ચરમ'

સૂત્ર-૫૯૭, ૫૯૮

૫૯૭. રાજગૃહ નગરમાં ચાવત્ ગૌતમસ્વામીએ આ પ્રમાણે કહ્યું – ભગવન્ ! ભાવિતાત્મા અણગાર જેણે. ચરમ દેવલોકનું ઉદ્ધંધન કરેલ હોય, પણ પરમ દેવલોકને પ્રાપ્ત ન થયેલ હોય, જો તે અંતરમાં જ કાળ કરે તો હે ભગવન્ ! તેની કઈ ગતિ થાય ?, ક્યાં ઉપપાત થાય ? ગૌતમ ! જે ત્યાં આસપાસમાં તે લેશ્યાવાળા દેવાવાસ હોય, ત્યાં તેનો ઉપપાત કહ્યો છે, તે ત્યાં જઈને પૂર્વ લેશ્યા વિરાધે—છોડે છે તો કર્મલેશ્યાથી જ પડે છે, જો ત્યાં જઈને ન વિરાધે તો તે જ લેશ્યાને સ્વીકારીને વિચરે છે.

ભગવન્ ! ભાવિતાત્મા અણગાર ચરમ અસુરકુમારાવાસ ઓળંગીને પરમ અસુરકુમારાવાસમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય લેશ્યા પરિણામોનું ઉદ્ધંધન કર્યું છે આદિ પૂર્વવત્. એ પ્રમાણે ચાવત્ સ્તનિતકુમારાવાસ, જ્યોતિષ્કાવાસ, વૈમાનિક આવાસ પર્યંત કથન કરવું ચાવત્ તે વિચરે છે.

૫૯૮. ભગવન્ ! નૈરયિકોની કેવી શીઘ્ર ગતિ છે ? શીઘ્ર ગતિનો વિષય કેવો છે ? ગૌતમ ! જેમ કોઈ પુરુષ તરુણ—બલવાન—યુગવાન ચાવત્ નિપુણ શિલ્પશાસ્ત્રજ્ઞ હોય, પોતાની સંકુચિત બાહુને જલદી ફેલાવે, ફેલાવીને સંકોચે, ખુદ્ધી મુદ્ધી બંધ કરે, બંધ મુદ્ધી ખુદ્ધી કરે, ખુદ્ધી આંખ બંધ કરે, બંધ આંખ ખુદ્ધી કરે તો એવી શીઘ્ર ગતિ હોય ? ગૌતમ ! અર્થ સમર્થ નથી. નૈરયિકો એક—બે કે ત્રણ સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે. હે ગૌતમ ! નૈરયિકોની એક, બે કે ત્રણ સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે. હે ગૌતમ ! નૈરયિકોની તેવી શીઘ્રગતિ અને તેવો શીઘ્રગતિ વિષય છે. એ રીતે વૈમાનિક સુધી કહેવું. વિશેષ એ કે એકેન્દ્રિયોનો ચાર સમયિક વિગ્રહ કહેવો. બાકી પૂર્વવત્.

સૂત્ર-૫૯૯

ભગવન્ ! નૈરયિકો અનંતરોપપન્નક છે, પરંપરોપપન્નક છે કે અનંતરપરંપરાનુપપન્નક છે ? ગૌતમ ! નૈરયિકો આ ત્રણે છે. ભગવન્ ! એમ કહો છો કે ત્રણે છે ? ગૌતમ ! જે નૈરયિક પ્રથમ સમય—ઉપપન્નક છે, તે નૈરયિક અનંતરોપપન્નક છે, જે નૈરયિક દ્વિતીય તૃતીય આદિ સમયમાં વર્તી રહ્યા છે, તે પરંપરોપપન્નક છે અને જે નૈરયિક વિગ્રહગતિમાં છે, તે અનંતરા—પરંપરા અનુપપન્નક છે, તેથી પૂર્વવત્ કહ્યું. એ પ્રમાણે નિરંતર વૈમાનિક સુધીજાણવું.

ભગવન્ ! અનંતરોપપન્નક નૈરયિક, નૈરયિકાયુ બાંધે કે તિર્યચ-મનુષ્ય-દેવાયુ બાંધે ? ગૌતમ ! એક પણ નહીં

ભગવન્ ! પરંપરોપપન્નક નૈરયિક, નૈરયિકાયુ ચાવત્ દેવાયુ, શું બાંધે ? ગૌતમ ! નૈરયિક કે દેવાયુ ન બાંધે, પણ તિર્યચયોનિકનું કે મનુષ્યાયુ બાંધે.

ભગવન્ ! અનંતર પરંપર અનુપપન્નક નૈરયિક, શું નૈરયિક આયુ બાંધે ? પ્રશ્ન. નૈરયિકાયુ ન બાંધે ચાવત્ દેવાયુ ન બાંધે. આ પ્રમાણે વૈમાનિક સુધી કહેવું. વિશેષ એ કે પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક અને મનુષ્યો પરંપરોપપન્નક હોય તો ચારે આયુ બાંધે છે.

ભગવન્ ! નૈરયિક શું અનંતર નિર્ગત છે, પરંપર નિર્ગત છે કે અનંતર પરંપર—અનિર્ગત છે ? ગૌતમ ! તે ત્રણે છે. ભગવન્ ! એમ કેમ કહો છો ? ગૌતમ ! જે નૈરયિક પ્રથમ સમય નિર્ગત છે, તે અનંતરનિર્ગત છે. જે નૈરયિક અપ્રથમસમય નિર્ગત છે, તે પરંપર નિર્ગત છે, જે નૈરયિક વિગ્રહગતિ સમાપન્નક છે, તે અનંતર—પરંપર—અનિર્ગત છે. તેથી હે ગૌતમ ! પૂર્વવત્ કહ્યું. એ પ્રમાણે વૈમાનિક પર્યંત કહેવું.

ભગવન્ ! અનંતરનિર્ગત નૈરયિક, શું નૈરયિકાયુ બાંધે ? યાવત્ દેવાયુ બાંધે ? ગૌતમ ! નૈરયિક યાવત્ દેવાયુ, એકે ન બાંધે. ભગવન્ ! પરંપર નિર્ગત નૈરયિક, નૈરયિકાયુ બાંધે ? પ્રશ્ન. ગૌતમ ! નૈરયિકાયુ પણ બાંધે યાવત્ દેવાયુ પણ બાંધે. ભગવન્ ! અનંતર-પરંપર અનિર્ગત નૈરયિકનો પ્રશ્ન - ગૌતમ ! નૈરયિકાયુ પણ ન બાંધે, યાવત્ દેવાયુ પણ ન બાંધે. એ પ્રમાણે વૈમાનિક સુધી સંપૂર્ણ કહેવું.

ભગવન્ ! નૈરયિકો, શું અનંતર ખેદોપપન્નક છે, પરંપર ખેદોપપન્નક છે કે અનંતર પરંપર ખેદાનુપપન્નક છે ? ગૌતમ ! નૈરયિકો આ આલાવાથી પૂર્વોક્ત ચારે દંડક કહેવા. ભગવન્ ! તે એમ જ છે. તે એમ જ છે.

શતક-૧૪, ઉદ્દેશ-૧નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૪, ઉદ્દેશો-૨ 'ઉન્માદ'

સૂત્ર-૬૦૦, ૬૦૧

૬૦૦. ભગવન્ ! ઉન્માદ કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! બે ભેદે - ચક્ષાવેશથી અને મોહનીયકર્મના ઉદયથી. તેમાં જે ચક્ષાવેશ છે, તે સુખે વેદાય છે અને સુખે છોડાવાય છે. તેમાં જે મોહનીય કર્મના ઉદયથી છે, તે દુઃખથી વેદાય છે અને દુઃખથી છોડાવાય છે.

ભગવન્ ! નારક જીવોમાં કેટલા ભેદે ઉન્માદ છે ? ગૌતમ ! બે ભેદે - ચક્ષાવેશથી અને મોહનીયકર્મ ઉદયથી. ભગવન્ ! એમ કેમ કહો છો કે નૈરયિકને બે પ્રકારનો ઉન્માદ છે ? ગૌતમ ! કોઈ દેવ નૈરયિકો ઉપર અશુભ પુદ્ગલ પ્રક્ષેપે, તે અશુભ પુદ્ગલોના પ્રક્ષેપથી તે નૈરયિક ચક્ષાવિષ્ટ ઉન્માદને પામે છે, મોહનીય કર્મના ઉદયથી મોહનીય ઉન્માદને પામે છે, તેથી પૂર્વવત્ કહ્યું કે યાવત્ ઉન્માદ પામે.

ભગવન્ ! અસુરકુમારને કેટલા ભેદે ઉન્માદ છે ? એ પ્રમાણે નૈરયિકવત્ જાણવું. વિશેષ એ કે - મહર્લિક દેવ અશુભ પુદ્ગલ પ્રક્ષેપે છે, તે અશુભ પુદ્ગલોના ચક્ષાવેશરૂપ ઉન્માદને પ્રાપ્ત થાય છે. તથા મોહનીય કર્મના ઉદયથી મોહનીય કર્મજન્ય ઉન્માદને પામે છે. તેથી પૂર્વવત્ કહ્યું. એ પ્રમાણે સ્તનિતકુમાર સુધી જાણવું. પૃથ્વીકાયિક યાવત્ મનુષ્યો સુધી નૈરયિકો સમાન કહેવું. વ્યંતરાદિ દેવોને, અસુરકુમારવત્ જાણવું.

૬૦૧. ભગવન્ ! કાલવર્ષી મેઘ વૃષ્ટિકાયવ વરસાવે છે ? હા, વરસાવે છે.

ભગવન્ ! જ્યારે દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક વૃષ્ટિકાય કરવા ઇચ્છે છે, ત્યારે તે કઈ રીતે વૃષ્ટિ કરે છે ? ગૌતમ ! ત્યારે શકેન્દ્ર અભ્યંતર પર્ષદાના દેવોને બોલાવે છે, બોલાવેલ તે અભ્યંતર પર્ષદાના દેવ, બાહ્ય પર્ષદાના દેવોને બોલાવે છે, તે બાહ્ય પર્ષદાના બોલાવાયેલ દેવ બાહ્ય-બાહ્યના દેવોને બોલાવે છે, પછી તે બાહ્ય-બાહ્ય દેવ આભિયોગિક દેવોને બોલાવે છે, પછી તે બોલાવાયેલ આભિયોગિક દેવ વૃષ્ટિકાયિક દેવોને બોલાવે છે, ત્યારે તે બોલાવાયેલ વૃષ્ટિકાયિક દેવ વૃષ્ટિ કરે છે. આ પ્રમાણે હે ગૌતમ ! દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક વૃષ્ટિ કરે છે.

ભગવન્ ! શું અસુરકુમાર દેવ પણ વૃષ્ટિ કરે છે ? હા, કરે છે. ભગવન્ ! અસુરકુમાર દેવો કયા પ્રયોજનથી વૃષ્ટિ કરે છે ? ગૌતમ ! જે આ અરહંત ભગવંતો છે, તેમના જન્મ મહોત્સવ, નિષ્ક્રમણ મહોત્સવ, જ્ઞાનોત્પાદ મહોત્સવ, પરિનિર્વાણ મહોત્સવમાં હે ગૌતમ ! નિશ્ચે અસુરકુમાર દેવો વૃષ્ટિકાય કરે છે. એ રીતે નાગકુમારો યાવત્ સ્તનિતકુમારો સુધી કહેવા. વ્યંતર-જ્યોતિષ્ક-વૈમાનિક દેવોમાં પણ આમ જ કહેવું.

સૂત્ર-૬૦૨

ભગવન્ ! જ્યારે દેવેન્દ્ર દેવરાજ ઇશાન તમસ્કાયને કરવા ઇચ્છે, ત્યારે તે કઈ રીતે કરે છે ? ગૌતમ ! ત્યારે દેવેન્દ્ર દેવરાજ ઇશાન અભ્યંતર પર્ષદાના દેવોને બોલાવે છે, બોલાવાયેલ તે અભ્યંતર પર્ષદાના દેવો, એ પ્રમાણે શકમાં કહ્યા મુજબ યાવત્ આભિયોગિક દેવોને બોલાવે છે, તેઓ તમસ્કાય દેવોને બોલાવે છે ત્યારે તે તમસ્કાય દેવો તમસ્કાયને કરે છે. હે ગૌતમ ! આ રીતે ઇશાનેન્દ્ર તમસ્કાયને કરે છે.

ભગવન્ ! અસુરકુમાર દેવો પણ તમસ્કાયને કરે છે ? હા, કરે છે. ભગવન્ ! કયા હેતુથી અસુરકુમાર દેવો તમસ્કાયને કરે છે ? ગૌતમ ! ક્રીડા અને રતિ નિમિત્તે, શત્રુને વિમોહિત કરવાને માટે, ગોપનીય ધનાદિની સુરક્ષા માટે, પોતાની કાયાને છૂપાવવાને, હે ગૌતમ ! આવા કારણોથી અસુરકુમાર દેવો તમસ્કાયને કરે, એ રીતે વૈમાનિક સુધી કહેવું. ભગવન્ ! તે એમ જ છે. તે એમ જ છે. કહી ચાવત્ વિચરે છે.

શતક-૧૪, ઉદ્દેશા-૨નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૪, ઉદ્દેશો-૩ 'શરીર'

સૂત્ર-૬૦૩

ભગવન્ ! મહાકાય, મહાશરીર દેવ ભાવિતાત્મા અણગારની ઠીક મધ્યમાંથી થઈ નીકળી જાય ? ગૌતમ ! કોઈ જાય, કોઈ ન જાય. ભગવન્ ! એમ કેમ કહ્યું? ગૌતમ ! દેવો બે ભેદે છે – માયી મિથ્યાદષ્ટિ ઉપપન્નક અને અમાયી સમ્યગ્દષ્ટિ ઉપપન્નક. તેમાં જે માયી મિથ્યાદષ્ટિ ઉપપન્નક દેવ છે, તે ભાવિતાત્મા અણગારને જોઈને વંદન, નમસ્કાર, સત્કાર કરતા નથી, તેમને કલ્યાણ-મંગલ-દેવ-ચૈત્યરૂપ માનીને ચાવત્ પર્યુપાસતા નથી. તે ભાવિતાત્મા અણગારની વચ્ચો વચ્ચથી નીકળી જાય, પરંતુ તેમાં જે અમાયી સમ્યગ્દષ્ટિ ઉપપન્નક દેવ છે, તે ભાવિતાત્મા અણગારને જોઈને વાંદે, નમે ચાવત્ પર્યુપાસે છે, તે ભાવિતાત્મા અણગારની વચ્ચોવચ્ચથી નીકળે નહીં, તેથી હે ગૌતમ ! એમ કહ્યું કે ચાવત્ ન જાય.

ભગવન્ ! મહાકાય, મહાશરીર અસુરકુમાર દેવ ? પૂર્વવત્ જાણવું. એ પ્રમાણે દેવદંડકને વૈમાનિક સુધી કહેવો.

સૂત્ર-૬૦૪, ૬૦૫

૬૦૪. ભગવન્ ! શું નારકોમાં સત્કાર, સન્માન, કૃતિકર્મ, અભ્યુત્થાન, અંજલિ પ્રગ્રહ, આસનાભિગ્રહ, આસનાનુપ્રદાન કે નારકોની સામે જવું, બેસેલાની સેવા કરવી, જનારની પાછળ જવું, આદિ વિનયભક્તિ છે ? ના, તે અર્થ સમર્થ નથી. ભગવન્ ! અસુરકુમારોમાં સત્કાર, સન્માન ચાવત્ અનુગમનાદિ વિનય છે ? હા, છે. એ પ્રમાણે ચાવત્ સ્તનિતકુમાર જાણવું. પૃથ્વીકાયિક ચાવત્ ચઉરિન્દ્રિયમાં નૈરયિકો મુજબ જાણવું.

ભગવન્ ! પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકમાં સત્કાર ચાવત્ અનુગમન વિનય છે ? હા, છે. પણ આસનાભિગ્રહ, આસનાનુપ્રદાન વિનય નથી. મનુષ્ય ચાવત્ વૈમાનિકમાં અસુરકુમારવત્ જાણવું.

૬૦૫. ભગવન્ ! અલ્પશ્રદ્ધિક દેવ, મહર્ષિક દેવની વચ્ચોવચ્ચથી જઈ શકે ? ના, તે અર્થ ઠીક નથી. ભગવન્ ! શું સમશ્રદ્ધિક દેવ, સમશ્રદ્ધિક દેવની વચ્ચોવચ્ચથી નીકળી શકે ? ના, આ અર્થ યોગ્ય નથી. પ્રમત્ત હોય તો જઈ શકે

ભગવન્ ! શું તે શસ્ત્ર પ્રહાર વડે જવા સમર્થ છે કે શસ્ત્રાક્રમણ વિના જવા સમર્થ છે ? ગૌતમ ! તે શસ્ત્રાક્રમણથી જઈ શકે, શસ્ત્રાક્રમણ વિના નહીં. ભગવન્ ! તે પહેલા શસ્ત્રાક્રમણ કરીને પછી જાય કે પહેલા જઈ, પછી શસ્ત્રાક્રમણ કરે ? આ આલાવા વડે જેમ દશમા શતકમાં આત્મર્ષિ ઉદ્દેશામાં કહ્યું, તેમ સંપૂર્ણ ચારે દંડકો કહેવા. મહર્ષિક વૈમાનિકી, અલ્પર્ષિક દેવીની મધ્યમાં થઈને જઈ શકે. ત્યાં સુધી કહેવું.

સૂત્ર-૬૦૬

ભગવન્ ! રત્નપ્રભા પૃથ્વી નૈરયિકો કેવા પુદ્ગલ પરિણામને અનુભવતા વિચરે છે ? ગૌતમ ! અનિષ્ટ ચાવત્ અમણામ. એ પ્રમાણે ચાવત્ અધઃસપ્તમી પૃથ્વી નૈરયિક જાણવા. આ પ્રમાણે વેદના પરિણામ જાણવા, એ પ્રમાણે જેમ જીવાભિગમમાં બીજા નૈરયિક ઉદ્દેશકમાં કહ્યું તેમ કહેવું – ચાવત્ –

ભગવન્ ! અધઃસપ્તમી પૃથ્વી નૈરયિક કેવા પરિગ્રહ સંજ્ઞા પરિણામ અનુભવતા વિચરે છે ? ગૌતમ ! અનિષ્ટ ચાવત્ અમણામ. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, તે એમ જ છે.

શતક-૧૪, ઉદ્દેશા-૩નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૪, ઉદ્દેશો-૪ 'પુદ્ગલ'

સૂત્ર-૬૦૭

ભગવન્ ! શું આ પુદ્ગલ અતીતમાં અનંત, શાશ્વત, એક સમય સુધી રૂક્ષ, એક સમય અરૂક્ષ, એક સમય રૂક્ષ અને અરૂક્ષ બંને સ્પર્શવાળો રહેલ છે ? પહેલાં કરણ દ્વારા અનેક વર્ણ અનેક રૂપવાળા પરિણામથી પરિણત થયા અને પછી તે પરિણામ નિર્જિર્ણ થઈને પછી એક વર્ણ અને એક રૂપવાળા થયા છે ? હા, ગૌતમ ! તેમ થયું છે.

ભગવન્ ! આ પુદ્ગલ શાશ્વત વર્તમાનકાળમાં એક સમય સુધી ? પૂર્વવત્ પ્રશ્ન. એ રીતે અનાગત અને અનંતમાં પણ જાણવું. ભગવન્ ! આ સ્કંધ અનંત અતીતમાં ? પૂર્વવત્ પુદ્ગલવત્ કહેવું.

ભગવન્ ! શું આ સ્કંધ, અનંત, શાશ્વત, અનાગત કાળમાં એક સમય રુક્ષ, એક સમય સ્તિગ્ધ હોય છે ? પૂર્વવત પ્રશ્ન. ગૌતમ ! જેમ પુદ્ગલ પરિણામના વિષયમાં કહ્યું, તેમ સ્કંધના વિષયમાં પણ કહેવું.

સૂત્ર-૬૦૮

ભગવન્ ! શું આ જીવ અનંત, શાશ્વત કાળમાં એક સમયમાં દુઃખી, એક સમયમાં સુખી, એક સમયમાં દુઃખી અને સુખી હતો ? પહેલાં કરણ દ્વારા અનેક ભાવવાળા અનેકભૂત પરિણામથી પરિણત થયેલ ? ત્યારપછી વેદનીયની નિર્જરા થતા એક ભાવ, એકરૂપવાળો હતો ? હા, ગૌતમ ! તેમ હતો. આ પ્રમાણે શાશ્વત, વર્તમાનકાળમાં પણ જાણવું. એ રીતે અનંત શાશ્વત અનાગત કાળમાં પણ જાણવું.

સૂત્ર-૬૦૯, ૬૧૦

૬૦૯. ભગવન્ ! પરમાણુ પુદ્ગલ શું શાશ્વત કે અશાશ્વત ? ગૌતમ ! કથંચિત શાશ્વત, કથંચિત અશાશ્વત. ભગવન્ ! એમ કેમ કહ્યું ? ગૌતમ ! દ્રવ્યાર્થતાથી શાશ્વત, વર્ણ યાવત્ સ્પર્શ પર્યાયોથી અશાશ્વત છે, તેથી કહ્યું કથંચિત શાશ્વત અને કથંચિત અશાશ્વત છે.

૬૧૦. ભગવન્ ! પરમાણુ પુદ્ગલ ચરમ છે કે અચરમ ? ગૌતમ ! દ્રવ્યાદેશથી ચરમ નથી, અચરમ છે. ક્ષેત્રાદેશથી કથંચિત ચરમ, કથંચિત અચરમ છે. કાલાદેશથી અને ભાવાદેશથી પણ તેમ જ છે.

સૂત્ર-૬૧૧

ભગવન્ ! પરિણામ કેટલા ભેદ છે ? ગૌતમ ! બે ભેદ છે – જીવ પરિણામ અને અજીવ પરિણામ. એ પ્રમાણે પ્રજ્ઞાપના સૂત્રનું ૧૩ મુ 'પરિણામપદ' સંપૂર્ણ કહેવું. ભગવન્ ! તે એમ જ છે ૨. યાવત્ ગૌતમસ્વામી વિચરે છે.

શતક-૧૪, ઉદ્દેશો-૪નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૪, ઉદ્દેશો-૫ 'અગ્નિ'

સૂત્ર-૬૧૨

ભગવન્ ! નૈરયિક, અગ્નિકાયની વચ્ચોવચ્ચથી જઈ શકે ? ગૌતમ ! કેટલાક જાય, કેટલાક ન જાય. ભગવન્ ! એમ કેમ કહો છો ? ગૌતમ ! નૈરયિકો બે ભેદ છે – વિગ્રહગતિ સમાપન્નક અને અવિગ્રહગતિ સમાપન્નક. તેમાં જે વિગ્રહગતિ સમાપન્નક છે, તે નૈરયિક અગ્નિકાયની વચ્ચોવચ્ચથી નીકળી જાય,

ભગવન્ ! શું તેમાં તે બળી જાય ? ના, તે અર્થ સમર્થ નથી. કેમ કે. તેના ઉપર શસ્ત્ર ન ચાલી શકે. તેમાં જે અવિગ્રહગતિ સમાપન્નક છે, તે નૈરયિક અગ્નિકાયની વચ્ચોવચ્ચથી નીકળે. તેથી એમ કહ્યું કે યાવત્ ન જઈ શકે.

ભગવન્ ! અસુરકુમાર દેવ, અગ્નિકાયની વચ્ચેથી નીકળી શકે ? ગૌતમ ! કોઈક નીકળે, કોઈક નીકળે.

ભગવન્ ! એમ કેમ કહ્યું ? ગૌતમ ! અસુરકુમાર બે ભેદ – વિગ્રહગતિ સમાપન્નક, અવિગ્રહગતિ સમાપન્નક. તેમાં જે વિગ્રહગતિ સમાપન્નક અસુરકુમાર છે, તે નૈરયિકવત્ નીકળી જાય છે, તેમાં જે અવિગ્રહગતિ સમાપન્નક છે, તે

અસુરકુમારમાં કોઈ અગ્નિકાય મધ્યેથી નીકળી જાય, કોઈ ન નીકળે. જે નીકળે તે શું ત્યાં બળી જાય ? ના, તે અર્થ સમર્થ નથી. તેને શસ્ત્ર પ્રહાર ન કરી શકે. તેથી એમ કહ્યું. સ્તનિતકુમાર સુધી આમ કહેવું.

એકેન્દ્રિયો, નૈરયિકવત્ કહેવા. ભગવન્ ! બેઘન્દ્રિયો અગ્નિકાય મધ્યેથી જઈ શકે ? અસુરકુમારવત્ કહેવા. વિશેષ એ કે જે તેમાંથી નીકળે, તે બળી જાય ? હા, બળે છે. એ રીતે ચઉરિન્દ્રિય સુધી છે.

ભગવન્ ! પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક વિષયક પ્રશ્ન. ગૌતમ ! કેટલાક નીકળે, કેટલાક ન નીકળે. એમ કેમ કહ્યું? ગૌતમ ! પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક બે ભેદ છે – વિગ્રહગતિ સમાપન્નક, અવિગ્રહગતિ સમાપન્નક. વિગ્રહગતિ સમાપન્નક, નૈરયિકવત્ કહેવા યાવત્ તેને શસ્ત્રાક્રમણ થતું નથી. અવિગ્રહગતિ સમાપન્નક પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક બે ભેદ છે – ઋદ્ધિ પ્રાપ્ત અને અનૃદ્ધિપ્રાપ્ત. તેમાં જે ઋદ્ધિપ્રાપ્ત છે, તેમાં કોઈ અગ્નિકાય મધ્યેથી નીકળે, કોઈ ન નીકળે. જે નીકળે, તે ત્યાં દાઝે ? ના, તે અર્થ યોગ્ય નથી. તેના ઉપર શસ્ત્ર ન ચાલી શકે. તેમાં જે અનૃદ્ધિ પ્રાપ્ત છે, તેમાં કેટલાક અગ્નિકાય વચ્ચોવચ્ચથી નીકળી જાય, કેટલાક ન નીકળે. જે નીકળી જાય, તે શું તેમાં દાઝે ? હા દાઝે. તેથી કહ્યું કે યાવત્ ન નીકળે. એ રીતે મનુષ્ય પણ કહેવા. વ્યંતર, જ્યોતિષ્ક, વૈમાનિકને અસુરકુમારવત્ જાણવા.

સૂત્ર-૬૧૩

નૈરયિકો દશ સ્થાનોને અનુભવતા વિચરે છે. તે આ – અનિષ્ટ એવા – ૧. શબ્દ, ૨. રૂપ, ૩. ગંધ, ૪. રસ, ૫. સ્પર્શ, ૬. ગતિ, ૭. સ્થિતિ, ૮. લાવણ્ય, ૯. ચશોકીર્તિ, ૧૦. ઉત્થાન કર્મબળ વીર્ય પુરુષાકાર પરાક્રમ.

અસુરકુમારો દશ સ્થાનોને અનુભવતા વિચરે છે. તે આ – ઈષ્ટ શબ્દ, ઈષ્ટ રૂપ યાવત્ ઈષ્ટ ઉત્થાન કર્મ બળ વીર્ય પુરુષાકાર પરાક્રમ. એ પ્રમાણે સ્તનિતકુમાર સુધી જાણવું.

પૃથ્વીકાયિકો છ સ્થાનો અનુભવતા વિચરે છે. તે આ – ઈષ્ટ અનિષ્ટ સ્પર્શ, ઈષ્ટ અનિષ્ટ ગતિ યાવત્ પરાક્રમ. એ પ્રમાણે વનસ્પતિકાયિક સુધી કહેવું. બેઘન્દ્રિયો સાત સ્થાનોને અનુભવતા વિચરે છે. તે આ – ઈષ્ટ અનિષ્ટ રસ, બાકી છ એકેન્દ્રિયો મુજબ જાણવા.

તેઘન્દ્રિયો આઠ સ્થાનો અનુભવતા વિચરે છે. તે આ – ઈષ્ટ અનિષ્ટ ગંધ, બાકી સાત બેઘન્દ્રિય મુજબ. ચઉરિન્દ્રિયો નવ સ્થાનોને અનુભવતા વિચરે છે. તે આ – ઈષ્ટાનિષ્ટ રૂપ, બાકી આઠ તેઘન્દ્રિય મુજબ.

પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકો દશ સ્થાનોને અનુભવતા વિચરે છે. તે આ – ઈષ્ટાનિષ્ટ શબ્દ યાવત્ પરાક્રમ. એ રીતે મનુષ્યો પણ જાણવા. વ્યંતર, જ્યોતિષ્ક, વૈમાનિકને અસુરકુમારવત્ જાણવા.

સૂત્ર-૬૧૪

ભગવન્ ! મહર્લિક યાવત્ મહાસૌખ્ય દેવ બાહ્ય પુદ્ગલો ગ્રહણ કર્યા વિના તિર્થો પર્વત કે તિર્થો ભીંતને ઉદ્ધંધવા કે પ્રલંઘવા સમર્થ છે ? ગૌતમ ! ના, તે અર્થ સમર્થ નથી. ભગવન્ ! મહર્લિક યાવત્ મહાસૌખ્ય દેવ બાહ્ય પુદ્ગલ ગ્રહણ કરીને તિર્થો યાવત્ પ્રલંઘવાને સમર્થ છે ? હા, છે. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે.

શતક-૧૪, ઉદ્દેશા-પનો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૪, ઉદ્દેશો-૬ 'આહાર'

સૂત્ર-૬૧૫, ૬૧૬

૬૧૫. રાજગૃહમાં યાવત્ આમ કહ્યું – ભગવન્ ! નૈરયિકો શું આહારે છે ? શું પરિણામે છે ? કઈ ચોનિવાળા છે ? કેટલી સ્થિતિ છે ? ગૌતમ ! નૈરયિક પુદ્ગલાહારી, પુદ્ગલ પરિણામી, પુદ્ગલ ચોનિક, પુદ્ગલ સ્થિતિક છે, તેઓ કર્મોપક, કર્મનિદાના, કર્મસ્થિતિક, કર્મોને કારણે જ વિપર્યાસને પામે છે. એ પ્રમાણે વૈમાનિક સુધી કહેવું.

૬૧૬. ભગવન્ ! નૈરયિકો શું વીચી દ્રવ્યોને આહારે છે કે અવીચી દ્રવ્યોને ? ગૌતમ ! નૈરયિકો તે બંનેને આહારે છે. ભગવન્ ! એમ કેમ કહ્યું કે બંને દ્રવ્યો આહારે છે ? ગૌતમ ! જે નૈરયિકો એક પ્રદેશ ન્યૂન દ્રવ્યોને આહારે

છે, તે નૈરયિક વીચી ઢ્ઢવ્યોને આહારે છે, જે નૈરયિકો પ્રતિપૂર્ણ ઢ્ઢવ્યોને આહારે છે, તેઓ અવીચીઢ્ઢવ્યોને આહારે છે. તેથી ગૌતમ ! પૂર્વવત્ કહ્યું એ પ્રમાણે યાવત્ વૈમાનિક આહાર કરે છે.

સૂત્ર-૬૧૭

ભગવન્ ! જ્યારે દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક્ર, દિવ્ય ભોગોપભોગ ભોગવવાને ઇચ્છે, તો તે કયા પ્રકારે ઉપભોગ કરે ? ગૌતમ ! ત્યારે તે શકેન્દ્ર એક મહાયક સદશ ગોળાકાર વિકુર્વે, તે સ્થાન લંબાઈ-પહોળાઈથી એક લાખ યોજન હોય, તેની પરિધિ ૩,૧૬,૨૨૭ યોજન યાવત્ ૧૩|| અંગુલ હોય છે. નેમિ પ્રતિરૂપક તે સ્થાનનો ઉપરી ભૂમિભાગ બહુસમ રમણીય યાવત્ મણિનો સ્પર્શવાળો હોય. તે નેમિ પ્રતિરૂપકના બહુમધ્ય દેશભાગે ત્યાં એક મહાન પ્રાસાદાવતંસક વિકુર્વે, તે ઉંચાઈમાં ૫૦૦ યોજન અને ૨૫૦ યોજન પહોળો હોય, તે અત્યંત ઊંચો અને પ્રભાપુંજથી વ્યાપ્ત યાવત્ પ્રતિરૂપ હોય. તે પ્રાસાદાવતંસકનો ઉપરિતલ પક્ષલતાના ચિત્રણથી યાવત્ પ્રતિરૂપ હોય. તે પ્રાસાદાવતંસકનો અંદરનો ભાગ બહુસમ રમણીય યાવત્ મણિના સ્પર્શવાળો હોય.

તેમાં વૈમાનિકની સદશ આઠ યોજનની મણિપીઠિકા હોય. તે મણિપીઠિકા ઉપર એક મહાન દેવશયનીય વિકુર્વે. શર્યાનું વર્ણન, રાયપ્પસેણાઈય સૂત્રાનુસાર યાવત્ પ્રતિરૂપ કરવું. તેમાં તે શકેન્દ્ર આઠ સપરિવાર અગ્રમહિષી સાથે, બે સૈન્ય - નાટ્યાનિક અને ગંધર્વાનિક સાથે મહાઆહત, નૃત્ય યાવત્ દિવ્ય ભોગોપભોગ ભોગવતો વિચરે છે.

જ્યારે દેવેન્દ્ર દેવરાજ ઈશાન દિવ્ય ભોગ ભોગવવા ઇચ્છે. જેમ શકેન્દ્રમાં કહ્યું તેમ બધું જ ઈશાનેન્દ્રમાં પણ કહેવું. એ પ્રમાણે સનત્કુમારમાં પણ કહેવું. વિશેષ એ કે - પ્રાસાદાવતંસક ૬૦૦ યોજન ઊંચો, ૩૦૦ યોજન પહોળો કહેવો, મણિપીઠિકા તે જ પ્રમાણે આઠ યોજનની કહેવી. તે મણિપીઠિકાની ઉપર એક મોટું સિંહાસન વિકુર્વે તે સપરિવાર કહેવું. ત્યાં દેવેન્દ્ર દેવરાજ સનત્કુમાર ૭૨,૦૦૦ સામાનિકો યાવત્ ૨,૮૮,૦૦૦ આત્મરક્ષક દેવો અને ઘણા સનત્કુમાર કલ્પવાસી વૈમાનિક દેવ-દેવીઓ સાથે પરીવરીને યાવત્ ભોગ ભોગવતો વિચરે છે.

આ પ્રમાણે સનત્કુમારની માફક યાવત્ પ્રાણત, અચ્યુત ઇન્દ્રો. કહેવા. વિશેષ એ કે - જેનો જેટલો પરિવાર, તે તેને કહેવો. પ્રાસાદ ઉચ્ચત્વ જે સ્વ-સ્વ કલ્પમાં વિમાનોનું ઉચ્ચત્વ છે, તેનાથી અડધો-અડધો વિસ્તાર યાવત્ અચ્યુતના ૮૦૦ યોજન ઉચ્ચત્વ અને ૪૫૦ યોજનનો વિસ્તાર છે. ત્યાં હે ગૌતમ ! દેવેન્દ્ર દેવરાજ અચ્યુત ૧૦,૦૦૦ સામાનિક યાવત્ ભોગ ભોગવતો. વિચરે છે. બાકી પૂર્વવત્. ભગવન્ ! તે એમજ છે. તે એમજ છે.

શતક-૧૪, ઉદ્દેશા-૬નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૪, ઉદ્દેશો-૭ 'સંસૃષ્ટ'

સૂત્ર-૬૧૮

રાજગૃહમાં યાવત્ એમ કહ્યું, પર્ષદા પાછી ગઈ. હે ગૌતમ ! એ પ્રમાણે શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે ગૌતમને સંબોધીને આમ કહ્યું - હે ગૌતમ ! તું મારી સાથે ચિર સંસ્થિષ્ટ છે, તું મારો ચિરસંસ્તુત છે, મારો ચિરપરિચિત છે, ચિર કાલ સેવિત છે, મારે ચિરકાળથી તું અનુગામી છે, ગૌતમ ! તું મારી સાથે ચિરાનુવૃત્તિ છે. અનંતર દેવલોકે, અનંતર માનુષ્ય ભવમાં સ્નેહરાગ વાળો છે.. કેટલું કહીએ ? મૃત્યુ પછી, કાયાનો ભેદ થયા બાદ, અહીંથી મૃત્યુ પામીને બંને તુલ્ય, એકાર્થ મહામતાથી (એક પ્રયોજનવાળા) વિશેષતા રહિત થઈ જઈશું.

સૂત્ર-૬૧૯

ભગવન્ ! જે પ્રમાણે આપણે બંને આ અર્થને જાણીએ અને જોઈએ છીએ તે પ્રમાણે અનુતરોપપાતિક દેવો પણ આ અર્થને જાણે અને જુએ ? હા, ગૌતમ ! જેમ આપણે બંને આ અર્થને જાણીએ અને જોઈએ છીએ, તેમ અનુતરોપપાતિક દેવો પણ જાણે અને જુએ.

ભગવન્ ! એમ કેમ કહો છો કે અનુતરોપપાતિક દેવો પણ જાણે અને જુએ. ? ગૌતમ ! અનુતરોપપાતિક

દેવોને અનંતી મનોદ્રવ્યવર્ગણા લબ્ધ-પ્રાપ્ત-અભિસમન્વાગત હોય છે. તેથી આ પ્રમાણે કહ્યું.

સૂત્ર-૬૨૦

ભગવન્ ! તુલ્યો કેટલા ભેદ છે ? છ ભેદ છે - દ્રવ્યતુલ્ય, ક્ષેત્રતુલ્ય, કાળતુલ્ય, ભવતુલ્ય, ભાવતુલ્ય, સંસ્થાનતુલ્ય.

ભગવન્ ! 'દ્રવ્યતુલ્ય' એમ કેમ કહેવાય છે ? ગૌતમ ! એક પરમાણુ પુદ્ગલ બીજા પરમાણુ પુદ્ગલથી દ્રવ્યથી તુલ્ય છે, પરંતુ પરમાણુ પુદ્ગલ, પરમાણુ પુદ્ગલ વ્યતિરિક્ત દ્રવ્યથી તુલ્ય નથી. દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ, બીજા દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ દ્રવ્યથી તુલ્ય નથી. એ પ્રમાણે યાવત્ દશ પ્રદેશિક સ્કંધ કહેવો. સંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધ બીજા સંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધને તુલ્ય છે, પણ તુલ્ય સંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધ, તુલ્ય સંખ્યાત પ્રદેશિક વ્યતિરિક્ત સ્કંધ દ્રવ્યની તુલ્ય નથી. એ પ્રમાણે તુલ્ય અસંખ્યાત પ્રદેશિક, તુલ્ય અનંત પ્રદેશિક સ્કંધ પણ કહેવો. તેથી હે ગૌતમ ! એ પ્રમાણે કહ્યું કે તે દ્રવ્યથી તુલ્ય છે.

ભગવન્ ! કયા કારણથી એ 'ક્ષેત્રતુલ્ય' કહેવાય છે ? ગૌતમ ! એક પ્રદેશાવગાઢ પુદ્ગલ, બીજા એક પ્રદેશાવગાઢ પુદ્ગલના ક્ષેત્રથી તુલ્ય છે. પણ એક પ્રદેશાવગાઢ પુદ્ગલ, એક પ્રદેશાવગાઢથી વ્યતિરિક્ત પુદ્ગલના ક્ષેત્રથી તુલ્ય નથી.

ભગવન્ ! કયા કારણથી એ 'કાળતુલ્ય' કહેવાય છે ? ગૌતમ ! એક સમય સ્થિતિક પુદ્ગલ, બીજા એક સમય સ્થિતિક પુદ્ગલને કાળથી તુલ્ય છે, પણ એક સમય સ્થિતિક વ્યતિરિક્ત પુદ્ગલને કાળથી તુલ્ય નથી, એ રીતે યાવત્ દશ સ્થિતિક. એ પ્રમાણે તુલ્ય સંખ્યાત સ્થિતિક, એ પ્રમાણે જ તુલ્ય અસંખ્યાત સ્થિતિક જાણવું.

ભગવન્ ! કયા કારણથી તે 'ભવતુલ્ય' એમ કહેવાય છે ? ગૌતમ ! નૈરયિક, બીજા નૈરયિકને ભવાર્થતાથી તુલ્ય છે, નૈરયિકથી વ્યતિરિક્તને ભવાર્થતાથી તુલ્ય નથી, એ પ્રમાણે તિર્યચયોનિક, મનુષ્ય અને દેવમાં પણ જાણવું. તે કારણથી યાવત્ ભવતુલ્ય છે.

ભગવન્ ! કયા કારણથી તે ભાવતુલ્ય, ભાવતુલ્ય કહેવાય છે ? ગૌતમ ! એક ગુણ કાળા પુદ્ગલ, એક ગુણ કાળા પુદ્ગલને ભાવથી તુલ્ય છે. પણ એકગુણ કાળા વ્યતિરિક્ત પુદ્ગલને ભાવથી તુલ્ય નથી, એ પ્રમાણે યાવત્ દશગુણ કાળા. એ રીતે તુલ્ય સંખ્યાત ગુણ કાળા પુદ્ગલ, એ રીતે તુલ્ય અસંખ્યાત ગુણ કાળા, એ રીતે તુલ્ય અનંતગુણ કાળાના વિષયમાં પણ જાણવું.

જેમ કાળા તેમ નીલા, રાતા, પીળા, સફેદમાં કહેવું. એ પ્રમાણે સુરભિગંધ, દુરભિગંધમાં. એ રીતે તિક્ત યાવત્ મધુરમાં, એ રીતે કર્કશ યાવત્ રૂક્ષમાં પણ જાણવું. ઔદયિક ભાવ, ઔદયિક ભાવને ભાવથી તુલ્ય છે, પણ ઔદયિક ભાવ વ્યતિરિક્ત ભાવને ભાવથી તુલ્ય નથી. એ પ્રમાણે ઔપશમિક, ક્ષાયિક, ક્ષાયોપશમિક, પારિણામિક, સંનિપાતિક ભાવમાં જાણવું ભાવતુલ્ય કહ્યું.

ભગવન્ ! સંસ્થાનતુલ્યને સંસ્થાનતુલ્ય કેમ કહે છે ? ગૌતમ ! પરિમંડલસંસ્થાન, બીજા પરિમંડલ સંસ્થાનથી તુલ્ય છે, પણ પરિમંડલ સંસ્થાન વ્યતિરિક્ત સંસ્થાનને તુલ્ય નથી. એ પ્રમાણે વૃત્ત, ત્ર્યસ્ર, ચતુરસ્ર, આયત સંસ્થાનમાં પણ કહેવું. સમચતુરસ્ર સંસ્થાન, બીજા સમચતુરસ્ર સંસ્થાનને સંસ્થાનથી તુલ્ય છે, પરંતુ સમચતુરસ્ર સંસ્થાન વ્યતિરિક્ત સંસ્થાનને તુલ્ય નથી. એ પ્રમાણે પરિમંડલ યાવત્ ઠુંડક સંસ્થાનમાં પણ જાણવું, તેથી સંસ્થાનતુલ્ય કહ્યું.

સૂત્ર-૬૨૧

ભગવન્ ! ભક્ત પ્રત્યાખ્યાન કરનાર અણગાર, સંતારામાં કાલ ધર્મને પામે, તેને ઉત્પત્તિ સ્થાનમાં, પહેલા મૂર્ચિષ્ઠ યાવત્ અધ્યુપપત્ર થઈ આહાર કરે છે, પછી અમૂર્ચિષ્ઠ, અગૃહ્ણ યાવત્ અનાસકત આહાર હોય છે ? હા, ગૌતમ ! ભક્ત પરચકખાણ કર્તા અણગાર એ રીતે આહાર કરે છે,

સૂત્ર-૬૨૨, ૬૨૩

૬૨૨. ભગવન્ ! લવસમમ દેવ શું લવસમમ હોય છે ? હા, હોય છે. ભગવન્ ! એમ કેમ કહ્યું ? ગૌતમ ! જેમ કોઈ પુરુષ તરુણ યાવત્ નિપુણ-શિલ્પકલા જ્ઞાતા હોય, તે પરિપક્વ, કાપવાને યોગ્ય અવસ્થાને પ્રાપ્ત, પીળા પડેલ, પીળી જાળીવાળા શાલિ - વ્રીહિ - ઘઉં - જવ - જવજવની વિખરાયેલ નાલોને હાથથી એકઠા કરી, મુઢીમાં પકડી નવી ધાર પર ચડાવેલ તીક્ષ્ણ દાંતથી શીઘ્રતાથી કાપે, એ રીતે સાત લવ જેટલા સમયમાં કાપી લે, હે ગૌતમ ! જો તે દેવનું આટલું વધુ આયુ હોય તો તે એ જ ભવે સિદ્ધ થઈ યાવત્ અંત કરે છે. તેથી તે દેવને લવસમમ કહેવાય.

૬૨૩. ભગવન્ ! અનુત્તરોપપાતિક દેવ, અનુત્તરોપપાતિક દેવ હોય છે ? હા, હોય છે. ભગવન્ ! એમ કેમ કહ્યું ? ગૌતમ ! અનુત્તરોપપાતિક દેવોને અનુત્તર શબ્દો યાવત્ અનુત્તર સ્પર્શ હોય છે, તેથી હે ગૌતમ ! એવું કહ્યું છે.

ભગવન્ ! અનુત્તરોપપાતિક દેવો કેટલા કર્મ બાકી રહેતા અનુત્તરોપપાતિક દેવપણે ઉત્પન્ન થાય છે ? ગૌતમ ! શ્રમણ નિર્ગ્રન્થ ષષ્ઠભક્ત તપથી જેટલા કર્મોની નિર્જરા કરે છે, તેટલા કર્મો બાકી રહેતા અનુત્તરોપપાતિક દેવ દેવપણે ઉત્પન્ન થાય છે. ... ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે.

શતક-૧૪, ઉદ્દેશા-૭નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૪, ઉદ્દેશો-૮ 'અંતર'

સૂત્ર-૬૨૪

ભગવન્ ! આ રત્નપ્રભા પૃથ્વી અને શર્કરાપ્રભા પૃથ્વીનું કેટલું અબાધાએ અંતર છે ? ગૌતમ ! અસંખ્યાત હજાર યોજન અંતર છે. ભગવન્ ! શર્કરાપ્રભા અને વાલુકાપ્રભા પૃથ્વીમાં કેટલું અબાધા અંતર છે ? એ પ્રમાણે યાવત્ તમા અને અધઃસમમી પૃથ્વી સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! અધઃસમમી પૃથ્વી અને અલોકનું અબાધા અંતર કેટલું છે ? ગૌતમ ! અસંખ્યાત હજાર યોજન અબાધાએ અંતર છે.

ભગવન્ ! આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીથી જ્યોતિષ્ક દેવવિમાનનું કેટલું અંતર છે ? ગૌતમ ! ૭૯૦ યોજન અબાધાએ અંતર કહેલ છે.

ભગવન્ ! જ્યોતિષ્ક દેવવિમાનનું થી સુધર્મ-ઈશાન કલ્પનું કેટલું અંતર છે ? ગૌતમ ! અસંખ્યાત યોજન યાવત્ અંતર કહેલ છે.

ભગવન્ ! સૌધર્મ-ઈશાનકલ્પથી સનત્કુમાર-માહેન્દ્રકલ્પનું અંતર કેટલું છે ? એ પ્રમાણે જ છે. સનત્કુમાર-માહેન્દ્રથી બ્રહ્મલોક કલ્પનું અંતર ? એ પ્રમાણે જ છે. ભગવન્ ! બ્રહ્મલોકથી લાંતક કલ્પનું ? એ પ્રમાણે જ છે.

ભગવન્ ! લાંતકથી મહાશુક કલ્પનું ? એ પ્રમાણે અંતર છે. મહાશુક કલ્પથી સહસ્રારનું એમ જ છે. સહસ્રારથી આનત-પ્રાણત કલ્પનું એમ જ છે, આનત-પ્રાણત કલ્પથી આરણ-અચ્યુત કલ્પનું એમ જ છે. આરણ-અચ્યુતથી ત્રૈવેચક અને ત્રૈવેચકથી અનુત્તર વિમાનનું એમ જ છે.

ભગવન્ ! અનુત્તર વિમાનથી ઈષત્ પ્રાગભારા પૃથ્વીનું અંતર ? ગૌતમ ! બાર યોજન અબાધાએ અંતર છે. ઈષત્ પ્રાગભારા પૃથ્વીથી અલોકનું અંતર ? ગૌતમ ! દેશોન એક યોજન અબાધા અંતર છે.

સૂત્ર-૬૨૫

ભગવન્ ! ઉષ્ણતાથી પીડિત, તૃષ્ણાથી પીડિત, દાવાગ્નિ જ્વાલાથી પીડિત આ શાલવૃક્ષ કાળમાસે કાળ કરીને ક્યાં જાય છે ? ક્યાં ઉપજે છે ? ગૌતમ ! આ જ રાજગૃહનગરમાં શાલવૃક્ષપણે ઉત્પન્ન થશે. તે ત્યાં અર્ચિત-વંદિત-પૂજિત-સત્કારિત-સન્માનિત અને દિવ્ય, સત્ય, સત્યાવપાત, સન્નિહિત પ્રાતિહાર્ય, લીપેલ-પોતેલ પૂજનીય થશે. ભગવન્ ! ત્યાંથી અનંતર ઉદ્ભર્તાને ક્યાં જશે ? ક્યાં ઉત્પન્ન થશે ? ગૌતમ ! મહાવિદેહક્ષેત્રે સિદ્ધ થશે યાવત્ અંત કરશે.

ભગવન્ ! આ ઉષ્ણતાથી અભિહત, તૃષાથી અભિહત, દાવાગ્નિ જવાલાથી અભિહત શાલયષ્ટિકા કાળમાસે કાળ કરીને ચાવત્ ક્યાં ઉત્પન્ન થશે ? ગૌતમ ! આ જ જંબૂદ્વીપમાં ભરતક્ષેત્રમાં વિંધ્યગિરિના પાદમૂળમાં માહેશ્વરી નગરીમાં શાલ્મલી વૃક્ષરૂપે ફરી ઉત્પન્ન થશે. તે ત્યાં અર્ચિત-વંદિત-પૂજિત ચાવત્ લીંપેલ-ગુંપેલ પૂજનિક થશે. ભગવન્ ! ત્યાંથી અનંતર ઉદ્ભૂતીને બાકી શાલવૃક્ષ મુજબ ચાવત્ અંત કરશે.

ભગવન્ ! આ ઉષ્ણતાથી અભિહત આદિ ઉદુંબર યષ્ટિકા કાળમાસે કાળ કરીને ચાવત્ ક્યાં ઉત્પન્ન થશે ? ગૌતમ ! આ જંબૂદ્વીપમાં ભરતક્ષેત્રમાં પાડલિપુત્ર નામક નગરમાં પાડલિવૃક્ષપણે ફરી જન્મ લેશે. તે ત્યાં અર્ચિત, વંદિત ચાવત્ થશે. ચાવત્ પૂર્વવત્ અંત કરશે.

સૂત્ર-૬૨૬, ૬૨૭

૬૨૬. તે કાળે, તે સમયે અંબડ પરિપ્રાજકના ૭૦૦ શિષ્યો ગ્રીષ્મકાળ સમયમાં એ પ્રમાણે જેમ ઉવવાઈ સૂત્રમાં કહ્યું તે પ્રમાણે ચાવત્ આરાધક થયા.

૬૨૭. ભગવન્ ! ઘણા લોકો પરસ્પર એમ કહે છે, એ રીતે નિશ્ચે અંબડ પરિપ્રાજક કાંપિત્યપુર નગરમાં સો ઘરોમાં એ પ્રમાણે જેમ 'ઉવવાઈ સૂત્ર'માં અંબડનું કથન કર્યું, તેમ દૃઢપ્રતિજ્ઞા સર્વ દુખોનો અંત કરશે.

સૂત્ર-૬૨૮ થી ૬૩૦

૬૨૮. ભગવન્ ! શું 'અવ્યાબાધ દેવ' અ-વ્યાબાધ દેવ છે ? હા, છે. ભગવન્ ! એમ કેમ કહો છો ? ગૌતમ ! પ્રત્યેક અવ્યાબાધ દેવ, પ્રત્યેક પુરુષની, પ્રત્યેક આંખની પલક ઉપર દિવ્ય દેવલ્લિ, દિવ્ય દેવદ્યુતિ, દિવ્ય દેવયુક્તિ, દિવ્ય દેવાનુભાગ, દિવ્ય બત્રીશવિધ નૃત્યવિધિ દેખાડવાને સમર્થ છે, એમ કરતા તે દેવ. તે પુરુષને કંઈ પણ આબાધા કે વ્યાબાધા પહોંચાડતો નથી, શરીર છેદ કરતો નથી. એટલી સૂક્ષ્મતાથી તે દેવ નાટ્યવિધિ દેખાડી શકે છે. તેથી તે દેવ અવ્યાબાધ દેવ કહેવાય.

૬૨૯. ભગવન્ ! શું દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક્તિ, પોતાના હાથમાં ગ્રહણ કરેલ તલવારથી કોઈ પુરુષનું મસ્તક કાપી કમંડલમાં નાખવા સમર્થ છે ? હા, સમર્થ છે. તે આમ કઈ રીતે કરે છે ?

ગૌતમ ! તે મસ્તકને છેદી-છેદીને નાંખે છે, ભેદી-ભેદીને નાંખે છે, ફૂટી-ફૂટીને નાંખે છે, ચૂર્ણ કરી-કરીને નાંખે છે. ત્યારપછી જલદીથી પુનઃ મસ્તક બનાવી દે છે. આ પ્રક્રિયામાં. તે પુરુષને કંઈ પણ આબાધા કે વ્યાબાધા પહોંચાડતો નથી. આ પ્રકારની સૂક્ષ્મતાપૂર્વક મસ્તક કાપીને તે કમંડલમાં નાંખે છે.

૬૩૦. ભગવન્ ! જૃંભક દેવ, જૃંભક દેવ છે ? હા, છે. ભગવન્ ! એમ કેમ કહો છો ? ગૌતમ ! જૃંભક દેવો, નિત્ય પ્રમોદી, અતિ ક્રીડાશીલ, કંદર્પરતિ, મોહનશીલ હોય છે. જે કોઈ તે દેવને કુદ્ધ જુએ છે, તે પુરુષ મહાન અપયશ પામે છે. જે કોઈ તે દેવને સંતુષ્ટ જુએ છે, તે મહાયશને પામે છે. તેથી હે ગૌતમ ! જૃંભક દેવો છે.

ભગવન્ ! જૃંભક દેવો કેટલા ભેદે છે, ગૌતમ ! દશ ભેદે - અન્નજૃંભક, પાનજૃંભક, વસ્ત્રજૃંભક, લયનજૃંભક, શયનજૃંભક, પુષ્પજૃંભક, ફળજૃંભક, પુષ્પફળજૃંભક, વિદ્યાજૃંભક, અવ્યક્તજૃંભક.

ભગવન્ ! જૃંભક દેવો ક્યાં નિવાસ કરે છે ? ગૌતમ ! બધા દીર્ઘ વૈતાલ્યોમાં, ચિત્ર-વિચિત્ર-ચમક-પર્વતોમાં, કાંચન ગિરિમાં, અહીં જૃંભક દેવો નિવાસ કરે છે. ભગવન્ ! જૃંભક દેવોની કેટલી કાળ સ્થિતિ છે ? ગૌતમ ! એક પલ્લોપમ. ભગવન્ ! આપ કહો છે, તે એમ જ છે. તે એમ જ છે.

શતક-૧૪, ઉદ્દેશા-૮નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૪, ઉદ્દેશો-૯ 'અણગાર'

સૂત્ર-૬૩૧

ભગવન્ ! ભાવિતાત્મા અણગાર. જે પોતાની કર્મલેશ્યાને ન જાણે, ન જુએ તે શું સરૂપી અને સકર્મલેશ્યને

જાણે-જુએ ? હા, ગૌતમ ! ભાવિતાત્મા તે જાણે-જુએ. ભગવન્ ! શું સરૂપી સકર્મલેશ્ય પુદ્ગલો અવભાસે છે ? , પ્રકાશિત થાય છે ? હા, થાય છે. ભગવન્ ! તે સરૂપી-સકર્મલેશ્ય પુદ્ગલ કયા છે ? ગૌતમ ! ચંદ્ર અને સૂર્ય દેવના વિમાનોથી નીકળેલ બાહ્ય લેશ્યા તેને અવભાસે છે, પ્રકાશે છે.

એ પ્રમાણે હે ગૌતમ ! તે સરૂપી-સકર્મલેશ્ય પુદ્ગલો અવભાસિત, પ્રકાશિત આદિ થાય છે.

સૂત્ર-૬૩૨, ૬૩૩

૬૩૨. ભગવન્ ! નૈરયિકોને આત્ત-સુખકારક પુદ્ગલ હોય કે અનાત્ત-અસુખકારક ? ગૌતમ ! આત્ત પુદ્ગલ નથી, અનાત્ત પુદ્ગલ છે. ભગવન્ ! અસુરકુમારને શું આત્ત પુદ્ગલ છે કે અનાત્ત ? ગૌતમ ! આત્ત પુદ્ગલ છે, અનાત્ત નથી. એ પ્રમાણે સ્તનિતકુમાર સુધી જાણવું.

પૃથ્વીકાયિકની પૃચ્છા. ગૌતમ ! આત્ત પુદ્ગલ પણ હોય અને અનાત્ત પુદ્ગલ પણ હોય. એ પ્રમાણે મનુષ્ય સુધી જાણવું. વ્યંતર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિકોને અસુરકુમારવત જાણવા.

ભગવન્ ! નૈરયિકોને ઈષ્ટ પુદ્ગલ હોય કે અનિષ્ટ ? ગૌતમ ! ઈષ્ટ પુદ્ગલ ન હોય, અનિષ્ટ હોય. જેમ આત્ત પુદ્ગલો કહ્યા તેમ ઈષ્ટ પણ કહેવા. કાંત, પ્રિય, મનોજ્ઞ પણ કહેવા. આ પાંચ દંડક છે.

૬૩૩. ભગવન્ ! મહર્લિક યાવત્ મહાસૌખ્ય દેવ શું હજાર રૂપ વિકુર્વા, હજાર ભાષા બોલવા સમર્થ છે ? હા, સમર્થ છે. ભગવન્ ! શું તે એક ભાષા છે કે હજાર ભાષા છે ? ગૌતમ ! તે એક ભાષા છે, હજાર ભાષા નથી.

સૂત્ર-૬૩૪

તે કાળે, તે સમયે ગૌતમસ્વામીએ તત્કાળ ઉદિત, જાસુમણ પુષ્પ પુંજ પ્રકાશ સમાન લાલ વર્ણનો બાળસૂર્ય જોયો, જોઈને જાતશ્રદ્ધ યાવત્ સમુત્પન્ન કુતૂહલ થઈ જ્યાં શ્રમણ ભગવંત મહાવીર હતા, ત્યાં આવે છે યાવત્ નમીને યાવત્ આ પ્રમાણે કહ્યું - ભગવન્ ! આ સૂર્ય શું છે ? આ સૂર્યનો અર્થ શો છે ? ગૌતમ ! સૂર્ય શુભ છે, સૂર્યનો અર્થ શુભ છે. ભગવન્ ! આ સૂર્ય શું છે ? આ સૂર્યની પ્રભા શું છે ? એ પ્રમાણે જ કહેવું. એ પ્રમાણે છાયા અને લેશ્યા કહેવી.

સૂત્ર-૬૩૫

ભગવન્ ! જે આ શ્રમણ નિર્ગ્રંથ આર્યત્વયુક્ત થઈ વિચરે છે, તેઓ કોની તેજોલેશ્યાનું અતિક્રમણ કરે છે ? ગૌતમ ! એક માસના પર્યાયવાળા શ્રમણ નિર્ગ્રંથ વ્યંતર દેવોની તેજોલેશ્યાને અતિક્રમે છે. બે માસ પર્યાયવાળા શ્રમણ નિર્ગ્રંથ અસુરેન્દ્ર વર્જને બાકી ભવનવાસી દેવની તેજોલેશ્યાને અતિક્રમે છે. ત્રણ માસ પર્યાયવાળા શ્રમણ અસુરકુમાર દેવોની તેજોલેશ્યાને, ચાર માસ પર્યાયવાળા ચંદ્ર-સૂર્ય જ્યોતિષ્કેન્દ્ર જ્યોતિષરાજની તેજોલેશ્યાને, છ માસ પર્યાયવાળા શ્રમણ સૌધર્મ-ઈશાન દેવોની, સાત માસ પર્યાયવાળા સનત્કુમાર-માહેન્દ્ર દેવોની, આઠ માસ પર્યાયવાળા બ્રહ્મલોક-લાંતકના દેવોની તેજોલેશ્યાને, દશ માસ પર્યાયવાળા આનંદ-પ્રાણત આરણ-અચ્યુત દેવોની, ૧૧-માસ પર્યાયવાળા ત્રૈવેયક દેવોની, બાર માસ પર્યાયવાળા શ્રમણ નિર્ગ્રંથ અનુત્તરોપપાતિક દેવોની તેજોલેશ્યાને અતિક્રમે છે.

ત્યારપછી શુક્લ, શુક્લાભિજાત થઈને પછી સિદ્ધ થાય છે યાવત્ અંત કરે છે. ભગવન્ ! તે એમ જ છે. તે એમ જ છે. કહીને વિચરે છે.

શતક-૧૪, ઉદ્દેશા-૮નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૪, ઉદ્દેશો-૧૦ 'કેવલી'

સૂત્ર-૬૩૬

ભગવન્ ! શું કેવલી છદ્મસ્થને જાણે અને જુએ ? હા, જાણે અને જુએ. ભગવન્ ! જે રીતે કેવલી છદ્મસ્થને જાણે-જુએ, તે રીતે સિદ્ધો પણ છદ્મસ્થને જાણે-જુએ ? હા, જાણે-જુએ.

ભગવન્ ! શું કેવલી આધોવધિકને જાણે-જુએ ? હા, ગૌતમ ! જાણે-જુએ. એ પ્રમાણે પરમાધોવધિક પણ કહેવા. એ પ્રમાણે જ કેવલી અને સિદ્ધ યાવત્ કેવળીને જાણે અને જુએ.

ભગવન્ ! જે રીતે કેવલી, સિદ્ધને જાણે-જુએ, તેવી રીતે સિદ્ધ પણ સિદ્ધને જાણે-જુએ ? હા, જાણે અને જુએ.

ભગવન્ ! કેવલી બોલે છે કે ઉત્તર આપે છે ? હા, બોલે અને ઉત્તર પણ. આપે ભગવન્ ! જેમ કેવલી બોલે ને ઉત્તર આપે, તે રીતે સિદ્ધો પણ બોલે કે ઉત્તર આપે ? ના, તે અર્થ સમર્થ નથી. ભગવન્ ! એમ કેમ કહો છો કે - × - યાવત્ સિદ્ધો ન બોલે, ન ઉત્તર આપે ? ગૌતમ ! કેવલી, ઉત્થાન-કર્મ-બળ-વીર્ય-પુરુષકાર પરાક્રમ સહિત હોય છે. જ્યારે સિદ્ધો ઉત્થાન યાવત્ પુરુષાકાર પરાક્રમથી રહિત હોય છે. તેથી એમ કહ્યું કે યાવત્ ઉત્તર ન આપે.

ભગવન્ ! કેવલી, પોતાની આંખ. બોલે કે બંધ કરે ? હા, તેમ કરે. એ પ્રમાણે આકુંચન કે પ્રસારણ કરે, એ પ્રમાણે સ્થાન-શર્યા-નિષધા કરે છે. સિદ્ધોમાં આ બધાનો નિષેધ જાણવો..

ભગવન્ ! કેવલી આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીને રત્નપ્રભા પૃથ્વી એ રીતે જાણે-જુએ ? હા, જાણે-જુએ. ભગવન્ ! જે રીતે કેવલી રત્નપ્રભા પૃથ્વીને રત્નપ્રભા પૃથ્વી એમ જાણે-જુએ તે રીતે સિદ્ધો પણ રત્નપ્રભા પૃથ્વીને જાણે-જુએ ? હા, જાણે અને જુએ.

ભગવન્ ! કેવલી, શર્કરાપ્રભા પૃથ્વીને, શર્કરાપ્રભા પૃથ્વી છે, એમ જાણે-જુએ ? પૂર્વવત્ કહેવું. અધઃસપ્તમી સુધી આમ કહેવું.

ભગવન્ ! કેવલી સૌધર્મ કલ્પને જાણે-જુએ ? હા, જાણે-જુએ. એ પ્રમાણે જ ઈશાન યાવત્ અચ્યુતકલ્પને જાણે-જુએ.

ભગવન્ ! કેવલી, ત્રૈવેયક વિમાનને ત્રૈવેયક વિમાન એમ જાણે-જુએ ? પૂર્વવત્. એ રીતે અનુત્તર વિમાનને પણ જાણે-જુએ.

ભગવન્ ! કેવલી, ઈષત્ પ્રાગભારા પૃથ્વીને ઈષત્ પ્રાગભારા પૃથ્વી રૂપે જાણે-જુએ ? પૂર્વવત્. આ બધું સિદ્ધોમાં પણ સમજી લેવું..

ભગવન્ ! કેવલી, પરમાણુ પુદ્ગલને પરમાણુ પુદ્ગલરૂપે જાણે-જુએ ? પૂર્વવત્. એ પ્રમાણે દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ, એ પ્રમાણે યાવત્ હે ભગવન્ ! કેવલી, અનંત પ્રદેશિક સ્કંધને અનંતપ્રદેશિક સ્કંધરૂપે જે રીતે જાણે-જુએ છે, તે રીતે સિદ્ધો પણ - × - જાણે અને જુએ ? હા, જાણે અને જુએ. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે.

શતક-૧૪, ઉદ્દેશા-૮નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૪ નો મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૫

સૂત્ર-૬૩૭

ભગવતી શ્રુતદેવતાને નમસ્કાર. તે કાળે, તે સમયે શ્રાવસ્તી નામે નગરી હતી. તે શ્રાવસ્તી નગરીની બહાર ઈશાન ખૂણામાં ત્યાં કોષ્ઠક નામે ચૈત્ય હતું. તે શ્રાવસ્તી નગરીમાં હાલાહલા નામે કુંભારણ આજીવિક-ઉપાસિકા રહેતી હતી, તેણી ઋદ્ધિમાન યાવત્ અપરિભૂત હતી. તેણી આજીવિક સિદ્ધાંતની લબ્ધાર્થા, ગૃહીતાર્થા, પુષ્ટિતાર્થા, વિનિશ્ચિતાર્થા, અસ્થિ-મજ્જાવત્ પ્રેમ-અનુરાગરક્તા હતી. હે આયુષ્યમાન્ ! આજીવિક સિદ્ધાંત જ અર્થ છે, એ જ પરમાર્થ છે, બાકી બધો અનર્થ છે, એમ તેમાં આત્માને ભાવિત કરી રહેતી હતી.

તે કાળે, તે સમયે ગોશાલક મંજલિપુત્ર ૨૪ વર્ષના પર્યાયવાળો હતો, તે હાલાહલા કુંભારણની કુંભાર-આપણ માં આજીવિકસંઘથી પરિવરીને આજીવિક સિદ્ધાંતમાં આત્માને ભાવિત કરતો રહેલો.

ત્યારે તે ગૌશાળા પાસે અન્ય કોઈ દિવસે છ દિશાચરો આવ્યા, તે આ - શાણ, કલંદ, કણિકાર, અરિછદ્ર, અગ્નિવૈશ્યાયન, ગૌતમપુત્ર અર્જુન. ત્યારે તે છ દિશાચરો પૂર્વશ્રુતમાં કથિત અષ્ટાંગ નિમિત્ત અને દશમાં માર્ગમાં પોત-પોતાના મતિદર્શનોથી નિર્યૂહણા કરીને ગોશાલક મંજલિપુત્ર પાસે ઉપસ્થિત થયા.

ત્યારે તે ગોશાલક મંજલિપુત્ર, તે અષ્ટાંગ મહાનિમિત્તના કોઈ ઉપદેશ દ્વારા સર્વે - પ્રાણ, ભૂત, જીવ, સત્ત્વોને માટે આ છ અનતિક્રમણીય વાતોના વિષયમાં ઉત્તર આપવા લાગ્યો. તે આ - લાભ, અલાભ, સુખ, દુઃખ, જીવિત અને મરણ. ત્યારે તે ગોશાળો તે અષ્ટાંગ મહાનિમિત્તના સ્વલ્પ ઉપદેશ માત્રથી શ્રાવસ્તી નગરીમાં જિન ન હોવા છતાં 'હું જિન છું' તેમ કહેતો, અરહંત ન હોવા છતાં 'હું અરહંત છું' એમ કહેતો, કેવલી ન હોવા છતાં 'હું કેવલી છું' એમ કહેતો અસર્વજ્ઞ છતાં સર્વજ્ઞ પ્રલાપતો, અજિન છતાં જિન છે તેમ કહેવા લાગ્યો.

સૂત્ર-૬૩૮

ત્યારે શ્રાવસ્તી નગરીમાં શૃંગાટક યાવત્ માર્ગોમાં ઘણા લોકો પરસ્પર એકબીજાને આમ કહેવા યાવત્ પ્રરૂપવા લાગ્યા કે - હે દેવાનુપ્રિયો! એ પ્રમાણે ખરેખર, ગોશાલક મંજલિપુત્ર જિન, જિનપ્રલાપી યાવત્ કહેવડાવતો વિચરે છે તો આ વાત કઈ રીતે માનવી ? તે કાળે, તે સમયે સ્વામી પધાર્યા યાવત્ પર્યટા પાછી ગઈ.

તે કાળે, તે સમયે શ્રમણ ભગવંત મહાવીરના મોટા શિષ્ય ઇન્દ્રભૂતિ અણગાર જે ગૌતમ ગોત્રના હતા, યાવત્ નિરંતર છઠ્ઠ-છઠ્ઠ તપ કરતાં એ પ્રમાણે જેમ બીજા શતકમાં નિર્ગ્રંથ ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે યાવત્ ભ્રમણ કરતા ઘણા લોકોના શબ્દોને સાંભળે છે. ઘણા લોકો પરસ્પર આ પ્રમાણે કહે છે - હે દેવાનુપ્રિયો! ખરેખર, ગોશાલક મંજલિપુત્ર જિન, જિનપ્રલાપી યાવત્ કહેતો વિચરે છે, તે કેમ માનવું ?

ત્યારે ગૌતમસ્વામીએ ઘણા લોકો પાસે આ વાત સાંભળી, અવધારી યાવત્ જાતશ્રાદ્ધ થઈ યાવત્ ભોજન-પાન દેખાડીને યાવત્ પર્યુપાસના કરતા આમ કહ્યું - એ પ્રમાણે હે ભગવન્ ! હું ભ્રમણ કરતો હતો ત્યારે ઇત્યાદિ બધું કહેવું યાવત્ ગોશાલક, જિન શબ્દ પ્રકાશતો વિચરે છે. તો હે ભગવન્ ! આ વાત કેમ માનવી ? તેથી હે ભગવન્ ! ગોશાળા મંજલિપુત્રના ઉત્થાન-પરિચાણ આપ કહો તેમ હું ઈચ્છુ છું.

ગૌતમાદિને સંબોધીને શ્રમણ ભગવન્ મહાવીરે ગૌતમસ્વામીને આમ કહ્યું - જે તે ઘણા લોકો પરસ્પર એમ કહે છે - પ્રરૂપે છે - ખરેખર, ગોશાળો જિન, જિનપ્રલાપી યાવત્ કહેતો વિચરે છે. તે મિથ્યા છે. હે ગૌતમ ! હું એ પ્રમાણે કહું છું યાવત્ પ્રરૂપું છું કે -

ખરેખર, આ ગોશાલક મંજલિપુત્રના 'મંજલિ' નામે મંજ પિતા હતા. તે મંજલિ મંજને ભદ્રા નામે સુકુમાલ યાવત્ પ્રતિરૂપ પત્ની હતી, ત્યારે તે ભદ્રા પત્ની અન્ય કોઈ દિવસે ગર્ભિણી થઈ.

તે કાળે, તે સમયે શરવણ નામે સંનિવેશ હતું. તે ઋદ્ધિમય, સ્તિમિત યાવત્ દેવલોક સમાન પ્રકાશવાળું,

પ્રાસાદીય આદિ હતું. તે શરવણ સંનિવેશમાં ગોબહુલ બ્રાહ્મણ રહેતો હતો, તે ઋદ્ધિમાન યાવત્ સંપરિભૂત, ઋગ્વેદ યાવત્ સુપરિનિષ્ઠિત હતો. ગોબહુલ 'બ્રાહ્મણની ગોશાળા' હતી.

ત્યારે તે મંખલિ મંખ અન્ય કોઈ દિવસે ગર્ભિણી પત્ની-ભદ્રા સાથે હાથમાં ચિત્રફલક લઈને મંખપણાથી પોતાને ભાવિત કરતો પૂર્વાનુપૂર્વી ચાલતો ગામ-ગામ વિચરતો જ્યાં શરવણ સંનિવેશ હતું, જ્યાં ગોબહુલ બ્રાહ્મણની ગોશાળા હતી, ત્યાં આવ્યો. આવીને ગોબહુલ બ્રાહ્મણની ગોશાળાના એક ભાગમાં ભાંડાદિ રાખ્યા. રાખીને શરવણ સંનિવેશના ઉચ્ચ-નીચ-મધ્યમ કુળોમાં ગૃહસામુદાનિક ભિક્ષાચર્યાએ ભટકતો વસતીમાં ચોતરફ માર્ગ ગવેષણા કરતો, વસતિમાં ચોતરફ બધે માર્ગ ગવેષણા કરવા છતાં અન્યત્ર વસતી પ્રાપ્ત ન થતા તે ગોબહુલ બ્રાહ્મણની ગોશાળામાં એક ખૂણામાં નિવાસ કરીને રહ્યો.

ત્યારે તે ભદ્રા નવ માસ બહુ પ્રતિપૂર્ણ થયા, સાડા સાત દિવસ વીત્યા પછી સુકુમાલ યાવત્ પ્રતિરૂપ બાળકને જન્મ આવ્યો. તે બાળકના માતાપિતાએ અગિયારમો દિવસ વીત્યા પછી યાવત્ બારમા દિવસે આ - આવા પ્રકારે ગૌણ-ગુણનિષ્પન્ન નામ કર્યું - જેથી અમારો આ બાળક ગોબહુલ બ્રાહ્મણની ગોશાળામાં જન્મ્યો છે, તેથી અમારા આ બાળકનું નામ ગોશાળો-ગોશાલક થાઓ. ત્યારે તે બાળકના માતાપિતાએ ગોશાલક નામ રાખ્યું.

ત્યારપછી તે ગોશાલક બાળક બાળભાવથી મુક્ત થયો, તેને વિજ્ઞાન પરિણમ્યુ. ચૌવનને પામ્યો. સ્વયં સ્વતંત્રપણે એક ચિત્રફલક કર્યું, સ્વયં ચિત્રફલકને હાથમાં લઈ મંખપણે પોતાને ભાવિત કરતો વિચર્યો.

સૂત્ર-૬૩૯

તે કાળે, તે સમયે હે ગૌતમ ! હું ૩૦-વર્ષ સુધી ગૃહવાસમાં રહીને, માતા-પિતા દેવગત થયા પછી. એ પ્રમાણે જેમ 'ભાવના' અધ્યયનમાં કહ્યું તેમ યાવત્ એક દેવદૂષ્ય ગ્રહણ કરીને મુંડ થઈને, ઘરથી નીકળીને અણગારપણે પ્રવ્રજિત થયો. ત્યારે હે ગૌતમ ! હું પહેલા વર્ષાવાસમાં પંદર-પંદર દિવસના તપ કરતો અસ્થિગ્રામની નિશ્રાએ પહેલું ચોમાસું રહ્યો.

બીજા વર્ષાવાસમાં માસક્ષમણ-માસક્ષમણ કરતો પૂર્વાનુપૂર્વી ચાલતા એક ગામથી બીજે ગામ વિચરતા જ્યાં રાજગૃહ નગર, જ્યાં નાલંદા બહાર જે તંતુવાય શાળા, ત્યાં આવ્યો. આવીને ત્યાં યથાપ્રતિરૂપ અવગ્રહ યાચીને તે તંતુવાય શાળાના એક ભાગમાં વર્ષાવાસ સ્વીકારીને રહ્યો.

ત્યારે ગૌતમ ! હું પહેલું માસક્ષમણ સ્વીકારીને રહેલો હતો. ત્યારે તે ગોશાલક મંખલિપુત્ર હાથમાં ચિત્રફલક લઈને મંખપણે પોતાને ભાવિત કરતો પૂર્વાનુપૂર્વી ચાલતો યાવત્ વિચરતો જ્યાં રાજગૃહનગર, જ્યાં નાલંદાની બહારની તંતુવાય શાળા, ત્યાં આવ્યો, આવીને તંતુવાય શાળાના એક ભાગમાં ભાંડાદિ મૂક્યા. મૂકીને રાજગૃહનગરમાં ઉચ્ચ, નીચ યાવત્ અન્યત્ર ક્યાંય વસતી ન મળતા, તે જ તંતુવાય શાળાના એક ભાગમાં જ્યાં હું રહેતો હતો, ત્યાં હે ગૌતમ ! વર્ષાવાસ સ્વીકારી રહ્યો.

ત્યારપછી હે ગૌતમ ! પહેલા માસક્ષમણના પારણામાં હું તંતુવાય શાળાથી નીકળ્યો. નીકળીને નાલંદાની બહારથી વચ્ચોવચ્ચ થઈને જ્યાં રાજગૃહનગર હતું ત્યાં આવ્યો, આવીને રાજગૃહ નગરના ઉચ્ચ-નીચ યાવત્ ભ્રમણ કરતા વિજય ગાથાપતિના ઘરમાં પ્રવેશ્યો. ત્યારે તે વિજય ગાથાપતિ મને આવતો જોઈને હર્ષિત-સંતુષ્ટ થઈને જલદીથી આસનેથી ઊભો થયો, થઈને પાદપીઠ ઉપર પગ મૂકી નીચે ઊતર્યો. ઊતરીને એક શાટિક ઉત્તરાસંગ કર્યું, મસ્તકે હાથની અંજલિ જોડી, મારા તરફ સાત-આઠ પગલા સામે આવ્યો. મને ત્રણ વખત આદક્ષિણ પ્રદક્ષિણા કરી, કરીને મને વંદન-નમસ્કાર કર્યા, કરીને મને વિપુલ અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમથી પ્રતિલાભીશ એમ વિચારી સંતુષ્ટ થયો. પ્રતિલાભતા પણ સંતુષ્ટ થયો. પ્રતિલાભીને પણ સંતુષ્ટ થયો.

ત્યારપછી તે વિજય ગાથાપતિની તે દ્રવ્યશુદ્ધિ, દાયકશુદ્ધિ, તપસ્વી વિશુદ્ધિ, ત્રિકરણ શુદ્ધિ, ત્રિવિધ યોગશુદ્ધિ પ્રતિગ્રાહક-પાત્ર શુદ્ધિ, ત્રિવિધ-ત્રિકરણ શુદ્ધિથી દાન વડે મને પ્રતિલાભિત કરતા દેવાયુષ બાંધ્યું, સંસાર પરિમિત

કર્યો, તેના ઘરમાં આ પંચ દિવ્યો પ્રગટ થયા, તે આ – વસુધારા વૃષ્ટિ, પંચવર્ણી પુષ્પોનો નિપાત, વસ્ત્રોનો ઉત્ક્રેષ્ઠ, દેવદંડુભિનો નાદ, તન્મધ્યે આકાશમાં “અહોદાનં-અહોદાનં” ઉદ્ઘોષણા.

ત્યારે રાજગૃહ નગરમાં શૃંગાટકે યાવત્ માર્ગમાં ઘણા લોકો પરસ્પર આ પ્રમાણે કહે છે યાવત્ પ્રરૂપે છે – હે દેવાનુપ્રિયો ! વિજય ગાથાપતિને ધન્ય છે, વિજય ગાથાપતિ કૃતાર્થ છે, કૃતપુન્ય છે, કૃતલક્ષણ છે. હે દેવાનુપ્રિયો! વિજય ગાથાપતિનો આ લોક સફળ છે, વિજય ગાથાપતિનો મનુષ્ય જન્મ-જીવિત ફળ સુલબ્ધ છે કે જેના ઘરમાં તથા રૂપ સાધુને સાધુરૂપ પ્રતિલાભિત કરતા આ પાંચ દિવ્યો પ્રગટ થયા. જેમ કે – વસુધારા વૃષ્ટિ યાવત્ અહોદાનં-અહોદાનં ની ઉદ્ઘોષણા. તેથી તે ધન્ય, કૃતાર્થ, કૃતપુણ્ય, કૃતલક્ષણ, બંને લોક સાર્થક, સુલબ્ધ મનુષ્ય જન્મ-જીવિત ફળ તે વિજય ગાથાપતિના થયા.

ત્યારે તે ગોશાલક મંજલિપુત્ર ઘણા લોકો પાસે આ અર્થને સાંભળીને, સમજીને સંશય ઉત્પન્ન થયો, કુતૂહલ ઉત્પન્ન થયું, જ્યાં વિજય ગાથાપતિનું ગૃહ હતું તે ત્યાં આવ્યો, આવીને વિજય ગાથાપતિના ઘરમાં વસુધારાની વૃષ્ટિ, પંચવર્ણી પુષ્પોનો નિપાત જોયો. મને વિજય ગાથાપતિના ઘરમાંથી નીકળતો જોયો, જોઈને હ્રષ્ટ-તુષ્ટ થઈ, મારી પાસે આવ્યો, મને ત્રણ વખત આદક્ષિણ-પ્રદક્ષિણા કરી, મને વંદન-નમસ્કાર કર્યા, મને આ પ્રમાણે કહ્યું – ભગવન્ ! તમે મારા ધર્માચાર્ય છો, હું તમારો ધર્મશિષ્ય છું ત્યારે હે ગૌતમ ! મેં ગોશાલક મંજલિપુત્રની આ વાતનો આદર ન કર્યો, સ્વીકાર ન કર્યો, પણ હું મૌન રહ્યો.

ત્યારપછી હે ગૌતમ ! હું રાજગૃહનગરથી નીકળ્યો, નીકળીને નાલંદાની બહાર વચ્ચોવચ્ચથી ચાલતા જ્યાં તંતુવાયશાળા હતી, ત્યાં આવ્યો. આવીને બીજુ માસક્ષમણ સ્વીકારીને રહ્યો. પછી ગૌતમ ! હું બીજા માસક્ષમણના પારણે, તંતુવાયશાળાથી નીકળ્યો, નીકળીને નાલંદા બહારથી મધ્યમાં ચાલતા જ્યાં રાજગૃહનગર યાવત્ ભ્રમણ કરતો આનંદ ગાથાપતિના ઘરમાં પ્રવેશ્યો.

ત્યારે તે આનંદ ગાથાપતિ મને આવતો જોઈને ઇત્યાદિં વિજય ગાથાપતિમાં કહ્યા મુજબ જાણવું. વિશેષ એ કે – મને વિપુલ ખાદ્યવિધિથી પ્રતિલાભશે એમ વિચારી સંતુષ્ટ થયો. બાકી બધું પૂર્વવત્.

યાવત્ ત્રીજું માસક્ષમણ સ્વીકારીને રહ્યો. ત્યારપછી હે ગૌતમ ! હું ત્રીજા માસક્ષમણના પારણે તંતુવાય શાળાથી નીકળ્યો. નીકળીને પૂર્વવત્ યાવત્ ભ્રમણ કરતા સુનંદ ગાથાપતિના ઘેર પ્રવેશ્યો. ત્યારે સુનંદ ગાથાપતિનું વૃત્તાંત વિજય ગાથાપતિ માફક કહેવું. વિશેષ એ કે – મને સર્વકામગુણિત ભોજન વડે પ્રતિલાભ્યો. બાકી પૂર્વવત્.

યાવત્ હું ચોથું માસક્ષમણ સ્વીકારીને રહ્યો. ત્યારે નાલંદા બહાર નિકટમાં એક કોષ્ઠાગ નામે સંનિવેશ હતું. (સંનિવેશ વર્ણન કરવું). તે કોષ્ઠાગ સંનિવેશમાં ‘બહુલ’ નામે બ્રાહ્મણ રહેતો હતો. તે આદ્ય યાવત્ અપરિભૂત હતો. ઋગ્વેદ યાવત્ સુપરિનિષ્ઠિત હતો. ત્યારે તે બહુલ બ્રાહ્મણ કાર્તિક ચાતુર્માસિકના પડવે વિપુલ મધુ-ઘૃત સંયુક્ત પરમાન્નથી બ્રાહ્મણોને જમાડ્યા અને. આચમન કરાવ્યું.

ત્યારે હે ગૌતમ ! હું ચોથા માસક્ષમણના પારણાએ તંતુવાય શાળાથી નીકળ્યો, નીકળીને નાલંદા બહાર વચ્ચોવચ્ચથી નીકળ્યો, નીકળીને જ્યાં કોષ્ઠાગ સંનિવેશ હતું ત્યાં આવ્યો. કોષ્ઠાગ સંનિવેશના ઉચ્ચનીચ યાવત્ ભ્રમણ કરતા બહુલ બ્રાહ્મણના ઘરમાં પ્રવેશ્યો. ત્યારે તે બહુલ બ્રાહ્મણ મને આવતો જોઈને ઇત્યાદિ પૂર્વવત્ જાણવું. યાવત્ મને વિપુલ ઘી-સાકર સંયુક્ત પરમાન્નથી પ્રતિલાભશે એમ વિચારી તુષ્ટ થયો. બાકી વર્ણન વિજય ગાથાપતિવત્ જાણવું યાવત્ બહુલ બ્રાહ્મણને ધન્ય છે..

ત્યારે તે ગોશાળો મંજલિપુત્ર, મને તંતુવાયશાળામાં ન જોઈને રાજગૃહનગરમાં અંદર-બહાર ચોતરફ મારી માર્ગણા-ગવેષણા કરવા લાગ્યો. મારી ક્યાંય શ્રુતિ-શ્રુતિ-પ્રવૃત્તિની જાણ ન થતા જ્યાં તંતુવાય શાળા હતી ત્યાં આવ્યો. ત્યાં આવીને શાટિકા, પાટિકા, કુંડિકા, ઉપાનહ ચિત્રફલક આદિ બ્રાહ્મણોને આપી દીધા, આપીને દાઢી-મૂછ સહિત મુંડન કરાવ્યું. કરાવીને તંતુવાયશાળાની બહાર નીકળ્યો. નીકળીને નાલંદા બાહિરિકાથી વચ્ચોવચ્ચ ચાલ્યો.

પછી જ્યાં કોણાગ સંનિવેશ હતુ ત્યાં આવ્યો, ત્યારે તે કોણાગ સંનિવેશની બહાર ઘણા લોકોને પરસ્પર એમ કહેતા ચાવત્ પ્રરૂપતા સાંભળ્યા. હે દેવાનુપ્રિયો! બહુલ બ્રાહ્મણ ધન્ય છે, ઇત્યાદિ ચાવત્ તેનો જન્મ, જીવિત સફળ છે.

ત્યારે તે ગોશાલક મંજલિપુત્ર ઘણા લોકો પાસે આ અર્થ સાંભળી, અવધારીને આ – આવા પ્રકારનો તેને મનોગત સંકલ્પ ચાવત્ ઉત્પન્ન થયો. મારા ધર્માચાર્ય, ધર્મોપદેશક શ્રમણ ભગવાન મહાવીરની જેવી ઋદ્ધિ, ધૃતિ, યશ, બળ, વીર્ય, પુરુષાકાર પરાક્રમ લબ્ધ-પ્રાપ્ત અને અભિસન્મુખ થયેલ છે, તેવી બીજા કોઈ તથારૂપ શ્રમણ કે બ્રાહ્મણની ઋદ્ધિ, ધૃતિ ચાવત્ પરાક્રમ લબ્ધ-પ્રાપ્ત-અભિસન્મુખ થયેલ નથી. તેથી નિઃસંદેહ આ મારા ધર્માચાર્ય, ધર્મોપદેશક, શ્રમણ ભગવંત મહાવીર અહીં જ હશે, એમ કરીને કોણાગ સંનિવેશના અંદર-બહાર, ચારે તરફ મારી માર્ગણા-ગવેષણા કરી, મને ચોતરફ શોધતા કોણાગ સંનિવેશની બાહ્ય પ્રણિતભૂમિમાં મારી સન્મુખ આવી મળ્યો.

ત્યારે તે ગોશાળો હર્ષિત-સંતુષ્ટ થઈ મને ત્રણ વખત આદક્ષિણ-પ્રદક્ષિણા કરી ચાવત્ નમન કરીને આમ કહ્યું – હે ભગવન્ ! તમે મારા ધર્માચાર્ય છો, હું તમારો શિષ્ય છું. ત્યારે હે ગૌતમ ! મેં ગોશાળાની આ વાતનો સ્વીકાર કર્યો. ત્યારપછી હે ગૌતમ ! હું ગોશાલક મંજલિપુત્ર સાથે પ્રણિત ભૂમિમાં છ વર્ષ સુધી લાભ-અલાભ, સુખ-દુઃખ, સત્કાર-અસત્કારને અનુભવતો અનિત્ય જાગરિકા કરતો વિચર્યો.

સૂત્ર-૬૪૦

ત્યારપછી હે ગૌતમ ! હું અન્ય કોઈ દિવસે પ્રથમ શરદકાળ સમયમાં જ્યારે. અલ્પવૃષ્ટિ થયેલ ત્યારે. ગોશાળા સાથે સિદ્ધાર્થગ્રામ નગરથી કુર્મારગ્રામ નગરે વિહાર કરવા નીકળ્યો, તે સિદ્ધાર્થગ્રામ નગરથી કુર્મારગ્રામ નગરના અંતરમાં એક મોટો તલનો છોડ, પુષ્પ-પત્ર ચુકત હર્યોભર્યો, શ્રી વડે અતિ શોભતો રહેલો હતો. ત્યારે તે ગોશાળાએ તલનો છોડ જોઈને, મને વંદન-નમસ્કાર કરીને આમ પૂછ્યું કે, હે ભગવન્ ! આ તલનો છોડ નિષ્પન્ન થશે કે નહીં ? આ સાત તલપુષ્પ જીવો મરીને ક્યાં જશે ? ક્યાં ઉત્પન્ન થશે ? ત્યારે મેં કહ્યું. આ તલનો છોડ નિષ્પન્ન થશે, આ સાત તલ પુષ્પ મરીને આ જ તલના છોડમાં સાત તલરૂપે ઉત્પન્ન થશે.

ત્યારે તે ગોશાળાએ મેં આમ કહેતા, આ વાતની શ્રદ્ધા ન કરી, પ્રતીતિ ન કરી, રૂચી ન કરી, આ કથનની અશ્રદ્ધા, અપ્રીતિ, અરુચી કરીને મારા નિમિત્તે “આ મિથ્યાવાદી થઈ જાય” તેમ વિચારીને મારી પાસેથી ધીમે-ધીમે પાછળ સરક્યો, સરકીને જ્યાં તલનો છોડ હતો ત્યાં ગયો. જઈને તે તલના છોડને માટી સહિત સમૂલ ઉખાડીને એકાંતે ફેંકી દીધો. હે ગૌતમ ! તે જ ક્ષણે દિવ્ય વાદળો પ્રગટ થયા, ત્યારપછી તે દિવ્ય વાદળ જલદીથી ગરજવા લાગ્યા, તુરંત જ વિજળીઓ થવા લાગી, શીઘ્રતાથી અતિ માટી કે અતિ પાણી ન થાય તે રીતે પાણીની બૂંદો વરસી, રજ અને ધૂળને શાંત કરી દીધી, દિવ્ય સલીલ-ઉદક વર્ષા વરસી, જ્યાં તે તલનો છોડ રહેલો, તે ત્યાં જ ચોંટી ગયો, ત્યાં જ બદ્ધમૂલ થઈને ત્યાં જ સ્થિર થઈ ગયો. તે સાત તલપુષ્પના જીવો મરીને ફરી તે જ તલના છોડમાં એક તલફલિકામાં સાત તલરૂપે ઉત્પન્ન થયા.

સૂત્ર-૬૪૧ થી ૬૪૪

૬૪૧. ત્યારપછી હે ગૌતમ ! હું ગોશાલક મંજલિપુત્ર સાથે જ્યાં કુંડગ્રામનગર હતું ત્યાં આવ્યો, ત્યારે તે કુંડગ્રામ નગરની બહાર વૈશ્યાયન નામે બાલ તપસ્વી નિરંતર છઠ્ઠ-છઠ્ઠના તપકર્મ સાથે બે હાથને ઊંચા કરી-કરીને સૂર્યાભિમુખ રહી, આતપના ભૂમિમાં આતાપના લેતો વિચરતો હતો. સૂર્યના તેજથી તપેલી તે ‘જુ’ઓ ચોતરફ પડતી હતી. પ્રાણ-ભૂત-જીવ-સત્ત્વની અનુકંપાથી તે પડતી એવી ‘જુ’ને વારંવાર ઉપાડીને માથામાં પાછી મૂકતો હતો.

ત્યારે તે ગોશાળાએ વૈશ્યાયન બાલતપસ્વીને જોયો, જોઈને મારી પાસેથી ધીમે-ધીમે પાછળ સરક્યો, સરકીને જ્યાં વૈશ્યાયન બાલતપસ્વી હતો, ત્યાં ગયો, જઈને બાલતપસ્વીને આમ કહ્યું. શું તમે તત્ત્વજ્ઞ કે તપસ્વી મુનિ છો કે ‘જુ’ના સજ્જાતર છો ? ત્યારે તે વૈશ્યાયનને ગોશાળાના આ કથનનો આદર ન કર્યો. સ્વીકાર્યું નહીં. પણ મૌન રહ્યો. ત્યારે તે ગોશાળાએ, વૈશ્યાયનને બે ત્રણ વખત આમ પૂછ્યું કે – શું તમે તત્ત્વજ્ઞ કે મુનિ ચાવત્ શય્યાતર છો ?

ત્યારે તે વૈશ્યાયને ગોશાળાએ બે-ત્રણ વખત આમ કહેતા શીઘ્ર કોપિત થયો યાવત્ દાંત કચક્યાવતો આતાપના ભૂમિથી ઊતર્યો, ઊતરીને તૈજસ સમુદ્ધાતથી સમવહત થયો, થઈને સાત-આઠ પગલા પાછો ખસ્યો, ખસીને ગોશાળાના વધને માટે શરીરમાં રહેલ તેજને બહાર કાઢ્યું, ત્યારે હે ગૌતમ ! મેં ગોશાળાની અનુકંપા માટે વૈશ્યાયનના તેજને પ્રતિસંહરણાર્થે તેના માર્ગમાં શીતલ તેજોલેશ્યા બહાર કાઢી, જેથી મારી શીતલ તેજોલેશ્યાથી વૈશ્યાયનની તેજોલેશ્યાનો પ્રતિઘાત થઈ જાય.

ત્યારે તે વૈશ્યાયન, મારી શીતલ તેજોલેશ્યાથી પોતાની ઉષ્ણ તેજોલેશ્યાનો પ્રતિઘાત થયો જાણીને ગોશાળાના શરીરને કંઈ પણ આબાધા કે વ્યાબાધા કે શરીર છેદ ન કરી શક્યાનું જોઈને, પોતાની તેજોલેશ્યાને પાછી સંહરી લીધી. સંહરીને મને એમ કહ્યું કે મેં જાણી લીધું ભગવન્ ! મેં જાણી લીધું.

ત્યારે તે ગોશાળાએ મને એમ કહ્યું કે - ભગવન્ ! આ 'જુ'ઓના શય્યાતરે, આપને એમ શું કહ્યું કે, "મેં જાણી લીધું, ભગવન્ ! મેં સમજી લીધું." ત્યારે હે ગૌતમ ! મેં ગોશાળાને કહ્યું કે હે ગોશાળા! તું વૈશ્યાયન બાલતપસ્વીને જોઈને મારી પાસેથી મૌનપૂર્વક પાછો સરકીને વૈશ્યાયન પાસે ગયો, જઈને વૈશ્યાયનને પૂછ્યું કે - શું તમે તત્ત્વજ્ઞ કે તપસ્વી મુનિ છો અથવા 'જુ'ઓના શય્યાતર છો ? ત્યારે તે વૈશ્યાયને, તારા આ કથનનો આદર ન કર્યો, સ્વીકાર ન કર્યો પણ મૌન રહ્યા. ત્યારે હે ગોશાળા! તે બાલતપસ્વીને બીજી-ત્રીજી વખત પણ પૂછ્યું કે, તમે તત્ત્વજ્ઞ કે તપસ્વી મુનિ યાવત્ શય્યાતર છો ? ત્યારે તે વૈશ્યાયને, તને બીજી-ત્રીજી વખત આમ કહેતો જાણીને અતિ કોપિત થઈ યાવત્ પાછા ખસ્યા, ખસીને તારા વધને માટે શરીરમાંથી તેજોલેશ્યા કાઢી. ત્યારે હે ગોશાળા! મેં તારી અનુકંપાથી વૈશ્યાયન બાલતપસ્વીની ઉષ્ણ તેજોલેશ્યાના પ્રતિસંહરણ માટે, તેના માર્ગમાં શીતલ તેજોલેશ્યા છોડી યાવત્ તેને પ્રતિહત જાણીને તારા શરીરને કંઈપણ આબાધા કે વ્યાબાધા કે શરીરછેદ ન કરાવેલ જોઈને તેણે ઉષ્ણ તેજોલેશ્યા પાછી સંહરી લીધી, સંહરીને મને કહ્યું - ભગવન્ ! મેં જાણી લીધું, ભગવન્ ! મેં સમજી લીધું.

ત્યારે તે ગોશાલકે મારી પાસેથી આ અર્થને સાંભળી, અવધારીને ભયભીત થયો યાવત્ સંજાત ભયથી મને વંદન, નમન કરીને, મને એમ પૂછ્યું કે - ભગવન્ ! સંક્ષિપ્ત વિપુલ તેજોલેશ્યા કઈ રીતે પ્રાપ્ત થાય ? ત્યારે હે ગૌતમ ! મેં ગોશાલકને કહ્યું - ગોશાલક! જે નખસહિત બંધ કરેલ મુઠ્ઠી જેટલા અડદના બાકુળા તથા એક કોગળા જેટલા પાણીથી નિરંતર છઠ્ઠ-છઠ્ઠના તપશ્ચરણપૂર્વક બંને હાથ ઊંચા રાખીને યાવત્ આતાપના લઈ વિચરે, તેને છ માસને અંતે સંક્ષિપ્ત-વિપુલ તેજોલેશ્યા પ્રાપ્ત થાય છે. ત્યારે ગોશાલકે મારી આ વાતને સમ્યક્ વિનયપૂર્વક સ્વીકારી.

૬૪૨. ત્યારે હે ગૌતમ ! હું અન્ય કોઈ દિવસે ગોશાળા મંજલિપુત્રની સાથે કૂર્મગ્રામ નગરથી સિદ્ધાર્થ ગ્રામ નગરે વિચરવા નીકળ્યો. જ્યારે અમે તે સ્થાનની નજીક આવ્યા. જ્યાં તે તલનો છોડ હતો, ત્યારે તે ગોશાળાએ કહ્યું - ભગવન્ ! આપે તે દિવસે મને આમ કહેલ યાવત્ પ્રરૂપેલ કે હે ગોશાળા! આ તલનો છોડ નિષ્પન્ન થશે, યાવત્ સાત તલ ઉત્પન્ન થશે. તે મિથ્યા છે, તે આ પ્રત્યક્ષ દેખાય છે કે આ તે તલનો છોડ નિષ્પન્ન થયો નથી, અનિષ્પન્ન જ છે અને તે સાત તલપુષ્પજીવો ચ્યવીને આ તલના છોડમાં, તેની એક તલની ફળીમાં સાત તલ ઉત્પન્ન થયા નથી.

ત્યારે હે ગૌતમ ! મેં ગોશાળાને કહ્યું - ત્યારે મેં કહેલા યાવત્ પ્રરૂપેલા આ કથનની તે શ્રદ્ધા, પ્રતીતિ, રૂચી કરી ન હતી. એ કથનની અશ્રદ્ધા, અપ્રીતિ, અરૂચી કરતો, મારા નિમિત્તે આ મિથ્યાવાદી થાઓ, એમ વિચારી મારી પાસેથી નીકળી, ધીમે ધીમે પાછો ખસ્યો, ખસીને જ્યાં તલનો છોડ હતો, ત્યાં ગયો. યાવત્ એકાંતમાં તે છોડ ફેંકી દીધો. હે ગોશાળા! તત્ક્ષણ જ દિવ્ય વાદળો પ્રગટ્યા. ત્યારે તે દિવ્ય વાદળો યાવત્ તે તલનો છોડ એક તલ ફળીમાં સાત તલ રૂપે ઉત્પન્ન થયો. હે ગોશાળા! એ રીતે તે તલનો છોડ નિષ્પન્ન જ છે, અનિષ્પન્ન નથી, તે સાત તલ પુષ્પજીવો પણ મરીને આ જ તલના છોડની એક તલફળીમાં સાત તલ રૂપે ઉત્પન્ન થયા છે. આ પ્રકારે હે ગોશાલક ! વનસ્પતિકાયિક પ્રવૃત્ત પરિહાર પરિહરે છે અર્થાત વનસ્પતિકાય જીવ, મરીને એ જ શરીરમાં પુનઃ ઉત્પન્ન થઈ શકે છે.

ત્યારે તે ગોશાલકે મારા એ કથનની યાવત્ પ્રરૂપેલા એ અર્થની શ્રદ્ધાદિ ન કર્યા, એ કથનની અશ્રદ્ધા યાવત્

અરૂચી કરી, જ્યાં તલનો છોડ હતો, ત્યાં જઈને તલના છોડની તલફળી તોડી તોડીને તેને હથેલીમાં રાખીને મસળીને સાત તલ બહાર કાઢ્યા. ત્યારપછી તે ગોશાળાએ તે સાત તલને ગણતા આ આવા પ્રકારનો મનોગત સંકલ્પ યાવત્ ઉત્પન્ન થયો. બધા જીવ આ પ્રકારે પરિવૃત્ત્ય પરિહાર કરે છે અર્થાત શરીર અને સ્થાન પરિવર્તન કરે છે (તે જીવ મારીને ફરી ત્યાં ઉત્પન્ન થાય છે. હે ગૌતમ ! આ ગોશાલકનો પરિવર્ત છે અને હે ગૌતમ ! આ ગોશાળાનું મારી પાસેથી પોતાનું પૃથક્ વિચરણ છે.

૬૪૩. ત્યારે તે ગોશાલક મંજલિપુત્રે નખસહિત એક મુઢીમાં આવે તેટલા અડદના બાકુળા અને એક કોગળા જેટલુ પાણી લઈને નિરંતર છક્ટ-છક્ટના તપોકર્મ પૂર્વક, બે હાથને ઊંચા રાખીને યાવત્ વિચરવા લાગ્યો. ત્યારે તે ગોશાળાને છ માસને અંતે સંક્ષિપ્ત વિપુલ તેજોલેશ્યા ઉત્પન્ન થઈ.

૬૪૪. ત્યારે તે ગોશાલક મંજલિપુત્રને અન્ય કોઈ દિવસે આ છ દિશાયરો, તેની પાસે આવ્યા. તે આ - શાણ આદિ પૂર્વવત્ કહેવું યાવત્ અજિન હોવા છતાં જિન શબ્દ પ્રકાશતો વિચરે છે.

હે ગૌતમ ! ખરેખર તે ગોશાળો જિન નથી, તે જિનપ્રલાપી યાવત્ જિનશબ્દને બોલતો વિચરે છે. વસ્તુતઃ ગોશાળો અજિન છે, જિનપ્રલાપી છે યાવત્ જિન શબ્દને સ્વયં પ્રકાશતો વિચરે છે.

ત્યારપછી તે મહા મોટી મહત્ પર્યદા પ્રભુને વંદન-નમસ્કાર કરી પાછી ફરી.

ત્યારે શ્રાવસ્તી નગરીના શૃંગાટકે યાવત્ ઘણા લોકો પરસ્પર યાવત્ પ્રરૂપવા લાગ્યા કે હે દેવાનુપ્રિયો! ગોશાળો પોતાને જિન, જિનપ્રલાપી કહેતો યાવત્ વિચરે છે, તે મિથ્યા છે. શ્રમણ ભગવન મહાવીર એ પ્રમાણે કહે છે યાવત્ પ્રરૂપે છે કે તે ગોશાલક મંજલિપુત્રના મંજલિ નામે મંજ પિતા હતા, ઇત્યાદિ બધું પૂર્વોક્ત કથન જાણવું - કહેવું યાવત્ તે જિન નથી છતાં જિન શબ્દ બોલતો વિચરે છે. પણ તે ગોશાળો જિન નથી, માત્ર જિનપ્રલાપી થઈ વિચરે છે. શ્રમણ ભગવન મહાવીર જિન છે, જિન કહેતા એવા યાવત્ જિન શબ્દને પ્રકાશતા વિચરે છે.

ત્યારે તે ગોશાળાએ ઘણા લોકો પાસે આ કથન સાંભળીને અવધાર્યું. તે અતિ ક્રોધિત થયો યાવત્ દાંત કચકચાવતો આતાપના ભૂમિથી નીચે ઊતર્યો, ઊતરીને શ્રાવસ્તી નગરી વચ્ચોવચ્ચથી હાલાહલા કુંભારણની કુંભારાપણે આવ્યો. આવીને હાલાહલા કુંભારણની કુંભારાપણમાં આજીવિક સંઘથી પરિવૃત્ત થઈને, અતિ રોષ ધારણ કરતો ત્યાં રહ્યો.

સૂત્ર-૬૪૫ થી ૬૪૭

૬૪૫. તે કાળે, તે સમયે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરના શિષ્ય, આનંદ નામે સ્થવિર, જે પ્રકૃતિભદ્રક યાવત્ વિનીત હતા, નિરંતર છક્ટ-છક્ટના તપોકર્મ વડે સંયમ અને તપથી આત્માને ભાવિત કરતા વિચરતા હતા. ત્યારે તે આનંદ સ્થવિર છક્ટ તપના પારણે પ્રથમ પોરિસિમાં જેમ ગૌતમસ્વામીમાં કહેવું તેમ પૂછે છે, તે રીતે યાવત્ ઉચ્ચ-નીચ-મધ્યમ યાવત્ ગૃહોમાં. ભ્રમણ કરતા હાલાહલા કુંભારણની કુંભારાપણની નજીકથી પસાર થયા.

ત્યારે તે ગોશાલક મંજલિપુત્રે આનંદ સ્થવિરને હાલાહલા કુંભારણની કુંભારાપણની નિકટથી પસાર થતા જોયા. જોઈને આમ કહ્યું - હે આનંદ! અહીં આવ. એક મોટું દૃષ્ટાંત સાંભળ.

ત્યારે તે આનંદ સ્થવિર ગોશાળાએ આમ કહ્યું ત્યારે હાલાહલા કુંભારણની કુંભારાપણમાં જ્યાં ગોશાળો હતો ત્યાં આવ્યા. ત્યારે તે ગોશાલકે આનંદ સ્થવિરને કહ્યું - હે આનંદ! એ પ્રમાણે આજથી ઘણા વર્ષો પૂર્વે કેટલાક ઉચ્ચ-નીચ વણિકો અર્થીઅર્થી, અર્થલુબ્ધ, અર્થગવેષી, અર્થકાંક્ષિત, અર્થપીપાસુ, અર્થની ગવેષણાર્થે વિવિધ વિપુલ કરિયાણાના વાસણાદિના ગાડા-ગાડી ભરીને અને ઘણુ જ ભોજન-પાનનું પાથેય લઈને એક મહાન અગામિક, અનૌઘિક, છિન્નાપાત, લાંબા માર્ગવાળી અટવીમાં પ્રવેશ્યા.

ત્યારે તે વણિકોએ, તે અકામિત, અનૌઘિક, છિન્નાપાત દીર્ઘ માર્ગવાળી અટવીના કોઈ દેશમાં પહોંચીને તે પૂર્વ-ગૃહીત પાણી અનુક્રમે પીતા-પીતા તે પાણી પૂરુ થઈ ગયું. ત્યારે તે વણિકો, પાણી ખલાસ થઈ જવાથી તૃષાથી

પરાભૂત થઈને પરસ્પર બોલાવીને, એકબીજાને કહ્યું – હે દેવાનુપ્રિયો! આ પ્રમાણે આપણે આ અગ્રામિક યાવત્ અટવીમાં કોઈ દેશભાગમાં પહોંચતા જ તે પૂર્વગૃહીત ઉદક અનુક્રમે પીવાતા-પીવાતા ખલાસ થઈ ગયેલ છે. તો હે દેવાનુપ્રિયો! આપણા માટે એ શ્રેયસ્કર છે કે આપણે આ અગ્રામિક યાવત્ અટવીમાં ચોતરફ પાણીની માર્ગણા-ગવેષણા કરીએ. એમ વિચારી પરસ્પર પાસે આ કથનનો સ્વીકાર કર્યો.

ત્યારપછી તે અગ્રામિક યાવત્ અટવીમાં ચોતરફ પાણીની માર્ગણા-ગવેષણા કરે છે. ચોતરફ પાણીની માર્ગણા-ગવેષણા કરતા એક મોટા વનખંડમાં પહોંચ્યા. જે કૃષ્ણ, કૃષ્ણાવભાસ યાવત્ પ્રસન્નતાદાયક અને પ્રાસાદીય યાવત્ પ્રતિરૂપ હતું. તે વનખંડમાં બહુમધ્ય દેશભાગમાં એક મોટો રાફડો જોયો. તે રાફડાના ચાર ઊંચે ઊઠેલા, સિંહની કેશરા સમાન ચાર શરીર હતા. તીર્થ ફેલાયેલા હતા. નીચે અર્ધ સર્પાકારે, અર્ધ સર્પ સંસ્થાન સંસ્થિત પ્રાસાદીય યાવત્ પ્રતિરૂપ હતા.

ત્યારે તે વણિકો હર્ષિત, સંતુષ્ટ થઈને એકબીજાને બોલાવ્યા, બોલાવીને આમ કહ્યું – હે દેવાનુપ્રિયો! આપણે આ અગ્રામિક યાવત્ અટવીમાં ચોતરફ માર્ગણા-ગવેષણા કરતા આ વનખંડ જોયું જે કૃષ્ણ યાવત્ કૃષ્ણાવભાસ છે, આ વનખંડના બહુમધ્ય દેશભાગમાં આ રાફડો જોયો. આ રાફડાના અતિ ઊંચા યાવત્ પ્રતિરૂપ ચાર શરીરાકાર છે. તો હે દેવાનુપ્રિયો! એ શ્રેયસ્કર છે કે આપણે આ રાફડાના પહેલા શિખરને ભેટીએ. અહીં ઘણું ઉદાર શ્રેષ્ઠ પાણી મળશે. ત્યારે તે વણિકોએ પરસ્પર પાસે આ કથન સ્વીકાર્યું, પછી તે રાફડાનું પહેલું શિખર ભેદ્યું. તેઓએ ત્યાં સ્વચ્છ, પથ્થ, ઉત્તમ, હલકું, સ્ફટિકવર્ણી ઉદાર શ્રેષ્ઠ જળને જોયું. ત્યારે તે વણિકો હૃષ્ટ-તુષ્ટ થઈને તે પાણી પીધું, પોતાના વાહનોને પાચું, વાસણો ભર્યા.

ફરી વખત તેઓએ એકબીજાને આમ કહ્યું – એ રીતે હે દેવાનુપ્રિયો! આપણે આ રાફડાના પહેલા શીખરને ભેટતા ઉદાર, શ્રેષ્ઠ જળ મેળવ્યું. હે દેવાનુપ્રિયો! આપણે માટે શ્રેયસ્કર છે કે આ રાફડાના બીજા શીખરને પણ ભેટીએ. તેનાથી આપણને પર્યાપ્ત ઉત્તમ સુવર્ણરત્ન પ્રાપ્ત થશે. ત્યારે તે વણિકો એકબીજાની પાસે આ કથનને સાંભળીને, તે રાફડાનું બીજું શીખર ભેદ્યું, તેઓએ ત્યાં સ્વચ્છ, જાત્ય, તપનીય, મહાર્થ, મહાર્ધ, મહાર્હ, ઉદાર, શ્રેષ્ઠ સુવર્ણ પ્રાપ્ત કર્યું. ત્યારે તે વણિકોએ હર્ષિત, સંતુષ્ટ થઈને ભાજનો ભર્યા, ભરીને વાહનોને પણ ભરી લીધા.

ત્રીજી વખત પણ એકબીજાને આમ કહ્યું – હે દેવાનુપ્રિયો! આપણે આ રાફડાનું પહેલું શીખર ભેદ્યું અને ઉદાર શ્રેષ્ઠ જળ મળ્યું. બીજા શીખરને ભેદ્યું અને ઉદાર શ્રેષ્ઠ સુવર્ણ મળ્યું. હે દેવાનુપ્રિયો! એ શ્રેયસ્કર છે કે આપણે આ રાફડાનું ત્રીજું શીખર પણ ભેટીએ. એમાંથી આપણને ઉદાર મણિરત્ન પ્રાપ્ત થશે. ત્યારે તે વણિકોએ એકબીજા પાસે આ કથનને સ્વીકાર્યું, સ્વીકારીને તે રાફડાનું ત્રીજું શીખર પણ ભેદ્યું, તેમાંથી વિમલ, નિર્મલ, અતિ ગોળ, નિષ્કલ, મહાર્થ, મહાર્ધ, મહાર્હ, ઉદાર, મણિરત્નો પ્રાપ્ત કર્યા. ત્યારે તે વણિકોએ હર્ષિત, સંતુષ્ટ થઈને પોતાના વાસણો અને પ્રવહણ ભરી લીધા.

ચોથી વખત એકબીજાને બોલાવીને કહ્યું – દેવાનુપ્રિયો! આપણે આ રીતે આ રાફડાનું પહેલું શીખર ભેટીને ઉદાર શ્રેષ્ઠ જળ મેળવ્યું, બીજા શીખરને ભેટીને ઉદાર સુવર્ણ રત્ન મેળવ્યું, ત્રીજું શીખર ભેટીને ઉદાર મણિરત્ન મેળવ્યું, આપણે શ્રેયસ્કર છે કે આ રાફડાનું ચોથું શીખર ભેટીને ઉત્તમ, મહાર્ધ, મહાર્હ, ઉદાર વજ્રરત્ન મેળવશું.

ત્યારે તે વણિકોમાંના એક વણિક, જે હીતકામી, સુખકામી, પથ્થકામી, અનુકંપક, નિઃશ્રેયસિક, હિતસુખ-નિઃશ્રેયસ કામી હતો, તે વણિકે આ પ્રમાણે કહ્યું – હે દેવાનુપ્રિયો! આપણે આ રાફડાના પહેલા શિખરને ભેટીને ઉદાર, શ્રેષ્ઠ જળ યાવત્ ત્રીજા શિખરને ભેટીને ઉદાર મણિરત્નો પ્રાપ્ત કર્યા. હવે બસ કરો. આપણે માટે આટલું પર્યાપ્ત છે, આ ચોથા શિખરને ન ભેટો. ચોથું શિખર આપણે ઉપસર્ગ કરનારુ થશે. ત્યારે તે વણિકોએ તે હીતકામી, સુખકામી યાવત્ હિતસુખ નિઃશ્રેયસકામી વણિકને આમ કહેતા યાવત્ પ્રરૂપતા, તે અર્થની શ્રદ્ધા યાવત્ રૂચી ન કરી, આ કથનની અશ્રદ્ધા યાવત્ અરૂચી કરીને તે રાફડાનું ચોથું શિખર ભેદ્યું.

તેમાંથી ત્યાં ઉગ્રવિષ, ચંડવિષ, ઘોરવિષ, મહાવિષ, અતિકાય, મહાકાય, મસિ અને મૂષા સમાન કાળો, વિષ-રોષ પૂર્ણ નયનવાળો, અંજનપુંજ સમાન કાંતિવાળો, લાલ આંખોવાળો, ચંચળ-ચાલતી-ચમલયુગલ જીભવાળો, પૃથ્વીતલની વેણી સમાન, ઉત્કટ-સ્ફૂટ-ફૂટિલ-જટિલ-કર્કશ-વિકટ-ફટાટોપ કરવામાં દક્ષ, લુહારની ધમણ સમાન ધમધમતો - અનાકલિત પ્રચંડ તીવ્ર રોષવાળો-સમુખી-ત્વરિત-ચપળ-ધમધમ કરતો દષ્ટિવિષ સર્પ સંઘટ્ટિત થયો. ત્યારે તે દષ્ટિવિષ સર્પ, તે વણિકોથી સંઘટ્ટન પામતા અતિ ક્રોધિત થયો યાવત્ મિસમિસાટ કરતો ધીમે ધીમે ઊઠ્યો, ઊઠીને સરસર કરતો રાફડાના શિખરતલે ચડ્યો, ચડીને સૂર્યને એકીટશે જોયો. જોઈને તે વણિકોને અનિમેષ દષ્ટિએ ચોતરફ જોયા. ત્યારે તે વણિકો, તે દષ્ટિવિષ સર્પ વડે અનિમેષ દષ્ટિએ ચોતરફથી સારી રીતે અવલોકાતા જોવાતા. શીઘ્ર જ ભાંડ-માત્ર-ઉપકરણ સમેત એક જ પ્રહારથી ફૂટાઘાત સમાન ભસ્મરાશિ થઈ ગયા.

તેમાં જે વણિક તે વણિકોનો હિતકામક યાવત્ હિત-સુખ-નિઃશ્રેયસકામક હતો, તેની અનુકંપાથી દેવતાએ ભાંડ-માત્ર-ઉપકરણ સહિત તેને તેના પોતાના નગરમાં પહોંચાડી દીધો.

એ પ્રમાણે હે આનંદ! તારા ધર્માચાર્ય, ધર્મોપદેશક, શ્રમણ, જ્ઞાતપુત્ર, ઉદારપર્યાય પ્રાપ્ત કરેલ છે. ઉદાર કીર્તિ, વર્ણ, શબ્દ, શ્લોકને દેવ-મનુષ્ય-અસુર સહિતના લોકમા પૂરાય છે, ગુંજે છે, સ્તવાય છે કે, “આ પ્રમાણે શ્રમણ ભગવંત મહાવીર છે.” પણ જો મારા વિષયમાં આજ પછી કાંઈપણ કહેશે, તો જેમ તે રાફડાના સર્પે પોતાના તપ, તેજથી એક જ પ્રહારમાં-ફૂટાઘાતથી તે વણિકોને બાળીને રાખ કરી દીધા, તેમ હું પણ તેમને બાળીને રાખ કરી દઈશ, પરંતુ હે આનંદ! જેમ તે વણિક, તે વણિકોનો હિતકામક યાવત્ નિઃશ્રેયસકામક હતો, તેને અનુકંપાથી દેવતાએ ભાંડ-માત્ર-ઉપકરણ સહિત યાવત્ નગરમાં પહોંચાડ્યો. તેમ હું પણ તારુ સંરક્ષણ અને સંગોપન કરીશ. તેથી હે આનંદ! તું જા અને તારા ધર્માચાર્ય અને ધર્મોપદેશક શ્રમણ જ્ઞાતપુત્રને આ વાત કર.

ત્યારે તે આનંદ સ્થવિર ગોશાલક પાસે આ વાત સાંભળીને ભયભીત થયો યાવત્ સંજાતભય, ગોશાળા પાસેથી હાલાહલ કુંભારણની કુંભાકારાપણથી નીકળ્યો, નીકળીને શીઘ્ર, ત્વરિત શ્રાવસ્તી નગરીની મધ્યેથી નીકળ્યો, નીકળીને જ્યાં કોષ્ઠક ચૈત્ય હતું, જ્યાં શ્રમણ ભગવંત મહાવીર હતા, ત્યાં આવ્યો. આવીને શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને ત્રણ વખત આદક્ષિણ પ્રદક્ષિણા કરી, કરીને વંદન-નમસ્કાર કર્યા, કરીને આમ કહ્યું -

હે ભગવન્ ! એ પ્રમાણે છક્ર તપના પારણે આપની અનુજ્ઞા પામીને શ્રાવસ્તી નગરીના ઉચ્ચ-નીચ યાવત્ ભ્રમણ કરતા હાલાહલા કુંભારણ યાવત્ પસાર થતો હતો ત્યારે ગોશાલકે મને હાલાહલા સમીપે યાવત્ જોયો, જોઈને કહ્યું કે - હે આણંદ! અહીં આવ. એક મોટું દષ્ટાંત સાંભળ. ત્યારે હું ગોશાળાએ બોલાવતા હાલાહલા કુંભારણની કુંભારાપણમાં ગોશાળા પાસે ગયો. ત્યારે તે ગોશાળાએ મને આમ કહ્યું - હે આણંદ! ઘણા કાળ પૂર્વે કેટલાક ઉચ્ચનીચ વણિકો હતા. ઈત્યાદિ પૂર્વવત બધું કહેવું.

૬૪૬. હે ભગવન્ ! તો શું ગોશાલક પોતાના તપતેજથી એક પ્રહારમાં ફૂટાઘાત સમાન ભસ્મરાશિ કરવા સમર્થ છે ? ભગવન્ ! ગોશાળાનો આ વિષયમાત્ર છે કે તે આપું કરવાને સમર્થ પણ છે ?

હે આનંદ! ગોશાળો યાવત્ તેમ કરવા સમર્થ છે. પણ અરહંત ભગવંતને તેમ ન કરી શકે. પરંતુ તેમને ઉપતાપ કરી શકે. હે આનંદ! ગોશાળાનું જેટલું તપ-તેજ છે, તેથી અનંતગુણ વિશિષ્ટતર તપ-તેજ અનગાર ભગવંતોનું છે, પણ અણગાર ભગવંતો ક્ષાંતિક્ષમ હોય છે. હે આનંદ! જેટલું અણગાર ભગવંતનું તપ-તેજ છે, તેથી અનંતગુણ વિશિષ્ટતર તપ-તેજ સ્થવિર ભગવંતોનું છે, પણ સ્થવિરો ક્ષાંતિક્ષમ હોય છે. હે આણંદ! સ્થવિરોનું જે તપ-તેજ છે, તેથી અનંતગુણ વિશિષ્ટતર તપ-તેજ અરહંત ભગવંતોનું છે, પરંતુ અરહંતોનું તપ-તેજ છે. કેમ કે તેઓ ક્ષાંતિક્ષમ છે. હે આનંદ! આ તેનો વિષય છે અને તેમ કરવાને સમર્થ પણ છે. પણ અરિહંત ભગવંતને નહીં. હા, તેમને પરિતાપિત તો કરી શકે છે.

૬૪૭. હે આનંદ! તું જા, ગૌતમાદિ શ્રમણ નિર્ગ્રન્થોને આ વાત કહે કે - હે આર્યો ! તમારાથી કોઈએ ગોશાલક

મંજલિપુત્રને ધાર્મિક પ્રતિપ્રેરણાથી પ્રતિપ્રેરણા ન કરવી. ધાર્મિક પ્રતિસારણાથી પ્રતિસારણા ન કરવી, ધાર્મિક પ્રત્યુપચારથી પ્રત્યુપચાર ન કરે. કેમ કે ગોશાલક શ્રમણ નિર્ગ્રંથો પ્રતિ વિશેષ મિથ્યાત્વભાવ ધારણ કરેલ છે.

ત્યારે તે આનંદ સ્થવિર, શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને આમ કહેતા સાંભળીને ભગવંતને વંદન-નમસ્કાર કરી, ગૌતમાદિ શ્રમણ નિર્ગ્રંથો પાસે આવ્યા, આવીને તેઓને આમંત્ર્યા. આમંત્રીને કહ્યું કે - હે આર્યો ! છઠ્ઠના પારણે ભગવંતની અનુજ્ઞા પામીને શ્રાવસ્તીનગરીના ઉચ્ચ-નીચ ઘરોમાં હું ગયો આદિ બધું પૂર્વપત્ કહેવું યાવત્ જ્ઞાતપુત્રે આ કથન કરેલ છે, તમારામાંથી કોઈએ ગોશાળા સાથે પ્રલાપ ન કરવો, યાવત્ તે મિથ્યાત્વી થયો છે.

સૂત્ર-૬૪૮

જ્યારે આનંદ સ્થવિર ગૌતમાદિ શ્રમણનિર્ગ્રંથને આ વાત કહેતા હતા, તેટલામાં તે ગોશાલક મંજલિપુત્ર હાલાહલા કુંભારણની કુંભકારાપણથી નીકળીને, આજીવિક સંઘથી પરીવરીને મહા રોષને ધારણ કરેલો શીઘ્ર, ત્વરિત યાવત્ શ્રાવસ્તીનગરીની મધ્યેથી નીકળ્યો. નીકળીને કોષ્ઠક ચૈત્યમાં ભગવંત મહાવીર પાસે આવ્યો, આવીને ભગવંતની સમીપ ઊભો રહ્યો, ભગવંતને આમ કહ્યું -

હે આયુષ્યમાન્ કાશ્યપ ! મારે માટે સારું કહો છો ! મારે વિશે કહો છો કે ગોશાલક મારો ધર્મશિષ્ય છે . જે મંજલિપુત્ર તમારો ધર્મશિષ્ય હતો તે શુક્લ, શુક્લાભિજાત્ય થઈને કાળમાસે કાળ કરીને કોઈ દેવલોકમાં દેવપણે ઉત્પન્ન થયો છે. હું ઉદાચી નામે કોંડિન્યાયન ગોત્રીય છું, મેં ગૌતમપુત્ર અર્જુનના શરીરનો ત્યાગ કર્યો. કરીને ગોશાલક મંજલિપુત્રના શરીરમાં પ્રવેશ કર્યો છે. મેં આ સાતમો પ્રવૃત્ત પરિહાર કરેલ છે.

હે આયુષ્યમાન્ કાશ્યપ! અમારા સિદ્ધાંત મુજબ જે કોઈ સિદ્ધ થયા છે, થાય છે કે થશે તે બધા ૮૪ લાખ મહાકલ્પ, સાત દિવ્ય, સાત સંયૂથ, સાત સંનિર્ગર્ભ, સાત પ્રવૃત્ત પરિહાર અને ૫૬૦૬૦૩ કર્મોને ભેદીને અનુક્રમે ક્ષય કરીને પછી સિદ્ધ-બુદ્ધ-મુક્ત-પરિવિનૃત્ત થઈને બધા દુઃખોનો અંત કર્યો છે - કરે છે અને કરશે.

જેમ ગંગા મહાનદી જ્યાંથી નીકળી છે અને જ્યાં સમાપ્ત થાય છે, તેનો માર્ગ ૫૦૦ યોજન લાંબો અને અડધો યોજન પહોળો છે, ઊંડાઈ ૫૦૦ ધનુષ છે. આ ગંગાના પ્રમાણવાળી સાત ગંગા મળીને એક મહાગંગા થાય છે. સાત મહાગંગા મળીને એક સાદીન ગંગા છે. સાત સાદીન ગંગા મળીને એક મૃત ગંગા થાય છે, સાત મૃત ગંગાની એક લોહિત ગંગા, સાત લોહિત ગંગા મળીને એક અવંતી ગંગા, સાત અવંતી ગંગા મળીને એક પરમાવતી ગંગા બને છે, એ પ્રમાણે સપૂર્વાપર મળીને ૧૭૦૬૪૮ ગંગા થાય છે.

તે ગંગા નદીનો બે પ્રકારે ઉદ્ધાર કહ્યો છે - સૂક્ષ્મ અને બાદર બોંદિ કલેવર. તેમાં સૂક્ષ્મ બોંદિ કલેવર ઉદ્ધાર સ્થાપ્ય છે. તેમાં બાદર બોંદિ કલેવર ઉદ્ધારમાં, સો-સો વર્ષે એક એક ગંગા વાલુકણ કાઢવામાં જેટલો કાળમાં તે કોઠા ક્ષીણ, નીરજ, નિર્લેપ, નિષ્ઠિત થાય છે, તે એક શરપ્રમાણ છે, આ શરપ્રમાણથી ત્રણ લાખ શર પ્રમાણ કાળથી એક મહાકલ્પ થાય, ૮૪ લાખ મહાકલ્પોનો એક મહામાનસ થાય છે.

અનંત સંયૂથથી જીવ ચ્યવીને સંયૂથ દેવભવમાં ઉપરના માનસમાં સંયૂથ દેવ ઉત્પન્ન થાય છે. તે ત્યાં દિવ્ય ભોગોપભોગને ભોગવતો વિચરે છે, વિચરીને તે દેવલોકથી આયુ-ભવ-સ્થિતિનો ક્ષય થતાં અનંતર ચ્યવીને પ્રથમ સંજી ગર્ભમાં જીવરૂપે ઉપજે છે.

ત્યાંથી અનંતર ઉદ્ધર્તીને મધ્યમ માનસ સંયૂથ દેવમાં ઉપજે છે. તે ત્યાં દિવ્ય ભોગોપભોગને ભોગવીને યાવત્ વિચરીને. તે દેવલોકથી આયુ આદિ ક્ષય થતા યાવત્ ચ્યવીને બીજા સંજી ગર્ભમાં ઉપજે છે.

તે ત્યાંથી અનંતર ઉદ્ધર્તીને હેટ્ઠિઠ્ઠ માણસ સંયૂથ દેવપણે ઉપજે છે, તે ત્યાં દિવ્યભોગ ભોગવી યાવત્ ચ્યવીને ત્રીજા સંજીગર્ભમાં જીવરૂપે ઉત્પન્ન થાય છે.

તે ત્યાંથી યાવત્ ઉદ્ધર્તીને ઉપરના માનુષોત્તરમાં સંયૂથ દેવરૂપે ઉપજે છે. તે ત્યાં દિવ્ય ભોગ યાવત્ ચ્યવીને ચોથા સંજી ગર્ભજીવમાં ઉત્પન્ન થાય છે. તે ત્યાંથી અનંતર ઉદ્ધર્તીને મધ્યમ માનુષોત્તરમાં સંયૂથ દેવરૂપે ઉપજે છે, તે

ત્યાં દિવ્ય ભોગ યાવત્ ચ્યવીને પાંચમાં સંજીગર્ભમાં જીવરૂપે જન્મે છે. તે ત્યાંથી અનંતર ઉદ્ધર્તાને હેટિહસ માનુષોત્તરમાં સંયૂથ દેવરૂપે ઉપજે છે. તે ત્યાં દિવ્ય ભોગ યાવત્ ચ્યવીને છઠ્ઠા સંજી ગર્ભજીવમાં જન્મે છે.

તે ત્યાંથી અનંતર ઉદ્ધર્તાને બ્રહ્મલોક નામે કલ્પે દેવરૂપે ઉપજે છે. તે કલ્પ પૂર્વ-પશ્ચિમ લાંબો, ઉત્તર-દક્ષિણ વિસ્તીર્ણ છે. જેમ સ્થાન પદમાં યાવત્ પાંચ અવતંસક કહ્યા છે. તે આ - અશોકાવતંસક યાવત્ પ્રતિરૂપ છે. તે ત્યાં દેવરૂપે ઉપજે છે. તે ત્યાં દશ સાગરોપમ દિવ્ય ભોગ ભોગવી યાવત્ ચ્યવીને સાતમાં સંજી ગર્ભજીવ રૂપે ઉત્પન્ન થાય છે. તે ત્યાં નવ માસ બહુપ્રતિપૂર્ણ અને સાત રાતદિવસ યાવત્ વીત્યા પછી સુકુમાલ, ભદ્રક, મૃદુ, કુંડલ કુંચિત કેશવાળા, મૃષ્ટ ગંડસ્થલકર્ણ પીઠક, દેવકુમાર સમ બાળકને જન્મ આપ્યો.

હે કાશ્યપ ! તે બાળક હું છું, તે પછી મેં, હે આયુષ્યમાન્ કાશ્યપ ! કુમારાવસ્થામાં લીધેલ પ્રવ્રજ્યાથી, કુમારા-વસ્થામાં બ્રહ્મચર્યવાસથી અવિદ્ધકર્ણ હતો, મને પ્રવ્રજ્યા લેવાની બુદ્ધિ પ્રાપ્ત થઈ. પછી મેં સાત પરિવૃત્ત પરિહારમાં સંચાર કર્યો, જે આ છે - એણેયક, મદ્ધરામક, મદ્ધમંડિક, રોહ, ભારદ્વાજ, ગૌતમપુત્ર અર્જુન અને ગોશાલક.

તેમાં જે પહેલો પ્રવૃત્ત પરિહાર, તે રાજગૃહ નગરની બહાર મંડિક કુક્ષિ ચૈત્યમાં કૌંડિયાચણ ગોત્રીય ઉદાયીના શરીરનો ત્યાગ કરીને એણેયકના શરીરમાં પ્રવેશ કર્યો. તેમાં ૨૨ વર્ષ પહેલો પરિહાર કર્યો.

તેમાં જે બીજો પ્રવૃત્ત પરિહાર, તે ઉદ્ધંડપુર નગરની બહાર ચંદ્રાવતરણ ચૈત્યમાં એણેયકનું શરીર છોડીને મદ્ધરામના શરીરમાં પ્રવેશ કર્યો. તેમાં ૨૧ વર્ષ રહી બીજો પ્રવૃત્ત પરિહાર કર્યો.

તેમાં જે ત્રીજો પ્રવૃત્ત પરિહાર, તે ચંપાનગરી બહાર અંગમંદિર ચૈત્યમાં મદ્ધરામનું શરીર છોડીને મંડિતના શરીરમાં પ્રવેશ કર્યો. મદ્ધમંડિતના શરીરમાં ૨૦ વર્ષ રહી, ત્રીજો પ્રવૃત્ત પરિહાર કર્યો.

તેમાં જે ચોથો પ્રવૃત્ત પરિહાર, તે વારાણસી નગરી બહાર કામ મહાવન ચૈત્યમાં મંડિતનું શરીર છોડીને રોહના શરીરમાં પ્રવેશ કર્યો. રોહમાં ૧૮ વર્ષ રહી, ચોથો પ્રવૃત્ત પરિહાર કર્યો.

તેમાં જે પાંચમો પ્રવૃત્ત પરિહાર, તે આલભિકા નગરી બહાર પ્રાપ્ત કાલક ચૈત્યમાં રોહનું શરીર છોડીને ભારદ્વાજના શરીરમાં પ્રવેશ કર્યો. ભારદ્વાજના શરીરમાં ૧૮ વર્ષ રહી, પાંચમો પ્રવૃત્ત પરિહાર કર્યો.

તેમાં જે છઠ્ઠો પ્રવૃત્ત પરિહાર, તે વૈશાલી નગરીની બહાર કૌંડિયાચન ચૈત્યમાં ભારદ્વાજનું શરીર છોડીને ગૌતમ પુત્ર અર્જુનના શરીરમાં પ્રવેશ કર્યો. તેમાં ૧૭ વર્ષ રહી, છઠ્ઠો પ્રવૃત્ત પરિહાર પરિહર્યો.

તેમાં સાતમો પ્રવૃત્ત પરિહાર, તે અહીં જ શ્રાવસ્તી નગરીમાં હાલાહલા કુંભારણની કુંભકારાપણમાં ગૌતમપુત્ર અર્જુનના શરીરને છોડીને ગોશાલક મંજલિપુત્રના શરીરને પર્યાપ્ત, સ્થિર, ધ્રુવ, ધારણીય, શીત સહ, ઉષ્ણસહ, વિવિધ દંશમશક પરિષ્હોપસર્ગ સહ, સ્થિર સંઘયણ જાણીને તેમાં પ્રવેશ કર્યો. તેમાં ૧૬ વર્ષથી આ સાતમો પ્રવૃત્ત પરિહાર છે

આ પ્રમાણે હે આયુષ્યમાન્ કાશ્યપ ! આ ૧૩૩ વર્ષોમાં મારા આ સાત પ્રવૃત્ત પરિહાર થયા છે, એમ મેં કહેલ. તે હે આયુષ્યમાન્ કાશ્યપ ! તમે ઠીક કહો છો કે મંજલિપુત્ર ગોશાલક મારો ધર્મશિષ્ય છે. એ તમે ઠીક જ કહ્યું છે કે મંજલિ પુત્ર ગોશાલક મારો ધર્મશિષ્ય છે.

સૂત્ર-૬૪૮ થી ૬૫૪

૬૪૮. ત્યારે શ્રમણ ભગવન્ મહાવીરે ગોશાલક મંજલિપુત્રને આ પ્રમાણે કહ્યું - હે ગોશાળા! જેમ કોઈ ચોર હોય, ગ્રામવાસીથી પરાભવ પામતો હોય, તે કોઈ ખાડા, દરિ, દૂર્ગ, નિમ્નસ્થાન, પર્વત કે વિષયને પ્રાપ્ત ન કરી શકવાથી, પોતાને એક મોટા ઉનના રોમથી, શણના રોમથી, કપાસના પદ્મથી કે તણખલા વડે પોતાને આવૃત્ત કરીને રહે અને ન ઢંકાયેલને પણ સ્વયં ઢંકાયેલ માને, અપ્રચ્છન્ન છતાં પોતાને પ્રચ્છન્ન માને, અલુપ્ત છતાં પોતાને લુપ્ત માને, અપલાયિત છતાં પોતાને પલાયિત માને, એ પ્રમાણે હે ગોશાલક! તું બીજો ન હોવા છતાં તને 'બીજો છો' તેમ બતાવે છે. તેથી હે ગોશાળા! તું આવું ન કર, આ કરવું તારે ઉચિત નથી, તું તે જ છે, તારી તે જ છાયા છે, તું બીજો કોઈ નથી.

૬૫૦. ત્યારે તે ગોશાલક મંજલિપુત્ર શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને આમ કહેતા સાંભળીને ક્રોધિત આદિ થયો,

ભગવંતને ઉટપટાંગ આક્રોશ વચનથી આક્રોશવા લાગ્યો, પરાભવકારી વચનોથી અપમાન કરવા લાગ્યો, સારા-ખરાબ શબ્દોથી નિર્ભર્ત્સના કરવા લાગ્યો. વિવિધ દુર્વચનોથી તિરસ્કાર કરવા લાગ્યો. પછી આ પ્રમાણે કહ્યું – કદાચ તમે નષ્ટ થઈ ગયા છો, વિનષ્ટ થઈ ગયા છો, ભ્રષ્ટ થઈ ગયા છો, નષ્ટ-વિનષ્ટ-ભ્રષ્ટ થઈ ગયા છો. આજે તમે જીવતા નહીં રહો, મારા દ્વારા તમારું શુભ થવાનું નથી.

૬૫૧. તે કાળે, તે સમયે શ્રમણ ભગવંત મહાવીરના શિષ્ય પૂર્વ દેશમાં જન્મેલ સર્વાનુભૂતિ અણગાર, જે પ્રકૃતિ ભદ્રક ચાપત્ વિનીત હતા, તેણે ધર્માચાર્યના અનુરાગથી, ગોશાલકના કથન પ્રતિ અશ્રદ્ધા કરતા ઉત્થાનથી ઊઠ્યા, ઊઠીને ગોશાળા પાસે આવ્યા, આવીને ગોશાળાને કહ્યું – હે ગોશાળા! જે મનુષ્ય તથારૂપ શ્રમણ કે બ્રાહ્મણ પાસે એક પણ આર્ય ધાર્મિક સુવચન સાંભળે છે, તે પણ તેમને વંદન-નમસ્કાર કરે છે ચાપત્ કલ્યાણ-મંગલ-દેવ-ચૈત્યરૂપ તેમની પર્યુપાસના કરે છે. તો હે ગોશાળા! તારા માટે તો કહેવું જ શું ? ભગવંતે તને પ્રપ્રજિત કર્યો, ભગવંતે જ મુંડિત કર્યો, ભગવંતે જ શિક્ષા આપી, ભગવંતે જ કેળવ્યો, ભગવંતે જ બહુશ્રુત કર્યો અને તું ભગવંત પ્રત્યે જ મિથ્યાત્વ અંગીકાર કરે છે. હે ગોશાલક! તું આપું ન કર, તારે માટે આમ કરવું યોગ્ય નથી, તું તે જ ગોશાળો છો, બીજો નથી, તારી તે જ પ્રકૃતિ છે.

ત્યારે તે ગોશાળો સર્વાનુભૂતિ અણગારને આમ કહેતા સાંભળી ક્રોધિતાઈ થયો. સર્વાનુભૂતિ અણગારને પોતાના તપ-તેજથી એક પ્રહારમાં ફૂટાઘાત માફક ચાપત્ ભસ્મરાશિ કરી દીધા.

ત્યારે તે ગોશાલકે સર્વાનુભૂતિ અણગારને ચાપત્ ભસ્મરાશિ કર્યા પછી બીજી વખત પણ શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને સારા-ખરાબ શબ્દો વડે આક્રોશ કર્યો ચાપત્ કહ્યું કે તમને સુખ થવાનું નથી.

તે કાળે, તે સમયે ભગવંતના શિષ્ય કૌશલ જાનપદી સુનક્ષત્ર અણગાર, જે પ્રકૃતિભદ્રક, વિનીત હતા. તેણે ધર્માચાર્યના અનુરાગથી જેમ સર્વાનુભૂતિએ કહ્યું, તેમ કહ્યું ચાપત્ હે ગોશાલક! તું તે જ છે, તારી પ્રકૃતિ તે જ છે, તું બીજો કોઈ નથી.

સુનક્ષત્ર અણગારે આમ કહેતા ગોશાળો ક્રોધિતાઈ થયો. પોતાના તપ-તેજથી સુનક્ષત્ર અણગારને બાળી નાંખ્યા. ત્યારે તે સુનક્ષત્ર અણગાર, ગોશાળાના તપ-તેજથી પરિતાપિત થતા, ભગવંત પાસે આવ્યા, આવીને ભગવંતને ત્રણ વખત આદક્ષિણ પ્રદક્ષિણા કરી, વંદન-નમન કર્યા, સ્વયં જ પાંચ મહાપ્રતોનું પુનઃ. આરોપણ કર્યું, શ્રમણ-શ્રમણીઓને ખમાવ્યા, ખમાવીને, આલોચના-પ્રતિક્રમણ કરી, સમાધિ પામી ક્રમશઃ કાળ કર્યો.

ત્યારે તે ગોશાળો સુનક્ષત્ર અણગારને પોતાના તપ-તેજથી પરિતાપીને શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને સારા-ખરાબ શબ્દોથી આક્રોશ કરતો ચાપત્ તને સુખ નથી કહ્યું. ત્યારે ભગવંતે તેને એમ કહ્યું – હે ગોશાળા! જે તથારૂપ શ્રમણ કે બ્રાહ્મણ પાસે એક પણ ધાર્મિક વચન સાંભળે છે, ચાપત્ તે તેમને પર્યુપાસે છે. હે ગોશાળા ! તારે માટે તો કહેવું જ શું ? તને મેં જ પ્રપ્રજિત કર્યો ચાપત્ મેં જ બહુશ્રુત કર્યો. મારા પ્રત્યે તે મિથ્યાત્વ અપનાવ્યું. હે ગોશાળા! તું એવું ન કર, ચાપત્ તું બીજો કોઈ નથી.

ત્યારે તે ગોશાલક, ભગવંતને આમ કહેતા સાંભળી ક્રોધિત આઈ થયો, તૈજસ સમુદ્ઘાતથી સમવહત થયો, પછી સાત-આઠ ડગલા પાછો ખસ્યો. ખસીને ભગવંતના વધને માટે શરીરમાં રહેલ તેજ કાઢ્યું જેમ વાતોત્કલિકા, વાત મંડલિકા પર્વત, ભીંત, સ્તંભ, સ્તૂપથી આવરિત અને નિવારિત થતી, તે પર્વતાઈ પર પોતાનો થોડો પણ પ્રભાવ ન દેખાડતી, વિશેષ પ્રભાવ ન દેખાડતી રહે. તે જ રીતે ભગવંતના વધ માટે ગોશાળાએ શરીરમાંથી કાઢેલી તેજોલેશ્યા ભગવંત પર થોડો કે વધુ પ્રભાવ ન દેખાડી શકી, માત્ર પ્રદક્ષિણા કરી, ઉપર આકાશમાં ઉછળી ગઈ. ત્યાંથી પડીને, પાછી ફરતી ગોશાળાના શરીરને વારંવાર દઝાડતી, છેલ્લે ગોશાળાના શરીરમાં જ પ્રવેશી ગઈ.

ત્યારે તે ગોશાલક પોતાની તેજોલેશ્યાથી પરાભૂત થઈને શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને કહેવા લાગ્યો. હે આયુષ્યમાન્ કાશ્યપ ! તું મારા તપ-તેજથી પરાભવ પામીને છ મહિનામાં પિત્તજવરગ્રસ્ત શરીરી, દાહની પીડા

અનુભવતો છન્નસ્થાવસ્થામાં જ કાળ કરીશ.

ત્યારે શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે ગોશાળાને કહ્યું – હે ગોશાળા! હું તારા તપ-તેજથી પરાભૂત થઈને છ માસમાં ચાવત્ કાળ નહીં કરું. હું હજી બીજા સોળ વર્ષ 'જિન'પણે સુહસ્તીવત્ વિચરીશ. પણ હે ગોશાળા! તું તારા પોતાના તપ-તેજથી પરાભૂત થઈને સાત રાત્રિને અંતે પિત્તજ્વરથી ગ્રસ્ત શરીરે ચાવત્ છન્નસ્થાવસ્થામાં કાળ કરીશ.

ત્યારે શ્રાવસ્તી નગરીના શૃંગાટક ચાવત્ માર્ગમાં ઘણા લોકો એકબીજાને આમ કહેતા ચાવત્ પ્રરૂપતા હતા કે હે દેવાનુપ્રિયો ! શ્રાવસ્તી નગરી બહાર કોષ્ઠક ચૈત્યમાં બે જિનો પરસ્પર સંલાપ કરે છે – એક કહે છે – તું પહેલા કાળ કરીશ. બીજો કહે છે – તું પહેલા કાળ કરીશ. તેમાં કોણ સમ્યગ્વાદી અને કોણ મિથ્યાવાદી ? તેમાં જે મુખ્ય માણસ હતો, તેણે કહ્યું કે ભગવંત સમ્યગ્વાદી છે, ગોશાળો મિથ્યાવાદી છે.

હે આર્યો! એમ શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે શ્રમણ નિર્ગ્રન્થોને આમંત્રીને આમ કહ્યું – હે આર્યો ! જેમ કોઈ તૃણ-કાષ્ઠ-પત્ર-છાલ-તુષ-ભૂસ-છાણ કે કચરાનો ઢગલો હોય તેને અગ્નિધમાપિત, અગ્નિ ઝોસિત, અગ્નિ પારિણામિત થવાથી હત-તેજ, ગત-તેજ, નષ્ટ-તેજ, ભ્રષ્ટ-તેજ, લુપ્ત-તેજ, વિનષ્ટ-તેજ ચાવત્ થાય તેમ મંજલિપુત્ર ગોશાળાએ મારા વધને માટે શરીરમાંથી તેજોલેશ્યા કાઢી, તેથી તે હત-તેજ, ગત-તેજ ચાવત્ વિનષ્ટ તેજવાળો થઈ ગયો છે, હવે હે આર્યો ! તમે સ્વેચ્છાથી ગોશાળાને ધાર્મિક પ્રતિયોદનાથી પ્રેરો, ધાર્મિક પ્રતિસારણાથી સ્મારિત કરો, ધાર્મિક પ્રત્યુપચાર વડે ઉપચાર કરો, ધાર્મિક અર્થ-હેતુ-પ્રશ્ન-વ્યાકરણ અને કારણો વડે તેને નિપૃષ્ઠ પ્રશ્નવ્યાકરણ કરો.

ત્યારે તે શ્રમણ નિર્ગ્રન્થો, ભગવંત આમ કહેતા, ભગવંતને વંદન-નમસ્કાર કરીને ગોશાળા પાસે ગયા, ગોશાળાને ધાર્મિક પ્રતિયોદના વડે પ્રેરે છે, ધાર્મિક પ્રતિસારણાથી સ્મારિત કરે છે, ધાર્મિક પ્રત્યુપચારથી ઉપચાર કરે છે, ધાર્મિક અર્થ-હેતુ-કારણો વડે ચાવત્ નિરુત્તર કરે છે.

ત્યારે તે ગોશાળો શ્રમણ-નિર્ગ્રન્થ દ્વારા ધાર્મિક પ્રતિયોદનાથી પ્રેરિત થઈને ચાવત્ નિરુત્તર કરાયો ત્યારે ક્રોધિત થઈ ચાવત્ દાંત કચકચાવતો ગોશાળો, તે શ્રમણ-નિર્ગ્રન્થોના શરીરને કંઈપણ આબાધા કે વ્યાબાધા ઉત્પન્ન કરવા કે શરીર છેદ કરવા સમર્થ થયો નહીં, ત્યારે કેટલાક આજીવિક સ્થવિરોએ જોયું કે શ્રમણ નિર્ગ્રન્થો દ્વારા સ્મારિત કરાતા, ધાર્મિક પ્રત્યુપચારથી ઉપચાર કરાતા, અર્થ-હેતુ આદિથી નિરુત્તર કરાતા ચાવત્ ક્રોધિત થઈને ચાવત્ દાંત કચકચાવતા પણ ગોશાળો શ્રમણ નિર્ગ્રન્થોના શરીરને કંઈપણ આબાધા, વ્યાબાધા કે શરીર છેદ કરી શકતો નથી, તે જોઈને ગોશાળાના પાસેથી સ્વયં નીકળી જઈને જ્યાં શ્રમણ ભગવંત મહાવીર હતા, ત્યાં આવી, ભગવંતને ત્રણ વખત પ્રદક્ષિણા કરી, વંદન-નમસ્કાર કરી, ભગવંતનો આશ્રય કરી વિચરવા લાગ્યા. કેટલાક આજીવિક સ્થવિરો ગોશાળાના આશ્રયે જ રહ્યા.

ત્યારે તે ગોશાળો જે કાર્ય માટે શીઘ્ર આવેલો, તે કાર્યને સાધી ન શક્યો, ત્યારે હતાશ થઈને ચારે દિશામાં જોતો, દીર્ઘ ઉચ્છ્વાસ નિઃશ્વાસ કરતો, દાઢીના વાળ ખેંચતો, ગરદન પાછળનો ભાગ ખંજવાળતો, કુદાના ભાગ ઉપર હાથ પછાડતો, હાથ હલાવતો, બંને પગ વડે ભૂમિને પીટતો, અરેરે ! હા હા ! હું હણાઈ ગયો, એમ બડબડતો ભગવંત પાસેથી કોષ્ઠક ચૈત્યથી નીકળી ગયો, નીકળીને શ્રાવસ્તી નગરીમાં હાલાહલા કુંભારણની કુંભારાપણે આવ્યો. આવીને ત્યાં આમ્ર ગુટલી હાથમાં લઈને મધપાનક કરતો વારંવાર ગાતો, વારંવાર નાચતો, વારંવાર હાલાહલા કુંભારણને અંજલિકર્મ કરતો શીતલ માટીના પાણી વડે પોતાના શરીરનું પરિસિંચન કરતો વિચરવા લાગ્યો.

૬૫૨. હે આર્યો! એમ કહીને શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે શ્રમણ નિર્ગ્રન્થોને આમંત્રીને આમ કહ્યું – હે આર્યો! ગોશાલક મંજલિપુત્રે મારા વધને માટે તેના શરીરમાંથી તેજોલેશ્યા કાઢેલી. તે તેજ ૧૬-જનપદોના ઘાત-વધ-ઉચ્છેદ-ભસ્મ કરવાને પર્યાપ્ત હતું તે ૧૬-જનપદ આ પ્રમાણે – અંગ, બંગ, મગધ, મલય, માલવ, અરછ, વત્સ, કૌત્સ, પાટ, લાઢ, વજ્ર, મૌલી, કાશી, કૌશલ, અવધ અને સુંભુતર.

હે આર્યો ! ગોશાલક મંજલિપુત્ર હાલાહલા કુંભારણની કુંભારાપણમાં હાથમાં આમ્રગુટલી લઈને, મધપાન

કરતો, વારંવાર યાવત્ અંજલિકર્મ કરતો વિચરી રહ્યો છે. તે પોતાના તે પાપનું પ્રચ્છાદન કરવા માટે આ આઠ ચરિમોની પ્રરૂપણા કરે છે. તે આ – ચરમ એવા – પાન, ગાન, નાટ્ય, અંજલિકર્મ, પુષ્કલસંવર્તક મહામેઘ, સચેનક ગંધહસ્તી, મહાશિલાકંટક સંગ્રામ અને તીર્થંકર એટલે ગોશાલક મંજલિપુત્ર. હું આ અવસર્પિણીના ૨૪-તીર્થંકરોમાં ચરમ તીર્થંકર રૂપે સિદ્ધ થઈ યાવત્ અંત કરીશ.

હે આર્યો! ગોશાળો શીતલ મૃતિકા પાનક વડે આચમન ઉદકથી શરીરને પરિસિંચતો વિચરે છે, તે પાપને છૂપાવવા માટે આ ચાર પાનક પ્રરૂપણે – તે પાનક કયા છે ? પાનક ચાર ભેદે છે – ૧. ગોપુટ્ક, ૨. હાથથી મસળેલ, ૩. આતપથી તપેલ, ૪. શિલાથી પડેલ.

તે અપાનક કયા છે ? અપાનક ચાર ભેદે છે – ૧.સ્થાલપાનક, ૨.છાલપાનક, ૩.શિંબલિપાનક, ૪.શુદ્ધપાનક.

તે સ્થાલપાનક શું છે ? પાણી વડે ભીંજાયેલ – થાળ, વારક, મોટો ઘડો, કળશ હોય. જેનો હાથથી સ્પર્શ થાય, પણ પાણી પી ન શકાય તે.

તે ત્વચા છાલ પાનક શું છે ? જે આમ્ર, અંબાડગ આદિ જેમ પ્રજ્ઞાપના સૂત્ર, ૧૬માં પ્રયોગપદમાં કહ્યા મુજબ યાવત્ બોર, તિંદુરુક તથા જે તરુણ, અપકવ હોય, મુખમાં રાખીને થોડું કે વિશેષ ચૂસાય, પણ તેનું પાણી ન પી શકાય તે.

તે શિંબલિપાનક શું છે ? જે કલાય-મગ-અડદ કે શિંબલીની ફલી તરુણ અને અપકવ હોય, તેને કોઈ થોડું કે વિશેષ ચાવે, પણ પાણી પી ન શકે.

તે શુદ્ધપાનક શું છે ? જે છ માસ શુદ્ધ ખાદિમ ખાય, બે માસ પૃથ્વી સંથારે સૂએ, બે માસ કાષ્ઠ સંથારે સૂએ, બે માસ દર્ભ સંથારે સૂએ. તેને છ માસ પ્રતિપૂર્ણ થતા, છેલ્લી રાત્રિમાં બે મહર્ષિક યાવત્ મહાસૌખ્ય દેવ પ્રગટ થાય છે – પૂર્ણભદ્ર, માણિભદ્ર. ત્યારે તે દેવો શીતળ અને ભીના હાથો વડે તેના શરીરને સ્પર્શે છે, જે તે દેવોનું અનુમોદન કરે, તે આશીર્વાદ રૂપ કર્મ કરે છે. જે તે દેવોનું અનુમોદન નથી કરતા, તેના શરીરમાં સ્વયં અગ્નિકાય સંભવે છે, તે પોતાના જ તેજ વડે શરીરને બાળે છે. ત્યાર પછી તે સિદ્ધ થાય છે યાવત્ દુઃખોનો અંત કરે છે. તે શુદ્ધ પાનક છે.

તે શ્રાવસ્તી નગરીમાં અચંપુલ નામે આજીવિકોપાસક રહેતો હતો. તે ધનાઢ્ય યાવત્ અપરિભૂત હતો. હાલાહલા માફક તે આજીવિક સિદ્ધાંત વડે આત્માને ભાવિત કરતો વિચરતો હતો. ત્યારે તે અચંપુલ આજીવિકો-પાસકને મધ્ય રાત્રિના સમયે અન્ય કોઈ દિવસે કુટુંબ જાગરિકાથી જાગતા આ આવા પ્રકારનો મનોગત યાવત્ સંકલ્પ થયો કે – ‘હદ્ધા’ નામે જીવડું કેવા આકારે છે ?

ત્યારે તે અચંપુલ આજીવિકોપાસકને બીજી વખત પણ આવા પ્રકારનો મનોગત સંકલ્પ યાવત્ ઉત્પન્ન થયો – નિશ્ચે મારા ધર્માચાર્ય, ધર્મોપદેશક ગોશાલક મંજલિપુત્ર ઉત્પન્ન જ્ઞાનદર્શનધર યાવત્ સર્વજ્ઞ અને સર્વદર્શી છે, આ શ્રાવસ્તી નગરીમાં હાલાહલા કુંભારણની કુંભકારાપણમાં આજીવિક સંઘથી પરિવૃત્ત થઈને આજીવિક સિદ્ધાંતથી આત્માને ભાવિત કરતા વિચરે છે. મારા માટે શ્રેયકર છે કે કાલે યાવત્ સૂર્ય જાજવલ્યમાન થતા તેમને વંદન યાવત્ પર્યુપાસના કરી આ અને આવા પ્રકારના પ્રશ્નો પૂછું, ઉત્તર મેળવું. એ પ્રમાણે નિશ્ચય કર્યો.

બીજા દિવસે યાવત્ જાજવલ્યમાન સૂર્ય થતા અચંપુલે સ્નાન કર્યું યાવત્ અલ્પ પણ મહાર્ધ આભરણાલંકૃત શરીર કરીને પોતાના ઘેરથી નીકળ્યો. નીકળીને પગે ચાલતા શ્રાવસ્તી નગરીની મધ્યે થઈને હાલાહલા કુંભારણની કુંભકારાપણે આવ્યો. આવીને ગોશાલકને ત્યાં હાથમાં આમ્રગુટલી લઈ યાવત્ અંજલિકર્મ કરતા, શીતળ માટી વડે યાવત્ ગાત્રોને સિંચતા જોઈને લજ્જિત, ઉદાસ, વ્રીડિત થઈ ધીમે ધીમે પાછળ સરકવા લાગ્યો. જ્યારે આજીવિક સ્થવિરોએ અચંપુલ આજીવિકોપાસકને લજ્જિત યાવત્ પાછળ ખસતો જોયો, ત્યારે જોઈને આમ કહ્યું – હે અચંપુલ ! અહીં આવ્યો ત્યારે આજીવિક સ્થવિરો દ્વારા બોલાવાયેલ અચંપુલ આજીવિક સ્થવિરો પાસે આવ્યો, આવીને તેઓને વંદન, નમસ્કાર કર્યા. કરીને થોડો સમીપ બેસી પર્યુપાસવા લાગ્યો.

હે અયંપુલ! એમ આમંત્રી આજીવિક સ્થવિરોએ અયંપુલ આજીવિક ઉપાસકને આમ કહ્યું – હે અયંપુલ ! મધ્યરાત્રિ પછીના કાળે તને વિચાર આવ્યો કે – ‘હદ્ધા’ કયા આકારે છે ? ત્યારપછી હે અયંપુલ! બીજી વખત પણ તને એવો વિચાર આવ્યો ઇત્યાદિ બધું જ કહેવું. યાવત્ શ્રાવસ્તી નગરી મધ્યેથી હાલાહલા કુંભારણની કુંભકારાપણે અહીં તું શીઘ્ર આવ્યો, હે અયંપુલ ! શું આ અર્થ બરાબર છે ? હા, ભગવાન ! બરાબર છે.

હે અયંપુલ! જ્યારે તારા ધર્માચાર્ય, ધર્મોપદેશક ગોશાલક મંજલિપુત્રને અહીં હાથમાં આમ્રગુટલી લઈ યાવત્ અંજલિ કરતા વિચરે છે, તેમણે આ આઠ ચરિમો પ્રરૂપ્યા છે. ચરમ પાન યાવત્ ગોશાલક બધા દુઃખોનો અંત કરશે. હે અયંપુલ ! જે આ તારા ધર્માચાર્ય ધર્મોપદેશક ગોશાલક માટીવાળા શીતળ પાણીથી શરીરને સિંચન કરતા વિચરે છે તેમણે આ ચાર પાનક અને ચાર અપાનક પ્રરૂપેલ છે, તે પાનક કયા પ્રકારે છે ? યાવત્ ત્યારપછી તેઓ સિદ્ધ થઈ યાવત્ અંત કરશે. તેથી હે અયંપુલ! તમે જાઓ, તમારા ધર્માચાર્યોને આવા પ્રશ્નો પૂછો.

ત્યારે તે અયંપુલ આજીવિકોપાસક, આજીવિક સ્થવિરોએ આ પ્રમાણે કહેતા હર્ષિત, સંતુષ્ટ થઈ ઉત્થાનથી ઊઠ્યો. ઊઠીને ગોશાલક પાસે જવા નીકળ્યો. ત્યારે તે આજીવિક સ્થવિરોએ ગોશાલકને તે આમ્રગુટલી એકાંતમાં ફેંકી દેવાનો સંકેત કર્યો. ત્યારે ગોશાલકે આજીવિક સ્થવિરોના સંકેતને સ્વીકારી, તે આમ્રગુટિકાને એકાંતમાં ફેંકી દીધી.

ત્યારે તે અયંપુલ આજીવિકોપાસક, ગોશાલકની પાસે ગયો. જઈને ગોશાલકને ત્રણ પ્રદક્ષિણા કરી યાવત્ પર્યુપાસવા લાગ્યો.

અયંપુલાદિને આમંત્રી, ગોશાલક મંજલિપુત્રે અયંપુલને આમ કહ્યું – હે અયંપુલ ! મધ્યરાત્રિ પછીના કાળે યાવત્ તું મારી પાસે શીઘ્ર આવેલ છે. હે અયંપુલ ! શું આ અર્થ સમર્થ છે ? હા, છે. મારી પાસે તે આમ્રગુટલી નહીં, આમ્ર ફળની છાલ હતી. તારો પ્રશ્ન છે – ‘હદ્ધા’નો આકાર શું છે? હદ્ધા’વાંસના મૂળના આકારે હોય છે. તેથી હે વીરો! વીણા વગાડો. હે વીરો! વીણા વગાડો.

ત્યારે તે અયંપુલ, ગોશાલક મંજલિપુત્ર પાસે આ આવા પ્રકારનો ઉત્તર પામીને હૃષ્ટ, તુષ્ટ યાવત્ આનંદિત હૃદય થયો. પછી ગોશાલકને વંદન, નમસ્કાર કરી, કેટલાય પ્રશ્નો પૂછ્યા, અર્થ ગ્રહણ કર્યા. પછી ઉત્થાનથી ઊઠ્યો, ઊઠીને ગોશાલકને વંદન, નમન કરી પાછો ફર્યો.

ત્યારે તે ગોશાલકે પોતાનું મરણ નજીક જાણીને આજીવિક સ્થવિરોને બોલાવ્યા, બોલાવીને આમ કહ્યું – હે દેવાનુપ્રિયો ! તમે મને કાલગત જાણીને સુગંધી ગંધોદકથી સ્નાન કરાવજો, કરાવીને કોમળ, રૂંવાટીવાળા ગંધ-કાષાયિક વસ્ત્રથી મારું શરીર લૂંછજો. પછી સરસ ગોશીર્ષ ચંદનથી શરીરને લીંપજો, પછી મહાર્હ હંસલક્ષણ પટશાટક મને પહેરાવજો. મહાર્હ સર્વાલંકારથી વિભૂષિત કરજો. સહસ્રપુરુષવાહિની શિબિકામાં પધરાવજો, પછી શ્રાવસ્તી નગરીના શૃંગાટક યાવત્ માર્ગોમાં મોટા મોટા શબ્દોથી ઉદ્ઘોષણ કરાવતા આમ કહેજો –

હે દેવાનુપ્રિયો ! ગોશાલક મંજલિપુત્ર જિન, જિનપ્રલાપી થઈ યાવત્ જિન શબ્દને પ્રકાશતો વિચરીને આ અવસર્પિણીના ૨૪ તીર્થંકરોમાં ચરમ તીર્થંકર રૂપે સિદ્ધ યાવત્ સર્વ દુઃખથી ક્ષીણ થયા, ઋદ્ધિ-સત્કાર સાથે મારા શરીરનું નીહરણ કરજો. ત્યારે આજીવિક સ્થવિરોએ ગોશાલક મંજલિપુત્રના આ કથનનો વિનયપૂર્વક સ્વીકાર કર્યો.

૬૫૩. ત્યારપછી સાતમી રાત્રિ પસાર થતી હતી ત્યારે તે ગોશાલક મંજલિપુત્રને સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત થયું. ત્યારે તેને આવા પ્રકારે મનોગત સંકલ્પ યાવત્ સમુત્પન્ન થયો. નિશ્ચે હું જિન નથી, તો પણ હું જિનપ્રલાપી થઈ યાવત્ જિન શબ્દથી સ્વયંને પ્રગટ કરતો વિચરું છું. હું ગોશાલક મંજલિપુત્ર, શ્રમણઘાતક, શ્રમણમારક, શ્રમણપ્રત્યનીક, આચાર્ય-ઉપાધ્યાયનો અચશકારક, અવર્ણકારક, અકીર્તિકારક છું. હું અસત્ ભાવના પૂર્ણ મિથ્યાત્વ અભિનિવેશથી પોતાને-પરને-તદુભયને વ્યુદ્ગ્રાહિત કરતો, વ્યુત્પાદિત કરતો વિચરીને, મારી જ તેજોલેશ્યાથી પરાભૂત થઈને, સાતમી રાત્રિને અંતે પિત્તજ્વરથી ગ્રસ્ત શરીર થઈને દાહથી બળતો, છદ્મસ્થાવસ્થામાં જ કાળ કરીશ, ખરેખર તો. શ્રમણ ભગવંત મહાવીર જિન, જિનપ્રલાપી યાવત્ જિનશબ્દ પ્રકાશતા વિચરે છે.

ગોશાલકે આ પ્રકારે સંપ્રેક્ષણ કર્યું, કરીને આજીવિક સ્થવિરોને બોલાવ્યા. બોલાવીને ઉચ્ચ-નીચ સોગંદોથી યુક્ત કરીને આમ કહ્યું - હું જિન નથી, તો પણ જિનપ્રલાપી યાવત્ ઓળખાવતો વિચર્યો છું. હું ગોશાલક મંજલિપુત્ર, શ્રમણ ઘાતક છું યાવત્ હું છન્નસ્થપણે જ કાળ કરીશ. શ્રમણ ભગવંત મહાવીર જિન છે, જિનપ્રલાપી છે યાવત્ જિન શબ્દથી પ્રગટ કરતા વિચરે છે.

હે દેવાનુપ્રિયો! તમે મને કાળધર્મ પ્રાપ્ત જાણીને મારા ડાબા પગમાં શૂંબનું દોરડું બાંધજો, બાંધીને ત્રણ વખત મારા મોઢામાં થૂંકજો. પછી શ્રાવસ્તીનગરીના શૃંગાટક યાવત્ માર્ગોમાં અહીં-તહીં ઘસેડતા મોટા-મોટા શબ્દોથી ઉદ્દોષણ કરતા આ પ્રમાણે કહેજો - હે દેવાનુપ્રિયો! ગોશાલક મંજલિપુત્ર જિન ન હતો, માત્ર જિનપ્રલાપી યાવત્ થઈને વિચરતો હતો. આ ગોશાલક મંજલિપુત્ર શ્રમણઘાતક હતો યાવત્ છન્નસ્થપણે જ મર્યો. શ્રમણ ભગવંત મહાવીર જિન છે, જિનપ્રલાપી છે યાવત્ વિચરે છે. મહા અઋદ્ધિપૂર્વક, અસત્કાર કરતા મારા શરીરનું નીહરણ કરજો. આમ બોલીને કાળધર્મ પામ્યો.

૬૫૪. ત્યારે તે આજીવિક સ્થવિરોએ ગોશાળાને કાલગત જાણીને હાલાહલા કુંભારણની કુંભકારાપણના બારણા બંધ કર્યા. કરીને તે દુકાનમાં બહુમધ્યદેશભાગમાં શ્રાવસ્તીનગરી આલેખી, આલેખીને ગોશાલક મંજલિપુત્રના શરીરને ડાબા પગે શૂંબની દોરડી બાંધી, પછી ત્રણ વખત તે મૃતકના મુખમાં થૂંક્યા. થૂંકીને ચીતરેલ. શ્રાવસ્તીના શૃંગાટક યાવત્ માર્ગમાં અહીં-તહીં શરીરને. ઘસેડ્યું. તે વખતે મંદમંદ શબ્દોથી ઉદ્દોષણ કરતા આમ કહ્યું કે -

હે દેવાનુપ્રિયો ! ગોશાલક મંજલિપુત્ર જિન ન હતા, જિનપ્રલાપી થઈ યાવત્ વિચરતા હતા. આ ગોશાલક મંજલિપુત્ર શ્રમણઘાતક યાવત્ છન્નસ્થપણે કાળ પામ્યા. શ્રમણ ભગવંત મહાવીર જિન છે, જિનપ્રલાપી છે, યાવત્ વિચરે છે. આ પ્રમાણે શપથ સોગંદથી મુક્ત થયા.

ત્યારપછી બીજી વખત પૂજા સત્કારના સ્થિરિકરણાર્થે ગોશાલક મંજલિપુત્રના ડાબા પગથી સૂંબની દોરડી છોડી નાંખી, છોડીને હાલાહલા કુંભારણની કુંભકારાપણના દ્વાર પણ ખોલી નાંખ્યા, ખોલીને ગોશાળાના શરીરને સુગંધી ગંધોદક વડે સ્નાન કરાવ્યું ઇત્યાદિ પૂર્વવત્ યાવત્ મહાન ઋદ્ધિ સત્કાર સાથે તેના શરીરનું નીહરણ કર્યું.

સૂત્ર-૬૫૫ થી ૬૫૭

૬૫૫. ત્યારે શ્રમણ ભગવંત મહાવીર અન્ય કોઈ દિવસે શ્રાવસ્તી નગરીના કોષ્ઠક ચૈત્યથી નીકળ્યા, નીકળીને બાહ્ય જનપદોમાં વિહાર કરતા વિચરે છે. તે કાળે, તે સમયે મેંઢિકગ્રામ નગર હતું, તેની બહાર ઈશાનકોણમાં શાલકોષ્ઠક નામે ચૈત્ય હતું યાવત્ ત્યાં પૃથ્વીશિલાપટ્ટક હતો. તે શાલકોષ્ઠક ચૈત્યની થોડે સમીપમાં એક મોટો માલુકા કરછ હતો. તે કૃષ્ણ, કૃષ્ણાવભાસ યાવત્ મહામેઘ સમાન હતો. પત્ર-પુષ્પ-ફળ-હરિતકથી લચકતો અને શ્રી વડે અતિ શોભતો હતો.

તે મેંઢિકગ્રામ નગરમાં રેવતી નામે ગાથાપત્ની રહેતી હતી. તે ધનાઢ્ય યાવત્ અપરિભૂત હતી. ત્યારે ભગવંત મહાવીર અન્ય કોઈ દિવસે પૂર્વાનુપૂર્વી વિચરતા યાવત્ મેંઢિકગ્રામ નગરમાં શાલકોષ્ઠક ચૈત્યે પધાર્યા યાવત્ પર્ષદા ધર્મ શ્રવણ કરીને, પાછી ફરી.

ત્યારે ભગવંત મહાવીરના શરીરમાં વિપુલ રોગાંતક પ્રાદુર્ભૂત થયો. ઉજ્જવલ યાવત્ દૂરધિસહ્ય પિત્તજ્વર પરિગત શરીરમાં દાહ વ્યાપ્ત થતા યાવત્ વિચરે છે. તથા લોહી યુક્ત ઝાળા પણ થયા. ચાતુર્વર્ણ લોકો કહેવા લાગ્યા - શ્રમણ ભગવંત મહાવીર, ગોશાલક મંજલિપુત્રના તપ-તેજથી પરાભૂત થઈને, છ માસને અંતે પિત્તજ્વર ગ્રસ્ત શરીરમાં દાહથી પીડિત થઈને છન્નસ્થપણે જ કાળ કરશે.

તે કાળે, તે સમયે ભગવંત મહાવીરના શિષ્ય સિંહ નામક અણગાર, જે પ્રકૃતિભદ્રક યાવત્ વિનીત હતા, તે માલુકા કરછથી થોડે સમીપ નિરંતર છઠ્ઠ છઠ્ઠ તપોકર્મ સાથે બંને હાથ ઊંચા કરી, આતાપના લેતા, વિચરતા હતા.

ત્યારે તે સિંહ અણગારને ધ્યાનાંતરિકામાં વર્તતા આ આવા પ્રકારનો યાવત્ સંકલ્પ ઉત્પન્ન થયો - ખરેખર,

મારા ધર્માચાર્ય, ધર્મોપદેશક શ્રમણ ભગવંત મહાવીરના શરીરમાં વિપુલ રોગાંતક ઉત્પન્ન થયો છે, ઉજ્જવલ વેદના છે ચાવત્ છન્નસ્થપણે કાળ કરશે. અન્યતીર્થિકો કહેશે કે છન્નસ્થપણે જ કાળધર્મ પામ્યા, આવા પ્રકારના મહા મનોમાનસિક દુઃખથી અભિભૂત થઈને આતાપના ભૂમિથી ઊતર્યા. ઊતરીને માલુકાકરછે આવ્યા, તેમાં પ્રવેશ્યા. પ્રવેશીને મોટા મોટા શબ્દોથી અવાજથી. કુહુકુહુ કરતા જોર-જોરથી. રડવા લાગ્યા.

હે આર્યો ! એમ આમંત્રીને ભગવંત મહાવીરે શ્રમણ નિર્ગ્રંથોને આમંત્રીને આ પ્રમાણે કહ્યું – ખરેખર, હે આર્યો! મારા શિષ્ય સિંહ અણગાર પ્રકૃતિભદ્રક ઇત્યાદિ બધું કહેવું ચાવત્ તે મોટેમોટેથી રડી રહ્યા છે તો હે આર્યો ! જાઓ. તમે સિંહ અણગારને બોલાવો.

ત્યારે તે શ્રમણ નિર્ગ્રંથો ભગવંત દ્વારા આમ કહેવાતા ભગવંતને વંદન-નમસ્કાર કર્યા. કરીને ભગવંત પાસેથી શાણકોષ્ઠ ચૈત્યથી નીકળ્યા, નીકળીને માલુકાકરછમાં સિંહ અણગાર પાસે આવ્યા. આવીને સિંહ અણગારને આમ કહ્યું – હે સિંહ ! ધર્માચાર્ય તમને બોલાવે છે.

ત્યારે તે સિંહ અણગાર શ્રમણ નિર્ગ્રંથ સાથે માલુકાકરછથી નીકળ્યા. નીકળીને શાણકોષ્ઠ ચૈત્યે ભગવંત મહાવીર પાસે આવ્યા. આવીને ભગવંતને ત્રણ વખત આદક્ષિણ-પ્રદક્ષિણા કરી ચાવત્ પર્યુપાસના કરી. સિંહાદિને આમંત્રી ભગવંત મહાવીરે સિંહ અણગારને આમ કહ્યું – હે સિંહ! ધ્યાનાંતરિકામાં વર્તતા તને આવા પ્રકારનો સંકલ્પ થયો ચાવત્ તું રડવા લાગ્યો. હે સિંહ ! આ અર્થ સમર્થ છે. હા, છે.

હે સિંહ ! ગોશાલક મંજલિપુત્રના તપ-તેજથી પરાભૂત થઈને, છ માસને અંતે ચાવત્ હું કાળ કરવાનો નથી. હું બીજા સાડા પંદર વર્ષ ગંધહસ્તિ માફક જિનરૂપે વિચરીશ. તો હે સિંહ ! તું, મેંઢિકગ્રામ નગરે રેવતી ગાથાપત્નીના ઘરે જા, ત્યાં રેવતીએ મારા માટે કોહલાના બે ફળ સંસ્કારિત કરેલા છે. તેનું મારે પ્રયોજન નથી, પરંતુ તેને ત્યાં માર્જારા નામક વાયૂપશાંતક બિજોરાપાક કાલે તૈયાર કરેલ છે તે લઈ આવ, મારે તેનું પ્રયોજન છે.

ત્યારે તે સિંહ અણગાર, શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે આ પ્રમાણે કહેતા, હર્ષિત સંતુષ્ટ ચાવત્ આનંદિત હૃદય થઈ શ્રમણ ભગવંતને વાંદી, નમી અત્પરિત-અચપળ-અસંભ્રાંતપણે મુહપતિ પડિલેહે છે. પછી ગૌતમસ્વામી માફક ચાવત્ શ્રમણ ભગવંત મહાવીર પાસે આવ્યા, આવીને ભગવંત મહાવીરને વંદન, નમસ્કાર કરી, તેમની પાસેથી શાણકોષ્ઠ ચૈત્યથી નીકળ્યા, નીકળીને અત્પરિત ચાવત્ મેંઢિકગ્રામ નગરે આવ્યા. આવીને મેંઢિકગ્રામ નગરની વચ્ચોવચ્ચ થઈને રેવતી ગાથાપત્નીનું ઘર હતું, ત્યાં આવીને તેણીના ઘરમાં પ્રવેશ્યા.

ત્યારે તે રેવતી ગાથાપત્ની સિંહ અણગારને આવતા જોઈને હર્ષિત, સંતુષ્ટ થઈને જલદીથી આસનથી ઊભી થઈ, પછી સિંહ અણગાર પ્રતિ સાત-આઠ પગલા સામે ગઈ, જઈને તેમને ત્રણ વખત આદક્ષિણ-પ્રદક્ષિણા કરી, વંદન-નમસ્કાર કરી આ પ્રમાણે કહ્યું – હે દેવાનુપ્રિય ! આજ્ઞા કરો. આપના આગમનનું પ્રયોજન જણાવો.

ત્યારે સિંહ અણગારે રેવતી ગાથાપત્નીને આમ કહ્યું કે – હે દેવાનુપ્રિય ! તમે ભગવંત મહાવીર માટે બે કોહલાના ફળ સંસ્કારિત કરેલા છે, તેનું પ્રયોજન નથી. પરંતુ માર્જાર વાયુ ઉપશાંતક બિજોરાપાક તૈયાર કરેલ છે, તેનું મારે પ્રયોજન છે.

ત્યારે તે રેવતી ગાથાપત્નીએ સિંહ અણગારને આમ કહ્યું – એવા કોણ જ્ઞાની કે તપસ્વી છે, જેણે તમને આ અર્થ કહ્યો અને મારા અંતરનું રહસ્ય જલદી બતાવી દીધું કે જેથી તમે આ જાણો છો ? ત્યારે સ્કંદકના વર્ણન સમાન સિંહ અણગારે કહ્યું ચાવત્ હું જાણુ છું.

ત્યારે સિંહ અણગાર પાસે આ વાત સાંભળી, અવધારી રેવતી ગાથાપત્ની હર્ષિત, સંતુષ્ટ થઈને, રસોઈ ગૃહમાં આવી, આવીને વાસણ બોલ્યું, બોલીને સિંહ અણગાર પાસે આવી, આવીને સિંહ અણગારના પાત્રમાં, તે બધો બિજોરા પાક સમ્યક્ પ્રકારે વહોરાવ્યો.

રેવતી ગાથાપત્નીએ તે દ્રવ્યશુદ્ધિથી ચાવત્ દાનથી સિંહ અણગારને પ્રતિલાભિત કરતા દેવાયુ બાંધ્યું, જેમ

વિજય ગાથાપતિમાં કહ્યું તેમ યાવત્ રેવતી ગાથાપત્નીનો જન્મ અને જીવિત સફળ છે.

ત્યારે તે સિંહ અણગાર રેવતી ગાથાપત્નીના ઘેરથી નીકળ્યા. નીકળીને મેંઢિકગ્રામ નગરની વચ્ચોવચ્ચથી નીકળ્યા. નીકળીને ગૌતમસ્વામીની માફક યાવત્ ભોજન-પાન દેખાડ્યા. દેખાડીને શ્રમણ ભગવંત મહાવીરના હાથમાં સમ્યક્ પ્રકારે રાખી દીધો.

ત્યારે શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે અમૂર્ચિત યાવત્ અનાસક્ત રહીને જેમ બિલમાં સર્પ પ્રવેશે તેમ તે આહારને પોતાના શરીર રૂપી કોઠામાં પ્રક્ષેપ્યો. ત્યારે ભગવંતને તે આહાર કર્યા પછી તે વિપુલ રોગાંતક જલદીથી ઉપશાંત થઈ ગયો. તેઓ હર્ષિત યાવત્ રોગરહિત, બલિષ્ઠ શરીરી થઈ ગયા. તેનાથી શ્રમણો સંતુષ્ટ થયા, શ્રમણીઓ સંતુષ્ટ થયા, શ્રાવક-શ્રાવિકાઓ સંતુષ્ટ થયા, દેવ-દેવીઓ સંતુષ્ટ થયા. દેવ-મનુષ્ય-અસુર સહિત લોક સંતુષ્ટ, હર્ષિત થયો. કેમ કે ભગવંત હૃષ્ટ થયા.

૬૫૬. ભગવન્ ! એમ સંબોધન કરી, ગૌતમસ્વામીએ શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વંદન-નમસ્કાર કરીને કહ્યું - હે દેવાનુપ્રિય! આપના શિષ્ય પ્રાચીન જાનપદી સર્વાનુભૂતિ નામક અણગાર જે પ્રકૃતિભદ્રક યાવત્ વિનીત હતા, હે ભગવન્ ! તે ત્યારે ગોશાલક મંજલિપુત્રના તપ-તેજથી ભશ્મરાશિ કરાયા પછી ક્યાં ગયા ? ક્યાં ઉત્પન્ન થયા ?

હે ગૌતમ ! મારા શિષ્ય પ્રાચીન જાનપદી, સર્વાનુભૂતિ નામે અણગાર, જે પ્રકૃતિભદ્રક યાવત્ વિનીત હતા, તે ત્યારે ગોશાળા દ્વારા ભશ્મરાશિ કરાયા પછી, ઊંચે ચંદ્ર-સૂર્ય યાવત્ બ્રહ્મલોક-લાંતક-મહાશુક કલ્પ ઓળંગીને સહસ્રાર કલ્પમાં દેવપણે ઉત્પન્ન થયા છે. ત્યાં કેટલાક દેવોની ૧૮ સાગરોપમ સ્થિતિ છે, ત્યાં સર્વાનુભૂતિની દેવની પણ ૧૮ સાગરોપમ સ્થિતિ છે. તે સર્વાનુભૂતિ દેવ તે દેવલોકથી આયુ-ભવ-સ્થિતિ ક્ષય પછી યાવત્ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં સિદ્ધ થશે યાવત્ દુઃખોનો અંત કરશે.

એ પ્રમાણે આપ દેવાનુપ્રિયના શિષ્ય કૌશલજાનપદી સુનક્ષત્ર નામક અણગાર જે પ્રકૃતિભદ્રક યાવત્ વિનીત હતા. હે ભગવન્ ! તે ત્યારે ગોશાલક મંજલિપુત્રના તપથી પરિતાપિત થઈને કાળમાસે કાળ કરીને ક્યાં ગયા ? ક્યાં ઉત્પન્ન થયા ?

હે ગૌતમ ! મારા શિષ્ય સુનક્ષત્ર અણગાર હતા. તે ગોશાળાના તપ-તેજથી પરિતાપિત થઈને મારી પાસે આવ્યા. આવીને વાંદી, નમીને સ્વયં જ પાંચ મહાપ્રત આરોપી, પછી શ્રમણ-શ્રમણીને ખમાવીને આલોચના પ્રતિક્રમણ કરીને સમાધિ પ્રાપ્ત થઈ કાળમાસે કાળ કરીને ઊંચે ચંદ્ર-સૂર્ય યાવત્ આનંત-પ્રાણત આરણ કલ્પને ઓળંગીને અચ્યુત કલ્પમાં દેવપણે ઉત્પન્ન થયા. ત્યાં કેટલાક દેવોની બાવીશ સાગરોપમ સ્થિતિ કહી છે, ત્યાં સુનક્ષત્ર દેવની પણ બાવીશ સાગરોપમ સ્થિતિ હતી. બાકી સર્વાનુભૂતિ મુજબ છે. યાવત્ અંત કરશે.

૬૫૭. એ પ્રમાણે આપ દેવાનુપ્રિયનો અંતેવાસી કુશિષ્ય ગોશાલક મંજલિપુત્ર હતો. હે ભગવન્ ! તે ગોશાલક કાળમાસે કાળ કરીને ક્યાં ગયો ? ક્યાં ઉત્પન્ન થયો ? હે ગૌતમ ! મારો અંતેવાસી કુશિષ્ય ગોશાલ નામક મંજલિપુત્ર, શ્રમણ ઘાતક યાવત્ છન્નસ્થપણે કાળમાસે કાળ કરીને ચંદ્રથી ઉપર યાવત્ અચ્યુત કલ્પે દેવપણે ઉત્પન્ન થયો. ત્યાં કેટલાક દેવોની બાવીશ સાગરોપમ સ્થિતિ છે, ગોશાલક દેવની પણ ત્યાં બાવીશ સાગરોપમની સ્થિતિ થઈ.

ભગવન્ ! તે ગોશાલક દેવ તે દેવલોકથી આયુક્ષ્યાદિ પછી યાવત્ ક્યાં ઉપજશે ? ગૌતમ ! આ જંબૂદ્વીપના ભરતક્ષેત્રમાં વિંધ્યગિરિના પાદમૂલમાં પુંડ્ર જનપદમાં શતદ્વાર નગરમાં સંમુતિ રાજાની ભદ્રા નામે રાણીની કુક્ષીમાં પુત્રરૂપે ઉત્પન્ન થશે. તે ત્યાં નવ માસ પ્રતિપૂર્ણ થતા યાવત્ સુરૂપ બાળકરૂપે જન્મ લેશે. જે રાત્રિએ તે બાળક જન્મશે, તે રાત્રિ શતદ્વાર નગરમાં અંદર અને બહાર ભાર પ્રમાણ, કુંભ પ્રમાણ પક્ષ અને રત્નોની વર્ષા થશે.

ત્યારે તે બાળકના માતા-પિતા ૧૧મો દિવસ વીત્યા પછી યાવત્ બારમા દિવસે આવા પ્રકારે ગૌણ, ગુણ નિષ્પન્ન નામ કરશે. જ્યારથી આ બાળકનો જન્મ થયો, શતદ્વાર નગરની અંદર-બહાર યાવત્ રત્નોની વૃષ્ટિ થઈ, તેથી અમારા આ બાળકનું નામ મહાપક્ષ થાઓ. ત્યારે તે બાળકના માતાપિતાએ તેનું નામ મહાપક્ષ રાખ્યું. ત્યારે તે

મહાપદ્મ બાળકના માતાપિતાએ સાતિરેક આઠ વર્ષનો થયેલો જાણીને શોભન તિથિ, કરણ, દિવસ, નક્ષત્ર, મુહૂર્તમાં ઘણા મોટા રાજ્યાભિષેક થી અભિષિક્ત કરશે તે ત્યાં રાજા થશે, તે મહાહિમવંતાદિ રાજા થઈ યાવત્ વિચરશે.

ત્યારે તે મહાપદ્મ રાજા અન્ય કોઈ દિવસે મહર્જિક યાવત્ મહાસૌખ્ય બે દેવો સેનાકર્મ કરશે – પૂર્ણભદ્ર અને માણભદ્ર. તે જોઈને શતદ્વાર નગરના ઘણા રાજા, ઈશ્વર, તલવર યાવત્ મહાસૌખ્ય દેવ સેનાકર્મ કરે છે, તે જોઈને. યાવત્ સાર્થવાહ આદિ એકબીજાને બોલાવીને આ પ્રમાણે કહેશે – હે દેવાનુપ્રિયો! જે કારણથી આપણા મહાપદ્મ રાજાને મહર્જિક એવા બે દેવો યાવત્ સેનાકર્મ કરે છે – પૂર્ણભદ્ર અને માણભદ્ર, તેથી હે દેવાનુપ્રિયો ! આપણા મહાપદ્મ રાજાનું બીજું નામ દેવસેન થાઓ. ત્યારે મહાપદ્મ રાજાનું બીજું નામ 'દેવસેન' થશે.

ત્યારે તે દેવસેન રાજાને અન્ય કોઈ દિવસે શંખતલ સમાન વિમલ, ચાર દાંતવાળો હસ્તિરત્ન ઉત્પન્ન થશે. ત્યારે તે દેવસેનરાજા તે શંખતલ સમાન વિમલ, ચતુર્દન્ત હસ્તિરત્ન પર આરૂઢ થઈ શતદ્વાર નગરની વચ્ચેવચ્ચથી વારંવાર આવશે—જશે ત્યારે શતદ્વાર નગરમાં ઘણા રાજા, ઈશ્વર યાવત્ સર્વે એકબીજાને બોલાવીને પરસ્પર કહેશે કે હે દેવાનુપ્રિયો ! જેથી આપણો દેવસેન રાજા શંખતલ સમાન વિમલ, ચતુર્દન્ત હસ્તિરત્ન ઉત્પન્ન થયો છે, તેથી હે દેવાનુપ્રિયો ! આપણા દેવસેન રાજાનું ત્રીજું નામ વિમલવાહન થાઓ, ત્યારથી તે દેવસેન રાજાનું ત્રીજું નામ વિમલવાહન થશે.

ત્યારે તે વિમલવાહન રાજા અન્ય કોઈ દિવસે શ્રમણ નિર્ગ્રન્થ પ્રત્યે મિથ્યાત્વને અંગીકૃત કરશે. તે કેટલાક શ્રમણો પ્રત્યે આક્રોશ કરશે, કેટલાકનો ઉપહાસ કરશે, કેટલાકને એકમેકથી અલગ કરશે, કેટલાકની ભર્ત્સના કરશે, કેટલાકને બાંધશે, કેટલાકને નિરંભશે, કેટલાકનો અંગરૂઢ કરશે, કેટલાકને મારશે, ઉપદ્રવ કરશે, વસ્ત્ર-પાત્ર-કંબલ-પાદ પ્રોંછનકને છિન્નભિન્ન કરશે – નાશ કરશે – અપહરણ કરશે, કેટલાકના ભોજન-પાનનો વિરૂદ્ધ કરશે, કેટલાકને નિર્નગર કરશે, કેટલાકને નિર્વાસિત કરશે.

ત્યારે શતદ્વાર નગરમાં ઘણા રાજા, ઈશ્વર યાવત્ કહેશે – હે દેવાનુપ્રિયો ! વિમલવાહન રાજા શ્રમણ નિર્ગ્રન્થ પ્રતિ મિથ્યાત્વવાસિત થઈને કેટલાક શ્રમણાદિ પ્રત્યે આક્રોશ કરે છે યાવત્ નિર્વાસિત કરે છે. હે દેવાનુપ્રિયો ! તે આપણે માટે શ્રેયસ્કર નથી, તે વિમલવાહન રાજા માટે પણ શ્રેયસ્કર નથી, તે રાજ્ય-રાષ્ટ્ર-સૈન્ય-વાહન-પુર-અંતઃપુર કે જનપદ માટે પણ શ્રેયસ્કર નથી કે જે આ વિમલવાહન રાજા શ્રમણ-નિર્ગ્રન્થો પ્રત્યે મિથ્યાત્વી થયો છે. હે દેવાનુપ્રિયો ! તો શ્રેયસ્કર છે કે આપણે વિમલવાહન રાજાને આ વિષયમાં વિનયપૂર્વક કહીએ.

આ પ્રમાણે વિચારી એકબીજાની પાસે આ અર્થને સ્વીકારીને વિમલવાહન રાજા પાસે જશે, જઈને બે હાથ જોડી, વિમલવાહન રાજાને જય વિજય વડે વધાવીને એમ કહેશે – હે દેવાનુપ્રિય! શ્રમણ નિર્ગ્રન્થો પ્રતિ આપ મિથ્યાત્વી થયા છો. કેટલાક પર આપ આક્રોશ કરો છો યાવત્ કેટલાકને આપ નિર્વાસિત કરો છો. હે દેવાનુપ્રિય ! તે આપના કે અમારા માટે શ્રેયસ્કર નથી. રાજ્ય, રાષ્ટ્ર યાવત્ જનપદ માટે પણ શ્રેયસ્કર નથી કે આપ દેવાનુપ્રિય શ્રમણ નિર્ગ્રન્થ પ્રતિ અનાર્યત્વ સ્વીકારો. હે દેવાનુપ્રિય! આપ આ અકાર્યથી અટકો.

ત્યારે તે વિમલવાહન રાજા, તે ઘણા રાજા, ઈશ્વર યાવત્ સાર્થવાહ આદિ વિનયપૂર્વક કહેશે, ત્યારે “ધર્મ કાંઈ નથી, તપ મિથ્યા છે” એવી બુદ્ધિ છતાં મિથ્યા વિનય બતાવી આ વાતને સ્વીકારી લેશે.

તે શતદ્વાર નગરની બહાર ઈશાન ખૂણામાં સુભૂમિભાગ નામે ઉદ્યાન હશે. તે સર્વઋતુકાંદ આદિ હશે.

તે કાળે, તે સમયે વિમલ અરહંતના પ્રશિષ્ય સુમંગલ નામે અણગાર, જાતિસંપન્નાદિ, ધર્મઘોષ અણગાર સમાન હશે યાવત્ તેઓ સંક્ષિપ્ત-વિપુલ તેજોલેશ્યાવાળા, ત્રણ જ્ઞાન વડે યુક્ત હશે. તેઓ સુભૂમિભાગ ઉદ્યાનની કંઈક સમીપે નિરંતર છક-છક તપ કરતા યાવત્ આતાપના લેતા વિચરશે.

ત્યારે અન્ય કોઈ દિવસે તે વિમલવાહન રાજા રથચર્યા કરવા નીકળશે. ત્યારે તે રાજા સુભૂમિભાગ ઉદ્યાનની કંઈક સમીપથી રથચર્યા કરતા નિરંતર છક-છકના તપપૂર્વક યાવત્ આતાપના લેતા સુમંગલ અણગારને જોશે.

જોઈને ક્રોધિત થઈ ચાવત્ ધમધમતો, સુમંગલ અણગારને રથશિર વડે પાડી દેશે. ત્યારે તે સુમંગલ અણગાર, વિમલવાહન રાજા દ્વારા રથશિર વડે પાડી દેવાતા, ધીમે-ધીમે ઉઠ્યા, ઉઠીને ફરી બીજી વખત ઊંચા હાથ રાખીને ચાવત્ આતાપના લેતા વિચરવા લાગશે.

ત્યારે તે રાજા, સુમંગલ અણગારને બીજી વખત પણ રથના અગ્રભાગથી પાડી દેશે, ત્યારે તે સુમંગલ મુનિ, વિમલવાહને બીજી વખત પાડી દીધા પછી પણ ધીમે-ધીમે ઉઠી જશે, ઉઠીને અવધિજ્ઞાન પ્રયોજશે, પછી વિમલવાહન રાજાનો ભૂતકાળ અવધિજ્ઞાનથી જોશે. જોઈને રાજાને એમ કહેશે કે - તું વિમલવાહન રાજા નથી, તું દેવસેન કે મહાપદ્મ પણ નથી, તું આજથી પૂર્વે ત્રીજા ભવમાં ગોશાલક નામે મંજલિપુત્ર હતો. શ્રમણઘાતક હતો, ચાવત્ છદ્મસ્થપણે મૃત્યુ પામેલ હતો.

તે સમયે સર્વાનુભૂતિ અણગાર સમર્થ હોવા છતાં તારો અપરાધ સમ્યક્ પ્રકારે સહેલ, ખમેલ, તિતિક્ષેલ, અધ્યાસિત કરેલ. એ પ્રમાણે ત્યારે સુનક્ષત્ર અણગારે પણ ચાવત્ અધ્યાસિત કરેલ. જે સમયે શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે પણ સમર્થ હોવા છતાં ચાવત્ અધ્યાસિત કરેલ. પરંતુ હું તે પ્રમાણે સહન ચાવત્ અધ્યાસિત કરીશ નહીં. હું તને મારા તપ-તેજથી તારા ઘોડા, રથ અને સારથિ સહિત એક જ પ્રહારમાં કૂટાઘાત સમાન ભસ્મરાશિ કરી દઈશ.

ત્યારે તે વિમલવાહન રાજા, સુમંગલ અણગારને આમ કહેતા સાંભળીને ક્રોધિત થઈ ચાવત્ દાંત કચકચાવતો, સુમંગલ અણગારને ત્રીજી વખત રથના અગ્રભાગથી પાડી દેશે. ત્યારે તે સુમંગલ અણગાર, વિમલવાહન રાજાએ ત્રીજી વખત પાડી દેતા ક્રોધિત થઈ ચાવત્ દાંત કચકચાવતા આતાપના ભૂમિથી ઉતરશે, ઉતરીને તૈજસ સમુદ્ઘાતથી સમવહત થઈને સાત-આઠ ડગલા પાછા ખસશે, ખસીને વિમલવાહન રાજાને ઘોડા-રથ-સારથિ સહિત પોતાના તપ-તેજથી ભસ્મરાશિ કરી દેશે.

ભગવન્ ! સુમંગલ અણગાર વિમલવાહન રાજાને ઘોડા સહિત ચાવત્ ભસ્મરાશિ કરીને ક્યાં જશે ? ક્યાં ઉત્પન્ન થશે ? ગૌતમ ! સુમંગલ અણગાર ત્યારપછી ઘણા ઉપવાસ, છઠ્ઠ, અષ્ટમ, દશમ, બારસ ચાવત્ વિચિત્ર તપકર્મોથી માસિકી સંલેખના કરી ૬૦ ભક્તોને અનશન વડે ચાવત્ છેદીને, આલોચના-પ્રતિક્રમણ કરીને સમાધિ પ્રાપ્ત થઈ ચંદ્રથી પણ ઊંચે ચાવત્ ૧૦૦ ત્રૈવેચક વિમાનાવાસ ઓળંગી સર્વાર્થસિદ્ધ મહાવિમાનમાં દેવપણે ઉપજશે. ત્યાં દેવોની અજઘન્ય-ઉત્કૃષ્ટ ૩૩-સાગરોપમની સ્થિતિ હોય છે, ત્યાં સુમંગલ દેવની પણ અજઘન્યોત્કૃષ્ટ ૩૩-સાગરોપમની સ્થિતિ થશે.

ભગવન્ ! તે સુમંગલ દેવ તે દેવલોકથી ચ્યવી ક્યા જશે ? ક્યાં ઉત્પન્ન થશે ? તે મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં જન્મ લઈ ચાવત્ સિદ્ધ થશે ચાવત્ સર્વદુઃખોનો અંત કરશે.

સૂત્ર-૬૫૮

ભગવન્ ! વિમલવાહન રાજા, સુમંગલ અણગાર દ્વારા ઘોડા સહિત ચાવત્ ભસ્મરાશિ કરાતા ક્યાં જશે ? ક્યાં ઉત્પન્ન થશે ? હે ગૌતમ ! તે અધઃસપ્તમી પૃથ્વીમાં ઉત્કૃષ્ટ કાળસ્થિતિ નરકમાં નૈરયિકપણે ઉપજશે. ત્યાંથી અનંતર ઉદ્ધર્તીને મત્સ્ય થશે, તે ત્યાં શસ્ત્રવધથી દાહપીડા થતા કાળમાસે કાળ કરીને બીજી વખત પણ અધઃસપ્તમી પૃથ્વીમાં ઉત્કૃષ્ટ કાળ સ્થિતિ નૈરયિકરૂપે ઉપજશે. ત્યાંથી ચ્યવી અનંતર મત્સ્યપણે ઉપજશે.

ત્યાં પણ શસ્ત્રવધથી ચાવત્ મરીને છઠ્ઠી તમા પૃથ્વીમાં ઉત્કૃષ્ટી કાળ સ્થિતિવાળા નરકમાં નૈરયિકપણે ઉપજશે. તે ત્યાંથી ચાવત્ ઉદ્ધર્તીને સ્ત્રીરૂપે ઉપજશે. ત્યાં પણ શસ્ત્રવધથી દાહ પામી ચાવત્ બીજી વખત છઠ્ઠી તમા પૃથ્વીમાં ઉત્કૃષ્ટ કાળ ચાવત્ ઉદ્ધર્તીને ફરી સ્ત્રી થશે.

સ્ત્રીપણામાં ફરી શસ્ત્રવધથી ચાવત્ મરીને પાંચમી ધૂમપ્રભા પૃથ્વીમાં ઉત્કૃષ્ટ કાળ ચાવત્ ઉદ્ધર્તીને ઉરઃપરિસર્પમાં ઉત્પન્ન થશે. ત્યાં પણ શસ્ત્રવધથી ચાવત્ મરીને બીજી વખત પાંચમીમાં ચાવત્ ત્યાંથી ઉદ્ધર્તીને બીજી વખત ઉરઃપરિસર્પમાં ઉપજશે.

ત્યાંથી ચાવત્ મરીને ચોથી પંકપ્રભા પૃથ્વીમાં ઉત્કૃષ્ટ કાળ સ્થિતિમાં ઉપજી ચાવત્ ઉદ્ભૂતિને સિંહપણે ઉપજશે. ત્યાં પણ શસ્ત્રવધથી તે જ પ્રમાણે ચાવત્ મરીને ફરી બીજી વખત ચોથી પંકપ્રભામાં ચાવત્ ઉદ્ભૂતિને બીજી વખત પણ સિંહપણે ઉપજશે.

સિંહપણે ચાવત્ મરીને ત્રીજી વાલુકાપ્રભામાં ઉત્કૃષ્ટકાળ ચાવત્ ઉદ્ભૂતિને પક્ષીમાં ઉત્પન્ન થશે. તેમાં પણ શસ્ત્ર વધથી ચાવત્ મરીને બીજી વખત વાલુકાપ્રભામાં ચાવત્ ઉદ્ભૂતિને બીજી વખત પક્ષી થશે.

પક્ષીપણે ચાવત્ મરીને બીજી શર્કરાપ્રભામાં જશે ચાવત્ ઉદ્ભૂતિને સરિસર્પમાં ઉપજશે. ત્યાં પણ શસ્ત્રવધથી ચાવત્ મરીને ફરી બીજી વખત શર્કરાપ્રભામાં જશે ચાવત્ ઉદ્ભૂતિને સરીસર્પમાં ઉપજશે.

સરિસર્પમાં ચાવત્ મરીને આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં ઉત્કૃષ્ટકાળ સ્થિતિક નરકમાં નૈરયિકપણે ઉપજશે. ચાવત્ ઉદ્ભૂતિને સંઙ્ગીમાં ઉપજશે, ત્યાં પણ શસ્ત્રવધથી ચાવત્ મરીને અસંઙ્ગીમાં ઉપજશે. ત્યાં પણ શસ્ત્રવધથી ચાવત્ મરીને બીજી વખત આ રત્નપ્રભામાં પલ્ચોપમના અસંખ્યાત ભાગ સ્થિતિવાળા નરકાવાસમાં નૈરયિક થશે.

તે ત્યાંથી ઉદ્ભૂતિને ચાવત્ જે આ ખેચર જીવોના ભેદ છે તે થશે. જેમ કે – ચર્મપક્ષી, રોમપક્ષી, સમુદ્ગકપક્ષી, વિતતપક્ષી, તેમાં અનેક લાખ વખત મરી-મરી તેમાં જ વારંવાર જન્મ લેશે. બધે જ શસ્ત્રવધથી દાહવેદના પૂર્વક કાળમાસે કાળ કરીને જે આ ભુજ પરિસર્પના ભેદોમાં ઉપજશે. જેમ કે – ગોધ, નકુલ ઇત્યાદિ પ્રજાપના સૂત્રમાં પદ-૧ માં કહ્યા મુજબ ચાવત્ જાહકાદિ. ત્યાં અનેક લાખ વાર ચાવત્ ખેચરવત બધું કહેવું ચાવત્ ત્યાંથી મરીને જે આ ઉર પરિસર્પના ભેદો છે, જેમ કે – સર્પ, અજગર, આશાલિક, મહોરગ આદિમાં અનેક લાખ વાર ઉપજશે ચાવત્ મરીને જે આ ચતુષ્પદના ભેદો છે, જેમ કે – એકખુર, દ્વિખુર, ગંડીપદ, સનખપદાદિ તેમાં અનેક લાખ વાર ઉપજશે ચાવત્ મરીને જે આ જલચરના ભેદો છે-જેમ કે, મત્સ્ય, કર્છભ ચાવત્ સુંસુમાર તેમાં અનેક લાખ વાર ઉપજશે. ચાવત્ તેમાં મરીને...

જે આ ચતુરિન્દ્રિયના ભેદો છે. જેમ કે – અંધિક, પૌત્રિકાદિ જેમ પન્નવણાસૂત્ર પદ-૧ માં કહ્યા છે ચાવત્ ગોમચકીડો, તેમાં અનેક લાખ ભવોમાં ઉપજી ચાવત્ મરીને...

જે આ તેઢન્દ્રિયના ભેદો છે, જેમ કે – ઉપચિત ચાવત્ હસ્તિસૌંડ, તેમાં અનેક લાખ ભવ કરી ચાવત્ જે આ બેઢન્દ્રિયના ભેદો છે, જેમ કે – પુલાકૃમિ ચાવત્ સમુદ્રલિક્ષા, તેમાં અનેક લાખ ભવ કરીને ચાવત્ મરીને...

જે આ વનસ્પતિકાયના ભેદો છે. જેમ કે – વૃક્ષ, ગુરુચ ચાવત્ કુહગ, તેમાં અનેક લાખ ભવ કરીને ચાવત્ મરીને પછી વિશેષ કટુરસવાળા વૃક્ષો અને વેલોમાં ઉપજશે. બધે જ શસ્ત્રવધથી ચાવત્ મરીને જે આ વાયુકાયિકના ભેદો છે, જેમ કે – પૂર્વવાયુ ચાવત્ શુદ્ધ વાયુ, તેમાં અનેક લાખ ભવો કરીને ચાવત્ મરીને, જે આ તેઉકાયિકના ભેદો છે, જેમ કે – અંગાર ચાવત્ સૂર્યકાંતમણિ નિઃસૂત અગ્નિ આદિમાં અનેક લાખ ભવો કરીને ચાવત્ મરશે.

પછી જે આ અપ્કાયિકના ભેદો છે, જેમ કે ઓસ ચાવત્ ખાઈનું પાણી, તેમાં અનેક લાખ ભવો કરશે ચાવત્ મરી મરીને ફરી. જન્મશે – વિશેષતયા ખારા પાણી તથા ખાઈના પાણીમાં ઉત્પન્ન થશે. બધે જ શસ્ત્રવધથી ચાવત્ મરીને, જે આ પૃથ્વીકાયિકના ભેદો છે, જેમ કે – પૃથ્વી, શર્કરા, ચાવત્ સૂર્યકાંત મણિ, તેમાં અનેક લાખ વખત ચાવત્ ફરી ફરીને જન્મશે. વિશેષતયા તે ખર-બાદર પૃથ્વીકાયિકમાં જન્મશે. બધે જ શસ્ત્રવધથી ચાવત્ મરણ પામીને...

રાજગૃહનગર બહાર વેશ્યારૂપે ઉત્પન્ન થશે. ત્યાં પણ શસ્ત્રવધથી ચાવત્ મરણ પામીને બીજી વખત રાજગૃહ નગરની અંદર વેશ્યાપણે ઉપજશે. ત્યાં પણ શસ્ત્રવધથી ચાવત્ મરણ પામશે.

સૂત્ર-૬૫૯

આ જ જંબૂદ્વીપના ભરતક્ષેત્રમાં વિંધ્યગિરીની તળેટીમાં બેભેલ સંનિવેશમાં બ્રાહ્મણ કુળમાં બાલિકારૂપે જન્મશે. ત્યારે તે બાલિકા બાલ્યભાવ છોડીને યૌવનને પ્રાપ્ત કરશે, ત્યારે તેના માતા-પિતા ઉચિત શુલ્ક અને ઉચિત વિનય દ્વારા પ્રતિરૂપ પતિને પત્નીરૂપે આપશે.

તેણી તેની પત્ની થશે, તે પતિને. ઇષ્ટ, કાંત, ચાવત્ અનુમત ભાંડ કરંડક સમાન, રત્નના પટારા સમાન

સુરક્ષિત, વસ્ત્રોની પેટી સમાન સુસંપરિગૃહ, રત્નકરંડક સમાન સુસારક્ષિત, સુસંગોપિત, શીત કે ઉષ્ણ ચાવત્ પરીષહો ઉપસર્ગ તેને ન સ્પર્શે. એ રીતે રાખી. ત્યારે તે બાલિકા અન્ય કોઈ દિવસે ગર્ભિણી થઈ શ્વસૂર કૂળથી પિયર જાતી એવી માર્ગમાં દાવાગ્રિની જવાલાથી પીડિત થઈ કાળમાસે કાળ કરીને દક્ષિણદિશાના અગ્નિકુમારદેવોમાં દેવપણે થશે.

તે દેવ ત્યાંથી અનંતર ચ્યવીને મનુષ્ય શરીરને પામશે ત્યાં કેવલબોધિને પામશે, પામીને મુંડ થઈને ઘર છોડીને અણગાર પ્રવ્રજ્યા લેશે. ત્યાં પણ શ્રામણ્ય વિરાધી કાળમાસે કાળ કરીને દક્ષિણના અસુરકુમાર દેવોમાં દેવપણે ઉપજશે. તે ત્યાંથી ચાવત્ ઉદ્ભૂતિને મનુષ્ય શરીર પામીને, પૂર્વવત્ ચાવત્ ત્યાં પણ શ્રામણ્ય વિરાધી કાળમાસે ચાવત્ કરીને દક્ષિણ દિશામાં નાગકુમાર દેવોમાં દેવપણે ઉપજશે. તે ત્યાંથી અનંતર ચ્યવીને૦ આ આલાવાઓ વડે દક્ષિણ દિશાના સુવર્ણકુમારોમાં, એ રીતે વિદ્યુત્કુમારોમાં ઉત્પન્ન થશે, આ રીતે અગ્નિકુમાર દેવોને છોડીને ચાવત્ દક્ષિણ દિશાના સ્તનિતકુમારોમાં ઉત્પન્ન થશે.

તે ત્યાંથી ચાવત્ ઉદ્ભૂતિને મનુષ્ય શરીર પામશે ચાવત્ શ્રામણ્ય વિરાધી જ્યોતિષ્ક દેવોમાં ઉત્પન્ન થશે, તે ત્યાંથી અનંતર ચ્યવીને મનુષ્ય શરીર પામીને ચાવત્ અવિરાહિત શ્રામણ્યથી કાળમાસે કાળ કરીને સૌધર્મકલ્પે દેવપણે ઉપજશે. તે ત્યાંથી અનંતર ચ્યવીને મનુષ્ય શરીર પામીને કેવલિબોધિ પામશે, ત્યાં પણ શ્રામણ્ય વિરાધ્યા વિના કાળમાસે કાળ કરીને ઈશાનકલ્પે દેવપણે ઉત્પન્ન થશે.

તે ત્યાંથી ચ્યવીને મનુષ્ય શરીર પામશે, ત્યાં પણ શ્રામણ્ય વિરાધ્યા વિના કાળમાસે કાળ કરીને સનત્કુમાર કલ્પે દેવપણે ઉપજશે. તે ત્યાંથી ચ્યવીને૦ એ પ્રમાણે જેમ સનત્કુમાર, તેમ બ્રહ્મલોક, મહાશુક્ર, આનત, આરણમાં ઉપજશે. ત્યાંથી ચાવત્ શ્રામણ્ય વિરાધ્યા વિના કાળમાસે કાળ કરી સર્વાર્થસિદ્ધ મહાવિમાનમાં દેવપણે ઉત્પન્ન થશે.

તે ત્યાંથી અનંતર ચ્યવીને મહાવિદેહ વર્ષક્ષેત્રમાં જે આ કુળો છે – ધનાઢ્ય ચાવત્ અપરિભૂત, તેવા પ્રકારના કુળમાં પુત્રરૂપે જન્મશે. એ પ્રમાણે જેમ 'ઉવવાઈ'માં દઢપ્રતિજ્ઞની વક્તવ્યતા કહી છે, તે સમગ્ર વક્તવ્યતા સંપૂર્ણ અહીં કહેવી ચાવત્ ઉત્તમ કેવળ જ્ઞાનદર્શન ઉત્પન્ન થશે.

ત્યારે તે દઢપ્રતિજ્ઞ કેવલી પોતાનો અતીતકાળ ઉપયોગપૂર્વક જોશે. જોઈને શ્રમણ નિર્ગ્રંથોને બોલાવશે, બોલાવીને આમ કહેશે – હે આર્યો ! હું દીર્ઘકાળ પૂર્વે ગોશાલક નામક મંજલિપુત્ર હતો. શ્રમણઘાતક ચાવત્ છન્નસ્થપણે જ કાળ પામ્યો. હે આર્યો ! તે પાપમૂલક કર્મોના ફળરૂપે. હું અનાદિ અનંત દીર્ઘમાર્ગવાળા ચાતુરંત સંસાર કાંતારમાં ભમ્યો. તેથી હે આર્યો ! તમારામાંથી કોઈએ પણ આચાર્ય પ્રત્યનીક, ઉપાધ્યાય પ્રત્યનીક, આચાર્ય-ઉપાધ્યાયના અયશ-અવર્ણ-અકીર્તિ કરનારા ન થવું. મેં જે રીતે અનાદિ અનંત ચાવત્ સંસારકાંતારનું ભ્રમણ કર્યું, તેમ તમે સંસારાટવીમાં પરિભ્રમણ ન કરજો.

ત્યારે તે શ્રમણ નિર્ગ્રંથો દઢપ્રતિજ્ઞ કેવલીની પાસે આ વાત સાંભળી, અવધારી, ભયભીત થયા, ત્રાસ પામ્યા, સંસારના ભયથી ઉદ્વિગ્ન થઈ દઢપ્રતિજ્ઞ કેવલીને વંદન-નમન કરશે. કરીને તે સ્થાનની આલોચના, નિંદા ચાવત્ તપશ્ચરણ નો સ્વીકાર કરશે.

ત્યારપછી તે દઢપ્રતિજ્ઞ કેવલી ઘણા વર્ષો કેવલપર્યાયને પાળીને, પોતાના આયુષ્યને શેષ જાણીને ભક્ત પ્રત્યાખ્યાન કરશે. એ પ્રમાણે જેમ 'ઉવવાઈ' સૂત્રમાં કહ્યું. તેમ ચાવત્ સર્વે દુઃખોનો અંત કરશે.

ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે, ચાવત્ વિચરે છે.

શતક-૧૫ નો મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૬

સૂત્ર-૬૬૦

એક ગાથા દ્વારા આ શતકનાં ૧૪ ઉદ્દેશાનો નામોલ્લેખ કરે છે- અધિકરણી, જરા, કર્મ, ચાવતીય, ગંગદત્ત, સ્વપ્ન, ઉપયોગ, લોક, બલિ, અવધિ, દ્વીપ, ઉદધિ, દીક્ષા, સ્તનિત.

શતક-૧૬, ઉદ્દેશો-૧ 'અધિકરણી'

સૂત્ર-૬૬૧, ૬૬૨

૬૬૧. તે કાળે, તે સમયે રાજગૃહમાં ચાવત્ પર્યુપાસના કરતા આ પ્રમાણે કહ્યું - ભગવન્ ! શું અધિકરણમાં વાયુકાય ઉત્પન્ન થાય છે ? હા, થાય છે. ભગવન્ ! શું તે સ્પર્શને મરે છે કે સ્પર્શ્યા વિના મરે છે ? ગૌતમ ! સ્પર્શને મરે છે, સ્પર્શ્યા વિના નહીં. ભગવન્ ! તે સશરીરી નીકળે છે કે અશરીરી નીકળે છે ? એ પ્રમાણે જેમ શતક- ૨ નાં સ્કંદક ઉદ્દેશામાં કહ્યું તેમ ચાવત્ શરીરરહિત થઈને જતો નથી.

૬૬૨. ભગવન્ ! અંગારકારિકા(સગડી)માં અગ્નિકાય કેટલો કાળ રહે છે ? ગૌતમ ! જઘન્યથી અંતર્મૂર્ત્ત, ઉત્કૃષ્ટથી ત્રણ રાત્રિદિવસ. ત્યાં બીજા વાયુકાયિક જીવ પણ ઉત્પન્ન થાય છે. કેમ કે વાયુકાય વિના અગ્નિકાય પ્રજવલિત થતા નથી.

સૂત્ર-૬૬૩

ભગવન્ ! લોઢું તપાવવાની ભઠ્ઠીમાં તપેલ લોઢાને સાણસી વડે ઊંચું-નીચું કરનાર પુરુષને કેટલી ક્રિયાઓ લાગે છે ? ગૌતમ ! જ્યાં સુધી તે પુરુષ લોઢું તપાવવાની ભઠ્ઠીમાં લોઢાની સાણસી વડે લોઢાને ઊંચું-નીચું કરે છે, ત્યાં સુધી તે પુરુષ કાયિકી ચાવત્ પ્રાણાતિપાત ક્રિયા સુધીની પાંચે ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે. જે જીવોનું શરીર લોઢું બનેલ છે, લોઢાની ભઠ્ઠી-સાણસી બની છે, અંગારા બનેલ છે, અંગાર કહ્ણિણી, ધમણ બની છે, તે બધા જીવોને પણ કાયિકી આદિ પાંચે ક્રિયાઓ સ્પૃષ્ટ થાય છે.

ભગવન્ ! લોહભઠ્ઠીમાંથી, લોઢાને, લોહસાણસી વડે પકડીને એરણ પર રાખતા અને ઉપાડતા પુરુષને કેટલી ક્રિયાઓ લાગે છે ? ગૌતમ ! જ્યાં સુધી લોહ ભઠ્ઠીમાંથી લોઢાને સાણસી વડે પકડીને ચાવત્ રાખે છે, ત્યાં સુધી તે પુરુષ કાયિકી ચાવત્ પ્રાણાતિપાતિકી પાંચે ક્રિયાથી સ્પૃષ્ટ થાય છે. જે જીવોના શરીરથી લોઢું-સાણસી-ઘણ-હથોડો-ઐરણ-ઐરણનું લાકડું બનેલ છે, ઉદક ઢોણી બની છે, અધિકરણ શાળા બની છે, તે બધા જીવો કાયિકી આદિ પાંચે ક્રિયાઓથી સ્પૃષ્ટ થાય છે.

સૂત્ર-૬૬૪, ૬૬૫

૬૬૪. ભગવન્ ! જીવ, અધિકરણી છે કે અધિકરણ ? ગૌતમ ! જીવ, અધિકરણી પણ છે અને અધિકરણ પણ છે. ભગવન્ ! આમ કેમ કહો છો ? ગૌતમ ! અવિરતિને આશ્રીને તે બંને કહેલ છે.

ભગવન્ ! નૈરયિક, શું અધિકરણી કે અધિકરણ છે ? ગૌતમ ! અધિકરણી પણ છે, અધિકરણ પણ છે. એ પ્રમાણે જેમ જીવમાં કહ્યું તેમ નૈરયિકમાં પણ કહેવું, એ પ્રમાણે નિરંતર વૈમાનિક સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! જીવ, શું સાધિકરણી છે કે નિરધિકરણી ? ગૌતમ ! સાધિકરણી છે, નિરધિકરણી નથી. આમ કેમ કહ્યું પ્રશ્ન. ગૌતમ ! અવિરતિને આશ્રીને કહ્યું ચાવત્ નિરધિકરણી નથી. ચાવત્ વૈમાનિક આમ કહેવું.

ભગવન્ ! શું જીવ, આત્માધિકરણી છે, પરાધિકરણી છે, તદુભયાધિકરણી છે ? ગૌતમ ! તે ત્રણે છે. ભગવન્ ! એમ કેમ કહો છો કે ચાવત્ તદુભયાધિકરણી પણ છે. ગૌતમ ! અવિરતિને આશ્રીને તે પ્રમાણે કહ્યું ચાવત્ તદુભયાધિકરણી પણ છે, આ પ્રમાણે વૈમાનિક સુધી જાણવું.

ભગવન્ ! શું જીવોના અધિકરણ આત્મપ્રયોગથી થાય છે, પરપ્રયોગથી થાય છે કે તદુભયપ્રયોગથી થાય છે ?

ગૌતમ ! જીવોનું અધિકરણ આ ત્રણેથી થાય છે. ભગવન્ ! એમ કેમ કહો છો ? ગૌતમ ! અવિરતિને આશ્રીને. તેથી કહ્યું કે યાવત્ તદુભય પ્રયોગથી થાય છે. આ પ્રમાણે વૈમાનિક સુધી જાણવું.

૬૬૫. ભગવન્ ! શરીર કેટલા પ્રકારે છે ? ગૌતમ ! પાંચ પ્રકારે- ઔદારિક, વૈક્રિય, આહારક, તૈજસ, કાર્મણ.

ભગવન્ ! ઇન્દ્રિયો કેટલી કહી છે ? ગૌતમ ! પાંચ. તે આ - શ્રોત્રેન્દ્રિય, ચક્ષુરિન્દ્રિય, ઘ્રાણેન્દ્રિય, જીહ્વેન્દ્રિય અને સ્પર્શનેન્દ્રિય.

ભગવન્ ! યોગ કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! ત્રણ. તે આ - મનોયોગ, વચનયોગ, કાયયોગ.

ભગવન્ ! ઔદારિક શરીર બાંધતો જીવ અધિકરણી છે કે અધિકરણ ? ગૌતમ ! બંને છે. ભગવન્ ! એમ કેમ કહો છો કે બંને છે ? ગૌતમ ! અવિરતિને આશ્રીને યાવત્ અધિકરણ પણ છે.

ભગવન્ ! પૃથ્વીકાયિક, ઔદારિક શરીર બાંધતા અધિકરણી છે કે અધિકરણ ? પૂર્વવત્. એ પ્રમાણે મનુષ્ય સુધી કહેવું. એ રીતે વૈક્રિયશરીરમાં પણ જાણવું. વિશેષ એ કે - જેને જે શરીર હોય, તે તેને કહેવું.

ભગવન્ ! આહારક શરીર બાંધતો જીવ અધિકરણી છે ? પ્રશ્ન. ગૌતમ ! અધિકરણી પણ છે. અધિકરણ પણ છે. એમ કેમ કહ્યું ? ગૌતમ ! પ્રમાદને આશ્રીને એમ કહ્યું કે યાવત્ અધિકરણ પણ છે. એ પ્રમાણે મનુષ્યમાં પણ જાણવું. તૈજસ શરીર, ઔદારિકવત્ જાણવું. વિશેષ એ કે - સર્વે જીવોને કહેવા. કાર્મણ શરીર પણ એ પ્રમાણે છે.

ભગવન્ ! શ્રોત્રેન્દ્રિયને બાંધતો જીવ અધિકરણી કે અધિકરણ છે ? એ પ્રમાણે જેમ ઔદારિક શરીર કહ્યું, તેમ શ્રોત્રેન્દ્રિય પણ કહેવું. વિશેષ એ કે - જેને શ્રોત્રેન્દ્રિય હોય, તેને કહેવી. એ પ્રમાણે ચક્ષુ-ઘ્રાણ-જીભ-સ્પર્શનેન્દ્રિય પણ કહેવી. વિશેષ એ કે - જેને જે ઇન્દ્રિય હોય, તેને તે પ્રકારે કહેવું.

ભગવન્ ! મનોયોગને બાંધતો જીવ અધિકરણી છે કે અધિકરણ ? એ પ્રમાણે જેમ શ્રોત્રેન્દ્રિયમાં કહ્યું, તેમ બધું કહેવું. વચનયોગ એ પ્રમાણે જ છે. વિશેષ એ કે - એકેન્દ્રિયોને વર્જવા. એ પ્રમાણે કાયયોગ પણ કહેવો. વિશેષ એ કે સર્વે જીવોને વૈમાનિક સુધી કહેવા. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે.

શતક-૧૬, ઉદ્દેશ-૧નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૬, ઉદ્દેશો-૨ ' જરા '

સૂત્ર-૬૬૬

રાજગૃહ નગરમાં યાવત્ ગૌતમસ્વામીએ આમ પૂછ્યું - ભગવન્ ! શું જીવોને જરા અને શોક હોય ? ગૌતમ ! તે બંને હોય. ભગવન્ ! એમ કેમ કહ્યું ? ગૌતમ ! જે જીવો શારીરિક વેદના વેદે છે, તે જીવોને જરા હોય છે. જે જીવો માનસિક વેદના વેદે છે, તેઓને શોક હોય છે. તેથી આ પ્રમાણે કહ્યું છે. એ પ્રમાણે નૈરયિકોને પણ જાણવું. એ પ્રમાણે સ્તનિતકુમાર સુધી જાણવું.

ભગવન્ ! પૃથ્વીકાયિકને જરા અને શોક હોય ? ગૌતમ ! પૃથ્વીકાયિકને જરા હોય, શોક નહીં. ભગવન્ ! એમ કેમ કહ્યું ? ગૌતમ ! પૃથ્વીકાયિક શારીરિક વેદના વેદે છે, માનસિક વેદના ન વેદે, તેથી કહ્યું. એ પ્રમાણે ચક્રિન્દ્રિય સુધી જાણવું. બાકીના જીવની માફક જાણવા. વૈમાનિક સુધી આમ કહેવું. ભગવન્ ! તે એમ જ છે યાવત્ પર્યુપાસે છે

સૂત્ર-૬૬૭

તે કાળે, તે સમયે દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક, વજ્રપાણી, પુરંદર યાવત્ ભોગ ભોગવતો વિચરતો હતો. આ સંપૂર્ણ જંબૂદ્વીપ દ્વીપને પોતાના વિપુલ અવધિજ્ઞાન દ્વારા ઉપયોગપૂર્વક જોતા શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને જંબૂદ્વીપમાં જુએ છે. એ પ્રમાણે જેમ ત્રીજા શતકમાં ઇશાનને કહેલ, તે પ્રમાણે શકને પણ કહેવો. વિશેષ એ કે - આભિયોગિક દેવોને બોલાવતો નથી, પદાતિસેનાના અધિપતિ હરીઐગમેષી દેવ છે, સુઘોષા ઘંટા છે, પાલક વિમાનકારી છે, પાલકવિમાન નો નિર્યાણ માર્ગ ઉત્તર દિશા છે, અગ્નિકોણમાં રતિકર પર્વત છે. બાકી પૂર્વવત્ યાવત્ ભગવંતને નામ કહી, પર્યુપાસે

છે. ભગવંતે ધર્મકથા કહી, યાવત્ પર્ષદા પાછી ગઈ.

ત્યારે તે શકેન્દ્ર, ભગવંત પાસે ધર્મ સાંભળી, અવધારી, હર્ષિત, સંતુષ્ટ થઈ ભગવંતને વંદન, નમસ્કાર કર્યા. કરીને આમ કહ્યું- ભગવન્ ! અવગ્રહ કેટલા ભેદ છે ? શક ! પાંચ ભેદ છે- દેવેન્દ્રાવગ્રહ, રાજાવગ્રહ, ગાથાપતિઅવગ્રહ, સાગારિકાવગ્રહ, સાધર્મિકાવગ્રહ.

ભગવન્ ! જે આ આજકાલ શ્રમણ નિર્ગ્રન્થો વિચરે છે, તેઓને હું અવગ્રહની અનુજ્ઞા આપું છું, એમ કહીને ભગવંતને વંદન-નમસ્કાર કરે છે. કરીને તે જ દિવ્ય ચાનવિમાનમાં ચઢે છે, ચઢીને જે દિશામાંથી આવ્યો હતો, તે જ દિશામાં પાછો ગયો.

ભગવન્ ! એમ આમંત્રી, ગૌતમસ્વામીએ શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વંદન-નમસ્કાર કરીને આમ કહ્યું - ભગવન્ ! દેવેન્દ્ર દેવરાજ શકે, જે આપને પૂર્વોક્ત અવગ્રહ વિષે કહ્યું, તે અર્થ સત્ય છે ? હા, સત્ય છે.

સૂત્ર-૬૬૮

ભગવન્ ! દેવરાજ દેવેન્દ્ર શક, સમ્યગ્વાદી છે કે મિથ્યાવાદી ? ગૌતમ ! સમ્યગ્વાદી છે, મિથ્યાવાદી નથી. ભગવન્ ! દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક, સત્યા, મૃષા, સત્યામૃષા કે અસત્યામૃષા ભાષા બોલે છે ? ગૌતમ ! સત્યભાષા પણ બોલે છે યાવત્ અસત્યામૃષા પણ ભાષા બોલે છે.

ભગવન્ ! શકેન્દ્ર સાવધ ભાષા બોલે કે અનવધ ? ગૌતમ ! સાવધ ભાષા પણ બોલે, નિરવધ પણ. ભગવન્ ! એમ કેમ કહો છો ? ગૌતમ ! જ્યારે શકેન્દ્ર, સૂક્ષ્મકાયને મુખ ઢાંક્યા વિના બોલે છે, ત્યારે તે સાવધ ભાષા બોલે છે, જ્યારે સૂક્ષ્મકાયને મુખ ઢાંકીને બોલે છે, ત્યારે તે અનવધ ભાષા બોલે છે. તેથી પૂર્વવત્ કહ્યું યાવત્ બોલે છે.

ભગવન્ ! શકેન્દ્ર ભવસિદ્ધિક છે કે અભવસિદ્ધિક છે ? સમ્યગ્દષ્ટિ છે ? એ રીતે જેમ શતક- ૩ના મોક ઉદ્દેશામાં સનત્કુમારના વર્ણનમાં કહ્યું તેમ યાવત્ શકેન્દ્ર ભવ્યસિદ્ધિક, સમ્યગ્દષ્ટિ, ચરિમ છે, અચરિમ નથી.

સૂત્ર-૬૬૯

ભગવન્ ! જીવો, ચેતનકૃત કર્મો કરે છે કે અચેતનકૃત કર્મો કરે છે ? ગૌતમ ! જીવો ચેતનકૃત કર્મો કરે છે, અચેતન કૃત નહીં. ભગવન્ ! એમ કેમ કહો છો ?

ગૌતમ ! જીવોને આહારોપચિત, શરીરોપચિત, કલેવર રૂપે ઉપચિત પુદ્ગલો છે, તે તથા-તથારૂપે પરિણત થાય છે, તેથી હે આયુષ્યમાન્ શ્રમણો ! કર્મો અચેતનકૃત નથી. તે પુદ્ગલો દુઃસ્થાનરૂપ, દુઃશર્યારૂપ, દુનિષધારૂપથી તે-તે રૂપે પરિણમે છે. તેથી હે આયુષ્યમાન્ શ્રમણો ! કર્મ અચેતનકૃત નથી તે પુદ્ગલો આતંકરૂપે, સંકલ્પરૂપે અને મરણાંતરૂપે પરિણત થઈને જીવના વધને માટે થાય છે, તેથી હે આયુષ્યમાન્ શ્રમણો ! કર્મ અચેતનકૃત નથી. તેથી કહ્યું કે યાવત્ કર્મ ચેતનકૃત હોય છે.

એ પ્રમાણે નૈરયિકથી વૈમાનિક પર્યન્ત જાણવું. ભગવન્ ! તે એમ જ છે. તે એમ જ છે.

શતક-૧૬, ઉદ્દેશા-૨નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૬, ઉદ્દેશો-૩ ' કર્મ '

સૂત્ર-૬૭૦

રાજગૃહે યાવત્ આમ પૂછ્યું - ભગવન્ ! કર્મપ્રકૃતિઓ કેટલા પ્રકારે છે ? ગૌતમ ! આઠ. તે આ - જ્ઞાનાવરણીય યાવત્ અંતરાય. એ પ્રમાણે વૈમાનિક સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! જીવ, જ્ઞાનાવરણીય કર્મને વેદતો કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ વેદે છે ? ગૌતમ ! આઠ. એ પ્રમાણે જેને 'પન્નવણા'માં 'વેદ-વેદ' પદમાં કહ્યું, તે બધું જ અહીં કહેવું. વેદબંધ, બંધવેદ અને બંધ-બંધ પદ પણ તેમજ કહેવા યાવત્ વૈમાનિક. ભગવંત ! તે એમ જ છે.

સૂત્ર-૬૭૧

ત્યારે શ્રમણ ભગવંત મહાવીર, અન્ય કોઈ દિવસે રાજગૃહ નગરના ગુણશીલ ચૈત્યથી નીકળ્યા, નીકળીને બાહ્ય જનપદ વિહારથી વિચરે છે. તે કાળે, તે સમયે ઉદ્ધૂકતીર નામે નગર હતું. તે નગરની બહાર ઈશાન ખૂણામાં એક જંબૂ નામે ચૈત્ય હતું. નગર અને ચૈત્યનું વર્ણન ઉપવાર્ધ સૂત્રાનુસાર કરવું.

ત્યારે ભગવંત મહાવીર અન્ય કોઈ દિવસે પૂર્વાનુપૂર્વી ચાલતા ચાવત્ એકજંબૂ ચૈત્યે સમોસર્યા ચાવત્ પર્ષદા દર્શનાર્થે આવી, ધર્મ શ્રવણ કરી પાછી ગઈ.

ભગવન્ ! એમ સંબોધીને ગૌતમસ્વામીએ ભગવંતને વંદન, નમસ્કાર કર્યા. વાંદી-નમીને કહ્યું કે - ભગવન્ ! ભાવિતાત્મા અણગાર નિરંતર છઠ્ઠ તપ કરતા ચાવત્ આતાપના લેતા, દિવસના પૂર્વાર્ધમાં પોતાના હાથ, પગ, બાજુ કે જંધાને સંકોચવું કે પ્રસારવું ન કલ્પે, પણ પશ્ચિમાર્ધમાં પોતાના હાથ, પગ ચાવત્ જંધાને સંકોચવી કે પ્રસારવી કલ્પે છે. તેને લટકતા મશા હોય, કોઈ વૈધ, તે જુએ, ઋષિને ભૂમિ ઉપર સૂવડાવે, પછી મશાને કાપે. હે ભગવન્ ! જે છેદે તેને કેટલી ક્રિયા લાગે ? જેના મશા છેદાય તેને એક ધર્માતરાય સિવાય બીજી ક્રિયા ન લાગે ? હા, ગૌતમ ! તેમજ છે. ચાવત્ અણગારને ધર્માન્તરાય થાય છે. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે.

શતક-૧૬, ઉદ્દેશા-૩નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૬, ઉદ્દેશો-૪ ' જાવંતિય'

સૂત્ર-૬૭૨

રાજગૃહ નગરમાં ચાવત્ ગૌતમસ્વામીએ આમ પૂછ્યું - ભગવન્ ! હંમેશા ગ્લાન(અમનોજ્ઞ) આહાર કરનાર શ્રમણ નિર્ગ્રંથ જેટલા કર્મોની નિર્જરા કરે, શું તેટલા કર્મ નરકમાં નૈરયિક એક વર્ષમાં, અનેક વર્ષોમાં, સો વર્ષોમાં ખપાવે ? ના, તે અર્થ સમર્થ નથી.

ભગવન્ ! ચોથભક્ત કરનાર શ્રમણ નિર્ગ્રંથ જેટલા કર્મોની નિર્જરા કરે, એટલા કર્મો નરકમાં નૈરયિક સો વર્ષોમાં, અનેક સો વર્ષોમાં, હજાર વર્ષોમાં, લાખ વર્ષોમાં ખપાવે છે ? ના, તે અર્થ સમર્થ નથી.

ભગવન્ ! છઠ્ઠભક્તિ શ્રમણ નિર્ગ્રંથ જેટલા કર્મો નિર્જરે એટલા કર્મો નરકમાં નૈરયિક હજાર વર્ષમાં, હજારો વર્ષમાં, લાખ વર્ષોમાં ખપાવે ? ના, તે અર્થ સમર્થ નથી.

ભગવન્ ! અષ્ટભક્તિ શ્રમણ નિર્ગ્રંથ જેટલા કર્મો ખપાવે, એટલા કર્મો નરકમાં નૈરયિક લાખ વર્ષે, લાખો વર્ષે, કરોડ વર્ષે ખપાવે ? ના, તે અર્થ સમર્થ નથી.

ભગવન્ ! દશમ ભક્તિ શ્રમણ નિર્ગ્રંથ જેટલા કર્મો નિર્જરે એટલા કર્મો નરકમાં નૈરયિક કરોડ વર્ષે, કરોડો વર્ષે, કોડાકોડી વર્ષે ખપાવે ? ના, તે અર્થ સમર્થ નથી.

ભગવન્ ! એમ કેમ કહો છો ? અન્નગ્લાયક શ્રમણ નિર્ગ્રંથ જેટલા કર્મો નિર્જરે એટલા કર્મો નરકમાં નૈરયિક એક વર્ષે, અનેક વર્ષોમાં, સો વર્ષમાં કે હજાર વર્ષમાં ન ખપાવે, ચતુર્થભક્તિ જેટલા ઇત્યાદિ પૂર્વોક્ત કથન કહેવું ચાવત્ કોડાકોડી વર્ષે ન ખપાવે ?

ગૌતમ ! જેમ કોઈ વૃક્ષ પુરુષ, જરા જર્જરીત દેહવાળો, જેની ચામડી શિથિલ હોવાથી સંકોચાઈને કરચલી-વાળી થઈ હોય, દાંતની પંક્તિ ઘણા દાંતો પડી જવાથી, થોડા દાંત રહ્યા હોય, જે ગરમી અને તરસથી પીડાતો હોય, જે આતુર, ભૂખ્યો, તરસ્યો, દુર્બળ, કલાંત હોય તેવો વૃક્ષ એક મોટા કોશાંબ વૃક્ષની સૂકી-જટીલ-ગંઠિલ-ચીકણી-વાંકી-નિરાધાર ગંડિકા ઉપર કુંઠિત પરસુ વડે પ્રહાર કરે, તે વખતે તે પુરુષ મોટા મોટા અવાજો કરે તો પણ તે લાકડીના મોટા-મોટા ટુકડા ન કરી શકે, આ પ્રમાણે હે ગૌતમ ! નૈરયિકોએ પોતાના પાપકર્મો ગાઢ કર્યા હોય, ચીકણા કર્યા હોય એ પ્રમાણે છઠ્ઠા શતક મુજબ ચાવત્ મહાપર્યવસાણા(મોક્ષરૂપ ફળવાળા) ન થાય.

જેમ કોઈ પુરુષ એરણ ઉપર ઘણની ચોંટ મારતો મોટા-મોટા શબ્દોથી ચાવત્ મહાપર્યવસાનવાળો ન થાય. જેમ કોઈ પુરુષ તરણ, બલવાન ચાવત્ મેઘાવી, નિપુણ, શિલ્પોપક હોય, તે એક મોટા શાલ્મલી વૃક્ષની ભીની, અજટીલ, અગંઠિલ, અચિક્કણ, અવઠ્ઠ, આધાર ઉપર રહેલ ગંડિકા ઉપર તીક્ષ્ણ કૂહાડીથી પ્રહાર કરે તો જોરજોરથી શબ્દો કર્યા વિના, સરળતાથી તેના મોટા-મોટા ટૂકડા કરી દે છે. આ જ પ્રમાણે હે ગૌતમ ! જે શ્રમણ નિર્ગ્રન્થોએ પોતાના કર્મો યથા-બાદર, શિથિલ, નિષ્ઠિત કર્યા હોય ચાવત્ જલદીથી નષ્ટ થઈ જાય છે. જેટલા-તેટલામાં ચાવત્ મહાપર્યવસાન વાળા થાય છે.

હે ગૌતમ ! જેમ કોઈ પુરુષ સૂકા તૃણના પૂળાને ચાવત્ અગ્નિમાં નાંખે તો તે જલદી બળી જાય છે, તેમ ઇત્યાદિ શતક-૬માં જેમ કહ્યું તેમ તપેલા લોહ ઉપર જળર્નિદુ ચાવત્ મહાપર્યવસાન વાળા થાય છે. તેથી હે ગૌતમ ! એમ કહ્યું કે - અન્નગ્લાયક શ્રમણ નિર્ગ્રન્થ જેટલા કર્મ નિર્જરે ચાવત્ કોડાકોડ વરસે પણ ન ખપાવે.

ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે, ચાવત્ વિચરે છે.

શતક-૧૬, ઉદ્દેશા-૪નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૬, ઉદ્દેશો-૫ 'ગંગદત્ત'

સૂત્ર-૬૭૩ થી ૬૭૫

૬૭૩. તે કાળે, તે સમયે ઉલ્લૂકતીર નામે નગર હતું. એકજંબૂક ચૈત્ય હતું. તે કાળે, તે સમયે ભગવંત મહાવીર સ્વામી પધાર્યા, પર્યટા પાછી ગઈ. નગર અને ચૈત્યનું વર્ણન ઉપવાઈ સૂત્રાનુસાર જાણવું.

તે કાળે, તે સમયે દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક, વજ્રપાણી, એ રીતે જેમ બીજા ઉદ્દેશામાં કહ્યું, તેમ દિવ્ય યાન વિમાન વડે આવ્યા. ચાવત્ જ્યાં શ્રમણ ભગવંત મહાવીર હતા, ત્યાં આવીને ચાવત્ નમીને આમ કહ્યું - ભગવન્ ! મહર્જિક ચાવત્ મહાસૌખ્ય દેવ બાહ્ય પુદ્ગલોને ગ્રહણ કર્યા વિના અહીં આવવાને સમર્થ છે ? ના, તે અર્થ સમર્થ નથી.

ભગવન્ ! મહર્જિક ચાવત્ મહાસૌખ્ય દેવ બાહ્ય પુદ્ગલ ગ્રહણ કરીને અહીં આવવા સમર્થ છે ? હા, સમર્થ છે.

ભગવન્ ! મહર્જિક દેવો એ પ્રમાણે આ આલાવાથી ૧.આવવા, ૨.જવા, ૩.બોલવા,ઉત્તર દેવા, ૪.આંખ ખોલવા કે બંધ કરવા, ૫.સંકોચન કે પ્રસારણમાં, ૬.સ્થાન-શય્યા-નિષઘા કરવામાં, ૭.વિકુર્વણા કરવામાં, ૮.પરિચારણા કરવામાં સમર્થ છે ? ચાવત્ હા, સમર્થ છે. આ આઠ ઉત્ક્રિષ્ઠ પ્રશ્નોના ઉત્તરો પૂછ્યા, પૂછીને સંભ્રમપૂર્વક વંદન કર્યા, કરીને તે જ દિવ્ય યાન વિમાનમાં આરૂઢ થઈને, જે દિશાથી આવેલો, તે જ દિશામાં પાછો ગયો.

૬૭૪. ભગવન્ ! એમ સંબોધીને ગૌતમસ્વામીએ શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વંદન, નમન કરીને આમ પૂછ્યું - અન્ય કોઈ દિવસોમાં હે ભગવન્ ! દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક આપ દેવાનુપ્રિયને વંદન, નમન, સત્કાર, ચાવત્ પર્યુપાસના કરે છે, પણ હે ભગવન્ ! આજે શકેન્દ્ર આપને આઠ પ્રશ્નોના ઉત્તર પૂછીને સંભ્રાંતતાથી વંદન, નમન ચાવત્ કરીને જલદી ચાલ્યો ગયો, તેનું શું કારણ ? ગૌતમાદિને આમંત્રીને ભગવંતે કહ્યું -

હે ગૌતમ ! તે કાળે, તે સમયે મહાશુક કલ્પના મહાસામાન્ય નામના વિમાનમાં મહર્જિક ચાવત્ મહાસૌખ્ય બે દેવો એક જ વિમાનમાં દેવપણે ઉત્પન્ન થયા. તેમાં એક માયી મિથ્યાદષ્ટિ, બીજો અમાયી સમ્યગ્દષ્ટિ હતો. ત્યારે તે માયીમિથ્યાદષ્ટિ ઉપપન્નક દેવે, તે અમાયી સમ્યગ્દષ્ટિ ઉપપન્નક દેવને આમ કહ્યું - પરિણમતા પુદ્ગલ પરિણત ન કહેવાય, અપરિણત કહેવાય. કેમ કે તે પરિણત થઈ રહ્યા છે. તેથી આવા પુદ્ગલો પરિણત નથી, અપરિણત છે.

ત્યારે અમાયી સમ્યગ્દષ્ટિ દેવે માયી મિથ્યાદષ્ટિ દેવને કહ્યું કે - પરિણમતા પુદ્ગલ પરિણત કહેવાય, અપરિણત નહીં, કેમ કે તે પુદ્ગલો પરિણમી રહ્યા છે, માટે પરિણત છે, અપરિણત નથી. આમ કહીને અમાયી સમ્યગ્-દષ્ટિ દેવે, તેને પરાજિત કર્યો.

ત્યારે અમાયી સમ્યગ્દષ્ટિ દેવે અવધિજ્ઞાન પ્રયોજીને મને જોયો, જોઈને તેને એવો વિચાર ચાવત્ ઉત્પન્ન

થયો કે - શ્રમણ ભગવંત મહાવીર જંબૂઝીપના ભરતક્ષેત્રમાં ઉદ્ધૂકાતીર નગરમાં એકજંબૂક ચૈત્યમાં યથાપ્રતિરૂપ અવગ્રહ લઈ યાવત્ વિચરે છે. તો મારે માટે શ્રેયસ્કર છે કે હું ભગવંતને વાંદી યાવત્ પર્યુપાસીને આ પ્રશ્ન પૂછીને ઉત્તર મેળવું. એ પ્રમાણે વિચાર કર્યો, કરીને ૪૦૦૦ સામાનિક દેવોના પરિવાર સાથે સૂર્યાભદેવની માફક યાવત્ નિર્દોષનાદિત શબ્દો સહ જંબૂઝીપના ભરતક્ષેત્રમાં ઉદ્ધૂકાતીર નગરમાં એકજંબૂક ચૈત્યમાં મારી પાસે આવવા નીકળ્યો. ત્યારે તે દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક તે દેવની દિવ્ય દેવઋદ્ધિ, દેવધૃતિ, દેવાનુભાગ, તેજોલેશ્યાને સહન ન કરવાથી મને આઠ ઉક્ષિપ્ત પ્રશ્ન-વ્યાકરણ પૂછી સંભ્રાતપણે યાવત્ ગયો.

૬૭૫. જ્યારે શ્રમણ ભગવંત મહાવીર ગૌતમસ્વામીને ઉક્ત વાત કહી રહ્યા હતા, તેટલામાં તે દેવ જલદીથી ત્યાં આવી ગયો. ત્યારે તે દેવે શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને ત્રણ વખત વંદન, નમસ્કાર કરીને આમ કહ્યું - ભગવન્ ! મહાશુક કલ્પના મહાસામાન્ય વિમાનમાં ઉત્પન્ન એક માયી મિથ્યાદષ્ટિ દેવે મને આમ કહ્યું - પરિણમતા પુદ્ગલો પરિણત નથી. અપરિણત જ પરિણમે છે. કેમ કે તે પુદ્ગલો પરિણમી રહ્યા છે તેથી તે પરિણત નથી, પણ અપરિણત છે. ત્યારે મેં તે માયી મિથ્યાદષ્ટિ ઉપપન્નક દેવને એમ કહ્યું કે - પરિણમતા પુદ્ગલ પરિણત છે, અપરિણત નથી. કેમ કે તે પુદ્ગલો પરિણત થઈ રહ્યા છે, માટે પરિણત કહેવાય, અપરિણત નહીં. આ કથન કેવું છે ?

ગંગદત્તને આમંત્રીને ભગવંતે ગંગદત્તને આમ કહ્યું - હે ગંગદત્ત! હું પણ એ પ્રમાણે જ કહું છું આદિ. પરિણમતા પુદ્ગલો યાવત્ અપરિણત નથી. આ અર્થ સત્ય છે. ત્યારે તે ગંગદત્ત દેવ ભગવંત મહાવીર પાસે આ અર્થ સાંભળી, અવધારી, હર્ષિત-તુષ્ટિત થઈ ભગવંતને વંદન-નમસ્કાર કર્યા. કરીને બહુ દૂર નહીં તે રીતે યાવત્ પર્યુપાસના કરવા લાગ્યો.

ત્યારે ભગવંતે ગંગદત્ત દેવને અને પર્ષદાને યાવત્ ધર્મ કહ્યો યાવત્ આરાધક થયો. ત્યારે તે ગંગદત્ત દેવ ભગવંત પાસે ધર્મ સાંભળી, અવધારી, હર્ષિત-તુષ્ટિત થઈ, ઉત્થાનથી ઉઠીને ભગવંતને વંદન-નમન કર્યું, કરીને આમ કહ્યું - હે ભગવન્ ! હું ગંગદત્ત દેવ શું ભવસિદ્ધિક છું કે અભવસિદ્ધિક ? એ પ્રમાણે સૂર્યાભદેવપત્ કહેવું યાવત્ બત્રીશવિધ નૃત્યવિધિ દેખાડી, પછી યાવત્ તે જ દિશામાં પાછો ગયો.

સૂત્ર-૬૭૬

ભન્તે! એમ આમંત્રી, ગૌતમસ્વામીએ શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને યાવત્ આ પ્રમાણે કહ્યું - ભગવન્ ! ગંગદત્ત દેવને તે દિવ્ય દેવઋદ્ધિ, દિવ્ય દેવધૃતિ યાવત્ ક્યાં અનુપ્રવેશી ? ગૌતમ ! શરીરમાં ગઈ, શરીરમાં પ્રવેશી. કૂટાગાર શાળાના દષ્ટાંતે યાવત્ શરીરમાં અનુપ્રવેશી.

ગૌતમસ્વામીએ આશ્ચર્યથી કહ્યું- અહો ! હે ભગવન્ ! ગંગદત્ત દેવની મહાઋદ્ધિ યાવત્ મહાસૌખ્ય! ભગવન્ ! ગંગદત્ત દેવે તે દિવ્ય દેવઋદ્ધિ, દિવ્ય દેવધૃતિ કઈ રીતે પ્રાપ્ત કરી યાવત્ ગંગદત્ત દેવને તે કઈ રીતે અભિસન્મુખ થઈ ?

ગૌતમાદિને સંબોધી ભગવંત મહાવીર, ગૌતમસ્વામીને આમ કહ્યું - હે ગૌતમ ! તે કાળે, તે સમયે આ જ જંબૂઝીપ ઝીપના ભરતક્ષેત્રમાં હસ્તિનાપુર નામે નગર હતું. સહસ્રામ્રવન ઉદ્યાન હતું. તે હસ્તિનાપુર નગરમાં ગંગદત્ત નામે ગાથાપતિ રહેતો હતો, તે ધનાઢ્ય યાવત્ અપરિભૂત હતો.

તે કાળે, તે સમયે અરહંત મુનિસુપ્રત, જે આદિકર યાવત્ સર્વજ્ઞ, સર્વદર્શી હતા. આકાશગત ચક્ષુસહિત યાવત્ દેવો દ્વારા લહેરાવાતા ધર્મધ્વજ ચુકત, શિષ્યગણથી સંપરિવૃત્ત થયેલા, પૂર્વાનુપૂર્વી ચાલતા, ગ્રામાનુગ્રામ વિચરતા યાવત્ જ્યાં સહસ્રામ્રવન ઉદ્યાને પધાર્યા. યથાયોગ્ય અવગ્રહ લઈ વિચારવા લાગ્યા, પર્ષદા નીકળી.

ત્યારે તે ગંગદત્ત ગાથાપતિ, આ વૃત્તાંત પ્રાપ્ત થતા હૃષ્ટ તુષ્ટ યાવત્ બલિકર્મ કરી યાવત્ અલંકૃત શરીરે પોતાના ઘેરથી નીકળે છે, નીકળીને પગે ચાલીને હસ્તિનાપુર નગરની વચ્ચોવચ્ચથી સહસ્રામ્રવન ઉદ્યાનમાં મુનિસુપ્રત અરહંત પાસે આવ્યો. આવીને મુનિસુપ્રત અરહંતને ત્રણ વખત પ્રદક્ષિણા કરી યાવત્ ત્રણ પ્રકારની પર્યુપાસનાથી પર્યુપાસે છે.

ત્યારે મુનિસુપ્રત અરહંતે ગંગદત્તને તથા તે મોટી પર્ષદાને ધર્મ કહ્યો યાવત્ પર્ષદા પાછી ગઈ. ત્યારે તે ગંગદત્ત ગાથાપતિ, મુનિસુપ્રતસ્વામી પાસે ધર્મ સાંભળી, અવધારીને હર્ષિત, સંતુષ્ટ થઈ ઉત્થાનથી ઉઠે છે. ઉઠીને મુનિસુપ્રત અરહંતને વંદન-નમન કરે છે. કરીને આમ કહ્યું - ભગવન્ ! હું નિર્ગ્રન્થ પ્રવચનની શ્રદ્ધા કરું છું યાવત્ જેમ આપ કહો છો, તેમજ છે.

હે દેવાનુપ્રિય! મોટા પુત્રને કુટુંબમાં સ્થાપી, પછી દેવાનુપ્રિય પાસે હું મુંડ યાવત્ પ્રવ્રજિત થવા ઇચ્છુ છું. હે દેવાનુપ્રિય ! સુખ ઉપજે તેમ કરો, પ્રતિબંધ ન કરો. ત્યારે તે ગંગદત્ત, મુનિસુપ્રતસ્વામીને આમ કહેતા સાંભળીને હ્રષ્ટ-તુષ્ટ થઈ, મુનિસુપ્રતસ્વામીને વાંદી-નમીને તેમની પાસેથી, સહસ્રામ્રવન ઉધાનથી નીકળે છે. નીકળીને હસ્તિનાપુર નગરમાં પોતાના ઘેર આવે છે. આવીને વિપુલ અશન, પાન યાવત્ તૈયાર, કરાવીને મિત્ર-જ્ઞાતિજન-નિજકને યાવત્ આમંત્રે છે, આમંત્રીને પછી સ્નાન કર્યું યાવત્ પૂરણશ્રેષ્ઠી સમાન મોટા પુત્રને કુટુંબ ભાર સોંપે છે.

ત્યારપછી તે મિત્ર, જ્ઞાતિજન યાવત્ મોટા પુત્રને પૂછે છે, પૂછીને સહસ્રપુરુષવાહિની શિબિકામાં આરૂઢ થાય છે, થઈને મિત્ર, જ્ઞાતિજન, નિજક યાવત્ પરિજન અને મોટા પુત્રથી સમ્યક્ અનુગમન કરાતો સર્વશ્રદ્ધિ યાવત્ વાધોના ઘોષ પૂર્વક હસ્તિનાપુરની વચ્ચોવચ્ચથી નીકળે છે, નીકળીને સહસ્રામ્રવન ઉધાને આવે છે. આવીને છત્ર આદિ તીર્થંકર અતિશય જુએ છે. ઉદાયન રાજ માફક યાવત્ જાતે જ આભરણ ઊતારે છે, જાતે જ પંચમુષ્ટિ લોચ કરે છે. કરીને મુનિસુપ્રત અરહંત પાસે ઉદાયન માફક આવીને તે રીતે દીક્ષા લે છે. તે રીતે અગિયાર અંગોને ભણે છે. યાવત્ માસિકી સંલેખનાથી ૬૦ ભક્તને અનશન વડે યાવત્ છેદીને, આલોચના-પ્રતિક્રમણ કરીને, સમાધિ પામી કાળ માસે કાળ કરીને મહાશુક્ર કલ્પે મહાસામાન્ય નામના વિમાનમાં ઉપપાત સભામાં દેવ શયનીયમાં યાવત્ ગંગદત્ત દેવપણે ઉત્પન્ન થયો.

ત્યારે તે તત્કાળ ઉત્પન્ન ગંગદત્ત દેવ પંચવિધ પર્યાસિ વડે પર્યાસિભાવને પામ્યો. તે આ - આહાર પર્યાસિ યાવત્ ભાષામનઃ પર્યાસિ વડે. હે ગૌતમ ! એ પ્રમાણે ગંગદત્ત દેવે તે દિવ્ય દેવશ્રદ્ધિ યાવત્ અભિસન્મુખ કરી.

ભગવન્ ! ગંગદત્ત દેવની કેટલો કાળ સ્થિતિ છે ? ગૌતમ ! સાત સાગરોપમ. ભગવન્ ! ગંગદત્ત દેવ, તે દેવલોકથી આયુનો ક્ષય થતા યાવત્ મહાવિદેહક્ષેત્રમાં સિદ્ધ થશે યાવત્ અંત કરશે. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે

શતક-૧૬, ઉદ્દેશા-પનો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૬, ઉદ્દેશો-૬ 'સ્વપ્ન'

સૂત્ર-૬૭૭ થી ૬૭૮

૬૭૭. ભગવન્ ! સ્વપ્નદર્શન કેટલા પ્રકારે છે ? ગૌતમ ! પાંચ પ્રકારે છે - યથાતથ્ય સ્વપ્નદર્શન, પ્રતાન સ્વપ્નદર્શન, ચિંતા સ્વપ્નદર્શન, તદ્વિપરીત સ્વપ્નદર્શન, અવ્યક્ત સ્વપ્નદર્શન.

ભગવન્ ! શું સૂતા પ્રાણી સ્વપ્ન જુએ કે જાગતા પ્રાણી સ્વપ્ન જુએ કે સૂતા-જાગતા પ્રાણી સ્વપ્ન જુએ ? ગૌતમ ! સૂતા કે જાગતા સ્વપ્ન ન જુએ, સૂતા-જાગતા સ્વપ્ન જુએ છે.

ભગવન્ ! જીવો, સૂતા છે, જાગતા છે કે સૂતા-જાગતા ? ગૌતમ ! જીવો ત્રણે છે.

ભગવન્ ! નૈરયિકો સૂતા છે ? પ્રશ્ન. ગૌતમ ! નૈરયિકો સુષ્પ છે, જાગૃત કે સુષ્પજાગૃત નથી. એ પ્રમાણે ચઉરિન્દ્રિય સુધી કહેવું. ભગવન્ ! પંચેન્દ્રિય તિર્થંચયોનિક શું સૂતા છે ? પ્રશ્ન. ગૌતમ ! સુષ્પ અને સુષ્પજાગૃત છે, જાગૃત નહીં. મનુષ્યોને જીવની માફક જાણવા. વ્યંતર, જ્યોતિષ્ક, વૈમાનિકને નૈરયિકવત્ જાણવા.

૬૭૮. ભગવન્ ! સ્વપ્નને સંવૃત જીવ જુએ, અસંવૃત જીવ જુએ કે સંવૃતા-સંવૃત જીવ જુએ ? ગૌતમ ! ત્રણે જીવ સ્વપ્નોને જુએ છે. સંવૃત જીવ જે સ્વપ્ન જુએ તે યથાતથ્ય જુએ છે. અસંવૃત જે સ્વપ્ન જુએ તે તથ્ય પણ હોય અતથ્ય પણ હોય. સંવૃતાસંવૃત જે સ્વપ્ન જુએ તે અસંવૃત સમાન જાણવું.

ભગવન્ ! જીવો શું સંવૃત છે, અસંવૃત છે કે સંવૃતાસંવૃત ? ગૌતમ ! જીવો ત્રણે પ્રકારે હોય, એ પ્રમાણે જેમ સુષ્પંદકમાં કહ્યું છે તેમ કહેવું.

ભગવન્ ! સ્વપ્નો કેટલા ભેદ છે ? ગૌતમ ! ૪૨ ભેદ સ્વપ્નો છે. ભગવન્ ! મહાસ્વપ્ન કેટલા ભેદ છે ? ગૌતમ ! ૩૦-ભેદ છે. ભગવન્ ! સર્વે સ્વપ્ના કેટલા ભેદ છે ? ગૌતમ ! ૭૨-ભેદ કહેલા છે.

ભગવન્ ! તીર્થંકરની માતા તીર્થંકર ગર્ભમાં આવે ત્યારે કેટલા મહાસ્વપ્નો જોઈને જાગે છે ? ગૌતમ ! ૩૦ મહાસ્વપ્નોમાંથી ૧૪-મહાસ્વપ્નો જોઈને જાગે છે. તે આ - હાથી, વૃષભ, સિંહ, અભિષેક ઇત્યાદિ.

ભગવન્ ! ચક્રવર્તીની માતા ચક્રવર્તી ગર્ભમાં આવે ત્યારે કેટલા મહાસ્વપ્નો જોઈને જાગે છે ? ગૌતમ ! તીર્થંકર માતા સમાન જાણવું.

ભગવન્ ! વાસુદેવની માતા વિશે પ્રશ્ન. ગૌતમ ! વાસુદેવ માતા યાવત્ વાસુદેવ ગર્ભમાં આવતા આ ચૌદ મહા સ્વપ્નોમાંથી કોઈ સાત મહાસ્વપ્ન જોઈને જાગે છે.

બલદેવની માતા વિશે પ્રશ્ન. ગૌતમ ! બલદેવની માતા યાવત્ આ ચૌદ મહાસ્વપ્નોમાંથી કોઈ ચાર મહાસ્વપ્ન જોઈને જાગે છે.

ભગવન્ ! માંડલીકની માતા. ગૌતમ ! માંડલીકની માતા યાવત્ આ ચૌદમાનુ કોઈ એક સ્વપ્ન જોઈને જાગે.

૬૭૯. શ્રમણ ભગવંત મહાવીર પોતાના છદ્મસ્થ કાળની અંતિમ રાત્રિએ આ દશ મહાસ્વપ્નો જોઈને જાગ્યા. તે આ પ્રમાણે -

૧. એક મહાઘોર અને તેજસ્વી રૂપવાળા તાલપિશાયને સ્વપ્નમાં પરાજિત કર્યો, જોઈને જાગ્યા.
૨. એક મહાન શ્વેત પાંખવાળા પુંસ્કોકિલને સ્વપ્નમાં જોઈને જાગ્યા.
૩. એક મહાન ચિત્રવિચિત્ર પાંખવાળા પુંસ્કોકિલને સ્વપ્નમાં જોઈને જાગ્યા.
૪. એક મહાન માળાચુગલ જે સર્વરત્નમય હતું, તે સ્વપ્નમાં જોઈને જાગ્યા.
૫. એક મોટો શ્વેતવર્ગ સ્વપ્નમાં જોઈને જાગ્યા.
૬. એક મોટા પદ્મસરોવર જે ચોતરફ કુસુમિત હતું, તે જોઈને જાગ્યા.
૭. હજારો તરંગો અને કલ્પલોથી ચુકત એક મોટો સાગર હતો, તેને ભૂજાથી તર્યા, તેવું સ્વપ્ન જોઈને જાગ્યા.
૮. પોતાના તેજથી જાજ્વલ્યમાન એક મહાન સૂર્યને જોઈને જાગ્યા.
૯. એક મોટા માનુષોત્તર પર્વતને નીલ વૈદૂર્ય મણિ સમાન પોતાના આંતરકાથી ચોતરફથી આવેષ્ટિત-પરિવેષ્ટિત જોઈને જાગ્યા.

૧૦. એક મહાન મંદરપર્વતની મેરુચૂલિકા પર શ્રેષ્ઠ સિંહાસન ઉપર પોતાને સ્વપ્નમાં બેસેલા જોઈને જાગ્યા. (હવે દશ સ્વપ્નના ફળને જણાવે છે.) ૧. ભગવંતે ઘોર, તેજસ્વી રૂપવાળા તાલપિશાયને સ્વપ્નમાં પરાજિત કર્યો, તેથી ભગવંત મહામોહનીય કર્મને મૂળથી નાશ કરશે.

૨. ભગવંતે જે મોટું શુક્લ પાંખવાળું પુંસ્કોકિલ જોયું તેથી તેઓ શુક્લ ધ્યાનવાળા થઈને વિચરશે.

૩. ચિત્રવિચિત્ર પાંખાળું પુંસ્કોકિલને જોયું, તેથી ભગવંત સ્વસમય-પરસમયિક વિચિત્ર દ્વાદશાંગી ગણિ-પિટકને કહેશે. પ્રજ્ઞાપ્ત કરશે, પ્રરૂપિત કરશે, દેખાડશે, નિર્દેશશે, ઉપનિર્દેશશે. તે આચાર, સૂત્રકૃત યાવત્ દષ્ટિવાદ.

૪. ભગવંતે એક મહાન માળા ચુગલ જોયું. તેથી બે ધર્મો પ્રરૂપશે. તે આ - આગાર ધર્મ, અણાગાર ધર્મ.

૫. ભગવંતે જે મોટો શ્વેત ગોવર્ગ જોયો તેથી ભગવંતને ચાતુર્વણ શ્રમણસંઘ થશે.

૬. ભગવંતે એક મહાપદ્મ સરોવર જોયું. તેથી ભગવંત ચાર પ્રકારે દેવોની પ્રરૂપણા કરશે - ભવનવાસી, વ્યંતર, જ્યોતિષ્ક, વૈમાનિક.

૭. ભગવંત એક મહાસાગર તર્યા તેથી ભગવંત મહાવીર અનાદિ અનંત યાવત્ સંસાર કાંતારને તરી ગયા.

૮. ભગવંત એક મોટા સૂર્ય જોઈને જાગ્યા તેથી તેમણે અનંત, અનુત્તર, નિરાબાધ, નિર્વ્યાધાત, સમગ્ર, પ્રતિપૂર્ણ કેવળ ઉપજ્યું.

૯. ભગવંતે પોતાના આંતરડાથી માનુષોત્તર પર્વતને વીંટ્યો. તેથી ભગવંત, ઉદાર કીર્તિ-વર્ણ-શબ્દ-શ્લોકને પ્રાપ્ત થયા.

૧૦. ભગવંત મહાવીર મેરુ પર્વતની મેરુ ચૂલિકાએ ચાવત્ જાગ્યા, તેથી ભગવંતે દેવ-મનુષ્ય-અસુરની પર્ષદા મધ્યે કેવલી ધર્મ કહ્યો.

સૂત્ર-૬૮૦

કોઈ સ્ત્રી કે પુરુષ સ્વપ્નાંતે એક મોટી અશ્વપંકિત, ગજપંકિત ચાવત્ વૃષભપંકિતને અવલોકતો જુએ. તેને આરોહતો આરોહે અને પોતાને આરૂઢ થયેલો માને, એવું સ્વપ્ન જોઈને તત્ક્ષણ જાગે તો તે જ ભવમાં સિદ્ધ થાય છે, ચાવત્ દુઃખનો અંત કરે છે.

કોઈ સ્ત્રી કે પુરુષ સ્વપ્નાંતે એક મોટી દોરડી, પૂર્વથી પશ્ચિમ લાંબી, સમુદ્રને બંને કિનારે સ્પર્શતી અવલોકતો જુએ, પોતાના બંને હાથે તેને સમેટતો સમેટે, પોતે સમેટી તેમ માને, તુરંત તે જાગે તો તે જ ભવગ્રહણથી ચાવત્ દુઃખનો અંત કરે.

સ્ત્રી કે પુરુષ એક મોટી દોરડી, પૂર્વ-પશ્ચિમ લાંબી, લોકના બંને છેડાને અવલોકતો જુએ, તેને છેદન કરતો છેદે, પોતે છેદી તેમ માને, તુરંત જાગે તો ચાવત્ દુઃખનો અંત કરે છે. સ્ત્રી કે પુરુષ સ્વપ્નાંતે એક મોટા કાળા દોરા ચાવત્ સફેદ દોરાને અવલોકતો જુએ. તેની ગુંચને ઉકેલતો ઉકેલે, પોતે ઉકેલી, તેમ માને તો તત્ક્ષણ જ ચાવત્ દુઃખનો અંત કરે.

સ્ત્રી કે પુરુષ સ્વપ્નાંતે એક મોટા લોઢા-તાંબુ-ત્રપુષ્-સીસાના ઢગલાને અવલોકતો જુએ, તેના પર ચડતો એવો ચડે, પોતે ચડ્યો તેમ માને, તત્ક્ષણ જ જાગી જાય તો બે ભવગ્રહણથી સિદ્ધ થાય ચાવત્ અંત કરે.

સ્ત્રી કે પુરુષ સ્વપ્નાંતે એક મોટા હિરણ્ય-સુવર્ણ-રત્ન-વજ્રના ઢગલાને જુએ. આરોહતો આરોહે, પોતાને આરૂઢ થયો માને. પછી તુરંત જાગી જાય તો તે જ ભવે સિદ્ધ થાય ચાવત્ દુઃખનો અંત કરે.

સ્ત્રી કે પુરુષ સ્વપ્નાંતે એક મોટા તૃણરાશી, 'તેજોનિર્ગ' શતક. મુજબ ચાવત્ કચરાના ઢગલાને જુએ. તેને વિખેરે, પોતે તેને વિખેર્યો તેમ માને, તત્ક્ષણ જાગે, તો તે જ ભવે ચાવત્ દુઃખનો અંત કરે.

સ્ત્રી કે પુરુષ સ્વપ્નાંતે એક મોટા સર-વીરણ-વંશીમૂલ-વણીમૂલના સ્તંભને જુએ, તેને ઉખાડીને ફેંકે, પોતે ઉખેડી નાંખ્યો તેમ માને, તત્ક્ષણ જાગી જાય, તો તે જ ભવે ચાવત્ દુઃખનો અંત કરે.

સ્ત્રી કે પુરુષ સ્વપ્નાંતે એક મોટા ક્ષીર-દહી-ધી-મધુના કુંભને જુએ, ઉપાડે, ઉપાડ્યો એમ માને, જલદી જાગે, તે ભવે ચાવત્ અંત કરે.

સ્ત્રી કે પુરુષ સ્વપ્નાંતે એક મોટા સૌવીર-સુરારૂપ-તેલ-ચરબીનો કુંભ, તેને ભેદે, ભેધો એમ માને, જલદી જાગે, બે ભવે સિદ્ધ થાય.

સ્ત્રી કે પુરુષ સ્વપ્નાંતે એક મોટા પશ્મ સરોવરને પુષ્પીત થયેલો જુએ, તેનું અવગાહન કરે, મેં અવગાહન કર્યું તેમ માને, તત્ક્ષણ જાગી જાય, તો તે જ ભવે ચાવત્ દુઃખનો અંત કરે છે.

સ્ત્રી કે પુરુષ સ્વપ્નાંતે એક મોટો સાગર, તરંગ-કલ્લોલથી ચાવત્ ઉછડતો જુએ, તેને તરી જાય, તર્યો તેમ માને, જલદીથી ચાવત્ અંત કરે.

સ્ત્રી કે પુરુષ સ્વપ્નાંતે એક સર્વરત્નમય મહાભવનને જુએ, આરૂઢ થાય, પ્રવેશ કરતો પ્રવેશે, મેં પ્રવેશ કર્યો તેમ પોતાને માને, જલદીથી જાગી જાય, તો તે જ ભવે ચાવત્ સર્વ દુઃખનો અંત કરે છે.

સ્ત્રી કે પુરુષ સ્વપ્નાંતે એક સર્વરત્નમય વિમાનને જુએ, આરોહણ કરે, પોતે આરોહણ કર્યું માને, જલદીથી

જાગે, યાવત્ અંત કરે.

સૂત્ર-૬૮૧

ભગવન્ ! કોઈ કોષ્ઠપુટ યાવત્ કેતકીપુટ ખોલી, એક સ્થાનેથી બીજા સ્થાને લઈ જાય, અનુકૂળ હવા વહેતી હોય, તો તેની ગંધ ફેલાય અથવા કોષ્ઠ યાવત્ કેતકી વાયુમાં વહે ? ગૌતમ ! કોષ્ઠ યાવત્ કેતકી ન વહે પણ દ્વારા સહગામી પુદ્ગલો વહે છે. ભગવન્ ! તેમ જ છે.

શતક-૧૬, ઉદ્દેશા-૬નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૬, ઉદ્દેશો-૭ 'ઉપયોગ'

સૂત્ર-૬૮૨

ભગવન્ ! ઉપયોગ કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! બે ભેદે છે. એ પ્રમાણે પન્નવણાના પદ-૨૯ 'ઉપયોગ' મુજબ સંપૂર્ણ કહેવું. એ પ્રમાણે 'પશ્યતા' પદ પણ અહીં સંપૂર્ણ કહેવું. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે.

શતક-૧૬, ઉદ્દેશા-૭નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૬, ઉદ્દેશો-૮ 'લોક'

સૂત્ર-૬૮૩, ૬૮૪

૬૮૩. ભગવન્ ! લોક કેટલો મોટો છે ? ગૌતમ ! ઘણો મોટો છે. જેમ શતક-૧૨માં કહ્યું, તેમ અસંખ્ય કોડાકોડી યોજન પરીક્ષેપથી લોક છે, ત્યાં સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! લોકના પૂર્વીય ચરમાંતમાં શું જીવ, જીવદેશ, જીવપ્રદેશ, અજીવ, અજીવદેશ, અજીવપ્રદેશ છે ? ગૌતમ ! ત્યાં જીવ નથી, જીવદેશથી અજીવ પ્રદેશ સુધી પાંચે પણ છે. જે જીવ દેશો છે, તે નિયમા એકેન્દ્રિય જીવોના દેશો છે, અથવા એકેન્દ્રિયના દેશો અને બેઘન્દ્રિયનો દેશ છે એ પ્રમાણે જેમ દશમાં શતકમાં કહેલ આગ્રેયી દિશાનુસાર જાણવું. વિશેષ એ કે - ઘણા દેશોના વિષયમાં અનિન્દ્રિય સંબંધિત પહેલો ભંગ ન કહેવો. તથા ત્યાં જે અરૂપી અજીવ છે, તે છ પ્રકારે છે, ત્યાં કાળ નથી. શેષ પૂર્વવત્.

ભગવન્ ! લોકના દક્ષિણ ચરમાંતમાં શું જીવો છે ? પૂર્વી ચરમાંત માફક સર્વ કથન કરવું. એ પ્રમાણે પશ્ચિમી અને ઉતરી ચરમાંતના વિષયમાં પણ જાણવું.

ભગવન્ ! લોકના ઉપરી ચરમાંતમાં જીવો છે ? પ્રશ્ન. ગૌતમ ! ત્યાં જીવો નથી, જીવ દેશથી અજીવપ્રદેશ એ પાંચે છે, જે જીવદેશો છે, તે નિયમા એકેન્દ્રિય દેશો અને અનિન્દ્રિય દેશો છે. અથવા એકેન્દ્રિય અને અનિન્દ્રિયના દેશો તથા બેઘન્દ્રિયનો એક દેશ છે. અથવા એકેન્દ્રિય, અનિન્દ્રિય, બેઘન્દ્રિયના દેશો છે, એ રીતે વચ્ચેના ભંગને છોડીને યાવત્ પંચેન્દ્રિય સુધી કહેવું.

અહીં જે જીવપ્રદેશ છે, તે નિયમા એકેન્દ્રિય અને અનિન્દ્રિયના પ્રદેશ છે, અથવા એકેન્દ્રિયો, અનિન્દ્રિયો, બેઘન્દ્રિયના પ્રદેશ છે, અથવા એકેન્દ્રિયો, અનિન્દ્રિયો, બેઘન્દ્રિયના પ્રદેશો છે. આ રીતે પહેલા ભંગને છોડીને પંચેન્દ્રિયો સુધી બધા ભંગ કહેવા, અજીવોને દશમ શતક મુજબ તમા(અધો)દિશા સુધી બધું જ સંપૂર્ણ તેમજ કહેવું.

ભગવન્ ! શું લોકના અધઃસ્તન ચરમાંતમાં જીવો છે, પ્રશ્ન. ગૌતમ ! જીવ નથી, જીવ દેશો યાવત્ અજીવ પ્રદેશો છે. જે જીવદેશો છે, તે નિયમા એકેન્દ્રિય દેશો છે, અથવા એકેન્દ્રિય દેશો અને બેઘન્દ્રિયનો એક દેશ છે, અથવા એકેન્દ્રિય દેશો અને બેઘન્દ્રિયોના દેશો છે. એ રીતે મધ્યનો ભંગ છોડીને યાવત્ અનિન્દ્રિયો સુધી કહેવું. બધા પ્રદેશોને છોડીને આદિનો ભંગ છોડીને બધું પૂર્વીય ચરમાંત સુધી તેમજ કહેવું. અજીવો વિશે ઉપરના ચરમાંતની વક્તવ્યતા અનુસાર કહેવું.

ભગવન્ ! આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના પૂર્વીય ચરમાંતમાં જીવં છે ? પ્રશ્ન. ગૌતમ ! જીવ નથી. એ પ્રમાણે જેમ લોકના કહ્યા તેમ ચારે ચરમાંતો યાવત્ ઉત્તરીય સુધી કહેવા. ઉપરીતનને જેમ દશમા શતકમાં વિમલા દિશામાં કહ્યું, તેમ અધુ કહેવું. અધઃસ્તન ચરમાંતમાં તેમજ કહેવું. વિશેષ એ કે – પંચેન્દ્રિયના ત્રણ ભંગો કહેવા. બાકી પૂર્વવત્.

રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ચારે ચરમાંતો કહ્યા, એ રીતે શર્કરાપ્રભાના પણ ચાર ચરમાંતો કહેવા. રત્નપ્રભાના અધઃસ્તન ચરમાંત સમાન શર્કરાપ્રભાપૃથ્વીના ઉપરીતન અને અધઃસ્તન ચરમાંતની વક્તવ્યતા કહેવી.

આ પ્રમાણે અધઃસપ્તમી પૃથ્વીના ચરમાંતો સુધીના વિષયમાં કહેવું.

એ પ્રમાણે સૌધર્મ યાવત્ અચ્યુતમાં કહેવું. ત્રેવેયકમાં પણ એમ જ કહેવું. વિશેષ એ કે – તેમાં ઉપરીતન અને અધઃસ્તન ચરમાંત વિષયમાં, જીવ દેશોના સંબંધમાં પંચેન્દ્રિયોમાં પણ વચ્ચેનો ભંગ ન કહેવો.

એ રીતે ત્રેવેયક વિમાનોની જેમ અનુત્તર વિમાનો અને ઇષ્ટ પ્રાગભારા કહેવા.

૬૮૪. ભગવન્ ! પરમાણુ પુદ્ગલ, એક સમયમાં લોકના પૂર્વથી પશ્ચિમ ચરમાંત અને પશ્ચિમ ચરમાંતથી પૂર્વ ચરમાંત સુધી, તથા દક્ષિણ ચરમાંતથી ઉત્તર ચરમાંત અને ઉત્તરથી દક્ષિણ ચરમાંત જઈ શકે ? ઉપરથી નીચે, નીચેથી ઉપરના ચરમાંતે જઈ શકે ? હા, ગૌતમ ! જઈ શકે.

સૂત્ર-૬૮૫

ભગવન્ ! વર્ષા વરસે છે કે નથી વરસતી એ જાણવા કોઈ પુરુષ હાથ, પગ, બાહુ કે ઉરને સંકોચે કે ફેલાવે તો તેને કેટલી ક્રિયા લાગે ? ગૌતમ ! તે પુરુષને કાચિકી યાવત્ પાંચે ક્રિયા સ્પર્શે.

સૂત્ર-૬૮૬

ભગવન્ ! મહર્જિક યાવત્ મહાસૌખ્ય દેવ લોકાંતે રહીને અલોકમાં હાથ યાવત્ ઉરને સંકોચવા કે પ્રસારવાને સમર્થ છે ? ના, તે અર્થ સમર્થ નથી.

ભગવન્ ! એમ કેમ કહો છો કે તે યાવત્ સમર્થ નથી ? જીવોને આહારોપચિત, શરીરોપચિત અને કલેવરોપચિત પુદ્ગલો હોય છે. પુદ્ગલોને આશ્રીને જીવો કે અજીવોની ગતિપર્યાય કહેલ છે. અલોકમાં જીવ નથી કે પુદ્ગલ નથી, તેથી એમ કહ્યું. ભગવન્ ! તે એમ જ છે ર. તે એમ જ છે .

શતક-૧૬, ઉદ્દેશા-૮નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૬, ઉદ્દેશો-૮ ' બલીન્દ્ર '

સૂત્ર-૬૮૭

ભગવન્ ! વૈરોચનેન્દ્ર વૈરોચનરાજ બલિની સુધર્માસભા ક્યાં છે ?

ગૌતમ ! જંબૂદ્વીપના મેરુ પર્વતની ઉત્તરે તિર્થા અસંખ્ય યોજન ગયા પછી જેમ ચમરની યાવત્ ૪૨,૦૦૦ યોજન ગયા પછી ત્યાં બલીન્દ્રનો રચકેન્દ્ર નામે ઉત્પાત પર્વત છે, તે ૧૭૨૧ યોજન ઊંચો છે ઇત્યાદિ તિગિરિષ્ઠ કૂડવત્ કહેવું પ્રાસાદાવતંસકનું પ્રમાણ પણ તેમજ છે. સિંહાસન, સપરિવાર બલિનો પરિચારનો અર્થ તેમજ છે. વિશેષ એ – રચકેન્દ્ર પ્રભાદિ છે. બાકી પૂર્વવત્ યાવત્

બલિચંચા રાજધાની અને બીજાનું આધિપત્ય કરે છે યાવત્ રચકેન્દ્ર ઉત્પાત પર્વતની ઉત્તરે ૬,૫૫,૪૫,૫૦,૦૦૦ તિર્થુ જતા યાવત્ ૪૦,૦૦૦ યોજન જતા બલીન્દ્રની રાજધાની છે તેનો વિષ્કંભ એક લાખ યોજન છે, બાકી પૂર્વવત્. યાવત્ બલિપીઠ તથા ઉપપાત થી આત્મરક્ષક સુધી, બધું તે પ્રમાણે સંપૂર્ણ કહેવું. વિશેષ એ કે સાતિરેક સાગરોપમ સ્થિતિ છે. બાકી બલી સુધી પૂર્વવત્ કહેવું. ભગવન્ ! તે એમ જ છે.

શતક-૧૬, ઉદ્દેશા-૮નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૬, ઉદ્દેશો-૧૦ 'અવધિજ્ઞાન'

સૂત્ર-૬૮૮

ભગવન્ ! અવધિ કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! બે ભેદે છે. અહીં પ્રજ્ઞાપના સૂત્રનું ૩૩ મું 'અવધિપદ' સંપૂર્ણ કહેવું. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે.

શતક-૧૬, ઉદ્દેશો-૧૦નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૬, ઉદ્દેશો-૧૧ થી ૧૪ 'હ્રિપાદિકુમારો'

સૂત્ર-૬૮૯ થી ૬૯૨

૬૮૯. ભગવન્ ! હ્રિપદુમારો બધા સમાન આહારવાળા, સમાન ઉચ્છ્વાસ-નિઃશ્વાસવાળા છે ? ના, તે અર્થ સમર્થ નથી. શતક-૧, ઉદ્દેશો-૨માં હ્રિપદુમાર વક્તવ્યતા મુજબ કહેવું યાવત્ સમાયુષ્ક, સમઉચ્છ્વાસનિઃશ્વાસ છે

ભગવન્ ! હ્રિપદુમારોને કેટલી લેશ્યા છે ? ગૌતમ ! ચાર. કૃષ્ણ યાવત્ તેજોલેશ્યા. હ્રિપદુમારની આ કૃષ્ણ યાવત્ તેજોલેશ્યામાં કોણ કોનાથી યાવત્ વિશેષાધિક છે ? ગૌતમ ! સૌથી થોડા તેજોલેશ્યા હ્રિપદુમારો, કાપોતલેશ્યા અસંખ્યાતગણા, નીલલેશ્યા વિશેષાધિક, કૃષ્ણ લેશ્યા વિશેષાધિક છે.

ભગવન્ ! આ હ્રિપદુમારોમાં કૃષ્ણલેશ્યા યાવત્ તેજોલેશ્યામાં કોણ કોનાથી અલ્પર્હિક કે મહર્હિક છે ? ગૌતમ ! કૃષ્ણલેશ્યાથી નીલલેશ્યા મહર્હિક યાવત્ સમર્હિક તેજોલેશ્યા છે. ભગવન્ ! તે એમ જ છે.

૬૯૦. ભગવન્ ! ઉદધિકુમારો બધા સમાહારાં પૂર્વવત્.

૬૯૧. એ પ્રમાણે દિશાકુમારો પણ જાણવા.

૬૯૨. એ પ્રમાણે સ્તનિતકુમારો પણ જાણવા

શતક-૧૬, ઉદ્દેશો-૧૧ થી ૧૪નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૬ નો મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૭

સૂત્ર-૬૯૩

ભગવતી શ્રુતદેવતાને નમસ્કાર થાઓ. આ શતકના ઉદ્દેશાના નામો એક ગાથા દ્વારા જણાવે છે— કુંજર, સંયત, શૈલેશી, ક્રિયા, ઇશાન, પૃથ્વી, પૃથ્વી, અપ્, અપ્, વાયુ, વાયુ, એકેન્દ્રિય, નાગ, સુવર્ણ, વિદ્યુત્, વાયુ, અગ્નિ.

શતક-૧૭, ઉદ્દેશો-૧ 'કુંજર'

સૂત્ર-૬૯૪

રાજગૃહ નગરમાં યાવત્ ગૌતમસ્વામીએ આમ કહ્યું – ભગવન્ ! ઉદાયી હસ્તિરાજ ક્યાંથી અનંતર ઉદ્ધર્તીને ઉદાયી હસ્તિરાજપણે ઉત્પન્ન થયો. ગૌતમ ! અસુરકુમાર દેવમાંથી અનંતર ઉદ્ધર્તીને ઉદાયી હસ્તિરાજપણે ઉપન્યો.

ભગવન્ ! ઉદાયી હસ્તિરાજ કાળમાસે કાળ કરીને ક્યાં જશે ? ક્યાં ઉત્પન્ન થશે ? ગૌતમ ! આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં ઉત્કૃષ્ટ સાગરોપમ સ્થિતિવાળા નરકાવાસમાં નૈરયિકપણે ઉપજશે.

ભગવન્ ! તે ત્યાંથી અનંતર ઉદ્ધર્તીને ક્યાં જશે ? ક્યાં ઉપજશે ? ગૌતમ ! મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં સિદ્ધ થશે યાવત્ સર્વે દુઃખોનો. અંત કરશે.

ભગવન્ ! ભૂતાનંદ હસ્તિરાજ ક્યાંથી અનંતર ઉદ્ધર્તીને ભૂતાનંદ હસ્તિરાજપણે, એ પ્રમાણે ઉદાયીની માફક જાણવું યાવત્ તે અંત કરશે ?

સૂત્ર-૬૯૬

ભગવન્ ! કોઈ પુરુષ તાડના વૃક્ષ ઉપર ચઢી, પછી તે તાડથી તાડના ફળને હલાવે કે પાડે, તો તે પુરુષને કેટલી ક્રિયા લાગે ? ગૌતમ ! જ્યાં સુધી તે પુરુષ તાડવૃક્ષે ચડી, તાડના ફળને હલાવે કે પાડે, ત્યાં સુધી તે પુરુષને કાયિકી યાવત્ પાંચ ક્રિયા સ્પર્શે છે. જે જીવોના શરીરથી તાડવૃક્ષ, તાડફળ ઉત્પન્ન થયેલ છે, તે જીવોને પણ કાયિકી આદિ પાંચ ક્રિયા લાગે.

ભગવન્ ! તે તાડફળ પોતાના ભારથી યાવત્ નીચે પડે છે, તેનાથી જે જીવ યાવત્ જીવનથી રહિત થાય છે, તેનાથી તે પુરુષને કેટલી ક્રિયા લાગે ? ગૌતમ ! યાવત્ તે ફળ વડે જીવો જીવનરહિત થાય તેટલામાં તે પુરુષને કાયિકી યાવત્ ચાર ક્રિયાઓ સ્પૃષ્ટ થાય. જે જીવોના શરીરથી તાડફળ બન્યું છે, તે જીવોને કાયિકી યાવત્ પાંચે ક્રિયા સ્પર્શે. જે જીવ નીચે પડતા તાડફળને માટે સ્વાભાવિક રૂપે ઉપકારક હોય છે, તે જીવોને પણ કાયિકી આદિ પાંચે ક્રિયાઓ લાગે.

ભગવન્ ! કોઈ પુરુષ વૃક્ષના મૂળને હલાવે કે નીચે પાડે તો તેને કેટલી ક્રિયાઓ લાગે ? ગૌતમ ! જ્યાં સુધી તે પુરુષ વૃક્ષના મૂળને હલાવે કે પાડે ત્યાં સુધી, તે પુરુષને કાયિકી યાવત્ પાંચે ક્રિયાઓ સ્પર્શે. જે જીવોના શરીરોથી મૂળ યાવત્ બીજ નિષ્પન્ન થયા છે, તે જીવોને પણ કાયિકી આદિ પાંચે ક્રિયાઓ લાગે.

ભગવન્ ! તે મૂળ પોતાના ભારથી યાવત્ જીવનરહિત થાય, ત્યારે હે ભગવન્ ! તે પુરુષને કેટલી ક્રિયાઓ લાગે ? ગૌતમ ! જ્યાં સુધી તે મૂળ પોતાના ભારથી યાવત્ જીવનરહિત થાય, ત્યાં સુધી તે પુરુષને કાયિક આદિ ચાર ક્રિયાઓ લાગે. જે જીવોના શરીરથી તે કંદ યાવત્ બીજ નિષ્પન્ન થયા છે, તે જીવોને કાયિકી આદિ ચાર ક્રિયાઓ લાગે. જે જીવોના શરીરથી મૂળ નિષ્પન્ન થયેલ છે, તે જીવોને કાયિકી આદિ પાંચ ક્રિયા સ્પર્શે, જે જીવ પડતા એવા મૂળના સ્વાભાવિક ઉપકારક હોય, તે જીવોને પણ કાયિકી આદિ પાંચે ક્રિયા લાગે છે.

ભગવન્ ! કોઈ પુરુષ વૃક્ષના કંદને હલાવે અથવા નીચે પાડે, તો તેને કેટલી ક્રિયાઓ લાગે ? ગૌતમ ! તે પુરુષને યાવત્ પાંચ ક્રિયાઓ સ્પર્શે છે. જે જીવોના શરીરથી મૂળ યાવત્ બીજ નિષ્પન્ન થયા હોય, તે જીવોને યાવત્ પાંચે ક્રિયાઓ સ્પર્શે.

ભગવન્ ! તે કંદ પોતાના ભારથી પડે ચાવત જીવોનો ઘાત કરે તો તે પુરુષને કેટલી ક્રિયા લાગે ? ચાર ક્રિયા લાગે. જે જીવોના શરીરથી મૂળ, સ્કંધ નિષ્પન્ન થયા હોય તેને ચાવત્ ચાર ક્રિયા લાગે. જે જીવોના શરીરથી કંદ નિવર્તેલ હોય, તે જીવોને પણ પાંચ ક્રિયા લાગે. જે જીવો, તે નીચે પડતા કંદના સ્વાભાવિક ઉપકારી હોય, તેને ચાવત્ પાંચે ક્રિયાઓ લાગે. જેમ સ્કંધમાં કહ્યું, તેમ ચાવત્ બીજમાં કહેવું.

સૂત્ર-૬૯૭

ભગવન્ ! શરીર કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! પાંચ. ઔદારિક, વૈક્રિય, આહારક, તેજસ, કાર્મણ.

ભગવન્ ! ઇન્દ્રિયો કેટલી છે ? ગૌતમ ! પાંચ. શ્રોત્રેન્દ્રિય, ચક્ષુરિન્દ્રિય, ઘ્રાણેન્દ્રિય, જિહ્વેન્દ્રિય અને સ્પર્શનેન્દ્રિય. ભગવન્ ! યોગ કેટલા છે ? ગૌતમ ! ત્રણ. મનોયોગ, વચનયોગ, કાયયોગ.

ભગવન્ ! ઔદારિક શરીરને નિષ્પન્ન કરતો જીવ કેટલી ક્રિયાવાળો હોય છે ? ગૌતમ ! કદાચિત ત્રણ કે ચાર કે પાંચ. એ પ્રમાણે પૃથ્વીકાયિક, એ પ્રમાણે મનુષ્ય સુધી કહેવું. આ પ્રમાણે વૈક્રિય શરીરના પણ બે દંડક કહેવા. વિશેષ એ કે - જેને વૈક્રિય શરીર હોય તેને તે કહેવું. એ પ્રમાણે કાર્મણ શરીર સુધી કહેવું. એ પ્રમાણે પાંચે ઇન્દ્રિયો અને ત્રણે યોગોમાં જે જેને હોય, તેને તે કહેવા. એ રીતે ૨૬-દંડકો થાય.

સૂત્ર-૬૯૮

ભગવન્ ! ભાવો કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! છ ભેદે. તે આ - ઔદયિક, ઔપશમિક, ક્ષાયોપશમિક, ક્ષાયિક, પારિણામિક અને સંનિપાતિક.

તે ઔદયિક શું છે ? ઔદયિક ભાવ બે ભેદે - ઔદયિક અને ઔદયિકનિષ્પન્ન. એ પ્રમાણે આ અભિલાષથી જેમ અનુયોગદ્વારમાં છ નામ કહ્યા, તે સંપૂર્ણ કહેવા. ચાવત્ તે સંનિપાતિક ભાવ છે. ભગવન્ ! તે એમ જ છે.

શતક-૧૭, ઉદ્દેશા-૧નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૭, ઉદ્દેશો-૨ 'સંયત'

સૂત્ર-૬૯૯

ભગવન્ ! શું સંયત, વિરત, પાપકર્મનો પ્રતિઘાત અને પ્રત્યાખ્યાનકર્તા એવા જીવ ધર્મસ્થિત છે ? અને અસંયત, અવિરત-પાપકર્મનો પ્રતિઘાત અને પ્રત્યાખ્યાન કર્તા અધર્મસ્થિત છે ? સંયતાસંયત ધર્માધર્મમાં સ્થિત છે ? હા, ગૌતમ ! સંયત, જીવ ધર્મમાં સ્થિત છે, અસંયત જીવ અધર્મસ્થિત છે અને સંયતાસંયત ધર્માધર્મ સ્થિત છે.

ભગવન્ ! આ ધર્મ, અધર્મ કે ધર્માધર્મમાં કોઈ બેસવા ચાવત્ પડખા ફેરવવા સમર્થ છે ? ગૌતમ ! તે અર્થ સમર્થ નથી. ભગવન્ ! કયા કારણે આમ કહો છો ? ગૌતમ ! સંયત, વિરત ચાવત્ પાપકર્મનાં પ્રત્યાખ્યાન કરનાર જીવ ધર્મસ્થિત છે, ધર્મ સ્વીકારીને વિચરે છે. અસંયત ચાવત્ અધર્મસ્થિત અધર્મને સ્વીકારીને વિચરે છે. સંયતાસંયત ધર્માધર્મમાં સ્થિત ધર્માધર્મ સ્વીકારીને વિચરે છે. તેથી એમ કહ્યું કે ચાવત્ સ્થિત છે.

ભગવન્ ! જીવો, શું ધર્મસ્થિત, અધર્મસ્થિત કે ધર્માધર્મસ્થિત છે ? ગૌતમ ! જીવો, ત્રણેમાં સ્થિત છે.

નૈરયિકં પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! નૈરયિક ધર્મસ્થિત નથી, અધર્મસ્થિત છે, ધર્માધર્મમાં સ્થિત નથી. એ પ્રમાણે ચતુરિન્દ્રિય સુધી જાણવું. પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકં પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! તેઓ ધર્મમાં સ્થિત નથી. અધર્મ અને ધર્માધર્મ સ્થિત છે. મનુષ્યોને જીવો માફક કહેવા. વ્યંતર, જ્યોતિષ્ક, વૈમાનિકને નૈરયિકવત્ જાણવા.

સૂત્ર-૭૦૦

ભગવન્ ! અન્યતીર્થિકો આમ કહે છે ચાવત્ પ્રરૂપે છે - એવું છે કે શ્રમણ પંડિત છે, શ્રાવક બાલપંડિત છે, જેણે એક પણ પ્રાણીનો દંડ છોડેલ નથી, તે એકાંતબાલ કહેવાય છે. હે ભગવન્ ! અન્યતીર્થિકોનું આ કથન કઈ રીતે યથાર્થ છે ? ગૌતમ ! અન્યતીર્થિકો જે આમ કહે છે તે ચાવત્ તેઓ મિથ્યા કહે છે. ગૌતમ ! હું આ પ્રમાણે કહું છું

યાવત્ પ્રરૂપુ છું. શ્રમણો પંડિત છે, શ્રાવકો બાલપંડિત છે. જેણે એક પણ પ્રાણીના વધનો ત્યાગ કર્યો છે તેને એકાંતબાલ ન કહેવાય.

ભગવન્ ! જીવો બાલ છે ? પંડિત છે કે બાલપંડિત છે ? ગૌતમ ! જીવો આ ત્રણે છે.

નૈરયિકો વિશે પ્રશ્ન. ગૌતમ ! નૈરયિકો બાલ છે, પંડિત કે બાલપંડિત નથી. આ પ્રમાણે ચતુરિન્દ્રિય સુધી કહેવું. પંચેન્દ્રિય તિર્યચં પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! તેઓ પંડિત નથી, બાળ કે બાળપંડિત છે.

મનુષ્યને જીવ માફક કહેવા. વ્યંતર, જ્યોતિષ્ક, વૈમાનિકને નૈરયિકવત્ કહેવા.

સૂત્ર-૭૦૧, ૭૦૨

૭૦૧. ભગવન્ ! અન્યતીર્થિક એમ કહે છે યાવત્ પ્રરૂપે છે કે- એ રીતે પ્રાણાતિપાદ, મૃષાવાદ યાવત્ મિથ્યાદર્શન શત્યમાં વર્તતા પ્રાણીનો જીવ અન્ય છે અને જીવાત્મા અન્ય છે. પ્રાણાતિપાત વિરમણ યાવત્ પરિગ્રહ વિરમણ, ક્રોધ વિવેક યાવત્ મિથ્યાદર્શન શત્ય વિવેકમાં વર્તતો જીવ અન્ય છે અને જીવાત્મા અન્ય છે. ઔત્પાતિકી યાવત્ પારિણામિકી બુદ્ધિમાં વર્તતો જીવ અન્ય છે, જીવાત્મા અન્ય છે. ઔત્પાતિકી અવગ્રહ, ઈદા, અપાય, ધારણામાં વર્તમાન જીવ અન્ય છે, જીવાત્મા અન્ય છે. ઉત્થાન યાવત્ પરાક્રમમાં વર્તનો જીવ અન્ય છે, જીવાત્મા અન્ય છે નૈરયિક-તિર્યચ-મનુષ્ય-દેવત્વમાં વર્તતો જીવ અન્ય છે, જીવાત્મા અન્ય છે. જ્ઞાનાવરણીય યાવત્ અંતરાયમાં વર્તતો જીવ અન્ય છે, જીવાત્મા અન્ય છે એ રીતે કૃષ્ણલેશ્યા યાવત્ શુક્લ લેશ્યામાં, સમ્યગ્ દૃષ્ટ્યાદિ ત્રણ, એ રીતે ચક્ષુદર્શનાદિ ચાર, આભિનિબોધિક જ્ઞાનાદિ પાંચ, મતિઅજ્ઞાનાદિ ત્રણ, આહાર સંજ્ઞાદિ ચાર, ઔદારિક શરીરાદી પાંચ, મનોયોગાદિ ત્રણ, સાકારોપયોગ-અનાકારોપયોગમાં વર્તતો જીવ અન્ય છે, જીવાત્મા અન્ય છે.

ભગવન્ ! આ કેવી રીતે માનવું ? ગૌતમ ! જે તે અન્યતીર્થિકો આમ કહે છે યાવત્ મિથ્યા કહે છે. પણ હે ગૌતમ ! હું એમ કહું છું યાવત્ પ્રરૂપું છું કે, એ રીતે પ્રાણાતિપાત યાવત્ મિથ્યાદર્શન શત્યમાં વર્તતો જીવ તે જ છે, જીવાત્મા તે જ છે. યાવત્ અનાકારોપયોગમાં વર્તતો જીવ તે જ છે, જીવાત્મા તે જ છે.

૭૦૨. ભગવન્ ! મહર્લિક યાવત્ મહાસૌખ્ય દેવ પહેલા રૂપી થઈ, પછી અરૂપીને વિકુર્વવામાં સમર્થ છે ? ના, તે અર્થ સમર્થ નથી. ભગવન્ ! એમ કેમ કહો છો ? ગૌતમ ! હું આ જાણુ છું, હું આ જોઉં છું, હું આ નિશ્ચિત જાણુ છું, હું આ પૂરી તરફથી જાણુ છું. મેં આ જાણ્યું - જોયું - નિશ્ચિત કર્યું - પૂરી રીતે જાણ્યું છે, કે તથા પ્રકારના સરૂપી, સકર્મ, સરાગ, સવેદ, સમોહ, સલેશ્ય, સશરીર અને તે શરીરથી અવિપ્રમુક્ત જીવના વિષયમાં એવું સમ્પ્રજ્ઞાત હોય છે. તે આ - કાળાપણુ યાવત્ શુક્લત્વ, સુરભિગંધત્વ કે દુરભિગંધત્વ, તિક્ત યાવત્ મધુર, કર્કશત્વ યાવત્ રૂક્ષત્વ હોય છે. તેથી હે ગૌતમ ! યાવત્ તે દેવ સમર્થ નથી.

ભગવન્ ! તે જીવ, પહેલા અરૂપી થઈ, રૂપી વિકુર્વવા સમર્થ છે ? ના, તે અર્થ સમર્થ નથી. ગૌતમ ! હું આ જાણુ છું, યાવત્ તથા પ્રકાર જીવ અરૂપ, અકર્મ, અરાગ, અવેદ, અમોહ, અલેશ્ય, અશરીર, તે શરીરથી વિપ્રમુક્ત જીવના વિષયમાં એવું જ્ઞાત નથી કે - કાળાપણુ યાવત્ રૂક્ષપણુ છે. આ કારણે હે ગૌતમ ! તે દેવ પૂર્વોક્ત રીતે વિકુર્વણા કરી ન શકે. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે, યાવત્ વિચરે છે.

શતક-૧૭, ઉદ્દેશ-૨નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૭, ઉદ્દેશો-૩ 'શૈલેષી'

સૂત્ર-૭૦૩

ભગવન્ ! શૈલેષી અવસ્થા પ્રાપ્ત અણગાર સદા, નિરંતર કાંપે છે. વિશેષ કાંપે છે. યાવત્ તે-તે ભાવોમાં પરિણમે છે ? ના, તે અર્થ સમર્થ નથી. સિવાય કે પરપ્રયોગથી એમ થાય.

ભગવન્ ! એજના કેટલા ભેદ છે ? ગૌતમ ! પાંચ ભેદ - દ્રવ્યૈજના, ક્ષેત્રૈજના, કાલૈજના, ભવૈજના, ભાવૈજના.

ભગવન્ ! દ્રવ્ય એજના કેટલા ભેદ છે ? ગૌતમ ! ચાર ભેદ છે. તે આ – નૈરયિક દ્રવ્ય એજના, તિર્યચ દ્રવ્ય એજના, મનુષ્ય દ્રવ્ય એજના અને દેવ દ્રવ્ય એજના.

ભગવન્ ! એમ કેમ કહ્યું કે નૈરયિક દ્રવ્યએજના, દ્રવ્યએજના છે ? ગૌતમ ! નૈરયિક, નૈરયિક દ્રવ્યમાં વર્તેલ છે – વર્તે છે – વર્તશે. તેથી નૈરયિકો, નૈરયિક દ્રવ્યમાં વર્તતા નૈરયિક દ્રવ્ય એજનામાં કંપ્યા છે – કંપે છે – કંપશે. તેથી ચાપત્ દ્રવ્યેજના કહી છે.

ભગવન્ ! એમ કેમ કહો છો તિર્યચયોનિક દ્રવ્ય એજના, તિર્યચયોનિક દ્રવ્ય એજના છે ? પૂર્વવત્. વિશેષ એ કે – તિર્યચયોનિક દ્રવ્યેજના કહેવું. બાકી પૂર્વવત્. એ પ્રમાણે ચાપત્ દેવ દ્રવ્યેજના.

ભગવન્ ! ક્ષેત્ર એજના કેટલા ભેદ છે ? ગૌતમ ! ચાર ભેદ છે – નૈરયિક ચાપત્ દેવક્ષેત્ર એજના.

ભગવન્ ! એમ કેમ કહો છો – નૈરયિક ક્ષેત્રવેદના, નૈરયિક ક્ષેત્રવેદના છે ? પૂર્વવત્. વિશેષ આ – નૈરયિક ક્ષેત્ર વેદના કહેવું. એ પ્રમાણે ચાપત્ દેવક્ષેત્ર વેદના. એ પ્રમાણે કાળ, ભવ અને ભાવથી પણ દેવભાવ એજના સુધી કહેવું.

સૂત્ર-૭૦૪, ૭૦૫

૭૦૪. ભગવન્ ! ચલના કેટલા ભેદ ? ગૌતમ ! ત્રણ ભેદ. તે આ – શરીરચલણા, ઈન્દ્રિયચલણા, યોગચલણા.

ભગવન્ ! શરીરચલણા કેટલા ભેદ ? ગૌતમ ! પાંચ ભેદ – ઔદારિક શરીરચલણા ચાપત્ કાર્મણ શરીરચલણા

ભગવન્ ! ઈન્દ્રિયચલણા કેટલા ભેદ છે ? ગૌતમ ! પાંચ ભેદ છે. તે આ – શ્રોત્રેન્દ્રિય-ચલણા ચાપત્ સ્પર્શનેન્દ્રિય-ચલણા.

ભગવન્ ! યોગચલણા કેટલા ભેદ છે ? ગૌતમ ! ત્રણ ભેદ છે – મનોયોગ ચલણા, વચનયોગ ચલણા, કાયયોગ ચલણા.

ભગવન્ ! ઔદારિક ચલણાને ઔદારિક ચલણા કેમ કહો છો ? ગૌતમ ! જે જીવ ઔદારિક શરીરમાં વર્તતા ઔદારિક શરીરનો યોગ્ય દ્રવ્યોને ઔદારિક શરીરરૂપે પરિણામાવતા ઔદારિક શરીર ચલણ ચલ્યા, ચલે છે કે ચલશે. તેથી ચાપત્ આમ કહ્યું છે.

ભગવન્ ! વૈકિય શરીર ચલણાને વૈકિય કેમ કહો છો ? પૂર્વવત્. વિશેષ એ કે – વૈકિય શરીરમાં વર્તતા વૈકિય શરીર ચલણ ચલ્યા, ચલે છે કે ચલશે. કાર્મણ શરીર ચલણા સુધી એ પ્રમાણે કહેવું.

ભગવન્ ! શ્રોત્રેન્દ્રિય ચલણાને શ્રોત્ર કેમ કહે છે ? ગૌતમ ! જીવો શ્રોત્રેન્દ્રિયમાં વર્તતા શ્રોત્રેન્દ્રિય પ્રાયોગ્ય દ્રવ્યો શ્રોત્રેન્દ્રિયરૂપે પરિણામાવતા શ્રોત્રેન્દ્રિય ચલણ ચાલ્યા, ચાલે છે, ચાલશે તેથી ચાપત્ એમ કહ્યું. એ રીતે સ્પર્શનેન્દ્રિય ચલણા સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! એમ કેમ કહો છો મનોયોગચલણા, મનોયોગચલણા ? ગૌતમ ! જીવો મનોયોગમાં વર્તતા મનોયોગ પ્રાયોગ્ય દ્રવ્યોને મનોયોગપણે પરિણામાવતા મનોયોગ ચલણ ચાલ્યા, ચાલે છે, ચાલશે. તેથી ચાપત્ મનોયોગ ચલણા કહ્યું. એ રીતે વચનયોગ, કાયયોગ ચલણા છે.

૭૦૫. ભગવન્ ! સંવેગ, નિર્વેદ, ગુરુ-સાધર્મિક શુશ્રુષા, આલોચના, નિંદા, ગર્હા, ક્ષમાપના, શ્રુતસહાયતા, વ્યુપશમના ભાવમાં અપ્રતિબદ્ધતા, વિનિવર્તના, વિવિક્ત શયનાસન સેવનતા, શ્રોત્રેન્દ્રિય સંવર ચાપત્ સ્પર્શનેન્દ્રિયસંવર, યોગ પ્રત્યાખ્યાન, શરીર પ્રત્યાખ્યાન, કષાય-સંભોગ-ઉપધિ-ભક્ત પ્રત્યાખ્યાન, ક્ષમા, વિરાગતા, ભાવ-યોગ-કરણ સત્ય, મન-વચન-કાય સમન્વાહરણ, ક્રોધ વિવેક ચાપત્ મિથ્યાદર્શન શલ્ય વિવેક, જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર સંપન્નતા, વેદના અધ્યાસતા, મારણાંતિક અધ્યાસનતા; આ પદોનું ભગવન્ ! અંતિમ ફળ શું ?

હે આયુષ્યમાન્ શ્રમણ! ગૌતમ ! સંવેગ, નિર્વેદ ચાપત્ મારણાંતિક અધ્યાસનતાં આ બધાનું અંતિમ ફળ સિદ્ધિ છે. તેમ હે શ્રમણાયુષ્ય! જાણવું. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, ! તે એમ જ છે. ચાપત્ વિચરે છે.

શતક-૧૭, ઉદ્દેશા-૩નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૭, ઉદ્દેશો-૪ 'ક્રિયા'

સૂત્ર-૭૦૬, ૭૦૭

૭૦૬. તે કાળે, તે સમયે રાજગૃહનગરમાં યાવત્ આમ કહ્યું – જીવો પ્રાણાતિપાત ક્રિયા કરે છે ? હા, કરે છે. ભગવન્ ! તે સ્પૃષ્ટ કરાય કે અસ્પૃષ્ટ ? ગૌતમ ! સ્પૃષ્ટ કરાય, અસ્પૃષ્ટ ન કરાય. એ રીતે જેમ શતક-૧-ઉદ્દેશો-૬માં કહ્યું, તેમ યાવત્ “અનુક્રમ વિના નહીં” સુધી કહેવું. એ પ્રમાણે વૈમાનિક સુધી કહેવું. વિશેષ એ કે – જીવ અને એકેન્દ્રિયને નિર્વ્યાઘાત અપેક્ષાએ છ દિશામાં અને વ્યાઘાતની અપેક્ષાએ કદાચ ત્રણ દિશામાં, કદાચ ચાર દિશામાં, કદાચ પાંચમાં, બાકીનાને નિયમા છ દિશામાં છે.

ભગવન્ ! જીવો મૃષાવાદ ક્રિયા કરે છે ? હા, કરે છે. ભગવન્ ! તે સ્પૃષ્ટ કરે છે. આદિ પ્રાણાતિપાત દંડક માફક મૃષાવાદ પણ કહેવો. એ પ્રમાણે અદત્તાદાન, મૈથુન, પરિગ્રહમાં પણ જાણવું. આ પાંચ દંડકો છે.

ભગવન્ ! જે સમયે જીવ પ્રાણાતિપાત ક્રિયા કરે, તે સમયે તે સ્પૃષ્ટ ક્રિયા કરે કે અસ્પૃષ્ટ ? પૂર્વવત્ યાવત્ કહેવું. વૈમાનિક સુધી કહેવું. એ પ્રમાણે પરિગ્રહ સુધી કહેવું, એ પ્રમાણે આ પાંચ દંડકો છે.

ભગવન્ ! જે દેશમાં જીવો પ્રાણાતિપાત ક્રિયા કરે, તે સ્પૃષ્ટ કરે કે અસ્પૃષ્ટ ? પરિગ્રહ સુધી પૂર્વવત્ કહેવું. આ પણ પાંચ દંડક. ભગવન્ ! જે પ્રદેશમાં જીવ પ્રાણાતિપાત ક્રિયા કરે તે સ્પૃષ્ટ કે અસ્પૃષ્ટ ? પૂર્વવત્ પાંચ દંડક. પરિગ્રહ સુધી કહેવા. ૨૦ દંડક થયા.

૭૦૭. ભગવન્ ! જીવોનું દુઃખ આત્મકૃત છે, પરકૃત છે કે તદુભયકૃત ? ગૌતમ ! દુઃખ આત્મકૃત છે, પરકૃત કે ઉભયકૃત નથી. એ પ્રમાણે વૈમાનિક સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! જીવો શું આત્મકૃત દુઃખ વેદે છે, પરકૃત કે તદુભયકૃત દુઃખ વેદે છે ? ગૌતમ ! આત્મકૃત દુઃખ વેદે છે. પરકૃત કે તદુભયકૃત નહીં. આમ વૈમાનિક સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! જીવોને આત્મકૃત વેદના છે, ઈત્યાદિ, પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! આત્મકૃત વેદના છે, પરકૃત કે ઉભયકૃત નહીં. એમ વૈમાનિક સુધી આમ જાણવું.

ભગવન્ ! જીવો આત્મકૃત વેદના વેદે છે ? પરકૃત કે ઉભયકૃત વેદના વેદે છે ? ગૌતમ ! આત્મકૃત વેદના વેદે છે. પરકૃત કે ઉભયકૃત નહીં. આમ વૈમાનિક સુધી જાણવું. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, તે એમ જ છે.

શતક-૧૭, ઉદ્દેશો-૪નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૭, ઉદ્દેશો-૫ 'ઈશાન'

સૂત્ર-૭૦૮

ભગવન્ ! દેવેન્દ્ર દેવરાજ ઈશાનની સુધર્માસભા ક્યાં છે ? ગૌતમ ! જંબૂદ્વીપમાં મેરુ પર્વતની ઉત્તરે, આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના બહુસમ રમણીય ભૂમિભાગથી ઉપર ચંદ્ર સૂર્ય વિમાનની ઉપર જેમ સ્થાનપદમાં કહ્યું છે, તેમ યાવત્ મધ્યમાં ઈશાનાવતંસક મહાવિમાન છે, તે મહાવિમાન સાડા બાર લાખ યોજન ઈત્યાદિ જેમ દશમાં શતકમાં શક વિમાન વક્તવ્યતા છે, તે અહીં પણ ઈશાનની વક્તવ્યતા, આત્મરક્ષક દેવો સુધી સંપૂર્ણ કહેવી. સ્થિતિ સાતિરેક બે સાગરોપમ છે, બાકી પૂર્વવત્. તે પ્રમાણે યાવત્ દેવેન્દ્ર દેવરાજ ઈશાન સુધી કહેવું. ભગવન્ ! તે એમ જ છે ર..

શતક-૧૭, ઉદ્દેશો-૫નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૭, ઉદ્દેશો-૬ 'પૃથ્વીકાયિક'

સૂત્ર-૭૦૯

ભગવન્ ! જે પૃથ્વીકાયિક, આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં સમુદ્ધાત કરીને સૌધર્મકલ્પમાં પૃથ્વીકાયિકપણે ઉત્પન્ન

થવા યોગ્ય છે. ભગવન્ ! તે પહેલા ઉપજી, પછી આહારગ્રહણ કરે કે પહેલા આહાર લઈ, પછી ઉપજે ? ગૌતમ ! પૂર્વે ઉત્પન્ન થઈ પછી પણ આહારે, પહેલાં આહાર કરી પછી પણ ઉપજે.

ભગવન્ ! એમ કેમ કહો છો ? ગૌતમ ! પૃથ્વીકાયિકને ત્રણ સમુદ્ધાત કહ્યા છે – વેદના, કષાય, મારણાંતિક સમુદ્ધાત. મારણાંતિક સમુદ્ધાતથી સમવહત દેશથી પણ સમુદ્ધાત કરે છે અને સર્વથી પણ સમુદ્ધાત કરે છે. દેશથી સમુદ્ધાત કરતા પહેલાં આહાર પુદ્ગલ ગ્રહી, પછી ઉત્પન્ન થાય. સર્વથી સમુદ્ધાત કરે ત્યારે, પહેલાં ઉત્પન્ન થઈ, પછી પુદ્ગલ ગ્રહે. તેથી આમ કહેલ છે.

ભગવન્ ! જે પૃથ્વીકાયિક, આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં યાવત્ સમુદ્ધાત કરીને, ઈશાન કલ્પે પૃથ્વીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે, તે પહેલા ઉત્પન્ન થઈ આહાર કરે કે આહાર કરીને પછી ઉત્પન્ન થાય? સૌધર્મ કલ્પ મુજબ ઈશાનમાં પણ કહેવું. એ રીતે યાવત્ અચ્યુત-ત્રેવેચક-અનુત્તરવિમાન, ઈષત્ પ્રાગભારામાં છે.

ભગવન્ ! પૃથ્વીકાયિક જીવ, શર્કરાપ્રભામાં સમુદ્ધાત કરીને સૌધર્મકલ્પે પૃથ્વીકાયિકપણે ઈત્યાદિ પ્રશ્ન૦ એ પ્રમાણે રત્નપ્રભા પૃથ્વીકાયિકવત્ શર્કરાપ્રભામાં પણ પૃથ્વીકાયિકનો ઉપપાત કહેવો યાવત્ ઈષત્ પ્રાગભારા.

એ પ્રમાણે રત્નપ્રભાની વક્તવ્યતા માફક યાવત્ અધઃસપ્તમીમાં પૃથ્વીકાયિકનો ઉપપાત કહેવો. ભગવન્ ! તે એમ જ છે. તે એમ જ છે.

શતક-૧૭, ઉદ્દેશા-૬નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૭, ઉદ્દેશો-૭ 'પૃથ્વીકાયિક'

સૂત્ર-૭૧૦

ભગવન્ ! જે પૃથ્વીકાયિક જીવ સૌધર્મકલ્પમાં મરણસમુદ્ધાત કરીને આ રત્નપ્રભામાં પૃથ્વીકાયિક રૂપે ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે, તે પહેલાં ઉત્પન્ન થઈ, પછી આહાર ગ્રહણ કરે કે પહેલા આહાર ગ્રહી પછી ઉત્પન્ન થાય ?

ગૌતમ ! જેમ રત્નપ્રભા પૃથ્વીકાયિકો સર્વે કલ્પમાં યાવત્ ઈષત્ પ્રાગભારામાં ઉત્પાદ કહ્યો. તેમ સૌધર્મ પૃથ્વીકાયિક નો સાતે પૃથ્વીમાં ઉપપાદ કહેવો. યાવત્ અધઃસપ્તમીમાં કહેવું. એ રીતે સૌધર્મ પૃથ્વીકાયિકનો સર્વે પૃથ્વીમાં ઉપપાત કહ્યો, એ પ્રમાણે ઈષત્ પ્રાગભારા પૃથ્વીકાયિકનો સર્વે પૃથ્વીમાં ઉપપાદ, અધઃસપ્તમી સુધી કહેવો. ભગવન્ ! તે એમ જ છે.

શતક-૧૭, ઉદ્દેશા-૭નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૭, ઉદ્દેશો-૮ અપ્કાયિક

સૂત્ર-૭૧૧

ભગવન્ ! અપ્કાયિક જીવ આ રત્નપ્રભામાં મરણ સમુદ્ધાત કરીને સૌધર્મકલ્પે ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય૦ આદિ, જેમ પૃથ્વીકાયિકમાં કહ્યું, તેમ અપ્કાયમાં પણ સર્વે કલ્પોમાં યાવત્ ઈષત્ પ્રાગભારામાં તે પ્રમાણે જ ઉપપાત કહેવો. એ પ્રમાણે જેમ રત્નપ્રભા અપ્કાયિકનો ઉપપાત કહ્યો તેમ યાવત્ અધઃસપ્તમી પૃથ્વીમાં અપ્કાયનો ઉત્પાદ, ઈષત્ પ્રાગભારા સુધી કહેવો.

શતક-૧૭, ઉદ્દેશા-૮નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૭, ઉદ્દેશો-૯ 'અપ્કાયિક'

સૂત્ર-૭૧૨

ભગવન્ ! જે અપ્કાયિક સૌધર્મ કલ્પમાં મરણ સમુદ્ધાત કરીને આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં ઘનોદધિ વલયોમાં

અપ્-કાયિકપણે ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોયં બાકી પૂર્વવત્. એ રીતે ચાવત્ અધઃસપ્તમીમાં, સૌધર્મ-અપ્કાયિક મુજબ કહેવું. એ પ્રમાણે ઈષત્ પ્રાગભારા અપ્કાયિક ચાવત્ અધઃસપ્તમીમાં ઉપપાત કહેવો. ભગવન્ ! તે એમ જ છે.

શતક-૧૭, ઉદ્દેશા-૮નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૭, ઉદ્દેશો-૧૦+૧૧ વાયુકાયિક

સૂત્ર-૭૧૩, ૭૧૪

૭૧૩. ભગવન્ ! વાયુકાયિક જીવ, આ રત્નપ્રભામાં ચાવત્ સૌધર્મકલ્પે વાયુકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય, તે પૃથ્વીકાયિક માફક કહેવા. વિશેષ એ કે - વાયુકાયિકને ચાર સમુદ્ધાતો છે - વેદના ચાવત્ વૈક્રિયં મારણાંતિક સમુદ્ધાતથી સમવહત થઈને દેશથી સામુદ્ધાત કરેં બાકી પૂર્વવત્. ચાવત્ અધઃસપ્તમીમાં સમુદ્ધાત કરીનેં ઈષત્ પ્રાગભારા સુધી ઉત્પાદ કહેવો. ભગવન્ ! આપ કહો છો, તે એમજ છે. તે એમજ છે.

૭૧૪. ભગવન્ ! જે વાયુકાયિક સૌધર્મકલ્પે સમવહત થઈને આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ઘનવાત, તનુવાત, ઘનવાત વલયમાં, તનુવાત વલયમાં વાયુકાયિકપણે ઉપજવા યોગ્ય હોયં બાકી પૂર્વવત્. જેમ સૌધર્મ વાયુકાયિકનો ઉત્પાદ સાતે પૃથ્વીમાં કહ્યો, એ રીતે ચાવત્ ઈષત્ પ્રાગભારા વાયુકાયિકનો અધઃસપ્તમી સુધી ચાવત્ ઉત્પાદ કહેવો.

શતક-૧૭, ઉદ્દેશા-૧૦/૧૧નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૭, ઉદ્દેશો-૧૨ 'એકેન્દ્રિય'

સૂત્ર-૭૧૫

ભગવન્ ! એકેન્દ્રિયો બધા સમાન આહારી, સમાન શરીરી છે ? એ પ્રમાણે શતક-, ઉદ્દેશક-૨માં પૃથ્વી-કાયિકની વક્તવ્યતા કહી. તે અહીં એકેન્દ્રિયોમાં કહેવી. ચાવત્ સમાયુષ્ સમોપપન્નક નથી..

ભગવન્ ! એકેન્દ્રિયોને કેટલી લેશ્યા છે ? ગૌતમ ! ચાર. તે આ - કૃષ્ણલેશ્યા ચાવત્ તેજોલેશ્યા. ભગવન્ ! આ એકેન્દ્રિયોને કૃષ્ણલેશ્યાદિમાં ચાવત્ કોણ વિશેષાધિક છે ? ગૌતમ ! એકેન્દ્રિયોમાં સૌથી ઓછા તેજોલેશ્યા, કાપોતલેશ્યા અનંતા, નીલલેશ્યા વિશેષાધિક, કૃષ્ણલેશ્યા વિશેષાધિક છે.

ભગવન્ ! એકેન્દ્રિયોમાં કૃષ્ણલેશ્યાની ઋદ્ધિ દ્વીપકુમારો શતક-૧૬, ઉદ્દેશો-૧૧.માં કહી છે તેમ કહેવી.

શતક-૧૭, ઉદ્દેશા-૧૨નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૭, ઉદ્દેશો-૧૩ થી ૧૭ 'નાગાદિકુમારો'

સૂત્ર-૭૧૬ થી ૭૨૦

૭૧૬. ભગવન્ ! નાગકુમારો બધા સમાહારા છે, ઈત્યાદિ પ્રશ્ન, જેમ શતક-૧૬માં દ્વીપકુમાર ઉદ્દેશામાં કહ્યું, તેમ બધુ સંપૂર્ણ ઋદ્ધિ પર્યંત કહેવું.

૭૧૭. ભગવન્ ! સુવર્ણકુમારો સમાહારીં પૂર્વવત્ - x -

૭૧૮. ભગવન્ ! વિદ્યુત્કુમારો બધા સમાહારીં પૂર્વવત્ - x -

૭૧૯. ભગવન્ ! વાયુકુમારો બધા સમાહારીં પૂર્વવત્ - x -

૭૨૦. ભગવન્ ! અગ્નિકુમારો બધા સમાહારીં પૂર્વવત્ - x -

શતક-૧૭ નો મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૮

સૂત્ર-૭૨૧

એક ગાથા દ્વારા અઢારમાં શતકના દશ ઉદ્દેશાના નામો જણાવે છે-પ્રથમ, વિશાખા, માકંદિક, પ્રાણાતિપાત, અસુર, ગુડ, કેવલિ, અનગાર, ભવ્ય, સોમિલ.

શતક-૧૮, ઉદ્દેશો-૧ પ્રથમ

સૂત્ર-૭૨૨ થી ૭૨૬

૭૨૨. તે કાળે, તે સમયે રાજગૃહ નગરમાં યાવત્ ગૌતમસ્વામીએ આમ કહ્યું - જીવ, જીવભાવથી પ્રથમ છે કે અપ્રથમ ? ગૌતમ ! પ્રથમ નથી અપ્રથમ છે. એ પ્રમાણે નૈરયિકથી લઈને વૈમાનિક સુધી જાણવું.

ભગવન્ ! સિદ્ધ, સિદ્ધ ભાવથી પ્રથમ છે કે અપ્રથમ ? ગૌતમ ! પ્રથમ છે, અપ્રથમ નથી.

ભગવન્ ! સર્વ જીવો, જીવભાવથી પ્રથમ છે કે અપ્રથમ ? ગૌતમ ! પ્રથમ નથી, અપ્રથમ છે એ પ્રમાણે વૈમાનિક સુધી જાણવું.

ભગવન્ ! સર્વ સિદ્ધ જીવો સિદ્ધ ભાવથી પ્રથમ છે કે અપ્રથમ ? ગૌતમ ! પ્રથમ છે, અપ્રથમ નથી.

ભગવન્ ! આહારક જીવ, આહાર ભાવથી પ્રથમ છે કે અપ્રથમ ? ગૌતમ ! પ્રથમ નથી, અપ્રથમ છે. યાવત્ વૈમાનિક. બહુવચનમાં એમ જ છે.

ભગવન્ ! અણાહારક જીવ અણાહારક ભાવથી પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! કદાચ પ્રથમ હોય, કદાચ અપ્રથમ હોય.

ભગવન્ ! નૈરયિક જીવ, અણાહારક ભાવથી પ્રથમ છે કે અપ્રથમ ? ગૌતમ ! પ્રથમ નથી, અપ્રથમ છે. એ રીતે વૈમાનિક સુધી જાણવું. સિદ્ધ જીવ અનાહારક ભાવથી પ્રથમ છે અપ્રથમ નથી.

ભગવન્ ! અણાહારક જીવો અણાહારક ભાવથી ? પ્રશ્ન. પ્રથમ પણ હોય, અપ્રથમ પણ હોય. નૈરયિકોથી વૈમાનિક સુધી સર્વ જીવો પ્રથમ નથી, અપ્રથમ છે. સર્વ સિદ્ધો પ્રથમ છે, અપ્રથમ નથી.

ભવસિદ્ધિક એક કે અનેક જીવ, આહારક મુજબ. એ રીતે અભવસિદ્ધિક પણ છે.

ભગવન્ ! નોભવસિદ્ધિક નો-અભવસિદ્ધિક જીવ ? પ્રશ્ન. ગૌતમ ! પ્રથમ છે, અપ્રથમ નથી. નોભવસિદ્ધિક નોઅભવસિદ્ધિક જીવો નોભવસિદ્ધિક નોઅભવસિદ્ધિક ભાવથી ? પૂર્વવત્. એ રીતે બહુવચનમાં બંને જાણવા.

ભગવન્ ! સંજીજીવ, સંજીભાવથી પ્રથમ છે ? પ્રશ્ન. ગૌતમ ! પ્રથમ નથી, અપ્રથમ છે. એ રીતે વિકલેન્દ્રિયને વર્જીને યાવત્ વૈમાનિક સુધી જાણવું. બહુવચનમાં પણ આમ જ કહેવું. અસંજી જીવો પણ એ રીતે જ એકવચન, બહુવચનથી જાણવા, વિશેષ એ કે - અસંજીનું કથન વ્યંતર સુધી જાણવું.

નોસંજી-નોઅસંજી જીવ, મનુષ્ય અને સિદ્ધ પ્રથમ છે, અપ્રથમ નથી. એ રીતે બહુવચનમાં પણ છે.

ભગવન્ ! સલેશ્યીનો પ્રશ્ન. ગૌતમ ! આહારક મુજબ છે. એ રીતે બહુવચનમાં પણ છે. કૃષ્ણલેશ્યા યાવત્ શુક્લલેશ્યામાં પણ એ રીતે છે. વિશેષ એ કે - જેને જે લેશ્યા હોય તે કહેવી.

અલેશ્યી જીવ, મનુષ્ય અને સિદ્ધનું કથન નોસંજી-નોઅસંજી માફક કહેવા.

ભગવન્ ! સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ, સમ્યગ્દષ્ટિ ભાવથી શું પ્રથમ છે ? પૂરછા. ગૌતમ ! કદાચ પ્રથમ પણ હોય, કદાચ અપ્રથમ પણ હોય. એ પ્રમાણે એકેન્દ્રિયને વર્જીને વૈમાનિક સુધી કહેવું. સિદ્ધ પ્રથમ છે, અપ્રથમ નથી. બહુવચનમાં જીવો પ્રથમ પણ છે. અપ્રથમ પણ છે. એ રીતે વૈમાનિક સુધી કહેવું. સિદ્ધો પ્રથમ છે, અપ્રથમ નથી.

મિથ્યાદષ્ટિ જીવ એક કે બહુવચનમાં આહારક માફક જાણવા. સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ જીવ એકવચનમાં કે બહુવચનમાં સમ્યગ્દષ્ટિ માફક જાણવા. વિશેષ એ કે - જેને સમ્યગ્ મિથ્યાદષ્ટિ હોય તેને તે કહેવી.

સંયત જીવ અને મનુષ્યનું કથન એકવચન-બહુવચનમાં સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ માફક જાણવા. અસંયતને આહારકવત્ જાણવા. સંયતાસંયત જીવ, પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક, મનુષ્ય, ત્રણે પદોમાં એકવચન-બહુવચનમાં સમ્યગ્દષ્ટિ સમાન જાણવા. નોસંયત, નોઅસંયત, નોસંયતાસંયત જીવ અને સિદ્ધ એકવચન-બહુવચનથી પ્રથમ છે, અપ્રથમ નથી.

અકષાયી, ક્રોધકષાયી યાવત્ લોભકષાયી જીવો એકવચન-બહુવચનમાં આહારકવત્ જાણવા. અકષાયી જીવો કદાચ પ્રથમ, કદાચ અપ્રથમ હોય. એ પ્રમાણે અકષાયી મનુષ્યો પણ જાણવા. સિદ્ધ પ્રથમ છે, અપ્રથમ નથી. બહુવચનમાં અકષાયી જીવો અને મનુષ્યો પ્રથમ પણ છે, અપ્રથમ પણ છે. સિદ્ધો પ્રથમ છે, અપ્રથમ નથી.

જ્ઞાની એકવચન-બહુવચનથી સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ માફક જાણવા. આભિનિબોધિકજ્ઞાની યાવત્ મનઃપર્યવ-જ્ઞાની એકવચન -બહુવચનથી એ પ્રમાણે છે. વિશેષ એ કે જે જેને હોય, તે તેને કહેવું. કેવળજ્ઞાની જીવ, મનુષ્ય અને સિદ્ધ આ સર્વ એકવચન-બહુવચનથી પ્રથમ છે, અપ્રથમ નથી. અજ્ઞાની, મતિઅજ્ઞાની, શ્રુતઅજ્ઞાની, વિભંગજ્ઞાની એકવચન-બહુવચનમાં આહારકની માફક જાણવા.

સયોગી, મનોયોગી, વચનયોગી, કાયયોગી, આ સર્વ એકવચન-બહુવચનમાં આહારક માફક કહેવા. વિશેષ એ કે - જેને જે યોગ હોય તે કહેવો. અયોગી જીવ, મનુષ્ય, સિદ્ધ, એકવચન-બહુવચનમાં પ્રથમ છે, અપ્રથમ નથી.

સાકારોપયુક્ત, અનાકારોપયુક્ત જીવ એકવચન-બહુવચનમાં અનાહારક માફક કહેવા.

સવેદક યાવત્ નપુંસકવેદક એકત્વ-પૃથક્ત્વમાં આહારક માફક કહેવા. વિશેષ એ કે જેને જે વેદ હોય તે કહેવો. એક કે બહુવચનમાં અવેદક જીવ, મનુષ્ય અને સિદ્ધને, અકષાયી માફક કહેવા.

સશરીરી જીવ, આહારકવત્ કહેવા. એ પ્રમાણે યાવત્ કાર્મણશરીરી જાણવા. જેને જે શરીર હોય તેનું કથન કરવું. વિશેષ એ કે - આહારક શરીરી એક કે બહુવચનમાં સમ્યગ્દષ્ટિ માફક જાણવા. અશરીરી જીવો અને સિદ્ધો એકવચન-બહુવચનથી પ્રથમ છે, અપ્રથમ નથી.

પાંચ પર્યાપ્તિથી પર્યાપ્ત અને પાંચ અપર્યાપ્તિથી અપર્યાપ્ત જીવો આહારકવત્ જાણવા. વિશેષ એ કે - જેને જે પર્યાપ્તિ હોય તે કહેવી. વૈમાનિક સુધીના જીવ પ્રથમ નથી, અપ્રથમ છે. અહીં લક્ષણ ગાથા છે.

૭૨૩. જેને જે ભાવ પૂર્વેથી પ્રાપ્ત છે તે, તે ભાવથી અપ્રથમ છે, બાકીના જેમને તે ભાવ પૂર્વે પ્રાપ્ત થયા નથી. તે, તે ભાવે પ્રથમ છે.

૭૨૪. ભગવન્ ! જીવ, જીવભાવથી ચરમ છે કે અચરમ ? ગૌતમ ! ચરમ નથી, અચરમ છે.

ભગવન્ ! નૈરથિક, નૈરથિક ભાવથી ? પ્રશ્ન. ગૌતમ ! કદાચ ચરમ, કદાચ અચરમ. એ પ્રમાણે વૈમાનિક સુધી જાણવું. સિદ્ધોને જીવની માફક કહેવા.

જીવો, જીવત્વભાવથી ચરમ છે કે અચરમ ? જીવો ચરમ નથી, અચરમ છે. નૈરથિકો, નૈરથિક-ભાવથી ચરમ પણ છે, અચરમ પણ છે. આ રીતે વૈમાનિક સુધી સમજવું. સિદ્ધોનું કથન જીવો સમાન છે.

આહારક જીવ સર્વત્ર એકવચનમાં કથંચિત ચરમ, કથંચિત અચરમ છે. બહુવચનમાં ચરમ પણ છે, અચરમ પણ છે. અનાહારક જીવ અને સિદ્ધ એકવચન-બહુવચનથી ચરમ નથી, અચરમ છે. બાકીના સ્થાનોમાં એકવચન-બહુવચનમાં આહારક માફક જાણવું.

ભવસિદ્ધિક જીવ, એક કે બહુવચનમાં ચરમ છે, અચરમ નથી. બાકીના સ્થાનોમાં આહારકવત્ જાણવા. અભવસિદ્ધિક સર્વત્ર એકવચન-બહુવચનમાં ચરમ નથી, અચરમ છે. નોભવસિદ્ધિક-નોઅભવસિદ્ધિક જીવો અને સિદ્ધો એક કે બહુવચનમાં અભવસિદ્ધિકવત્ જાણવા.

સંજ્ઞી, આહારકવત્ છે, અસંજ્ઞી પણ તેમ છે. નોસંજ્ઞી-નોઅસંજ્ઞી જીવપદ અને સિદ્ધપદમાં ચરમ છે. મનુષ્ય પદમાં બંને વચનમાં ચરમ છે.

સલેશ્ય યાવત્ શુક્લલેશ્યનું કથન આહારકવત્ છે. માત્ર જેને જે લેશ્યા હોય તે કહેવી. અલેશ્ય, નોસંજી-નોઅસંજીવત્ જાણવા.

સમ્યગ્દષ્ટિ, અણાહારકવત્ છે. મિથ્યાદષ્ટિ, આહારક માફક છે. સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિમાં એકેન્દ્રિય અને વિકલેન્દ્રિયને વર્જીને કથંચિત ચરમ, કથંચિત અચરમ છે, બહુવચનમાં ચરમ પણ છે, અચરમ પણ છે.

સંચત જીવ અને મનુષ્ય, આહારકવત્ છે. અસંચત પણ તેમજ છે. સંચતાસંચત પણ તેમજ છે. માત્ર જે જેને હોય તે કહેવું. નોસંચત-નોઅસંચત-નોસંચતાસંચતને, નોભવસિદ્ધિક-નોઅભવસિદ્ધિક માફક જાણવા.

સકષાયી યાવત્ લોભકષાયી સર્વસ્થાનોમાં આહારકવત્ છે. અકષાયી અને સિદ્ધમાં ચરમ નથી, અચરમ છે. મનુષ્યપદમાં કથંચિત ચરમ, કથંચિત અચરમ છે.

જ્ઞાની, સર્વત્ર સમ્યગ્દષ્ટિ સમાન છે, આભિનિબોધિક જ્ઞાની યાવત્ મનઃપર્યવજ્ઞાની, આહારકવત્ છે. માત્ર જેને જે હોય તે કહેવું. કેવલજ્ઞાની, નોસંજી-નોઅસંજીવત્, અજ્ઞાની યાવત્ વિભંગજ્ઞાની, આહારકવત્.

સયોગી યાવત્ કાયયોગી, આહારકવત્, જેને જે યોગ હોય તે કહેવો. અયોગી, નોસંજી-નોઅસંજીવત્ કહેવા.

સાકારોપયુક્ત અને અનાકારોપયુક્ત, અનાહારકવત્ છે.

સવેદક યાવત્ નપુંસકવેદક, આહારકવત્ છે. અવેદક, અકષાયી માફક જાણવા.

સશરીરી યાવત્ કાર્મણશરીરી, આહારકવત્ છે. માત્ર જે જેને હોય તે કહેવું. અશરીરી, નોભવસિદ્ધિક-નોઅભવસિદ્ધિકવત છે.

પાંચ પર્યાસિથી પર્યાસ, પાંચ અપર્યાસિથી અપર્યાસ આહારકવત્ છે. સર્વત્ર એકવચન-બહુવચનમાં દંડકો કહેવા - અહીં લક્ષણ ગાથા બતાવેલ છે-

૭૨૫. જે જીવ, જે ભાવને પુનઃ પ્રાપ્ત કરશે તે, તે ભાવથી અચરમ થશે. જેનો જે ભાવથી અત્યંત વિયોગ થશે તે, તે ભાવે ચરમ થશે.

૭૨૬. ભગવન્ ! આપ કહો છો, તે એમ જ છે, એમ જ છે કહી વિચરે છે.

શતક-૧૮, ઉદ્દેશ-૧નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૮, ઉદ્દેશો-૨ વિશાખા

સૂત્ર-૭૨૭

તે કાળે, તે સમયે વિશાખા નામે નગરી હતી. બહુપુત્રિક ચૈત્ય હતું. (નગરી અને ચૈત્યનું વર્ણન ઉપવાઈ સૂત્ર મુજબ કરવું). ભગવંત મહાવીર સ્વામી પધાર્યા યાવત્ પર્યદા પર્યુપાસે છે.

તે કાળે, તે સમયે દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક, વજ્રપાણી, પુરંદર આદિ શતક-૧૬, ઉદ્દેશ-૨ મુજબ તે રીતે દિવ્ય ચાન વિમાનથી આવ્યો. વિશેષ એ કે - આભિયોગિક દેવો હતા. યાવત્ બત્રીશવિધ નાટ્યવિધિ દેખાડી. દેખાડીને યાવત્ પાછો ગયો.

ભન્તે! એમ સંબોધી, ગૌતમસ્વામીએ શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને યાવત્ આમ કહ્યું - જેમ શતક-૩માં ઈશાનેન્દ્રનું વર્ણન છે, તેમજ કૂટાગાર દષ્ટાંત, તેમજ પૂર્વભવ પૃચ્છા છે યાવત્ તે દિવ્ય ઋદ્ધિ અભિમુખ થઈ?

ગૌતમાદિને સંબોધીને ભગવંત મહાવીરે, ગૌતમસ્વામીને આમ કહ્યું - હે ગૌતમ ! તે કાળે, તે સમયે આ જ જંબૂદ્વીપ દ્વીપમાં ભરતક્ષેત્રમાં હસ્તિનાપુર નામે નગર હતું. સહસ્રામ્રવન ઉદ્યાન હતું. તે હસ્તિનાપુર નગરમાં કાર્તિક નામે શ્રેષ્ઠી રહેતો હતો. તે ધનાઢ્ય યાવત્ અપરિભૂત હતો. વણિકોમાં અગ્ર સ્થાને હતો. તે ૧૦૦૮ વણિકોમાં ઘણા જ કાર્યોમાં, કારણોમાં, કુટુંબમાંપૂછવા યોગ્ય હતો, એ પ્રમાણે યાવત્ જેમ રાયપ્પસેણધર્મમાં ચિત્તસારથીને વર્ણન છે તેમજ યાવત્ ચક્ષુભૂત હતો. તે ૧૦૦૮ વણિકનું આધિપત્ય કરતો યાવત્ પાલન કરતો હતો. જીવાજીવનો જ્ઞાતા

એવો શ્રાવક હતો યાવત્ વિચરતો હતો.

તે કાળે, તે સમયે ધર્મના આદિકર ઇત્યાદિ, જેમ શતક-૧૬માં કહ્યું તેમ અરહંત મુનિસુપ્રત પધાર્યા, યાવત્ પર્યપાસે છે. ત્યારે તે કાર્તિક શ્રેષ્ઠી, આ વૃત્તાંત જાણીને હર્ષિત, સંતુષ્ટ થયો. ઇત્યાદિ જેમ શતક-૧૧માં સુદર્શન શ્રેષ્ઠીમાં કહ્યું, તેમ તે વંદન કરવા નીકળ્યો યાવત તે ભગવંતને પર્યપાસે છે.

ત્યારે તે મુનિસુપ્રત અરહંતે કાર્તિક શ્રેષ્ઠી આદિને ધર્મ કહ્યો, યાવત્ પર્યપાસે પાછી ગઈ. ત્યારે તે કાર્તિક શ્રેષ્ઠી, મુનિસુપ્રત અરહંતને યાવત્ સાંભળીને, અવધારીને, હર્ષિત, સંતુષ્ટ થઈ. ઉત્થાનથી ઉઠ્યો, ઉઠીને મુનિસુપ્રત સ્વામીને યાવત્ આમ કહ્યું - ભગવન્ ! એ પ્રમાણે યાવત્ જેમ તમે કહો છો. વિશેષ એ કે - હે દેવાનુપ્રિય! ૧૦૦૮ વણિકોને પૂછીને, મોટા પુત્રને કુટુંબમાં સ્થાપીને, ત્યારપછી હું આપ દેવાનુપ્રિયની પાસે દીક્ષા લેવા ઇચ્છુ છું.

ભગવંતે કહ્યું- સુખ ઉપજે તેમ કરો યાવત્ પ્રતિબંધ ન કરો.

ત્યારે તે કાર્તિક શ્રેષ્ઠી યાવત્ નીકળે છે. હસ્તિનાપુરે પોતાના નગરમાં, પોતાના ઘેર આવે છે. આવીને ૧૦૦૮ વણિકોને બોલાવે છે. પછી આમ કહ્યું - હે દેવાનુપ્રિયો! મેં મુનિસુપ્રત અરહંત પાસે ધર્મ સાંભળ્યો, તે ધર્મ મને ઇષ્ટ છે, પ્રતિષ્ઠ છે, રૂચેલ છે. હે દેવાનુપ્રિયો! હું સંસારના ભયથી ઉદ્ધિગ્ન થયો છું યાવત્ દીક્ષા લેવા ઇચ્છુ છું.

હે દેવાનુપ્રિયો! તમે શું કરશો ? કયો વ્યવસાય કરશો ? તમારા હૃદયમાં શું ઇષ્ટ છે ? ત્યારે તે ૧૦૦૮ વણિકોએ તેને આમ કહ્યું -

હે દેવાનુપ્રિય! જો તમે સંસારના ભયથી ઉદ્ધિગ્ન છો યાવત્ દીક્ષા લેશો, તો હે દેવાનુપ્રિય! અમારે બીજા કોનું આલંબન છે ? કોનો આધાર કે પ્રતિબંધ છે ? હે દેવાનુપ્રિય! અમે પણ સંસારના ભયથી ઉદ્ધિગ્ન, જન્મ-મરણથી ભયભીત છીએ. આપ દેવાનુપ્રિયની સાથે મુનિસુપ્રત અરહંતની પાસે મુંડ થઈને ઘરથી નીકળી, દીક્ષા લઈશું.

ત્યારે તે કાર્તિક શ્રેષ્ઠીએ ૧૦૦૮ વણિકોને આમ કહ્યું - હે દેવાનુપ્રિયો! જો તમે સંસારભયથી ઉદ્ધિગ્ન અને જન્મ-મરણથી ડરીને મારી સાથે મુનિસુપ્રત સ્વામી પાસે યાવત્ દીક્ષા લેવા ઇચ્છતા હો, તો તમે પોત-પોતાના ઘેર જાઓ, પોતાના ઘરમાં વિપુલ અશન, પાન યાવત્ તૈયાર કરાવો. મિત્ર, જ્ઞાતિજન યાવત્ સમક્ષ મોટા પુત્રને કુટુંબમાં સ્થાપો. સ્થાપીને, તે મિત્ર, જ્ઞાતિજન યાવત્ મોટા પુત્રને પૂછીને સહસ્રપુરુષવાહિની શિબિકામાં આરૂઢ થઈને, મિત્ર-જ્ઞાતિજન યાવત્-પરિજન અને મોટા પુત્ર દ્વારા સમ્યક્ અનુગમન કરાતા સર્વ સિદ્ધ યાવત્ નાદથી કાળક્ષેપ કર્યા વિના, મારી પાસે આવો.

ત્યારે તે ૧૦૦૮ વણિકો કાર્તિક શ્રેષ્ઠીના આ અર્થને વિનયપૂર્વક સ્વીકારે છે, સ્વીકારીને પોત-પોતાના ઘેર આવે છે. આવીને વિપુલ અશન યાવત્ તૈયાર કરાવે છે. કરાવીને મિત્ર, જ્ઞાતિજન યાવત્ તેમની સમક્ષ મોટા પુત્રને કુટુંબમાં સ્થાપે છે. પછી તે બધાને પૂછીને, સહસ્રપુરુષવાહિની શિબિકામાં આરૂઢ થઈને, મિત્ર-જ્ઞાતિજન યાવત્ પરિજન અને મોટા પુત્ર દ્વારા સમ્યક્ અનુગમન કરાતા સર્વશ્રદ્ધિ યાવત્ નાદથી, કાળક્ષેપ કર્યા વિના કાર્તિક શ્રેષ્ઠી પાસે આવે છે.

ત્યારે તે કાર્તિક શ્રેષ્ઠી વિપુલ અશનાદિ તૈયાર કરાવે છે, ઇત્યાદિ વર્ણન ગંગદત્ત માફક જાણવું યાવત્ મિત્ર, જ્ઞાતિજન યાવત્ પરિજન અને મોટા પુત્ર તથા ૧૦૦૮ વણિકો વડે સમ્યક્ અનુગમન કરાતો સર્વશ્રદ્ધિ યાવત્ નાદપૂર્વક હસ્તિનાપુર નગરની વચ્ચોવચ્ચથી ગંગદત્ત માફક નીકળી યાવત્ ભગવંત મુનિસુપ્રતને આ પ્રમાણે કહ્યું- હે ભગવન્ ! આ લોક આદીપ્ત છે, પ્રદીપ્ત છે, આદીપ્ત-પ્રદીપ્ત છે યાવત્ આનુગામિકપણે થશે. તેથી હે ભગવન્ ! હું ઇચ્છુ છું કે ૧૦૦૮ વણિકો સાથે આપ પોતે જ દીક્ષા આપો. યાવત્ ધર્મ કહો.

ત્યારે તે મુનિસુપ્રત અરહંત, કાર્તિક શ્રેષ્ઠીને ૧૦૦૮ વણિકો સાથે પોતે જ દીક્ષા આપી અને ધર્મ કહે છે કે - હે દેવાનુપ્રિયો! આ રીતે જવું, આ રીતે ચાલવું યાવત્ સંયમ પાલન કરવું. (શતક- ૨ ના સ્કંદકનો અધિકાર કહેવો).

ત્યારે તે કાર્તિક શ્રેષ્ઠી, ૧૦૦૮ વણિકો સાથે મુનિસુપ્રત અરહંત પાસે આ આવા પ્રકારનો ધર્મોપદેશ સમ્યક્

સ્વીકારે છે. તેમની આજ્ઞા મુજબ જ ચાલે છે યાવત્ સંયમપાલન કરે છે. ત્યારે તે કાર્તિક શ્રેષ્ઠી ૧૦૦૮ વણિક અણગારોની સાથે અણગાર થયા. ઇર્યાસમિત યાવત્ ગુપ્ત બ્રહ્મચારી થયા.

ત્યારે કાર્તિક અણગાર મુનિસુપ્રત અરહંતના તથા૩૫ સ્થવિરો પાસે સામયિકાદિ ચૌદ પૂર્વોને ભણ્યા, ઘણા ઉપવાસ-છટ્ટ-અઠ્ઠમ યાવત્ આત્માને ભાવિત કરતા બહુ પ્રતિપૂર્ણ ૧૨ વર્ષનો શ્રામણ પર્યાય પાળીને માસિકી સંલેખના વડે આત્માને સેવીને, ૬૦ ભક્તોને અનશન વડે છેદીને, આલોચના કરીને, યાવત્ કાળ કરીને સૌધર્મ કલ્પમાં, સૌધર્માવતંસક વિમાનમાં ઉપપાત સભામાં દેવશર્યામાં યાવત્ દેવેન્દ્ર શકપણે ઉત્પન્ન થયા.

ત્યારે તે દેવેન્દ્ર દેવરાજ શકે, ઉત્પન્ન થઈને ઈત્યાદિ, બાકીનું ગંગદત્તવત્ જાણવું યાવત્ સર્વ દુઃખોનો અંત કરશે. વિશેષ એ કે - તેની સ્થિતિ બે સાગરોપમ છે. બાકી પૂર્વવત્ ભગવન્ ! તે એમ જ છે. તે એમ જ છે.

શતક-૧૮, ઉદ્દેશ-૧નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૮, ઉદ્દેશ-૩ 'માકંદીપુત્ર'

સૂત્ર-૭૨૮

તે કાળે, તે સમયે રાજગૃહનગર હતું, ગુણશિલક ચૈત્ય હતું. યાવત્ પર્ષદા પાછી ગઈ.

તે કાળે, તે સમયે શ્રમણ ભગવંત મહાવીરના યાવત્ શિષ્ય પ્રકૃતિભદ્રક માકંદીપુત્ર નામે અણગાર હતા, જેમ શતક-૩ માં, મંડિકપુત્રને કહ્યા તેની સમાન યાવત્ પર્યુપાસના કરતા આમ કહ્યું -

ભગવન્ ! શું તે કાપોતલેશ્યી પૃથ્વીકાયિક, કાપોતલેશ્યી પૃથ્વીકાયિક જીવોમાં મરીને અંતરરહિત મનુષ્ય શરીર પ્રાપ્ત કરે છે ? પછી કેવલબોધિ પામે છે ? પછી સિદ્ધ-બુદ્ધ-મુક્ત થઈ યાવત્ દુઃખોનો અંત કરે ? હા, માકંદીપુત્ર! યાવત્ તે રીતે. અંત કરે છે.

ભગવન્ ! તે કાપોતલેશ્યી અપ્કાયિક, કાપોતલેશ્યી અપ્કાયિકથી અનંતર ઉદ્ધર્તીને મનુષ્ય શરીર પામે, પછી કેવલબોધિ પામે પછી યાવત્ દુઃખનો અંત કરે ? હા, માકંદીપુત્ર! યાવત્ અંત કરે છે.

ભગવન્ ! કાપોતલેશ્યી વનસ્પતિકાયિક એ રીતે યાવત્ અંત કરે છે. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે, કહી માકંદીપુત્ર અણગાર શ્રમણ ભગવન્ મહાવીરને યાવત્ નમીને જ્યાં શ્રમણ નિર્ગ્રંથો છે ત્યાં આવે છે. આવીને શ્રમણ નિર્ગ્રંથોને આમ કહે છે -

હે આર્યો! કાપોતલેશ્યી પૃથ્વીકાય પૂર્વવત્ યાવત્ અંત કરે. હે આર્યો ! કાપોતલેશ્યી અપ્કાયિક યાવત્ અંત કરે. હે કાર્યો ! કાપોતલેશ્યી વનસ્પતિકાયિક યાવત્ એ રીતે અંત કરે છે.

ત્યારે તે શ્રમણ નિર્ગ્રંથો માર્કંદિક પુત્ર અણગારને આમ કહેતા યાવત્ પ્રરૂપતા, આ અર્થની શ્રદ્ધાદિ કરતા નથી. આ અર્થની અશ્રદ્ધા કરતા, શ્રમણ ભગવન્ મહાવીર પાસે આવ્યા. આવીને ભગવંતને વંદન, નમસ્કાર કર્યા. કરીને આમ કહ્યું - ભગવન્ ! માર્કંદિક પુત્ર અણગારે અમને આમ કહ્યું યાવત્ પ્રરૂપ્યું - હે આર્યો! કાપોતલેશ્યી પૃથ્વીકાયિક યાવત્ અંત કરે છે, હે આર્યો ! કાપોતલેશ્યી અપ્કાયિક યાવત્ અંત કરે છે, એ રીતે વનસ્પતિકાયિક પણ યાવત્ અંત કરે છે. એ કઈ રીતે ?

આર્યો ! એમ સંબોધી ભગવંતે શ્રમણ-નિર્ગ્રંથોને આમંત્રીને આમ કહ્યું - હે આર્યો ! જે માર્કંદિકપુત્ર અણગારે તમને એમ કહ્યું યાવત્ પ્રરૂપ્યું કે - હે આર્યો ! કાપોતલેશ્યી પૃથ્વી-અપ્-વનસ્પતિકાય યાવત્ સર્વ દુઃખોનો અંત કરે છે, આ અર્થ સત્ય છે. હે આર્યો! હું પણ એમ જ કહું છું. હે આર્યો ! નિશ્ચિતપણે કૃષ્ણલેશ્યી પૃથ્વીકાય, કૃષ્ણલેશ્યી પૃથ્વીકાયિકથી યાવત્ દુઃખનો અંત કરે છે, એ પ્રમાણે હે આર્યો! નીલલેશ્યી પૃથ્વીકાયિક યાવત્ અંત કરે છે. એ રીતે કાપોતલેશ્યી પૃથ્વીકાયિક માફક અપ્કાયિક, વનસ્પતિકાયિક પણ જાણવા. આ અર્થ સત્ય છે.

ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે, એમ કહી શ્રમણ નિર્ગ્રંથો ભગવંતને વાંદી, નમીને માર્કંદિક પુત્ર અણગાર

પાસે ગયા, તેને વંદન, નમસ્કાર કર્યા, પછી આ અર્થને માટે સમ્યક્ વિનયપૂર્વક વારંવાર ખમાવ્યા.

સૂત્ર-૭૨૯

ત્યારે તે માકંદિકપુત્ર અણગાર ઉત્થાનથી ઉઠીને શ્રમણ ભગવંત મહાવીર પાસે આવે છે, આવીને ભગવંતને વંદે-નમે છે. પછી આમ પૂછ્યું - ભગવન્ ! ભાવિતાત્મા અણગાર સર્વે કર્મોને વેદતા, સર્વે કર્મોને નિર્જરતા ચરમ મરણો મરતા, સર્વે મરણો મરતા, સર્વ શરીર ત્યાગ કરતા, ચરમ કર્મ વેદતા, ચરમ કર્મ નિર્જરતા, ચરમ શરીર છોડતા, મારણાંતિક કર્મ વેદતા-નિર્જરતા-મરતા, મારણાંતિક શરીર છોડતા, જે ચરમ નિર્જરા પુદ્ગલો છે, શું તે પુદ્ગલો સૂક્ષ્મ કહેલ છે ? હે આયુષ્યમાન્ શ્રમણ! શું તે પુદ્ગલ સમગ્ર લોકનું અવગાહન કરીને રહેલ છે ?

હા, માકંદિક પુત્ર ! ભાવિતાત્મા અણગારના યાવત્ ચરમ નિર્જરા પુદ્ગલો. લોકને અવગાહીને રહે છે.

ભગવન્ ! શું છન્નસ્થ મનુષ્ય, તે નિર્જરા પુદ્ગલોના અન્યત્વ અને વિવિધત્વને કંઈ પણ જાણે-દેખે ? માકંદીપુત્ર ! તેમ શક્ય નથી. જેમ પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના પદ-૧૫ ના પહેલા ઇન્દ્રિય ઉદ્દેશકમાં કહ્યું તેમ, યાવત્ વૈમાનિક યાવત્ જે તેમાં ઉપયોગયુક્ત છે, તે જાણે-દેખે અને આહારરૂપે ગ્રહે. પણ ઉપયોગરહિત હોય તે ન જાણે - ન દેખે. પણ તેને ગ્રહણ કરે. આ પ્રમાણે નિક્ષેપો કહેવા.

ભગવન્ ! શું નૈરયિકો નિર્જરા પુદ્ગલોને ન જાણે, ન દેખે પણ ગ્રહણ કરે, ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. માકંદીપુત્ર ! એમજ છે, એ રીતે યાવત્ પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક કહેવા.

ભગવન્ ! મનુષ્ય, નિર્જરા પુદ્ગલોને શું જાણે-દેખે-ગ્રહે કે ન જાણે-ન દેખે-ન ગ્રહે ? માકંદીપુત્ર ! કોઈક જાણે-દેખે-ગ્રહે. કોઈક ન જાણે-ન દેખે-ન ગ્રહે. ભગવન્ ! એમ કેમ કહ્યું? ગૌતમ ! મનુષ્યો બે ભેદે છે - સંજીભૂત, અસંજીભૂત. તેમાં જે અસંજીભૂત છે, તે ન જાણે-ન દેખે- ગ્રહે. જે સંજીભૂત છે, તે બે ભેદે - ઉપયુક્ત અને અનુપયુક્ત, તેમાં જે અનુપયુક્ત છે, તે ન જાણે - ન દેખે - ગ્રહે. તેમાં જે ઉપયુક્ત છે, તે જાણે - દેખે - ગ્રહે. તેથી ગૌતમ ! એ પ્રમાણે પૂર્વવત્ કહ્યું.

વ્યંતર અને જ્યોતિષ્કને નૈરયિકવત્ જાણવા.

ભગવન્ ! શું વૈમાનિક, તે નિર્જરા પુદ્ગલોને જાણે ? ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. માકંદીપુત્ર ! મનુષ્યવત્ જાણવું. વિશેષ એ કે - વૈમાનિકો બે ભેદે છે- ૧. માયી મિથ્યાદષ્ટિ ઉપપન્નક, ૨. અમાયી-સમ્યગ્દષ્ટિ ઉપપન્નક. તેમાં જે માયી મિથ્યાદષ્ટિ છે, તે ન જાણે - ન જુએ - ગ્રહે. જે અમાયી સમ્યગ્દષ્ટિ છે, તે બે ભેદે - અનંતરોપપન્નક, પરંપરોપપન્નક તેમાં જે અનંતરોપપન્નક છે, તે ન જાણે - ન જુએ - ગ્રહે. તેમાં જે પરંપરોપપન્નક છે, તે બે ભેદે - પર્યાપ્તા, અપર્યાપ્તા. તેમાં જે અપર્યાપ્તા છે તે ન જાણે - ન જુએ - ગ્રહે. જે પર્યાપ્તા છે તે બે ભેદે - ઉપયુક્ત, અનુપયુક્ત. તેમાં જે અનુપયુક્ત છે, તે ન જાણે - ન જુએ - ગ્રહે. પણ જે ઉપયુક્ત છે, તે જાણે - જુએ અને આહારરૂપે ગ્રહણ કરે.

સૂત્ર-૭૩૦

ભગવન્ ! બંધ કેટલા ભેદે છે ? હે માકંદિક પુત્ર ! બે ભેદે - દ્રવ્યબંધ, ભાવબંધ.

ભગવન્ ! દ્રવ્યબંધ કેટલા ભેદે છે ? માકંદીપુત્ર ! બે ભેદે - પ્રયોગબંધ, વીસ્રસાબંધ.

ભગવન્ ! વીસ્રસાબંધ કેટલા ભેદે છે ? માકંદિકપુત્ર ! બે ભેદે - સાદી વિસ્રસાબંધ, અનાદિ વિસ્રસાબંધ.

ભગવન્ ! પ્રયોગબંધ કેટલા ભેદે છે ? બે - શિથિલ બંધનબંધ, ઘન બંધનબંધ.

ભગવન્ ! ભાવબંધ, કેટલા ભેદે છે ? માકંદિક પુત્ર ! બે ભેદે - મૂલ પ્રકૃતિબંધ, ઉત્તર પ્રકૃતિબંધ.

ભગવન્ ! નૈરયિકને કેટલા ભેદે ભાવબંધ છે ? માકંદિક પુત્ર ! બે ભેદે - મૂલ પ્રકૃતિબંધ, ઉત્તર પ્રકૃતિબંધ. એ પ્રમાણે વૈમાનિક સુધી જાણવું.

ભગવન્ ! જ્ઞાનાવરણીયકર્મનો ભાવબંધ કેટલા ભેદે ? માકંદિકપુત્ર ! બે ભેદે - મૂલપ્રકૃતિબંધ, ઉત્તરપ્રકૃતિ-બંધ. ભગવન્ ! નૈરયિકને જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો ભાવબંધ કેટલા ભેદે છે ? માકંદિકપુત્ર ! બે ભેદે - મૂલપ્રકૃતિબંધ,

ઉત્તરપ્રકૃતિબંધ. એ પ્રમાણે વૈમાનિક સુધી કહેવું.

જ્ઞાનાવરણીયના દંડક માફક અંતરાય કર્મના ભેદ કહેવા.

સૂત્ર-૭૩૧

ભગવન્ ! જીવે પાપકર્મ કર્યું છે યાવત્ કરશે, તેમાં પરસ્પર કોઈ ભેદ છે ? હા, છે.

ભગવન્ ! એમ કેમ કહો છો? માકંદિકપુત્ર ! જેમ કોઈ પુરુષ ધનુષને ગ્રહણ કરે, પછી બાણ ગ્રહણ કરે, સ્થાનથી ઊભો રહે, બાણને કાન સુધી ખેંચે, તે બાણને ઊંચે આકાશમાં ફેંકે, તો હે માકંદિકપુત્ર ! આકાશમાં ફેંકેલ તે બાણના કંપનમા ભેદ છે યાવત્ તે તે ભાવે પરિણમન કરે તેમાં ભેદ છે ? હા, ભગવન્ ! તેના કંપનમાં યાવત્ પરિણમનમા પણ ભેદ છે. હે માકંદિકપુત્ર! તેથી કહ્યું કે યાવત્ તેમાં ભેદ છે.

ભગવન્ ! નૈરયિકો જે પાપકર્મ કરે છે ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. માકન્દીપુત્ર! પૂર્વવત્ યાવત્ વૈમાનિકમાં જાણવું.

સૂત્ર-૭૩૨

ભગવન્ ! નૈરયિકો, જે પુદ્ગલો આહારપણે ગ્રહણ કરે છે, ભગવન્ ! તે પુદ્ગલોનો કેટલો ભાગ ભાવિકાળમાં આહારરૂપે ગૃહિત થાય છે. કેટલો ભાગ નિર્જરે છે ? માકંદિકપુત્ર! સંખ્યાતમો ભાગ આહારરૂપે પરિણત થાય, અનંત ભાગ નિર્જરે છે-છોડે છે.

ભગવન્ ! કોઈ જીવ તે નિર્જરા પુદ્ગલોમાં બેસવા યાવત્ સૂવા માટે સમર્થ છે ? ના, તે અર્થ સમર્થ નથી. આ પુદ્ગલો અનાધાર રૂપ કહ્યા છે. વૈમાનિક સુધી આમ કહેવું. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે.

શતક-૧૮, ઉદ્દેશ-૩નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૮, ઉદ્દેશો-૪ 'પ્રાણાતિપાત'

સૂત્ર-૭૩૩ થી ૭૩૫

૭૩૩. તે કાળે, તે સમયે રાજગૃહ નગરમાં યાવત્ ગૌતમસ્વામીએ આમ પૂછ્યું - ભગવન્ ! પ્રાણાતિપાત, મૃષાવાદ, યાવત્ મિથ્યાદર્શન શલ્ય અને પ્રાણાતિપાત વિરમણ, મૃષાવાદ વિરમણ યાવત્ મિથ્યાદર્શન શલ્ય વિરમણ, પૃથ્વીકાયિક યાવત્ વનસ્પતિકાયિક, ધર્માસ્તિકાય-અધર્માસ્તિકાય-આકાશાસ્તિકાય-શરીર રહિત જીવ-પરમાણુ પુદ્ગલ, શૈલેશી-પ્રતિપન્ન અણગાર અને સર્વે બાદર બોંદીધર કલેવર, આ બધા બે પ્રકારે છે - જીવ દ્રવ્ય અને અજીવ દ્રવ્ય. ભગવન્ ! શું આ બધા જીવના પરિભોગમાં આવે ?

ગૌતમ ! પ્રાણાતિપાત યાવત્ આ જીવદ્રવ્ય અને અજીવદ્રવ્ય કેટલાક જીવોને પરિભોગપણે જલદી આવે છે, કેટલાક જીવોને યાવત્ નથી આવતા. ભગવન્ ! એમ કેમ કહો છો?

ગૌતમ ! પ્રાણાતિપાત યાવત્ મિથ્યાદર્શન શલ્ય, પૃથ્વીકાયિક યાવત્ વનસ્પતિકાયિક, બધા બાદર બોંદીધર કલેવર, આ બધા જીવદ્રવ્ય અને અજીવદ્રવ્ય બે ભેદે છે, તે જીવના પરિભોગમાં જલદી આવે છે. પણ પ્રાણાતિપાત વિરમણ યાવત્ મિથ્યાદર્શન શલ્ય વિવેક ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય યાવત્ પરમાણુ પુદ્ગલ શૈલેષી પ્રતિપન્ન અણગાર. આ બધા જીવદ્રવ્ય-અજીવદ્રવ્ય બે ભેદે છે, તે જીવના પરિભોગમાં જલદી નથી આવતા, તેથી એમ કહ્યું કે યાવત્ જલદી આવતા નથી.

૭૩૪. ભગવન્ ! કષાય કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! ચાર ભેદે છે. અહીં કષાયપદ સંપૂર્ણ કહેવું યાવત્ લોભના વેદનથી નિર્જરશે, ત્યાં સુધીનું કથન કરવું જોઈએ.

ભગવન્ ! યુગ્મ કેટલા છે ? ગૌતમ ! ચાર યુગ્મ છે - કૃતયુગ્મ, ત્ર્યોજ, દ્વાપરયુગ્મ, કલ્યોજ. ભગવન્ ! એમ કેમ કહ્યું ? ગૌતમ ! જે રાશિ ચતુષ્કથી અપહાર કરતા શેષ ચાર રહે, તે કૃતયુગ્મ. જેમાં રાશિ ચતુષ્કથી અપહાર કરતા શેષ ત્રણ રહે તે ત્ર્યોજ, જેમાં રાશિ ચતુષ્ક અપહાર કરતા શેષ બે રહે, તે દ્વાપરયુગ્મ, જેમાં રાશિ ચતુષ્ક અપહાર કરતા

એક શેષ વધે. તે કલ્પોજ છે. તેથી હે ગૌતમ ! એમ કહ્યું યાવત્ કલ્પોજ રાશિ કહેવાય.

ભગવન્ ! નૈરયિક શું કૃતયુગ્મ કે યાવત્ કલ્પોજ છે ? ગૌતમ ! જઘન્યપદમાં કૃતયુગ્મ, ઉત્કૃષ્ટપદમાં ત્ર્યોજ, અજઘન્યોત્કૃષ્ટ પદમાં કદાચિત્ કૃતયુગ્મ યાવત્ કલ્પોજ છે. સ્તનિતકુમાર સુધી કહેવું.

વનસ્પતિકાચિકની પૂરછા. ગૌતમ ! જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પદમાં અપદ છે. અજઘન્યોત્કૃષ્ટ પદમાં કદાચ કૃતયુગ્મ યાવત્ કલ્પોજરૂપ હોય છે.

બેઘનિદ્ર્યની પૂરછા. ગૌતમ ! જઘન્યપદે કૃતયુગ્મ, ઉત્કૃષ્ટ પદે દ્વાપરયુગ્મ, અજઘન્યોત્કૃષ્ટ પદમાં કદાચ કૃતયુગ્મ યાવત્ કદાચ કલ્પોજ. એ પ્રમાણે યાવત્ ચતુરિન્દ્રિય શેષ એકેન્દ્રિયો, બેઘનિદ્ર્યવત્ કહેવા. પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક યાવત્ વૈમાનિક, નૈરયિકવત્ કહેવા. સિદ્ધો, વનસ્પતિકાચિક માફક કહેવા.

ભગવન્ ! સ્ત્રીઓ શું કૃતયુગ્મ છે ? પ્રશ્ન. ગૌતમ ! જઘન્ય પદે કૃતયુગ્મ, ઉત્કૃષ્ટપદે કદાચ કૃતયુગ્મ, અજઘન્યોત્કૃષ્ટપદે કદાચ કૃતયુગ્મ યાવત્ કદાચ કલ્પોજ. આ પ્રમાણે અસુરકુમારની સ્ત્રીઓ યાવત્ સ્તનિતકુમારની સ્ત્રીઓ જાણવી. એ પ્રમાણે તિર્યચયોનિક સ્ત્રીઓ અને માનુષી સ્ત્રીઓ જાણવી, એ પ્રમાણે યાવત્ વ્યંતર, જ્યોતિષ્ક, વૈમાનિક દેવી જાણવી.

૭૩૫. ભગવન્ ! જેટલા અલ્પાયુવાળા અંધકવૃષ્ણી જીવ છે તેટલા જ ઉત્કૃષ્ટાયુવાળા અંધકવૃષ્ણી જીવ છે ? હા, ગૌતમ ! જેટલા અલ્પ આયુવાળા અંધકવૃષ્ણી જીવ છે, તેટલા ઉત્કૃષ્ટાયુવાળા અંધકવૃષ્ણી જીવ છે.

ભગવન્ ! આપ કહો છો, તે એમ જ છે, તે એમ જ છે.

શતક-૧૮, ઉદ્દેશા-૪નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૮, ઉદ્દેશો-૫ 'અસુરકુમાર'

સૂત્ર-૭૩૬

ભગવન્ ! બે અસુરકુમાર દેવ, એક જ અસુરકુમારાવાસમાં અસુરકુમાર દેવરૂપે ઉત્પન્ન થયા. તેમાં એક અસુર-કુમાર દેવ પ્રાસાદીય, દર્શનીય, અભિરૂપ, પ્રતિરૂપ હતો. બીજો અસુરકુમાર દેવ પ્રાસાદીય યાવત્ પ્રતિરૂપ ન હતો.

હે ભગવન્ ! આપું કેમ હોય ? ગૌતમ ! અસુરકુમાર દેવો બે ભેદ છે – વૈક્રિયશરીરી અને અવૈક્રિય શરીરી. તેમાં જે વૈક્રિયશરીરી અસુરકુમાર દેવ છે, તે પ્રાસાદીય યાવત્ પ્રતિરૂપ છે, જે અવૈક્રિય શરીરી અસુરકુમાર દેવ છે, તે પ્રાસાદીય યાવત્ પ્રતિરૂપ નથી.

ભગવન્ ! આપું કેમ કહો છો ? ગૌતમ ! જેમ આ મનુષ્યલોકમાં કોઈ બે પુરુષ હોય, તેમાંથી એક પુરુષ અલંકૃત, વિભૂષિત હોય, એક પુરુષ અલંકૃત, વિભૂષિત ન હોય. ગૌતમ ! આ બંને પુરુષોમાં કયો પુરુષ પ્રાસાદીય યાવત્ પ્રતિરૂપ છે અને કયો પુરુષ પ્રાસાદીય યાવત્ પ્રતિરૂપ નથી, જે પુરુષ અલંકૃત અને વિભૂષિત છે તે કે અલંકૃત, વિભૂષિત નથી તે ? ભગવન્ ! તેમાં જે પુરુષ અલંકૃત અને વિભૂષિત છે, તે પુરુષ પ્રાસાદીય યાવત્ પ્રતિરૂપ છે, જે અલંકૃત, વિભૂષિત નથી તે પ્રાસાદીય યાવત્ પ્રતિરૂપ નથી, તેથી આમ કહ્યું.

ભગવન્ ! બે નાગકુમાર દેવો છે, એક નાગકુમાર૦ ઇત્યાદિ પૂર્વવત્ જાણવું યાવત્ સ્તનિતકુમાર. વ્યંતર, જ્યોતિષ્ક, વૈમાનિક આ પ્રમાણે જ છે.

સૂત્ર-૭૩૭

ભગવન્ ! બે નૈરયિક, એક જ નરકાવાસમાં નૈરયિકપણે ઉત્પન્ન થયા, તેમાં એક નૈરયિક મહાકર્મવાળો યાવત્ મહાવેદનાવાળો છે અને એક નૈરયિક અલ્પકર્મવાળો યાવત્ અલ્પ વેદનાવાળો છે. આમ કેમ ?

ગૌતમ ! નૈરયિક બે ભેદ છે – માયીમિથ્યાદષ્ટિ ઉપપન્નક, અમાયી સમ્યગ્દષ્ટિ ઉપપન્નક. તેમાં જે માયી-મિથ્યાદષ્ટિ૦ છે તે નૈરયિક મહાકર્મવાળો યાવત્ મહાવેદનાવાળો છે, તેમાં જે અમાયી સમ્યગ્દષ્ટિ૦ નૈરયિક

અલ્પકર્મવાળા યાવત્ અલ્પ વેદનાવાળા છે.

ભગવન્ ! બે અસુરકુમાર ? પૂર્વવત્. એ પ્રમાણે એકેન્દ્રિય અને વિકલેન્દ્રિય વર્ણને વૈમાનિક સુધી કહેવું.

સૂત્ર-૭૩૮, ૭૩૯

૭૩૮. ભગવન્ ! નૈરયિક, અનંતર ઉદ્ધર્તાને જે પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય, ભગવન્ ! તે કયુ આયુ સંવેદે છે ? ગૌતમ ! તે નૈરયિકાયુ પ્રતિસંવેદે છે અને પંચેન્દ્રિય તિર્યચાયુને સન્મુખ કરીને રહે છે. આ પ્રમાણે મનુષ્યમાં પણ જાણવું. વિશેષ એ કે – તે મનુષ્યાયુને સન્મુખ કરીને રહે છે.

ભગવન્ ! અસુરકુમાર ઉદ્ધર્તાને અનંતર જે પૃથ્વીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે ? પ્રશ્ન. ગૌતમ ! તે અસુર-કુમારાયુ પ્રતિસંવેદે છે અને પૃથ્વીકાયિકાયુને સન્મુખ કરીને રહે છે. એ પ્રમાણે જે જેમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય હોય, તેને સન્મુખ કરીને રહે છે અને જ્યાં રહ્યો હોય, તે આયુને પ્રતિસંવેદે છે. આમ વૈમાનિક સુધી જાણવું. વિશેષ એ કે – પૃથ્વીકાયિક જે પૃથ્વીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય, તે પૃથ્વીકાયિકાયુ પ્રતિસંવેદે છે અને અન્ય પૃથ્વીકાયિકાયુને ઉદયાભિમુખ કરીને રહે છે. આ પ્રમાણે યાવત્ મનુષ્ય સ્વસ્થાનમાં ઉત્પાદ કહેવો. પરસ્થાને પૂર્વવત્.

૭૩૯. ભગવન્ ! બે અસુરકુમારો એક અસુરકુમારાવાસમાં અસુરકુમાર દેવપણે ઉપજ્યા. તેમાં એક અસુર-કુમાર દેવ – “હું ઋજુરૂપથી વિકુર્વણા કરીશ.”, એમ વિચારે. તે ઋજુરૂપ વિકુર્વે. જો વઙ્ગરૂપ વિકુર્વવાને ઇચ્છે તો વઙ્ગરૂપ વિકુર્વે. તે જે રૂપ વિકુર્વવા ઇચ્છે, તેવું વિકુર્વે. જ્યારે. બીજો અસુરકુમાર દેવ ઋજુરૂપ વિકુર્વવા ઇચ્છે, તો વઙ્ગરૂપ વિકુર્વી દે અને વઙ્ગરૂપ વિકુર્વવા ઇચ્છે તો ઋજુરૂપ વિકુર્વી દે, જ્યાં જે ઇચ્છે, ત્યાં તેવું રૂપ વિકુર્વી શકતો નથી.

ભગવન્ ! આપું કેમ બને ? ગૌતમ ! અસુરકુમાર દેવો બે ભેદે છે – માયી મિથ્યાદષ્ટિ ઉપપન્નક અને અમાયી સમ્યગ્દષ્ટિ ઉપપન્નક. તેમાં જે માયી મિથ્યાદષ્ટિ અસુરકુમાર દેવ છે, તે ઋજુ વિકુર્વવા જતા વઙ્ગ રૂપ વિકુર્વે છે, યાવત્ તે રૂપે વિકુર્વી શકતો નથી. તેમાં જે અમાયી સમ્યગ્દષ્ટિ અસુરકુમાર દેવ છે, તે ઋજુ રૂપ વિકુર્વવા ઇચ્છતા ઋજુ જ વિકુર્વે યાવત્ તે વિકુર્વે.

ભગવન્ ! બે નાગકુમારો ? પૂર્વવત્. એ પ્રમાણે યાવત્ સ્તનિતકુમાર, વ્યંતર, જ્યોતિષ્ક, વૈમાનિક જાણવા.

ભગવન્ ! આપ અખો છો, તે એમ જ છે, તે એમ જ છે.

શતક-૧૮, ઉદ્દેશા-પનો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૮, ઉદ્દેશો-૬ ગુડવર્ણાદિ

સૂત્ર-૭૪૦

ભગવન્ ! ઢીલા ગોળમાં કેટલા વર્ણ-ગંધ-રસ-સ્પર્શ હોય છે ? ગૌતમ ! આ વિષયમાં બે નયો છે – નિશ્ચયનય, વ્યવહારિકનય. વ્યવહારિક નયથી ઢીલો ગોળ મધુર રસવાળો છે, નૈશ્ચયિક નયથી ગોળ પાંચ વર્ણ, બે ગંધ, પાંચ રસ અને આઠ સ્પર્શવાળો છે.

ભગવન્ ! ભ્રમર કેટલા વર્ણાદિથી છે ? ગૌતમ ! અહીં બે નય છે – નિશ્ચયનય, વ્યવહારનય. વ્યવહારનયથી ભ્રમર કાળો છે, નિશ્ચય નયથી પાંચ વર્ણ યાવત્ આઠ સ્પર્શવાળો છે.

ભગવન્ ! પોપટની પાંખ કેટલા વર્ણાદિયુક્ત છે ? પૂર્વવત્. વિશેષ એ કે – વ્યવહાર નયથી પોપટની પાંખ લીલી છે. નિશ્ચય નયથી પાંચ વર્ણનો છે. બાકી પૂર્વવત્. આ રીતે આ અભિલાપથી મજાલ લાલ છે, હળદર પીળી છે, શંખ શ્વેત છે, કોષ્ઠ સુરભિગંધ છે. મૃતકશરીર દુરભિગંધ છે, લીમડો કડવો છે, સૂંઠ તીખી છે, કપિત્થ કાષાયિક છે, આંબલી ખાટી છે, ખાંડ મધુર છે, વજ્ર કર્કશ છે, માખણ મૃદુ છે, લોઢું ભારે છે, ઘુવડની પાંખ હળવી છે, હિમ શીત છે, અગ્નિકાય ઉષ્ણ છે, તેલ સ્નિગ્ધ છે. પણ નિશ્ચયનયથી આ સર્વમાં પાંચ વર્ણ, બે ગંધ, પાંચ રસ, આઠ સ્પર્શ હોય.

ભગવન્ ! રાખમાં કેટલા વર્ણાદિ છે ? પ્રશ્ન. ગૌતમ ! એમાં બે નય છે. વ્યવહાર નયથી તે રૂક્ષ સ્પર્શવાળી છે,

નિશ્ચય નયથી પાંચ વર્ણ યાવત્ આઠ સ્પર્શવાળી છે.

સૂત્ર-૭૪૧

ભગવન્ ! પરમાણુ પુદ્ગલ કેટલા વર્ણ યાવત્ સ્પર્શવાળા છે ? ગૌતમ ! એક વર્ણ, એક ગંધ, એક રસ, બે સ્પર્શ છે. ભગવન્ ! દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ કેટલા વર્ણાદિનો છે ? ગૌતમ ! કદાચ એક વર્ણ-કદાચ બે વર્ણ. કદાચ એક ગંધ-કદાચ બે, કદાચ એક રસ-કદાચ બે, કદાચ બે સ્પર્શ-કદાચ ત્રણ - કદાચ ચાર સ્પર્શ હોય.

એ રીતે ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ પણ જાણવું. વિશેષ એ કે - કદાચ એક વર્ણ - બે વર્ણ કે ત્રણ વર્ણ યુક્ત હોય, એ પ્રમાણે રસાદિમાં પણ જાણવું. બાકી બધું દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ મુજબ જાણવું. એ પ્રમાણે ચતુઃપ્રદેશિક સ્કંધ છે. વિશેષ એ કે - કદાચ એક વર્ણ યાવત્ ચાર વર્ણ, બાકી પૂર્વવત્. એ પ્રમાણે પંચ-પ્રદેશિક સ્કંધ જાણવો વિશેષ એ કે - કદાચ એકવર્ણ યાવત્ પાંચ વર્ણ, એ પ્રમાણે રસાદિમાં પણ જાણવું. ગંધ-સ્પર્શ તે મુજબ જ. પંચપ્રદેશિક કહ્યો એ રીતે યાવત્ અસંખ્યપ્રદેશિક સ્કંધ કહેવો.

ભગવન્ ! સૂક્ષ્મ પરિણત અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ કેટલા વર્ણાદિવાળા છે ? પૂર્વવત્ બધું કહેવું. ભગવન્ ! બાદર પરિણત અનંત પ્રદેશિક સ્કંધ કેટલા વર્ણાદિવાળા છે ? ગૌતમ ! કદાચ એક વર્ણ યાવત્ પંચવર્ણ, કદાચ એક કે બે ગંધ, કદાચ એક યાવત્ પાંચ રસ, કદાચ ચાર સ્પર્શ યાવત્ આઠ સ્પર્શવાળો છે.

શતક-૧૮, ઉદ્દેશા-૬નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૮, ઉદ્દેશો-૭ 'કેવલી'

સૂત્ર-૭૪૨

રાજગૃહ નગરમાં યાવત્ ગૌતમસ્વામીએ આમ કહ્યું - ભગવન્ ! અન્યતીર્થિકો આમ કહે છે યાવત્ પ્રરૂપે છે - કેવલી યજ્ઞાવેશથી આવિષ્ટ હોય ત્યારે બે ભાષાઓ બોલે છે - મૃષા, સત્યામૃષા. ભગવન્ ! એ કેવી રીતે બને ?

ગૌતમ ! જે અન્યતીર્થિકો આમ કહે છે યાવત્ તે મિથ્યા કહે છે, ગૌતમ ! હું એમ કહું છું કે - કેવલી યજ્ઞાવેશથી આવિષ્ટ થતા નથી. કેવલી યજ્ઞાવેશથી આવિષ્ટ થઈને મૃષા કે સત્યામૃષા ભાષા બોલતા નથી. કેવલી અસાવધ, અપરોપધાતિક એવી બે ભાષા બોલે - સત્ય અને અસત્યા-અમૃષા.

સૂત્ર-૭૪૩

ભગવન્ ! ઉપધિ કેટલા ભેદે ? ગૌતમ ! ત્રણ ભેદે - કર્મોપધિ, શરીરોપધિ, બાહ્ય ભાંડમાત્રોપકરણ ઉપધિ.

ભગવન્ ! નૈરયિકો વિશે પ્રશ્ન. ગૌતમ ! બે ભેદે ઉપધિ છે - કર્મોપધિ, શરીરોપધિ.

એકેન્દ્રિયોને છોડીને વૈમાનિક પર્યન્ત બાકી બધાને ત્રણ પ્રકારે ઉપધિ છે. એકેન્દ્રિયોને બે ભેદે ઉપધિ છે તે આ - કર્મોપધિ અને શરીરોપધિ.

ભગવન્ ! ઉપધિ કેટલા ભેદે છે ? ત્રણ ભેદે - સચિત્, અચિત્, મિશ્ર. એ પ્રમાણે નૈરયિકની પણ છે, એ રીતે વૈમાનિક સુધી બધું કહેવું.

ભગવન્ ! પરિગ્રહ કેટલા ભેદ છે ? ગૌતમ ! ત્રણ ભેદે. કર્મ પરિગ્રહ, શરીર પરિગ્રહ, બાહ્ય ભાંડમાત્રોપકરણ પરિગ્રહ. ભગવન્ ! નૈરયિકોને ? ઉપધિની માફક પરિગ્રહના પણ બે દંડકો કહેવા.

ભગવન્ ! પ્રણિધાન કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! ત્રણ ભેદે - મનપ્રણિધાન, વચનપ્રણિધાન, કાયપ્રણિધાન. ભગવન્ ! નૈરયિકોને કેટલા ભેદે પ્રણિધાન છે ? પૂર્વવત્ યાવત્ સ્તનિતકુમાર.

પૃથ્વીકાયિકની પૃચ્છા. ગૌતમ ! એક જ કાય પ્રણિધાન. એ પ્રમાણે વનસ્પતિકાયિક સુધી છે. બેઘન્દ્રિયોની પૃચ્છા. ગૌતમ ! બે પ્રણિધાન-વચન પ્રણિધાન, કાયપ્રણિધાન. એ પ્રમાણે ચતુરિન્દ્રિય સુધી કહેવું. બાકીના વૈમાનિક સુધીનાને ત્રણ પ્રણિધાન છે.

ભગવન્ ! દુષ્પ્રણિધાન કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! ત્રણ ભેદે – મનઃદુષ્પ્રણિધાનાદિ, પ્રણિધાનમાં કહ્યા મુજબ દંડક અહીં પણ કહેવા.

ભગવન્ ! સુપ્રણિધાન કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! ત્રણ ભેદે છે – મનઃસુપ્રણિધાન, વચનસુપ્રણિધાન, કાયસુપ્રણિધાન. ભગવન્ ! મનુષ્યને કેટલા સુપ્રણિધાન છે ? પૂર્વવત્. વૈમાનિક સુધી આમ કહેવું.

ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે યાવત્ વિચરે છે.

ત્યારપછી શ્રમણ ભગવન્ મહાવીર યાવત્ બાહ્ય જનપદમાં વિચરે છે.

સૂત્ર-૭૪૪ થી ૭૪૮

૭૪૪. તે કાળે, તે સમયે રાજગૃહનગર, ગુણશીલ ચૈત્ય, યાવત્ પૃથ્વીશિલાપટ્ટક હતો. તે ગુણશીલ ચૈત્યથી કંઈક સમીપ ઘણા અન્યતીર્થિકો રહેતા હતા. તે આ પ્રમાણે છે – કાલોદાયી, શૈલોદાયી. આદિ શતક-૭-માં અન્યતીર્થિકોદ્દેશકમાં કહ્યા મુજબ છે યાવત્ અન્યતીર્થિકોની તે વાત કેમ માનવી?

ત્યાં રાજગૃહ નગરમાં મદ્ધક નામે શ્રાવક વસતો હતો. તે ધનાઢ્ય યાવત્ અપરિભૂત હતો. જીવાજીવનો જ્ઞાતા થઈ વિચરતો હતો.

ત્યારે શ્રમણ ભગવંત મહાવીર અન્યદા કોઈ દિવસે પૂર્વાનુપૂર્વી ચાલતા, યાવત્ પધાર્યા, પર્ષદા નીકળી યાવત્ પર્યુપાસના કરે છે.

ત્યારે મદ્ધક શ્રાવકે આ વૃત્તાંત જાણ્યો. તે હર્ષિત, સંતુષ્ટ યાવત્ આનંદિત હૃદય થયો. સ્નાન કર્યું યાવત્ શરીર અલંકારી, પોતાના ઘેરથી નીકળ્યો, નીકળીને પગે ચાલતા રાજગૃહનગરે યાવત્ પ્રસ્થાન કર્યું. ચાલતા ચાલતા તે અન્યતીર્થિકોની નિકટથી પસાર થયો.

ત્યારે તે અન્યતીર્થિકોએ મદ્ધક શ્રાવકને નિકટથી પસાર થતો જોયો. જોઈને એકબીજાને બોલાવી, આ પ્રમાણે કહ્યું – હે દેવાનુપ્રિયો ! આપણે આ વાત અવિદિત છે, આ મદ્ધક શ્રાવક આપણી નિકટથી જઈ રહ્યો છે, તો હે દેવાનુપ્રિયો ! એ શ્રેયસ્કર છે કે આપણે મદ્ધક શ્રાવકને આ વાત પૂછીએ. એમ કરીને એકબીજા સમીપે, આ વાતને સ્વીકારી, સ્વીકારીને મદ્ધક શ્રાવક પાસે આવ્યા. આવીને મદ્ધક શ્રાવકને આમ કહ્યું –

હે મદ્ધક ! તમારા ધર્માચાર્ય, ધર્મોપદેશક, શ્રમણ, જ્ઞાતપુત્ર પાંચ અસ્તિકાય પ્રરૂપે છે. જેમ શતક-૭-માં અન્યતીર્થિક ઉદ્દેશામાં કહ્યું તેમ યાવત્ હે મદ્ધક ! આમ કઈ રીતે છે ?

ત્યારે તે મદ્ધક શ્રાવકે તે અન્યતીર્થિકોને આમ કહ્યું – આ ધર્માસ્તિકાય આદિના કાર્યથી તેનું અસ્તિત્વ જાણી અને દેખી શકાય છે. આ પદાર્થોના કાર્ય વિના તેને જાણી-દેખી શકાતું નથી.

ત્યારે અન્યતીર્થિકોએ આમ પૂછ્યું – હે મદ્ધક ! તું કેવો શ્રાવક છે કે તું આ અર્થને જાણતો-જોતો નથી ?

ત્યારે મદ્ધક શ્રાવકે તે અન્યતીર્થિકોને કહ્યું – હે આયુષ્યમાનો ! વાયુ વાય છે ? હા, વાય છે. આયુષ્યમાનો ! તમે વહેતી હવાનું રૂપ જુઓ છો ? ના, તે અર્થ સમર્થ નથી. હે આયુષ્યમાનો ! ઘ્રાણ સહગત પુદ્ગલો છે ? હા, છે. તમે ઘ્રાણ સહગત પુદ્ગલના રૂપને જોયું છે ? ના, તે અર્થ સમર્થ નથી.

હે આયુષ્યમાનો ! અરણિ સહગત અગ્નિકાય છે ? હા, છે. તમે અરણિ સહગત અગ્નિકાયના રૂપને જુઓ છો ? ના, તે અર્થ સમર્થ નથી. હે આયુષ્યમાનો ! સમુદ્રને પાર જઈને રૂપો છે ? હા, છે. તમે સમુદ્ર પારગત રૂપોને જુઓ છો ? ના, તે અર્થ સમર્થ નથી,

હે આયુષ્યમાનો ! દેવલોકગત રૂપો છે ? હા, છે. તમે દેવલોકગત રૂપોને જુઓ છો ? ના, તેમ નથી.

હે આયુષ્યમાનો ! આ પ્રમાણે હું, તમે, કે બીજા કોઈ છદ્મસ્થ જે કંઈ ન જાણીએ, ન જોઈએ, “તે બધું નથી હોતું” એવું માનીએ તો લોકમાં ઘણા પદાર્થોનું અસ્તિત્વ ન રહે. એમ કહી મદ્ધકે તેમને પ્રતિહત કર્યા. એમ કરીને ગુણશીલ ચૈત્યમાં ભગવંત મહાવીર પાસે આવ્યા, આવીને ભગવંત મહાવીરને પંચવિધ અભિગમથી યાવત્ પર્યુપાસ્યા.

મદ્ધકને આમંત્રી, ભગવંતે મદ્ધકને આમ કહ્યું - હે મદ્ધક ! તે અન્યતીર્થિકોને સારુ કહ્યું. તે તેમને સારો ઉત્તર આપ્યો. હે મદ્ધક! અર્થ, હેતુ, પ્રશ્ન કે ઉત્તરને જાણ્યા-જોયા-સાંભળ્યા-સંમત-વિજ્ઞાત થયા વિના જે કોઈ બહુજન મધ્યે કહે છે - પ્રજ્ઞાપે છે યાવત્ ઉપદેશે છે, તે અરિહંતની-અરિહંત પ્રજ્ઞા ધર્મની - કેવલીની અને કેવલી પ્રજ્ઞા ધર્મની આશાતનામાં વર્તે છે. હે મદ્ધક! તે તેમને આવો જવાબ આપ્યો. તે ઘણું સારુ કર્યું, ઉત્તમ કાર્ય કર્યું, યાવત્ અન્યતીર્થિકોને નિરુત્તર કરી દીધા.

ત્યારે મદ્ધક શ્રાવક શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે આમ કહેતા હર્ષિત, સંતુષ્ટ થઈને ભગવંતને વાંદી, નમીને સમીપે જઈ યાવત્ સેવે છે. ત્યારે ભગવંતે મદ્ધક શ્રાવકને યાવત્ તે મોટી પર્ષદાને ધર્મ કહ્યો યાવત્ પર્ષદા પાછી ફરી.

ત્યારે મદ્ધક શ્રાવક યાવત્ ધર્મ સાંભળીને હર્ષિત, સંતુષ્ટ થઈને પ્રશ્નાદિ પૂછ્યા, પૂછીને અર્થો જાણવા, ઉત્થાનથી ઉઠીને ભગવંતને વાંદી-નમી યાવત્ પાછો ગયો. ભન્તે ! એમ આમંત્રી ગૌતમસ્વામીએ ભગવંત મહાવીરને વાંદી-નમી આમ કહ્યું - હે ભન્તે! મદ્ધક શ્રાવક આપ દેવાનુપ્રિય પાસે યાવત્ પ્રવ્રજિત થવા સમર્થ છે ? ના, તેમ નથી. એ પ્રમાણે જેમ શંખ શ્રાવકમાં કહ્યું, તેમ કહેવું, યાવત તે અરુણાભમાં દેવ થશે, મહાવિદેહે અંત કરશે.

૭૪૫. હે ભગવન્ ! મહર્જિક યાવત્ મહાસૌખ્ય દેવ, હજાર રૂપ વિકુર્વી પરસ્પર સંગ્રામ કરવા સમર્થ છે? હા, છે.

ભગવન્ ! તે વૈકિય શરીર એક જીવ સંબદ્ધ છે કે અનેક જીવ સંબદ્ધ ? ગૌતમ ! એકજીવ સંબદ્ધ છે, અનેકજીવ સંબદ્ધ નથી.

ભગવન્ ! તે વિકુર્વિત શરીરના અંતરાલ શું એકજીવ સ્પૃષ્ટ છે કે અનેકજીવ સ્પૃષ્ટ ? ગૌતમ ! એકજીવ સ્પૃષ્ટ છે, અનેકજીવ સ્પૃષ્ટ નથી.

હે ભગવન્ ! કોઈ પુરુષ, તે વૈકિયકૃત્ શરીરોના અંતરમાં પોતાનો હાથ, પગ વડે સ્પર્શ કરતા યાવત પીડા ઉત્પન્ન કરી શકે ? ગૌતમ ! શતક-૮, ઉદ્દેશા-૩ મુજબ કહેવું યાવત્ તેમાં શસ્ત્રાક્રમણ કરી શકે નહીં.

૭૪૬. ભગવન્ ! શું દેવો અને અસુરોમાં સંગ્રામ થાય છે ? હા, થાય છે. ભગવન્ ! દેવો અને અસુરો સંગ્રામમાં વર્તતા હોય ત્યારે કઈ વસ્તુ, તે દેવોના શ્રેષ્ઠ શસ્ત્રરૂપે પરિણત થાય છે ? ગૌતમ ! તે દેવો, તે તૃણ-કાષ્ઠ-પત્ર-કંકરને સ્પર્શ કરે, તે વસ્તુ તે દેવોને શસ્ત્રરૂપે પરિણમે છે.

ભગવન્ ! જેમ દેવોમાં કહ્યું તેમ અસુરકુમારોમાં કહેવાય ? ના, તે અર્થ સમર્થ નથી. અસુરકુમારોને નિત્ય વિકુર્વિત શસ્ત્ર હોય.

૭૪૭. ભગવન્ ! મહર્જિક યાવત્ મહાસૌખ્ય દેવ, લવણ સમુદ્રને ચોતરફ પ્રદક્ષિણા કરી જલદી આવવાને સમર્થ છે ? હા, સમર્થ છે. ભગવન્ ! મહર્જિક યાવત્ મહાસૌખ્ય દેવ, એ રીતે ધાતકીખંડ ઢ્રીપને૦ ? યાવત્ હા, છે.

એ રીતે રુચકવર ઢ્રીપને૦ ? યાવત્, હા સમર્થ છે. તેનાથી આગળ દેવો જાય છે, પણ તેની ચોતરફ પ્રદક્ષિણા કરતા નથી.

૭૪૮. ભગવન્ ! શું એવા પણ દેવ છે, જે અનંત કર્માશોને જઘન્યથી ૧૦૦, ૨૦૦, ૩૦૦ કે ઉત્કૃષ્ટથી ૫૦૦ વર્ષોમાં ખપાવી દે ? હા, છે.

ભગવન્ ! એવા દેવ છે, જે અનંત કર્માશોને જઘન્ય એક-બે કે ત્રણ હજાર અને ઉત્કૃષ્ટ ૫૦૦૦ વર્ષોમાં ખપાવી દે ? હા, છે.

ભગવન્ ! શું એવા દેવ પણ છે, જે અનંત કર્માશોને જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ લાખ અને ઉત્કૃષ્ટથી પાંચ લાખ વર્ષોમાં ખપાવે ? હા, છે.

ભગવન્ ! એવા કોણ દેવ છે, જે અનંત કર્માશોને જઘન્ય ૧૦૦ યાવત્ ૫૦૦ વર્ષોમાં ખપાવે છે ? એવા કોણ દેવ છે, જે યાવત્ ૫૦૦૦ વર્ષોમાં ખપાવે છે ? એવા કોણ દેવ છે જે યાવત્ પાંચ લાખ વર્ષોમાં ખપાવે ?

ગૌતમ ! વ્યંતર દેવો અનંત કર્માશોને ૧૦૦ વર્ષોમાં ખપાવે છે, અસુરેન્દ્ર સિવાયના ભવનપતિ દેવ અનંત

કર્માશોને ૨૦૦ વર્ષમાં જપાવે. અસુરકુમાર દેવો અનંત કર્માશોને ૩૦૦ વર્ષોમાં જપાવે.

ગ્રહ-નક્ષત્ર-તારારૂપ જ્યોતિષ્ક દેવો અનંત કર્માશોને ૪૦૦ વર્ષમાં ચાવત્ જપાવે. ચંદ્ર-સૂર્ય જ્યોતિષ્કેન્દ્રો જ્યોતિષ રાજ અનંત કર્માશોને ૫૦૦ વર્ષોમાં જપાવે.

સૌધર્મ, ઇશાન દેવો ૧૦૦૦ વર્ષોમાં ચાવત્ જપાવે, સનતકુમાર-માહેન્દ્ર દેવો ૨૦૦૦ વર્ષોમાં ચાવત્ જપાવે, એ પ્રમાણે આ આલાવાથી બ્રહ્મલોક-લાંતક દેવો ૩૦૦૦ વર્ષોમાં જપાવે, મહાશુક્ર-સહસ્રાર દેવો ૪૦૦૦ વર્ષોમાં, આનત-પ્રાણત, આરણ-અચ્યુત દેવો ૫૦૦૦ વર્ષોમાં જપાવે.

નીચલી ત્રૈવેચકના દેવો અનંત કર્માશોને એક લાખ વર્ષમાં જપાવે, મધ્યમ ત્રૈવેચકના દેવો બે લાખ વર્ષોમાં, ઉપરની ત્રૈવેચકના દેવો ત્રણ લાખ વર્ષોમાં, વિજયાદિ ચારના દેવો ચાર લાખ વર્ષોમાં અને સર્વાર્થસિદ્ધ દેવો અનંત કર્માશોને પાંચ લાખ વર્ષોમાં જપાવે છે.

એ કારણે હે ગૌતમ ! તે દેવો જે અનંત કર્માશોને જઘન્યથી ૧૦૦, ૨૦૦, ૩૦૦ અને ૫૦૦ વર્ષોમાં જપાવે છે, ચાવત્ પાંચ હજાર વર્ષોમાં જપાવે છે. ચાવત્ પાંચ લાખ વર્ષોમાં જપાવે. ભગવન્ ! તેમજ છે.

શતક-૧૮, ઉદ્દેશા-૭નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૮, ઉદ્દેશો-૮ 'અનગારક્રિયા'

સૂત્ર-૭૪૯

રાજગૃહે ચાવત્ આમ કહ્યું - ભગવન્ ! સંમુખ અને બંને તરફ યુગમાત્ર ભૂમિને જોતા ઈર્થાપૂર્વક ગમન કરતા ભાવિતાત્મા અણગારના પગ નીચે મરઘીનું બચ્યુ, બતકનું બચ્યુ કે કીડી જેવા સૂક્ષ્મ જીવ આવીને મરે તો તે અણગારને ઐર્થાપથિકી ક્રિયા લાગે કે સાંપરાથિકી ક્રિયા લાગે ? ગૌતમ ! ચાવત્ તે ભાવિતાત્મા અણગારને ઐર્થાપથિકી ક્રિયા લાગે, બીજી નહીં.

ભગવન્ ! એમ કેમ કહ્યું ? શતક-૭-માં સંવૃત ઉદ્દેશા મુજબ સર્વ ઉત્તર જાણવો ચાવત્ અર્થના નિક્ષેપ સુધી કહેવું. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે. ચાવત્ વિચરે છે. પછી ભગવંત મહાવીર બાહ્ય જનપદમાં ચાવત્ વિચરે છે.

સૂત્ર-૭૫૦, ૭૫૧

૭૫૦. તે કાળે, તે સમયે રાજગૃહ નગર, ગુણશીલ ચૈત્ય હતું ચાવત્ પૃથ્વીશિલાપટ્ટક હતો. તે ગુણશીલ ચૈત્યની સમીપે ઘણાં અન્યતીર્થિકો રહેતા હતા.

કોઈ દિવસે શ્રમણ ભગવાન મહાવીર ચાવત્ સમોસર્યા ચાવત્ પર્યદા નીકળી. તે કાળે, તે સમયે શ્રમણ ભગવંત મહાવીરના મોટા શિષ્ય ઇન્દ્રભૂતિ અણગાર ચાવત્ ઉર્ધ્વજાનૂ ચાવત્ વિચરે છે.

ત્યારે તે અન્યતીર્થિકો, ગૌતમસ્વામી પાસે આવ્યા, આવીને ગૌતમસ્વામીને આમ કહ્યું - હે આર્ય ! તમે ત્રિવિધ ત્રિવિધ અસંચત ચાવત્ એકાંતબાલ છો. ત્યારે ગૌતમસ્વામીએ, અન્યતીર્થિકોને આમ કહ્યું - હે આર્યો ! કયા કારણથી અમે ત્રિવિધ ત્રિવિધે અસંચત ચાવત્ એકાંતબાલ છીએ ?

ત્યારે તે અન્યતીર્થિકોએ ગૌતમસ્વામીને આમ કહ્યું - હે આર્ય ! તમે ગમન કરતી વેળા જીવોને આકાંત કરો છો, મારો છો ચાવત્ ઉપદ્રવ કરો છો. તેથી તમે જીવોને આકાંત કરતા, ચાવત્ ઉપદ્રવ કરતા હોવાથી ત્રિવિધ ત્રિવિધે ચાવત્ એકાંતબાલ છો.

ત્યારે ગૌતમસ્વામીએ, તે અન્યતીર્થિકોને આમ કહ્યું કે - હે આર્યો ! અમે ગમન કરતી વેળા જીવોને કચડતા નથી ચાવત્ ઉપદ્રવ કરતા નથી. હે આર્યો ! અમે ગમન કરતી વેળા કાચાથી સંચમ યોગને પાળતા વિશેષ રૂપે નિરીક્ષણ કરીને ચાલીએ છીએ, અમે એ રીતે જોઈ-જોઈને ગમન કરીએ છીએ, વિશેષ-વિશેષ નિરીક્ષણ કરતા ચાલીએ છીએ. તેથી અમે જીવોને કચડતા નથી ચાવત્ ઉપદ્રવિત કરતા નથી. તેથી અમે પ્રાણોને કચડ્યા વિના

યાવત્ ઉપદ્રવ કર્યા વિના ત્રિવિધ ત્રિવિધે યાવત્ એકાંત પંડિત થઈએ છીએ.

હે આર્યો! તમે જે સ્વયં ત્રિવિધ ત્રિવિધે યાવત્ એકાંતબાલ છો. ત્યારે તે અન્યતીર્થિકોએ ગૌતમસ્વામીને આમ કહ્યું – કયા કારણે હે આર્યો! અમે ત્રિવિધ ત્રિવિધે યાવત્ એકાંતબાલ છીએ ?

ત્યારે ગૌતમસ્વામીએ, તે અન્યતીર્થિકોને આમ કહ્યું – હે આર્યો! તમે જ ચાલતી વેળા પ્રાણોને કચડો છો યાવત્ ઉપદ્રવ કરો છો. તેથી તમે પ્રાણોને કચડતા યાવત્ ઉપદ્રવ કરતા ત્રિવિધે યાવત્ એકાંતબાલ છો. ત્યારે ગૌતમસ્વામીએ તે અન્યતીર્થિકોને આ રીતે નિરુત્તર કર્યા, કરીને જ્યાં ભગવંત મહાવીર હતા, ત્યાં આવીને ભગવંતને વંદન-નમસ્કાર કર્યા, કરીને ભગવંત સમીપે યાવત્ પર્યુપાસના કરે છે.

ગૌતમસ્વામીને આમંત્રી ભગવંતે, ગૌતમને આમ કહ્યું – તે હે ગૌતમ ! તે અન્યતીર્થિકોને સારુ કહ્યું, તેમને યથાર્થ કહ્યું. હે ગૌતમ ! મારા ઘણા શિષ્યો શ્રમણ નિર્ગ્રન્થ છદ્મસ્થ છે. જે તમારી જેમ ઉત્તર દેવામાં સમર્થ નથી. જેમ તમે અન્યતીર્થિકોને સારુ કહ્યું, તેમને આમ કહ્યું તે યથાર્થ છે. ત્યારપછી ભગવંતે આમ કહેતા, ગૌતમસ્વામી હર્ષિત, સંતુષ્ટ થયા. ભગવંતને વંદન-નમસ્કાર કર્યા અને આ પ્રમાણે પૂછ્યું –

૭૫૧. ભગવન્ ! શું છદ્મસ્થ મનુષ્યો પરમાણુ પુદ્ગલને જાણે છે – જુએ છે ? અથવા નથી જાણતા-નથી જોતા ? ગૌતમ ! કેટલાક જાણે છે, જોતા નથી. કેટલાક જાણતા નથી – જોતા નથી.

ભગવન્ ! છદ્મસ્થ મનુષ્ય દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધને શું જાણે છે, જુએ છે ? પૂર્વવત્. એ પ્રમાણે યાવત્ અસંખ્યપ્રદેશિક સ્કંધમાં કહેવું.

ભગવન્ ! છદ્મસ્થ મનુષ્ય અનંતપ્રદેશી સ્કંધને શું જાણે છે, જુએ છે ? ગૌતમ ! કેટલાક જાણે છે, જુએ છે. કેટલાક જાણે છે, જોતા નથી. કેટલાક જાણતા નથી, જુએ છે. કેટલાક જાણતા નથી, જોતા નથી.

ભગવન્ ! શું આધોવધિક મનુષ્ય પરમાણુ પુદ્ગલને શું જાણે છે, જુએ છે ? છદ્મસ્થ અનુસાર આધોવધિકને કહેતા યાવત્ અનંતપ્રદેશી સ્કંધ કહેવો.

ભગવન્ ! પરમાધોવધિક મનુષ્ય, જે સમયે જાણે છે, તે સમયે જુએ છે અને જે સમયે જુએ છે, તે સમયે જાણે છે ? ના, તે અર્થ સમર્થ નથી. ભગવન્ ! એમ કેમ કહો છો ? ગૌતમ ! સાકારમાં તે જ્ઞાન હોય, અનાકારમાં તે દર્શન હોય. બંને ઉપયોગ એક સમયે ન હોય, તેથી યાવત્ કહ્યું કે તે સમયે ન જાણે. અનંતપ્રદેશી સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! કેવલી મનુષ્ય પરમાણુ પુદ્ગલને શું જાણે છે, જુએ છે ? પરમાધોવધિની માફક કેવલી પણ કહેવા. યાવત્ અનંતપ્રદેશી. ભગવન્ ! આપ કહો છો, તે એમજ છે. તે એમજ છે

શતક-૧૮, ઉદ્દેશ-૮નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૮, ઉદ્દેશો-૯ ' ભવ્યદ્રવ્ય '

સૂત્ર-૭૫૨

રાજગૃહમાં યાવત્ આમ કહ્યું – ભગવન્ ! ભવ્યદ્રવ્ય નૈરયિક શું ભવ્યદ્રવ્ય નૈરયિક છે ? હા, છે. ભગવન્ ! એમ કેમ કહ્યું ? જે કોઈ પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક કે મનુષ્ય, નૈરયિકમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે, તે ભવ્યદ્રવ્ય નૈરયિક કહેવાય છે. તેથી યાવત્ આમ કહેલું છે. આ પ્રમાણે સ્તનિતકુમાર પર્યન્ત જાણવું.

ભગવન્ ! ભવ્યદ્રવ્ય પૃથ્વીકાયિક, ભવ્યદ્રવ્યપૃથ્વીં છે ? હા, છે. એમ કેમ કહ્યું ? ગૌતમ ! જે તિર્યચયોનિક કે મનુષ્ય કે દેવ પૃથ્વીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય, તે ભવ્યદ્રવ્ય પૃથ્વીકાયિક કહેવાય છે, તેથી કહ્યું છે. આ રીતે જ અપ્કાયિક, વનસ્પતિકાયિકને જાણવા. તેઉ, વાયુ, બે – ત્રણ – ચાર ઇન્દ્રિયોવાળામાં જે કોઈ તિર્યચ કે મનુષ્ય ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તે ભવ્યદ્રવ્ય તેઉકાયિક આદિ કહેવાય છે.

જે કોઈ નૈરયિક યાવત્ દેવ પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકપણે ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય, તે ભવ્યદ્રવ્ય પંચેન્દ્રિય

તિર્યચયોનિક કહેવાય, આ રીતે મનુષ્ય પણ કહેવા. વ્યંતર, જ્યોતિષ્ક, વૈમાનિકને નૈરયિકો માફક કહેવા.

ભગવન્ ! ભવ્યદ્રવ્ય નૈરયિકની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે ? ગૌતમ ! જઘન્યથી અંતર્મૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટથી પૂર્વકોટિ. ભવ્ય દ્રવ્ય અસુરકુમારની, ભગવન્ ! કેટલી કાળસ્થિતિ છે ? ગૌતમ ! જઘન્ય અંતર્મૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્લોપમ, એ રીતે યાવત્ સ્તનિતકુમાર જાણવા.

ભવ્યદ્રવ્ય પૃથ્વીકાયની પૃચ્છા. ગૌતમ ! જઘન્ય અંતર્મૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ સાતિરેક બે સાગરોપમ. આ પ્રમાણે અપ્કાયને પણ જાણવા. તેઉ અને વાયુને નૈરયિકવત્ જાણવું. વનસ્પતિકાયને પૃથ્વીકાયવત્ જાણવા. બે-ત્રણ-ચાર ઇન્દ્રિય વાળાને નૈરયિકવત્ જાણવા. પંચેન્દ્રિય તિર્યચની જઘન્યથી અંતર્મૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટથી ૩૩-સાગરોપમ. એ પ્રમાણે મનુષ્ય પણ છે. વ્યંતર, જ્યોતિષ્ક, વૈમાનિકને અસુરકુમારવત્ જાણવા. ભગવન્ ! તે એમજ છે. તે એમજ છે.

શતક-૧૮, ઉદ્દેશ-૮નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૮, ઉદ્દેશો-૧૦ 'સોમિલ'

સૂત્ર-૭૫૩

રાજગૃહમાં યાવત્ ગૌતમસ્વામીએ આમ કહ્યું - ભગવન્ ! ભાવિતાત્મા અણગાર તલવાર કે અસ્ત્રાની ધાર ઉપર રહી શકે ? હા, રહી શકે. તે ત્યાં છેદાય, ભેદાય ? ના, તે અર્થ યોગ્ય નથી, કેમ કે તેના ઉપર શસ્ત્ર સંક્રમણ ન કરે. એ રીતે જેમ પાંચમાં શતકમાં પરમાણુ પુદ્ગલ વક્તવ્યતા છે, તે યાવત્ “ભગવન્ ! ભાવિતાત્મા અણગાર ઉદકાવર્તમાં યાવત્ પ્રવેશે, તેને શસ્ત્ર સંક્રમણ ન કરે ?” - ત્યાં સુધી કહેવી.

સૂત્ર-૭૫૪

ભગવન્ ! પરમાણુ પુદ્ગલ, વાયુકાયથી સ્પૃષ્ટ છે કે વાયુકાય પરમાણુ પુદ્ગલથી સ્પૃષ્ટ છે ? ગૌતમ ! પરમાણુ પુદ્ગલ, વાયુકાયથી સ્પૃષ્ટ છે પણ વાયુકાય પરમાણુ પુદ્ગલથી સ્પૃષ્ટ નથી.

ભગવન્ ! ક્ષિપ્રદેશિકસ્કંધ વાયુકાયથી ? પૂર્વવત્. એ પ્રમાણે યાવત્ અસંખ્યપ્રદેશિક કહેવો.

ભગવન્ ! અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ, વાયુકાયથી ? પૃચ્છા. ગૌતમ ! અનંત પ્રદેશી સ્કંધ વાયુકાય વડે સ્પૃષ્ટ છે, વાયુકાય, અનંતપ્રદેશી સ્કંધ વડે કદાચ સ્પૃષ્ટ છે, કદાચ સ્પૃષ્ટ નથી.

ભગવન્ ! મશક વાયુકાય વડે સ્પૃષ્ટ છે કે વાયુકાય મશક વડે સ્પૃષ્ટ છે ? ગૌતમ ! મશક વાયુકાય વડે સ્પૃષ્ટ છે, વાયુકાય મશક વડે સ્પૃષ્ટ નથી.

સૂત્ર-૭૫૫

ભગવન્ ! આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીની નીચે વર્ણથી કાળા-લીલા-લાલ-પીળા-શ્વેત, ગંધથી સુગંધી-દુર્ગંધ, રસથી તિક્ત-કટુક-કષાય-અંબિલ-મધુર, સ્પર્શથી કર્કશ-મૃદુ-ભારે-હલકો-શીત-ઉષ્ણ-સ્નિગ્ધ-ઝક્ષ એ દ્રવ્યો અન્યોન્યબદ્ધ છે - સ્પૃષ્ટ છે - યાવત્ સંબદ્ધ છે ? હા, છે. એ રીતે યાવત્ અધઃસપ્તમી સુધી જાણવું.

ભગવન્ ! સૌધર્મકલ્પની નીચેં પૂર્વવત્ જાણવું, એ પ્રમાણે ઇષત્પ્રાગભારા પૃથ્વી સુધી જાણવું. ભગવન્ ! તે એમ જ છે. યાવત્ વિચરે છે. પછી ભગવંત મહાવીર પણ યાવત્ બાહ્ય જનપદ વિહારે વિચરે છે.

સૂત્ર-૭૫૬

તે કાળે, તે સમયે વાણિજ્યગ્રામ નામે નગર હતું. ધુતિપલાશ ચૈત્ય હતું, તે વાણિજ્યગ્રામ નગરમાં સોમિલ નામે બ્રાહ્મણ વસતો હતો. તે ધનાઢ્ય યાવત્ અપરિભૂત હતો. ઋગ્વેદ આદિનો જ્ઞાતા, વૈદિક શાસ્ત્રમાં કુશળ હતો. ૫૦૦ શિષ્યો અને પોતાના કુટુંબનું આધિપત્ય કરતો યાવત્ વિચરતો હતો.

ત્યારે શ્રમણ ભગવંત મહાવીર યાવત્ સમોસર્યા યાવત્ પર્ષદા પર્યુપાસે છે.

ત્યારે તે સોમિલ બ્રાહ્મણને આ વૃત્તાંત જાણીને આવા પ્રકારે યાવત્ સંકલ્પ ઉત્પન્ન થયો. શ્રમણ જ્ઞાતપુત્ર

પૂર્વાનુપૂર્વી ચાલતા, ગ્રામાનુગ્રામ વિચરતા, સુખે સુખે યાવત્ અહીં આવી, યાવત્ દૂતિપલાશક ચૈત્યમાં યથાપ્રતિરૂપ અવગ્રહ લઈ યાવત્ વિચરે છે. તો હું ત્યાં ભગવંતની પાસે જઈ. આ આવા પ્રકારના અર્થો યાવત્ વ્યાકરણ પૂછીશ. તેઓ જો આવા આવા પ્રકારના અર્થો યાવત્ વ્યાકરણના ઉત્તરો આપશે, તો વાંદીશ-નમીશ યાવત્ પર્યુપાશીસ. જો તેઓ મારા આ અને આવા અર્થવાળા યાવત્ વ્યાકરણનો ઉત્તર નહીં આપે તો હું આવા અર્થો યાવત્ વ્યાકરણ વડે તેઓને નિરુત્તર કરી દઈશ.

આ પ્રમાણે વિચાર્યું, વિચારીને સ્નાન કર્યું યાવત્ શરીરને અલંકૃત કરી, પોતાના ઘેરથી નીકળ્યો, નીકળીને પગે ચાલતો ૧૦૦ શિષ્યો સાથે સંપરીવરીને વાણિજ્યગ્રામ નગરની વચ્ચોવચ્ચથી નીકળે છે, નીકળીને દૂતિપલાશક ચૈત્યમાં ભગવંત મહાવીર પાસે આવીને, સમીપે રહીને ભગવંતને આ પ્રમાણે પૂછ્યું –

આપને યાત્રા છે ?, યાપનીય છે ?, અવ્યાબાધ છે ?, પ્રાસુક વિહાર છે ?

હે સોમિલ! મારે યાત્રા પણ છે, મારે યાપનીય પણ છે, મારે અવ્યાબાધ પણ છે, મારે પ્રાસુકવિહાર પણ છે.

ભગવન્ ! આપની યાત્રા કેવી છે ? હે સોમિલ! મારા તપ, નિયમ, સંયમ, સ્વાધ્યાય, ધ્યાન, આવશ્યકાદિ યોગમાં યતના તે યાત્રા છે.

ભગવન્ ! આપને યાપનીય શું છે ? સોમિલ ! યાપનીય બે ભેદ છે – ઇન્દ્રિયયાપનીય, નોઈન્દ્રિયયાપનીય.

તે ઇન્દ્રિય યાપનીય શું છે ? જે મારી શ્રોત્ર-ચક્ષુ-ઘ્રાણ-શ્રુતિ-સ્પર્શ ઇન્દ્રિયો નિરૂપઘાત અને મારે વશ વર્તે છે, તે ઇન્દ્રિય યાપનીય છે.

તે નોઈન્દ્રિયયાપનીય શું છે ? જે મારા ક્રોધ-માન-માયા-લોભ નષ્ટ થયા છે, ઉદય પ્રાપ્ત નથી તે નોઈન્દ્રિય યાપનીય છે. આ પ્રમાણે મારા આ યાપનીય છે.

ભગવન્ ! તમારે અવ્યાબાધ શું છે ? સોમિલ! જે મારા વાતજ, પિતજ, કફજ, સંનિપાતિકજ વિવિધ રોગાંતક અને શરીરગતદોષ ઉપશાંત છે, ઉદયમાં વર્તતા નથી, તે મારા અવ્યાબાધ છે.

ભગવન્ ! તમારે પ્રાસુક વિહાર શું છે ? સોમિલ! જે આરામ, ઉદાન, દેવકુલ, સભા, પ્રપામાં સ્ત્રી-પશુ-નપુંસક વર્જિત વસતીમાં પ્રાસુક એષણીય પીઠફલક શય્યા સંસ્તારક સ્વીકારીને વિચરું છું. તે પ્રાસુક વિહાર છે.

ભગવન્ ! આપને સરિસવ ભક્ષ્ય છે કે અભક્ષ્ય ? સોમિલ! સરિસવ મારે ભક્ષ્ય પણ છે, અભક્ષ્ય પણ છે. એમ કેમ કહો છો ?

હે સોમિલ! તમારા બ્રાહ્મણનયોમાં સરિસવ બે ભેદ છે. તે આ રીતે – મિત્ર સરિસવ અને ધાન્ય સરિસવ. તેમાં જે મિત્ર સરિસવ છે, તે ત્રણ ભેદ છે – સહજાત, સહવર્ધિત, સહપાંશુ કીડિત. આ ત્રણે શ્રમણ નિર્ગ્રંથોને અભક્ષ્ય છે.

તેમાં જે ધાન્ય સરિસવ છે, તે બે ભેદ છે – તે આ – શસ્ત્ર પરિણત અને અશસ્ત્ર પરિણત. તેમાં જે અશસ્ત્ર પરિણત છે તે શ્રમણ નિર્ગ્રંથોને અભક્ષ્ય છે. તેમાં જે શસ્ત્ર પરિણત છે, તે બે ભેદ છે – એષણીય અને અનેષણીય. તેમાં જે અનેષણીય છે, તે શ્રમણ નિર્ગ્રંથોને અભક્ષ્ય છે,

તેમાં જે એષણીય છે, તે બે ભેદ છે – યાચિત અને અયાચિત. તેમાં જે અયાચિત છે, તે શ્રમણ નિર્ગ્રંથોને અભક્ષ્ય છે. તેમાં જે યાચિત છે તે બે ભેદ છે – લબ્ધ અને અલબ્ધ. તેમાં જે અલબ્ધ છે, તે શ્રમણ નિર્ગ્રંથોને અભક્ષ્ય છે, તેમાં જે લબ્ધ છે, તે શ્રમણ નિર્ગ્રંથોને ભક્ષ્ય છે. તેથી હે સોમિલ! એમ કહ્યું કે ભક્ષ્ય પણ છે, અભક્ષ્ય પણ છે

ભગવન્ ! તમારે 'માસ' ભક્ષ્ય છે કે અભક્ષ્ય ? હે સોમિલ! મારે 'માસ' ભક્ષ્ય પણ છે અને અભક્ષ્ય પણ છે. એમ કેમ કહો છો? હે સોમિલ! બ્રાહ્મણ નયોમાં 'માસ' બે ભેદ છે. તે આ રીતે – દ્રવ્ય માસ અને કાલમાસ. તેમાં જે કાલમાસ છે, તે શ્રાવણથી અષાઢ સુધી બાર ભેદ છે. તે આ રીતે – શ્રાવણ, ભાદ્રપદ, આસોજ, કાર્તિક, મૃગશિર, પોષ, માઘ, ફાલ્ગુન, ચૈત્ર, વૈશાખ, જ્યેષ્ઠ મૂલ, આષાઢ. તે માસ. શ્રમણ નિર્ગ્રંથને અભક્ષ્ય છે. તેમાં જે દ્રવ્ય માસ છે, તે બે ભેદ છે – અર્થમાસ, ધાન્યમાસ. તેમાં જે અર્થમાસ છે, તે બે ભેદ છે – સુવર્ણમાસ અને રૂપ્યમાસ. તે બંને શ્રમણ

નિર્ગ્રન્થોને અભક્ષ્ય છે. તેમાં જે ધાન્યમાસ છે, તે બે ભેદે છે – શસ્ત્ર પરિણત અને અશસ્ત્ર પરિણત. એ પ્રમાણે જેમ ધાન્યસરિસવમાં કહ્યું તેમ અહીં કહેવું યાવત્ તેથી કહ્યું કે યાવત્ અભક્ષ્ય છે.

ભગવન્ ! આપને કુલત્થા ભક્ષ્ય છે કે અભક્ષ્ય. હે સોમિલ! કુલત્થા ભક્ષ્ય પણ છે, અભક્ષ્ય પણ છે. એમ કેમ કહ્યું યાવત્ અભક્ષ્ય છે ?

હે સોમિલ! તમારા બ્રાહ્મણનયમાં કુલત્થા બે પ્રકારે છે. તે આ પ્રમાણે – સ્ત્રી કુલત્થા અને ધાન્ય કુલત્થા. તેમાં જે સ્ત્રીકુલત્થા છે, તે ત્રણ ભેદે છે. તે આ પ્રમાણે – કુલ કન્યા, કુલ વધૂ કુલ માતા. આ ત્રણે શ્રમણ નિર્ગ્રન્થોને અભક્ષ્ય છે. તેમાં જે ધાન્ય કુલત્થા છે, જેમ ધાન્ય સરિસવમાં કહ્યું તેમ જાણવું. તેથી એમ કહ્યું કે યાવત્ અભક્ષ્ય પણ છે.

સૂત્ર-૭૫૭

ભગવન્ ! આપ એક છો, બે છો, અક્ષય છો, અવ્યય છો, અવસ્થિત છો કે અનેક ભૂતભાવ ભાવિક છો ? હે સોમિલ! હું એક પણ છું યાવત્ અનેકભૂત ભાવ ભાવિક પણ છું.

ભગવન્ ! કયા કારણે આપ એમ કહો છો કે યાવત્ હું ભાવિક પણ છું ?

હે સોમિલ! દ્રવ્યાર્થપણે હું એક છું, જ્ઞાન-દર્શન અર્થથી હું બે છું, પ્રદેશાર્થથી હું અક્ષય છું, અવ્યય છું અને અવસ્થિત પણ છું. ઉપયોગ અર્થથી હું અનેકભૂત-ભાવ-ભાવિક પણ છું, તે કારણથી યાવત્ એમ કહ્યું કે- હું ભાવિક પણ છું.

આ બધું સાંભળી. તે સોમિલ બ્રાહ્મણ સંબુદ્ધ થયો. શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને ૦ સ્કંદકની માફક યાવત્ તે જે કંઈ આપ કહો છો, જે પ્રકારે આપ દેવાનુપ્રિયની પાસે ઘણા રાજા, ઈશ્વર એ પ્રમાણે જેમ 'રાયપ્પસેણઈય'માં ચિત્રસારથી યાવત્ બાર પ્રકારે શ્રાવક ધર્મને સ્વીકારે છે, સ્વીકારીને શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વાંદીને યાવત્ પાછો ગયો. ત્યારે તે સોમિલ બ્રાહ્મણ શ્રાવક થયો યાવત્ જીવાજીવનો જ્ઞાતા થયો યાવત્ વિચરણ કરવા લાગ્યો.

ભન્ટે! એમ સંબોધન કરીને, ગૌતમસ્વામી, શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વંદે છે, નમે છે. વાંદી-નમીને પૂછ્યું – હે ભગવન્ ! સોમિલ બ્રાહ્મણ આપ દેવાનુપ્રિયની પાસે મુંડ થઈને પ્રવ્રજિત થવા સમર્થ ? જેમ શંખ શ્રાવકમાં કહ્યું, તેમ સંપૂર્ણ કહેવું યાવત્ અંત કરશે.

ભગવન્ ! તે એમ જ છ, એમ જ છે, યાવત્ વિચરે છે.

શતક-૧૮, ઉદ્દેશા-૧૦નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૮ નો મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૯

સૂત્ર-૭૫૮

એક ગાથા દ્વારા આ ૧૯ માં શતકમાં રહેલા ૧૦ ઉદ્દેશાનાં નામો જણાવે છે- લેશ્યા, ગર્ભ, પૃથ્વી, મહાશ્રવ, ચરમ, ક્ષીપ, ભવન, નિવૃત્તિ, કરણ, વનચરસુર.

શતક-૧૯, ઉદ્દેશો-૧ 'લેશ્યા'

સૂત્ર-૭૫૯

રાજગૃહ નગરમાં યાવત્ ગૌતમસ્વામીએ આમ કહ્યું - ભગવન્ ! લેશ્યા કેટલી છે ? ગૌતમ ! છ. તે આ પ્રમાણે - અહીં પન્નવણાસૂત્ર, ૫૯-૧૭નો ચોથો લેશ્યા ઉદ્દેશો સંપૂર્ણ કહેવો. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે.

શતક-૧૯, ઉદ્દેશો-૧નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૯, ઉદ્દેશો-૨ 'ગર્ભ'

સૂત્ર-૭૬૦

ભગવન્ ! લેશ્યાઓ કેટલી છે ? લેશ્યાઓ ૬ છે- કૃષ્ણ યાવત શુક્લ. એ રીતે જેમ પન્નવણા સૂત્ર, ૫૯-૧૭ નો ગર્ભ ઉદ્દેશો છે, તે સંપૂર્ણ કહેવો. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે.

શતક-૧૯, ઉદ્દેશો-૨નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૯, ઉદ્દેશો-૩ 'પૃથ્વી'

સૂત્ર-૭૬૧

રાજગૃહમાં યાવત્ આમ કહ્યું - ભગવન્ ! શું કદાચિત યાવત્ ચાર, પાંચ પૃથ્વીકાયિક મળીને સાધારણ શરીર બાંધે છે ? બાંધીને પછી આહાર કરે છે. પરિણામાવે છે, શરીરનો બંધ કરે છે ? ના, તે અર્થ સમર્થ નથી. કેમ કે પૃથ્વી-કાયિક જીવ પ્રત્યેક આહારી, પ્રત્યેક પરિણામી છે, પ્રત્યેક શરીર બાંધે છે. ત્યારપછી તેઓ આહાર કરે છે, પરિણામાવે છે અને શરીરને પુષ્ટ કરતા રહે છે.

ભગવન્ ! તે જીવોને કેટલી લેશ્યાઓ છે ? ગૌતમ ! ચાર. તે આ - કૃષ્ણાં, નીલાં, કાપોતાં, અને તેજોલેશ્યા.

ભગવન્ ! તે જીવો શું સમ્યક્દષ્ટિ, મિથ્યાદષ્ટિ કે સમ્યક્મિથ્યાદષ્ટિ છે ? ગૌતમ ! તેઓ સમ્યક્દષ્ટિ કે સમ્યક્-મિથ્યાદષ્ટિ નથી, મિથ્યાદષ્ટિ છે.

ભગવન્ ! તે જીવો જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની ? ગૌતમ ! જ્ઞાની નથી, અજ્ઞાની છે. તે - મતિ અજ્ઞાની, શ્રુત અજ્ઞાની

ભગવન્ ! તે જીવો શું મનોયોગી, વચનયોગી કે કાયયોગી છે ? ગૌતમ ! તેઓ મનોયોગી કે વચનયોગી નથી, કાયયોગી છે.

ભગવન્ ! તે જીવો શું સાકારોપયુક્ત કે અનાકારોપયુક્ત છે ? ગૌતમ ! તેઓ સાકારોપયુક્ત પણ છે, અનાકારોપયુક્ત પણ છે.

ભગવન્ ! તે જીવો શું આહાર કરે છે ? ગૌતમ ! દ્રવ્યથી અનંત પ્રદેશિક દ્રવ્યોં એ રીતે જેમ પન્નવણાના ૫૯- ૨૮ન પહેલા આહારોદ્દેશકમાં કહ્યું છે, તેમ યાવત્ સર્વ આત્મપ્રદેશથી આહાર કરે છે - ત્યાં સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! તે જીવો જે આહાર કરે છે, તેનો ચય થાય છે અને જે આહાર નથી કરતા, તેનો ચય નથી થતો ? ચીર્ણ આહાર બહાર નીકળે છે અથવા શરીરાદિરૂપે પરિણમે છે ? હા, ગૌતમ ! યાવત્ તેમજ છે.

ભગવન્ ! તે જીવોને એ પ્રમાણે સંજ્ઞા, પ્રજ્ઞા, મન અને વચન હોય છે કે - અમે આહાર કરીએ છીએ ? ના, તે

અર્થ સમર્થ નથી. તો પણ તેઓ આહાર તો કરે જ છે.

ભગવન્ ! તે જીવોને એ પ્રમાણે સંજ્ઞા યાવત્ વચન હોય છે કે – તેઓ ઇષ્ટ-અનિષ્ટ સ્પર્શને વેદે કે પ્રતિસંવેદે છે ? ના, તે અર્થ સમર્થ નથી, તો પણ તેઓ વેદન-પ્રતિસંવેદન કરે છે.

ભગવન્ ! તે જીવો શું પ્રાણાતિપાત, મૃષાવાદ, અદત્તાદાન યાવત્ મિથ્યાદર્શનશલ્ય રહેલા છે ? ગૌતમ ! પ્રાણાતિપાત યાવત્ મિથ્યાદર્શનશલ્યમાં રહેલા હોય છે. તે જીવો બીજા જીવોની હિંસાદિ કરે છે, પણ તેઓને આ જીવ અમારી હિંસાદિ કરનાર છે, તેવું ભેદ જ્ઞાન હોતું નથી.

ભગવન્ ! તે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ? શું તેઓ નૈરયિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ? એ પ્રમાણે જેમ પ્રજ્ઞાપના સૂત્ર, પદ-૬ ના વ્યુત્કાંતિ પદમાં પૃથ્વીકાયિકનો ઉત્પાદ કહ્યો, તેમ અહીં કહેવો.

ભગવન્ ! તે જીવોની કેટલી કાળસ્થિતિ છે ? ગૌતમ ! જઘન્યા અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટી બાવીશ હજાર વર્ષ.

ભગવન્ ! તે જીવોને કેટલા સમુદ્ધાતો છે ? ગૌતમ ! ત્રણ, તે આ છે – વેદના, કષાય, મારણાંતિક સમુદ્ધાત. ભગવન્ ! તે જીવો મારણાંતિક સમુદ્ધાતથી સમવહત થઈ મરે કે અસમવહત થઈને મરે ? ગૌતમ ! સમવહત થઈને પણ મરે, અસમવહત થઈને પણ મરે.

ભગવન્ ! તે જીવો અનંતર ઉદ્ભર્તીને ક્યાં જાય છે ? ક્યાં ઉત્પન્ન થાય છે ? પ્રજ્ઞાપના સૂત્ર, પદ-૬ ના વ્યુત્કાંતિપદ મુજબ ઉદ્ભર્તના કહેવી.

ભગવન્ ! શું યાવત્ ચાર-પાંચ અપ્કાયિક ભેગા થઈને એક સાધારણ શરીર બાંધે છે ? બાંધીને પછી આહાર કરે છે ? જે પૃથ્વીકાયિકના આલાવા છે, તે જ અહીં કહેવા યાવત્ ઉદ્ભર્તે છે. વિશેષ એ કે – સ્થિતિ ઉત્કૃષ્ટથી ૭૦૦૦ વર્ષ કહેવી. બાકી બધું પૂર્વવત્.

ભગવન્ ! શું યાવત્ ચાર-પાંચ તેઉકાયિક૦ ? પૂર્વવત્. વિશેષ એ કે – ઉત્પાદ, સ્થિતિ, ઉદ્ભર્તના પન્નવણા સૂત્ર મુજબ, બાકી પૂર્વવત્ કહેવું. વાયુકાયિકને એ પ્રમાણે જ જાણવા. સમુદ્ધાત ચાર કહેવા.

ભગવન્ ! કદાચ યાવત્ ચાર-પાંચ વનસ્પતિકાયિક૦ પૂરછા, ગૌતમ ! તે અર્થ સમર્થ નથી. અનંતા વનસ્પતિકાયિક એકઠા થઈ સાધારણ શરીર બાંધે છે. બાંધીને ત્યારપછી આહાર કરે છે, પરિણામાવે છે. બાકી બધું તેઉકાયિકવત્ કહેવું યાવત્ ઉદ્ભર્તે છે. વિશેષ એ કે – આહાર નિયમા છ દિશાથી, સ્થિતિ જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટથી પણ અંતર્મુહૂર્ત. બાકી પૂર્વવત્.

સૂત્ર-૭૬૨

ભગવન્ ! આ સૂક્ષ્મ-બાદર, પર્યામા-અપર્યામા પૃથ્વી-અપ્-તેઉ-વાયુ અને વનસ્પતિકાયિક જીવોની જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અવગાહનાઓમાંથી કોણ કોનાથી અલ્પ, બહુ, તુલ્ય કે વિશેષાધિક છે ?

ગૌતમ ! ૧. સૌથી થોડી અપર્યામા સૂક્ષ્મ નિગોદની જઘન્ય અવગાહના, ૨. અપર્યામા સૂક્ષ્મ વાયુકાયિકની જઘન્યા અવગાહના અસંખ્યાતગણી, ૩. અપર્યામા સૂક્ષ્મ તેઉકાયની જઘન્યા અવગાહના અસંખ્યાતગણી, ૪. અપર્યામા સૂક્ષ્મ અપ્કાયની જઘન્યા અસંખ્યાતગણી, ૫. અપર્યામા સૂક્ષ્મ પૃથ્વીની જઘન્યા અસંખ્યાતગણી.

૬. અપર્યામા બાદરવાયુની જઘન્યા અવગાહના અસંખ્યાતગણી, ૭. અપર્યામા બાદર તેઉની જઘન્યા અવગાહના અસંખ્યાતગણી, ૮. અપર્યામા બાદર અપ્કાયની જઘન્યા અવગાહના અસંખ્યાતગણી, ૯. અપર્યામા બાદર પૃથ્વીની જઘન્યા અવગાહના અસંખ્યાતગણી, ૧૦, ૧૧. પર્યામા-અપર્યામા પ્રત્યેકશરીરી બાદર વનસ્પતિકાયની બાદર નિગોદની જઘન્યા અવગાહના બંને તુલ્ય અને અસંખ્યાતગણી.

૧૨. તેનાથી પર્યામા સૂક્ષ્મનિગોદની જઘન્યા અવગાહના અસંખ્યાતગણી, ૧૩. તેની જ અપર્યામાની ઉત્કૃષ્ટી અવગાહના વિશેષાધિક, ૧૪. તેની જ પર્યામાની ઉત્કૃષ્ટી અવગાહના વિશેષાધિક, ૧૫. પર્યામા સૂક્ષ્મ વાયુકાયિકની જઘન્યા અવગાહના અસંખ્યાતગણી, ૧૬. તેની જ અપર્યામાની ઉત્કૃષ્ટી અવગાહના વિશેષાધિક, ૧૭.

તેની જ પર્યામાની ઉત્કૃષ્ટી વિશેષાધિક, ૧૮ થી ૨૦. એ પ્રમાણે સૂક્ષ્મ તેઉકાયની જાણવી.

૨૧ થી ૨૩. એ પ્રમાણે સૂક્ષ્મ અપ્કાય પણ છે. ૨૪ થી ૨૬. એ રીતે સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક, તે વિશેષાધિક છે. ૨૭ થી ૨૯. એ રીતે બાદર વાયુકાયિક છે, તે વિશેષાધિક છે. ૩૦ થી ૩૨. એ રીતે બાદર તેઉકાયિક વિશેષાધિક છે. ૩૩ થી ૩૫. એ રીતે બાદર અપ્કાયિકની વિશેષાધિક. ૩૬ થી ૩૮. એ રીતે બાદર પૃથ્વીકાયિકની વિશેષાધિક છે. બધી ત્રણ આલાવા વડે કહેવી.

૩૯. પર્યામા બાદરનિગોદની જઘન્યા અવગાહના અસંખ્યાતગણી, ૪૦. તેની જ અપર્યામાની ઉત્કૃષ્ટી અવગાહના વિશેષાધિક છે. ૪૧. તેની જ પર્યામાની ઉત્કૃષ્ટી અવગાહના વિશેષાધિક. ૪૨. પર્યામા પ્રત્યેક શરીર બાદર વનસ્પતિકાયિકની જઘન્યા અવગાહના અસંખ્યાતગણી. ૪૩. તેની જ અપર્યામાની ઉત્કૃષ્ટી અવગાહના અસંખ્યાતગણી. ૪૪. તેની જ પર્યામાની ઉત્કૃષ્ટી અવગાહના અસંખ્યાતગણી છે.

સૂત્ર-૭૬૩

ભગવન્ ! આ પૃથ્વી-અપ્-તેઉ-વાયુ-વનસ્પતિકાયિકમાં ક્યા જીવો સૌથી સૂક્ષ્મ અને ક્યા જીવો સર્વેથી સૂક્ષ્મતર છે ? ગૌતમ ! વનસ્પતિકાયિક સૌથી સૂક્ષ્મ, વનસ્પતિકાયિક સૌથી સૂક્ષ્મતર છે.

ભગવન્ ! આ પૃથ્વી-અપ્-તેઉ-વાયુ કાયિકમાં કઈ કાય સૌથી સૂક્ષ્મને કઈ કાય સૌથી સૂક્ષ્મતર છે ? ગૌતમ ! વાયુકાય સૌથી સૂક્ષ્મ અને સૂક્ષ્મતર છે.

ભગવન્ ! આ પૃથ્વી-અપ્-તેઉકાયિકમાં કઈ કાય સૌથી સૂક્ષ્મ અને કઈ કાય સૌથી સૂક્ષ્મતર છે ? ગૌતમ ! તેઉકાય સૌથી સૂક્ષ્મ અને સૂક્ષ્મતર છે.

ભગવન્ ! આ પૃથ્વીકાયિક, અપ્કાયિકમાં કઈ કાય સૌથી સૂક્ષ્મ અને સૂક્ષ્મતર છે. ગૌતમ ! અપ્કાય સૌથી સૂક્ષ્મ અને સૂક્ષ્મતર છે.

ભગવન્ ! આ પૃથ્વી-અપ્-તેઉ-વાયુ-વનસ્પતિકાયિકમાં ક્યા જીવનિકાય સૌથી બાદર, કઈ કાય સૌથી બાદરતર છે ? ગૌતમ ! વનસ્પતિકાય સૌથી બાદર અને બાદરતર છે.

ભગવન્ ! પૃથ્વી-અપ્-તેઉ-વાયુકાયિકમાં કઈ કાય સૌથી બાદર, કઈ કાય સૌથી બાદરતર છે ? ગૌતમ ! પૃથ્વીકાય સૌથી બાદર અને સૌથી બાદરતર છે.

ભગવન્ ! આ અપ્કાય-તેઉકાય-વાયુકાયની કઈ કાય સૌથી બાદર, કઈ કાય સૌથી બાદરતર છે ? ગૌતમ ! અપ્કાય સૌથી બાદર, સૌથી બાદરતર છે.

ભગવન્ ! આ તેઉકાય અને વાયુકાયમાં કઈ કાય સૌથી બાદર, કઈ કાય સૌથી બાદરતર છે ? ગૌતમ ! તેઉકાય સૌથી બાદર, સૌથી બાદરતર છે.

ભગવન્ ! પૃથ્વી શરીર કેટલું મોટું છે ? ગૌતમ ! અનંત સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાયિકના જેટલા શરીરો છે, તેટલા સૂક્ષ્મ વાયુકાયના શરીર થાય છે, અસંખ્યાત સૂક્ષ્મ વાયુકાયિકના જેટલા શરીરો છે, તેટલું એક સૂક્ષ્મ અગ્નિકાયનું શરીર થાય છે. અસંખ્યાત સૂક્ષ્મ તેઉકાયના જેટલા શરીર છે, તેટલું એક સૂક્ષ્મ અપ્કાયનું શરીર છે. અસંખ્યાત સૂક્ષ્મ અપ્કાયના જેટલા શરીર છે, તેટલું એક સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયનું શરીર છે.

અસંખ્યાત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયના જેટલા શરીર છે, તેટલું એક બાદર વાયુકાયનું શરીર છે. અસંખ્યાત બાદર વાયુકાયિકના જેટલા શરીર છે, તેટલું એક બાદર તેઉકાયનું શરીર છે, અસંખ્યાત બાદર તેઉકાયના જેટલા શરીર છે, તેટલું એક બાદર અપ્કાયનું શરીર છે, અસંખ્યાત બાદર અપ્કાયના જેટલા શરીર છે. તેટલું એક બાદર પૃથ્વીકાયનું શરીર છે. ગૌતમ ! પૃથ્વીકાયનું શરીર આટલું મોટું કહ્યું છે.

સૂત્ર-૭૬૪

ભગવન્ ! પૃથ્વીકાયિકની શરીરાવગાહના કેટલી મોટી છે ? ગૌતમ ! જેમ કોઈ ચાતુરંત ચક્રવર્તી રાજાની

ચંદન ઘસનારી દાસી તરુણ, બળવાન, યુગવાન, યુવાન, રોગરહિત યાવત્ નિપુણ-શિલ્પકર્મવાળી હોય, વિશેષ - અહીં ચર્મેષ્ઠ, ક્રુધણ, મુષ્ટિક આદિ વ્યાયામ સાધનોથી સુદઢ બનેલ શરીરવાળી, ઇત્યાદિ વિશેષણ ન કહેવા. બાકી પૂર્વવત્ યાવત્ નિપુણ શીલ્પકર્મવાળી, વજ્રમય તિક્ષ્ણશિલા પર, વજ્રમય તિક્ષ્ણલોહથી લાખના ગોળાની સમાન, પૃથ્વીકાયનો મોટો પિંડ લઈ વારંવાર એકહો કરતી, સંક્ષેપતી- હું હમણા પીસી નાંખીશ, એમ વિચારતી ૨૧વાર પીસે તો હે ગૌતમ ! કેટલાક પૃથ્વીકાયિક સ્પર્શ પામે અને કેટલાક પૃથ્વીકાય સ્પર્શ ન પામે. કેટલાક સંઘટ્ટન પામે અને કેટલાક સંઘટ્ટન ન પામે, કેટલાક પીડા પામે અને કેટલાક પીડા ન પામે, કેટલાક ઉદ્ઘર્તે અને કેટલાક ન ઉદ્ઘર્તે. કેટલાક પીસાય અને કેટલાક ન પીસાય. હે ગૌતમ ! પૃથ્વીકાયિકની આટલી મોટી શરીરાવગાહના છે.

ભગવન્ ! પૃથ્વીકાયિક આકાંત થતા કેવી વેદના અનુભવતા વિચરે છે ? ગૌતમ ! જેમ કોઈ તરુણ, બળવાન યાવત્ નિપુણ શિલ્પકર્મી એક પુરુષ હોય, તે કોઈ જીર્ણ, જરાજર્જરીત દેહવાળા યાવત્ દુર્બળ પુરુષના મસ્તકે મુઠ્ઠી વડે પ્રહાર કરે, તો તે પુરુષના મુઠ્ઠી પ્રહારથી તે વૃદ્ધ કેવી પીડા અનુભવે છે ? હે આયુષ્યમાન્ શ્રમણ ! તે અનિષ્ટ પીડા અનુભવે. તેમ હે ગૌતમ ! તે પુરુષની વેદના કરતા, પૃથ્વીકાયિક જીવ આકાંત થાય ત્યારે આથી પણ અધિકતર અનિષ્ટ, અકાંત યાવત્ અમણામ વેદનાને અનુભવતા વિચરે છે.

ભગવન્ ! અપ્કાય, સંઘટ્ટન પામતા કેવી વેદના અનુભવે ? ગૌતમ ! જેમ પૃથ્વીકાયિકમાં કહ્યું તેમ જાણવું. એ રીતે તેઉકાય અને વાયુકાયમાં પણ જાણવું, એ રીતે વનસ્પતિકાયિક પણ જાણવું.

ભગવન્ ! આપ કહો છો, તે એમ જ છે, એમ જ છે.

શતક-૧૯, ઉદ્દેશ-૩નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૯, ઉદ્દેશો-૪ ' મહાશ્રવ'

સૂત્ર-૭૬૫

૧. ભગવન્ ! નૈરયિક જીવ મહાશ્રવ, મહાક્રિયા, મહાવેદના, મહાનિર્જરાવાળા છે ? ગૌતમ ! આ અર્થ સમર્થ નથી.
૨. ભગવન્ ! નૈરયિકો મહાશ્રવ, મહાક્રિયા, મહાવેદના, અલ્પનિર્જરા વાળા છે ? હા, છે.
૩. ભગવન્ ! નૈરયિકો મહાશ્રવ, મહાક્રિયા, અલ્પવેદના, મહાનિર્જરા વાળા છે ? ગૌતમ ! તે અર્થ સમર્થ નથી.
૪. નૈરયિકો મહાશ્રવ, મહાક્રિયા, અલ્પવેદના, અલ્પનિર્જરા વાળા છે ? ગૌતમ ! તે અર્થ સમર્થ નથી.
૫. ભગવન્ ! નૈરયિકો મહાશ્રવ, અલ્પક્રિયા, મહાવેદના, મહાનિર્જરા વાળા છે ? ગૌતમ ! તે અર્થ સમર્થ નથી.
૬. ભગવન્ ! નૈરયિક મહાશ્રવ, અલ્પક્રિયા, મહાવેદના, અલ્પનિર્જરા વાળા છે ? ના, તે અર્થ સમર્થ નથી.
૭. ભગવન્ ! નૈરયિક મહાશ્રવ, અલ્પક્રિયા, અલ્પવેદના, મહાનિર્જરા વાળા છે ? ના, તે અર્થ સમર્થ નથી.
૮. ભગવન્ ! નૈરયિક મહાશ્રવ, અલ્પક્રિયા, અલ્પવેદના, અલ્પનિર્જરા વાળા છે ? ના, તે અર્થ સમર્થ નથી.
૯. ભગવન્ ! નૈરયિક અલ્પા-શ્રવ, મહાક્રિયા, મહાવેદના, મહાનિર્જરા વાળા છે ? ના, તે અર્થ સમર્થ નથી.
૧૦. ભગવન્ ! નૈરયિક અલ્પાશ્રવ, મહાક્રિયા, મહાવેદના, અલ્પનિર્જરા વાળા છે ? ના, તેમ નથી.
૧૧. નૈરયિક અલ્પાશ્રવ, મહાક્રિયા, અલ્પવેદના, મહાનિર્જરા વાળા છે ? ના, તે અર્થ સમર્થ નથી.
૧૨. નૈરયિક અલ્પાશ્રવ, મહાક્રિયા, અલ્પવેદના, અલ્પનિર્જરા વાળા છે ? ના, તે અર્થ સમર્થ નથી.
૧૩. નૈરયિક અલ્પાશ્રવ, અલ્પક્રિયા મહાવેદના, મહાનિર્જરા વાળા છે ? તે અર્થ સમર્થ નથી.
૧૪. નૈરયિક અલ્પાશ્રવ, અલ્પક્રિયા મહાવેદના, અલ્પનિર્જરા વાળા છે ? તે અર્થ સમર્થ નથી.
૧૫. નૈરયિક અલ્પાશ્રવ, અલ્પક્રિયા, અલ્પવેદના, મહાનિર્જરા વાળા છે ? તે અર્થ સમર્થ નથી.
૧૬. નૈરયિક અલ્પાશ્રવ, અલ્પક્રિયા, અલ્પવેદના, અલ્પનિર્જરા વાળા છે ? તે અર્થ સમર્થ નથી.

આ પ્રમાણે ૧૬ ભંગની પૂરછા છે.

ભગવન્ ! અસુરકુમાર મહાશ્રવ, મહાક્રિયા, મહાવેદના, મહાનિર્જરા વાળા છે ? તે અર્થ સમર્થ નથી, એ પ્રમાણે ચોથો ભંગ કહેવો, બાકીના ૧૫-ભંગનો નિષેધ કરવો. એ પ્રમાણે સ્તનિતકુમાર સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! પૃથ્વીકાયિક જીવ મહાશ્રવ, મહાક્રિયા, મહાવેદના, મહાનિર્જરાવાળા છે ? હા, કદાચ હોય, એ પ્રમાણે ચાવત્ ભગવન્ ! પૃથ્વીકાયિક શું અલ્પાશ્રવ, અલ્પક્રિયા, અલ્પવેદના, અલ્પનિર્જરાવાળા છે ? હા, છે. એ પ્રમાણે મનુષ્ય સુધી કહેવું. વ્યંતર, જ્યોતિષ્ક, વૈમાનિકને અસુરકુમાર માફક કહેવા. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે.

શતક-૧૯, ઉદ્દેશા-૪નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૯, ઉદ્દેશો-૫ 'ચરમ'

સૂત્ર-૭૬૬

ભગવન્ ! શું નૈરયિક ચરમ(અલ્પ આયુવાળા) પણ છે અને પરમ(અધિક આયુવાળા) પણ છે ? હા, છે.

ભગવન્ ! શું ચરમ નૈરયિકો કરતા પરમ નૈરયિક મહાકર્મવાળા મહાક્રિયાવાળા. મહાશ્રવવાળા અને મહાવેદના વાળા છે. તથા પરમ નૈરયિક કરતા ચરમ નૈરયિક અલ્પકર્મ વાળા ચાવત્ અલ્પવેદના વાળા છે ?

હા, ગૌતમ ! ચરમ કરતા પરમ નૈરયિક ચાવત્ મહાવેદનાવાળા છે. ઇત્યાદિ.

ભગવન્ ! એમ કેમ કહ્યું કે ચાવત્ અલ્પવેદનાવાળા છે ? હે ગૌતમ ! સ્થિતિને આશ્રીને ગૌતમ ! આમ કહ્યું છે

ભગવન્ ! અસુરકુમારો ચરમ પણ છે અને પરમ પણ છે ? પૂર્વવત્. વિશેષ એ કે - વિપરીત કહેવું, પરમ અલ્પકર્મી છે, ચરમ મહાકર્મી છે. બાકી પૂર્વવત્. સ્તનિતકુમાર સુધી આમ જ જાણવું.

પૃથ્વીકાયિકથી મનુષ્ય સુધી, નૈરયિકવત્ જાણવું. વ્યંતર, જ્યોતિષ્ક, વૈમાનિકને અસુરકુમારવત્ જાણવા.

સૂત્ર-૭૬૭

ભગવન્ ! વેદના કેટલા પ્રકારે છે ? ગૌતમ ! બે પ્રકારે - નિદા(વ્યક્ત રીતે) અને અનિદા (અવ્યક્ત રીતે). ભગવન્ ! નૈરયિકો નિદા વેદના વેદે છે કે અનિદા વેદના ? પન્નવણા સૂત્ર, પદ-૩૫ મુજબ કહેવું વૈમાનિક સુધી આ પ્રમાણે જાણવું. ભગવન્ ! તે એમ જ છે. તે એમ જ છે.

શતક-૧૯, ઉદ્દેશા-૫નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૯, ઉદ્દેશો-૬ 'ઢ્રીપ'

સૂત્ર-૭૬૮

ભગવન્ ! ઢ્રીપ-સમુદ્રો ક્યાં છે ? ભગવન્ ! ઢ્રીપસમુદ્રો કેટલા છે ? કયા આકારે છે ? જેમ જીવાભિગમમાં ઢ્રીપ-સમુદ્ર ઉદ્દેશો છે, તે જ અહીં જ્યોતિષ્કમંડલ ઉદ્દેશો વર્ણને કહેવો. ચાવત્ પરિણામ, જીવનો ઉત્પાદ ચાવત્ અનંતવાર સુધી કહેવું. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે.

શતક-૧૯, ઉદ્દેશા-૬નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૯, ઉદ્દેશો-૭ 'ભવન'

સૂત્ર-૭૬૯

ભગવન્ ! અસુરકુમારોના કેટલા લાખ ભવનાવાસ છે ? ગૌતમ ! અસુરકુમારોના ૬૫ લાખ ભવનો છે. ભગવન્ ! તે શેના બનેલા છે ? ગૌતમ ! બધા રત્નમય, સ્વરચ્છ, શ્વશ્ચા ચાવત્ પ્રતિરૂપ છે. તેમાં ઘણા જીવો અને પુદ્ગલો ઉત્પન્ન થાય છે, વિનષ્ટ થાય છે, રચવે છે, ઉત્પન્ન થાય છે. તે ભવનો દ્રવ્યથી શાશ્વત છે. વર્ણ પર્યાયો ચાવત્ સ્પર્શ પર્યાયો વડે અશાશ્વત છે. એ પ્રમાણે સ્તનિતકુમાર સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! વ્યંતરોના ભૂમિગત નગરાવાસ કેટલા લાખ છે ? ગૌતમ ! વ્યંતરોના ભૂમિગત નગરો અસંખ્યાત લાખ છે. ભગવન્ ! તે શેના બનેલા છે ? બધું પૂર્વવત્ કહેવું.

ભગવન્ ! જ્યોતિષ્કોના વિમાનાવાસ કેટલા લાખ છે ? પ્રશ્ન. ગૌતમ ! તે અસંખ્યાત લાખ છે. ભગવન્ ! તે શેના બનેલા છે ? ગૌતમ ! સર્વે સ્ફટિકમય છે. બાકી બધું પૂર્વવત્ કહેવું.

ભગવન્ ! સૌધર્મકલ્પમાં કેટલા લાખ વિમાનાવાસ છે ? ગૌતમ ! બત્રીશ લાખ. ભગવન્ ! તે શેના બનેલા છે ? ગૌતમ ! સર્વે રત્નમય, સ્વચ્છ છે. બાકી પૂર્વવત્. આ પ્રમાણે અનુત્તર વિમાન સુધી કહેવું. વિશેષ એ કે - જેના જેટલા વિમાન કે ભવન હોય તે કહેવા. ભગવન્ ! તે એમ જ છે. તે એમ જ છે.

શતક-૧૯, ઉદ્દેશ-૭નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૯, ઉદ્દેશ-૮ ' નિવૃત્તિ'

સૂત્ર-૭૭૦ થી ૭૭૩

૭૭૦. જીવ નિવૃત્તિ કેટલા ભેદ છે ? ગૌતમ ! પાંચ ભેદ. તે આ - એકેન્દ્રિય જીવ નિવૃત્તિ યાવત્ પંચેન્દ્રિય જીવ નિવૃત્તિ.

ભગવન્ ! એકેન્દ્રિય જીવ નિવૃત્તિ કેટલા ભેદ છે ? ગૌતમ ! પાંચ ભેદ છે. તે આ - પૃથ્વીકાય યાવત્ વનસ્પતિકાય એકેન્દ્રિય જીવ નિવૃત્તિ.

ભગવન્ ! પૃથ્વીકાયિક એકેન્દ્રિયજીવ નિવૃત્તિ કેટલા ભેદ છે ? ગૌતમ ! બે ભેદ - સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક એકેન્દ્રિયજીવ નિવૃત્તિ અને બાહ્ય પૃથ્વીકાય એકેન્દ્રિયજીવ નિવૃત્તિ આ પ્રમાણે આ આલાવા મુજબ ભેદો, જેમ શતક-૮માં બૃહદ્ બંધાધિકારમાં કહેલ તૈજસ શરીરના ભેદો સમાન જાણવું. યાવત્

ભગવન્ ! સર્વાર્થસિદ્ધ અનુત્તરોપપાતિક કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવ પંચેન્દ્રિયજીવ નિવૃત્તિ કેટલા ભેદ છે ? ગૌતમ ! બે ભેદ - પર્યાપ્તકં અને અપર્યાપ્તક સર્વાર્થસિદ્ધ અનુત્તરોપપાતિક યાવત્ દેવ પંચેન્દ્રિય જીવ નિવૃત્તિ.

ભગવન્ ! કર્મનિવૃત્તિ કેટલા ભેદ છે ? ગૌતમ ! આઠ ભેદ. તે આ - જ્ઞાનાવરણીય કર્મ નિવૃત્તિ યાવત્ અંતરાય કર્મ નિવૃત્તિ. આ પ્રકારે વૈમાનિક પર્યન્ત જાણવું.

ભગવન્ ! શરીર નિવૃત્તિ કેટલા ભેદ છે ? ગૌતમ ! પાંચ ભેદ છે. તે આ - ઔદારિક શરીર નિવૃત્તિ યાવત્ કાર્મણ શરીર નિવૃત્તિ.

ભગવન્ ! નૈરયિકોની શરીર નિવૃત્તિ કેટલા ભેદ છે ? ગૌતમ ! એ જ પ્રમાણે છે. એ પ્રમાણે યાવત્ વૈમાનિક જાણવું. વિશેષ એ કે - જેને જેટલા શરીર હોય તે કહેવા.

ભગવન્ ! સર્વેન્દ્રિય નિવૃત્તિ કેટલા ભેદ છે ? ગૌતમ ! પાંચ ભેદ. તે આ - શ્રોત્રેન્દ્રિય નિવૃત્તિ યાવત્ સ્પર્શનેન્દ્રિય નિવૃત્તિ. એ પ્રમાણે નૈરયિક સુધી કહેવું. યાવત્ સ્તનિતકુમાર કહેવા.

ભગવન્ ! પૃથ્વીકાયિક જીવોને ઇન્દ્રિય નિવૃત્તિ કેટલા ભેદ છે ? ગૌતમ ! એક સ્પર્શનેન્દ્રિય નિવૃત્તિ. એ પ્રમાણે જેને જેટલી ઇન્દ્રિયો છે તે વૈમાનિક પર્યન્ત કહેવી.

ભગવન્ ! ભાષા નિવૃત્તિ કેટલા ભેદ છે ? ગૌતમ ! ચાર ભેદ. તે આ - સત્યાભાષાનિવૃત્તિ, મૃષાભાષાનિવૃત્તિ, સત્યામૃષાભાષાનિવૃત્તિ, અસત્યા-અમૃષાભાષાનિવૃત્તિ. આ પ્રમાણે એકેન્દ્રિયને વર્જીને જેને જે ભાષા હોય તે વૈમાનિક પર્યન્ત કહેવી.

ભગવન્ ! મનનિવૃત્તિ કેટલા ભેદ છે ? ગૌતમ ! ચાર ભેદ. તે આ - સત્યમનનિવૃત્તિ યાવત્ અસત્યા-અમૃષા મનોનિવૃત્તિ. એ પ્રમાણે એકેન્દ્રિય અને વિકલેન્દ્રિયને વર્જીને વૈમાનિક સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! કષાય નિવૃત્તિ કેટલા ભેદ છે ? ગૌતમ ! ચાર ભેદ. તે આ - ક્રોધકષાય નિવૃત્તિ યાવત્ લોભકષાય

નિવૃત્તિ. એ પ્રમાણે વૈમાનિક પર્યન્ત કહેવું.

ભગવન્ ! વર્ણ નિવૃત્તિ કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! પાંચ ભેદે. તે આ – કાળો વર્ણ નિવૃત્તિ યાવત્ સફેદ વર્ણ નિવૃત્તિ. એ પ્રમાણે બધું જ વૈમાનિક પર્યન્ત કહેવું. એ પ્રમાણે ગંધ નિવૃત્તિ બે ભેદે છે. તે વૈમાનિક સુધી જાણવું. રસનિવૃત્તિ પાંચ ભેદે છે. યાવત્ વૈમાનિક સ્પર્શ નિવૃત્તિ આઠ ભેદે છે, આ વર્ણન વૈમાનિક સુધી જાણવું.

ભગવન્ ! સંસ્થાન નિવૃત્તિ કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! છ ભેદે છે. તે આ – સમયતુરસ્સ સંસ્થાન નિવૃત્તિ યાવત્ હુંડક સંસ્થાન નિવૃત્તિ. નૈરયિક વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! એક હુંડક સંસ્થાન નિવૃત્તિ.

અસુરકુમારનો પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! એક સમયતુરસ્સ સંસ્થાન નિવૃત્તિ એ પ્રમાણે સ્તનિતકુમાર સુધી જાણવું.

પૃથ્વીકાયિક વિશે પૂછ્યા. ગૌતમ ! એક મસૂરચંદ્ર સંસ્થાન નિવૃત્તિ. એ રીતે જેને જે સંસ્થાન હોય તેને તે વૈમાનિક પર્યન્ત કહેવું.

ભગવન્ ! સંજ્ઞા નિવૃત્તિ કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! ચાર ભેદે. તે આ – આહાર યાવત્ પરિગ્રહ સંજ્ઞા નિવૃત્તિ, એ રીતે વૈમાનિક સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! લેશ્યા નિવૃત્તિ કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! છ ભેદે. તે આ – કૃષ્ણલેશ્યા નિવૃત્તિ યાવત્ શુક્લલેશ્યા નિવૃત્તિ. એ રીતે વૈમાનિક પર્યન્ત કહેવું. જેને જેટલી લેશ્યાઓ હોય, તેને તેટલી કહેવી.

ભગવન્ ! દષ્ટિ નિવૃત્તિ કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! ત્રણ ભેદે. તે આ – સમ્યગ્દષ્ટિ નિવૃત્તિ, મિથ્યાદષ્ટિ નિવૃત્તિ, સમ્યગ્મિથ્યા દષ્ટિ નિવૃત્તિ. એ પ્રમાણે વૈમાનિક સુધી જેને જે દષ્ટિ હોય તે કહેવી.

ભગવન્ ! જ્ઞાન નિવૃત્તિ કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! પાંચ ભેદે. તે આ – આભિનિબોધિક જ્ઞાન નિવૃત્તિ યાવત્ કેવલજ્ઞાન નિવૃત્તિ. એ પ્રમાણે એકેન્દ્રિયને વર્જીને યાવત્ વૈમાનિક સુધી જેને જેટલા જ્ઞાન હોય તે કહેવા.

ભગવન્ ! અજ્ઞાન નિવૃત્તિ કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! ત્રણ ભેદે. તે આ – મતિઅજ્ઞાન નિવૃત્તિ, શ્રુતઅજ્ઞાન નિવૃત્તિ, વિભંગજ્ઞાન-નિવૃત્તિ. એ રીતે જેને જેટલા અજ્ઞાન હોય, તે વૈમાનિક સુધી કહેવા.

ભગવન્ ! યોગનિવૃત્તિ કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! ત્રણ ભેદે છે. તે આ – મનોયોગ નિવૃત્તિ, વચનયોગ નિવૃત્તિ, કાયયોગ નિવૃત્તિ. એ પ્રમાણે વૈમાનિક સુધી જેને જે પ્રકારે યોગ હોય તે કહેવો.

ભગવન્ ! ઉપયોગ નિવૃત્તિ કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! બે ભેદે, તે આ – સાકારોપયોગ નિવૃત્તિ, અનાકારોપયોગ નિવૃત્તિ. એ પ્રમાણે વૈમાનિક સુધી કહેવું. વાચનાંતરમાં અહીં સંગ્રહગાથા છે.

૭૭૧. જીવોની નિવૃત્તિ, કર્મપ્રકૃતિ, શરીરનિવૃત્તિ, સર્વેન્દ્રિયનિવૃત્તિ, ભાષાનિવૃત્તિ, મનોનિવૃત્તિ, કષાયનિવૃત્તિ

૭૭૨. વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ, સંસ્થાન, લેશ્યા, દષ્ટિ, જ્ઞાન, ઉપયોગ અને યોગ આ બધાની નિવૃત્તિ..

૭૭૩. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે.

શતક-૧૯, ઉદ્દેશ-૮નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૯, ઉદ્દેશો-૯ ' કરણ'

સૂત્ર-૭૭૪ થી ૭૭૬

૭૭૪. ભગવન્ ! કરણ કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! પાંચ ભેદે કરણ છે. તે આ રીતે – દ્રવ્યકરણ, ક્ષેત્રકરણ, કાળકરણ, ભવકરણ, ભાવકરણ.

ભગવન્ ! નૈરયિકોને કેટલા ભેદે કરણ છે ? ગૌતમ ! પાંચ ભેદે કરણ છે. તે આ – દ્રવ્યકરણ યાવત્ ભાવકરણ. એ રીતે વૈમાનિક સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! શરીરકરણ કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! પાંચ ભેદે છે. તે આ – ઔદારિક શરીરકરણ યાવત્ કાર્મણ શરીરકરણ. એ પ્રમાણે વૈમાનિક સુધી, જેને જેટલા શરીર હોય તેટલા કરણ કહેવા.

ભગવન્ ! ઇન્દ્રિયકરણ કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! પાંચ ભેદે છે. તે આ – શ્રોત્રેન્દ્રિયકરણ યાવત્ સ્પર્શનેન્દ્રિયકરણ. એ પ્રમાણે વૈમાનિક સુધી કહેવું. જેને જેટલી ઇન્દ્રિયો હોય તેમ કહેવું.

એ પ્રમાણે આ ક્રમથી ભાષાકરણ ચાર ભેદે. મનઃકરણ ચાર ભેદે, કષાયકરણ ચાર ભેદે, સમુદ્ઘાતકરણ સાત ભેદે, સંજ્ઞાકરણ ચાર ભેદે, લેશ્યાકરણ છ ભેદે, દષ્ટિકરણ ત્રણ ભેદે, વેદકરણ ત્રણ ભેદે – સ્ત્રીવેદકરણ, પુરુષ-વેદકરણ, નપુંસકવેદકરણ. આ સર્વે નૈરયિકાદિ દંડકો વૈમાનિક પર્યન્ત કહેવા. જેને જે હોય, તેને તે બધા કહેવા.

ભગવન્ ! પ્રાણાતિપાત કરણ કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! પાંચ ભેદે. તે આ – એકેન્દ્રિય પ્રાણાતિપાત કરણ યાવત્ પંચેન્દ્રિય પ્રાણાતિપાત કરણ. એ પ્રમાણે સંપૂર્ણ, વૈમાનિક સુધીમાં કહેવું.

ભગવન્ ! પુદ્ગલકરણ કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! પાંચ ભેદે છે. તે આ – વર્ણકરણ, ગંધકરણ, રસકરણ, સ્પર્શકરણ, સંસ્થાનકરણ.

ભગવન્ ! વર્ણકરણ કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! પાંચ ભેદે છે. તે આ – કાળો વર્ણકરણ યાવત્ સફેદ વર્ણકરણ. એ પ્રમાણે ભેદો – ગંધકરણ બે ભેદે, રસકરણ પાંચ ભેદે, સ્પર્શકરણ આઠ ભેદે કહેલ છે.

ભગવન્ ! સંસ્થાનકરણ કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! પાંચ ભેદે છે. તે આ – પરિમંડલ સંસ્થાનકરણ યાવત્ આયાત સંસ્થાનકરણ.

ભગવન્ ! તે એમ જ છે, તે એમ જ છે. યાવત્ વિચરે છે.

૭૭૫. દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભવ, ભાવ, શરીરકરણ, ઇન્દ્રિયકરણ, ભાષા, મન, કષાય અને સમુદ્ઘાત. સંજ્ઞા,

૭૭૬ લેશ્યા, દષ્ટિ, વેદ, પ્રાણાતિપાત, પુદ્ગલ, વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ, સંસ્થાન આટલા વિષયો અહીં છે.

શતક-૧૯, ઉદ્દેશા-૯નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૯, ઉદ્દેશો-૧૦ 'વ્યંતર'

સૂત્ર-૭૭૭, ૭૭૮

૭૭૭. ભગવન્ ! વ્યંતરો બધા સમાન આહારવાળા છે ? એ પ્રમાણે જેમ શતક-૧૬માં ક્ષીપ્રકુમાર ઉદ્દેશો યાવત્ અલ્પશ્રુતિક કહેવો.

૭૭૮. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે.

શતક-૧૯, ઉદ્દેશા-૧૦ નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૧૯ નો મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૨૦

સૂત્ર-૭૭૯

એક ગાથા દ્વારા આ ૨૦ માં શતકમાં રહેલા ૧૦ ઉદ્દેશાનાં નામો જણાવે છે- બેઈન્દ્રિય, આકાશ, પ્રાણવધ, ઉપચય, પરમાણુ, અંતર, બંધ, ભૂમિ, ચારણ, સોપકમજીવ.

શતક-૨૦, ઉદ્દેશો-૧ 'બેઈન્દ્રિય'

સૂત્ર-૭૮૦

રાજગૃહ નગરમાં ચાવત્ ગૌતમસ્વામીએ આમ કહ્યું- ભગવન્ ! કદાચ ચાવત્ ચાર, પાંચ બેઈન્દ્રિયો મળીને એક સાધારણ શરીર બાંધે ? સાધારણ શરીર બાંધીને પછી આહાર કરે છે ? કે આહાર પરિણામાવે છે, પછી શરીરને બાંધે છે ? ગૌતમ ! તે અર્થ સમર્થ નથી, કેમ કે બેઈન્દ્રિય પૃથક્-પૃથક્ આહારી, પૃથક્-પૃથક્ પરિણામન કરનાર, પૃથક્ શરીર બાંધે છે, પછી આહાર કરે છે, પછી તેને પરિણામાવે છે. પછી શરીરને પુષ્ટ કરે છે.

ભગવન્ ! બેઈન્દ્રિય જીવોને કેટલી લેશ્યાઓ છે ? ગૌતમ ! ત્રણ. તે આ - કૃષ્ણ, નીલ, કાપોત લેશ્યા. એ પ્રમાણે જેમ શતક-૧૯માં તેઉકાયના વિષયમાં કહ્યું તેમ અહીં ચાવત્ ઉદ્ધર્તે છે, સુધી કહેવું. વિશેષ એ કે - બેઈન્દ્રિય જીવો સમ્યગ્દષ્ટિ પણ છે, મિથ્યાદષ્ટિ પણ છે. પણ સમ્યગ્ મિથ્યાદષ્ટિ નથી હોતા. બે જ્ઞાન-બે અજ્ઞાન નિયમા છે. મનોયોગી નથી, વચનયોગી અને કાયયોગી છે. આહાર, નિયમ છ દિશાથી લે.

ભગવન્ ! તે જીવોને શું એવી સંજ્ઞા, પ્રજ્ઞા, મન કે વચન હોય છે કે - અમે ઇષ્ટાનિષ્ટ રસ અને સ્પર્શ અનુભવીએ છીએ ? તે અર્થ સમર્થ નથી, પણ તેઓ અનુભવ કરે જ છે. સ્થિતિ જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટથી બાર વર્ષ છે. બાકી પૂર્વવત્. એ પ્રમાણે તેઈન્દ્રિય, ચતુરિન્દ્રિયમાં પણ જાણવું. માત્ર ઇન્દ્રિય, સ્થિતિમાં ભેદ છે. સ્થિતિ પત્રવણા સૂત્રના ૫૬-૪ મુજબ જાણવી.

ભગવન્ ! કદાચિત ચાવત્ ચાર-પાંચ પંચેન્દ્રિયો મળીને એક સાધારણ શરીર બાંધે ? પૂર્વવત્. બેઈન્દ્રિય જીવો સમાન જાણવું. વિશેષ એ કે - લેશ્યા-૬, દષ્ટિ-૩, ચાર જ્ઞાન-ત્રણ અજ્ઞાન ભજનાથી, યોગ ત્રણ છે.

ભગવન્ ! તે પંચેન્દ્રિય જીવોને એવી સંજ્ઞા કે પ્રજ્ઞા કે ચાવત્ વચન હોય છે કે - “અમે આહાર કરીએ છીએ ?” ગૌતમ ! કેટલાકને એવી સંજ્ઞા કે પ્રજ્ઞા કે મન કે વચન હોય છે કે - “અમે આહાર કરીએ છીએ” કેટલાકને એવી સંજ્ઞા ચાવત્ વચન હોતું નથી કે - “અમે આહાર કરીએ છીએ.” જો કે તેઓ આહાર તો કરે જ છે.

ભગવન્ ! તે પંચેન્દ્રિય જીવોને એવી સંજ્ઞા ચાવત્ વચન હોય કે - “અમે ઇષ્ટાનિષ્ટ એવા - શબ્દ, રૂપ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ અનુભવીએ છીએ ? ગૌતમ ! કેટલાકને એવી સંજ્ઞા ચાવત્ વચન હોય છે કે - અમે ઇષ્ટાનિષ્ટ શબ્દ ચાવત્ સ્પર્શ અનુભવીએ છીએ. કેટલાકને એવી સંજ્ઞા ચાવત્ વચન હોતા નથી કે અમે ઇષ્ટાનિષ્ટ શબ્દ ચાવત્ સ્પર્શ અનુભવીએ છીએ, પણ અનુભવે છે.

ભગવન્ ! તે પંચેન્દ્રિયો જીવો શું પ્રાણાતિપાત ચાવત્ મિથ્યાદર્શન શલ્યમાં રહેલા હોય છે ? ગૌતમ ! કેટલાક પ્રાણાતિપાત ચાવત્ મિથ્યાદર્શન શલ્યમાં રહેલા હોય છે. કેટલાક પ્રાણાતિપાત, મૃષાવાદ ચાવત્ મિથ્યાદર્શન શલ્યમાં રહેલા હોતા નથી. જે જીવો પ્રત્યે, તે જીવો આવો વ્યવહાર કરે છે, તે જીવોમાં કેટલાકને એવું વિજ્ઞાન-જ્ઞાન હોય છે અને કેટલાકને એવું વિજ્ઞાન-જ્ઞાન હોતા નથી. કે અમે માર્યા જઈશું કે આ અમને મારી નાંખશે..

આ જીવોનો ઉત્પાદ ચાવત્ સર્વાર્થસિદ્ધ છે, સ્થિતિ જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટથી ૩૩-સાગરોપમ, કેવલી સિવાયના છ સમુદ્ધાતો, ઉદ્ધર્તના-તે બધા ચાવત્ સર્વાર્થસિદ્ધ સુધી જઈ શકે છે. બાકી બેઈન્દ્રિયવત્ બધું જાણવું.

ભગવન્ ! આ બેઈન્દ્રિય ચાવત્ પંચેન્દ્રિયમાં કોણ કોનાથી અલ્પ, બહુ, તુલ્ય કે વિશેષાધિક છે ? ગૌતમ ! સૌથી ઓછા પંચેન્દ્રિય છે, ચતુરિન્દ્રિય તેથી વિશેષાધિક છે ? ગૌતમ ! સૌથી ઓછા પંચેન્દ્રિય છે, ચતુરિન્દ્રિય તેથી

વિશેષાધિક છે, તેદંદ્રિય વિશેષાધિક, બેદંદ્રિય વિશેષાધિક છે.

ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે, ચાવત્ વિચરે છે.

શતક-૨૦, ઉદ્દેશા-૧નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૨૦, ઉદ્દેશો-૨ ' આકાશ'

સૂત્ર-૭૮૧

ભગવન્ ! આકાશ કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! બે ભેદે - લોકાકાશ અને અલોકાકાશ.

ભગવન્ ! લોકાકાશ જીવરૂપ છે કે જીવદેશરૂપ છે ? એ પ્રમાણે જેમ શતક-૨-ના અસ્તિ ઉદ્દેશમાં છે, તેમ અહીં પણ કહેવું. વિશેષ એ કે- આલાવામાં ચાવત્ ભગવન્ ! ધર્માસ્તિકાય કેટલો મોટો છે ? ગૌતમ ! લોક, લોકમાત્ર, લોકપ્રમાણ, લોકસ્પૃષ્ટ અને લોકને અવગાહીને રહે છે. એ પ્રમાણે ચાવત્ પુદ્ગલાસ્તિકાય સુધી કહેવું જોઈએ.

ભગવન્ ! અધોલોક, ધર્માસ્તિકાયને કેટલો અવગાહે છે ? ગૌતમ ! સાતિરેક અડધો. એ રીતે આ આલાવાથી બીજા શતક મુજબ કહેવું ચાવત્ ભગવન્ ! ઈષત્ પ્રાગભારા પૃથ્વી લોકાકાશના શું સંખ્યાતમાં ભાગને અવગાહે છે ? પ્રશ્ન. ગૌતમ ! સંખ્યાત ભાગને નહીં, પણ અસંખ્યાત ભાગને અવગાહે છે. તે લોકના સંખ્યાત કે અસંખ્યાત ભાગોને અવગાહિત કર્યા નથી, સમગ્ર લોકને પણ અવગાહિત કરેલ નથી. બાકી વર્ણન શતક-૨ મુજબ.

સૂત્ર-૭૮૨

ભગવન્ ! ધર્માસ્તિકાયના કેટલા અભિવચનો-અર્થો છે ? ગૌતમ ! અનેક. તે આ - ધર્મ, ધર્માસ્તિકાય, પ્રાણાતિપાત વિરમણ, મૃષાવાદ વિરમણ ચાવત્ પરિગ્રહ વિરમણ, ક્રોધવિવેક ચાવત્ મિથ્યાદર્શન શલ્ય વિવેક, ઈર્યાસમિતિ, ભાષાસમિતિ ચાવત્ ઉચ્ચાર પ્રસવણ ખેલ જલ્પ સિંધાણ પારિષ્કાપનિકા સમિતિ, મન-વચન-કાયગુપ્તિ અથવા જે આ કે આવા પ્રકારના છે, તે બધા ધર્માસ્તિકાયના અભિવચનો-અર્થો છે.

ભગવન્ ! અધર્માસ્તિકાયના કેટલા અભિવચનો છે ? ગૌતમ ! અનેક. તે આ - અધર્મ, અધર્માસ્તિકાય, પ્રાણાતિપાત ચાવત્ મિથ્યાદર્શન શલ્ય, ઈર્યાસમિતિ ચાવત્ ઉચ્ચાર પ્રસવણ અસમિતિ. મન-વચન-કાય અગુપ્તિ અથવા જે આ કે આવા પ્રકારના છે તે સર્વે અભિવચનો કહેવા.

આકાશાસ્તિકાયનો પ્રશ્ન ગૌતમ ! અનેક અભિવચનો છે. તે આ- આકાશ, આકાશાસ્તિકાય, ગગન, નભ, સમ, વિષમ, ખઠ, વિહ, વીચિ, વિપર, અંબર, અંબરસ, છિદ્ર, શુષિર, માર્ગ, વિમુખ, અર્દ, વ્યર્દ, આધાર, ભાજન, અંતરિક્ષ, શ્યામ, અવકાશાંતર, સ્ફટિક, અગમ, અનંત કે આવા કે આવા પ્રકારના છે તે બધા આકાશાસ્તિકાયના અભિવચનો છે

ભગવન્ ! જીવાસ્તિકાયના અભિવચનો કેટલા છે ? ગૌતમ ! અનેક. તે આ - જીવ, જીવાસ્તિકાય, ભૂત, સત્ત્વ, વિજ્ઞા, ચેતા, જેતા, આત્મા, રંગણ, હિંદુક, પુદ્ગલ, માનવ, કર્તા, વિકર્તા, જગત, જંતુ, યોનિ, સ્વયંભૂ, સશરીરી, નાયક, અંતરાત્મા અથવા આ કે આવા પ્રકારના બધા તેના પર્યાયો છે.

ભગવન્ ! પુદ્ગલાસ્તિકાયની પૃચ્છા. ગૌતમ ! અનેક અભિવચનો છે. તે આ - પુદ્ગલ, પુદ્ગલાસ્તિકાય, પરમાણુ પુદ્ગલ, દ્વિપ્રદેશિક, ત્રિપ્રદેશિક ચાવત્ અસંખ્યપ્રદેશિક કે અનંત પ્રદેશિક અથવા જે આ આવા પ્રકારના, તે સર્વે પુદ્ગલાસ્તિકાયના અભિવચનો છે. ભગવન્ ! તેમ જ છે.

શતક-૨૦, ઉદ્દેશા-૨નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૨૦, ઉદ્દેશો-૩ ' પ્રાણવધ'

સૂત્ર-૭૮૩

ભગવન્ ! પ્રાણાતિપાત, મૃષાવાદ ચાવત્ મિથ્યાદર્શન શલ્ય, પ્રાણાતિપાત વિરમણ ચાવત્ મિથ્યાદર્શનશલ્ય

વિવેક ઔત્પાતિકી યાવત્ પારિણામિકી બુદ્ધિ, અવગ્રહ યાવત્ ધારણા, ઉત્થાન-કર્મ-બળ-વીર્ય-પુરુષાકાર પરાક્રમ, નૈરયિકત્વ, અસુરકુમારત્વ યાવત્ વૈમાનિકત્વ, જ્ઞાનાવરણીય યાવત્ અંતરાય, કૃષ્ણલેશ્યા યાવત્ શુક્લલેશ્યા, સમ્યક્દૃષ્ટિ આદિ ત્રણ, ચક્ષુર્દર્શનાદિ ચાર, આભિનિબોધિક જ્ઞાન યાવત્ વિભંગજ્ઞાન, આહારસંજ્ઞા આદિ ચાર, ઔદારિકાદિ પાંચ શરીર, મન આદિ ત્રણ યોગ, સાકારોપયોગ – અનાકારોપયોગ, જે આ કે આવા, તે બધા આત્મા સિવાય બીજે પરિણામન કરતા નથી. હા, ગૌતમ ! યાવત્ – x - તે પરિણામતા નથી.

સૂત્ર-૭૮૪

ભગવન્ ! જીવ, ગર્ભમાં ઉત્પન્ન થતા કેટલા વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શના પરિણામો હોય ? ગૌતમ ! એ પ્રમાણે શતક-૧૨-ના ઉદ્દેશક-૫-મુજબ જાણવું યાવત્ કર્મથી જગત છે, અકર્મથી વિવિધ ભાવમાં પરિણામતા નથી.

ભગવન્ ! આપ કહો છો, તે એમ જ છે. યાવત્ વિચરે છે.

શતક-૨૦, ઉદ્દેશ-૩નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૨૦, ઉદ્દેશ-૪ 'ઉપચય'

સૂત્ર-૭૮૫

ભગવન્ ! ઇન્દ્રિયોપચય કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! પાંચ ભેદે. તે આ – શ્રોત્રેન્દ્રિયોપચય૦ એમ બીજો ઇન્દ્રિયોદ્દેશક સંપૂર્ણ કહેવો જેમ પત્રવણાસૂત્રના પદ-૧૫ માં છે.

ભગવન્ ! આપ કહો છો, તે એમ જ છે એમ કહી ગૌતમ યાવત્ વિચરે છે.

શતક-૨૦, ઉદ્દેશ-૪નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૨૦, ઉદ્દેશ-૫ 'પરમાણુ'

સૂત્ર-૭૮૬

ભગવન્ ! પરમાણુ પુદ્ગલ કેટલા વર્ણ-ગંધ-રસ-સ્પર્શવાળો છે ? ગૌતમ ! એક વર્ણ, એક ગંધ, એક રસ, બે સ્પર્શ છે. તે આ પ્રમાણે –

જો એક વર્ણવાળો હોય તો – કદાચિત – કાળો, લીલો, લાલ, પીળો કે સફેદ હોય. જો એક ગંધવાળો હોય તો કદાચ સુગંધી, કદાચ દુર્ગંધી હોય, જો એક રસવાળો હોય તો કદાચ તિક્ત, કટુક, કષાય, અમ્લ કે મધુર હોય, જો બે સ્પર્શવાળો હોય તો કદાચ શીત અને સ્નિગ્ધ કે શીત અને રૂક્ષ કે ઉષ્ણ અને સ્નિગ્ધ કે કદાચ ઉષ્ણ અને રૂક્ષ હોય.

ભગવન્ ! દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ કેટલા વર્ણાદિનો છે ? એ પ્રમાણે જેમ શતક-૧૮, ઉદ્દેશ-૬માં છે, તેમ યાવત્ કદાચ ચાર સ્પર્શવાળો છે. જો એકવર્ણી હોય તો કદાચ કાળો યાવત્ કદાચ સફેદ હોય, જો બે વર્ણી હોય તો કદાચ કાળો અને લીલો, કદાચ કાળો અને લાલ, કદાચ કાળો અને પીળો, કદાચ કાળો અને સફેદ, કદાચ લીલો અને લાલ, કદાચ લીલો-પીળો, કદાચ લીલો અને સફેદ, કદાચ લાલ અને પીળો, કદાચ લાલ અને સફેદ, કદાચ પીળો અને સફેદ. એ રીતે અહીં દ્વિકસંયોગમાં દશ ભંગો છે.

જો એકગંધી હોય તો કદાચ સુરભિગંધ, કદાચ દુરભિગંધ હોય.

જો બે ગંધવાળો હોય તો કદાચ સુરભિ અને દુરભિગંધ વાળો હોય. વર્ણની માફક રસના ભંગો કહેવા.

જો સ્પર્શ બે હોય તો કદાચ શીત અને સ્નિગ્ધ, એમ જે રીતે પરમાણુ પુદ્ગલમાં કહ્યું તેમ કહેવું.

જો ત્રણ સ્પર્શવાળો હોય તો – ૧. સર્વ શીત, દેશથી સ્નિગ્ધ, દેશથી રૂક્ષ. ૨. સર્વે ઉષ્ણ, દેશથી સ્નિગ્ધ, દેશથી રૂક્ષ. ૩. સર્વે સ્નિગ્ધ, દેશથી શીત, દેશથી ઉષ્ણ. ૪. સર્વે રૂક્ષ, દેશથી શીત, દેશથી ઉષ્ણ હોય.

જો ચાર સ્પર્શવાળો હોય તો દેશથી શીત, દેશથી ઉષ્ણ, દેશથી સ્નિગ્ધ, દેશથી રૂક્ષ, આ રીતે ૪ + ૪ + ૧.

નવ ભંગો સ્પર્શમાં થાય છે.

ભગવન્ ! ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ કેટલા વર્ણાદિવાળો છે ? જેમ શતક-૧૮ના, ઉદ્દેશા-૬માં યાવત્ “ચાર સ્પર્શવાળા છે” સુધી કહેવું.

જો એક વર્ણવાળો હોય તો કદાચ કાળો યાવત્ સફેદ હોય.

જો બે વર્ણવાળો હોય તો કદાચ કાળો અને લીલો, કદાચ કાળો અને લીલા, કદાચ કાળા અને લીલો, કદાચ કાળો અને લાલ, કદાચ કાળો અને બે લાલ, કદાચ કાળા અને લાલ. એ પ્રમાણે પીળા સાથે ત્રણ ભંગ, એ પ્રમાણે સફેદ સાથે ત્રણ ભંગ, કદાચ લીલો અને લાલ અહીં પણ ત્રણ ભંગ. એ રીતે પીળા સાથે ત્રણ ભંગ, સફેદ સાથે ત્રણ ભંગ, કદાચ લાલ અને પીળો અહીં ત્રણ ભંગ, એ રીતે સફેદ સાથે ત્રણ ભંગ, કદાચ પીળો અને સફેદ અહીં ત્રણ ભંગ. આ પ્રમાણે તે બધા-દશ દ્વિકસંયોગી ભંગ મળી ૩૦ ભંગ થાય.

જો ત્રણ વર્ણવાળો હોય તો – કદાચ કાળો, લીલો અને લાલ. કદાચ કાળો, લીલો અને પીળો. કદાચ કાળો, લીલો અને સફેદ. કદાચ કાળો, લાલ અને પીળો, કદાચ કાળો, લાલ અને સફેદ. કદાચ કાળો, પીળો અને સફેદ. કદાચ લીલો, લાલ અને પીળો. કદાચ લીલો, લાલ અને સફેદ. કદાચ લીલો, પીળો અને સફેદ. કદાચ લાલ, પીળો અને સફેદ. આ દશ ત્રિક સંયોગ છે.

જો એક ગંધવાળો હોય તો કદાચ સુગંધી, કદાચ દુર્ગંધી હોય.

જો બે ગંધવાળો હોય તો સુગંધી અને દુર્ગંધીના ત્રણ ભંગ થાય.

વર્ણના ભંગની માફક રસના પણ ૪૫. ભંગ કહેવા.

જો બે સ્પર્શવાળો હોય તો કદાચ શીત અને સ્નિગ્ધ, દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધની માફક એ પ્રમાણે ચાર ભંગ કહેવા.

જો ત્રણ સ્પર્શવાળો હોય તો સર્વ શીત, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશ રૂક્ષ – સર્વે શીત, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશો રૂક્ષો – સર્વે શીત, દેશો સ્નિગ્ધો, દેશ રૂક્ષ. – સર્વે ઉષ્ણ, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશ રૂક્ષ. અહીં પણ ત્રણ ભંગો. સર્વે સ્નિગ્ધ, દેશ શીત, દેશ ઉષ્ણ – અહીં ત્રણ ભંગ. સર્વે રૂક્ષ, દેશ શીત, દેશ ઉષ્ણ-ત્રણ ભંગ.

જો ચાર સ્પર્શ હોય તો – દેશ શીત, દેશ ઉષ્ણ, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશ રૂક્ષ. દેશ શીત, દેશ ઉષ્ણ, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશો રૂક્ષો. દેશ શીત, દેશ ઉષ્ણ, દેશો સ્નિગ્ધો, દેશ રૂક્ષ. દેશ શીત, દેશો ઉષ્ણો, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશ રૂક્ષ. દેશ શીત, દેશો ઉષ્ણો, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશો રૂક્ષો. દેશ શીત, દેશો ઉષ્ણો, દેશો સ્નિગ્ધો, દેશ રૂક્ષ. દેશો શીતો, દેશ ઉષ્ણ, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશ રૂક્ષ. દેશો ગીતો, દેશ ઉષ્ણ, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશો રૂક્ષો. દેશો શીતો, દેશ ઉષ્ણ, દેશો સ્નિગ્ધો, દેશ રૂક્ષ.

આ રીતે ત્રિપ્રદેશિક સ્પર્શના ૪ + ૧૨ + ૮. ૨૫-ભંગ થાય છે.

ભગવન્ ! ચતુઃપ્રદેશિક સ્કંધ હોય તો કેટલા વર્ણાદિવાળો છે ? જેમ શતક-૧૮માં કહ્યું તેમ યાવત્ કદાચ ચાર સ્પર્શવાળો હોય, ત્યાં સુધી કહેવું.

જો એક વર્ણવાળો હોય તો કદાચ કાળો યાવત્ સફેદ હોય.

જો બે વર્ણવાળો હોય તો કદાચ કાળો અને લીલો હોય. કદાચ કાળો અને લીલા હોય. કદાચ કાળા અને લીલો હોય. કદાચ કાળા અને લીલા હોય. કદાચ કાળો અને લાલ હોય. અહીં ચાર ભંગ. કદાચ કાળો અને પીળો હોય. ચાર ભંગ ૧૨ – કદાચ કાળો અને સફેદ હોય – ચાર ભંગ ૧૬ – કદાચ લીલો અને લાલ હોય – ચાર ભંગ ૨૦ – કદાચ લીલો અને પીળો હોય – ચાર ભંગ ૨૪. – કદાચ લીલો અને સફેદ હોય – ચાર ભંગ ૨૮. – કદાચ લાલ અને પીળો હોય – ચાર ભંગ ૩૨. – કદાચ લાલ અને સફેદ હોય – ચાર ભંગ ૩૬. – કદાચ પીળા અને સફેદ હોય – ચાર ભંગ ૪૦. આ રીતે દશ દ્વિકસંયોગ ભંગના ૪૦ ભંગ છે.

જો ત્રણ વર્ણવાળો હોય તો – ૧.કદાચ કાળો, લીલો અને લાલ. ૨.કદાચ કાળો, લીલો અને અનેક અંશ લાલ. ૩.કદાચ કાળો, લીલા અને લાલ. ૪.કદાચ કાળા, લીલો અને લાલ. એ પ્રમાણે ચાર ભંગ. ૨.એ રીતે કાળો,

લીલો અને પીળો – ચાર ભંગ. ^૩કાળો, લીલો અને સફેદ – ચાર ભંગ. ^૪કાળો, લાલ અને પીળો – ચાર ભંગ. ^૫કાળો, લાલ અને સફેદ – ચાર ભંગ. ^૬કાળો, પીળા અને સફેદ – ચાર ભંગ. ^૭લીલો, લાલ અને પીળા – ચાર ભંગ. ^૮લીલો, લાલ અને સફેદ – ચાર ભંગ. ^૯લીલો, પીળો અને સફેદ – ચાર ભંગ. ^{૧૦}લાલ, પીળો અને સફેદ – ચાર ભંગ. એ રીતે આ દશ ત્રિકસંયોગમાં એકેક સંયોગમાં ચાર-ચાર ભંગ, બધા મળીને ૪૦ ભંગ.

જો ચાર વર્ણવાળો હોય તો ૧. કદાચ કાળો, લીલો, લાલ, પીળો. ૨. કદાચ કાળો, લીલો, લાલ, સફેદ. ૩. કદાચ કાળો, લીલો, પીળો, સફેદ. ૪. કદાચ કાળો, લાલ, પીળો, સફેદ. ૫. કદાચ લીલો, લાલ, પીળો, સફેદ. એ રીતે આ ચતુષ્ક સંયોગમાં પાંચ ભંગ. બધા મળીને ૫ + ૪૦ + ૪૦ + ૫. ૯૦ ભંગો.

જો એક ગંધવાળો હોય તો – કદાચ સુરભિગંધ કે દુરભિગંધ.

જો બે ગંધવાળો હોય તો – કદાચ સુરભિગંધ અને દુરભિગંધ.

રસસંબંધી ૯૦ ભંગ, વર્ણસંબંધી ૯૦ ભંગ માફક જાણવા.

*જો બે સ્પર્શ હોય તો પરમાણુ પુદ્ગલ સમાન ચાર ભંગ કહેવા.

જો ત્રણ સ્પર્શ હોય તો ૧. સર્વશીત, દેશસ્નિગ્ધ, દેશરૂક્ષ. ૨. સર્વ શીત, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશો રૂક્ષો. ૩. સર્વ શીત, દેશો સ્નિગ્ધો, દેશ રૂક્ષ. ૪. સર્વ શીત, દેશો સ્નિગ્ધો, દેશો રૂક્ષો. *સર્વ ઉષ્ણ દેશ સ્નિગ્ધ, દેશ રૂક્ષ-ચાર ભંગ. *સર્વ સ્નિગ્ધ, દેશ શીત, દેશ ઉષ્ણ-ચાર ભંગ. *સર્વ રૂક્ષ, દેશ શીત, દેશ ઉષ્ણ-ચાર ભંગ. એ પ્રમાણે ત્રિસ્પર્શવાળા ૧૬ ભંગો.

જો ચાર સ્પર્શ હોય તો – ૧. દેશ શીત, દેશ ઉષ્ણ, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશ રૂક્ષ. ૨. દેશ શીત, દેશ ઉષ્ણ, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશો રૂક્ષો. ૩. દેશ શીત, દેશ ઉષ્ણ, દેશો સ્નિગ્ધો, દેશ રૂક્ષ. ૪. દેશ શીત, દેશ ઉષ્ણ, દેશો સ્નિગ્ધો, દેશો રૂક્ષો. ૫. દેશ શીત, દેશો ઉષ્ણો, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશ રૂક્ષ. ૬. દેશ શીત, દેશો ઉષ્ણો, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશો રૂક્ષો. ૭. દેશ શીત, દેશો ઉષ્ણો, દેશો સ્નિગ્ધો, દેશ રૂક્ષ. ૮. દેશ શીત, દેશો ઉષ્ણો, દેશો સ્નિગ્ધો, દેશો રૂક્ષો. *૯ થી ૧૬. દેશો શીતો, દેશ ઉષ્ણ, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશ રૂક્ષ એ પ્રમાણે ચાર સ્પર્શવાળા ૧૬ ભંગ કહેવા. ચાવત્ *દેશો શીતો, દેશો ઉષ્ણો, દેશો સ્નિગ્ધો, દેશો રૂક્ષો.

આ પ્રમાણે સ્પર્શસંબંધી ૪ + ૧૬ + ૧૬. ૩૬ ભંગો થયા.

ભગવન્ ! પાંચ પ્રદેશી સ્કંધ કેટલા વર્ણાદિવાળા છે ? જેમ શતક-૧૮માં ચાવત્ “કદાચ ચાર સ્પર્શવાળો હોય”, ત્યાં સુધી કહેવું.

જો એક વર્ણવાળો હોય અથવા બે વર્ણવાળો હોય, તો ચતુઃપ્રદેશી સ્કંધ માફક કહેવું.

જો ત્રણ વર્ણવાળો હોય તો – ૧. કદાચ કાળો, લીલો, લાલ. ૨. કદાચ કાળો, લીલો, અનેક અંશ લાલ. ૩. કદાચ કાળો, લીલા, લાલ. ૪. કદાચ કાળો, લીલા, અનેક અંશ લાલ. ૫. કદાચ કાળા, લીલો, લાલ. ૬. કદાચ કાળા, લીલો, અનેક અંશ લાલ. ૭. કદાચ કાળા, લીલા, લાલ. *૮ થી ૧૪. કદાચ કાળો, લીલો, પીળો – સાત ભંગ. *૧૫ થી ૨૧. કાળો, લીલો, સફેદ. *૨૨ થી ૨૮. કાળો, લાલ, પીળો. *૨૯ થી ૩૫. કાળો, લાલ, સફેદ. *૩૬ થી ૪૨. કાળો, પીળો, સફેદ. *૪૩ થી ૪૯. લીલો, લાલ, પીળો. *૫૦ થી ૫૬. લીલો, લાલ, સફેદ. *૫૭ થી ૬૩. લીલો, પીળો, સફેદ. *૬૪ થી ૭૦. લાલ, પીળો, સફેદ. એ રીતે ત્રિકસંયોગમાં ૭૦ ભંગ થાય.

જો ચાર વર્ણવાળો હોય તો – ૧. કદાચ કાળો, લીલો, લાલ, પીળો. ૨. કદાચ કાળો, લીલો, લાલ, પીળા. ૩. કદાચ કાળો, લીલો, અનેક અંશ લાલ, પીળો. ૪. કદાચ કાળો, લીલા, લાલ, પીળો. ૫. કદાચ કાળા, લીલો, લાલ, પીળો. એ પાંચ ભંગ. *કદાચ કાળો, લીલો, લાલ, સફેદ-પાંચ ભંગ. એ પ્રમાણે – *કાળો, લીલો, પીળો, સફેદ એ પાંચ ભંગ. *કાળો, લાલ, પીળો, સફેદ – પાંચ ભંગ. *લીલો, લાલ, પીળો, સફેદ એ પાંચ ભંગ. એ પ્રમાણે ચતુષ્ક સંયોગમાં ૨૫-ભંગો થાય.

જો પાંચ વર્ણ હોય તો – કાળો, લીલો, લાલ, પીળો, સફેદ. આ બધા એક-દ્વિક-ત્રિક-ચતુષ્ક-પંચક સંયોગથી ૫ + ૪૦ + ૭૦ + ૨૫ + ૧. એમ કુલ ૧૪૧ ભંગ થાય છે.

ગંધને ચતુઃપ્રદેશિક સમાન અહીં પણ છ ભંગ કહેવા.

વર્ણની માફક રસના પણ ૧૪૧-ભંગ થાય છે.

સ્પર્શના ૩૬-ભંગ ચતુઃપ્રદેશી સ્કંધ સમાન છે.

ભગવન્ ! છ પ્રદેશી સ્કંધના કેટલા વર્ણાદિ છે. જેમ પંચ પ્રદેશી સ્કંધમાં કહ્યું તેમ ચાવત્ કદાચ ચાર સ્પર્શવાળો હોય.

જો એક વર્ણ અને બે વર્ણવાળો હોય તો પંચપ્રદેશીવત્ છે.

જો ત્રણ વર્ણવાળો હોય તો કદાચ કાળો, લીલો, લાલ એ રીતે જેમ પંચપ્રદેશીમાં કહ્યું તેમ સાત ભંગ ચાવત્ કદાચ કાળા, લીલા, લાલ. કદાચ કાળા, લીલા, અનેકાંશ લાલ. આ આઠ ભંગ. એ પ્રમાણે દશત્રિક સંયોગમાં એકેક સંયોગમાં આઠ ભંગો, એ રીતે કુલ ૮૦ ભંગો.

જો ચાર વર્ણ હોય તો – ૧. કદાચ કાળો, લીલો, લાલ, પીળો. ૨. કદાચ કાળો, લીલો, લાલ, પીળા. ૩. કદાચ કાળો, લીલો, અનેકાંશ લાલ, પીળો. ૪. કદાચ કાળો, લીલો, અનેકાંશ લાલ, પીળા. ૫. કદાચ કાળો, લીલા, લાલ, પીળો. ૬. કદાચ કાળો, લીલા, લાલ, પીળા. ૭. કદાચ કાળો, લીલા, લાલો, પીળો. ૮. કદાચ કાળા, લીલો, લાલ, પીળો. ૯. કદાચ કાળા, લીલો, લાલ, પીળા. ૧૦. કદાચ કાળા, લીલો, લાલો, પીળો. ૧૧. કદાચ કાળા, લીલા, લાલ, પીળો. આ અગિયાર ભંગ છે. આ પાંચ ચતુષ્ક સંયોગ કરવા. પ્રત્યેક ચતુષ્ક સંયોગના-૧૧, કુલ ૫૫-ભંગો થશે.

જો પાંચ વર્ણ હોય તો – ૧.કદાચ કાળો, લીલો, લાલ, પીળો, સફેદ. ૨.કદાચ કાળો, લીલો, લાલ, પીળો, સફેદો. ૩.કદાચ કાળો, લીલો, લાલ, પીળા, સફેદ. ૪.કદાચ કાળો, લીલો, લાલો, પીળો, સફેદ. ૫.કદાચ કાળો, લીલા, લાલ, પીળો, સફેદ. ૬.કદાચ કાળા, લીલો, લાલ, પીળો, સફેદ. આ છ ભંગ કહેવા.

આ પ્રમાણે આ બધા એક-દ્વિક-ત્રિક-ચતુષ્ક-પંચકસંયોગે ૫ + ૪૦ + ૮૦ + ૫૫ + ૬=૧૮૬ ભંગ થાય.

ગંધ સંબંધી છ ભંગ પંચપ્રદેશી સ્કંધ સમાન જાણવા.

રસ સંબંધી ૧૮૬ ભંગ, વર્ણ સંબંધી ભંગ સમાન કહેવા.

સ્પર્શ સંબંધી ૩૬ ભંગ ચતુઃપ્રદેશીસ્કંધ સમાન જાણવા.

ભગવન્ ! સમ પ્રદેશી સ્કંધ કેટલા વર્ણાદિથી છે ? પંચપ્રદેશી સ્કંધ સમાન ચાવત્ કદાચ ચાર સ્પર્શવાળો હોય. જો એક, બે કે ત્રણ વર્ણવાળો હોય તો ષટ્પ્રદેશી સ્કંધના એક, બે કે ત્રણ વર્ણવાળા અનુસાર ક્રમશઃ તેના ભંગો જાણવા.

જો ચારવર્ણી હોય તો ૧.કદાચ કાળો, લીલો, લાલ, પીળો હોય. ૨.કદાચ કાળો, લીલો, લાલ, પીળા હોય. ૩.કદાચ કાળો, લીલો, લાલ, પીળો હોય. ૪.કદાચ કાળો, લીલો, લાલો, પીળા હોય. એ પ્રમાણે ચતુષ્ક સંયોગમાં ૧૫ ભંગો કહેવા ચાવત્ કદાચ કાળા, લીલા, લાલો, પીળો હોય. આ રીતે પાંચ ચતુષ્ક સંયોગો જાણવા. એકેક સંયોગમાં ૧૫-ભંગો છે. એ રીતે બધા મળીને ૭૫ ભંગો થાય.

જો પંચવર્ણી હોય તો – ૧. કદાચ કાળો, લીલો, લાલ, પીળો, સફેદ હોય. ૨. કદાચ કાળો, લીલો, લાલ, પીળો, સફેદો હોય. ૩. કદાચ કાળો, લીલો, લાલ, પીળા, સફેદ હોય. ૪. કદાચ કાળો, લીલો, લાલ, પીળા, સફેદો હોય. ૫. કદાચ કાળો, લીલો, લાલ, પીળો, સફેદ હોય. ૬. કદાચ કાળો, લીલો, લાલો, પીળો, સફેદો હોય. ૭. કદાચ કાળો, લીલો, લાલો, પીળા, સફેદ હોય. ૮. કદાચ કાળો, લીલા, લાલ, પીળો, સફેદ હોય. ૯. કદાચ કાળો, લીલા, લાલ, પીળો, સફેદો હોય. ૧૦. કદાચ કાળો, લીલા, લાલ, પીળા, સફેદ હોય. ૧૧. કદાચ કાળો, લીલા, લાલો, પીળો, સફેદ હોય. ૧૨. કદાચ કાળા, લીલો, લાલ, પીળો, સફેદ હોય.

૧૩. કદાચ કાળા, લીલો, લાલ, પીળો, સફેદો હોય. ૧૪. કદાચ કાળા, લીલો, લાલ, પીળા, સફેદ હોય. ૧૫. કદાચ કાળા, લીલો, લાલો, પીળો, સફેદ હોય. ૧૬. કદાચ કાળા, લીલા, લાલ, પીળો, સફેદ હોય. આ પ્રમાણે ૧૬ ભંગ થાય. એ રીતે બધા – એક, દ્વિક, ત્રિક, ચતુષ્ક, પંચ સંયોગ વડે ૫ + ૪૦ + ૮૦ + ૭૫ + ૧૬. ૨૧૬ ભંગ થાય.

ગંધના ભંગ ચતુઃપ્રદેશી માફક જાણવા. રસના ભંગ વર્ણ માફક ૨૧૬ જાણવા. સ્પર્શના ભંગ ચતુઃપ્રદેશી માફક જાણવા.

ભગવન્ ! આઠ પ્રદેશી સ્કંધ, પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! જો એકવર્ણી. હોય તો સપ્તપ્રદેશી માફક ચાવત્ કદાચ ચાર સ્પર્શ વાળો હોય.

જો એકવર્ણી, બે વર્ણી, ત્રણ વર્ણી હોય તો સપ્તપ્રદેશીવત્.

જો ચારવર્ણી હોય તો – ૧. કદાચ કાળો, લીલો, લાલ, પીળો હોય. ૨. કદાચ કાળો, લીલો, લાલ, પીળા હોય. એ પ્રમાણે સપ્તપ્રદેશી માફક ચાવત્ કદાચ કાળા, લીલા, લાલો, પીળો હોય એ ૧૫-ભંગ, કદાચ કાળા, લીલા, લાલો, પીળા હોય. આ ૧૬-ભંગો છે. એ રીતે આ પાંચ, ચતુષ્ક સંયોગવાળા થઈને, એ પ્રમાણે ૮૦ ભંગા થાય છે.

જો પંચવર્ણી હોય તો – ૧. કદાચ કાળો, લીલો, લાલ, પીળો, સફેદ હોય. ૨. કદાચ કાળો, લીલો, લાલ, પીળો, સફેદો હોય. એ રીતે આ ક્રમથી ભંગો કહેવા. ચાવત્ કદાચ કાળો, લીલા, લાલો, પીળા, સફેદ હોય. એમ ૧૫ ભંગ થયા. ૧૬. કદાચ કાળા, લીલો, લાલ, પીળો, સફેદ હોય. ૧૭. કદાચ કાળા, લીલો, લાલ, પીળો, સફેદ હોય. ૧૮. કદાચ કાળા, લીલો, લાલ, પીળા, સફેદ હોય. ૧૯. કદાચ કાળા, લીલો, લાલ, પીળા, સફેદો હોય. ૨૦. કદાચ કાળા, લીલો, લાલો, પીળો, સફેદ હોય. ૨૧. કદાચ કાળા, લીલો, લાલો, પીળો, સફેદો હોય. ૨૨. કદાચ કાળા, લીલો, લાલો, પીળા, સફેદ હોય. ૨૩. કદાચ કાળા, લીલા, પીળો, સફેદ હોય. ૨૪. કદાચ કાળા, લીલા, લાલ, પીળો, સફેદો હોય. ૨૫. કદાચ કાળા, લીલા, લાલ, પીળા, સફેદ હોય. ૨૬. કદાચ કાળા, લીલા, લાલો, પીળો, સફેદ હોય. આ પંચ સંયોગથી ૨૬ ભંગો થાય છે.

આ પ્રમાણે પૂર્વાપર સહિત એક-દ્વિક-ત્રિક-ચતુષ્ક-પંચક સંયોગ વડે ૫ + ૪૦ + ૮૦ + ૮૦ + ૨૬. ૨૩૧ ભંગો છે. ગંધ, સપ્તપ્રદેશીવત્ રસના વર્ણ માફક-૨૩૧ ભંગો છે. સ્પર્શના ભંગો ચતુઃપ્રદેશિકવત્ જાણવા.

*નવપ્રદેશી સ્કંધની પૃચ્છા. ગૌતમ ! અષ્ટપ્રદેશી સ્કંધ સમાન ચાવત્ કદાચ ચાર સ્પર્શવાળા હોય.

જો એક-બે-ત્રણ-ચાર વર્ણવાળો હોય તો અષ્ટપ્રદેશીવત્.

જો પંચવર્ણી હોય તો ૧. કદાચ કાળો, લીલો, લાલ, પીળો, સફેદ હોય. ૨. કાળો, લીલો, લાલ, પીળો, સફેદો હોય. આ પરિપાટીથી એ પ્રમાણે ૩૧ ભંગ કહેવા. એ પ્રમાણે એક-દ્વિક-ત્રિક-ચતુષ્ક-પંચક સંયોગ વડે ૫ + ૪૦ + ૮૦ + ૮૦ + ૩૧. કુલ ૨૩૬ ભંગ થાય છે.

દશપ્રદેશી સ્કંધની પૃચ્છા. ગૌતમ ! નવપ્રદેશી સ્કંધ માફક ચાવત્ ચાર સ્પર્શવાળો છે. જો એક-બે-ત્રણ-ચાર વર્ણવાળા હોય તો ક્રમશઃ નવપ્રદેશી સ્કંધ માફક કહેવો. પંચવર્ણી પણ તેમજ છે. વિશેષ એ કે – ૩૨મો ભંગ કહ્યો છે. આ પ્રમાણે એક-દ્વિક-ત્રિક-ચતુષ્ક-પંચક સંયોગમાં ૫ + ૪૦ + ૮૦ + ૮૦ + ૩૨. બધા મળીને ૨૩૭ ભંગો છે. ગંધ, નવપ્રદેશીવત્ રસ-અહીં કહેલ ૨૩૭-વર્ણ ભેદ મુજબ ૨૩૭ ભંગો. સ્પર્શ, ચતુઃપ્રદેશિક માફક કહેવા.

જેમ દશપ્રદેશિક સ્કંધ કહ્યો, તેમ સંખ્યાતપ્રદેશી, અસંખ્યાત પ્રદેશી પણ કહેવા. સૂક્ષ્મ પરિણત અનંતપ્રદેશી પણ આ પ્રમાણે કહેવો.

સૂત્ર-૭૮૭

ભગવન્ ! બાદર પરિણત અનંતપ્રદેશી સ્કંધ કેટલા વર્ણ આદિવાળો હોય ? ગૌતમ ! જેમ શતક-૧૮માં કહ્યું તેમ ચાવત્ આઠ સ્પર્શ કહ્યા. વર્ણ, ગંધ, રસ ત્રણે દશપ્રદેશી સ્કંધ સમાન કહેવા.

જો ચાર સ્પર્શવાળા હોય તો – ૧. સર્વ કર્કશ, સર્વભારે, સર્વ શીત, સર્વ સ્નિગ્ધ હોય. ૨. કર્કશ, સર્વ ભારે, સર્વ

શીત, સર્વ રૂક્ષ હોય. ૩. સર્વ કર્કશ, સર્વ ભારે, સર્વ ઉષ્ણ, સર્વ સ્નિગ્ધ હોય. ૪. સર્વ કર્કશ, સર્વ ભારે, સર્વ શીત, સર્વ રૂક્ષ હોય. ૫. સર્વ કર્કશ, સર્વ લઘુ, સર્વ શીત, સર્વ રૂક્ષ હોય. ૬. સર્વ કર્કશ, સર્વ લઘુ, સર્વ શીત, સર્વ રૂક્ષ. ૭. સર્વ કર્કશ, સર્વ લઘુ, સર્વ ઉષ્ણ, સર્વ સ્નિગ્ધ. ૮. સર્વ કર્કશ, સર્વ લઘુ, સર્વ ઉષ્ણ, સર્વ રૂક્ષ હોય. ૯. સર્વ મૃદુ, સર્વ ભારે, સર્વ શીત, સર્વ સ્નિગ્ધ હોય. ૧૦. સર્વ મૃદુ, સર્વ ભારે, સર્વ શીત, સર્વ રૂક્ષ હોય. ૧૧. સર્વ મૃદુ, સર્વ ભારે, સર્વ ઉષ્ણ, સર્વ સ્નિગ્ધ હોય. ૧૨. સર્વ મૃદુ, સર્વ ભારે, સર્વ ઉષ્ણ, સર્વ રૂક્ષ હોય. ૧૩. સર્વ મૃદુ, સર્વ લઘુ, સર્વ શીત, સર્વ સ્નિગ્ધ હોય. ૧૪. સર્વ મૃદુ, સર્વ લઘુ, સર્વ શીત, સર્વ રૂક્ષ હોય. ૧૫. સર્વ મૃદુ, સર્વ લઘુ, સર્વ ઉષ્ણ, સર્વ સ્નિગ્ધ હોય. ૧૬. સર્વ મૃદુ, સર્વ લઘુ, સર્વ ઉષ્ણ, સર્વ રૂક્ષ હોય – આ ૧૬ ભંગો થાય.

જો પાંચ સ્પર્શ હોય તો – ૧. સર્વ કર્કશ, સર્વ ભારે, સર્વ શીત, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશ રૂક્ષ હોય. ૨. સર્વ કર્કશ, સર્વ ભારે, સર્વ શીત, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશો રૂક્ષો. ૩. સર્વ કર્કશ, સર્વ ભારે, સર્વ શીત, દેશો સ્નિગ્ધો, દેશ રૂક્ષ. ૪. સર્વ કર્કશ, સર્વ ભારે, સર્વ શીત, દેશો સ્નિગ્ધો, દેશો રૂક્ષો. ૫ થી ૮. સર્વ કર્કશ, સર્વ ભારે, સર્વ ઉષ્ણ, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશ ઋક્ષ – ચાર ભંગ. ૯ થી ૧૨. સર્વ કર્કશ, સર્વ લઘુ, સર્વ શીત, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશ રૂક્ષ – ચાર ભંગ. ૧૩ થી ૧૬. સર્વ કર્કશ, સર્વ લઘુ, સર્વ ઉષ્ણ, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશ રૂક્ષ – ચાર ભંગ. આ રીતે કર્કશ સાથે ૧૬-ભંગો એમ ૧૬ + ૧૬ ૧. બત્રીશ ભંગો થયા.. સર્વ મૃદુ, સર્વ ભારે, સર્વ શીત, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશ રૂક્ષ – ચાર ભંગ એ પ્રમાણે મૃદુ સાથે ૧૬ ભંગ કહેવા. એ રીતે તેના ૩૨-ભંગ થશે.. સર્વ કર્કશ, સર્વ ગુરુ, સર્વ સ્નિગ્ધ, દેશ શીત, દેશ ઉષ્ણ – ચાર ભંગ થાય. સર્વ કર્કશ, સર્વ ભારે, સર્વ ઋક્ષ, દેશ શીત, દેશ ઉષ્ણ – ચાર ભંગ થાય. આ ૨. બત્રીશ ભંગો થશે. સર્વ કર્કશ, સર્વ શીત, સર્વ સ્નિગ્ધ, દેશ ભારે, દેશ લઘુ – એ પણ ૩. બત્રીશ ભંગો થશે. સર્વ ભારે, સર્વ શીત, સર્વ સ્નિગ્ધ, દેશ કર્કશ, દેશ મૃદુ – એમાં પણ ૪. બત્રીશ ભંગ થશે.

આ રીતે બધા મળીને કુલ ૧૨૮ ભંગો થશે.

જો છ સ્પર્શ હોય તો – ૧. સર્વ કર્કશ, સર્વ ભારે, દેશ શીત, દેશ ઉષ્ણ, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશો રૂક્ષો. ૨. સર્વ કર્કશ, સર્વ ભારે, દેશ શીત, દેશ ઉષ્ણ, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશ રૂક્ષ એ પ્રમાણે યાવત્ સર્વ કર્કશ, સર્વ ભારે, દેશો શીતો, દેશો ઉષ્ણો, દેશો સ્નિગ્ધો, દેશો રૂક્ષો હોય. આ ૧. સોળ ભંગો થશે. સર્વ કર્કશ, સર્વ લઘુ, દેશ શીત, દેશ ઉષ્ણ, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશ રૂક્ષ – આમાં પણ ૨. ૧૬-ભંગો થશે. સર્વ મૃદુ, સર્વ લઘુ, દેશ શીત, દેશ ઉષ્ણ, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશ રૂક્ષ – આમાં પણ ૩. ૧૬ ભંગ થશે. સર્વ મૃદુ, સર્વ ભારે, દેશ શીત, દેશ ઉષ્ણ, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશ રૂક્ષ – આમાં પણ ૪. સોળ ભંગ થશે. વૃત્તિમાં આ ૧૬-ભંગ દેખાતા નથી, અમે મૂળ જોઈને નોંધેલ છે, અન્યથા ૬૪ ભેદો ન થાય.. આ રીતે કુલ ૬૪ ભેદ થયા. સર્વ કર્કશ, સર્વ સ્નિગ્ધ, દેશ ભારે, દેશ લઘુ, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશ રૂક્ષ – આમાં પણ ૬૪ ભંગો થશે. ૧. સર્વ કર્કશ, સર્વ સ્નિગ્ધ, દેશ ભારે, દેશ લઘુ, દેશ શીત, દેશ ઉષ્ણ યાવત્ સર્વ મૃદુ. સર્વ રૂક્ષ, દેશો ભારે, દેશો લઘુ, દેશો શીતો, દેશો ઉષ્ણો – ૧૬ એમ ૬૪ ભંગ. સર્વ ભારે, સર્વ શીત, દેશ કર્કશ, દેશ મૃદુ, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશ રૂક્ષ એ પ્રમાણે યાવત્ સર્વ લઘુ, સર્વ ઉષ્ણ, દેશો કર્કશો, દેશો સ્નિગ્ધો, દેશો મૃદુઓ, દેશો રૂક્ષો – આ ૬૪ ભંગો થશે. સર્વ ગુરુ, સર્વ સ્નિગ્ધ, દેશ કર્કશ, દેશ મૃદુ, દેશ ગીત, દેશ ઉષ્ણ યાવત્ સર્વ લઘુ, સર્વ રૂક્ષ, દેશો કર્કશો, દેશો મૃદુઓ, દેશો શીતો, દેશો ઉષ્ણો આ ૬૪ ભંગો થશે. સર્વ શીત, સર્વ સ્નિગ્ધ, દેશ કર્કશ, દેશ મૃદુ, દેશ ગુરુ, દેશ લઘુ યાવત્ સર્વ ઉષ્ણ, સર્વ રૂક્ષ, દેશો કર્કશો, દેશો મૃદુઓ, દેશો ગુરુકો, દેશો લઘુકો – આ ૬૪ ભંગો થશે. બધા છ સ્પર્શો મળીને ૩૮૪ ભંગો થશે.

જો સાત સ્પર્શ હોય તો – ૧. સર્વ કર્કશ, દેશ ગુરુ, દેશ લઘુ, દેશ શીત, દેશ ઉષ્ણ, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશ રૂક્ષ હોય, યાવત્ સર્વ કર્કશ, દેશ ગુરુ, દેશ લઘુ, દેશ શીત, દેશ ઉષ્ણ, દેશો સ્નિગ્ધો, દેશો રૂક્ષો – ચાર ભંગો – સર્વ કર્કશ, દેશ ગુરુ, દેશ લઘુ, દેશ શીત, દેશો ઉષ્ણો, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશો રૂક્ષો – ચાર ભંગ – સર્વ કર્કશ, દેશ ગુરુ, દેશ લઘુ, દેશો શીતો, દેશ ઉષ્ણ, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશ રૂક્ષ – ચાર ભંગ. અહીં પણ વૃત્તિમાં ક્યાંક કોઈક મુદ્રણ ભૂલ છે. અમારા મૂળ તથા અનુવાદ જોવા.. આ ૧૬-ભંગો થયા. સર્વ કર્કશ, દેશ ગુરુ, દેશો લઘુઓ, દેશ શીત, દેશ ઉષ્ણ, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશ

રૂક્ષ - આ પ્રમાણે 'ગુરુ' એકવચનમાં, 'લઘુ' બહુવચનમાં લઈને ૧૬-ભંગો કહેવા. સર્વ કર્કશ, દેશો ગુરુકો, દેશ લઘુ, દેશ શીત, દેશ ઉષ્ણ, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશ રૂક્ષ - આ પાછા ૧૬ ભંગો કહેવા. સર્વ કર્કશ, દેશો ગુરુકો, દેશો લઘુકો, દેશ શીત, દેશ ઉષ્ણ, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશ રૂક્ષ - આ પાછા ૧૬ ભંગ કહેવા. આ પ્રમાણે કુલ ૬૪-ભંગો થશે.

એ પ્રમાણે *મૃદુ સાથે પાછા ૬૪ ભંગો કહેવા- સર્વ મૃદુ, દેશ ગુરુ, દેશ લઘુ, દેશ શીત, દેશ ઉષ્ણ, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશ રૂક્ષ. *આ પ્રમાણે *ગુરુ સાથે ૬૪ ભંગો કરવા. સર્વ ગુરુ, દેશ કર્કશ, દેશ મૃદુ, દેશ શીત, દેશ ઉષ્ણ, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશ રૂક્ષ. * એ પ્રમાણે 'લઘુ' સાથે ૬૪-ભંગો કરવા. સર્વ લઘુ, દેશ કર્કશ, દેશ મૃદુ, દેશ શીત, દેશ ઉષ્ણ, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશ રૂક્ષ. *એ પ્રમાણે શીત સાથે ૬૪ ભંગ કરવા. સર્વ શીત, દેશ કર્કશ, દેશ મૃદુ, દેશ ગુરુ, દેશ લઘુ, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશ રૂક્ષ. *એ પ્રમાણે ઉષ્ણ સાથે ૬૪ ભંગ કહેવા. સર્વ ઉષ્ણ, દેશ કર્કશ, દેશ મૃદુ, દેશ ગુરુ, દેશ લઘુ, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશ રૂક્ષ. * એ પ્રમાણે સ્નિગ્ધ સાથે ૬૪ ભંગ કહેવા. સર્વ સ્નિગ્ધ, દેશ કર્કશ, દેશ મૃદુ, દેશ ગુરુ, દેશ લઘુ, દેશ શીત, દેશ ઉષ્ણ. * એ પ્રમાણે રૂક્ષ સાથે પાછા ૬૪ ભંગો કહેવા-સર્વ રૂક્ષ, દેશ કર્કશ, દેશ મૃદુ, દેશ ગુરુ, દેશ લઘુ, દેશ શીત, દેશ ઉષ્ણ - યાવત્ સર્વ રૂક્ષ, દેશો કર્કશો, દેશો મૃદુઓ, દેશો ગુરુકો, દેશો લઘુકો, દેશો શીતો, દેશો ઉષ્ણો. આ પ્રમાણે સાત સ્પર્શના ૫૧૨ ભંગ થાય છે.

જો આઠ સ્પર્શ હોય તો - ૧.દેશ કર્કશ, દેશ મૃદુ, દેશ ગુરુ, દેશ લઘુ, દેશ શીત, દેશ ઉષ્ણ, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશ રૂક્ષ - આશ્રીને ચાર ભંગ.

૨.દેશ કર્કશ, દેશ મૃદુ, દેશ ગુરુ, દેશ લઘુ, દેશ શીત, દેશો ઉષ્ણો, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશ રૂક્ષ - આશ્રીને ચાર ભંગ.

૩.દેશ કર્કશ, દેશ મૃદુ, દેશ ગુરુ, દેશ લઘુ, દેશો શીતો, દેશ ઉષ્ણ, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશ રૂક્ષ - આશ્રીને ચાર ભંગ.

૪.દેશ કર્કશ, દેશ મૃદુ, દેશ ગુરુ, દેશ લઘુ, દેશો શીતો, દેશો ઉષ્ણો, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશ રૂક્ષ - આશ્રીને ચાર ભંગ. એ રીતે ૧૬ ભંગો થયા.

*દેશ કર્કશ, દેશ મૃદુ, દેશ ગુરુ, દેશો લઘુકો, દેશ શીત, દેશ ઉષ્ણ, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશ રૂક્ષ - એ પ્રમાણે આ 'ગુરુક' એકવચનમાં, લઘુક બહુવચનમાં લઈને - ૧૬ ભંગ કરવા.

*દેશ કર્કશ, દેશ મૃદુ, દેશો ગુરુકો, દેશ લઘુ, દેશ શીત, દેશ ઉષ્ણ, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશ રૂક્ષ - આના પાછા ૧૬ ભંગો કરવા.

*દેશ કર્કશ, દેશ મૃદુ, દેશો ગુરુકો, દેશો લઘુકો, દેશ શીત, દેશ ઉષ્ણ, દેશ સ્નિગ્ધ, દેશ રૂક્ષ - આના પાછા ૧૬ ભંગો કહેવા.

આ બધા મળીને ૬૪ ભંગો થયા. તેમાં કર્કશ, મૃદુ બંને એકવચનમાં લીધા છે. *તેમાં કર્કશ એકવચનમાં અને મૃદુ બહુવચનમાં લઈને બીજા ૬૪ ભંગો કરવા. *તેમાં કર્કશ બહુવચનમાં અને મૃદુ એકવચનમાં લઈને ત્રીજા. ૬૪-ભંગો કરવા. *તેમાં કર્કશ, મૃદુ બંને બહુવચનમાં લઈને ચોથા. ૬૪-ભંગો કરવા. યાવત્ દેશો કર્કશો, દેશો મૃદુઓ, દેશો ગુરુકો, દેશો લઘુકો, દેશો શીતો, દેશો ઉષ્ણો, દેશો સ્નિગ્ધો, દેશો રૂક્ષો આ છેલ્લો ભંગો જાણવા. આ બધા મળીને અષ્ટ સ્પર્શ વાળા કુલ-૨૫૬ ભંગાઓ થયા.

આ પ્રમાણે આ બાદર પરિણત અનંત પ્રદેશી સ્કંધમાં બધા સંયોગો મળીન કુલ ૧૨૮૬ ભંગો થયા.

સૂત્ર-૭૮૮

ભગવન્ ! પરમાણુ કેટલા ભેદ છે ? ગૌતમ ! ચાર ભેદ છે. તે આ - દ્રવ્ય પરમાણુ, ક્ષેત્ર પરમાણુ, કાળ પરમાણુ અને ભાવ પરમાણુ.

ભગવન્ ! દ્રવ્ય પરમાણુ કેટલા ભેદ છે ? ગૌતમ ! ચાર ભેદ - અરહેદ્ય, અભેદ્ય, અદગ્ધ, અગ્રાહ્ય.

ભગવન્ ! ક્ષેત્ર પરમાણુ કેટલા ભેદ છે ? ગૌતમ ! ચાર ભેદ - અનર્હ, અમધ્ય, અપ્રદેશ, અવિભાજ્ય.

ભગવન્ ! કાળ પરમાણુની કેટલા ભેદ છે ? ગૌતમ ! ચાર ભેદ છે. તે આ - અવર્ણ, અગંધ, અરસ, અસ્પર્શ.

ભગવન્ ! ભાવ પરમાણુ કેટલા ભેદે છે ? ચાર ભેદે – વર્ણવાન, ગંધવાન, રસવાન,, સ્પર્શવાન,,
ભગવન્ ! તે એમ જ છે. એમ જ છે, યાવત્ વિચરે છે.

શતક-૨૦, ઉદ્દેશા-પનો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૨૦, ઉદ્દેશો-૬ ' અંતર

સૂત્ર-૭૮૯ થી ૭૯૧

૭૮૯. ભગવન્ ! પૃથ્વીકાયિક જીવ આ રત્નપ્રભા પૃથ્વી અને શર્કરાપ્રભા પૃથ્વીના અંતરમાં મરણ સમુદ્ઘાત કરીને સૌધર્મકલ્પમાં પૃથ્વીકાયિકરૂપે ઉત્પન્ન થાય, તો હે ભગવન્ ! શું પહેલા ઉત્પન્ન થઈને પછી આહાર કરે કે પહેલા આહાર કરીને પછી ઉત્પન્ન થાય ? ગૌતમ ! પહેલા ઉત્પન્ન થઈને પછી આહાર કરે અથવા પહેલા આહાર કરીને પછી ઉત્પન્ન થાય. ઇત્યાદિ, જેમ શતક-૧૭ના ઉદ્દેશા-૬-માં કહ્યું તેમ યાવત્ તે કારણે હે ગૌતમ ! એમ કહ્યું કે પૂર્વે પણ યાવત્ ઉત્પન્ન થાય. વિશેષ એ કે – ત્યાં સંપ્રાપ્ત કરીને, અહીં આહાર કરે છે – એમ કહેવું. બાકી પૂર્વવત્.

ભગવન્ ! પૃથ્વીકાયિક આ રત્નપ્રભા અને શર્કરાપ્રભા પૃથ્વીના અંતરમાં મરણ સમુદ્ઘાત કરીને જે ઇશાન કલ્પમાં પૃથ્વીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય૦ પૂર્વવત્ કહેવું. યાવત્ ઇષત્ પ્રાગભારાએ ઉત્પાદ કહેવો.

ભગવન્ ! પૃથ્વીકાયિક શર્કરાપ્રભા અને વાલુકાપ્રભા પૃથ્વીના અંતરમાં મરણ સમુદ્ઘાત કરીને, જે સૌધર્મ યાવત્ ઇષત્ પ્રાગભારામાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય૦ એ પ્રમાણે આ ક્રમથી યાવત્ તમા અને અધઃસપ્તમી પૃથ્વીના અંતરમાં મરણ સમુદ્ઘાત કરીને ઉત્પાદ કહેવો.

ભગવન્ ! પૃથ્વીકાયિક સૌધર્મ ઇશાન અને સનત્કુમાર માહેન્દ્ર કલ્પના અંતરમાં મરણ સમુદ્ઘાતમાં મરીને જે આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં પૃથ્વીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય હોય, હે ભગવન્ ! તે પહેલા ઉપજીને પછી આહાર કરે ? ઇત્યાદિ બધું પૂર્વવત્ જાણવું યાવત્ તેથી એ પ્રમાણે કહ્યું છે, યાવત્ નિક્ષેપો કરવો.

ભગવન્ ! પૃથ્વીકાયિક સૌધર્મ-ઇશાન સનત્કુમાર માહેન્દ્ર કલ્પના અંતરમાં મરણ સમુદ્ઘાત કરીને જે શર્કરાપ્રભા પૃથ્વીમાં પૃથ્વીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય હોય૦ ઇત્યાદિ પૂર્વવત્. યાવત્ અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પાદ કહેવો. એ પ્રમાણે સનત્કુમાર-માહેન્દ્ર અને બ્રહ્મલોક કલ્પના અંતરમાં મરણ સમુદ્ઘાત કરીને, ફરી પણ યાવત્ અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પાદ કહેવો. એ પ્રમાણે બ્રહ્મલોક અને લાંતક કલ્પના અંતરમાં મરણ સમુદ્ઘાત કરીને ફરી પણ યાવત્ અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પાદ કહેવો.

એ પ્રમાણે લાંતક અને મહાશુક્ર કલ્પના અંતરમાં મરણ સમુદ્ઘાત કરીને ફરી પણ યાવત્ અધઃસપ્તમીમાં, એ રીતે મહાશુક્ર અને સહસ્રાર કલ્પના અંતરમાં સમવહત થઈને ફરી પણ યાવત્ અધઃસપ્તમીએ એ પ્રમાણે સહસ્રાર અને આનત-પ્રાણત કલ્પના અંતરમાં યાવત્ અધઃસપ્તમીમાં, એ પ્રમાણે આનત-પ્રાણત અને આરણ-અચ્યુત કલ્પના અંતરમાં ફરી પણ યાવત્ અધઃસપ્તમીમાં. એ રીતે આરણ-અચ્યુત અને ત્રૈવેયક વિમાનના અંતરમાં યાવત્ અધઃસપ્તમીમાં. એ પ્રમાણે ત્રૈવેયક વિમાન અને અનુત્તર વિમાનના અંતરમાં યાવત્ અધઃસપ્તમીમાં, એ પ્રમાણે અનુત્તર વિમાન અને ઇષત્ પ્રાગભારામાં યાવત્ અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પાદ કહેવો.

૭૯૦. ભગવન્ ! અપ્કાયિક, આ રત્નપ્રભા અને શર્કરાપ્રભા પૃથ્વીના અંતરમાં સમવહત થઈને, જે સૌધર્મ કલ્પમાં અપ્કાયિકપણે ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય, બાકી બધું પૃથ્વીકાયિક મુજબ કહેવું. યાવત્ તેથી એ પ્રમાણે પહેલા અને બીજા કલ્પના અંતરમાં સમવહત થઈને યાવત્ ઇષત્ પ્રાગભારામાં ઉત્પાદ કહેવો. એ રીતે આ ક્રમથી યાવત્ તમા અને અધઃસપ્તમી પૃથ્વીના અંતરમાં સમવહત થઈને યાવત્ ઇષત્ પ્રાગભારામાં અપ્કાયિકત્વથી ઉત્પાદ કહેવો.

ભગવન્ ! જે અપ્કાયિક સૌધર્મ-ઇશાન સનત્કુમાર-માહેન્દ્ર-કલ્પના અંતરમાં મરણ સમુદ્ઘાત કરે, કરીને જે રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં ઘનોદધિ વલયમાં અપ્કાયિકપણે ઉત્પાદ કહેવો, એ પ્રમાણે યાવત્ અનુત્તર વિમાન અને ઇષત્

પ્રાગભારા પૃથ્વીના અંતરમાં મરણ સમુદ્ધાત કરીને યાવત્ અધઃસપ્તમીના ઘનોદધિ વલયમાં ઉત્પાદ કહેવો.

૭૯૧. ભગવન્ ! વાયુકાયિક, આ રત્નપ્રભા પૃથ્વી અને શર્કરાપ્રભા પૃથ્વીના અંતરમાં મરણ સમુદ્ધાતથી મરીને જે સૌધર્મકલ્પમાં વાયુકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય હોય એ પ્રમાણે જેમ શતક-૧૭માં વાયુકાયિક ઉદ્દેશકમાં કહ્યું, તેમ અહીં પણ કહેવું. વિશેષ એ કે - અંતરમાં સમુદ્ધાત જાણવો. બાકી પૂર્વવત્ યાવત્ અનુત્તર વિમાન અને ઈષિત્ પ્રાગભારા પૃથ્વીના અંતરમાં મરણ સમુદ્ધાતથી સમવહત થઈને જે ઘનવાત-તનુવાત, ઘનવાત તનુવાત વલયોમાં વાયુકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય. બાકી પૂર્વવત્ જાણવું. યાવત્ તેથી એમ કહેવું યાવત્ ઉત્પન્ન થાય છે. ભગવન્ ! આપ કહો છો, તે એમ જ છે, તે એમ જ છે.

શતક-૨૦, ઉદ્દેશા-૬નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૨૦, ઉદ્દેશો-૭ ' બંધ'

સૂત્ર-૭૯૨

ભગવન્ ! બંધ કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! ત્રણ ભેદે. તે આ જીવ પ્રયોગબંધ, અનંતર પ્રયોગબંધ, પરંપરબંધ. ભગવન્ ! નૈરયિકને કેટલા ભેદે બંધ છે ? પૂર્વવત્ ત્રણ પ્રકારે. એ પ્રમાણે વૈમાનિક સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો બંધ કેટલા પ્રકારે છે ? ગૌતમ ! બંધ ત્રણ ભેદે છે. તે આ - જીવપ્રયોગબંધ, અનંતરબંધ, પરંપરબંધ. ભગવન્ ! નૈરયિકને જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો બંધ કેટલા ભેદે છે ? પૂર્વવત્ ત્રણ પ્રકારે કહેવું. એ પ્રમાણે યાવત્ વૈમાનિક જાણવું, એ રીતે અંતરાયકર્મ સુધી જાણવું.

ભગવન્ ! જ્ઞાનાવરણીય કર્મના ઉદયમાં કેટલા ભેદે બંધ થાય છે ? ગૌતમ ! ત્રણ ભેદે છે. પૂર્વવત્. આ પ્રમાણે નૈરયિકને પણ કહેવું. એ રીતે વૈમાનિક સુધી કહેવું. એ રીતે યાવત્ અંતરાય ઉદયમાં કહેવું.

ભગવન્ ! સ્ત્રીવેદનો બંધ કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! ત્રણ પ્રકારે, બંધ પૂર્વવત્ છે.

ભગવન્ ! અસુરકુમારોને સ્ત્રીવેદનો બંધ કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! ત્રણ પ્રકારે પૂર્વવત્ છે. એ પ્રમાણે વૈમાનિક સુધી કહેવું. વિશેષ એ કે - જેને સ્ત્રીવેદ હોય તેને તે કહેવો. એ પ્રમાણે પુરુષવેદમાં પણ કહેવું, નપુંસકવેદમાં પણ કહેવું. યાવત્ વૈમાનિકોમાં. વિશેષ એ કે - જેને જે વેદ હોય, તેને તે કહેવો.

ભગવન્ ! દર્શન મોહનીય કર્મનો બંધ કેટલા ભેદે છે ? પૂર્વવત્. નિરંતર યાવત્ વૈમાનિક. એ રીતે ચારિત્ર મોહનીયનો પણ વૈમાનિક પર્યન્ત કહેવો. એ રીતે આ ક્રમે ઔદારિક શરીર યાવત્ કાર્મણ શરીરનો, આહારસંજ્ઞા યાવત્ પરિગ્રહ સંજ્ઞા, કૃષ્ણલેશ્યા યાવત્ શુક્લલેશ્યા, સમ્યગ્દષ્ટિ, મિથ્યાદષ્ટિ, સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિમાં, આભિનિબોધિક જ્ઞાનનો યાવત્ કેવળજ્ઞાનનો, મતિઅજ્ઞાન, શ્રુતઅજ્ઞાન, વિભંગજ્ઞાનના બંધ પૂર્વવત્ કહેવા.

ભગવન્ ! આ પ્રમાણે આભિનિબોધિકના વિષયનો બંધ કેટલા પ્રકારે છે ? યાવત્ કેવળજ્ઞાન વિષયનો, મતિ અજ્ઞાન વિષયનો, શ્રુત અજ્ઞાન વિષયનો, વિભંગજ્ઞાન વિષયનો, આ બધા પદાર્થોનો બંધ ત્રણ ભેદે કહ્યો છે. આ બધાને ચોવીશ દંડકમાં કહેવા. વિશેષ એ કે - જેને જે હોય તે કહેવું યાવત્ વૈમાનિક.

ભગવન્ ! વૈમાનિકને વિભંગજ્ઞાન વિષયનો બંધ કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! બંધ ત્રણ ભેદે છે- જીવપ્રયોગબંધ, અનંતર બંધ, પરંપર બંધ. ભગવન્ ! આપ કહો છો, તે એમ જ છે. તે એમ જ છે. યાવત્ વિચરે છે.

શતક-૨૦, ઉદ્દેશા-૭નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૨૦, ઉદ્દેશો-૮ ' ભૂમિ'

સૂત્ર-૭૯૩ થી ૮૦૦

૭૯૩. ભગવન્ ! કર્મભૂમિ કેટલી છે ? ગૌતમ ! પંદર છે. તે આ - પાંચ ભરત, પાંચ ઐરવત, પાંચ મહાવિદેહ.

ભગવન્ ! અકર્મભૂમિ કેટલી છે ? ગૌતમ ! ત્રીશ છે. પાંચ હૈમવત, પાંચ હૈરણ્યવત, પાંચ હરિવર્ષ, પાંચ રમ્યક્રવાસ, પાંચ દેવકુરુ, પાંચ ઉત્તરકુરુ.

ભગવન્ ! આ ત્રીશ અકર્મભૂમિમાં ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી હોય છે ? તે અર્થ સમર્થ નથી.

ભગવન્ ! આ પાંચ ભરત, ઐરવતમાં ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી હોય છે ? હા, છે.

ભગવન્ ! આ પાંચ મહાવિદેહમાં ? ત્યાં ઉત્સર્પિણી નથી, અવસર્પિણી નથી. ત્યાં અવસ્થિત કાળ છે.

૭૯૪. ભગવન્ ! આ પાંચ મહાવિદેહમાં અરિહંત ભગવંત પંચમહાવ્રતિક સપ્રતિક્રમણ ધર્મ પ્રરૂપે છે ? તે અર્થ સમર્થ નથી. પરંતુ આ પાંચ ભરત, પાંચ ઐરવતમાં પહેલા અને છેલ્લા બંને અરિહંત ભગવંતો પંચ મહાવ્રતિક – પંચ અણુવ્રતિક સપ્રતિક્રમણ ધર્મ કહે છે, બાકીના અરિહંત ભગવંતો ચતુર્યામધર્મ પ્રરૂપે છે.

આ પાંચ મહાવિદેહમાં અરિહંત ભગવંતો ચતુર્યામ ધર્મ પ્રરૂપે છે.

ભગવન્ ! જંબૂઝીપ ઝીપમાં ભરતક્ષેત્રમાં આ અવસર્પિણીમાં કેટલા તીર્થકરો કહ્યા છે ? ગૌતમ ! ચોવીશ તીર્થકરો કહ્યા છે. તે આ રીતે – ઋષભ, અજિત, સંભવ, અભિનંદન, સુમતિ, સુપ્રભ, સુપાર્શ્વ, શશિ, પુષ્પદંત, શ્રેયાંસ, વાસુપૂજ્ય, વિમલ, અનંત, ધર્મ, શાંતિ, કૂંથુ, અર, મલ્લિ, મુનિસુવ્રત, નમિ, નેમિ, પાર્શ્વ, વર્ધમાન.

૭૯૫. ભગવન્ ! આ ચોવીશ તીર્થકરોના કેટલા જિનાંતર છે ? ગૌતમ ! ૨૩-જિનાંતર છે.

ભગવન્ ! આ ૨૩-જિનાંતરોમાં કોઈને ક્યાંય કાલિક શ્રુતનો ઉચ્છેદ થયો છે ? ગૌતમ ! આ ૨૩-જિનાંતરોમાં પહેલા અને પછીના આઠ-આઠ જિનાંતરોમાં કાલિક શ્રુતનો વ્યવચ્છેદ થયો નથી. મધ્યના સાત જિનાંતરોમાં કાલિક સૂત્રનો વ્યવચ્છેદ થયો છે. પરંતુ દષ્ટિવાદનો વિચ્છેદ સર્વે જિનાંતરોમાં થયો છે.

૭૯૬. જંબૂઝીપ-ઝીપના ભરતક્ષેત્રમાં આ અવસર્પિણીમાં હે ભગવન્ ! આપ દેવાનુપ્રિયનું પૂર્વશ્રુતગત કેટલો કાળ સ્થાયી રહેશે ? ગૌતમ ! મારું પૂર્વગત શ્રુત આ અવસર્પિણીમાં ૧૦૦૦ વર્ષ રહેશે.

ભગવન્ ! જે રીતે જંબૂઝીપના ભરતક્ષેત્રમાં આ અવસર્પિણીમાં આપ દેવાનુપ્રિયનું પૂર્વગત શ્રુત ૧૦૦૦ વર્ષ રહેશે, તેમ હે ભગવન્ ! જંબૂઝીપના ભરતક્ષેત્રમાં આ અવસર્પિણીમાં બીજા તીર્થકરોનું પૂર્વગત શ્રુત કેટલો કાળ રહેશે ? ગૌતમ ! કેટલાકનું સંખ્યાત કાળ, કેટલાકનું અસંખ્યાતકાળ.

૭૯૭. ભગવન્ ! જંબૂઝીપ ઝીપના ભરત ક્ષેત્રમાં આ અવસર્પિણીમાં આપ દેવાનુપ્રિયનું તીર્થ કેટલો કાળ રહેશે ? ગૌતમ ! મારું તીર્થ ૨૧૦૦૦ વર્ષ સુધી રહેશે.

૭૯૮. ભગવન્ ! જેમ જંબૂઝીપના ભરતક્ષેત્રમાં આ અવસર્પિણીમાં આપ દેવાનુપ્રિયનું તીર્થ ૨૧,૦૦૦ વર્ષ સુધી રહેશે. તેમ હે ભગવન્ ! જંબૂઝીપમાં ભરતક્ષેત્રમાં આગામી કાળે છેલ્લા તીર્થકરનું તીર્થ કેટલો કાળ સ્થાયી રહેશે ? ગૌતમ ! અર્હન્ કૌશલિક ઋષભનો જિનપર્યાય છે, એટલા સંખ્યાત વર્ષ આગામીકાળે છેલ્લા તીર્થકરનું તીર્થ રહેશે.

૭૯૯. ભગવન્ ! તીર્થને તીર્થ કહેવાય કે તીર્થકરને તીર્થ કહેવાય ? ગૌતમ ! અરહંતો તો નિયમા તીર્થકર છે, પણ તીર્થ ચાતુર્વર્ણ શ્રમણસંઘ છે – તે આ – શ્રમણ, શ્રમણી, શ્રાવક, શ્રાવિકા.

૮૦૦. ભગવન્ ! પ્રવચન એ પ્રવચન છે કે પ્રાવચની એ પ્રવચન છે ? ગૌતમ ! અરહંત તો નિયમા પ્રાવચની છે, પરંતુ દ્વાદશાંગી ગણિપિટક પ્રવચન છે. તે આ – આચાર યાવત્ દષ્ટિવાદ.

ભગવન્ ! જે આ ઉગ્ર, ભોગ, રાજન્ય, ઈશ્વાકુ, જ્ઞાત, કૌરવ્ય છે, તે આ ધર્મમાં અવગાહીને, આઠ પ્રકારની કર્મરજ મલને ધૂએ છે, ધોઈને પછી સિદ્ધ થઈ યાવત્ દુઃખનો અંત કરે છે ? હા, ગૌતમ ! જે આ ઉગ્ર, ભોગ, તે પ્રમાણે જ યાવત્ અંત કરે છે, કેટલાક કોઈ એક દેવલોકમાં, દેવપણે ઉત્પન્ન થાય છે.

ભગવન્ ! દેવલોક કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! ચાર ભેદે દેવલોક છે – ભવનવાસી, વ્યંતર, જ્યોતિષ્ક, વૈમાનિક.

ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે.

શતક-૨૦, ઉદ્દેશા-૮નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૨૦, ઉદ્દેશો-૯ 'ચારણ'

સૂત્ર-૮૦૧, ૮૦૨

૮૦૧. ભગવન્ ! ચારણ કેટલા ભેદ છે ? ગૌતમ ! બે ભેદ છે. તે આ - વિદ્યાચારણ અને જંધાચારણ.

ભગવન્ ! તે વિદ્યાચારણને વિદ્યાચારણ કેમ કહે છે ? ગૌતમ ! તેમને અંતરરહિત છઠ્ઠ છઠ્ઠના તપશ્ચરણપૂર્વક વિદ્યા દ્વારા ઉત્તરગુણ લબ્ધિને પ્રાપ્ત મુનિને વિદ્યાચારણ લબ્ધિ નામે લબ્ધિ સમુત્પન્ન થઈ હોય છે. તે કારણથી ચાવત્ વિદ્યાચારણ કહેવાય છે.

ભગવન્ ! વિદ્યાચારણની શીઘ્રગતિ કેવી છે ? તેમની શીઘ્રગતિનો વિષય કેવો છે ? ગૌતમ ! આ જંબૂદ્વીપ ચાવત્ કિંચિત વિશેષાધિક પરિક્ષેપથી છે. કોઈ મહર્જિક ચાવત્ મહાસૌખ્ય દેવ ચાવત્ એ પ્રમાણે વિચારીને સંપૂર્ણ જંબૂદ્વીપને ત્રણ ચપટી વગાડે તેટલા સમયમાં ત્રણ વખત ચક્કર લગાવીને શીઘ્ર પાછો આવે, એટલી શીઘ્રગતિ હે ગૌતમ ! વિદ્યાચારણ ની છે, એટલો શીઘ્રગતિ વિષય છે.

ભગવન્ ! વિદ્યાચારણની તીર્છી ગતિ કેટલી છે ? તીર્છી ગતિનો વિષય કેટલો છે ? ગૌતમ ! તે અહીંથી એક ઉત્પાત થી માનુષોત્તર પર્વતે સમવસરણ કરે છે, કરીને ત્યાં ચૈત્યોને વાંદીને, ત્યાંથી બીજા ઉત્પાત વડે નંદીશ્વર દ્વીપે સમોસરણ કરે છે. કરીને ત્યાં ચૈત્યોને વાંદે છે. ત્યાંથી એક ઉત્પાતમાં. પાછો ફરે છે, ફરીને અહીં આવે છે, અહીં ચૈત્યોને વાંદે છે. ગૌતમ ! વિદ્યાચારણની આટલી તીર્છી ગતિ છે, આટલો તીર્છી ગતિનો વિષય છે.

ભગવન્ ! વિદ્યાચારણની ઉર્ધ્વગતિ કેટલી છે ? ઉર્ધ્વ ગતિનો વિષય કેટલો છે ? ગૌતમ ! તે અહીંથી એક ઉત્પાત વડે નંદનવનમાં સમવસરણ કરે છે, ત્યાં ચૈત્યોની વંદના કરે છે, ત્યાંથી બીજા ઉત્પાત વડે પંડકવનમાં જાય છે. જઈને પંડકવનમાં ચૈત્યોની વંદના કરે છે. ત્યાં પાછો ફરી એક ઉત્પાતમાં. અહીં આવે છે, અહીં આવીને અહીં ચૈત્યોની વંદના કરે છે. હે ગૌતમ ! વિદ્યાચારણની આટલી ઉર્ધ્વગતિ છે, આટલો ઉર્ધ્વગતિનો વિષય છે.

તે તે સ્થાનોની આલોચના, પ્રતિક્રમણ કર્યા વિના કાળ કરે તો તેને આરાધના નથી, જો તે તે સ્થાનોની આલોચના પ્રતિક્રમણ કરીને કાળ કરે તો તેને આરાધના છે.

૮૦૨. ભગવન્ ! કયા કારણે જંધાચારણ, જંધાચારણ કહેવાય છે ? ગૌતમ ! તેને નિરંતર અક્રમ-અક્રમના તપોકર્મ વડે આત્માને ભાવિત કરતા જંધાચારણલબ્ધિ નામે લબ્ધિ સમુત્પન્ન થાય છે, તે કારણથી.

ભગવન્ ! જંધાચારણની કેવી શીઘ્રગતિ છે ? કેવો શીઘ્ર ગતિવિષય છે ? ગૌતમ ! આ જંબૂદ્વીપમાં એ પ્રમાણે જેમ વિદ્યાચારણમાં કહ્યું તેમ જાણવું. વિશેષ એ કે - તે ૨૧ વખત ચક્કર લગાવીને શીઘ્ર પાછો આવે છે. હે ગૌતમ ! જંધાચારણની તેવી શીઘ્રગતિ છે, તેટલો શીઘ્રગતિવિષય છે. બાકી પૂર્વવત્.

ભગવન્ ! જંધાચારણની તીર્છી ગતિનો વિષય કેટલો છે ? ગૌતમ ! તે અહીંથી એક ઉત્પાદ વડે રૂચકવર દ્વીપે સમવસરણ કરે છે. કરીને ત્યાં ચૈત્યોની વંદના કરે છે. વાંદીને ત્યાંથી પાછો વળતા બીજા ઉત્પાત વડે નંદીશ્વર દ્વીપે સમવસરણ કરે છે. કરીને ત્યાં ચૈત્યોની વંદના કરે છે. વાંદીને એક ઉત્પાત વડે. શીઘ્ર અહીં પાછો ફરે છે. અહીં આવીને અહીંના ચૈત્યોની વંદના કરે છે. જંધાચારણનો હે ગૌતમ ! આટલો તીર્છી ગતિનો વિષય છે.

ભગવન્ ! જંધાચારણનો ઉર્ધ્વગતિ વિષય કેટલો છે ? ગૌતમ ! તે અહીંથી એક ઉત્પાત વડે પંડકવનમાં સમોસરણ કરે છે. કરીને ત્યાં ચૈત્યોની વંદના કરે છે. વાંદીને ત્યાંથી પાછા આવતા બીજા ઉત્પાત વડે નંદનવન સમોસરણ કરે છે. કરીને નંદનવનમાં ત્યાં ચૈત્યોની વંદના કરે છે. કરીને ત્યાંથી એક ઉત્પાત વડે. અહીં આવે છે, અહીં આવીને અહીંના ચૈત્યોની વંદના કરે છે. હે ગૌતમ ! જંધાચારણનો ઉર્ધ્વગતિ વિષય આટલો છે.

તે તે સ્થાનની આલોચના પ્રતિક્રમણ કર્યા વિના કાળ કરે તો તેને આરાધના નથી, તે તે સ્થાનની આલોચના પ્રતિક્રમણ કરીને કાળ કરે તો તેને આરાધના છે. ભગવન્ ! તે એમ જ છે. તે એમ જ છે. ચાવત્ વિચરે છે.

શતક-૨૦, ઉદ્દેશો-૯નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૨૦, ઉદ્દેશો-૧૦ 'સોપક્રમ'

સૂત્ર-૮૦૩

ભગવન્ ! જીવો શું સોપક્રમાયુષ્ છે કે નિરુપક્રમાયુષ્ ? ગૌતમ ! જીવો સોપક્રમાયુષ્ પાણ છે, નિરુપક્રમાયુષ્ પાણ છે.

નૈરયિકો વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! નૈરયિકો સોપક્રમાયુષ્ નથી, નિરુપક્રમાયુષ્ છે. એ પ્રમાણે યાવત્ સ્તનિત-કુમારો સુધી કહેવું. પૃથ્વીકાયિકોને 'જીવ' સમાન કહેવા. એ પ્રમાણે મનુષ્યો સુધી કહેવું. વ્યંતર, જ્યોતિષ્ક, વૈમાનિકોને નૈરયિકોની સમાન કહેવા.

સૂત્ર-૮૦૪

ભગવન્ ! નૈરયિકો, શું આત્મોપક્રમથી ઉપજે છે, કે પરોપક્રમથી ઉપજે છે કે નિરુપક્રમથી ઉપજે છે ? ગૌતમ ! આત્મોપક્રમથી પાણ ઉપજે, પરોપક્રમથી પાણ ઉપજે, નિરુપક્રમથી પાણ ઉપજે. એ પ્રમાણે વૈમાનિક સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! નૈરયિકો શું આત્મોપક્રમથી ઉદ્ધર્તે, પરોપક્રમથી ઉદ્ધર્તે કે નિરુપક્રમથી ઉદ્ધર્તે ? ગૌતમ ! તેઓ આત્મોપક્રમથી ન ઉદ્ધર્તે, પરોપક્રમથી ન ઉદ્ધર્તે, પાણ નિરુપક્રમથી ઉદ્ધર્તે. એ પ્રમાણે સ્તનિતકુમાર સુધી કહેવું.

પૃથ્વીકાયિકો યાવત્ મનુષ્યો ત્રણે રીતે ઉદ્ધર્તે, બાકીના નૈરયિક સમાન કહેવા. માત્ર જ્યોતિષ્ક, વૈમાનિક દેવોના ઉદ્ધર્તનને સ્થાને રચ્યવે છે એમ કહેવું.

ભગવન્ ! નૈરયિકો આત્મત્રુદ્ધિથી ઉપજે કે પરત્રુદ્ધિથી ઉપજે ? ગૌતમ ! આત્મત્રુદ્ધિથી ઉપજે, પરત્રુદ્ધિથી નહીં. એમ વૈમાનિક સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! નૈરયિકો આત્મત્રુદ્ધિથી ઉદ્ધર્તે, પરત્રુદ્ધિથી ઉદ્ધર્તે ? ગૌતમ ! આત્મત્રુદ્ધિથી ઉદ્ધર્તે, પરત્રુદ્ધિથી નહીં. એ રીતે વૈમાનિક સુધી કહેવું. વિશેષ એ કે - જ્યોતિષ્ક, વૈમાનિક રચ્યવે છે તેમ કહેવું.

ભગવન્ ! નૈરયિક શું આત્મકર્મથી ઉપજે કે પરકર્મથી ઉપજે ? ગૌતમ ! આત્મકર્મથી ઉપજે છે, પરકર્મથી નહીં. એ રીતે વૈમાનિક સુધી કહેવું. એમ ઉદ્ધર્તના કહેવી.

ભગવન્ ! નૈરયિક આત્મપ્રયોગથી ઉપજે, પરપ્રયોગથી ઉપજે ? ગૌતમ ! આત્મપ્રયોગથી ઉપજે પરપ્રયોગથી નહીં. એ રીતે વૈમાનિક સુધી કહેવું. એમ ઉદ્ધર્તના કહેવી.

સૂત્ર-૮૦૫

ભગવન્ ! નૈરયિક કતિસંચિત છે, અકતિસંચિત છે કે અવક્તવ્ય સંચિત છે ? ગૌતમ ! નૈરયિકો કતિસંચિત પાણ છે, અકતિસંચિત પાણ છે, અવક્તવ્યસંચિત પાણ છે. ભગવન્ ! એમ કેમ કહો છો ?

ગૌતમ ! જે નૈરયિક સંખ્યાત પ્રવેશ વડે પ્રવેશે છે, તેઓ કતિસંચિત છે. જે નૈરયિક અસંખ્યાત પ્રવેશ વડે પ્રવેશે છે, તે નૈરયિક અકતિસંચિત છે. જે નૈરયિક એક-એક પ્રવેશ વડે પ્રવેશે છે, તે નૈરયિક અવક્તવ્યસંચિત છે. તે કારણથી હે ગૌતમ ! યાવત્ અવક્તવ્યસંચિત પાણ છે. સ્તનિતકુમાર સુધી આ પ્રમાણે કહેવું.

પૃથ્વીકાયિકની પૃચ્છા. ગૌતમ ! પૃથ્વીકાયિક કતિસંચિત નથી, અકતિસંચિત છે, અવક્તવ્યસંચિત નથી. એમ કેમ કહ્યું ? યાવત્ અવક્તવ્યસંચિત નથી ? ગૌતમ ! પૃથ્વીકાયિક અસંખ્યાત પ્રવેશ વડે પ્રવેશે છે. તેથી આમ કહ્યું છે. એ પ્રમાણે વનસ્પતિકાયિક સુધી કહેવું. બેઠબિંદ્યોથી વૈમાનિકને નૈરયિકવત્ જાણવા.

સિદ્ધોની પૃચ્છા. ગૌતમ ! સિદ્ધો કતિસંચિત છે, અકતિસંચિત નથી, અવક્તવ્યસંચિત પાણ છે. ભગવન્ ! એમ કેમ કહ્યું ? ગૌતમ ! જે સિદ્ધો સંખ્યાતા પ્રવેશ વડે પ્રવેશે છે, તેઓ કતિસંચિત છે, જેઓ એક-એક પ્રવેશ વડે પ્રવેશે છે, તેઓ અવક્તવ્યસંચિત છે. તેથી આ પ્રમાણે કહ્યું.

ભગવન્ ! આ કતિસંચિત, અકતિસંચિત, અવક્તવ્યસંચિત નૈરયિકોમાં કોણ કોનાથી અલ્પ, બહુ, તુલ્ય કે વિશેષાધિક છે ? ગૌતમ ! સૌથી થોડા નૈરયિક અવક્તવ્યસંચિત છે, કતિસંચિત સંખ્યાતગણા, અકતિસંચિત

અસંખ્યાતગુણા. એ રીતે એકેન્દ્રિયોને વર્ણને યાવત્ વૈમાનિક સુધી અલ્પબહુત્વ કહેવું. એકેન્દ્રિયોમાં અલ્પબહુત્વ નથી તેમ જાણવું.

ભગવન્ ! સિદ્ધોમાં કતિસંચિત, અકતિસંચિત, અવકતવ્યસંચિતોમાં કોણ કોનાથી યાવત્ વિશેષાધિક છે ? ગૌતમ ! સૌથી થોડા સિદ્ધો કતિસંચિત છે, અવકતવ્યસંચિત સિદ્ધો સંખ્યાતગુણા છે. સિદ્ધો અકતિસંચિત ન હોય.

ભગવન્ ! નૈરયિકો શું ષટ્કસમર્જિત છે ? નોષટ્કસમર્જિત છે ? ષટ્ક અને નોષટ્કથી સમર્જિત છે ? અનેક-ષટ્ક સમર્જિત છે ? અનેકષટ્ક અને નોષટ્ક વડે સમર્જિત છે ? ગૌતમ ! નૈરયિકો ષટ્ક સમર્જિત છે, નોષટ્ક સમર્જિત છે, ષટ્ક અને નોષટ્કથી પણ સમર્જિત છે. અનેક ષટ્કોથી પણ સમર્જિત છે અને ષટ્ક-નોષટ્કથી સમર્જિત છે.

ભગવન્ ! એમ કેમ કહ્યું ? ગૌતમ ! જે નૈરયિકો ષટ્ક પ્રવેશથી પ્રવેશે છે, તે નૈરયિકો ષટ્ક સમર્જિત છે. જે નૈરયિકો જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ વડે ઉત્કૃષ્ટથી પાંચ વડે પ્રવેશે છે તેઓ નોષટ્ક સમર્જિત છે. જે નૈરયિકો એક ષટ્ક વડે અને બીજા જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ પ્રવેશથી અને ઉત્કૃષ્ટથી પાંચ પ્રવેશ વડે પ્રવેશે છે, તેઓ ષટ્ક વડે અને નોષટ્ક વડે સમર્જિત છે. જે નૈરયિકો અનેકષટ્ક પ્રવેશ વડે પ્રવેશે છે તેઓ અનેકષટ્ક સમર્જિત છે. જે નૈરયિકો અનેક ષટ્ક વડે અને બીજા જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચ પ્રવેશ વડે પ્રવેશે છે, તેઓ અનેક ષટ્કો અને નોષટ્ક વડે સમર્જિત છે. તેથી પૂર્વવત્ યાવત્ કહ્યું. એ પ્રમાણે યાવત્ સ્તનિતકુમારો છે.

પૃથ્વીકાયિકની પૃચ્છા. ગૌતમ ! ષટ્ક સમર્જિત નથી, નોષટ્ક સમર્જિત નથી, એક નોષટ્ક વડે સમર્જિત નથી, પણ અનેક ષટ્કો વડે સમર્જિત છે. અનેક ષટ્કો અને નોષટ્કો વડે સમર્જિત છે. ભગવન્ ! એમ કેમ કહ્યું ?

ગૌતમ ! જે પૃથ્વીકાયિકો અનેક ષટ્કો પ્રવેશનક વડે પ્રવેશે છે, તે પૃથ્વીકાયિકો ષટ્કો વડે સમર્જિત છે. જે પૃથ્વીકાયિકો અનેક ષટ્કો વડે અને બીજા જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટથી પાંચ પ્રવેશનકો વડે પ્રવેશે છે, તે પૃથ્વીકાયિકો અનેક ષટ્કો અને નોષટ્કો વડે સમર્જિત છે. તેથી એમ કહ્યું છે. એ પ્રમાણે યાવત્ વનસ્પતિકાયિકો સુધી જાણવું. બેઘન્દ્રિયો યાવત્ વૈમાનિકોને પૂર્વવત્ જાણવા. સિદ્ધો નૈરયિકવત્.

ભગવન્ ! આ નૈરયિકોમાં ષટ્ક સમર્જિત, નોષટ્ક સમર્જિત, ષટ્ક અને નોષટ્ક વડે સમર્જિત, અનેક ષટ્કોથી સમર્જિત, અનેક ષટ્કો અને નોષટ્ક વડે સમર્જિતમાં કોણ કોનાથી યાવત્ વિશેષાધિક છે ?

ગૌતમ ! સૌથી થોડા નૈરયિક ષટ્ક સમર્જિત છે, નોષટ્ક સમર્જિત સંખ્યાતગુણા, ષટ્ક અને નોષટ્કથી સમર્જિત સંખ્યાતગુણા, અનેક ષટ્કોથી સમર્જિત અસંખ્યાતગુણા, અનેક ષટ્કો અને નોષટ્કથી સમર્જિત સંખ્યાતગુણા છે. આ પ્રમાણે સ્તનિતકુમાર સુધી જાણવું.

ભગવન્ ! આ પૃથ્વીકાયિકોમાં ષટ્ક વડે સમર્જિત, અનેક ષટ્કો અને નોષટ્ક વડે સમર્જિતમાં કોણ કોનાથી યાવત્ વિશેષાધિક છે ? ગૌતમ ! સૌથી થોડા પૃથ્વીકાયિક અનેક ષટ્કોથી સમર્જિત છે. અનેક ષટ્કો અને નોષટ્ક વડે સમર્જિત સંખ્યાતગુણા છે. એ રીતે યાવત્ વનસ્પતિકાયિક. બેઘન્દ્રિયો યાવત્ વૈમાનિકોને નૈરયિકોવત્ સમજવા.

ભગવન્ ! આ સિદ્ધોમાં ષટ્ક સમર્જિત, નોષટ્ક સમર્જિત યાવત્ અનેક ષટ્કો અને નોષટ્ક સમર્જિતમાં કોણ કોનાથી યાવત્ વિશેષાધિક છે ?

ગૌતમ ! સૌથી થોડા સિદ્ધો અનેક ષટ્કો અને નોષટ્ક વડે સમર્જિત છે, ષટ્કો વડે સમર્જિત સંખ્યાતગુણા છે. ષટ્કો અને નોષટ્ક વડે સમર્જિત સંખ્યાતગુણા, ષટ્ક સમર્જિત સંખ્યાતગુણા, નોષટ્ક સમર્જિત સંખ્યાતગુણા.

ભગવન્ ! નૈરયિક જીવો શું દ્વાદશ સમર્જિત છે ? નોદ્વાદશ સમર્જિત છે ? દ્વાદશ અને નોદ્વાદશ વડે સમર્જિત છે ? દ્વાદશો વડે સમર્જિત છે ? દ્વાદશો અને નોદ્વાદશ વડે સમર્જિત છે ? ગૌતમ ! નૈરયિકો દ્વાદશ સમર્જિત પણ છે યાવત્ દ્વાદશો વડે પણ સમર્જિત છે. ભગવન્ ! એમ કેમ કહ્યું ?

ગૌતમ ! જે નૈરયિકો દ્વાદશ પ્રવેશ વડે પ્રવેશે છે તે નૈરયિકો દ્વાદશ સમર્જિત છે. જે નૈરયિકો જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ, ઉત્કૃષ્ટથી અગિયાર પ્રવેશનક વડે પ્રવેશે છે, તે નૈરયિકો નોદ્વાદશ સમર્જિત છે. જે નૈરયિકો દ્વાદશ અને

બીજા જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ અગિયાર પ્રવેશનકથી પ્રવેશે છે તે નૈરયિકો દ્વાદશ-નોદ્વાદશથી સમર્જિત છે. જે નૈરયિકો અનેક દ્વાદશ પ્રવેશનકથી પ્રવેશે છે, તે નૈરયિક દ્વાદશો વડે સમર્જિત છે. જે નૈરયિકો અનેક દ્વાદશો વડે અને બીજા જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ વડે અને ઉત્કૃષ્ટ અગિયાર પ્રવેશન વડે પ્રવેશે છે, તે દ્વાદશો અને નોદ્વાદશ વડે સમર્જિત છે. તેથી પૂર્વવત્ કહ્યું છે. એ પ્રમાણે સ્તનિતકુમાર સુધી જાણવું.

પૃથ્વીકાયિકોની પૃચ્છા ? ગૌતમ ! પૃથ્વીકાયિકો દ્વાદશ સમર્જિત નથી, નોદ્વાદશ સમર્જિત નથી, દ્વાદશ અને નોદ્વાદશ સમર્જિત નથી. પણ દ્વાદશો વડે સમર્જિત છે. દ્વાદશો અને નોદ્વાદશ વડે પણ સમર્જિત છે.

એમ કયા કારણે કહો છો? ગૌતમ ! જે પૃથ્વીકાયિક અનેક દ્વાદશો પ્રવેશનકથી પ્રવેશે છે, તેઓ અનેક દ્વાદશો વડે સમર્જિત છે. જે પૃથ્વીકાયિકો અનેક દ્વાદશો વડે અને બીજા જઘન્ય એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ અગિયાર વડે પ્રવેશે છે, તેઓ દ્વાદશો નોદ્વાદશ વડે સમર્જિત છે. તેથી યાવત્ એમ કહ્યું. એ રીતે યાવત્ વનસ્પતિકાયિક.

બેઘન્દ્રિયો યાવત્ સિદ્ધો, નૈરયિકવત્ છે. ભગવન્ ! આ નૈરયિકોમાં દ્વાદશ સમર્જિત ૦ બધે અલ્પબહુત્વ ષટ્ક સમર્જિતવત્ કહેવું. માત્ર દ્વાદશનો અભિલાપ કહેવો.

ભગવન્ ! નૈરયિકો શું ચોર્યાશી સમર્જિત છે ?, નોચોર્યાશી સમર્જિત છે ?, ચોર્યાશી અને નોચોર્યાશી સમર્જિત છે ? અનેક ચોર્યાશી વડે સમર્જિત છે ? અનેક ચોર્યાશી અને નોચોર્યાશી સમર્જિત છે ? ગૌતમ ! નૈરયિકો ઉક્ત પાંચે વિકલ્પો સમર્જિત છે. એમ કેમ કહ્યું ? ગૌતમ ! જે નૈરયિકો ૮૪ પ્રવેશનકથી પ્રવેશે છે, તે ચોર્યાશી સમર્જિત, જેઓ જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટથી ૮૩ પ્રવેશનક વડે પ્રવેશે છે, તે નોચોર્યાશી સમર્જિત. જે નૈરયિકો ઉક્ત બંને રીતે પ્રવેશે છે, તે ચોર્યાશી-નોચોર્યાશી સમર્જિત છે.

જે નૈરયિકો અનેક ૮૪-પ્રવેશનકથી પ્રવેશે છે તે અનેક ચોર્યાશી સમર્જિત. જે નૈરયિકો ઉક્ત ચોથા અને બીજા ભંગ વડે પ્રવેશે તે અનેકચોર્યાશી-નોચોર્યાશી સમર્જિત છે. તેથી પૂર્વવત્ કહ્યું. એ પ્રમાણે યાવત્ સ્તનિતકુમાર

પૃથ્વીકાયિકો પૂર્વવત્ છેલ્લા બે ભંગ વડે છે. માત્ર આલાવામાં ચોર્યાશી ભંગ કહેવા. એ રીતે વનસ્પતિકાયિક સુધી કહેવું. બેઘન્દ્રિય યાવત્ વૈમાનિકો, નૈરયિકવત્ જાણવા.

સિદ્ધોની પૃચ્છા. ગૌતમ ! સિદ્ધો ચોર્યાશી સમર્જિત છે, નોચોર્યાશી સમર્જિત પણ છે, ચોર્યાશી અને નોચોર્યાશી સમર્જિત પણ છે. પરંતુ સિદ્ધોમાં છેલ્લા બે ભંગ ન કહેવા. ભગવન્ ! એમ કેમ કહ્યું ?

ગૌતમ ! જે સિદ્ધો ૮૪ પ્રવેશનક વડે પ્રવેશે છે, તેઓ ચોર્યાશી સમર્જિત છે. જે સિદ્ધો જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટથી ૮૩-પ્રવેશનક વડે પ્રવેશે છે, તેઓ નોચોર્યાશી સમર્જિત છે. જે સિદ્ધો ઉક્ત બંને ભંગ વડે પ્રવેશે છે, તેઓ ચોર્યાશી અને નોચોર્યાશી સમર્જિત છે. તેથી કહ્યું કે યાવત્ સમર્જિત છે.

ભગવન્ ! આ નૈરયિકોમાં ચોર્યાશી સમર્જિત, નોચોર્યાશી સમર્જિત ૦ બધું અલ્પબહુત્વ ષટ્કસમર્જિતવત્ કહેવું યાવત્ વૈમાનિક. માત્ર આલાવામાં ૮૪ કહેવું.

ભગવન્ ! આ સિદ્ધોમાં ચોર્યાશી સમર્જિત, નોચોર્યાશી સમર્જિત, ચોર્યાશી સમર્જિતમાં કોણ કોનાથી યાવત્ વિશેષાધિક છે ? ગૌતમ ! સૌથી થોડા સિદ્ધો ચોર્યાશી-નોચોર્યાશીથી સમર્જિત છે, ચોર્યાશી સમર્જિત અનંતગુણ છે, નોચોર્યાશી સમર્જિત અનંતગુણ છે. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, યાવત્ વિચરે છે.

શતક-૨૦, ઉદ્દેશ-૧૦નો ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૨૦ નો મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૨૧

સૂત્ર-૮૦૬

શાલિ, કલાય, અળસી, વાંસ, ઈક્ષુ, દર્ભ, અભ્ર, તુલસી એ રીતે શતક-૨૧ના આઠ વર્ગ છે, પ્રત્યેકના ૧૦ ઉદ્દેશાઓ છે, એ રીતે કુલ ૮૦ ઉદ્દેશ છે, જે આ એક ગાથા દ્વારા જણાવેલ છે.

વર્ગ-૧, ઉદ્દેશો-૧

સૂત્ર-૮૦૭

રાજગૃહ નગરમાં યાવત્ આમ પૂછ્યું - ભગવન્ ! શાલી, વ્રીહી, ઘઉં, જવ, જવજવ આ ધાન્યોના જીવો ભગવન્ ! મૂળરૂપે ઉત્પન્ન થાય, ભગવન્ ? તે જીવો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? શું નૈરયિકથી કે તિર્યચ, મનુષ્ય, વથી ? વ્યુત્ક્રાંતિ પદમાં કહ્યા મુજબ ઉત્પાદ કહેવો. વિશેષ એ કે - દેવનું વર્જન કરવું.

ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉપજે ? ગૌતમ ! જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ. ઉત્કૃષ્ટથી સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા ઉપજે. આ જીવોનો અપહાર ઉત્પલ ઉદ્દેશ માફક કહેવો.

ભગવન્ ! આ જીવોના શરીરની અવગાહના કેટલી મોટી છે ? ગૌતમ ! જઘન્યથી અંગુલનો અસંખ્યાત ભાગ, ઉત્કૃષ્ટથી ધનુષ પૃથક્ત્વ. ભગવન્ ! તે જીવો જ્ઞાનાવરણીય કર્મના બંધક છે કે અબંધક ? જેમ ઉત્પલ ઉદ્દેશમાં કહ્યું તેમ કહેવું. એ પ્રમાણે વેદન, ઉદય અને ઉદીરણા પણ કહેવા. ભગવન્ ! તે જીવો શું કૃષ્ણલેશ્યી છે, નીલલેશ્યી છે કે કાપોત-લેશ્યી ? ૨૬ અંગો કહેવા. દષ્ટિ યાવત્ ઉત્પલ ઉદ્દેશવત્ કહેવા.

ભગવન્ ! તે શાલી, વ્રીહી, ઘઉં, ચવ, ચવકના મૂળના જીવો કેટલો કાળ રહે છે ? ગૌતમ ! જઘન્ય અંતર્મૂર્ત. ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાતકાળ.

ભગવન્ ! તે શાલી, વ્રીહી, ઘઉં, જવ, જવકના મૂળના જીવો પૃથ્વીજીવમાં ઉત્પન્ન થઈ ફરી શાલી આદિ રૂપે કેટલો કાળ રહે ? કેટલો કાળ ગતિ-આગતિ કરે ? ઉત્પલ ઉદ્દેશ મુજબ કહેવું.

એ પ્રમાણે આ આલાવાથી યાવત્ મનુષ્ય જીવ સુધી કહેવું. આહાર ઉત્પલ ઉદ્દેશવત્ કહેવો. સ્થિતિ જઘન્ય અંતર્મૂર્ત. ઉત્કૃષ્ટે વર્ષ પૃથક્ત્વ. સમુદ્ધાત સમવહત, ઉત્પલ ઉદ્દેશકવત્ કહેવા.

ભગવન્ ! શું સર્વ પ્રાણ યાવત્ સર્વ સત્ત્વ શાલી, વ્રીહી યાવત્ જવ, જવકના મૂળ જીવપણે પૂર્વે ઉત્પન્ન થયા છે ? હા, ગૌતમ ! અનેકવાર અથવા અનંતવાર ઉત્પન્ન થયા છે.

ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે.

શતક-૨૧, વર્ગ-૧, ઉદ્દેશો-૨ થી ૧૦

સૂત્ર-૮૦૮

ભગવન્ ! શાલી, વ્રીહી યાવત્ જવજવ, આ ધાન્યોના જીવો કંદપણે ઉત્પન્ન થાય તો હે ભગવન્ ! તે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય ? અહીં 'કંદ' અધિકારમાં 'મૂળ' ઉદ્દેશો સંપૂર્ણ કહેવો. યાવત્ અનેકવાર અથવા અનંતવાર પૂર્વે ઉત્પન્ન થયેલ છે. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે.

સૂત્ર-૮૦૯

એ પ્રમાણે રક્ંધનો ઉદ્દેશો પણ જાણવો.

સૂત્ર-૮૧૦

એ પ્રમાણે ત્વચા/છાલનો ઉદ્દેશો પણ કહેવો.

સૂત્ર-૮૧૧

શાલ/શાખાનો ઉદ્દેશો પણ કહેવો.

સૂત્ર-૮૧૨

પ્રવાલ / કુંપણનો ઉદ્દેશો પણ કહેવો.

સૂત્ર-૮૧૩

પત્ર/પાંદડાનો ઉદ્દેશો પણ કહેવો.

આ સાતે ૨ થી ૭ ઉદ્દેશા સંપૂર્ણ 'મૂલ'ની જેમ જાણવા.

સૂત્ર-૮૧૪

એ પ્રમાણે પુષ્પનો ઉદ્દેશો પણ કહેવો. વિશેષ એ કે - દેવો ઉપજે છે. ઉત્પલોદ્દેશ માફક ચાર લેશ્યા અને ૮૦ ભંગ કહેવા, અવગાહના જઘન્યથી અંગુલનો અસંખ્યાતમા ભાગ, ઉત્કૃષ્ટથી અંગુલ પૃથક્ત્વ - x -

પુષ્પની માફક ફળનો ઉદ્દેશો પણ સંપૂર્ણ કહેવો.

એ પ્રમાણે બીજનો ઉદ્દેશો પણ. આ દશ ઉદ્દેશા છે.

શતક-૨૧, વર્ગ-૨, ઉદ્દેશો-૧ થી ૧૦

સૂત્ર-૮૧૫

ભગવન્ ! કલાય, મસૂર, તલ, મગ, અડદ, વાલ, કળથી, આલિસંદક, સટિન, પલિમંથક/ચણા આ ધાન્યોના મૂળ રૂપે જે જીવ ઉત્પન્ન થાય, તે ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? એ પ્રમાણે મૂલાદિ દસ ઉદ્દેશા 'શાલિ' માફક કહેવા.

શતક-૨૧, વર્ગ-૩ થી ૮

સૂત્ર-૮૧૬ થી ૮૨૧

૩/૮૧૬. ભગવન્ ! અલસી, કુસુંભ, કોદરા, કાંગ, રાળ, તુવેર, કોદૂસા, સણ, સરસવ, મૂલકબીજ આના જીવો જે મૂળરૂપે ઉત્પન્ન થાય છે, તે હે ભગવન્ ! ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે? એ પ્રમાણે અહીં પણ મૂલાદિ દશ ઉદ્દેશા 'શાલિ' માફક સંપૂર્ણ તેમજ કહેવા.

૪/૮૧૭. ભગવન્ ! વાંસ, વેણુ, કનક, કર્કાવંશ, ચારુ વંશ, દંડા, કુડા, વિમા, કંડા, વેણુકા, કલ્યાણી, આના જીવો જે મૂળરૂપે ઉત્પન્ન થાય છે, આના પણ મૂલાદિ દશ ઉદ્દેશા 'શાલિ' માફક કહેવા. માત્ર દેવો કોઈપણ સ્થાનમાં ઉપજતા નથી. સર્વત્ર ત્રણ લેશ્યા, ૨૬ ભંગ કહેવા.

૫/૮૧૮. ભગવન્ ! ઈશુ, ઈશુવાટિકા, વીરણ, ઈક્કડ, ભભાસ, સૂંઠ, શત્ત, વેત્ર, તિમિર, સતબોરગ, નલ આના જીવો મૂળરૂપે ઉપજે તો - જેમ વાંસનો વર્ગ ૪. કહ્યો, તેમ આના પણ મૂલાદિ દશ ઉદ્દેશા કહેવા. માત્ર 'સ્કંધ' ઉદ્દેશામાં દેવો ઉપજે છે, લેશ્યા ચાર છે, બાકી પૂર્વવત્.

૬/૮૧૯. ભગવન્ ! સેડિય, ભંડિય, કોંતિય, દર્ભ, કુશ, પર્વક, પોદઈલ, અર્જુન, આષાઢક, રોહિતક, મુતઅ, ખીર, ભુસ, એરંડ, કુરુકુંદ, કરકર, સૂંઠ, વિભંગુ, મધુરયણ, થુરગ, શિલ્પિક, સુંકલીતૃણ આના જે જીવો મૂળપણે ઉત્પન્ન થાય, અહીં પણ 'વંશ'ની માફક દશે ઉદ્દેશા સંપૂર્ણ કહેવા.

૭/૮૨૦. ભગવન્ ! અભ્રૂહ, વાયાણ, હરીતક, તંદુલેચ્ચક, તૃણ, વત્થુલ, ચોરક, માર્જણક, પાઈ, ચિદ્ધિ, પાલક, દગપ્પિલી, દર્વી, સ્વસ્તિક, શાકમંડુકી, મૂલક, સર્ષપ, અંબલશાક, જીવંતક આના જીવો મૂળરૂપે એ પ્રમાણે 'વંશ' માફક દશ ઉદ્દેશા કહેવા.

૮/૮૨૧. ભગવન્ ! તુલસી, કૃષ્ણદળ, ફણેજા, અજ્ઞા, ચૂંચણા, ચોરા, જીરા, દમણા, મરચા, ઇંદીવર, શતપુષ્પ આના જીવો જે મૂળપણે ઉત્પન્ન થાય એ આના પણ દશ ઉદ્દેશા 'વંશ' માફક કહેવા. આ રીતે ૮ વર્ગના ૮૦ ઉદ્દેશા થાય

શતક-૨૧ નો મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૨૨

સૂત્ર-૮૨૨

એક ગાથા દ્વારા આ શતક-૨૨ ના છ વર્ગોના નામ કહે છે- તાલ, એકાસ્થિત, બહુબીજક, ગુચ્છ, ગુલ્મ, વક્ષી આ છ વર્ગમાં પ્રત્યેકના દશ ઉદ્દેશકો અર્થાત્ ૬૦-ઉદ્દેશા છે.

વર્ગ-૧, ઉદ્દેશો-૧ થી ૧૦

સૂત્ર-૮૨૩

રાજગૃહ નગરમાં યાવત્ ગૌતમસ્વામીએ આમ કહ્યું - ભગવન્ ! તાલ, તમાલ, તક્કલિ, તેતલિ, શાલ, સરલ, સારગદ્ધ યાવત્ કેતકી, કદલી, ચર્મરૂક્ષ, ગુંદવૃક્ષ, હિંગુવૃક્ષ, લવંગવૃક્ષ, પૂગફલ, ખજૂર, નારિયેલ આ બધાના મૂળરૂપે જે જીવ ઉત્પન્ન થાય, તે ભગવન્ ! ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય ? એ પ્રમાણે અહીં પણ મૂલાદિ દશ ઉદ્દેશકો 'શાલિ' માફક કહેવા. વિશેષ એ કે - આ મૂળ, કંદ, સ્કંધ, ત્વચા અને શાખા આ પાંચમા દેવો ઉત્પન્ન થતા નથી.

લેશ્યા ત્રણ, સ્થિતિ જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટથી ૧૦,૦૦૦ વર્ષ, પછીના પાંચમા દેવો ઉત્પન્ન થાય છે. લેશ્યા ચાર. સ્થિતિ જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટથી વર્ષ પૃથક્ત્વ, અવગાહના મૂળ અને કંદમાં ધનુષ્પૃથક્ત્વ, પુષ્પમાં હસ્ત પૃથક્ત્વ, ફળ-બીજમાં અંગુલ પૃથક્ત્વ, બધાની જઘન્યથી અંગુલના અસંખ્યાતમાં ભાગે છે, બાકી 'શાલિ' માફક. એ રીતે આ દશ ઉદ્દેશાઓ છે.

વર્ગ-૨, ઉદ્દેશો-૧ થી ૧૦

સૂત્ર-૮૨૪

ભગવન્ ! લીમડો, આંબો, જાંબુ, કોશંબ, તાલ, અંકોદ્ધ, પીલુ, સેલુ, સદ્ધકી, મોચકી, માલુક, બકુલ, પલાશ, કરંજ, પુત્રજીવક, અરિષ્ટ, બહેડા, હરિતક, ભદ્રાય, ઉંબરીય, ક્ષીરણી, ધાતકી, પ્રિયાલ, પૂતિક, નિવાગ, સેણક, પાસીય, શીશમ, અતસી, પુત્રાગ, નાગવૃક્ષ, શ્રીપર્ણી, અશોક આ બધાના જે જીવો મૂળરૂપે ઉત્પન્ન થાય એ પ્રમાણે મૂલાદી દશ ઉદ્દેશકો સંપૂર્ણ 'તાલવર્ગ'ની માફક કહેવા.

વર્ગ-૩, ઉદ્દેશો-૧ થી ૧૦

સૂત્ર-૮૨૫

ભગવન્ ! અગસ્તિક, તિંદુક, બોર, કપિટ્ઠ, અંબાડક, માતૃલિંગ, નિલ્વ, આમલક, ફાસ, દાડિમ, અશ્વત્થ, ઉંબર, વડ, ન્યત્રોદ્ધ, નંદીવૃક્ષ, પિપ્પલ, સતર, પ્લક્ષવૃક્ષ, કાકોદુંબરી, કુસ્તુંબરી, દેવદાલિ, તિલક, લકુચ, છત્રોદ્ધ, શિરીષ, સમવર્ણ, દધિપર્ણ, લોદ્ધક, ધવચંદન, અર્જુન, નીપ, કુટજ, કદંબ આ બધાના મૂળરૂપે જે જીવ ઉત્પન્ન થાય છે, તે ભગવન્ ! એ પ્રમાણે 'મૂલ' આદિ દશ ઉદ્દેશા 'તાલ વર્ગ' સમાન બીજ સુધી જાણવા.

વર્ગ-૪, ઉદ્દેશો-૧ થી ૧૦

સૂત્ર-૮૨૬

ભગવન્ ! વેંગણ, અદ્ધકી, પોંડકી ઇત્યાદિ જેમ પ્રજાપનામાં છે, તેમ ગાથાનુસાર જાણવા યાવત્ ગંજપાટલા, વાસી અંકોદ્ધ, આમાં જે જીવો મૂળરૂપે ઉત્પન્ન થાય છે એ પ્રમાણે અહીં પણ 'મૂલ' આદિ દશ ઉદ્દેશા 'બીજ' પર્યન્ત 'તાલવર્ગ' માફક. વંશવર્ગ માફક કહેવા.

વર્ગ-૫, ઉદ્દેશો-૧ થી ૧૦

સૂત્ર-૮૨૭

ભગવન્ ! સિરિયક, નવમાલિક, કોરંટક, બંધુજીવક, મણોજ્ઞ આદિ પ્રજાપનામાં પહેલા પદમાંની ગાથાનુસાર યાવત્ નલિની, કુંદ, મહાજાતિ સુધી કહેવા. આ જીવો મૂળરૂપે ઉત્પન્ન થાય એ પ્રમાણે અહીં પણ 'મૂલ' આદિ દશ

ઉદ્દેશા 'શાલિ' વર્ગ માફક સંપૂર્ણ કહેવા.

વર્ગ-૬, ઉદ્દેશો-૧ થી ૧૦

સૂત્ર-૮૨૮

ભગવન્ ! પૂસફલિકા, કાર્લિંગી, તુંબી, ત્રપુષી, એલા, વાલુંકી એ પ્રમાણે વધ્ધીવાચક પદો પત્રવણાની ગાથાનુસાર કહેવા. 'તાલવર્ગ' સમાન યાવત્ દધિફોલ્લઈ, કાકલી, સોકલી, અર્કબોદિ આ જે જીવો મૂળરૂપે ઉત્પન્ન થાય૦ આ પ્રમાણે 'મૂળ' આદિ દશ ઉદ્દેશા 'તાલવર્ગ' સમાન કહેવા.' વિશેષ એ કે - ફળ ઉદ્દેશામાં અવગાહના જઘન્યથી અંગુલનો અસંખ્ય ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટથી ધનુષ્પૃથક્ત્વ, સ્થિતિ જઘન્યથી અંતમુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટી વર્ષ પૃથક્ત્વ કહેવી. બાકી પૂર્વવત્.

શતક-૨૨ નો મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૨૩

સૂત્ર-૮૨૯

શ્રી શ્રુતદેવતા ભગવતીને નમસ્કાર. શતક- ૨૩માં આલુક, લોહી, અવક, પાઠા અને માષપર્ણી. આ પ્રમાણે પાંચે વર્ગો છે, તે પ્રત્યેકના દશ-દશ ઉદ્દેશા, એ રીતે ૫૦ ઉદ્દેશાઓ થાય.

વર્ગ-૧, ઉદ્દેશો-૧ થી ૧૦

સૂત્ર-૮૩૦

રાજગૃહ નગરમાં ચાવત્ ગૌતમસ્વામીએ આમ પૂછ્યું - ભગવન્ ! આલુક, મૂલક, શૃંગબેર, હળદર, રુરુ, કંડરિક, જીરુ, ક્ષીરવિરાલિ, કિંકિ, કુંદુ, કૃષ્ણકડસુ, મધુ, પયલઈ, મધુશૃંગી, નિરુહા, સર્પસુગંધા, છિન્નરુહ, બીજરુહ. આમાં જે જીવો મૂળપણે ઉત્પન્ન થાય છે તે પ્રમાણે મૂલાદિ દશ ઉદ્દેશા વંશવર્ગ સમાન કહેવા.

વિશેષ એ કે - પરિમાણ, જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટી સંખ્યાત, અસંખ્યાત કે અનંતા ઉપજે છે. હે ગૌતમ! અપહાર -તે અનંતા સમયમાં પ્રત્યેક સમયે એક-એક જીવ અપહાર કરાતા અનંતી અવસર્પિણી, ઉત્સર્પિણી એટલો કાળ અપહાર કરાતા પણ અપહાર ન થાય. સ્થિતિ જઘન્ય કે ઉત્કૃષ્ટથી અંતર્મુહૂર્ત. બાકી પૂર્વવત્.

વર્ગ-૨ થી ૫, પ્રત્યેકના ૧૦ ઉદ્દેશા.

સૂત્ર-૮૩૧ થી ૮૩૪

૨/૮૩૧. ભગવન્ ! લોહી, નીહૂ, થીહૂ, થીભગ, અશ્વકર્ણી, સિંહકર્ણી, સીઉઢી, મુસુંઢી. આના જીવો 'મૂળ'રૂપે તે પ્રમાણે અહીં પણ દશ ઉદ્દેશા 'આલુવર્ગ' માફક કહેવા. અવગાહના 'તાલવર્ગ' સમાન કહેવી.

૩/૮૩૨. ભગવન્ ! આય, કાય, કુહણા, કુંદુક્ક, ઉત્પેહલિય, સફા, સજઝા, છત્તા, વંશાનિકા, કુમાર આ જીવો મૂળપણે ઉત્પન્ન થાય. એ પ્રમાણે આમાં પણ 'મૂળ' આદિ દશ ઉદ્દેશા 'આલુવર્ગ' માફક સંપૂર્ણ કહેવા. માત્ર અવગાહના 'તાલુવર્ગ' સમાન કહેવી. ભગવન્ ! તે એમ જ છે.

૪/૮૩૩. ભગવન્ ! પાઠા, મૃગવાલુંકી, મધુરરસા, રાજવણી, પદ્મા, મોઢરી, દંતી, ચંડી આ જીવો મૂળપણે તે પ્રમાણે અહીં પણ 'મૂલાદિ' દશ ઉદ્દેશા આલુક વર્ગ સદશ કહેવા. અવગાહના વણીવત્ કહેવી.

૫/૮૩૪. ભગવન્ ! માષપર્ણી, મુદ્ગપર્ણી, જીવક, સરસવ, કરેણુકા, કાકોલી, ક્ષીરકાકોલી, ભંગી, નખી, કૃમિરાશી, ભદ્રમુસ્તા, લાંગલી, પયોદકિર્ણી, પયોદલતા, હરેણુકા, લોહી આ જીવોના 'મૂળ'રૂપે તે પ્રમાણે આમાં દશ ઉદ્દેશા સંપૂર્ણ 'આલુકવર્ગ' સમાન કહેવા.

આ પ્રમાણે પાંચ વર્ગોના ૫૦ ઉદ્દેશો કહેવા. આ બધામાં દેવો ઉત્પન્ન થતા નથી, લેશ્યા ત્રણ છે.

ભગવન્ ! આપ કહો છો, તે એમ જ છે. તે એમ જ છે.

શતક-૨૩ નો મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૨૪

સૂત્ર-૮૩૫, ૮૩૬

૮૩૫. ઉપપાત, પરિમાણ, સંઘયણ, ઉચ્ચત્વ, સંસ્થાન, લેશ્યા, દષ્ટિ, જ્ઞાન, અજ્ઞાન, યોગ, ઉપયોગ.

૮૩૬. સંજ્ઞા, કષાય, ઇન્દ્રિય, સમુદ્ધાત, વેદના, વેદ, આયુ, અધ્યવસાય, અનુબંધ, કાયસંવેધ.

સૂત્ર-૮૩૭

પ્રત્યેક જીવપદમાં જીવોના આ ૨૪ દંડકના ૨૪ ઉદ્દેશા કહેવાશે.

શતક-૨૪, ઉદ્દેશો-૧ ' નૈરયિક'

સૂત્ર-૮૩૮

રાજગૃહમાં ચાવત્ આમ કહ્યું - ભગવન્ ! નૈરયિક જીવ ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ? નૈરયિકથી, તિર્યચ યોનિકથી, મનુષ્યથી કે દેવોથી આવીને ઉપજે છે ? ગૌતમ! નૈરયિક કે દેવથી આવીને ન ઉપજે, પણ તિર્યચયોનિક કે મનુષ્યથી આવીને ઉપજે છે.

જો તિર્યચયોનિકથી આવીને ઉપજે, તો શું એકેન્દ્રિય, બેઇન્દ્રિય, તેઇન્દ્રિય, ચતુરિન્દ્રિય કે પંચેન્દ્રિય તિર્યચથી આવીને ઉપજે ? ગૌતમ! એક-બે-ત્રણ-ચાર ઇન્દ્રિયોમાંથી આવીને ન ઉપજે. પંચેન્દ્રિય તિર્યચથી આવીને ઉપજે.

જો પંચેન્દ્રિય તિર્યચથી આવીને ઉપજે તો શું સંજ્ઞામાંથી કે અસંજ્ઞા પંચેન્દ્રિય તિર્યચમાંથી આવીને ઉપજે? ગૌતમ! બંનેમાંથી ઉપજે. જો અસંજ્ઞા પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકથી આવીને ઉપજે તો શું જલચર-સ્થલચર કે ખેચરથી આવીને ઉપજે ? ગૌતમ! ત્રણોમાંથી ઉપજે. જો જલચર, સ્થલચર, ખેચરથી આવીને ઉપજે તો શું પર્યાપ્તથી કે અપર્યાપ્તથી આવીને ઉપજે? ગૌતમ! પર્યાપ્તથી આવીને ઉપજે, અપર્યાપ્તથી નહીં.

પર્યાપ્ત અસંજ્ઞા પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકમાં હે ભગવન્ ! જે નૈરયિક ઉત્પન્ન થાય તો, ભગવન્ ! કેટલી પૃથ્વીમાં ઉપજે છે ? ગૌતમ ! એક રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં ઉપજે છે. ૧. ભગવન્ ! પર્યાપ્ત અસંજ્ઞા પંચેન્દ્રિય તિર્યચ-યોનિક માંથી રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં નૈરયિકમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય જીવ કેટલા કાળની સ્થિતિમાં ઉપજે ? ગૌતમ ! જઘન્યે ૧૦,૦૦૦ વર્ષ સ્થિતિમાં અને ઉત્કૃષ્ટ પત્ત્યોપમના અસંખ્યાત ભાગ સ્થિતિમાં ઉપજે. ૨. ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયમાં કેટલા ઉપજે? ગૌતમ! જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ. ઉત્કૃષ્ટથી સંખ્યાતા કે અસંખ્યાતા ઉપજે.

૩. ભગવન્ ! તે જીવોના શરીર કયા સંઘયણે હોય છે ? ગૌતમ! સેવાર્ત સંઘયણમાં. ૪. ભગવન્ ! તે જીવોની શરીરાવગાહના કેટલી મોટી છે ? ગૌતમ ! જઘન્યથી અંગુલનો અસંખ્યાત ભાગ, ઉત્કૃષ્ટથી ૧૦૦૦ ચોજન. ૫. ભગવન્ ! તે જીવોના શરીર કયા સંસ્થાને છે ? ગૌતમ! હુંડક સંસ્થાને. ૬. ભગવન્ ! તે જીવોની કેટલી લેશ્યાઓ છે ? ગૌતમ ! ત્રણ - કૃષ્ણ, નીલ, કાપોતલેશ્યા. ૭. ભગવન્ ! તે જીવો સમ્યગ્દષ્ટિ, મિથ્યાદષ્ટિ કે સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ છે ? ગૌતમ! તેઓ સમ્યગ્ દષ્ટિ કે સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ નથી, પણ મિથ્યાદષ્ટિ છે. ૮. ભગવન્ ! તે જીવો જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની ? ગૌતમ ! જ્ઞાની નથી, અજ્ઞાની છે. ૯. નિયમા બે અજ્ઞાની છે - મતિ અજ્ઞાની, શ્રુત અજ્ઞાની.

૧૦. ભગવન્ ! તે જીવો મન-વચન-કાયયોગી છે ? ગૌતમ! મનોયોગી નથી, વચનયોગી છે, કાયયોગી છે. ૧૧. ભગવન્ ! તે જીવો શું સાકારોપયુક્ત છે કે અનાકારોપયુક્ત? ગૌતમ! બંને. ૧૨. ભગવન્ ! તે જીવોને કેટલી સંજ્ઞા છે ? ગૌતમ ! ચાર - આહાર, ભય, મૈથુન, પરિગ્રહસંજ્ઞા. ૧૩. ભગવન્ ! તે જીવો કેટલા કષાયવાળા છે ? ચાર છે - ક્રોધ, માન, માયા, લોભકષાય. ૧૪. ભગવન્ ! તે જીવોને કેટલી ઇન્દ્રિયો છે ? ગૌતમ ! પાંચ - શ્રોત્ર, ચક્ષુ ચાવત્ સ્પર્શ. ૧૫. ભગવન્ ! તે જીવોને કેટલા સમુદ્ધાત છે ? ગૌતમ ! ત્રણ - વેદના, કષાય, મારણાંતિક સમુદ્ધાત.

૧૬. ભગવન્ ! તે જીવો સાતા વેદક છે કે અસાતાવેદક ? ગૌતમ! બંને. ૧૭. ભગવન્ ! તે જીવો સ્ત્રી-પુરુષ કે નપુંસક વેદકો છે ? ગૌતમ! સ્ત્રી કે પુરુષ વેદક નથી, નપુંસક વેદક છે. ૧૮. ભગવન્ ! તે જીવોની કેટલો કાળ

સ્થિતિ છે ? ગૌતમ! જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત – ઉત્કૃષ્ટી પૂર્વકોડી. ૧૯. ભગવન્ ! તે જીવો કેટલા અધ્યવસાયવાળા છે? ગૌતમ ! અસંખ્ય. ભગવન્ ! તેઓ પ્રશસ્ત છે કે અપ્રશસ્ત ? ગૌતમ! બંને. ૨૦. ભગવન્ ! તે પર્યાપ્તા અસંખી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકો કાળથી ક્યાં સુધી રહે છે ? ગૌતમ! જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટથી પૂર્વકોડી.

૨૧. ભગવન્ ! તે પર્યાપ્તા અસંખી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકો રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં નૈરયિકરૂપે ઉત્પન્ન થઈને ફરી પર્યાપ્તા અસંખી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકપણે કેટલો કાળ સેવે અને કેટલો કાળ ગતિ-આગતિ કરે ? ગૌતમ ! ભવાદેશથી બે ભવગ્રહણ, કાળાદેશથી જઘન્યથી ૧૦,૦૦૦ વર્ષ અને અંતર્મુહૂર્ત અધિક, ઉત્કૃષ્ટથી પલ્ચોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ, પૂર્વકોડી અધિક આટલો કાળ સેવે, આટલો કાળ ગતિ-આગતિ કરે.

૨. ભગવન્ ! પર્યાપ્તા અસંખી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક, જે જઘન્યકાળ સ્થિતિક રત્નપ્રભા પૃથ્વી નૈરયિકમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય, તે ભગવન્ ! કેટલી કાળ સ્થિતિમાં ઉપજે ? ગૌતમ ! જઘન્ય ૧૦,૦૦૦ વર્ષ, ઉત્કૃષ્ટ પણ ૧૦,૦૦૦ વર્ષ સ્થિતિમાં. ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયમાં કેટલા ઉપજે છે ? ગૌતમ ! અહીં બધી જ વક્તવ્યતા સંપૂર્ણ પૂર્વવત્ કહેવી. ભગવન્ ! પર્યાપ્તા અસંખી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક થઈ જઘન્ય કાળ સ્થિતિક રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં નૈરયિક થઈ, પછી ફરી પર્યાપ્તા અસંખીમાં ચાવત્ કેટલો કાળ ગતિ-આગતિ કરે ? ગૌતમ ! ભવાદેશથી બે ભવ, કાલાદેશથી જઘન્ય ૧૦,૦૦૦ વર્ષ અંતર્મુહૂર્ત અધિક, ઉત્કૃષ્ટથી પૂર્વકોડી અને ૧૦,૦૦૦ વર્ષ અધિક આટલો કાળ રહે, આટલો કાળ ગમનાગમન કરે.

૩. ભગવન્ ! પર્યાપ્તા અસંખી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક જે ઉત્કૃષ્ટ કાળ સ્થિતિક રત્નપ્રભા પૃથ્વી નૈરયિકમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તે ભગવન્ ! કેટલી કાળ સ્થિતિમાં ઉપજે ? ગૌતમ! જઘન્યથી અને ઉત્કૃષ્ટથી પલ્ચોપમનો અસંખ્યાત ભાગ સ્થિતિમાં ઉપજે. બાકી બધું પૂર્વવત્ અનુબંધ સુધી જાણવું.

ભગવન્ ! તે પર્યાપ્તા અસંખી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક ઉત્કૃષ્ટ કાળ સ્થિતિક રત્નપ્રભા પૃથ્વી નૈરયિકમાં ફરી પર્યાપ્તા ચાવત્ કરે ? ગૌતમ! ભવાદેશથી બે ભવગ્રહણ વડે, કાલાદેશથી જઘન્ય પલ્ચોપમનો અસંખ્યાત ભાગ અને અંતર્મુહૂર્ત અધિક, ઉત્કૃષ્ટથી પલ્ચોપમનો અસંખ્યાત ભાગ, પૂર્વકોડી અધિક આટલો કાળ સેવે, ગતિ-આગતિ કરે.

૪. જઘન્ય કાળ સ્થિતિક પર્યાપ્તા અસંખી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક હોય, ભગવન્ ! તે રત્નપ્રભા પૃથ્વી નૈરયિકમાં ઉપજવા યોગ્ય હોય તો ભગવન્ ! તે કેટલો કાળ સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન થાય ? ગૌતમ ! જઘન્ય ૧૦,૦૦૦ વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્ચોપમનો અસંખ્યાત ભાગ સ્થિતિથી ઉપજે.

ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયમાં કેટલા ઉપજે ? બાકી પૂર્વવત્. વિશેષ એ કે- આ ત્રણ જ્ઞાન, આયુ, અધ્યવસાય, અનુબંધમાં અંતર છે. જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ અંતર્મુહૂર્ત છે. ભગવન્ ! તે જીવોના કેટલા અધ્યવસાન છે ? અસંખ્ય. ભગવન્ ! તે પ્રશસ્ત છે કે અપ્રશસ્ત ? ગૌતમ! પ્રશસ્ત નથી, અપ્રશસ્ત છે. અનુબંધ અંતર્મુહૂર્ત છે. બાકી પૂર્વવત્. ભગવન્ ! તે જઘન્યકાળ સ્થિતિક પર્યાપ્તા અસંખી પંચેન્દ્રિય રત્નપ્રભા ચાવત્ કરે? ગૌતમ! ભવાદેશથી બે ભવગ્રહણ વડે, કાલાદેશથી જઘન્ય દશ હજાર વર્ષ અને અંતર્મુહૂર્ત અધિક તથા ઉત્કૃષ્ટથી પલ્ચોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને અંતર્મુહૂર્ત અધિક, આટલો કાળ રહે, ચાવત્ ગતિ-આગતિ કરે.

૫. ભગવન્ ! જઘન્યકાલ સ્થિતિક પર્યાપ્તા અસંખી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક જે જઘન્યકાલ સ્થિતિક રત્નપ્રભા પૃથ્વીનૈરયિકમાં ઉપજવા યોગ્ય હોય, તે કેટલા કાળ સ્થિતિમાં ઉપજે ? ગૌતમ! જઘન્યથી અને ઉત્કૃષ્ટથી ૧૦,૦૦૦ વર્ષમાં ઉપજે. ભગવન્ ! તે જીવો બાકી પૂર્વવત્ તેને ત્રણ જ્ઞાનો છે ચાવત્ ભગવન્ ! તે જઘન્યકાલ સ્થિતિક પર્યાપ્તા ચાવત્ યોનિમાં જઘન્ય કાળસ્થિતિક રત્નપ્રભામાં ફરી ચાવત્ ગૌતમ! ભવાદેશથી બે ભવગ્રહણ વડે, કાલાદેશથી જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટથી અંતર્મુહૂર્ત અધિક ૧૦,૦૦૦ વર્ષ, આટલો કાળ સેવે ચાવત્ ગતિ-આગતિ કરે.

૬. ભગવન્ ! જઘન્યકાળ સ્થિતિક ચાવત્ તિર્યચયોનિક ઉત્કૃષ્ટ કાળ સ્થિતિક રત્નપ્રભા પૃથ્વી નૈરયિકમાં ઉપજવા યોગ્ય હોય, તે ભગવન્ ! કેટલો કાળ સ્થિતિમાં ઉપજે ? ગૌતમ! જઘન્યથી, ઉત્કૃષ્ટથી પણ પલ્ચોપમનો

અસંખ્યાતમો ભાગ સ્થિતિથી ઉપજે. ભગવન્ ! તે જીવો બાકી પૂર્વવત્ તેમજ ત્રણ જ્ઞાનો યાવત્ હે ભગવન્ ! જઘન્યકાલ સ્થિતિક પર્યાપ્તા યાવત્ તિર્યચયોનિક ઉત્કૃષ્ટ કાળ સ્થિતિક રત્ન૦ યાવત્ કરે? ગૌતમ! ભવાદેશથી બે ભવગ્રહણ, કાલાદેશથી જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટથી પલ્ચોપમનો અસંખ્યાત ભાગ અધિક અંતર્મુહૂર્ત કાળ યાવત્ કરે.

૭. ભગવન્ ! ઉત્કૃષ્ટકાલ સ્થિતિક પર્યાપ્તા અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક જે રત્નપ્રભા પૃથ્વી નૈરયિકમાં ઉપજવા યોગ્ય હોય, તે ભગવન્ ! કેટલો કાળ યાવત્ ઉપજે ? ગૌતમ! જઘન્યથી ૧૦,૦૦૦ વર્ષ સ્થિતિમાં, ઉત્કૃષ્ટથી પલ્ચોપમનો અસંખ્યાત ભાગ યાવત્ ઉપજે. ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયથી અવશેષ જેમ ઔઘિક ગમમાં કહ્યું તેમ જાણવું. વિશેષ એ- બે જ્ઞાન, સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટથી પૂર્વકોટી, એ રીતે અનુબંધ પણ જાણવો. બાકી પૂર્વવત્.

ભગવન્ ! તે જીવો ઉત્કૃષ્ટકાલ સ્થિતિક પર્યાપ્તા અસંજી યાવત્ તિર્યચયોનિક રત્નપ્રભા યાવત્ ગૌતમ! ભવાદેશથી બે ભવગ્રહણ, કાલાદેશથી જઘન્ય પૂર્વકોટી અને ૧૦,૦૦૦ વર્ષ અધિક, ઉત્કૃષ્ટથી પલ્ચોપમનો અસંખ્યાત ભાગ, પૂર્વકોટી અધિક આટલી યાવત્ કરે.

૮. ભગવન્ ! ઉત્કૃષ્ટકાળ સ્થિતિક પર્યાપ્તા તિર્યચયોનિક જે જઘન્યકાળ સ્થિતિક રત્નપ્રભા યાવત્ ઉપજવા યોગ્ય છે, તે ભગવન્ ! કેટલો યાવત્ ઉપજે ? ગૌતમ! જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ બંને ૧૦,૦૦૦ વર્ષ.

ભગવન્ ! તે જીવો, બાકી પૂર્વવત્ જેમ સાતમા ગમમાં કહ્યું યાવત્ તે ભગવન્ ! ઉત્કૃષ્ટ કાળ સ્થિતિ યાવત્ તિર્યચયોનિક જઘન્ય કાળ સ્થિતિક રત્નપ્રભામાં યાવત્ કરે ? ગૌતમ! ભવાદેશથી બે ભવ, કાલાદેશથી જઘન્ય પૂર્વકોટી અને ૧૦,૦૦૦ વર્ષ અભ્યધિક, ઉત્કૃષ્ટથી પૂર્વકોટી અને ૧૦,૦૦૦ વર્ષ અધિક આટલો યાવત્ કરે.

૯. ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિક પર્યાપ્તા યાવત્ તિર્યચયોનિક, હે ભગવન્ ! જે ઉત્કૃષ્ટકાળ સ્થિતિક રત્નપ્રભામાં યાવત્ ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય, તે હે ભગવન્ ! કેટલો કાળ યાવત્ ઉપજે? ગૌતમ! જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પણ પલ્ચોપમની અસંખ્ય ભાગ સ્થિતિમાં ઉપજે. ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયમાં બાકી સાતમાં ગમ મુજબ યાવત્ ઉત્કૃષ્ટકાળ સ્થિતિક પર્યાપ્તા યાવત્ તિર્યચયોનિક ઉત્કૃષ્ટ કાળ સ્થિતિક રત્નપ્રભા યાવત્ કરે ? ગૌતમ ! ભવાદેશથી બે ભવગ્રહણ, કાલાદેશથી જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ બંનેમાં પલ્ચોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ, અધિક પૂર્વકોટી, આટલો કાળ સેવે યાવત્ ગતિ-આગતિ કરે. આ પ્રમાણે આ ત્રણ ગમ ઔઘિક છે, ત્રણ ગમ જઘન્ય કાળ સ્થિતિકમાં છે. ત્રણ ગમ ઉત્કૃષ્ટ કાળ સ્થિતિમાં છે. કુલ નવ ગમ છે.

સૂત્ર-૮૩૯

૧. જો સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકમાંથી ઉપજે તો સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકમાંથી ઉપજે કે અસંખ્યાત૦થી ? ગૌતમ! સંખ્યાત વર્ષાયુ સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચથી ઉપજે. અસંખ્યાત૦ નહીં.

જો સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજી૦ યાવત્ ઉપજે ? તો જલચરથી ઉપજે૦ પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! જલચરથી ઉપજે, જેમ અસંજી યાવત્ પર્યાપ્તાથી ઉપજે, અપર્યાપ્તાથી નહીં. ભગવન્ ! પર્યાપ્તા સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક, જે નૈરયિકમાં ઉપજવા યોગ્ય છે, તે હે ભગવન્ ! કઈ પૃથ્વીમાં ઉપજે? ગૌતમ! રત્નપ્રભાદિ સાતે પૃથ્વીમાં. ભગવન્ ! પર્યાપ્તા સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક જે રત્નપ્રભાપૃથ્વી નૈરયિકમાં ઉપજવા યોગ્ય છે, તે કેટલા કાળ સ્થિતિમાં ઉપજે? ગૌતમ! જઘન્ય ૧૦,૦૦૦ વર્ષ, ઉત્કૃષ્ટ સાગરોપમ.

ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયમાં કેટલા ઉપજે ? અસંજીવત્. ભગવન્ ! તે જીવોના શરીરો કયા સંઘયણવાળા છે ? ગૌતમ! છ સંઘયણી. તે આ - વજ્રઋષભનારાય સંઘયણી યાવત્ સેવાર્ત સંઘયણી. શરીરાવગાહના, અસંજીવત્ જઘન્ય થી અંગુલનો અસંખ્યાત ભાગ, ઉત્કૃષ્ટથી ૧૦૦૦ યોજન. ભગવન્ ! તે જીવોનું શરીર કયા સંસ્થાને છે ? છ સંસ્થાને, તે આ - સમયતુરસ્સ, ન્યગ્રોધ યાવત્ હુંડક.

ભગવન્ ! તે જીવોને કેટલી લેશ્યા છે ? ગૌતમ ! છ - કૃષ્ણ યાવત્ શુકલ લેશ્યા. દષ્ટિ ત્રણે. જ્ઞાન ત્રણે. અજ્ઞાન ભજનાએ. યોગ ત્રણે. બાકી બધું અનુબંધ પર્યન્ત, અસંજી માફક કહેવું. વિશેષ એ કે સમુદ્ધાતો પહેલા પાંચ

છે, વેદ ત્રણ છે. બાકી પૂર્વવત્ યાવત્ ભગવન્ ! તે પર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક યાવત્ તિર્યચયોનિક રત્નપ્રભાં યાવત્ કરે? ગૌતમ! ભવાદેશથી જઘન્ય બે ભવ, ઉત્કૃષ્ટથી આઠ ભવ ગ્રહણ વડે. કાલાદેશથી જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત અધિક ૧૦,૦૦૦ વર્ષ, ઉત્કૃષ્ટથી ચાર પૂર્વકોડી અધિક ચાર સાગરોપમ, આટલો કાળ રહે યાવત્ કરે.

૨. પર્યાપ્ત સંખ્યાત યાવત્ જઘન્ય કાળ ભવિક યાવત્ તે હે ભગવન્ ! કેટલી કાળ સ્થિતિમાં ઉપજે? ગૌતમ! જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ બંને ૧૦,૦૦૦ વર્ષ સ્થિતિમાં યાવત્ ઉપજે. ભગવન્ ! તે જીવો એ પ્રમાણે પહેલા ગમ મુજબ નિરવશેષ કહેવું યાવત્ કાલાદેશથી - x - યાવત્ કરે.

૩. તે જ ઉત્કૃષ્ટ કાળ સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય સાગરોપમ સ્થિતિમાં, ઉત્કૃષ્ટ પણ તેમજ ઉપજે. બાકી પરિમાણાદિથી ભવાદેશ પર્યન્ત બધું પહેલા ગમ પ્રમાણે જાણવું - x - x -.

૪. ભગવન્ ! જઘન્યકાલ સ્થિતિક પર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષ આયુષ્ક સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક જે રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં યાવત્ ઉત્પન્ન થવાયોગ્ય છે, તે કેટલા કાળ સ્થિતિમાં ઉપજે ? ગૌતમ ! જઘન્ય ૧૦,૦૦૦ વર્ષ, ઉત્કૃષ્ટ સાગરોપમ. ભગવન્ ! તે જીવો બાકી પહેલા ગમ મુજબ. વિશેષ આ - આ આઠમાં વિશેષતા છે. શરીરાવગાહના જઘન્યથી અંગુલનો અસંખ્યાત ભાગ, ઉત્કૃષ્ટ ધનુષ્ પૃથક્ત્વ. લેશ્યા - પહેલી ત્રણ, મિથ્યાદૃષ્ટિ, નિયમા બે અજ્ઞાન-જ્ઞાની નહીં, પહેલા ત્રણ સમુદ્ધાત, આયુ, અધ્યવસાય, અનુબંધ ત્રણે અસંજ્ઞી મુજબ, બાકી પહેલા ગમ મુજબ.

૫. જો તે ઉત્કૃષ્ટ કાળ સ્થિતિમાં ઉપજે, તો જઘન્યથી અને ઉત્કૃષ્ટથી સાગરોપમ સ્થિતિમાં ઉપજે. એ પ્રમાણે ચોથો ગમ સંપૂર્ણ કહેવો. ૬. ભગવન્ ! ઉત્કૃષ્ટ કાળસ્થિતિક પર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુવાળા યાવત્ તિર્યચયોનિક, જે રત્નપ્રભા પૃથ્વી નૈરયિકમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય, ભગવન્ ! તે કેટલા કાળની સ્થિતિમાં ઉપજે ? ગૌતમ ! જઘન્ય ૧૦,૦૦૦ વર્ષ, ઉત્કૃષ્ટ સાગરોપમ સ્થિતિકમાં ઉપજે. ભગવન્ ! તે જીવોના પરિમાણાદિથી ભવાદેશ પર્યન્ત પહેલા ગમ મુજબ જાણવું. માત્ર સ્થિતિ જઘન્યથી પૂર્વકોડી, ઉત્કૃષ્ટથી પણ પૂર્વકોડી. એ પ્રમાણે અનુબંધ પણ. બાકી પૂર્વવત્ કાલાદેશથી જઘન્યથી ૧૦,૦૦૦ વર્ષ અધિક પૂર્વકોડી આદિ - x -

૭. જો તે જઘન્ય કાળ સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન થઈ જઘન્ય કે ઉત્કૃષ્ટ બંને ૧૦,૦૦૦ વર્ષ સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન થાય તો હે ભગવન્ ! તે જીવો સાતમા ગમ મુજબ સંપૂર્ણ કહેવા યાવત્ ભવાદેશ પણ યાવત્ કાલાદેશથી - x -

૮. ઉત્કૃષ્ટ કાળ સ્થિતિક પર્યાપ્ત યાવત્ તિર્યચયોનિકમાં હે ભગવન્ ! જે ઉત્કૃષ્ટ કાળ સ્થિતિક યાવત્ ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે, તે ભગવન્ ! કેટલા કાળ સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન થાય? ગૌતમ! જઘન્યથી અને ઉત્કૃષ્ટથી પણ સાગરોપમ સ્થિતિમાં ઉપજે. ભગવન્ ! તે જીવો સાતમા ગમ મુજબ સંપૂર્ણ કહેવા યાવત્ ભવાદેશથી યાવત્ કાલાદેશથી - x - આ પ્રમાણે આ નવ ગમ છે. તેના ઉત્કેષ-નિક્ષેપ નવેમાં અસંજ્ઞી માફક કહેવા.

સૂત્ર-૮૪૦

૧. ભગવન્ ! પર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક, જે શર્કરાપ્રભા પૃથ્વી નૈરયિકમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તે કેટલા કાળની સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન થાય ? ગૌતમ! જઘન્યથી સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટથી ત્રણ સાગરોપમ સ્થિતિમાં ઉપજે. ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયમાં એ પ્રમાણે રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થવાના ગમની માફક સમગ્ર વક્તવ્યતા કહેવી. યાવત્ ભવાદેશ તથા કાલાદેશથી જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત અધિક સાગરોપમ, ઉત્કૃષ્ટથી ચાર પૂર્વકોડી અધિક બાર સાગરોપમ, આટલો કાળ યાવત્ ગમનાગમન કરે.

૨. એ પ્રમાણે રત્નપ્રભા પૃથ્વી ગમ સમાન નવે ગમો કહેવા. વિશેષ એ કે - બધા ગમોમા નૈરયિક સ્થિતિ અને સંવેધમા સાગરોપમ કહેવું. આ પ્રમાણે છઠ્ઠી પૃથ્વી સુધી કહેવું. વિશેષ એ કે - નૈરયિક સ્થિતિ જે જે પૃથ્વીમાં જઘન્ય-ઉત્કૃષ્ટ હોય તેને ચાર ગણી કરવી. જેમ કે. વાલુકાપ્રભામાં ૨૮ સાગરોપમ, એ ચારગણી થાય. પંકપ્રભામાં-૪૪, ધૂમપ્રભામાં-૬૮, તમામાં-૮૮, સંઘયણોમાં વાલુકાપ્રભામાં પાંચ સંઘયણી, વજ્રઋભનારાય યાવત્ કીલિકા. પંકપ્રભામાં ચાર સંઘયણી, ધૂમપ્રભામાં ત્રણ સંઘયણી, તમામા બે સંઘયણી - વજ્રઋષભનારાય અને ઋષભ-

નારાયણા ઉત્પન્ન થાય. બાકી પૂર્વવત્.

પર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક યાવત્ તિર્યચયોનિક જે અધઃસપ્તમી પૃથ્વી નૈરયિકમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે. તે કેટલા કાળ સ્થિતિમાં ઉપજે ? ગૌતમ! જઘન્યથી ૨૨-સાગરોપમ, ઉત્કૃષ્ટથી ૩૩-સાગરોપમ સ્થિતિમાં ઉપજે. ભગવન્ ! તે જીવો જેમ રત્નપ્રભાના નવ ગમકો કહ્યા, તેમ અહીં જાણવા. વિશેષ એ કે - વજ્રઋષભનારાય સંઘયણી ઉત્પન્ન થાય અને સ્ત્રીવેદકો ઉત્પન્ન ન થાય. બાકી પૂર્વવત્ યાવત્ અનુબંધ. સંવેધ - ભવાદેશથી જઘન્ય ત્રણ ભવ, ઉત્કૃષ્ટ સાત ભવ ગ્રહણ કરે છે. કાલ આદેશથી જઘન્ય બે અંતર્મુહૂર્ત અધિક ૨૨-સાગરોપમ, ઉત્કૃષ્ટથી ચાર પૂર્વકોડી અધિક ૬૬-સાગરોપમ, એટલો કાળ યાવત્ કરે.

તે જ જઘન્યકાળ સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન થાય તો પૂર્વવત્ જ વક્તવ્યતા યાવત્ ભવાદેશ. કાલાદેશથી જઘન્ય પણ તેમજ યાવત્ ચાર પૂર્વકોડી અધિક યાવત્ કરે. તે જ સ્વયં ઉત્કૃષ્ટ કાલ સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે પ્રમાણે જ યાવત્ અનુબંધ, ભવાદેશથી જઘન્યથી ત્રણ ભવગ્રહણ, ઉત્કૃષ્ટથી પાંચ ભવગ્રહણ. કાલાદેશથી જઘન્યથી ૩૩-સાગરોપમ અને બે અંતર્મુહૂર્ત અધિક, ઉત્કૃષ્ટથી ૬૬-સાગરોપમ અને ત્રણ પૂર્વકોડી અધિક.

તે જ જઘન્યકાળ સ્થિતિકં રત્નપ્રભા પૃથ્વી જઘન્યકાળ સ્થિતિમાં વક્તવ્યતા માફક કહેવી યાવત્ ભવાદેશ. માત્ર પ્રથમ સંઘયણ, સ્ત્રીવેદક નહીં. ભવાદેશથી જઘન્ય ત્રણ ભવ-ઉત્કૃષ્ટ સાત ભવ. કાલાદેશથી જઘન્ય બે અંતર્મુહૂર્ત અધિક ૨૨-સાગરોપમ, ઉત્કૃષ્ટ ૬૬-સાગરોપમ ઇત્યાદિ - x -

તે જ જઘન્ય કાળ સ્થિતિકમાં ઉત્પન્ન, એ પ્રમાણે ચોથો ગમ સંપૂર્ણ કહેવો યાવત્ કાલાદેશ. તે જ ઉત્કૃષ્ટ કાલ સ્થિતિકમાં ઉત્પન્ન બધું પૂર્વવત્ યાવત્ અનુબંધ, ભવાદેશથી જઘન્ય ત્રણ ભવ, ઉત્કૃષ્ટ પાંચ ભવ, કાલાદેશથી જઘન્ય બે અંતર્મુહૂર્ત ૩૩-સાગરોપમ, ઉત્કૃષ્ટથી ત્રણ અંતર્મુહૂર્ત અધિક ૬૬-સાગરોપમ. એટલો કાળ યાવત્ કરે.

તે જ સ્વયં ઉત્કૃષ્ટ કાળ સ્થિતિમાં જઘન્ય ૨૨-સાગરોપમ, ઉત્કૃષ્ટ ૩૩-સાગરોપમ સ્થિતિમાં ઉપજે છે - ભગવન્ ! તે બાકી બધું સાતમી પૃથ્વી પ્રથમગમ વક્તવ્યતા કહેવી. યાવત્ ભવાદેશ, વિશેષ એ કે - સ્થિતિ, અનુબંધ, જઘન્યથી પૂર્વકોડી, ઉત્કૃષ્ટથી પૂર્વકોડી. બાકી પૂર્વવત્. કાલાદેશથી જઘન્ય બે પૂર્વકોડી અભ્યધિક ૨૨-સાગરોપમ, ઉત્કૃષ્ટ ચાર પૂર્વકોડી અધિક ૬૬-સાગરોપમ. એટલો કાળ યાવત્ કરે.

તે જ જઘન્યકાળ સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન થાય. સાતમા ગમ મુજબ જ બધી વક્તવ્યતા અને સંવેધ કહેવો.

તે જ ઉત્કૃષ્ટકાળ સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન એ પ્રમાણે જ યાવત્ અનુબંધ. ભવાદેશથી જઘન્ય ત્રણ ભવ, ઉત્કૃષ્ટથી પાંચ ભવ. કાલાદેશથી ૩૩-સાગરોપમ બે પૂર્વકોડી અધિક, ઉત્કૃષ્ટે ૬૬-સાગરોપમાદિ.

સૂત્ર-૮૪૧, ૮૪૨

૮૪૧. જો તે નૈરયિક, મનુષ્યથી આવીને ઉપજે તો સંજી મનુષ્યથી આવીને ઉપજે કે અસંજી મનુષ્યથી? ગૌતમ! સંજીથી, અસંજીથી નહીં. જો સંજી મનુષ્યથી આવીને ઉપજે તો શું સંખ્યાત વર્ષાયુ સંજી મનુષ્યથી કે અસંખ્યાત થી ઉપજે ? ગૌતમ! સંખ્યાત વર્ષાયુ સંજી મનુષ્યથી આવીને ઉપજે, અસંખ્યાત વર્ષાયુ થી નહીં.

જો સંખ્યાત વર્ષાયુ યાવત્ ઉપજે તો પર્યાપ્ત સંખ્યાત થી અપર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુથી ? ગૌતમ! પર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષ આયુથી આવીને ઉપજે, અસંખ્યાત વર્ષાયુવાળામાંથી નહીં.

ભગવન્ ! જે પર્યાપ્ત સંખ્યાયુષ્કં સંજી મનુષ્ય નૈરયિકમાં ઉપજવા યોગ્ય હોય, તે ભગવન્ ! કેટલી પૃથ્વીમાં ઉત્પન્ન થાય ? ગૌતમ! સાતે પૃથ્વીમાં ઉપજે. રત્નપ્રભા યાવત્ અધઃસપ્તમી.

ભગવન્ ! પર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુ સંજી મનુષ્ય, જે રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તે કેટલી કાળ સ્થિતિમાં ઉપજે ? ગૌતમ! જઘન્યા ૧૦,૦૦૦ વર્ષ, ઉત્કૃષ્ટી સાગરોપમ સ્થિતિમાં ઉપજે.

ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉપજે ? ગૌતમ! જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટથી સંખ્યાતા

ઉપજે. સંઘયણ-છ. શરીરાવગાહના જઘન્યથી અંગુલ પૃથક્ત્વ, ઉત્કૃષ્ટથી ૫૦૦ ધનુષ એ પ્રમાણે બાકીનું સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ યોનિક યાવત્ ભવાદેશથી. વિશેષ એ કે ચાર જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન ભજનાએ. સમુદ્ધાત છ. સ્થિતિ અને અનુબંધ જઘન્યથી માસ પૃથક્ત્વ-ઉત્કૃષ્ટથી પૂર્વ કોટી. બાકી પૂર્વવત્. કાલાદેશથી જઘન્યા માસ પૃથક્ત્વ અધિક ૧૦,૦૦૦ વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટી ચાર પૂર્વકોડી અધિક ચાર સાગરોપમ આટલો કાળ રહે.

તે જ જઘન્ય કાળ સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન થાય, તો તે જ વક્તવ્યતા, માત્ર કાલાદેશથી જઘન્યા પૂર્વવત્, ઉત્કૃષ્ટી ૪૦,૦૦૦ વર્ષ અધિક ચાર પૂર્વકોડી. તે જ ઉત્કૃષ્ટ કાળ સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન થાય તો આ જ વક્તવ્યતા. માત્ર કાલાદેશથી જઘન્યા માસ પૃથક્ત્વ અધિક સાગરોપમ, ઉત્કૃષ્ટી ચાર પૂર્વકોડી અધિક ચાર સાગરોપમ.

તે જ સ્વયં જઘન્યકાળ સ્થિતિમાં આ જ વક્તવ્યતા. વિશેષ એ કે - આ પાંચમાં અંતર છે. શરીરાવગાહના જઘન્યા અંગુલ પૃથક્ત્વ, ઉત્કૃષ્ટી તેમજ ત્રણ જ્ઞાન ત્રણ અજ્ઞાન ભજનાએ. પાંચ સમુદ્ધાતો. સ્થિતિ અને અનુબંધ જઘન્યથી માસ પૃથક્ત્વ, ઉત્કૃષ્ટથી પણ તેમજ. બાકી પૂર્વવત્ યાવત્ ભવાદેશ, કાલાદેશથી જઘન્યા માસ પૃથક્ત્વ અધિક ૧૦,૦૦૦ વર્ષ, ઉત્કૃષ્ટી ચાર માસ પૃથક્ત્વ અધિક ચાર સાગરોપમ. આટલો કાળ રહે.

તે જ જઘન્ય કાળસ્થિતિમાં ઉત્પન્ન હોય તો આ જ વક્તવ્યતા ચોથા ગમ સમાન જાણવી. માત્ર કાલાદેશથી જઘન્યા માસ પૃથક્ત્વ અધિક ૧૦,૦૦૦ વર્ષ, ઉત્કૃષ્ટી ચાર માસ પૃથક્ત્વ અધિક ૪૦ હજાર વર્ષ. આટલો કાળ રહે.

તે જ ઉત્કૃષ્ટ કાળ સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન હોય તો આ જ ગમ છે. માત્ર કાલાદેશથી જઘન્યા સાગરોપમ અને માસ પૃથક્ત્વ અધિક, ઉત્કૃષ્ટી ચાર માસ પૃથક્ત્વ અધિક ચાર સાગરોપમ યાવત્ રહે.

તે જ સ્વયં ઉત્કૃષ્ટ કાળ સ્થિતિક જન્મીને પહેલા ગમ માફક જાણવું. માત્ર શરીરાવગાહના જઘન્યા ૫૦૦ ધનુષ, ઉત્કૃષ્ટી ૫૦૦ ધનુષ. સ્થિતિ જઘન્યા અને ઉત્કૃષ્ટી પૂર્વકોડી. એમ અનુબંધ જાણવો. કાલાદેશથી જઘન્યા ૧૦,૦૦૦ વર્ષાધિક પૂર્વકોડી. ઉત્કૃષ્ટી ચાર પૂર્વકોડી અધિક ચાર સાગરોપમ. આટલો કાળ યાવત્ રહે.

તે જ જઘન્યકાળ સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન થાય, સાતમા ગમની વક્તવ્યતા જાણવી. માત્ર કાલાદેશથી જઘન્યા ૧૦,૦૦૦ વર્ષ અધિક પૂર્વકોડી, ઉત્કૃષ્ટી ૪૦,૦૦૦ વર્ષાધિક ચાર પૂર્વકોડી - x -

તે જ ઉત્કૃષ્ટી કાળ સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન હોય તો સાતમા ગમ મુજબની વક્તવ્યતા. માત્ર કાલાદેશથી પૂર્વકોડી અધિક જઘન્યા સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટી ચાર પૂર્વકોડી અધિક ચાર સાગરોપમ.

૮૪૨. પર્યાપ્તા સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજી મનુષ્યથી હે ભગવન્ ! જે શર્કરાપ્રભામાં નૈરયિકરૂપે યાવત્ ઉત્પન્ન થાય, તે ભગવન્ ! કેટલો યાવત્ ઉપજે? ગૌતમ! જઘન્યથી સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટથી ત્રણ સાગરોપમ. ભગવન્ ! તે જ જીવો રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ગમ મુજબ જાણવું. માત્ર શરીરાવગાહના જઘન્યથી રત્ની પૃથક્ત્વ, ઉત્કૃષ્ટી ૫૦૦ ધનુષ, સ્થિતિ જઘન્યા વર્ષ પૃથક્ત્વ, ઉત્કૃષ્ટી પૂર્વકોડી, એ પ્રમાણે અનુબંધ પણ કહેવો. બાકી પૂર્વવત્ યાવત્ ભવાદેશથી, કાલાદેશથી જઘન્યા વર્ષ પૃથક્ત્વ અધિક સાગરોપમ, ઉત્કૃષ્ટી ચાર પૂર્વકોડી અધિક બાર સાગરોપમ. એ પ્રમાણે આ ઔઘિકમાં ત્રણે ગમમાં મનુષ્યની કહેવી. માત્ર નૈરયિક સ્થિતિ કાલાદેશથી અને સંવેધ જાણવો.

જો તે સ્વયં જઘન્ય સ્થિતિવાળા સંજી પંચેન્દ્રિય પર્યાપ્ત મનુષ્ય ઉત્પન્ન થાય, તો ત્રણે ગમોમાં પૂર્વવત્ જ. વિશેષ આ - શરીરાવગાહના જઘન્યથી રત્નીપૃથક્ત્વ, ઉત્કૃષ્ટથી પણ તેમજ, સ્થિતિ જઘન્ય-ઉત્કૃષ્ટ બંને વર્ષ પૃથક્ત્વ, એ રીતે અનુબંધ પણ જાણવો. બાકી બધું ઔઘિક મુજબ. સંવેધ પણ ઉપયોગપૂર્વક સમજવો.

જો તે સ્વયં ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિક હોય, તેને પણ ત્રણે ગમોમાં પૂર્વવત્. આટલી વિશેષતા - શરીરાવગાહના જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટથી પણ ૫૦૦ ધનુષ, સ્થિતિ જઘન્ય-ઉત્કૃષ્ટથી પણ પૂર્વકોડી, અનુબંધ પણ તેમજ છે. બાકી બધું પહેલા ગમ મુજબ. વિશેષ - નૈરયિકસ્થિતિ અને કાયસંવેધ જાણવા. એ પ્રમાણે યાવત્ છઠ્ઠી પૃથ્વી. માત્ર ત્રીજી પૃથ્વીથી એક એક સંઘયણ ઘટે છે, તે તિર્યચયોનિક માફક જાણવું. કાલાદેશ પણ તેમજ. માત્ર મનુષ્યસ્થિતિ કહેવી.

ભગવન્ ! પર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજી મનુષ્ય જે અધઃસપ્તમી પૃથ્વી નૈરયિકમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે, તે

હે ભગવન્ ! કેટલા કાળની સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન થાય ? ગૌતમ! જઘન્યા ૨૨-સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ૩૩-સાગરોપમ સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન થાય. ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયમાં શેષ તેમજ, શર્કરાપ્રભા પૃથ્વી ગમક જાણવો. માત્ર સંઘયણ પહેલું કહેવું અને સ્ત્રીવેદક ન ઉપજે. બાકી પૂર્વવત્ યાવત્ અનુબંધ. ભવાદેશથી બે ભવગ્રહણ કાલાદેશથી જઘન્ય ૨૨-સાગરોપમ અને વર્ષ પૃથક્ત્વ અધિક, ઉત્કૃષ્ટ ૩૩-સાગરોપમ અને પૂર્વકોડી અધિક, આટલો કાળ રહે.

તે જ જઘન્ય કાળ સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન થાય તો આ જ કથન કરવું વિશેષ - નૈરયિક સ્થિતિ અને સંવેધ જાણવા. તે જ ઉત્કૃષ્ટ કાળ સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન થાય તો આ જ કથન કરવું. વિશેષ - સંવેધ જાણવો.

તે જ મનુષ્ય સ્વયં જઘન્યકાળ સ્થિતિક ઉત્પન્ન થયેલ હોય, તેને ત્રણે ગમકોમાં આ જ વક્તવ્યતા. માત્ર શરીરવગાહના જઘન્ય-ઉત્કૃષ્ટ બંને રત્નીપૃથક્ત્વ. સ્થિતિ જઘન્ય-ઉત્કૃષ્ટ બંને વર્ષ પૃથક્ત્વ. એ રીતે અનુબંધ પણ છે. સંવેધ ઉપયોગપૂર્વક કહેવો.

તે સ્વયં જ ઉત્કૃષ્ટ કાળસ્થિતિક ઉત્પન્ન હોય તો, તેને પણ ત્રણે ગમકમાં આ જ વક્તવ્યતા. માત્ર શરીરવગાહના જઘન્ય-ઉત્કૃષ્ટ બંને ૫૦૦ ધનુષ, સ્થિતિ જઘન્ય-ઉત્કૃષ્ટ બંને પૂર્વકોડી, એ રીતે અનુબંધ પણ છે. આ નવે ગમકોમાં નૈરયિક સ્થિતિ અને સંવેધ જાણવો. બધે ભવગ્રહણ બે યાવત્ નવ ગમકમાં કાલાદેશથી જઘન્ય ૩૩-સાગરોપમ, પૂર્વકોડી અધિક ઉત્કૃષ્ટ પણ તેમજ. આટલો કાળ રહે - ગમનાગમન કરે. ભગવન્ ! તેમ જ છે.

શતક-૨૪, ઉદ્દેશો-૨ ' ' અસુરકુમાર ' '

સૂત્ર-૮૪૩

રાજગૃહમાં યાવત્ આમ પૂછ્યું - ભગવન્ ! અસુરકુમાર ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે - નૈરયિકથી યાવત્ દેવથી ? ગૌતમ ! નૈરયિક કે દેવથી આવીને ઉપજતા નથી, તિર્યચ અને મનુષ્યથી આવીને ઉપજે છે. એ પ્રમાણે જેમ નૈરયિક ઉદ્દેશકમાં કહ્યું તેમ યાવત્ પર્યાપ્તા અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક, ભગવન્ ! જે અસુરકુમારમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તે હે ભગવન્ ! કેટલી કાળ સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન થાય છે ? ગૌતમ! જઘન્યથી ૧૦,૦૦૦ વર્ષ સ્થિતિમાં, ઉત્કૃષ્ટે પલ્ચોપમના અસંખ્યાત ભાગ સ્થિતિમાં ઉપજે છે. ભગવન્ ! તે જીવો એ રીતે રત્નપ્રભા ગમક સમાન નવે પણ ગમો કહેવા. વિશેષ એ - જેમની સ્વયં જઘન્ય કાલ સ્થિતિ હોય, તેમને અધ્યવસાયો પ્રશસ્ત હોય, અપ્રશસ્ત નહીં. ત્રણે ગમમાં બાકી પૂર્વવત્. જો સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકમાં ઉપજે તો શું સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજી પંચેન્દ્રિયમાં યાવત્ ઉપજે કે અસંખ્યાત વર્ષાયુષ્કમાં ? ગૌતમ! સંખ્યાત વર્ષાયુમાં યાવત્ ઉપજે, અસંખ્યાતમાં પણ ઉપજે. અસંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ જે અસુરકુમારમાં ઉપજવા યોગ્ય હોય, તે ભગવન્ ! કેટલી કાળ સ્થિતિમાં ઉપજે? ગૌતમ! જઘન્યથી ૧૦,૦૦૦ વર્ષ, ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્ચોપમ સ્થિતિમાં ઉપજે.

ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયમાં પ્રશ્ન? જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ. ઉત્કૃષ્ટ થી સંખ્યાતા ઉપજે. વજ્રઋષભનારાય સંઘયણી, અવગાહના જઘન્યતી ધનુષ પૃથક્ત્વ, ઉત્કૃષ્ટથી છ ગાઉ, સમયતુરસ્સ સંસ્થાન સંસ્થિત, ચાર લેશ્યા, મિથ્યાદષ્ટિ, અજ્ઞાની-નિયમા બે અજ્ઞાની-મતિ અજ્ઞાની, શ્રુતઅજ્ઞાની, ત્રણે યોગ, બંને ઉપયોગ, ચાર સંજ્ઞા, ચાર કષાયો, પાંચ ઈન્દ્રિયો, ત્રણ સમુદ્ઘાતો સમવહત થઈને કે સમવહત ન થઈને મરે, વેદના બે - શાતા, અશાતા વેદ બે - સ્ત્રી, પુરુષ. સ્થિતિ જઘન્ય-સાતિરેક પૂર્વકોડી અને ઉત્કૃષ્ટી ત્રણ પલ્ચોપમ, અધ્યવસાય પ્રશસ્ત-અપ્રશસ્ત બંને. અનુબંધ સ્થિતિ મુજબ. કાયસંવેધ ભવાદેશથી બે ભવગ્રહણ, કાલાદેશથી જઘન્યા સાતિરેક પૂર્વકોડી-૧૦૦૦ વર્ષ અધિક. ઉત્કૃષ્ટથી છ પલ્ચોપમ, આટલો કાળ રહે.

તે એ જ જઘન્ય કાળ સ્થિતિકમાં ઉત્પન્ન હોય તો આ જ કથન. માત્ર અસુરકુમારના સ્થિતિ અને સંવેધ જાણવા. તે જ ઉત્કૃષ્ટ કાળ સ્થિતિકમાં ઉત્પન્ન હોય તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્ચોપમ સ્થિતિમાં ઉપજે. આ જ વક્તવ્યતા છે. વિશેષ આ - સ્થિતિ અને ઉત્કૃષ્ટથી ત્રણ પલ્ચોપમ. અનુબંધ એ પ્રમાણે જ છે. કાલાદેશ વડે જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટે પણ છ પલ્ચોપમાદિ. બાકી પૂર્વવત્.

તે જ સ્વયં જઘન્યકાલ સ્થિતિક ઉત્પન્ન થયો હોય તો જઘન્ય ૧૦,૦૦૦ વર્ષ સ્થિતિમાં, ઉત્કૃષ્ટી સાતિરેક પૂર્વકોડી આયુઃ ઉપજે. ભગવન્ ! તેઠ? બાકી પૂર્વવત્ યાવત્ ભવાદેશ, વિશેષ-અવાગહના જઘન્યથી ધનુષ પૃથક્ત્વ-ઉત્કૃષ્ટથી સાતિરેક ૧૦૦૦ ધનુષ. સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટથી પણ સાતિરેક પૂર્વકોડી આ પ્રમાણે અનુબંધ પણ છે. કાલાદેશ વડે જઘન્ય થી સાતિરેક પૂર્વકોડી-૧૦,૦૦૦ વર્ષ અધિક, ઉત્કૃષ્ટથી સાતિરેક બે પૂર્વકોડી એટલો કાળ રહે.

તે સ્વયં જઘન્યકાળ સ્થિતિમાં ઉપજે તો આ જ વક્તવ્યતા. માત્ર અસુરકુમારની સ્થિતિ અને સંવેધ જાણી લેવો. તે જ ઉત્કૃષ્ટ કાળસ્થિતિમાં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટથી સાતિરેક પૂર્વકોડી આયુઃમાં ઉત્પન્ન થાય તો પૂર્વવત્. વિશેષ - કાલાદેશથી જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટે પણ સાતિરેક બે પૂર્વકોડી, આટલો કાળ રહે.

તે જ સ્વયં ઉત્કૃષ્ટ કાલસ્થિતિક જન્મે તો પહેલા ગમક મુજબ કહેવું. માત્ર સ્થિતિ જઘન્યથી-ઉત્કૃષ્ટથી ત્રણ પલ્લોપમ, એ પ્રમાણે અનુબંધ પણ છે, કાલાદેશથી જઘન્ય ત્રણ પલ્લોપમ-૧૦,૦૦૦ વર્ષ અધિક અને ઉત્કૃષ્ટથી છ પલ્લોપમ છે. તે જ જઘન્યકાલ સ્થિતિક ઉત્પન્નઃ આ જ વક્તવ્યતા. વિશેષ એ કે - અસુરકુમારની સ્થિતિ અને સંવેધ જાણવો જોઈએ. તે જ ઉત્કૃષ્ટ કાળ સ્થિતિક ઉત્પન્નઃ જઘન્યથી અને ઉત્કૃષ્ટથી ત્રણ પલ્લોપમઃ એ જ વક્તવ્યતા કહેવી. વિશેષ - કાલાદેશથી જઘન્યથી છ પલ્લોપમ એટલો કાળ જ રહે.

જો સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય યાવત્ ઉપજે, તો શું જલયરઃ એ પ્રમાણે યાવત્ પર્યાપ્તા સંખ્યાત વર્ષાયુ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક, જે અસુરકુમારપણે ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય, તે ભગવન્ ! કેટલા કાળની સ્થિતિમાં ઉપજે ? ગૌતમ! જઘન્ય ૧૦,૦૦૦ વર્ષની સ્થિતિમાં, ઉત્કૃષ્ટ સાતિરેક સાગરોપમ સ્થિતિમાં ઉપજે.

ભગવન્ ! તે જીવો એકસમયમાં એ રીતે એમના રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ગમક સમાન જાણવું. વિશેષ - જે સ્વયં જઘન્યકાળ સ્થિતિક હોય છે, તેમને ત્રણે ગમમાં આટલું વિશેષ છે - ચાર લેશ્યા, અધ્યવસાય પ્રશસ્ત અને અપ્રશસ્ત, બાકી પૂર્વવત્ સંવેધ સાતિરેક સાગરોપમ કહેવો.

જો મનુષ્યથી આવીને ઉપજે તો શું સંજ્ઞી મનુષ્યથી આવે કે અસંજ્ઞી મનુષ્યથી? ગૌતમ! સંજ્ઞી મનુષ્યથી, અસંજ્ઞી મનુષ્યથી નહીં. જો મનુષ્યથી આવીને ઉપજે તો શું સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી મનુષ્યથી આવીને ઉપજે કે અસંખ્યાત વર્ષાયુષ્કઠી? ગૌતમ! સંખ્યાત વર્ષાયુષ્કથી યાવત્ ઉપજે. અસંખ્યાત વર્ષાયુષ્કથી આવીને પણ ઉપજે.

ભગવન્ ! અસંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી મનુષ્ય, જે અસુરકુમારમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય, ભગવન્ ! તે કેટલી કાળ સ્થિતિમાં ઉપજે ? ગૌતમ! જઘન્ય ૧૦,૦૦૦ વર્ષ, ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્લોપમ સ્થિતિમાં ઉપજે. આ પ્રમાણે અસંખ્ય વર્ષાયુષ્ક તિર્યચયોનિક સમાન પહેલા ત્રણ ગમો જાણવા. માત્ર શરીરાવગાહના પહેલા-બીજા ગમમાં જઘન્ય સાતિરેક ૫૦૦ ધનુષ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાઉ. બાકી પૂર્વવત્. ત્રીજા ગમમાં જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટથી પણ ત્રણ ગાઉ. બાકી તિર્યચયોનિક મુજબ જાણવું. તે જ સ્વયં જઘન્ય કાલ સ્થિતિક ઉત્પન્ન થાય, તેને પણ જઘન્ય કાળ સ્થિતિક તિર્યચયોનિક સમાન ત્રણ ગમો કહેવો. વિશેષ શરીર અવગાહના ત્રણે ગમમાં જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પણ સાતિરેક ૫૦૦ ધનુષ છે. બાકી પૂર્વવત્. તે જ સ્વયં ઉત્કૃષ્ટકાળ સ્થિતિક જન્મે, તેને તે જ પાછલા ત્રણ ગમકો કહેવા. માત્ર શરીરાવગાહના ત્રણે ગમોમાં જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પણ ત્રણ ગાઉ, બાકી પૂર્વવત્.

જો સંખ્યાત વર્ષાયુવાળા સંજ્ઞી મનુષ્યથી આવીને ઉપજે તો શું પર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક કે અપર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક? ગૌતમ! પર્યાપ્ત સંખ્યાતઠી, અપર્યાપ્ત સંખ્યાતથી નહીં.

ભગવન્ ! પર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી મનુષ્ય જે અસુરકુમારપણે ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય, તે ભગવન્ ! કેટલા કાળની સ્થિતિથી ઉપજે? ગૌતમ! જઘન્ય ૧૦,૦૦૦ વર્ષની સ્થિતિમાં, ઉત્કૃષ્ટ સાતિરેક સાગરોપમ સ્થિતિકમાં ઉપજે. ભગવન્ ! જે જીવો જેમ રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થનારના નવ ગમો કહ્યા, તેમ અહીં પણ નવ ગમો કહેવા. માત્ર સંવેધ સાતિરેક સાગરોપમથી કરવો. બાકી પૂર્વવત્. ભગવન્ ! તેમ જ છે.

શતક-૨૪, ઉદ્દેશો-૪ થી ૧૧ 'સુવર્ણકુમારાદિ'

સૂત્ર-૮૪૫

બાકીના સુવર્ણકુમારથી સ્તનિતકુમાર સુધીના આઠે ઉદ્દેશા નાગકુમારની માફક સંપૂર્ણ કહેવા.
ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે.

શતક-૨૪, ઉદ્દેશો-૧૨ 'પૃથ્વીકાયિક'

સૂત્ર-૮૪૬

ભગવન્ ! પૃથ્વીકાયિક ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે? શું નૈરયિકથી, તિર્યચથી, મનુષ્યથી કે દેવથી આવીને ? ગૌતમ! તે નૈરયિકથી નહીં, પણ તિર્યચ-મનુષ્ય-દેવથી આવીને ઉપજે છે.

જો તે તિર્યચથી આવીને ઉપજે તો શું એકેન્દ્રિય તિર્યચથીં ઇત્યાદિ. જેમ વ્યુત્કાંતિ પદમાં ઉત્પાદ કહ્યો, તેમ યાવત્ જો બાદર પૃથ્વીકાયિક એકેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકથી આવીને ઉપજે તો શું પર્યાપ્તબાદરં યાવત્ ઉપજે કે અપર્યાપ્ત બાદરંથી ? ગૌતમ! બંને પ્રકારે યાવત્ ઉપજે.

ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયમાંં પ્રશ્ન? ગૌતમ! પ્રતિસમય અવિરહિત અસંખ્ય ઉપજે. તે સેવાર્ત સંઘયણી, શરીરાવગાહના જઘન્યા અંગુલનો અસંખ્યાત ભાગ, ઉત્કૃષ્ટ પણ તેમજ, મસુર ચંદ્ર સંસ્થિત, ચાર લેશ્યા, માત્ર મિથ્યા-દષ્ટિ, અજ્ઞાની-બે અજ્ઞાન નિયમા, માત્ર કાયયોગી, બંને ઉપયોગવાળા, ચાર સંજ્ઞા, ચાર કષાય, એક સ્પર્શનેન્દ્રિય, ત્રણ સમુદ્ધાત, બે વેદના, માત્ર નપુંસક વેદક, સ્થિતિ-જઘન્યા અંતર્મુહૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટી ૨૨,૦૦૦ વર્ષ, પ્રશસ્ત-અપ્રશસ્ત અધ્યવસાય, સ્થિતિ માફક અનુબંધ છે.

ભગવન્ ! તે પૃથ્વીકાય ફરી પૃથ્વીકાયિકરૂપે ઉત્પન્ન થાય તો કેટલો કાળ રહે, કેટલો કાળ ગતિ-આગતિ કરે? ગૌતમ! ભવાદેશથી જઘન્ય બે ભવ, ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્ય ભવગ્રહણ, કાલાદેશથી જઘન્ય બે અંતર્મુહૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્ય કાળ, એટલો કાળ યાવત્ કરે.

તે જ જઘન્યકાળ સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુહૂર્ત સ્થિતિમાં, એ પ્રમાણે પૂર્વવત્ બધું કહેવું. તે જ ઉત્કૃષ્ટકાળ સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ બંને ૨૨,૦૦૦ વર્ષ સ્થિતિમાં, બાકી પૂર્વવત્ યાવત્ અનુબંધ. માત્ર જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટથી સંખ્યાત કે અસંખ્યાત ઉત્પન્ન થાય છે. ભવાદેશથી જઘન્ય બે ભવ, ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવ ગ્રહણ કરે. કાલાદેશથી જઘન્ય ૨૨,૦૦૦ વર્ષ અંતર્મુહૂર્ત અધિક અને ઉત્કૃષ્ટથી ૧,૭૬,૦૦૦ વર્ષ. આટલો કાળ યાવત્ ગમનાગમન કરે.

તે જ સ્વયં જઘન્યકાલ સ્થિતિક ઉપજે, તો પહેલા ગમક સમાન કહેવું. માત્ર લેશ્યા ત્રણ, સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટથી અંતર્મુહૂર્ત, અપ્રશસ્ત અધ્યવસાન અનુબંધ સ્થિતિ મુજબ, બાકી પૂર્વવત્. તે જો જઘન્યકાળ સ્થિતિકમાં ઉપજે, તો ચોથા ગમનું કથન. તે જો ઉત્કૃષ્ટકાળ સ્થિતિમાં ઉપજે, તો આ જ વક્તવ્યતા, માત્ર જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટથી સંખ્યાત કે અસંખ્યાત યાવત્ ભવાદેશથી જઘન્ય બે ભવ, ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવગ્રહણ, કાલાદેશથી જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત અધિક ૨૨,૦૦૦ વર્ષ, ઉત્કૃષ્ટથી ૮૮,૦૦૦ વર્ષ અને ચાર અંતર્મુહૂર્ત અધિક, આટલો કાળ રહે.

તે જો સ્વયં ઉત્કૃષ્ટ કાળ સ્થિતિક ઉપજે, તો ત્રીજા ગમ સમાન સંપૂર્ણ કહેવું. માત્ર સ્વયં તે સ્થિતિ જઘન્યથી અને ઉત્કૃષ્ટથી ૨૨,૦૦૦ વર્ષ.

તે જ જઘન્યકાળ સ્થિતિકમાં ઉપજે તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ બંને અંતર્મુહૂર્ત. એ રીતે સાતમા ગમ માફક યાવત્ ભવાદેશ, કાલાદેશથી જઘન્યા અંતર્મુહૂર્ત અધિક ૨૨,૦૦૦ વર્ષ, ઉત્કૃષ્ટી ચાર અંતર્મુહૂર્ત અધિક ૮૮,૦૦૦ વર્ષ. તે જ ઉત્કૃષ્ટ કાળ સ્થિતિકમાં ઉપજે તો જઘન્યથી અને ઉત્કૃષ્ટથી પણ ૨૨,૦૦૦ વર્ષ સ્થિતિકમાં ઉપજે. અહીં સાતમા ગમની વક્તવ્યતા જાણવી યાવત્ ભવાદેશ, કાલાદેશથી જઘન્યા ૪૪,૦૦૦ વર્ષ, ઉત્કૃષ્ટથી ૧,૭૬,૦૦૦ વર્ષ.

જો અપ્કાયિક એકેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકમાંથી ઉપજે તો શું સૂક્ષ્મ અપ્, બાદર અપ્ એ પ્રમાણે આ ચાર

ભેદો કહેવા ચાવત્ પૃથ્વીકાયિક.

ભગવન્ ! અપ્કાયિક, જે પૃથ્વીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય, તો કેટલા કાળ સ્થિતિમાં ઉપજે? ગૌતમ! જઘન્ય અંતર્મૂર્ત સ્થિતિ, ઉત્કૃષ્ટી ૨૨,૦૦૦ વર્ષમાં ઉપજે. એ રીતે પૃથ્વીકાયિક ગમક સમાન નવ ગમકો કહેવા. વિશેષ આ – સ્તિબુક બિંદુ આકારે છે, સ્થિતિ જઘન્યથી અંતર્મૂર્ત-ઉત્કૃષ્ટી ૭૦૦૦ વર્ષ, એ રીતે અનુબંધ પણ છે. એ રીતે ત્રણ ગમકમાં સ્થિતિ, સંવેધ પણ છે. ત્રીજા, છટ્ટા, સાતમા, આઠમા, નવમાં ગમકમાં સંવેધ ભવાદેશથી જઘન્ય બે ભવ, ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવગ્રહણ. બાકીના ચાર ગમકમાં જઘન્ય બે ભવ, ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત ભવગ્રહણ. ત્રીજા ગમકમાં કાલાદેશથી જઘન્ય અંતર્મૂર્ત અધિક ૨૨,૦૦૦ વર્ષ. ઉત્કૃષ્ટી ૧,૧૬,૦૦૦ વર્ષ કાળ રહે.

છટ્ટા ગમકમાં કાલાદેશથી જઘન્ય અંતર્મૂર્ત અધિક ૨૨,૦૦૦ વર્ષ, ઉત્કૃષ્ટી ૮૮,૦૦૦ વર્ષ અને ચાર અંતર્મૂર્ત અધિક સાતમાં ગમકમાં કાલાદેશથી જઘન્ય અંતર્મૂર્ત અધિક ૭૦૦૦ વર્ષ, ઉત્કૃષ્ટ ૧,૧૬,૦૦૦ વર્ષ રહે. આઠમાં ગમકમાં કાલાદેશથી જઘન્ય અંતર્મૂર્ત અધિક ૭૦૦૦ વર્ષ, ઉત્કૃષ્ટ ૨૮,૦૦૦ વર્ષ અને ચાર અંતર્મૂર્ત અધિક કાળ રહે. નવમાં ગમકમાં ભવાદેશથી જઘન્ય બે ભવ – ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવગ્રહણ. કાલાદેશથી જઘન્ય ૨૮,૦૦૦ વર્ષ, ઉત્કૃષ્ટ ૧,૧૬,૦૦૦ વર્ષ કાળ રહે. આ રીતે નવ ગમકમાં અપ્કાય સ્થિતિ છે.

જો તેઉકાયથી આવીને ઉપજે તો આ જ વક્તવ્યતા. વિશેષ એ કે નવે ગમકમાં ત્રણ લેશ્યાઓ, તેજસ્કાયિકનું શુચિકલાપ સંસ્થાન, સ્થિતિ જાણવી. ત્રીજા ગમકમાં કાલાદેશથી જઘન્યા અંતર્મૂર્ત અધિક ૨૨,૦૦૦ વર્ષ સ્થિતિ-ઉત્કૃષ્ટ થી ૧૨-રાત્રિદિવસ અધિક ૮૮,૦૦૦ વર્ષ રહે. એ પ્રમાણે સંવેધ ઉપયોગ કરવો કહેવો.

જો વાયુકાયિકથી આવીને ઉપજે તો, વાયુકાયિકના પણ એ પ્રમાણે નવ ગમકો તેઉકાયિક માફક કહેવા. વિશેષ એ- પતાકા સંસ્થાન, સંવેધ હજારો વર્ષોથી કહેવો. ત્રીજા ગમકમાં કાલાદેશથી જઘન્ય અંતર્મૂર્ત અધિક ૨૨,૦૦૦ વર્ષ – ઉત્કૃષ્ટી એક લાખ વર્ષ, સંવેધ ઉપયોગપૂર્વક કહેવો.

જો વનસ્પતિકાયિકથી આવીને ઉપજે તો, વનસ્પતિકાયિકના અપ્કાયિકના ગમ સમાન નવ ગમક કહેવા. વિશેષ એ – વિવિધ પ્રકારે રહેલ છે, શરીરાવગાહના પહેલા અને છેલ્લા ત્રણ ગમકોમાં જઘન્ય અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ, ઉત્કૃષ્ટી સાતિરેક ૧૦૦૦ યોજન, મધ્યના ત્રણ ગમકમાં પૃથ્વીકાયિક માફક છે. સંવેધ અને સ્થિતિ જાણવા. ત્રીજા ગમકમાં કાલાદેશથી જઘન્ય ૨૨,૦૦૦ વર્ષ અને અંતર્મૂર્ત અધિક, ઉત્કૃષ્ટી ૧,૨૮,૦૦૦ કાળ કહેવો. સંવેધ ઉપયોગ પૂર્વક કહેવો.

સૂત્ર-૮૪૭

જો બેઘન્દ્રિયથી ઉપજે તો શું પર્યાપ્ત બેઘન્દ્રિયથી ઉપજે કે અપર્યાપ્તથી ? ગૌતમ ! બંનેમાંથી આવીને ઉપજે. ભગવન્ ! જે બેઘન્દ્રિય પૃથ્વીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા પૃથ્વીકાયમાં ઉપજે ? ગૌતમ! જઘન્યથી અંતર્મૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટી ૨૨,૦૦૦ વર્ષ સ્થિતિમાં ઉપજે. ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયમાં? ગૌતમ! જઘન્યથી એક, બે, ત્રણ. ઉત્કૃષ્ટી સંખ્યાત કે અસંખ્યાત. સેવાર્ત સંઘયણ, અવગાહના જઘન્યથી અંગુલનો અસંખ્યાત ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટી ૧૨ યોજન હુંડક સંસ્થાન, ત્રણ લેશ્યા, સમ્યગ્દષ્ટિ અને મિથ્યાદષ્ટિ, બે જ્ઞાન – બે અજ્ઞાન નિયમા, વચન અને કાયયોગી, ઉપયોગ બંને, ચાર સંજ્ઞા, ચાર કષાય, બે ઈન્દ્રિય – જીહ્વા અને સ્પર્શ, ત્રણ સમુદ્ઘાત, બાકી બધું પૃથ્વીકાયિક મુજબ. વિશેષ એ કે સ્થિતિ જઘન્યથી અંતર્મૂર્ત. ઉત્કૃષ્ટી બાર વર્ષ, એ રીતે અનુબંધ. ભવાદેશથી જઘન્ય બે ભવ, ઉત્કૃષ્ટી સંખ્યાતા ભવગ્રહણ, કાલાદેશથી જઘન્ય બે અંતર્મૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટી સંખ્યાત કાળ, આટલો કાળ રહે. તે જ જઘન્યકાળ સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન થાય તો આ જ વક્તવ્યતા.

તે જ ઉત્કૃષ્ટકાળ સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન થાય તો પણ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા. વિશેષ એ – ભવાદેશથી જઘન્ય બે ભવ, ઉત્કૃષ્ટી આઠ ભવ. કાલાદેશથી જઘન્ય ૨૨,૦૦૦ વર્ષ અને અંતર્મૂર્ત અધિક, ઉત્કૃષ્ટ ૪૮ વર્ષ અધિક, ૮૮,૦૦૦ વર્ષ, આટલો કાળ રહે.

તે જ સ્વયં જઘન્ય સ્થિતિક જન્મે. તેને પણ આ જ વક્તવ્યતા ત્રણે ગમકમાં કહેવી. વિશેષ આ – સાતમાં અંતર છે. શરીરાવગાહના પૃથ્વીકાયિકવત્, માત્ર મિથ્યાદષ્ટિ, બે અજ્ઞાન નિયમા, માત્ર કાયયોગી, સ્થિતિ – સ્થિતિ માફક, સંવેધ. પહેલા બે ગમકમાં તે પ્રમાણે જ. ત્રીજા ગમકમાં ભવાદેશથી તેમજ આઠ ભવગ્રહણ, કાલાદેશથી જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત અધિક ૨૨,૦૦૦ વર્ષ, ઉત્કૃષ્ટથી ચાર અંતર્મુહૂર્ત અધિક ૮૮,૦૦૦.

તે જ સ્વયં ઉત્કૃષ્ટકાલ સ્થિતિક જન્મે, આના પણ ઔદિક ગમક સમાન ત્રણ ગમકો કહેવા. માત્ર ત્રણે ગમકમાં સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ બંને ૧૨ વર્ષ, એ રીતે અનુબંધ પણ છે. ભવાદેશથી જઘન્ય બે ભવ, ઉત્કૃષ્ટથી આઠ ભવ ગ્રહણ. કાલાદેશથી ઉપયોગથી કહેવું ચાવત્ નવમાં ગમકમાં જઘન્યથી ૧૨ વર્ષ અધિક ૨૨,૦૦૦ વર્ષ, ઉત્કૃષ્ટથી ૪૮ વર્ષ અધિક ૮૮,૦૦૦ વર્ષ. આટલો કાળ રહે.

જો તેઈન્દ્રિયથી આવીને ઉપજે તો આ પ્રમાણે જ નવ ગમકો કહેવા. વિશેષ આ – પહેલા ત્રણ ગમકોમાં શરીરા-વગાહના જઘન્યથી અંગુલનો અસંખ્યાત ભાગ, ઉત્કૃષ્ટથી ત્રણ ગાઉ, ત્રણ ઈન્દ્રિયો, સ્થિતિ જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટથી ૪૮ રાત્રિદિવસ. ત્રીજા ગમકમાં કાલાદેશથી જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત અધિક ૨૨,૦૦૦ વર્ષ – ઉત્કૃષ્ટથી ૮૬ રાત્રિ દિવસ અધિક ૮૮,૦૦૦ વર્ષ. મધ્યના ત્રણ ગમકો તેમ જ છે. છેલ્લા ત્રણ ગમકો તેમ જ છે. વિશેષ આ – સ્થિતિ જઘન્યથી ૪૮ રાત્રિદિવસ, ઉત્કૃષ્ટથી પણ તેમજ સંવેધ ઉપયોગપૂર્વક કહેવો.

જો ચઉરિન્દ્રિયથી આવીને ઉપજે તો એ જ રીતે નવે ગમકો કહેવા. માત્ર આ સ્થાનોમાં અંતર છે – શરીરાવ-ગાહના જઘન્ય અંગુલનો અસંખ્યાત ભાગ, ઉત્કૃષ્ટ ચાર ગાઉ, સ્થિતિ-જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત-ઉત્કૃષ્ટ છ માસ. એ રીતે અનુબંધ, ચાર ઈન્દ્રિયો, બાકી પૂર્વવત્ ચાવત્ નવમાં ગમકમાં કાલાદેશથી જઘન્ય છ માસ અધિક ૨૨,૦૦૦ વર્ષ, ઉત્કૃષ્ટ થી ૨૪ માસ-અધિક ૮૮,૦૦૦ વર્ષ આટલો કાળ રહે.

જો પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકથી આવીને ઉપજે તો શું સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકથી આવીને ઉપજે કે અસંજી પંચેં થી ? ગૌતમ ! બંનેથી. જો અસંજી પંચેન્દ્રિયથીં તો જલચરથી આવીને ઉપજે કે ચાવત્ અપર્યાપ્તાથી આવીને ઉપજે ? ગૌતમ ! પર્યાપ્તાથી પણ અને અપર્યાપ્તાથી પણ આવીને ઉપજે.

ભગવન્ ! અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક, જે પૃથ્વીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તે કેટલો કાળ ? ગૌતમ ! જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટથી ૨૨,૦૦૦ વર્ષ. ભગવન્ ! તે જીવોં ? બેઈન્દ્રિયના ઔદિક સમાન કહેવા. માત્ર શરીરાવગાહના જઘન્યથી અંગુલનો અસંખ્યાત ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટથી ૧૦૦૦ યોજન. પંચેન્દ્રિયોની સ્થિતિ, અનુબંધ જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટથી પૂર્વકોડી. બાકી પૂર્વવત્. ભવાદેશથી જઘન્ય બે ભવ, ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવ ગ્રહણ, કાલાદેશથી જઘન્ય બે અંતર્મુહૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટથી ૮૮,૦૦૦ વર્ષાધિક ચાર પૂર્વકોડી, આટલો કાળ રહે.

નવે ગમકોમાં કાયસંવેધ ભવાદેશથી જઘન્ય બે ભવગ્રહણ, ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવગ્રહણ, કાલાદેશ ઉપયોગપૂર્વક કહેવો. વિશેષ આ – ત્રણ ગમકોમાં જેમ બેઈન્દ્રિયના મધ્યમ ત્રણ ગમકો સમાન અને છેલ્લા ત્રણ ગમકોમાં પ્રથમ ત્રણ ગમક સમાન કહેવું. વિશેષ- સ્થિતિ, અનુબંધ જઘન્યથી પૂર્વકોડી, ઉત્કૃષ્ટથી પૂર્વકોડી, બાકી પૂર્વવત્ ચાવત્ નવમાં ગમકમાં જઘન્ય પૂર્વકોડી, ૨૨,૦૦૦ વર્ષ અધિક. ઉત્કૃષ્ટમાં ૮૮,૦૦૦ વર્ષાધિક ચાર પૂર્વકોડી, આટલો કાળ રહે.

જો સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકથી આવે તો સંખ્યાત વર્ષાયુથી કે અસંખ્યાત વર્ષાયુથી આવે ? ગૌતમ ! સંખ્યાત વર્ષાયુથી જ આવે. જો સંખ્યાત વર્ષાયુથી આવે તો શું જલચરથી આવે ? બાકીનું અસંજીવત્ કહેવું ચાવત્ ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયમાં કેટલા ઉપજે ? જેમ રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થનાર સંજીમાં કહ્યું, તેમ અહીં કહેવું. વિશેષ એ કે – અવગાહના જઘન્યથી અંગુલનો અસંખ્યાત ભાગ, ઉત્કૃષ્ટથી હજાર યોજન. બાકી પૂર્વવત્ ચાવત્ કાલાદેશથી જઘન્ય બે અંતર્મુહૂર્ત ઉત્કૃષ્ટથી ૮૮,૦૦૦ વર્ષાધિક ચાર પૂર્વકોડી, આટલો કાળ રહે.

સંવેધ, નવે ગમકોમાં અસંજી માફક સંપૂર્ણ કહેવું. તેમાં પહેલા ત્રણ અને વચલા ત્રણ ગમકોમાં પણ તેમ જ, પણ આ નવમાં અંતર છે – અવગાહના – જઘન્યથી અંગુલનો અસંખ્યાત ભાગ, ઉત્કૃષ્ટથી પણ તેમજ છે, ત્રણ

લેશ્યા, મિથ્યા દષ્ટિ, બે અજ્ઞાન, કાયયોગી, ત્રણ સમુદ્ધાત, સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટથી અંતર્મુહૂર્ત, અપ્રશસ્ત અધ્યવસાય, અનુબંધ સ્થિતિ માફક, બાકી પૂર્વવત્. છેલ્લા ત્રણે ગમકમાં-પ્રથમ ગમકવત્. માત્ર સ્થિતિ, અનુબંધ, જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ બંનેથી પૂર્વકોડી, બાકી પૂર્વવત્.

સૂત્ર-૮૪૮

જો મનુષ્યથી આવીને પૃથ્વીકાયિકમાં ઉપજે, તો શું સંજ્ઞી મનુષ્યથી આવીને ઉપજે કે અસંજ્ઞીં થી ? ગૌતમ! બંનેમાંથી ઉપજે. ભગવન્ ! અસંજ્ઞી મનુષ્ય, જે પૃથ્વીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય, તે કેટલી કાળ સ્થિતિમાં ઉપજે? અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચની જઘન્ય કાળસ્થિતિના ત્રણ ગમકો કહ્યા, તેમ આના ઔદિક ત્રણ ગમકો તે પ્રમાણે જ સંપૂર્ણ કહેવા. બાકીના છ ન કહેવા. જો સંજ્ઞી મનુષ્યથી આવીને ઉપજે તો સંખ્યાત વર્ષાયુષ્કથી આવીને ઉપજે કે અસંખ્યાત વર્ષાયુષ્કથી ? ગૌતમ ! સંખ્યાત વર્ષાયુષ્કથી. જો સંખ્યાત વર્ષાયુવાળાથી ઉપજે તો પર્યામાથી આવીને ઉપજે કે અપર્યામાથી ? ગૌતમ ! પર્યામ-અપર્યામં બંનેથી. ભગવન્ ! સંજ્ઞી મનુષ્ય, જે પૃથ્વીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય, તે કેટલી કાળ સ્થિતિમાં ઉપજે? ગૌતમ! જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટથી ૨૨,૦૦૦ વર્ષ.

ભગવન્ ! તે જીવોં ? રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થનાર જેમ કહ્યા, તેમ ત્રણે ગમકમાં પ્રાપ્તિ કહેવી. વિશેષ આ - અવગાહના જઘન્યથી અંગુલનો અસંખ્ય ભાગ, ઉત્કૃષ્ટથી ૫૦૦ ધનુષ. સ્થિતિ જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટથી પૂર્વકોડી, એ રીતે અનુબંધ, સંવેધ, નવે ગમકમાં સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયવત્ છે. મધ્યમ ત્રણ ગમકમાં પ્રાપ્તિ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય માફક છે, બાકી બધું સંપૂર્ણ તેમજ કહેવું. છેલ્લા ત્રણ ગમક, ઔદિક ગમ માફક કહેવા. વિશેષ એ કે - અવગાહના જઘન્યા ૫૦૦ ધનુષ, ઉત્કૃષ્ટ-૫૦૦ ધનુષ. સ્થિતિ અને અનુબંધ જઘન્યા અને ઉત્કૃષ્ટી બંને પૂર્વકોટી. બાકી પૂર્વવત્. માત્ર પાછલા ગમકોમાં સંખ્યાતા જ ઉપજે છે.

જો દેવથી આવીને ઉપજે તો શું ભવનવાસી દેવથી આવીને ઉપજે કે વ્યંતર-જ્યોતિષ્ક-વૈમાનિકથી આવીને ઉપજે? ગૌતમ! ચારેથી. જો ભવનવાસી દેવથી આવીને ઉપજે તો અસુરકુમાર ભવનવાસીથી આવીને ઉપજે કે યાવત્ સ્તનિતકુમારથી? ગૌતમ! દશેથી. ભગવન્ ! જે અસુરકુમાર પૃથ્વીકાયિકમાં ઉપજવા યોગ્ય હોય તો કેટલા કાળ સ્થિતિમાં ઉપજે? ગૌતમ! જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટ ૨૨,૦૦૦ વર્ષ. ભગવન્ ! તે જીવોં પ્રશ્ન? ગૌતમ! જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ. ઉત્કૃષ્ટથી સંખ્યાત કે અસંખ્યાત ઉપજે.

ભગવન્ ! તે જીવોના શરીર કયા સંઘયણે છે? ગૌતમ! છ સંઘયણ, અસંઘયણી યાવત્ પરિણામે છે. ભગવન્ ! તે જીવોના શરીરની અવગાહના કેટલી મોટી છે ? ગૌતમ! બે ભેદે - ભવધારણીય અને ઉત્તરવૈક્રિય. તેમાં જે ભવધારણીય છે, તે જઘન્યથી અંગુલનો અસંખ્યાત ભાગ, ઉત્કૃષ્ટથી સાત રત્ની, તેમાં જે ઉત્તરવૈક્રિય છે, તે જઘન્યથી અંગુલનો અસંખ્ય ભાગ, ઉત્કૃષ્ટથી ૧૦૦૦ યોજન. ભગવન્ ! તે જીવોના શરીર કયા આકારે છે? ગૌતમ! બે ભેદે - ભવધારણીય, ઉત્તરવૈક્રિય. તેમાં જે ભવધારણીય છે તે સમચતુરસ્ર સંસ્થિત છે. જે ઉત્તરવૈક્રિય છે, તે વિવિધાકારે છે.

લેશ્યા ચાર, દષ્ટિ ત્રણ, ત્રણ જ્ઞાન નિયમા - ત્રણ અજ્ઞાન ભજનાએ. યોગ ત્રણ, ઉપયોગ બંને, ચાર સંજ્ઞા, ચાર કષાય, પાંચ સમુદ્ધાત, બંને વેદના, સ્ત્રી અને પુરુષ વેદ, સ્થિતિ જઘન્યા ૧૦,૦૦૦ વર્ષ, ઉત્કૃષ્ટી સાતિરેક સાગરોપમ, અધ્યવસાય અસંખ્ય-પ્રશસ્ત અને અપ્રશસ્ત બંને. અનુબંધ સ્થિતિ મુજબ, ભવાદેશથી બે ગ્રહણ, કાલાદેશથી અંતર્મુહૂર્ત અધિક ૧૦,૦૦૦ વર્ષ જઘન્યા અને ઉત્કૃષ્ટી ૨૨,૦૦૦ વર્ષાધિક સાગરોપમ.

આ પ્રમાણે નવે ગમકો જાણવા, માત્ર મધ્યના અને છેલ્લા ત્રણે ગમકોમાં અસુરકુમારોની સ્થિતિ વિશેષ જાણવી, બાકી ઔદિક મુજબ પ્રાપ્તિ. કાયસંવેધ જાણવો જોઈએ. બધે બે ભવગ્રહણ યાવત્ નવમાં ગમકમાં કાલાદેશથી જઘન્યા ૨૨,૦૦૦ વર્ષાધિક સાગરોપમ, ઉત્કૃષ્ટ પણ તેમજ.

જે નાગકુમાર પૃથ્વીકાયિકપણે ઉપજવા યોગ્ય હોય તેમાં આ જ વક્તવ્યતા યાવત્ ભવાદેશ. વિશેષ આ - જઘન્ય સ્થિતિ ૧૦,૦૦૦ વર્ષ, ઉત્કૃષ્ટી દેશોન બે પત્યોપમ, એ રીતે અનુબંધ પણ છે. કાલાદેશથી અંતર્મુહૂર્ત અધિક

૧૦,૦૦૦ વર્ષ, ઉત્કૃષ્ટી ૨૨,૦૦૦ વર્ષાધિક દેશોન બે પલ્ચોપમ. એ રીતે નવે ગમકો અસુરકુમારના ગમક સમાન છે. માત્ર સ્થિતિ કાલાદેશથી જાણવી. આ પ્રમાણે સ્તનિતકુમાર પર્યન્ત આ કહેવું.

જો વ્યંતરથી આવીને ઉપજે તો શું પિશાચથી આવીને કે ચાવત્ ગંધર્વથી? ગૌતમ! પિશાચ ચાવત્ ગંધર્વ, બધાથી ઉપજે. ભગવન્ ! વ્યંતર દેવ જે પૃથ્વીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય, તેના અસુરકુમાર સમાન નવે ગમકો કહેવા. વિશેષ એ – સ્થિતિ અને કાલાદેશે જાણવો. સ્થિતિ જઘન્યા ૧૦,૦૦૦ વર્ષ, ઉત્કૃષ્ટી પલ્ચોપમ.

જો જ્યોતિષ્ક દેવોથી આવીને ઉપજે તો શું ચંદ્રવિમાનથી આવીને ઉપજે કે તારાવિમાનથી ? ગૌતમ! તે પાંચેથી. ભગવન્ ! જે જ્યોતિષ્ક દેવ પૃથ્વીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય? અસુરકુમારવત્ લબ્ધિ કહેવી. માત્ર એક તેજોલેશ્યા છે. ત્રણ જ્ઞાન – ત્રણ અજ્ઞાન નિયમા. સ્થિતિ – જઘન્યા પલ્ચોપમનો આઠમો ભાગ. ઉત્કૃષ્ટી ૧૦૦૦ વર્ષ અધિક પલ્ચોપમ. એ રીતે અનુબંધ. કાલાદેશથી જઘન્યા અંતર્મુહૂર્ત અધિક પલ્ચોપમનો આઠમો ભાગ, ઉત્કૃષ્ટી ૨૨,૦૦૦ વર્ષાધિક પલ્ચોપમ. આ રીતે બાકીના આઠ ગમકો પણ કહેવા. માત્ર સ્થિતિ, કાલાદેશ જાણવો.

જો વૈમાનિક દેવોથી આવીને ઉપજે તો શું કલ્પોપગથી કે કલ્પાતીતથી આવીને? ગૌતમ! કલ્પોપગથી, કલ્પાતીતથી નહીં. જો કલ્પોપગથી આવીને ઉપજે, તો શું સૌધર્મકલ્પથી કે ચાવત્ અચ્યુતકલ્પથી આવીને ઉપજે? ગૌતમ ! સૌધર્મ અને ઇશાન કલ્પથી આવીને ઉપજે, સનત્કુમારાદિ કલ્પથી આવીને નહીં.

ભગવન્ ! સૌધર્મકલ્પથી આવીને જે પૃથ્વીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે, તે કેટલો કાળ? જ્યોતિષ્ક ગમક માફક જાણવું. વિશેષ એ – સ્થિતિ, અનુબંધ જઘન્યથી પલ્ચોપમ – ઉત્કૃષ્ટી બે સાગરોપમ. કાલાદેશથી અંતર્મુહૂર્ત અધિક પલ્ચોપમ અને ઉત્કૃષ્ટી ૨૨,૦૦૦ વર્ષાધિક બે સાગરોપમ. એ રીતે બાકીના આઠ ગમકો કહેવા. વિશેષ આ – સ્થિતિ અને કાલાદેશ જાણવો જોઈએ.

ભગવન્ ! ઇશાનદેવથી જે પૃથ્વીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય એ રીતે ઇશાનદેવથી પણ નવ ગમકો કહેવા. માત્ર સ્થિતિ, અનુબંધ જઘન્યથી સાતિરેક પલ્ચોપમ, ઉત્કૃષ્ટી સાતિરેક બે સાગરોપમ. બાકી પૂર્વવત્.

ભગવન્ ! તે એમ જ છે. તે એમ જ છે. ચાવત્ વિચરે છે.

શતક-૨૪, ઉદ્દેશો-૧૩ થી ૧૬ 'અપ્કાય આદિ'

સૂત્ર-૮૪૯ થી ૮૫૨

૧૩/૮૪૯. ભગવન્ ! અપ્કાયિક ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? જેમ પૃથ્વીકાયિક ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમ, ચાવત્ ભગવન્ ! પૃથ્વીકાયિક જીવ જે અપ્કાયિકમાં ઉપજવા યોગ્ય હોય, તે કેટલા કાળની સ્થિતિમાં ઉપજે? ગૌતમ! જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટથી ૭૦૦૦ વર્ષની સ્થિતિવાળામાં ઉપજે, એ રીતે પૃથ્વીકાયિક ઉદ્દેશક સદૃશ કહેવું. માત્ર સ્થિતિ, સંવેધ જાણવો. બાકી પૂર્વવત્. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે.

૧૪/૮૫૦. ભગવન્ ! તેઉકાયિક ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? પૃથ્વીકાયિકના ઉદ્દેશામાં કહ્યું તેમ કહેવું. માત્ર સ્થિતિ અને સંવેધ જાણવા. દેવમાંથી આવી ન ઉપજે. બાકી પૂર્વવત્. ભગવન્ ! તે એમ જ છે ૨.

૧૫/૮૫૧. ભગવન્ ! વાયુકાયિક ક્યાંથી આવીને ઉપજે ? ગૌતમ! તેઉકાયિક ઉદ્દેશક મુજબ જાણવું. માત્ર સ્થિતિ અને સંવેધ જાણી લેવા. ભગવન્ ! તે એમ જ છે ૨.

૧૬/૮૫૨. ભગવન્ ! વનસ્પતિકાયિક ક્યાંથી આવીને ઉપજે ? પૃથ્વીકાયિક સમાન સંપૂર્ણ ઉદ્દેશો કહેવો. વિશેષ એ કે – વનસ્પતિકાયિક જીવ વનસ્પતિકાયમાં ઉપજે ત્યારે પહેલા, બીજા, ચોથા, પાંચમા ગમકમાં પરિમાણ આ છે – પ્રતિસમય, નિરંતર અનંતા ઉપજે, ભવાદેશથી જઘન્ય બે ભવ, ઉત્કૃષ્ટથી અનંતા ભવગ્રહણ. કાલાદેશથી જઘન્ય બે અંતર્મુહૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટથી અનંતા કાળ રહે ચાવત એટલા કાળ સુધી ગમનાગમન કરે. બાકીના પાંચ ગમકો આઠ ભવગ્રહણવાળા તેમજ છે. માત્ર સ્થિતિ અને સંવેધ જાણી લેવો.

ભગવન્ ! આપ કહો છો, તે એમ જ છે – એમ જ છે.

શતક-૨૪, ઉદ્દેશો-૧૭ થી ૧૯ ' ' બેઘજિદ્ર્યાદિ ' '

ਸੂਤਰ-੮੫੩ ਥੀ ੮੫੫

૧૭/૮૫૩. ભગવન્ ! બેઈન્દ્રિય જીવ ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? ચાવત્ હે ભગવન્ ! પૃથ્વીકાયિક જે બેઈન્દ્રિયમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તે કેટલા કાળની સ્થિતિમાં ઉપજે ? પૂર્વોક્ત પૃથ્વીકાયનું કથન કહેવું ચાવત્ કાલાદેશથી જઘન્ય બે અંતર્મુહૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાત ભવગ્રહણ એટલો કાળ રહે. એ રીતે તેમાં ચાર ગમકોમાં સંવેધ જાણવો. બાકીના પાંચ ગમકોમાં તે રીતે જ આઠ ભવો છે. એ રીતે ચાવત્ ચઉરિન્દ્રિય સુધી ચારમાં સંખ્યાત ભવો, પાંચમાં આઠ ભવો છે. પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક અને મનુષ્યોમાં તે રીતે આઠ ભવો છે. દેવો ચ્યવીને બેઈન્દ્રિયોમાં ન ઉપજે. સ્થિતિ અને સંવેધ જાણી લેવો. ભગવન્ ! તે એમ જ છે ર..

૧૮/૮૫૪. ભગવન્ ! તેઇન્દ્રિયો ક્યાંથી આવીને ઉપજે? તેઇન્દ્રિયો, બેઇન્દ્રિયના ઉદ્દેશ માફક કહેવા. માત્ર સ્થિતિ અને સંવેદ જાણી લેવો. તેઉકાય સાથે તૃતીયગમમાં ઉત્કૃષ્ટ ૨૦૮ રાત્રિદિવસ અને બેઇન્દ્રિય સાથે તૃતીય ગમમાં ઉત્કૃષ્ટથી ૧૯૬ રાત્રિદિવસ અધિક ૪૮ વર્ષ થાય. તેઇન્દ્રિયો સાથે ત્રીજા ગમમાં ઉત્કૃષ્ટ ૩૯૨ રાત્રિદિવસ થાય. આ પ્રમાણે સંઙી મનુષ્ય સુધી સર્વત્ર જાણવું. ભગવન્ ! તે એમ જ છે – એમ જ છે.

૧૯/૮૫૫. ભગવન્ ! ચતુરિન્દ્રિય ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? જેમ તેઘિન્દ્રિયના ઉદ્દેશક કહ્યા તેમજ ચઉરિન્દ્રિયને પણ કહેવા. વિશેષ એ કે - સ્થિતિ અને સંવેધ જાણી લેવા. ભગવન્ ! તે એમ જ છે ૨.

શતક-૨૪, ઉદ્દેશો-૨૦ ' ' તિર્યચ પંચેન્દ્રિય ' '

सूत्र-८५५

ભગવન્ ! પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક, ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? શું નૈરચિકથી યાવત્ દેવથી આવીને ઉપજે? ગૌતમ! ચારેથી આવીને ઉપજે. જો નૈરચિકથી આવીને ઉપજે તો શું રત્નપ્રભા યાવત્ અધઃસપ્તમી પૃથ્વી નૈરચિકથી આવીને ઉપજે ? ગૌતમ! સાતે નરકથી આવીનેo

ભગવન્ ! રત્નપ્રભા પૃથ્વી નૈરયિક, જે પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકમાં ઉપજવાને યોગ્ય હોય, તે કેટલા કાળની સ્થિતિમાં ઉપજે ? ગૌતમ ! જઘન્ય અંતર્મૂર્ત સ્થિતિમાં, ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોડી આયુષાળામાં ઉપજે.

ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયમાં કેટલા ઉપજે ? અસુરક્રુમારની વક્તવ્યતા મુજબ કહેવું. વિશેષ એ કે – સંઘયણમાં અનિષ્ટ, અકાંત યાવત્ પુદ્ગલો પરિણમે છે. અવગાહના બે ભેદે – ભવધારણીય, ઉત્તરવૈક્રિય. તેમાં જે ભવધારણીય છે, તે જઘન્યે અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ, ઉત્કૃષ્ટે સાત ધનુષ, ત્રણ રત્ની, છ અંગુલ છે. તેમાં જે ઉત્તરવૈક્રિય છે, તે જઘન્યા અંગુલનો અસંખ્યાત ભાગ, ઉત્કૃષ્ટી ૧૫-ધનુષ, અઢીરત્ની છે.

ભગવન્ ! તે જીવોના શરીરો કયા આકારે છે ? ગૌતમ ! તે બે ભેદે – ભવધારણીય, ઉત્તરવૈક્રિય. તેમાં જે ભવ-ધારણીય છે તે હુંડક સંસ્થિત છે. જે ઉત્તરવૈક્રિય છે, તે પણ હુંડક સંસ્થાને છે.

તેમને એક કાપોતલેશ્યા, ચાર સમુદ્ધાત, માત્ર નપુંસકવેદ, સ્થિતિ - જઘન્યા ૧૦,૦૦૦ વર્ષ, ઉત્કૃષ્ટી સાગરોપમ છે, અનુબંધ એમ જ છે. બાકી પૂર્વવત્. ભવાદેશથી જઘન્ય બે ભવ, ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવ છે. કાલાદેશથી જઘન્યા અંતર્મૂર્ત અધિક ૧૦,૦૦૦ વર્ષ. ઉત્કૃષ્ટી ચાર પૂર્વકોડી અધિક ચાર સાગરોપમ છે - આટલો કાળ રહે.

તે જ જઘન્યકાળ સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન હોય તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટથી અંતર્મુહૂર્ત સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન થાય. બાકી પૂર્વવત્. વિશેષ આ - કાલાદેશથી જઘન્યા પૂર્વવત્, ઉત્કૃષ્ટથી ચાર અંતર્મુહૂર્ત અધિક ચાર સાગરોપમ. આટલો કાળ રહે. એ રીતે બાકીના સાતે ગમકો જેમ નૈરયિક ઉદ્દેશકમાં સંજી પંચોન્નિદ્ર્ય સાથે નૈરયિકો છે તે મુજબ કહેવા. મધ્યમ ત્રણ ગમકો અને છેલ્લા ત્રણ ગમકોમાં સ્થિતિમાં વિશેષતા છે. બાકી પૂર્વવત્ બધે જ સ્થિતિ અને સંવેદ જાણી લેવા.

ભગવન્ ! શર્કરાપ્રભા પૃથ્વી નૈરયિક૦? જેમ રત્નપ્રભામાં નવ ગમકો કહ્યા, તેમ અહીં પણ કહેવા. માત્ર શરીરાવગાહના અવગાહના સંસ્થાન પદ મુજબ કહેવી. ત્રણ જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન નિયમા. સ્થિતિ, અનુબંધ પૂર્વે

કહ્યા છે. એ રીતે નવે ગમક ઉપયોગપૂર્વક કહેવા. એ રીતે છઠ્ઠી પૃથ્વી સુધી કહેવું. વિશેષ એ કે- અવગાહના, લેશ્યા, સ્થિતિ, અનુબંધ, સંવેધ જાણવા.

ભગવન્ ! અધઃસપ્તમી પૃથ્વીનૈરચિક૦? એ રીતે નવ ગમકો કહેવા. વિશેષ આ - અવગાહના, સ્થિતિ, અનુબંધ જાણી લેવા. સંવેધ - ભવાદેશથી બે ભવ, ઉત્કૃષ્ટથી છ ભવગ્રહણ. કાલાદેશથી જઘન્યા અંતર્મુહૂર્ત અધિક ૨૨-સાગરોપમ, ઉત્કૃષ્ટી ત્રણ પૂર્વકોડી અધિક ૬૬-સાગરોપમ.

પહેલા છ ગમકમાં જઘન્યથી બે ભવ, ઉત્કૃષ્ટી છ ભવગ્રહણ, છેલ્લા ત્રણ ગમકોમાં જઘન્ય બે ભવ, ઉત્કૃષ્ટી ચાર ભવગ્રહણ. નવે ગમકોમાં લબ્ધિ પ્રથમ ગમક મુજબ છે. વિશેષ એ કે - સ્થિતિ વિશેષ છે. કાલાદેશથી બીજા ગમકમાં જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત અધિક ૨૨-સાગરોપમ, ઉત્કૃષ્ટી અંતર્મુહૂર્ત અધિક ૬૬-સાગરોપમ આટલો કાળ રહે. ત્રીજા ગમકમાં જઘન્યથી પૂર્વકોડી અધિક ૨૨-સાગરોપમ, ઉત્કૃષ્ટી ત્રણ પૂર્વ કોડી અધિક ૬૬-સાગરોપમ. ચોથા ગમકમાં જઘન્ય ૨૨ સાગરોપમ અને અંતર્મુહૂર્ત અધિક, ઉત્કૃષ્ટ ૬૬ સાગરોપમ અને ત્રણ પૂર્વકોડી વર્ષ અધિક. પાંચમાં ગમકમાં જઘન્યા પૂર્વવત્ ઉત્કૃષ્ટી ત્રણ અંતર્મુહૂર્ત અધિક ૬૬-સાગરોપમ, છઠ્ઠા ગમકમાં જઘન્યા પૂર્વકોડી અધિક ૨૨-સાગરોપમ. ઉત્કૃષ્ટી ત્રણ પૂર્વકોડી અધિક ૬૬-સાગરોપમ. સાતમા ગમકમાં જઘન્યા અંતર્મુહૂર્ત અધિક ૩૩-સાગરોપમ, ઉત્કૃષ્ટી બે પૂર્વકોડી અધિક ૬૬-સાગરોપમ. આઠમાં ગમકમાં જઘન્યા અંતર્મુહૂર્ત અધિક ૩૩-સાગરોપમ, ઉત્કૃષ્ટી બે અંતર્મુહૂર્ત અધિક ૬૬-સાગરોપમ. નવમાં ગમકમાં જઘન્યા પૂર્વકોડી અધિક ૩૩-સાગરોપમ, ઉત્કૃષ્ટી બે પૂર્વકોડી અધિક ૬૬-સાગરોપમ છે.

જો તિર્યચયોનિકથી આવીને ઉત્પન્ન થાય તો શું એકેન્દ્રિય૦થી આવીને ઉત્પન્ન થાય ? ઉપપાદ પૃથ્વીકાયિક ઉદ્દેશકવત્ કહેવો ચાવત્ ભગવન્ ! જે પૃથ્વીકાયિક પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય, તે કેટલા કાળ સ્થિતિમાં ઉપજે ? ગૌતમ! જઘન્યા અંતર્મુહૂર્ત સ્થિતિમાં, ઉત્કૃષ્ટી પૂર્વ કોડી આયુવાળામાં ઉપજે. ભગવન્ ! તે જીવોં એ રીતે પરિમાણાદિ અનુબંધ પર્યન્ત જેમ પોતાના સ્વસ્થાનમાં વક્તવ્યતા છે, તે બધી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ-યોનિકમાં પણ ઉત્પન્ન થનારની કહેવી. વિશેષ એ કે નવે ગમકોમાં પરિમાણ જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ, ઉત્કૃષ્ટમાં સંખ્યાત, અસંખ્યાતમાં ઉપજે છે. ભવાદેશથી નવે ગમકોમાં જઘન્યથી બે ભવ, ઉત્કૃષ્ટથી આઠ ભવગ્રહણ. બાકી પૂર્વવત્ કાલાદેશથી બંને સ્થિતિ કરવી.

જો અપ્કાયથી આવીને ઉપજે તોં એ પ્રમાણે અપ્કાય પણ જાણવું. આ પ્રમાણે ચાવત્ ચતુરિન્દ્રિયનો ઉપપાત કહેવો. વિશેષ એ કે - બધે જ પોતપોતાની લબ્ધિ કહેવી. નવે ગમકોમાં ભવાદેશથી જઘન્યથી બે ભવ, ઉત્કૃષ્ટથી આઠ ભવગ્રહણ. કાલાદેશથી બંને સ્થિતિ બધામાં કરવી. જેમ પૃથ્વીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થનારની લબ્ધિ તેમજ સર્વત્ર સ્થિતિ અને સંવેધ જાણી લેવો.

જો પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકથી આવીને ઉપજે તો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકથી ઉપજે કે અસંજ્ઞી૦થી? ગૌતમ! આ બંને ભેદો પૃથ્વીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થનારની માફક ચાવત્ હે ભગવન્ ! અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક, જે પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તે કેટલા કાળ સ્થિતિમાં ઉપજે? ગૌતમ! જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટથી પલ્ચોપમનો અસંખ્યાત ભાગ સ્થિતિમાં. - x - બાકી જેમ પૃથ્વીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થનાર અસંજ્ઞીને સંપૂર્ણ તેમજ કહેવું ચાવત્ ભવાદેશ. કાલાદેશથી જઘન્યા બે અંતર્મુહૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટથી પલ્ચોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ પૂર્વકોડી પૃથક્ત્વ અધિક કાળ રહે. બીજા ગમકમાં આ જ લબ્ધિ છે. વિશેષ આ - કાલાદેશથી જઘન્યા બે અંતર્મુહૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટી ચાર અંતર્મુહૂર્ત અધિક ચાર પૂર્વકોડી કાળ ગમનાગમન કરે છે.

તે જ ઉત્કૃષ્ટ કાલ સ્થિતિકમાં ઉપજે તો જઘન્ય પલ્ચોપમના અસંખ્ય ભાગ, ઉત્કૃષ્ટ પણ તેમજ ઉપજે. ભગવન્ ! તે જીવોં એ પ્રમાણે જે રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થનાર અસંજ્ઞીને તેમજ સંપૂર્ણ કહેવા ચાવત્ કાલાદેશ. વિશેષ એ - પરિમાણમાં જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટા સંખ્યાતાં ઉત્પન્ન થાય. બાકી પૂર્વવત્.

તે જ પોતાની જઘન્ય કાલ સ્થિતિક, જઘન્યથી અંતર્મૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટથી પૂર્વકોડી આયુવાળામાં ઉપજે. ભગવન્ તે જીવો બાકી બધું જેમ આ પૃથ્વીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થનારને મધ્યના ત્રણ ગમકમાં છે, તેમ અહીં પણ મધ્યમ ત્રણ ગમકોમાં કહેવું યાવત્ અનુબંધ. ભવાદેશથી જઘન્યથી બે ભવ, ઉત્કૃષ્ટથી આઠ ભવગ્રહણ. કાલાદેશથી જઘન્યા બે અંતર્મૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટથી ચાર અંતર્મૂર્ત અધિક ચાર પૂર્વકોડી.

તે જ જઘન્યકાલ સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન હોય, આ જ વક્તવ્યતા. વિશેષ એ કે – કાલાદેશથી જઘન્ય બે અંતર્મૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટ આઠ અંતર્મૂર્ત. તે જ ઉત્કૃષ્ટ કાળ સ્થિતિકમાં ઉત્પન્ન જઘન્ય પૂર્વ કોડી આયુષ્કમાં, ઉત્કૃષ્ટથી પણ તેમજ ઉપજે. આ જ વક્તવ્યતા છે. વિશેષ એ કે – કાલાદેશથી જાણી લેવું.

તે જ પોતાની ઉત્કૃષ્ટ કાળસ્થિતિમાં જન્મે, તો સંપૂર્ણ પ્રથમ ગમક વક્તવ્યતા કહેવી. વિશેષ એ કે – સ્થિતિ, જઘન્ય પૂર્વકોડી ઉત્કૃષ્ટ પણ પૂર્વકોડી. બાકી પૂર્વવત્. કાલાદેશથી જઘન્યા અંતર્મૂર્ત અધિક પૂર્વકોડી, ઉત્કૃષ્ટથી પૂર્વકોડી પૃથક્ત્વ અધિક પલ્લોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ.

તે જ જઘન્યકાળ સ્થિતિકમાં ઉપજે તો આ જ વક્તવ્યતા, જેમ સાતમાં ગમકમાં છે. માત્ર કાલાદેશથી જઘન્યા અંતર્મૂર્ત અધિક પૂર્વકોડી, ઉત્કૃષ્ટથી ચાર અંતર્મૂર્ત અધિક ચાર પૂર્વકોડી. તે જ ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિકમાં ઉત્પન્ન હોય તો જઘન્યથી અને ઉત્કૃષ્ટથી પલ્લોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ. એ પ્રમાણે જેમ રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થનાર અસંખ્યાના નવ ગમક છે, તેમ સંપૂર્ણ કહેવા યાવત્ કાલાદેશ. વિશેષ એ – પરિણામ જેમ આના જ ત્રીજા ગમકમાં છે તેમ.

જો સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકમાં ઉપજે તો શું સંખ્યાત વર્ષાયુ કે અસંખ્યાત ? ગૌતમ ! સંખ્યાત૦ અસંખ્યાત નહીં. જો સંખ્યાત૦ યાવત્ શું પર્યાપ્ત સંખ્યાત કે અસંખ્યાતમાં ? બંનેમાં ઉપજે.

સંખ્યાત વર્ષાયુ સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક જે પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય, તે કેટલી સ્થિતિમાં ઉપજે ? ગૌતમ ! જઘન્યથી અંતર્મૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટી ત્રણ પલ્લોપમ સ્થિતિમાં ઉપજે. ભગવન્ ! તે૦ બાકીનું જેમ આના સંજીના રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થનાર પહેલા ગમક માફક કહેવું. માત્ર અવગાહના જઘન્યથી અંગુલનો અસંખ્યાત ભાગ, ઉત્કૃષ્ટી ૧૦૦૦ ચોજન, બાકી પૂર્વવત્ યાવત્ ભવાદેશ. કાલાદેશથી જઘન્યથી બે અંતર્મૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટી ત્રણ પલ્લોપમ અને પૂર્વકોડી પૃથક્ત્વ અધિક કાળ રહે.

તે જ જઘન્યકાળ સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન થાય, આ જ વક્તવ્યતા, વિશેષ એ કે – કાલાદેશથી જઘન્યથી બે અંતર્મૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટથી ચાર પૂર્વકોડી અને ચાર અંતર્મૂર્ત અધિક છે. તે જ ઉત્કૃષ્ટ કાળસ્થિતિમાં – જઘન્ય ત્રણ પલ્લોપમ સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન થાય. ઉત્કૃષ્ટ પણ તે જ છે. આ જ વક્તવ્યતા છે. વિશેષ એ કે પરિમાણ જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય. અવગાહના જઘન્યથી અંગુલનો અસંખ્યાત ભાગ, ઉત્કૃષ્ટથી ૧૦૦૦ ચોજન. બાકી પૂર્વવત્ યાવત્ અનુબંધ. ભવાદેશથી બે ભવ, કાલાદેશથી જઘન્યા અંતર્મૂર્ત અધિક ત્રણ પલ્લોપમ, ઉત્કૃષ્ટથી ત્રણ પલ્લોપમ અને પૂર્વકોડી અધિક.

તે જ સ્વયં જઘન્યકાળ સ્થિતિક જન્મે તો જઘન્ય અંતર્મૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોડી આયુવાળામાં જન્મે, લબ્ધિ – આના સંજી પંચેન્દ્રિયના પૃથ્વીકાયિકના ઉત્પન્ન થનારના મધ્યમ ત્રણ ગમકમાં છે તેમ અહીં પણ મધ્યના ત્રણ ગમકોમાં કહેવી. સંવેધ – અસંજી મધ્યમ ત્રણ ગમકમાં છે. તે જ સ્વયં ઉત્કૃષ્ટ કાલ સ્થિતિકમાં જન્મે તો પ્રથમ ગમક મુજબ કહેવું. વિશેષ આ – સ્થિતિ, અનુબંધ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોડી. કાલાદેશથી જઘન્યા અંતર્મૂર્ત અધિક પૂર્વકોડી. ઉત્કૃષ્ટી ત્રણ પલ્લોપમ અને પૂર્વકોડી પૃથક્ત્વ અધિક.

તે જ જઘન્યકાળ સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન હોય તો આ જ વક્તવ્યતા. માત્ર કાલાદેશથી જઘન્યા પૂર્વકોડી અંતર્મૂર્ત અધિક, ઉત્કૃષ્ટથી ચાર અંતર્મૂર્ત અધિક ચાર પૂર્વકોડી. તે જ ઉત્કૃષ્ટકાળ સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન હોય તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ બંને પલ્લોપમ સ્થિતિ, બાકી પૂર્વવત્. માત્ર પરિમાણ, અવગાહના આના ત્રીજા ગમક મુજબ છે. ભવાદેશથી બે ભવગ્રહણ. કાલાદેશથી જઘન્યા પૂર્વકોડી અધિક ત્રણ પલ્લોપમ, ઉત્કૃષ્ટથી પણ તેમજ રહે.

જો મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન થાય તો શું સંજીમાં કે અસંજીમાં? ગૌતમ! બંનેમાં. ભગવન્ ! અસંજી મનુષ્ય જે પંચેન્દ્રિય તિર્યચમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય હોય, તે કેટલા કાળ સ્થિતિમાં ઉપજે ? ગૌતમ! જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોડી આયુ વાળામાં ઉપજે. લબ્ધિ-ત્રણે ગમકોમાં પૃથ્વીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થનારની માફક છે. સંવેધ - અહીં અસંજી પંચેન્દ્રિયના મધ્યમ ત્રણ ગમક મુજબ સંપૂર્ણ કહેવો.

જો સંજી મનુષ્યમાં ઉપજે તો શું સંખ્યાત વર્ષાયુષ્કમાં ઉપજે કે અસંખ્યાત વર્ષાયુષ્કમાં? ગૌતમ! સંખ્યાત૦માં, અસંખ્યાત૦માં નહીં. જો સંખ્યાત વર્ષાયુવાળામાં ઉપજે તો શું પર્યાપ્તા૦ કે અપર્યાપ્તામાં૦? ગૌતમ! બંનેમાં. ભગવન્ ! સંજી મનુષ્ય, જે પંચેન્દ્રિય તિર્યચમાં ઉપજવાને યોગ્ય હોય, તે કેટલી કાળ સ્થિતિમાં ઉપજે? ગૌતમ! જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્લોપમ સ્થિતિમાં ઉપજે.

ભગવન્ ! તે૦ લબ્ધિ, અહીંના સંજી મનુષ્યના પૃથ્વીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થનાર પ્રથમ ગમક મુજબ યાવત્ ભવાદેશ. કાલાદેશથી જઘન્ય બે અંતર્મુહૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટા પૂર્વકોડી અધિક ત્રણ પલ્લોપમ કાળ ગમનાગમન કરે.

તે જ જઘન્યકાળ સ્થિતિકમાં ઉત્પન્ન થાય તો આ જ વક્તવ્યતા છે. માત્ર કાલાદેશથી જઘન્ય બે અંતર્મુહૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટ ચાર અંતર્મુહૂર્ત અધિક ચાર પૂર્વકોડી છે.

તે જ ઉત્કૃષ્ટ કાળ સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ બંને ત્રણ પલ્લોપમ સ્થિતિમાં ઉપજે. પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. માત્ર અવગાહના જઘન્યથી અંગુલ પૃથક્ત્વ, ઉત્કૃષ્ટથી ૫૦૦ ધનુષ, સ્થિતિ જઘન્ય માસ પૃથક્ત્વ, ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોડી. એ પ્રમાણે અનુબંધ પણ છે. ભવાદેશથી બે ભવગ્રહણ. કાલાદેશથી જઘન્ય માસ પૃથક્ત્વ અધિક ત્રણ પલ્લોપમ, ઉત્કૃષ્ટથી પૂર્વકોડી અધિક ત્રણ પલ્લોપમ, આટલો કાળ રહે.

તે જ સ્વયં જઘન્ય કાળ સ્થિતિક૦ જન્મે, જેમ સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ યોનિકના પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકમાં ઉત્પન્ન થનારના મધ્યમ ત્રણ ગમકમાં વક્તવ્યતા કહી, તે જ અહીં મધ્યમ ત્રણ ગમકમાં કહેવી. વિશેષ આ - પરિમાણ- ઉત્કૃષ્ટા સંખ્યાતા ઉપજે, બાકી પૂર્વવત્.

તે સ્વયં ઉત્કૃષ્ટ કાળ સ્થિતિમાં જન્મે, બધી વક્તવ્યતા પહેલા ગમ મુજબ કહેવી. માત્ર અવગાહના-જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ-૫૦૦ ધનુષ સ્થિતિ, અનુબંધ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોડી. બાકી તેમજ યાવત્ ભવાદેશ. કાલાદેશથી જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત અધિક પૂર્વકોડી, ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોડી પૃથક્ત્વ અધિક ત્રણ પલ્લોપમ-આટલો કાળ રહે.

તે જ જઘન્યકાળ સ્થિતિકમાં ઉત્પન્ન હોય, આ જ વક્તવ્યતા. વિશેષ આ - કાલાદેશથી જઘન્યા અંતર્મુહૂર્ત અધિક પૂર્વકોડી, ઉત્કૃષ્ટી ચાર અંતર્મુહૂર્ત અધિક ચાર પૂર્વકોડી કાળ રહે. તે જ ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિકમાં ઉત્પન્ન હોય તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટથી ત્રણ પલ્લોપમ, આ જ લબ્ધિ સાતમા ગમક મુજબ છે. ભવાદેશથી બે ભવગ્રહણ, કાલાદેશથી જઘન્યા પૂર્વકોડી અધિક ત્રણ પલ્લોપમ, ઉત્કૃષ્ટથી પણ આ જ કાળ, ગમનાગમન કરે.

જો દેવમાંથી આવીને ઉપજે તો શું ભવનવાસી દેવથી કે વ્યંતર, જ્યોતિષ્ક, વૈમાનિક દેવથી ઉપજે ? ગૌતમ ! ચારેથી ઉપજે. જો ભવનવાસીથી આવીને ઉપજે તો શું અસુરકુમારથી કે યાવત્ સ્તનિતકુમારથી આવીને ઉપજે? ગૌતમ! દશેમાંથી આવીને ઉપજે.

ભગવન્ ! જે અસુરકુમાર પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોમાં ઉપજવા યોગ્ય હોય, તે કેટલા કાળ સ્થિતિમાં ઉપજે ? ગૌતમ ! જઘન્યા અંતર્મુહૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટી પૂર્વકોડી આયુવાળામાં ઉપજે. અસુરકુમારોની લબ્ધિ નવે ગમકોમાં, પૃથ્વી-કાયિકમાં ઉત્પન્ન થનારની માફક કહેવી. એ રીતે યાવત્ ઈશાન દેવની લબ્ધિ કહેવી. ભવાદેશથી સર્વત્ર આઠ ભવગ્રહણ ઉત્કૃષ્ટથી, જઘન્યથી બે ભવસ્થિતિ, સંવેધ સર્વત્ર જાણી લેવો.

ભગવન્ ! જે નાગકુમાર પંચે૦ તિર્યચમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તો આ જ વક્તવ્યતા. વિશેષ એ કે - સ્થિતિ, સંવેધ જાણી લેવા યાવત્ સ્તનિતકુમાર સુધી આમ કહેવું.

જો વ્યંતરમાં ઉપજે તો શું પિશાચમાં૦? પૂર્વવત્ યાવત્ હે ભગવન્ ! જે વ્યંતર પંચેન્દ્રિય તિર્યચમાં ઉત્પન્ન

થવા યોગ્ય હોય? પૂર્વવત્ જ. માત્ર સ્થિતિ અને સંવેધ જાણી લેવી.

જો જ્યોતિષ્કમાં ઉપજે ? તેમ જ જાણવું. યાવત્ જે જ્યોતિષ પંચેન્દ્રિય તિર્યચમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય, આ જ વક્તવ્યતા કહેવી જે પૃથ્વીકાયિક ઉદ્દેશમાં કહી, નવે ગમકમાં આઠ ભવગ્રહણ, કાલાદેશથી જઘન્યા અંતર્મુહૂર્ત અધિક આઠ પલ્યોપમ, ઉત્કૃષ્ટથી ચાર પૂર્વકોડી ચાર લાખ વર્ષ અધિક ચાર પલ્યોપમ કાળ રહે. એ રીતે નવે ગમકમાં સ્થિતિ અને સંવેધ જાણી લેવો.

જો વૈમાનિક દેવમાં ઉપજે તો શું કલ્પોપકથીં કે કલ્પાતીતં? ગૌતમ! કલ્પોપક વૈમાનિકથી આવીને ઉપજે, કલ્પાતીતથી નહીં. જો કલ્પોપકથીં યાવત્ સહસ્રાર કલ્પોપક વૈમાનિક દેવથી આવીને ઉપજે, પણ આનત યાવત્ અચ્યુત કલ્પોપકથી આવીને નહીં.

ભગવન્ ! સૌધર્મ દેવ, જે પંચેન્દ્રિય તિર્યચમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય, તે કેટલી કાળસ્થિતિમાં ઉપજે? ગૌતમ! જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી આયુમાં, બાકી નવે ગમકોમાં પૃથ્વીકાયિક ઉદ્દેશક મુજબ જાણવું. વિશેષ આ – નવ ગમકમાં જઘન્ય બે ભવ, ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવગ્રહણ, સ્થિતિ અને કાલાદેશ જાણી લેવો. એ રીતે ઈશાન દેશમાં પણ કહેવું. એ રીતે આ ક્રમથી બાકીના યાવત્ સહસ્રાર દેવોનો ઉત્પાદ કહેવો. માત્ર અવગાહના, “અવગાહના સંસ્થાન” પદ મુજબ કહેવી, લેશ્યા સનત્કુમાર, માહેન્દ્ર, બ્રહ્મલોકમાં એક જ પદ્મલેશ્યા, પછીનાને એક જ શુક્લલેશ્યા, વેદમાં સ્ત્રી, પુરુષવેદક, આયુ, અનુબંધ સ્થિતિપદ મુજબ. બાકીનું ઈશાનક મુજબ. કાયસંવેધ જાણી લેવો.

ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે.

શતક-૨૪, ઉદ્દેશો-૨૧ ' ' મનુષ્ય ' '

સૂત્ર-૮૫૭

ભગવન્ ! મનુષ્ય ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ? નૈરયિકથી કે યાવત્ દેવથી આવીને ? ગૌતમ! ચારેથી આવીને ઉપજે. એ પ્રમાણે ઉપપાત પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક ઉદ્દેશકવત્ કહેવો યાવત્ તમા પૃથ્વી નૈરયિકથી આવીને પણ ઉપજે. પણ અધઃસપ્તમીથી આવીને ન ઉપજે.

ભગવન્ ! રત્નપ્રભાપૃથ્વી નૈરયિક જે મનુષ્યમાં ઉપજવા યોગ્ય હોય તે કેટલા કાળની સ્થિતિમાં ઉપજે? ગૌતમ! જઘન્ય માસપૃથક્ત્વ અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોડી આયુવાળામાં. બાકીની વક્તવ્યતા પંચેન્દ્રિયતિર્યચમાં ઉત્પન્ન થનારની માફક તેમજ કહેવી. વિશેષ એ – પરિમાણ જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટા સંખ્યાતા ઉપજે. ત્યાં અંતર્મુહૂર્ત સાથે કર્યો તેમ અહીં માસ પૃથક્ત્વથી સંવેધ કરવો જોઈએ. બાકી પૂર્વવત્.

રત્નપ્રભા વક્તવ્યતા માફક શર્કરાપ્રભાની વક્તવ્યતા કહેવી. વિશેષ આ – જઘન્ય વર્ષપૃથક્ત્વ સ્થિતિમાં, ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોડીમાં. અવગાહના, લેશ્યા, જ્ઞાન, સ્થિતિ, અનુબંધ, સંવેધમાં વિશેષતા તિર્યચયોનિક ઉદ્દેશા માફક જાણવી. એ પ્રમાણે તમા પૃથ્વીનૈરયિક સુધી જાણવું.

જો તિર્યચયોનિકોથી આવીને ઉપજે, તો શું એકેન્દ્રિયથીં કે યાવત્ પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકથી આવીને ઉપજે? ગૌતમ! એકેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક ભેદો, પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક ઉદ્દેશક અનુસાર જાણવા. માત્ર તેઉકાય વાયુકાયનો નિષેધ કરવો. બાકી પૂર્વવત્ યાવત્ –

ભગવન્ ! જે પૃથ્વીકાયિક મનુષ્યમાં ઉપજવા યોગ્ય હોય, તે હે ભગવન્ ! કેટલા કાળ સ્થિતિમાં ઉપજે? ગૌતમ! જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટથી પૂર્વકોડી આયુવાળામાં ઉપજે. ભગવન્ ! તે જીવોં એ પ્રમાણે જેમ પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોમાં ઉત્પન્ન થનાર પૃથ્વીકાયની વક્તવ્યતા અહીં પણ ઉત્પન્ન થનારની નવે ગમકમાં કહેવી. માત્ર ત્રીજા, છઠ્ઠા, નવમાં ગમકમાં પરિમાણ જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટથી સંખ્યાતા ઉપજે. જ્યારે સ્વયં જઘન્યકાળ સ્થિતિક હોય છે, ત્યારે વચ્ચેના ત્રણ ગમકોમાં પ્રથમ ગમકમાં અધ્યવસાય પ્રશસ્ત, અપ્રશસ્ત બંને હોય છે. બીજા ગમકમાં અપ્રશસ્ત, ત્રીજા ગમકમાં પ્રશસ્ત હોય છે – x -

જો અપ્કાયથી આવેં તો પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા. એ રીતે વનસ્પતિકાચિકની પણ, એ પ્રમાણે યાવત્ ચતુરિન્દ્રિયની પણ જાણવી.

અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક, સંજી પંચેં તિર્યચં, અસંજી મનુષ્ય, સંજી મનુષ્ય આ બધા પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક ઉદ્દેશા પ્રમાણે કહેવા. વિશેષ એ કે - આના પરિણામ, અધ્યવસાયની ભિન્નતા પૃથ્વીકાચિક ઉદ્દેશા મુજબ કહેવી. બાકી સંપૂર્ણ પૂર્વવત્.

જો દેવથી આવીને ઉપજે, તો શું ભવનવાસી યાવત્ વૈમાનિક દેવથી આવીને ઉપજે? ગૌતમ! ચારેથી આવીને ઉપજે. જો ભવનવાસીં તો અસુરથી યાવત્ સ્તનિતથી આવેં? ગૌતમ! તે દશેથી આવે.

ભગવન્ ! જે અસુરકુમાર, મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તે કેટલા કાળ સ્થિતિમાં ઉપજે? ગૌતમ! જઘન્યે માસપૃથક્ત્વ ઉત્કૃષ્ટે પૂર્વકોડી આયુવાળામાં. એ રીતે જેમ પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક ઉદ્દેશકની વક્તવ્યતા છે, તે અહીં પણ કહેવી. વિશેષ એ - જે ત્યાં અંતર્મૂર્ત સ્થિતિમાં છે, તે અહીં માસ પૃથક્ત્વમાં કહેવું. પરિમાણ જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટથી સંખ્યાતા ઉપજે છે. બાકી પૂર્વવત્. એ પ્રમાણે ઈશાન દેવ સુધી કહેવું અને ઉક્ત વિશેષતા જાણવી. પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકના ઉદ્દેશા અનુસાર સનત્કુમારથી સહસ્રાર દેવ સુધી કહેવું. વિશેષ એ કે - પરિમાણમાં જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટથી પૂર્વકોડી આયુષ્કમાં ઉપજે. બાકી તેમજ છે. સંવેધ વર્ષપૃથક્ત્વ અને પૂર્વકોડી કહેવો. સનત્કુમારમાં સ્થિતિના ચાર ગણા કરતા ૨૮-સાગરોપમ થાય છે. માહેન્દ્રમાં તે જ સાતિરેક થાય. બ્રહ્મલોકમાં ૪૦, લાંતકમાં-૫૬, મહાશુકમાં-૬૮, સહસ્રારમાં-૭૨ સાગરોપમ, આ ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ કહેવી. જઘન્ય સ્થિતિ પણ ચાર ગણી કહેવી.

ભગવન્ ! આણતદેવ જે મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તે કેટલા કાળ સ્થિતિમાં ઉપજે ? ગૌતમ! જઘન્યથી વર્ષપૃથક્ત્વ, ઉત્કૃષ્ટથી પૂર્વકોડી સ્થિતિમાં ઉપજે. ભગવન્ ! તેં એ પ્રમાણે જેમ સહસ્રાર દેવની વક્તવ્યતા છે તેમ કહેવું. માત્ર અવગાહના, સ્થિતિ, અનુબંધ જાણી લેવો. બાકી પૂર્વવત્. ભવાદેશથી જઘન્ય બે ભવ, ઉત્કૃષ્ટ છ ભવ. કાલાદેશથી જઘન્ય વર્ષ પૃથક્ત્વ અધિક ૧૮-સાગરોપમ, ઉત્કૃષ્ટથી ત્રણ પૂર્વકોડી અધિક ૫૭-સાગરોપમ આટલો કાળ રહે. એ પ્રમાણે નવ ગમકો છે. માત્ર સ્થિતિ, અનુબંધ, સંવેધ જાણવા. પ્રાણતદેવની સ્થિતિને ત્રણ ગણી કરતા ૬૦ સાગરોપમ, આરણી ૬૩ સાગરોપમ, અચ્યુતની ૬૬ સાગરોપમ.

જો કલ્પાતીત વૈમાનિકદેવથી ઉપજે તો શું ત્રૈવેચકંથી ઉપજે કે અનુત્તરોપપાતિકથી? ગૌતમ! બંનેથી. જો ત્રૈવેચકથી ઉપજે તો શું હેક્ષિમંથી કે યાવત્ ઉપરિમ ત્રૈવેચકથી ઉપજે? ગૌતમ! ત્રણેથી ઉપજે.

ભગવન્ ! ત્રૈવેચક દેવ જે મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તે કેટલો કાળ સ્થિતિમાં ઉપજે ? ગૌતમ! જઘન્ય વર્ષ પૃથક્ત્વ સ્થિતિમાં, ઉત્કૃષ્ટથી પૂર્વકોડી. બાકીનું આનતદેવની વક્તવ્યતા મુજબ જાણવું. માત્ર અવગાહનામાં તેઓ એક ભવધારણીય શરીરી છે, જઘન્યથી અંગુલનો અસંખ્યાત ભાગ, ઉત્કૃષ્ટથી બે રત્ની. સંસ્થાન, ભવધારણીય શરીરનું સમયતુરસ, પાંચ સમુદ્ધાત વેદના યાવત્ તૈજસ, પણ વૈકિંચ કે તૈજસ સમુદ્ધાત વડે સમવહત થયો નથી - થતો નથી - થશે નહીં. સ્થિતિ, અનુબંધ જઘન્યથી ૨૨-સાગરોપમ, ઉત્કૃષ્ટથી ૨૧-સાગરોપમ. બાકી પૂર્વવત્, કાલાદેશથી જઘન્ય વર્ષ પૃથક્ત્વ અધિક ૨૨-સાગરોપમ, ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પૂર્વકોડી અધિક ૮૩-સાગરોપમ. એ રીતે બાકીના આઠે ગમકમાં જાણવું. માત્ર સ્થિતિ અને સંવેધ જાણી લેવો.

જો અનુત્તરોપપાતિક કલ્પાતીત વૈમાનિકથી ઉપજે તો શું વિજય અનુત્તરંથી આવીને ઉપજે કે સર્વાર્થસિદ્ધંથી? ગૌતમ! પાંચેથી ઉપજે. ભગવન્ ! વિજય-વૈજયંત-જયંત-અપરાજિત દેવ જે મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય, તે કેટલી કાળ સ્થિતિમાં ઉપજે? જેમ ત્રૈવેચક દેવમાં કહ્યું તેમ જાણવું. માત્ર અવગાહના જઘન્યા અંગુલનો અસંખ્યાત ભાગ, ઉત્કૃષ્ટી એક રત્ની, માત્ર સમ્યગ્દષ્ટિ, જ્ઞાની-નિયમા ત્રણ જ્ઞાની- આભિનિબોધિક, શ્રુત, અવધિ જ્ઞાની, સ્થિતિ-જઘન્ય ૩૧-સાગરોપમ, ઉત્કૃષ્ટથી ૩૩-સાગરોપમ. બાકી પૂર્વવત્. ભવાદેશથી - જઘન્યે બે ભવ,

ઉત્કૃષ્ટ ચાર ભવ ગ્રહણ. કાલાદેશથી જઘન્યથી વર્ષ પૃથક્ત્વાધિક ૩૧-સાગરોપમ, ઉત્કૃષ્ટથી બે પૂર્વકોડી અધિક-૬૬ સાગરોપમ. આ પ્રમાણે બાકીના આઠ ગમકો કહેવા. માત્ર સ્થિતિ, અનુબંધ, સંવેધ જાણી લેવો. બાકી પૂર્વવત્.

ભગવન્ ! સર્વાર્થસિદ્ધક દેવ, જે મનુષ્યમાં ઉપજવાને યોગ્ય હોય, તે વિજયાદિ દેવ વક્તવ્યતા માફક કહેવા. વિશેષ એ- સ્થિતિ અજઘન્યોત્કૃષ્ટ ૩૩-સાગરોપમ, અનુબંધ પણ એમ જ. બાકી પૂર્વવત્. ભવાદેશથી બે ભવગ્રહણ, કાલાદેશથી જઘન્ય વર્ષ પૃથક્ત્વ અધિક ૩૩-સાગરોપમ, ઉત્કૃષ્ટથી પૂર્વકોડી અધિક ૩૩-સાગરોપમ કાળ રહે.

તે જ જઘન્યકાળ સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન હોય તો આ જ કથન કરવું. માત્ર કાલાદેશથી જઘન્યા વર્ષપૃથક્ત્વાધિક ૩૩-સાગરોપમ, ઉત્કૃષ્ટી સર્વ પૃથક્ત્વાધિક ૩૩-સાગરોપમ કાળ રહે.

તે જ ઉત્કૃષ્ટકાળ સ્થિતિક ઉત્પન્ન, આ જ વક્તવ્યતા. માત્ર કાલાદેશથી જઘન્યથી અને ઉત્કૃષ્ટથી પણ પૂર્વકોડી અધિક ૩૩-સાગરોપમ, આટલો કાળ રહે. આ ત્રણ જ ગમક છે, બીજા ન કહેવા.

ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે.

શતક-૨૪, ઉદ્દેશો-૨૨ "વ્યંતરદેવ"

સૂત્ર-૮૫૮

ભગવન ! વ્યંતરો ક્યાંથી આવીને ઉપજે ? નૈરયિકથી કે તિર્યચથી? જેમ નાગકુમાર ઉદ્દેશકમાં કહ્યું, તેમ અસંજી સુધી બધું કહેવું. જો સંજી પંચેન્દ્રિય યાવત્ અસંખ્યાત વર્ષાયુ સંજી પંચેં જે વ્યંતરમાં ઉપજવા યોગ્ય હોય, તે કેટલા કાળ સ્થિતિમાં ઉપજે છે? ગૌતમ! જઘન્યથી ૧૦,૦૦૦ વર્ષ સ્થિતિમાં, ઉત્કૃષ્ટથી પલ્ચોપમ સ્થિતિમાં ઉપજે. બાકીનું નાગકુમાર ઉદ્દેશક મુજબ જાણવું યાવત્ કાલાદેશથી જઘન્ય ૧૦,૦૦૦ વર્ષ અધિક પૂર્વકોડી, ઉત્કૃષ્ટથી ચાર પલ્ચોપમ સુધી ગમનાગમન કરે છે.

તે જ જઘન્યકાળ સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન હોય તો નાગકુમારના બીજા ગમ માફક વક્તવ્યતા કહેવી. તે જ ઉત્કૃષ્ટ કાળ સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન હોય તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ બંને પલ્ચોપમ, ઉત્કૃષ્ટથી ત્રણ પલ્ચોપમ. સંવેધ-જઘન્યથી બે પલ્ચોપમ, ઉત્કૃષ્ટથી ચાર પલ્ચોપમ કાળ રહે.

મધ્યમના ત્રણ ગમકો, નાગકુમારના પાછલા ત્રણ ગમકો માફક કહેવા, જેમ નાગકુમાર ઉદ્દેશકમાં કહ્યા. માત્ર સ્થિતિ અને સંવેધ જાણી લેવા. સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક તે પ્રમાણે. માત્ર સ્થિતિ, અનુબંધ અને સંવેધ ઉભય સ્થિતિમાં જાણી લેવા. જો તે વ્યંતર, મનુષ્યથી આવીને ઉત્પન્ન થાય. તો નાગકુમારોદ્દેશકના અસંખ્યાત વર્ષાયુષ્કવાળા માફક કહેવું. માત્ર ત્રીજા ગમમાં સ્થિતિ જઘન્યથી પલ્ચોપમ, ઉત્કૃષ્ટથી ત્રણ પલ્ચોપમ, અવગાહના જઘન્ય એક ગાઉ, ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાઉ, બાકી પૂર્વવત્. સંવેધ, આ ઉદ્દેશામાં જ અસંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજી પંચેન્દ્રિયવત્ કહેવી. સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજી મનુષ્યમાં જેમ નાગકુમારોદ્દેશકમાં કહ્યા મુજબ કહેવી. માત્ર સ્થિતિ અને સંવેધ જાણવો.

ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે.

શતક-૨૪, ઉદ્દેશો- ૨૩ " જ્યોતિષ્ક દેવ "

સૂત્ર-૮૫૯

ભગવન્ ! જ્યોતિષ્ક ક્યાંથી આવીને ઉપજે ? શું નૈરયિકથીં આદિ ? ભેદો યાવત્ સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકથી આવીને ઉપજે છે, અસંજી પંચેંથી નહીં. જો સંજીંથી ઉપજે તો શું સંખ્યાતાંથી કે અસંખ્યાતાંથી ? ગૌતમ! સંખ્યાત અને અસંખ્યાત વર્ષાયુષ્કથી ઉપજે.

ભગવન્ ! સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક જે જ્યોતિષ્કમાં ઉપજવા યોગ્ય હોય તે કેટલી સ્થિતિવાળામાં ઉપજે ? ગૌતમ! જઘન્ય આઠ પલ્ચોપમ સ્થિતિમાં, ઉત્કૃષ્ટ એક લાખ વર્ષાધિક પલ્ચોપમ સ્થિતિમાં ઉપજે. બાકી બધું અસુરકુમારો દ્વેશક મુજબ કહેવું. માત્ર સ્થિતિ જઘન્યથી પલ્ચોપમનો આઠમો ભાગ, ઉત્કૃષ્ટથી ત્રણ પલ્ચોપમ. એ રીતે અનુબંધ પણ છે. બાકી પૂર્વવત્. માત્ર કાલાદેશથી જઘન્યથી. બે-અષ્ટ ભાગ પલ્ચોપમ અને ઉત્કૃષ્ટથી એક

લાખ વર્ષાધિક ચાર પલ્યોપમ છે.

તે જો જઘન્યકાળ સ્થિતિમાં ઉપજે તો જઘન્ય અષ્ટ ભાગ પલ્યોપમ સ્થિતિમાં, ઉત્કૃષ્ટ પાછા તેમજ. આ જ વક્તવ્યતા છે માત્ર કાલાદેશથી જાણી લેવું. તે જ ઉત્કૃષ્ટ કાળ સ્થિતિમાં ઉપજે, તો આ જ વક્તવ્યતા, માત્ર સ્થિતિ જઘન્ય લાખ વર્ષ અધિક પલ્યોપમ, ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમ. એ રીતે અનુબંધ છે. કાલાદેશથી જઘન્ય બે લાખ વર્ષાધિક બે પલ્યોપમ, ઉત્કૃષ્ટથી લાખ વર્ષાધિક ચાર પલ્યોપમ છે.

તે જ સ્વયં જઘન્યકાળ સ્થિતિકમાં ઉત્પન્ન હોય તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ બંનેમાં અષ્ટ ભાગ પલ્યોપમ સ્થિતિમાં ઉપજે. ભગવન્ ! તે જીવં આ જ વક્તવ્યતા. માત્ર અવગાહના જઘન્યથી ધનુષ પૃથક્ત્વ, ઉત્કૃષ્ટ સાતિરેક ૧૮૦૦ ધનુષ. સ્થિતિ જઘન્યથી અને ઉત્કૃષ્ટથી અષ્ટ ભાગ પલ્યોપમ. એ રીતે અનુબંધ પાછા છે. બાકી પૂર્વવત્. કાલાદેશથી જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ બે અષ્ટભાગ પલ્યોપમ કાળ રહે તે જઘન્ય સ્થિતિક ગમક.

તે જ સ્વયં ઉત્કૃષ્ટ કાળસ્થિતિમાં જન્મેલ હોય તો ઔઘિક વક્તવ્યતા કહેવી. માત્ર સ્થિતિ જઘન્યથી ત્રણ પલ્યોપમ, ઉત્કૃષ્ટથી પાછા તેમજ. એ રીતે અનુબંધ પાછા છે. બાકી પૂર્વવત્. એ રીતે છેલ્લા ત્રણ ગમકો જાણવા. માત્ર સ્થિતિ, સંવેધ જાણી લેવા. આ સાત ગમકો છે.

જો સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયં સંખ્યાત વર્ષાયુવાળામાં જેમ અસુરકુમારમાં ઉત્પન્ન થનારમાં કહ્યું તેમ નવે ગમકો કહેવા. માત્ર જ્યોતિષ્ક સ્થિતિ અને સંવેધ જાણી લેવો. બાકી પૂર્વવત્.

જો મનુષ્યથી ઉપજે તો ભેદો તેમજ યાવત્ અસંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી મનુષ્ય, હે ભગવન્ ! જે જ્યોતિષ્કમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય, તે એ પ્રમાણે જેમ અસંખ્યાત વર્ષાયુ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય જ્યોતિષ્કમાં ઉત્પન્ન થનાર માફક સાત ગમકો મુજબ મનુષ્યમાં પાછા કહેવા. માત્ર અવગાહના પહેલા ત્રણ ગમકમાં જઘન્યથી સાતિરેક નવ ધનુષ, ઉત્કૃષ્ટથી ત્રણ ગાઉ. મધ્યમ ગમકમાં જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટથી સાતિરેક નવ ધનુષ, છેલ્લા ત્રણ ગમકમાં જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાઉ, બાકી પૂર્વવત્ સંપૂર્ણ યાવત્ સંવેધ કહેવું.

જો સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી મનુષ્યથી સંખ્યાતવર્ષાયુ જેમ અસુરકુમારમાં ઉત્પન્ન થનાર માફક નવે ગમકો કહેવા. માત્ર જ્યોતિષ્ક સ્થિતિ અને સંવેધ જાણવો. બાકી બધું પૂર્વવત્. ભગવન્ ! તેમ જ છે.

શતક-૨૪, ઉદ્દેશો- ૨૪ “વૈમાનિક દેવ”

સૂત્ર-૮૬૦

ભગવન્ ! સૌધર્મદેવ ક્યાંથી ઉપજે છે ? શું નૈરયિકોથી ? ભેદો, જ્યોતિષ્ક ઉદ્દેશા માફક છે. અસંખ્યાત વર્ષાયુવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકથી આવીને સૌધર્મદેવમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય તો હે ભગવન્ ! કેટલા કાળો ઉપજે ? ગૌતમ ! જઘન્યથી પલ્યોપમ સ્થિતિકમાં અને ઉત્કૃષ્ટથી ત્રણ પલ્યોપમ સ્થિતિમાં ઉપજે. ભગવન્ ! તે જીવં ? બાકીનું જેમ જ્યોતિષ્કમાં ઉત્પન્ન થનારમાં કહ્યું તેમ કહેવું – માત્ર સમ્યક્ દષ્ટિ, મિથ્યાદષ્ટિ છે. જ્ઞાની અને અજ્ઞાની પાછા હોય, બે જ્ઞાન-બે અજ્ઞાન નિયમા હોય. સ્થિતિ જઘન્ય બે પલ્યોપમ, ઉત્કૃષ્ટ છ પલ્યોપમ.

તે જ જઘન્યકાળ સ્થિતિમાં ઉપજે તો આ જ વક્તવ્યતા, માત્ર કાલાદેશથી જઘન્યથી બે પલ્યોપમ, ઉત્કૃષ્ટથી ચાર પલ્યોપમ. તે જ ઉત્કૃષ્ટ કાળ સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન હોય તો જઘન્યથી અને ઉત્કૃષ્ટથી ત્રણ પલ્યોપમ, એ જ વક્તવ્યતા. માત્ર સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટથી ત્રણ પલ્યોપમ. બાકી તેમજ. કાલાદેશથી જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ બંનેથી છ પલ્યોપમ, આટલો કાળ રહે.

તે જ સ્વયં જઘન્યકાળ સ્થિતિક ઉત્પન્ન હોય તો જઘન્યથી અને ઉત્કૃષ્ટથી પલ્યોપમ સ્થિતિમાં ઉપજે, આ જ વક્તવ્યતા – માત્ર અવગાહના જઘન્યથી ધનુષપૃથક્ત્વ, ઉત્કૃષ્ટ બે ગાઉ, સ્થિતિ જઘન્યથી અને ઉત્કૃષ્ટથી પાછા પલ્યોપમ બાકી તેમજ. કાલાદેશથી જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટથી પાછા બે પલ્યોપમ કાળ રહે. તે જ સ્વયં ઉત્કૃષ્ટ કાળ સ્થિતિમાં જન્મેલ હોય તો પહેલા ત્રણ ગમકો સદશ ત્રણ ગમકો જાણવા. માત્ર સ્થિતિ, કાલાદેશ જાણી લેવો.

જો સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયથીં સંખ્યાતવર્ષાયુ જેમ અસુરકુમારમાં ઉત્પન્ન થનારના, તેમજ નવ ગમકો કહેવા. વિશેષ સ્થિતિ અને સંવેધ જાણી લેવો. જેમ પોતાની જઘન્યકાળ સ્થિતિ હોય છે, તેમજ ત્રણ ગમકોમાં – સમ્યગ્ દષ્ટિ અને મિથ્યાદષ્ટિ પણ છે, બે જ્ઞાન અને બે અજ્ઞાન નિયમા છે, બાકી પૂર્વવત્.

જો મનુષ્યથી આવીને ઉપજે તો ભેદ, જ્યોતિષ્કમાં ઉત્પન્ન થનારની માફક કહેવા. યાવત્ – હે ભગવન્ ! અસંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી મનુષ્ય, જે સૌધર્મકલ્પમાં દેવપણે ઉપજવા યોગ્ય હોય, તો જેમ અસંખ્યાત વર્ષ આયુવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકનો સૌધર્મકલ્પમાં ઉત્પાદ કહ્યો તેમજ સાતે ગમકો અહીં કહેવા. માત્ર પહેલા બે ગમકમાં અવગાહના જઘન્યથી એક ગાઉ, ઉત્કૃષ્ટથી ત્રણ ગાઉ કહેવી. ત્રીજા ગમકમાં જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ બંનેમાં ત્રણ ગાઉ કહેવી. ચોથી ગમકમાં જઘન્ય-ઉત્કૃષ્ટ બંને એક ગાઉ, પાછલા ગમકોમાં જઘન્ય-ઉત્કૃષ્ટ બંને ત્રણ ગાઉ, બાકી સંપૂર્ણ પૂર્વવત્.

જો સંખ્યાત વર્ષાયુ સંજ્ઞી મનુષ્યથી ઉપજે તો, જેમ અસુરકુમારમાં સંજ્ઞીમનુષ્યથીં કહ્યું, તે રીતે નવે ગમકો કહેવા. માત્ર સૌધર્મદેવની સ્થિતિ અને સંવેધ જાણી લેવો. બાકી પૂર્વવત્.

ભગવન્ ! ઈશાન દેવ ક્યાંથી આવીને ઉપજે ? સૌધર્મ દેવ સમાન વક્તવ્યતા ઈશાન દેવની કહેવી. વિશેષ આ – અસંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકને સૌધર્મમાં જે સ્થાને ઉત્પન્ન થનારની પત્યોપમ સ્થિતિ કહી, તે અહીં સાતિરેક પત્યોપમ કહેવી. ચોથા ગમકમાં અવગાહના જઘન્યથી ધનુષ પૃથક્ત્વ, ઉત્કૃષ્ટથી સાતિરેક બે ગાઉ. બાકી તેમજ. અસંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી મનુષ્યની સ્થિતિ તેમજ કહેવી જેમ પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકની કહી છે. અસંખ્યાત વર્ષાયુષ્કની અવગાહના પણ જે સ્થાને એક ગાઉ છે, ત્યાં સાતિરેક એક ગાઉ કહેવી.

સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક તિર્યચયોનિક મનુષ્યોની જેમ સૌધર્મમાં ઉત્પન્ન થનારની કહી, તેમ સંપૂર્ણ નવે ગમકમાં કહેવી. માત્ર – ઈશાનની સ્થિતિ અને સંવેધ જાણી લેવા.

ભગવન્ ! સનત્કુમાર દેવ ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? શર્કરાપ્રભા પૃથ્વી નૈરયિકોની સમાન કહેવો. યાવત્ – હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક જે સનત્કુમાર દેવમાં ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય હોય બાકી પરિમાણાદિથી ભવાદેશ પર્યન્ત તે જ વક્તવ્યતા કહેવી, જેમ સૌધર્મમાં ઉત્પન્ન થનારની કહી છે. માત્ર સનત્કુમારના સ્થિતિ અને સંવેધ જાણી લેવા. જેમ પોતાની કાળ જઘન્યકાળ સ્થિતિ હોય છે, તેવી ત્રણ ગમકોમાં પહેલી પાંચ લેશ્યા કહેવી. બાકી પૂર્વવત્. જો મનુષ્યોથી આવીને ઉપજે ? શર્કરાપ્રભામાં ઉપજનાર મનુષ્યો માફક નવે ગમકો કહેવા, માત્ર સનત્કુમારની સ્થિતિ, સંવેધ જાણવા.

ભગવન્ ! માહેન્દ્રક દેવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે ? સનત્કુમારની માફક માહેન્દ્ર દેવની વક્તવ્યતા કહેવી. વિશેષ એ– માહેન્દ્રની દેવની સ્થિતિ સાતિરેક જાણવી. એ રીતે બ્રહ્મલોક દેવની વક્તવ્યતા છે. વિશેષ આ – બ્રહ્મલોકની સ્થિતિ અને સંવેધ જાણવા. એ રીતે સહસ્રાર સુધી કહેવું. માત્ર સ્થિતિ અને સંવેધ જાણી લેવા. લાંતકાદિની જઘન્યકાળ સ્થિતિક તિર્યચયોનિકના ત્રણ ગમકમાં છ એ લેશ્યા કહેવી. સંઘયણો બ્રહ્મલોક અને લાંતકમાં પહેલા પાંચ, મહાશુક, સહસ્રારમાં ચાર, તિર્યચયોનિકોને અને મનુષ્યોને પણ કહેવું. બાકી પૂર્વવત્.

ભગવન્ ! આનત દેવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? સહસ્રાર દેવો માફક ઉપપાત કહેવો. વિશેષ એ– તિર્યચ યોનિક છોડી દેવા. યાવત્ – ભગવન્ ! પર્યાપ્ત સંખ્યાત વર્ષાયુષ્ક સંજ્ઞી મનુષ્ય જે આનત દેવોમાં ઉપજવા યોગ્ય છે, તે મનુષ્યની વક્તવ્યતા સહસ્રારમાં ઉત્પન્ન થનારની માફક કહેવી. માત્ર સંઘયણ ત્રણ કહેવા. બાકી અનુબંધ સુધી પૂર્વવત્. ભવાદેશથી જઘન્યથી ત્રણ ભવ, ઉત્કૃષ્ટથી સાત ભવ ગ્રહણ. કાલાદેશથી જઘન્યથી બે વર્ષ પૃથક્ત્વ અધિક ૧૮–સાગરોપમ, ઉત્કૃષ્ટથી ચાર પૂર્વકોડી અધિક ૫૭–સાગરોપમ કાળ રહે. એ પ્રમાણે બાકીના આઠે ગમકો કહેવા. માત્ર સ્થિતિ, સંવેધ જાણી લેવા. બાકી પૂર્વવત્. એ પ્રમાણે અચ્યુત દેવ સુધી જાણવું. માત્ર સંવેધ જાણી લેવો. ચાર સંઘયણોમાંથી આનતાદિમાં ત્રણ સંઘયણવાળા ઉપજે.

ભગવન્ ! વિજય, વૈજયંત, જયંત, અપરાજિત દેવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે? આ જ વક્તવ્યતા સંપૂર્ણ કહેવી ચાવત્ અનુબંધ. વિશેષ એ કે સંઘયણ પહેલુ. બાકી પૂર્વવત્. ભવાદેશથી જઘન્યથી ત્રણ ભવ અને ઉત્કૃષ્ટથી પાંચ ભવ ગ્રહણ. કાલાદેશથી બે વર્ષ પૃથક્ત્વ અધિક ૩૧-સાગરોપમ જઘન્યથી અને ત્રણ પૂર્વકોડી અધિક ૬૬-સાગરોપમ ઉત્કૃષ્ટથી રહે. આ પ્રમાણે બાકીના આઠે ગમકો કહેવા. માત્ર સ્થિતિ અને સંવેધ જાણવો. મનુષ્યના નવે ગમકોમાં, ત્રૈવેયકમાં ઉત્પન્ન મનુષ્યોના ગમક સમાન કહેવું. માત્ર સંઘયણ પહેલું.

ભગવન્ ! સર્વાર્થસિદ્ધક દેવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે? ઉપપાત, વિજયાદિ દેવ માફક કહેવો. ચાવત્ – હે ભગવન્ ! કેટલી કાળ સ્થિતિમાં ઉપજે? ગૌતમ! જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટથી ૩૩-સાગરોપમ સ્થિતિમાં ઉપજે. બાકીનું વિજયાદિમાં ઉત્પન્ન થનાર માફક જાણવું. માત્ર ભવાદેશથી ત્રણ ભવગ્રહણ, કાલાદેશથી જઘન્યથી બે વર્ષ પૃથક્ત્વ અધિક ૩૩-સાગરોપમ, ઉત્કૃષ્ટથી બે પૂર્વકોડી અધિક ૩૩-સાગરોપમ, આટલો કાળ રહે.

તે જ સ્વયં જઘન્યકાળ સ્થિતિકમાં જન્મ્યો હોય, તો આ જ વક્તવ્યતા, માત્ર અવગાહના રત્ની પૃથક્ત્વ, સ્થિતિ વર્ષ પૃથક્ત્વ, બાકી પૂર્વવત્ કહેવું. સંવેધ જાણી લેવો.

તે જ પોતાની ઉત્કૃષ્ટકાળ સ્થિતિમાં જન્મ્યો હોય તો આ જ વક્તવ્યતા. માત્ર અવગાહના જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટથી ૫૦૦ ધનુષ, સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ બંને પૂર્વકોડી. બાકી પૂર્વવત્ ચાવત્ ભવાદેશ, કાલાદેશથી જઘન્ય ૩૩-સાગરોપમ – બે પૂર્વકોડી અધિક, ઉત્કૃષ્ટ પણ તેમજ. આટલો કાળ રહે, આટલો કાળ ગતિ-આગતિ કરે. આ સર્વાર્થ-સિદ્ધક દેવોના ત્રણ ગમકો છે. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે ચાવત્ ગૌતમસ્વામી વિચરે છે.

શતક-૨૪ નો મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૨૫

સૂત્ર-૮૬૧

એક ગાથા દ્વારા આ શતક- ૨૫ના ૧૨ ઉદ્દેશાનો નામ-નિર્દેશ કરે છે- લેશ્યા, દ્રવ્ય, સંસ્થાન, યુગ્મ, પર્યવ, નિર્ગ્રન્થ, શ્રમણ, ઓઘ, ભવ્ય, અભવ્ય, સમ્યક્, મિથ્યા.

શતક-૨૫, ઉદ્દેશો-૧ “લેશ્યા”

સૂત્ર-૮૬૨

તે કાળે, તે સમયે રાજગૃહમાં યાવત્ આમ પૂછ્યું - ભગવન્ ! લેશ્યાઓ કેટલી છે ? ગૌતમ! છ. તે આ - કૃષ્ણ લેશ્યા આદિ, જેમ શતક-૧, ઉદ્દેશો-૨માં કહ્યા મુજબ લેશ્યા વિભાગ, અલ્પબહુત્વ યાવત્ ચાર પ્રકારના દેવોનું મિશ્ર અલ્પબહુત્વ સુધી જાણવું.

સૂત્ર-૮૬૩

સંસારી જીવ કેટલા પ્રકારે છે ? ગૌતમ ! ચૌદ પ્રકારે છે. તે આ - ૧. સૂક્ષ્મ અપર્યામક, ૨. સૂક્ષ્મ પર્યામક, ૩. બાદર અપર્યામક, ૪. બાદર પર્યામક, ૫. બેઈન્દ્રિય અપર્યામક, ૬. બેઈન્દ્રિય પર્યામક, ૭-૮. એ રીતે તેઈન્દ્રિય, ૯-૧૦. એ રીતે ચતુરિન્દ્રિય, ૧૧. અસંજી પંચેન્દ્રિય અપર્યામક, ૧૨. અસંજી પંચેન્દ્રિય પર્યામક, ૧૩-૧૪. એ રીતે સંજી પંચેન્દ્રિય અપર્યામક અને પર્યામક.

ભગવન્ ! આ ચૌદ સંસારી જીવોમાં જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ યોગની અપેક્ષાએ કોણ કોનાથી અલ્પ, બહુ, તુલ્ય કે વિશેષાધિક છે? ગૌતમ! ૧. સૌથી થોડા સૂક્ષ્મ અપર્યામક જઘન્ય યોગ. ૨. તેથી બાદર અપર્યામક જઘન્ય યોગ અસંખ્યાતગણા, ૩. તેથી બેઈન્દ્રિય અપર્યામક જઘન્ય યોગ અસંખ્યાતગણા, ૪. એ રીતે તેઈન્દ્રિયના, ૫. એ રીતે ચતુરિન્દ્રિયના. ૬. અસંજી પંચેન્દ્રિય અપર્યામકના જઘન્ય યોગ તેથી અસંખ્યાતગણા છે - તેથી -

૭. સંજી પંચેન્દ્રિય અપર્યામકના જઘન્ય યોગ અસંખ્યાતગણા. ૮. તેથી સૂક્ષ્મ પર્યામક જઘન્ય યોગ અસંખ્યાતગણા, ૯. બાદર પર્યામકના જઘન્ય યોગ તેથી અસંખ્યાતગણા, ૧૦. તેથી સૂક્ષ્મ અપર્યામકના ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાતગણા. ૧૧. તેથી બાદર અપર્યામકના ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગણા. ૧૨. તેથી સૂક્ષ્મ પર્યામકના ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાતગણા, ૧૩. બાદર પર્યામકના ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાતગણા, ૧૪. બેઈન્દ્રિય પર્યામકના જઘન્ય યોગ અસંખ્યાતગણા, ૧૫ થી ૧૮. એ રીતે તેઈન્દ્રિય યાવત્ સંજી પંચેન્દ્રિય પર્યામકના યોગ અસંખ્યાતગણા - તેથી -

૧૯. બેઈન્દ્રિય અપર્યામકના ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાતગણા. ૨૦. એ રીતે તેઈન્દ્રિયના, ૨૧. એ રીતે ચતુરિન્દ્રિયના, ૨૨-૨૩. એ રીતે યાવત્ સંજી પંચેન્દ્રિય અપર્યામકના ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાતગણા. ૨૪. તેથી બેઈન્દ્રિય પર્યામકના ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાતગણા, ૨૫. એ રીતે તેઈન્દ્રિય પર્યામકના ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાતગણા. ૨૬. ચતુરિન્દ્રિય પર્યામકના ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાતગણા, ૨૭. અસંજી પંચેન્દ્રિય પર્યામકના ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત-ગણા. ૨૮. સંજી પંચેન્દ્રિય પર્યામકના ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાતગણા.

સૂત્ર-૮૬૪

ભગવન્ ! પ્રથમ સમય ઉત્પન્ન બે નૈરયિક સમયોગી હોય કે વિષમયોગી? ગૌતમ ! કદાચ સમયોગી, કદાચ વિષમયોગી.ભગવન્ ! એમ કેમ કહ્યું ?

ગૌતમ! આહારક નારકથી અનાહારક નારક અને અનાહારક નારકથી આહારક નારક કદાચિત્ હીનયોગી, કદાચ તુલ્યયોગી, કદાચ અધિક યોગી છે. જો હીન હોય તો અસંખ્યાત ભાગ હીન કે સંખ્યાતભાગ હીન કે સંખ્યાતગુણહીન કે અસંખ્યાતગુણહીન હોય. જો અધિક હોય તો અસંખ્યાત ભાગ અધિક, સંખ્યાતભાગ અધિક, સંખ્યાતગુણ અધિક કે અસંખ્યાતગુણ અધિક હોય છે. તેથી એમ કહ્યું કે - યાવત્ કદાચ વિષમયોગી હોય. આ

પ્રમાણે વૈમાનિક સુધી કહેવું.

સૂત્ર-૮૬૫

ભગવન્ ! યોગ કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ! ૧૫-ભેદે. તે આ - સત્ય મનોયોગ, મૃષા મનોયોગ, સત્યામૃષા મનોયોગ, અસત્યામૃષા મનોયોગ, સત્ય વચનયોગ, મૃષા વચનયોગ, સત્યામૃષા વચનયોગ, અસત્યામૃષા વચનયોગ, ઔદારિક શરીર કાયયોગ, ઔદારિક મિશ્ર શરીર કાયયોગ, વૈક્રિય શરીર કાયયોગ, વૈક્રિય મિશ્ર શરીર કાયયોગ, આહારક શરીર કાયયોગ, આહારક મિશ્ર શરીર કાયયોગ, કાર્મણ શરીર કાયયોગ.

ભગવન્ ! આ પંદર પ્રકારના કાયયોગમાં જઘન્ય-ઉત્કૃષ્ટમાં કોણ કોનાથી યાવત્ વિશેષાધિક છે ? ગૌતમ ! ૧. સૌથી થોડા કાર્મણશરીર જઘન્યયોગી, ૨. ઔદારિક મિશ્ર જઘન્યયોગ અસંખ્યાતા, ૩. વૈક્રિય મિશ્ર જઘન્યયોગી અસંખ્યાતા, ૪. ઔદારિક શરીરના જઘન્યયોગી અસંખ્યાતા. ૫. વૈક્રિય શરીરના જઘન્ય યોગી અસંખ્યાતા, ૬. કાર્મણશરીરના ઉત્કૃષ્ટ યોગી અસંખ્યાતા, ૭. આહારક મિશ્રના જઘન્ય યોગી અસંખ્યાતા, ૮. તેના જ ઉત્કૃષ્ટયોગી અસંખ્યાતા, ૯. ઔદારિક મિશ્રના, ૧૦. વૈક્રિય મિશ્રના, આ છેલ્લા બંને યોગ ઉત્કૃષ્ટથી તુલ્ય અને અસંખ્યાતા, ૧૧. અસત્યામૃષા મનોયોગના જઘન્ય યોગી અસંખ્યાતા, ૧૨. આહારક શરીરના જઘન્ય યોગી અસંખ્યાતા, ૧૩ થી ૧૫. તેનાથી ત્રણ પ્રકારના મનોયોગના, ૧૬ થી ૧૮. ચાર પ્રકારના વચન યોગના, આ સાતે તુલ્ય જઘન્ય યોગ અસંખ્યાતા. ૨૦. આહારક શરીરના ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાતા, ૨૧ થી ૩૦. ઔદારિક શરીરના, વૈક્રિય શરીર, ચાર મનોયોગ અને ચાર વચનયોગ આ દશે તુલ્ય ઉત્કૃષ્ટ યોગમાં અસંખ્યાતગુણ છે - ભગવન્ ! તે એમ જ છે.

શતક-૨૫, ઉદ્દેશો- ૨ "દ્રવ્ય"

સૂત્ર-૮૬૬

ભગવન્ ! કેટલા દ્રવ્યો છે? ગૌતમ! બે ભેદે. જીવદ્રવ્ય અને અજીવદ્રવ્ય. ભગવન્ ! અજીવદ્રવ્યો કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! બે ભેદે - રૂપી અજીવદ્રવ્યો, અરૂપી અજીવદ્રવ્યો. એ રીતે આ અભિલાપથી, અજીવપર્યાય મુજબ યાવત્ હે ગૌતમ! તેમ કહ્યું છે કે - અજીવદ્રવ્ય સંખ્યાત નથી, અસંખ્યાત નથી, પણ અનંત છે.

ભગવન્ ! જીવદ્રવ્યો શું સંખ્યાત, અસંખ્યાત કે અનંત છે? ગૌતમ! તે સંખ્યાત કે અસંખ્યાત નથી, પણ અનંત છે. ભગવન્ ! એમ કેમ કહ્યું યાવત્ જીવદ્રવ્ય અનંત છે? ગૌતમ! નૈરયિક અસંખ્યાત છે યાવત્ વાયુકાયિક અસંખ્યાત છે, વનસ્પતિકાય અનંત છે. બેઈન્દ્રિય યાવત્ વૈમાનિક અસંખ્યાત છે, સિદ્ધો અનંત છે. તેથી જીવો અનંતા કહ્યા.

સૂત્ર-૮૬૭

ભગવન્ ! જીવદ્રવ્યોના પરિભોગમાં અજીવદ્રવ્યો આવે કે અજીવ દ્રવ્યોના પરિભોગમાં જીવદ્રવ્યો આવે છે ? ગૌતમ! અજીવદ્રવ્યો, જીવદ્રવ્યોના પરિભોગમાં આવે છે, અજીવદ્રવ્યોના પરિભોગમાં જીવદ્રવ્યો ન આવે. ભગવન્ ! એમ કેમ કહો છો ? ગૌતમ ! જીવદ્રવ્યો, અજીવદ્રવ્યોને ગ્રહણ કરે છે. કરીને ઔદારિક, વૈક્રિય, આહારક, તૈજસ, કાર્મણ શરીરરૂપે., શ્રોત્ર યાવત્ સ્પર્શ ઇન્દ્રિયરૂપે, મન-વચન-કાય યોગરૂપે અને શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપે પરિણમાવે છે. તેથી એમ કહ્યું કે યાવત્ ઉપભોગમાં આવે છે.

ભગવન્ ! નૈરયિકોને અજીવદ્રવ્યો પરિભોગમાં આવે કે અજીવ દ્રવ્યોને નૈરયિકો પરિભોગમાં આવે? ગૌતમ! નૈરયિકોને અજીવદ્રવ્યો પરિભોગમાં આવે, અજીવ દ્રવ્યોને નૈરયિકો પરિભોગમાં ન આવે. એમ કેમ? ગૌતમ! નૈરયિકો અજીવ દ્રવ્યોને ગ્રહણ કરીને વૈક્રિય-તૈજસ-કાર્મણ, શ્રોત્રેન્દ્રિય યાવત્ સ્પર્શનેન્દ્રિય, શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપે પરિણમાવે છે, તેથી એમ કહ્યું છે, ગૌતમ! વૈમાનિક સુધી આમ જાણવું. વિશેષ એ કે - શરીર, ઇન્દ્રિય, યોગો જેને જે હોય તે કહેવા

સૂત્ર-૮૬૮

ભગવન્ ! અસંખ્ય લોક આકાશમાં અનંત દ્રવ્યો રહી શકે ? ગૌતમ! હા, રહી શકે. ભગવન્ ! લોકના એક આકાશ પ્રદેશમાં કેટલી દિશાથી આવીને પુદ્ગલો એકત્રિત થાય છે? ગૌતમ! નિર્વ્યાઘાતથી છ એ દિશાથી, વ્યાઘાતને

આશ્રીને કદાચ ત્રણ દિશા, કદાચ ચાર દિશા, કદાચ પાંચ દિશામાંથી. ભગવન્ ! લોકના એક આકાશ પ્રદેશમાં કેટલી દિશામાં પુદ્ગલો પૃથક્ થાય? પૂર્વવત્. એ રીતે ઉપચિત થાય, અપચિત થાય.

સૂત્ર-૮૬૯

ભગવન્ ! જીવ જે પુદ્ગલ દ્રવ્યોને ઔદારિક શરીરપણે ગ્રહણ કરે છે, તે શું સ્થિત દ્રવ્યોને ગ્રહણ કરે છે કે અસ્થિત દ્રવ્યોને ? ગૌતમ ! સ્થિતને પણ ગ્રહે, અસ્થિતને પણ ગ્રહે. ભગવન્ ! તે દ્રવ્યોને શું દ્રવ્યથી ગ્રહણ કરે કે ક્ષેત્રથી, કાલથી, ભાવથી ગ્રહણ કરે? ગૌતમ! દ્રવ્યથી ગ્રહણ કરે, ક્ષેત્રથી – કાળથી અને ભાવથી પણ ગ્રહણ કરે.

તેમાં દ્રવ્યથી અનંતપ્રદેશિક દ્રવ્યોને, ક્ષેત્રથી અસંખ્યાત પ્રદેશ અવગાઢને, એ પ્રમાણે જેમ પત્રવણાના પહેલા આહારુદ્દેશકમાં યાવત્ નિર્વ્યાઘાતથી છ એ દિશામાંથી, વ્યાઘાતને આશ્રીને કદાચ ત્રણ દિશામાંથી, કદાચ ચાર દિશામાંથી, કદાચ પાંચ દિશામાંથી ગ્રહણ કરે.

ભગવન્ ! જીવ, જે દ્રવ્યોને વૈક્રિય શરીરપણે ગ્રહણ કરે, તેને શું સ્થિતને ગ્રહે કે અસ્થિતને ? પૂર્વવત્. વિશેષ એ – છ એ દિશામાંથી ગ્રહણ કરે. એ પ્રમાણે આહારકશરીરના વિષયમાં પણ જાણવું.

ભગવન્ ! જીવ, જે દ્રવ્યોને તૈજસ શરીરપણે ગ્રહેં પ્રશ્ન ? ગૌતમ! સ્થિતને ગ્રહણ કરે, અસ્થિતને નહીં. બાકી ઔદારિક શરીરની માફક જાણવું. કાર્મણ શરીરમાં પણ એમ જ જાણવું. યાવત્ ભાવથી પણ ગ્રહે.

જે દ્રવ્યોને દ્રવ્યથી ગ્રહે, તે શું એક પ્રદેશિકને ગ્રહે કે દ્વિપ્રદેશિકને ગ્રહે ? જેમ ભાષાપદમાં કહ્યું તેમ કહેવું યાવત્ અનુપૂર્વીથી ગ્રહણ કરે, અનાનુપૂર્વીથી નહીં સુધી કહેવું..

ભગવન્ ! તેને કેટલી દિશાથી ગ્રહણ કરે ? ગૌતમ! નિર્વ્યાઘાત હોય તો ઔદારિકની માફક ઇત્યાદિ કહેવું.

ભગવન્ ! જીવ, જે દ્રવ્યોને શ્રોત્રેન્દ્રિયપણે ગ્રહણ કરેં? જેમ વૈક્રિય શરીરમાં કહ્યું તેમ કહેવું એમ યાવત્ જિહ્વેન્દ્રિય પર્યન્ત જાણવું. સ્પર્શેન્દ્રિયના વિષયમાં ઔદારિકશરીર માફક કહેવું. મનોયોગના વિષયમાં કાર્મણ શરીર માફક કહેવું. માત્ર નિયમા છ દિશામાંથી ગ્રહે. આ પ્રમાણે વચનયોગના વિષયમાં પણ કહેવું. કાયયોગને ઔદારિક શરીરવત્ કહેવું.

ભગવન્ ! જીવ, જે દ્રવ્યને શ્વાસોરછ્વાસપણે ગ્રહણ કરે, તો ઔદારિક શરીર માફક કહેવું યાવત્ કદાચ પાંચ દિશાથી આવેલને ગ્રહણ કરે.

ભગવન્ ! તે એમ જ છે ર.. કોઈ ચોવીશે દંડકોમાં આ પદોને કહે છે, પણ જેને જે હોય તે કહેવા.

શતક-૨૫, ઉદ્દેશો-૩ “સંસ્થાન”

સૂત્ર-૮૭૦

ભગવન્ ! સંસ્થાનો કેટલા છે ? ગૌતમ ! છ – પરિમંડલ, વૃત્ત, ત્ર્યસ, ચતુરસ, આયત, અનિસ્થંત્ય.

ભગવન્ ! પરિમંડલ સંસ્થાન, દ્રવ્યાર્થતાથી સંખ્યાત, અસંખ્યાત કે અનંત છે ? ગૌતમ! સંખ્યાત, અસંખ્યાત નથી. પણ અનંત છે. ભગવન્ ! વૃત્ત સંસ્થાન એ પ્રમાણે જ યાવત્ અનિસ્થંત્ય જાણવું. એ પ્રમાણે પ્રદેશાર્થતાથી અને દ્રવ્ય-પ્રદેશાર્થતાથી પણ કહેવું.

ભગવન્ ! આ પરિમંડલ-વૃત્ત-ચતુરસ-આયત-અનિસ્થંત્ય સંસ્થાનોમાં દ્રવ્યાર્થતાથી, પ્રદેશાર્થતાથી, દ્રવ્યપ્રદેશાર્થતાથી કોણ, કોનાથી યાવત્ વિશેષાધિક છે ? ગૌતમ! સૌથી અલ્પ પરિમંડલ સંસ્થાન દ્રવ્યાર્થપણે, વૃત્ત સંસ્થાન દ્રવ્યાર્થતાથી સંખ્યાતગણ, ચતુરસ સંસ્થાન દ્રવ્યાર્થપણે સંખ્યાતગણ, ત્રસ સંસ્થાન દ્રવ્યાર્થતાથી સંખ્યાત ગણ, આયત સંસ્થાન દ્રવ્યાર્થ પણે સંખ્યાતગણ, અનિસ્થંત્ય સંસ્થાન દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગણ છે.

પ્રદેશાર્થતાથી સૌથી અલ્પ પરિમંડલ સંસ્થાન પ્રદેશાર્થતાથી, વૃત્ત સંસ્થાન સંખ્યાતગણ, એ રીતે દ્રવ્યાર્થતા માફક પ્રદેશાર્થતાએ કહેવું. યાવત્ અનિસ્થંત્ય સંસ્થાન પ્રદેશાર્થતાએ અસંખ્યાતગણ છે.

દ્રવ્યાર્થ-પ્રદેશાર્થતાથી સૌથી અલ્પ પરિમંડલ સંસ્થાન દ્રવ્યાર્થપણે આદિ પૂર્વવત્ ગમક કહેવો યાવત્

અનિસ્થંત્ય સંસ્થાન દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગણુ, દ્રવ્યાર્થરૂપ અનિસ્થંત્ય સંસ્થાનથી પરિમંડલ સંસ્થાન પ્રદેશાર્થ-તાથી અસંખ્યાતગણુ, વૃત્ત સંસ્થાન પ્રદેશાર્થતાથી સંખ્યાતગણુ, તે જ પ્રદેશાર્થતાથી આદિ ગમક પૂર્વવત્ યાવત્ અનિસ્થંત્ય સંસ્થાન પ્રદેશાર્થતાથી અસંખ્યાતગણુ છે.

સૂત્ર-૮૭૧

ભગવન્ ! સંસ્થાનો કેટલા છે ? ગૌતમ ! પાંચ-પરિમંડલ યાવત્ આયત. ભગવન્ ! પરિમંડલ સંસ્થાન શું સંખ્યાત, અસંખ્યાત કે અનંત છે? ગૌતમ! સંખ્યાત નથી, અસંખ્યાત નથી, અનંત છે.

ભગવન્ ! વૃત્ત સંસ્થાન, સંખ્યાત, અસંખ્યાત કે અનંત ? ગૌતમ! એ પ્રમાણે પૂર્વવત્ આયત સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં પરિમંડલ સંસ્થાન સંખ્યાત, અસંખ્યાત કે અનંત છે ? ગૌતમ! સંખ્યાત, અસંખ્યાત નથી, અનંત છે. ભગવન્ ! વૃત્ત સંસ્થાન૦? એ પ્રમાણે પૂર્વવત્ યાવત્ આયત૦ કહેવું.

ભગવન્ ! શર્કરાપ્રભા પૃથ્વીમાં પરિમંડલ સંસ્થાન, એ પ્રમાણે જ છે, આ રીતે પૂર્વવત્ આયત સુધી કહેવું. એ રીતે અધઃસપ્તમી સુધી છે.

ભગવન્ ! સૌધર્મ કલ્પમાં પરિમંડલ સંસ્થાન એ પ્રમાણે જ છે, એ રીતે યાવત્ અચ્યુત સુધી કહેવું. ભગવન્ ! ત્રૈવેયક વિમાને ? એ પ્રમાણે જ કહેવું. એ રીતે અનુત્તર વિમાન, ઈષત્પ્રાગભારા સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! યવ મધ્યમાં જ્યાં એક પરિમંડલ સંસ્થાન છે ત્યાં બીજા પરિમંડલ સંસ્થાનો શું સંખ્યાત, અસંખ્યાત કે અનંત છે ? ગૌતમ! સંખ્યાત, અસંખ્યાત નથી પણ અનંત છે. ભગવન્ ! વૃત્ત સંસ્થાન૦? અનંત છે, એ પ્રમાણે આયત સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! જ્યાં એક વૃત્ત સંસ્થાન યવાકાર છે, ત્યાં પરિમંડલ સંસ્થાન કેટલા છે? પૂર્વવત્ જાણવું. અનેક વૃત્ત સંસ્થાન હોય, ત્યાં પણ એમ જ છે, યાવત્ આયત. એ રીતે એક-એક સંસ્થાન સાથે પાંચે પણ વિચારવા. ભગવન્ ! આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં જ્યાં એક પરિમંડલ સંસ્થાન યવાકાર છે, ત્યાં બીજા પરિમંડલ સંસ્થાન શું સંખ્યાતા૦ પૃચ્છા. ગૌતમ! સંખ્યાતા-અસંખ્યાતા નથી, અનંતા છે. ભગવન્ ! વૃત્ત સંસ્થાન૦ શું સંખ્યાતા૦ પૃચ્છા. ગૌતમ! સંખ્યાતા-અસંખ્યાતા નથી, અનંતા છે, એ પ્રમાણે યાવત્ આયત કહેવું.

ભગવન્ ! આ રત્નપ્રભામાં જ્યાં યવાકાર એક વૃત્ત સંસ્થાન છે, ત્યાં પરિમંડલ સંસ્થાન શું સંખ્યાતા૦ પ્રશ્ન? ગૌતમ! સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા નથી, અનંતા છે. વૃત્ત સંસ્થાન એ પ્રમાણે જ છે. એ રીતે આયત સુધી કહેવું. એ પ્રમાણે ફરી પણ એક એક સંસ્થાન સાથે પાંચેનો પણ સંબંધ જોડવા. જે રીતે નીચેના કહ્યા તેમ યાવત્ 'આયત' સુધી કહેવું. એ પ્રમાણે અધઃસપ્તમી સુધી, એ રીતે કલ્પોમાં પણ યાવત્ ઈષત્પ્રાગભારા પૃથ્વી સુધી કહેવું.

સૂત્ર-૮૭૨

ભગવન્ ! વૃત્ત સંસ્થાન કેટલા પ્રદેશવાળુ અને કેટલા પ્રદેશ અવગાઢ છે ? ગૌતમ! વૃત્ત સંસ્થાન બે ભેદે - ઘનવૃત્ત અને પ્રતરવૃત્ત. તેમાં જે પ્રતરવૃત્ત છે, તે બે ભેદે - ઓજ પ્રદેશી અને યુગ્મ પ્રદેશી. તેમાં જે ઓજ પ્રદેશી છે, તે જઘન્યથી પંચ પ્રદેશી અને પંચ પ્રદેશાવગાઢ છે. ઉત્કૃષ્ટથી અનંતપ્રદેશી અને અસંખ્ય પ્રદેશાવગાઢ છે. તેમાં જે યુગ્મ પ્રદેશી છે, તે જઘન્યથી બાર પ્રદેશી અને બાર પ્રદેશાવગાઢ છે, ઉત્કૃષ્ટથી અનંત પ્રદેશી અને અનંત પ્રદેશાવગાઢ છે. તેમાં જે ઘનવૃત્ત છે તે બે ભેદે છે - ઓજ પ્રદેશી અને યુગ્મ પ્રદેશી. તેમાં જે ઓજ પ્રદેશી છે, તે જઘન્યથી સપ્તપ્રદેશી અને સપ્તપ્રદેશાવગાઢ છે. ઉત્કૃષ્ટથી અનંત પ્રદેશી, અસંખ્ય પ્રદેશાવગાઢ છે. તેમાં જે યુગ્મપ્રદેશી છે, તે જઘન્યથી બત્રીશ પ્રદેશી, બત્રીશ પ્રદેશાવગાઢ છે, ઉત્કૃષ્ટથી અનંત પ્રદેશી, અસંખ્ય પ્રદેશાવગાઢ છે.

ભગવન્ ! ત્ર્યસ્ર સંસ્થાન કેટલા પ્રદેશી, કેટલા પ્રદેશાવગાઢ છે ? ગૌતમ! ત્ર્યસ્ર સંસ્થાન બે ભેદે - ઘન ત્ર્યસ્ર, પ્રતર ત્ર્યસ્ર. તેમાં જે પ્રતર ત્ર્યસ્ર છે, તે બે ભેદે - ઓજ પ્રદેશી, યુગ્મ પ્રદેશી. તેમાં જે ઓજ પ્રદેશી છે, તે જઘન્યથી ત્રિપ્રદેશી, ત્રિપ્રદેશાવગાઢ છે, ઉત્કૃષ્ટથી અનંત પ્રદેશી અને અસંખ્ય પ્રદેશાવગાઢ છે, તેમાં જે યુગ્મ પ્રદેશી છે, તે

જઘન્યથી છ પ્રદેશી, છ પ્રદેશાવગાઢ છે, ઉત્કૃષ્ટથી અનંત પ્રદેશી, અસંખ્ય પ્રદેશાવગાઢ છે. તેમાં જે ઘન ત્ર્યસ છે, તે બે ભેદ છે – ઓજ પ્રદેશી અને યુગ્મ પ્રદેશી. તેમાં જે ઓજ પ્રદેશી છે, તે જઘન્યથી ૩૫-પ્રદેશી, ૩૫-પ્રદેશાવગાઢ છે, ઉત્કૃષ્ટથી અનંત પ્રદેશી અને અસંખ્ય પ્રદેશાવગાઢ છે. તેમાં જે યુગ્મ પ્રદેશી છે, તે જઘન્યથી ચાર પ્રદેશી, ચાર પ્રદેશાવગાઢ છે, ઉત્કૃષ્ટથી પૂર્વવત્.

ભગવન્ ! ચતુરસ્ર સંસ્થાન કેટલા પ્રદેશી અને કેટલા પ્રદેશ અવગાઢ છે? ગૌતમ! ચતુરસ્ર સંસ્થાન બે ભેદ – ઈત્યાદિ જેમ વૃત્ત સંસ્થાનમાં કહ્યું ચાવત્ તેમાં જે ઓજ પ્રદેશી છે, તે જઘન્યથી નવ પ્રદેશી અને નવ પ્રદેશાવગાઢ છે, ઉત્કૃષ્ટથી અનંત પ્રદેશી, અસંખ્ય પ્રદેશાવગાઢ છે. તેમાં જે યુગ્મ પ્રદેશી છે તે જઘન્યથી ચતુઃપ્રદેશી ચતુઃપ્રદેશાવગાઢ છે, ઉત્કૃષ્ટથી અનંતપ્રદેશી, અનંત પ્રદેશાવગાઢ છે. તેમાં જે ઘનચતુરસ્ર છે, તે બે ભેદ – ઓજ પ્રદેશી, યુગ્મ પ્રદેશી. તેમાં જે ઓજ પ્રદેશી છે તે જઘન્યથી ૨૭-પ્રદેશી, ૨૭-પ્રદેશાવગાઢ છે, ઉત્કૃષ્ટથી પૂર્વવત્ છે. જે યુગ્મ પ્રદેશી છે, તે જઘન્યથી અષ્ટ પ્રદેશી, અષ્ટ પ્રદેશાવગાઢ છે આદિ – x -

ભગવન્ ! આયત સંસ્થાન કેટલા પ્રદેશી, કેટલા પ્રદેશ અવગાઢ છે ? ગૌતમ! આયત સંસ્થાન ત્રણ ભેદ છે – શ્રેણી આયત, પ્રતર આયત, ઘન આયત. તેમાં જે શ્રેણી આયત છે, તે બે ભેદ છે – ઓજ પ્રદેશી, યુગ્મ પ્રદેશી. તેમાં જે ઓજ પ્રદેશી છે, તે જઘન્યથી ત્રિપ્રદેશી, ત્રિપ્રદેશાવગાઢ છે, ઉત્કૃષ્ટથી પૂર્વવત્. જે યુગ્મ પ્રદેશી છે, તે જઘન્યથી દ્વિપ્રદેશી, દ્વિપ્રદેશ-અવગાઢ છે, ઉત્કૃષ્ટથી પૂર્વવત્. જે પ્રતર પ્રદેશી છે, તે બે ભેદ છે – ઓજ પ્રદેશી અને યુગ્મ પ્રદેશી. જે ઓજ પ્રદેશી છે, તે જઘન્યથી ૧૫-પ્રદેશી, ૧૫-પ્રદેશાવગાઢ છે, ઉત્કૃષ્ટથી પૂર્વવત્. જે યુગ્મ પ્રદેશી છે તે જઘન્યથી છ પ્રદેશી, છ પ્રદેશાવગાઢ છે. ઉત્કૃષ્ટથી પૂર્વવત્. તેમાં જે ઘનાયત છે તે બે ભેદ છે – ઓજ પ્રદેશી, યુગ્મ પ્રદેશી. જે ઓજ પ્રદેશી છે, તે જઘન્યથી ૪૫-પ્રદેશી, ૪૫-પ્રદેશાવગાઢ છે. ઉત્કૃષ્ટથી પૂર્વવત્. જે યુગ્મ પ્રદેશી છે, તે જઘન્યથી ૧૨-પ્રદેશી અને ૧૨-પ્રદેશ અવગાઢ છે. ઉત્કૃષ્ટથી પૂર્વવત્ છે.

ભગવન્ ! પરિમંડલ સંસ્થાન કેટલા પ્રદેશી છે ? પ્રશ્ન. ગૌતમ! પરિમંડલ સંસ્થાન બે ભેદ છે – ઘન પરિમંડલ, પ્રતર પરિમંડલ. તેમાં જે પ્રતર પરિમંડલ છે, તે જઘન્યથી ૨૦-પ્રદેશી, ૨૦-પ્રદેશાવગાઢ છે. ઉત્કૃષ્ટથી પૂર્વવત્. જે ઘન પરિમંડલ છે તે જઘન્યથી ૪૦-પ્રદેશી, ૪૦-પ્રદેશાવગાઢ છે. ઉત્કૃષ્ટથી અનંતપ્રદેશી, અસંખ્ય-પ્રદેશાવગાઢ છે.

સૂત્ર-૮૭૩

ભગવન્ ! પરિમંડલ સંસ્થાન, દ્રવ્યાર્થતાથી શું કૃતયુગ્મ, ત્ર્યોજ, દ્વાપરયુગ્મ કે કલ્યોજ છે ? ગૌતમ! તે કૃતયુગ્મ, ત્ર્યોજ, દ્વાપરયુગ્મ નથી, પણ કલ્યોજ છે. ભગવન્ ! વૃત્ત સંસ્થાન દ્રવ્યાર્થતાથી ? પૂર્વવત્. ચાવત્ આયત સંસ્થાન સુધી આમ કહેવું.

ભગવન્ ! અનેક પરિમંડલ સંસ્થાનો દ્રવ્યાર્થતાથી શું કૃતયુગ્મ, ત્ર્યોજ, દ્વાપરયુગ્મ, કલ્યોજ છે? ગૌતમ! ઓઘાદેશથી કદાચ કૃતયુગ્મ, કદાચ ત્ર્યોજ, કદાચ દ્વાપરયુગ્મ, કદાચ કલ્યોજ છે. વિધાનાદેશથી કૃતયુગ્મ-ત્ર્યોજ-દ્વાપર યુગ્મ નથી, પણ કલ્યોજ છે. એ રીતે આયત સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! પરિમંડલ સંસ્થાન પ્રદેશાર્થતાથી શું કૃતયુગ્મ છે આદિ પૃચ્છા. ગૌતમ! કદાચ કૃતયુગ્મ, કદાચ ત્ર્યોજ, કદાચ દ્વાપરયુગ્મ, કદાચ કલ્યોજ છે. એ પ્રમાણે આયત સુધી જાણવું.

ભગવન્ ! અનેક પરિમંડલ સંસ્થાનો પ્રદેશાર્થતાથી શું કૃતયુગ્મ છે? પૃચ્છા. ગૌતમ! ઓઘાદેશથી કદાચ કૃતયુગ્મ ચાવત્ કદાચ કલ્યોજ છે. વિધાનાદેશથી કૃતયુગ્મ-ત્ર્યોજ-દ્વાપરયુગ્મ-કલ્યોજ એ ચારે પણ છે. એ પ્રમાણે આયત સંસ્થાન સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! પરિમંડલ સંસ્થાન શું કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ છે કે ચાવત્ કલ્યોજ પ્રદેશાવગાઢ છે? ગૌતમ! કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ છે, ત્ર્યોજ, દ્વાપર કે કલ્યોજ પ્રદેશાવગાઢ નથી. ભગવન્ ! વૃત્ત સંસ્થાન શું કૃતયુગ્મ છે? પૃચ્છા. ગૌતમ! કદાચ કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ છે. કદાચ ત્ર્યોજ પ્રદેશાવગાઢ છે, દ્વાપરયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ નથી,

કલ્પોજ્ઞ કદાચ છે.

ભગવન્ ! ત્ર્યસ સંસ્થાનં પૃચ્છા. ગૌતમ! કદાચ કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ યાવત્ ક્ષાપરયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ છે. કલ્પોજ્ઞ નથી. ભગવન્ ! ચતુરસ્ર સંસ્થાનં વૃત્ત સંસ્થાનવત્ કહેવું.

ભગવન્ ! આયતનં પૃચ્છા. ગૌતમ! કદાચ કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ યાવત્ કદાચ કલ્પોજ્ઞ પ્રદેશાવગાઢ. ભગવન્ ! પરિમંડલ સંસ્થાન શું કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ છેં પૃચ્છા. ગૌતમ! ઓઘાદેશથી અને વિધાનાદેશથી પણ, કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ છે, ત્ર્યોજ-ક્ષાપરયુગ્મ-કલ્પોજ્ઞ પ્રદેશાવગાઢ નથી. ભગવન્ ! વૃત્ત સંસ્થાન શું કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ છે? ગૌતમ! ઓઘાદેશથી કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ છે, પણ ત્ર્યોજ, ક્ષાપરયુગ્મ કે કલ્પોજ્ઞ પ્રદેશાવગાઢ નથી

ત્ર્યસ સંસ્થાન, ભગવન્ ! કૃતયુગ્મં છે પ્રશ્ન. ગૌતમ! ઓઘ આદેશથી કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ છે, ત્ર્યોજ-ક્ષાપર યુગ્મ-કલ્પોજ્ઞ પ્રદેશાવગાઢ નથી. વિધાનાદેશથી કૃતયુગ્મ અને ત્ર્યોજ પ્રદેશાવગાઢ છે, પણ ક્ષાપરયુગ્મ અને કલ્પોજ્ઞ પ્રદેશાવગાઢ નથી. ચતુરસ્રને વૃત્ત માફક કહેવું. ભગવન્ ! આયત સંસ્થાનં પૃચ્છા. ગૌતમ! ઓઘાદેશથી કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ છે, ત્ર્યોજ-ક્ષાપરયુગ્મ-કલ્પોજ્ઞ પ્રદેશાવગાઢ નથી. વિધાનાદેશથી કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ પણ છે યાવત્ કલ્પોજ્ઞ પ્રદેશાવગાઢ પણ છે.

ભગવન્ ! પરિમંડલ સંસ્થાન શું કૃતયુગ્મ સમય સ્થિતિક છે, ત્ર્યોજ સમય સ્થિતિક છે, ક્ષાપરયુગ્મ સમય સ્થિતિક છે કે કલ્પોજ્ઞ સમય સ્થિતિક છે? ગૌતમ! કદાચ કૃતયુગ્મ સ્થિતિક યાવત્ કદાચ કલ્પોજ્ઞ સમય સ્થિતિક છે. એ પ્રમાણે આયત સંસ્થાન સુધી જાણવું.

ભગવન્ ! અનેક પરિમંડલ સંસ્થાનો શું કૃતયુગ્મ સમય સ્થિતિક છેં પૃચ્છા. ગૌતમ! ઓઘાદેશથી કદાચ કૃતયુગ્મ સમય સ્થિતિક યાવત્ કદાચ કલ્પોજ્ઞ સમય સ્થિતિક છે. વિધાનાદેશથી કૃતયુગ્મ સ્થિતિક પણ છે. યાવત્ કલ્પોજ્ઞ સમય સ્થિતિક પણ છે. એ પ્રમાણે યાવત્ આયત સંસ્થાન.

ભગવન્ ! પરિમંડલ સંસ્થાન કાળાવર્ણ પર્યાયથી કૃતયુગ્મ છે યાવત્ કલ્પોજ્ઞ છે? ગૌતમ! કદાચ કૃતયુગ્મ ઈત્યાદિ પૂર્વવત્. આ પ્રમાણે આ અભિલાપથી સ્થિતિ અનુસાર કહેવું. આ રીતે નીલવર્ણ પર્યાયથી છે. એ પ્રમાણે પાંચ વર્ણ, બે ગંધ, પાંચ રસ, આઠ સ્પર્શમાં કહેવું - × -

સૂત્ર-૮૭૪

ભગવન્ ! શ્રેણીઓ દ્રવ્યાર્થરૂપે સંખ્યાત છે, અસંખ્યાત છે, અનંતા છે ? ગૌતમ ! સંખ્યાત કે અસંખ્યાત નથી, અનંત છે. ભગવન્ ! પૂર્વ-પશ્ચિમમાં શ્રેણીઓ દ્રવ્યાર્થથી શું સંખ્યાત, અસંખ્યાત કે અનંત છે ? પૂર્વવત્. એ રીતે દક્ષિણોત્તર, ઉર્ધ્વ-અધો જાણવું. ભગવન્ ! પૂર્વ-પશ્ચિમ લોકાકાશ શ્રેણી દ્રવ્યાર્થતાથી શું સંખ્યાતં છે ? પૂર્વવત્. એ રીતે દક્ષિણ-ઉત્તર, ઉર્ધ્વ-અધો જાણવું.

ભગવન્ ! અલોકાકાશ શ્રેણી દ્રવ્યાર્થથી શું સંખ્યાત, અસંખ્યાત કે અનંત છે ? ગૌતમ! સંખ્યાત, અસંખ્યાત નથી, અનંત છે. એ પ્રમાણે પૂર્વ-પશ્ચિમ, દક્ષિણ-ઉત્તર, ઉર્ધ્વ-અધોદિશામાં જાણવું.

ભગવન્ ! શ્રેણી પ્રદેશાર્થથી શું સંખ્યાતં છે ? દ્રવ્યાર્થતામાં જેમ કહ્યું, તેમ પ્રદેશાર્થતામાં કહેવું. યાવત્ ઉર્ધ્વ-અધો બધી અનંત છે.

ભગવન્ ! લોકાકાશ શ્રેણી પ્રદેશાર્થતાથી શું સંખ્યાતં છે ? ગૌતમ! કદાચ સંખ્યાત, કદાચ અસંખ્યાત છે, પણ અનંત નથી. એ રીતે પૂર્વ-પશ્ચિમ, દક્ષિણ-ઉત્તર પણ જાણવી, ઉર્ધ્વ-અધોદિશા શ્રેણી સંખ્યાત નથી, અસંખ્યાત છે, પણ અનંત નથી.

ભગવન્ ! અલોકાકાશ શ્રેણી પ્રદેશાર્થતાથીં પૃચ્છા. ગૌતમ! કદાચ સંખ્યાત, કદાચ અસંખ્યાત, કદાચ અનંત છે. ભગવન્ ! પૂર્વ-પશ્ચિમ અલોકાકાશ શ્રેણીં પૃચ્છા. ગૌતમ! સંખ્યાત, અસંખ્યાત નથી, પણ અનંત છે. એ રીતે દક્ષિણ-ઉત્તર પણ જાણવી. ઉર્ધ્વ અધોં પૃચ્છા. ગૌતમ! કદાચ સંખ્યાત, કદાચ અસંખ્યાત, કદાચ અનંત.

સૂત્ર-૮૭૫ થી ૮૮૦

૮૭૫. ભગવન્ ! શું શ્રેણીઓ ૧. સાદિ-સાંત છે ? ૨. સાદિ-અનંત છે ? ૩. અનાદિ સાંત છે ? ૪. અનાદિ-અનંત છે ? ગૌતમ! સાદિ-સાંત નથી, સાદિ-અનંત નથી, અનાદિ-સાંત નથી, પણ અનાદિ-અનંત છે. એ પ્રમાણે ઉદર્ધ-અધો લાંબી શ્રેણી સુધી જાણવું.

ભગવન્ ! લોકાકાશ શ્રેણી શું સાદિ-સાંત છે ? પ્રશ્ન. ગૌતમ! સાદિ-સાંત છે, સાદિ-અનંત નથી, અનાદિ-સાંત નથી, અનાદિ અનંત નથી. આ પ્રમાણે ઉદર્ધ-અધો લાંબી શ્રેણી સુધી જાણવું.

ભગવન્ ! અલોકાકાશ શ્રેણી, શું સાદિ-સાંત છે ? પ્રશ્ન. ગૌતમ! ૧. કદાચ સાદિ-સાંત, ૨. કદાચ સાદિ-અનંત, ૩. કદાચ અનાદિ-સાંત, ૪. કદાચ અનાદિ-અનંત હોય. પૂર્વ-પશ્ચિમ લાંબી, દક્ષિણ-ઉત્તર લાંબી એ પ્રમાણે ૪ છે. વિશેષ એ કે - સાદિ સાંત નથી, કદાચ સાદિ-અનંત હોય, બાકી પૂર્વવત્. ઉદર્ધ અધો લાંબી યાવત્ ઔઘિકવત્ ચાર ભંગ.

ભગવન્ ! શ્રેણીઓ દ્રવ્યાર્થતાથી શું કૃતયુગ્મ, ત્ર્યોજ૦ છે ? પ્રશ્ન. ગૌતમ! કૃતયુગ્મ છે, ત્ર્યોજ-દ્વાપરયુગ્મ કે કલ્ચોજ નથી. એ રીતે યાવત્ ઉદર્ધ-અધો લાંબી કહેવી. લોકાકાશ, અલોકાકાશ શ્રેણી એમ ૪ છે.

ભગવન્ ! શ્રેણી પ્રદેશાર્થતાથી શું કૃતયુગ્મ છે પ્રશ્ન? પૂર્વવત્. એ પ્રમાણે યાવત્ ઉદર્ધ-અધો લાંબી જાણવી.

ભગવન્ ! લોકાકાશ શ્રેણી, પ્રદેશાર્થતાથી પૃચ્છા. ગૌતમ! કદાચ કૃતયુગ્મ, ત્ર્યોજ નહીં, કદાચ દ્વાપરયુગ્મ, કલ્ચોજ નહીં. એ રીતે પૂર્વ-પશ્ચિમ લાંબી અને ઉત્તર-દક્ષિણ લાંબીમાં જાણવું. ઉદર્ધ-અધો લાંબીમાં પૃચ્છા. ગૌતમ! કૃતયુગ્મ છે, ત્ર્યોજ-દ્વાપરયુગ્મ-કલ્ચોજ નથી.

ભગવન્ ! અલોકાકાશ શ્રેણી પ્રદેશાર્થતાએ પૃચ્છા. ગૌતમ! કદાચ કૃતયુગ્મ યાવત્ કલાચ કલ્ચોજ. પૂર્વ-પશ્ચિમ લાંબી, દક્ષિણ-ઉત્તર લાંબી એ પ્રમાણે જાણવી. ઉદર્ધ-અધો પણ તેમજ, માત્ર કલ્ચોજ નહીં.

૮૭૬. ભગવન્ ! શ્રેણીઓ કેટલી છે? ગૌતમ! સાત. તે આ - ઋજૂવાયતા, એકતોવક્રા, ઉભયતોવક્રા, એકતઃખા, ઉભયતઃખા, ચક્રવાલ અને અર્ધચક્રવાલ.

ભગવન્ ! પરમાણુ પુદ્ગલની ગતિ અનુશ્રેણી હોય કે વિશ્રેણી ગતિ હોય ? ગૌતમ! અનુશ્રેણી ગતિ પ્રવર્તે. વિશ્રેણી ગતિ ન પ્રવર્તે. ભગવન્ ! દ્વિપ્રદેશી સ્કંધની ગતિ અનુશ્રેણી પ્રવર્તે કે વિશ્રેણી પ્રવર્તે? પૂર્વવત્. એ પ્રમાણે અનંતપ્રદેશી સ્કંધ સુધી જાણવું.

ભગવન્ ! નૈરયિકોની ગતિ અનુશ્રેણી પ્રવર્તે કે વિશ્રેણી ? પૂર્વવત્ જાણવું. એ પ્રમાણે વૈમાનિક સુધી કહેવું.

૮૭૭. ભગવન્ ! આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં કેટલા લાખ નરકાવાસ છે ? ગૌતમ! ૩૦ લાખ. પહેલા શતકના પાંચમા ઉદ્દેશા પ્રમાણે બધું કહેવું. અનુત્તર વિમાન પર્યન્ત આ કહેવું.

૮૭૮. ભગવન્ ! ગણિપિટક કેટલા પ્રકારે છે ? ગૌતમ! બાર અંગરૂપ ગણિપિટક છે. તે આ - આચાર યાવત્ દષ્ટિવાદ. તે આચાર શું છે ? આચારમાં શ્રમણ-નિર્ગ્રન્થોના આચાર, ગોચર૦ એ પ્રમાણે અંગ પ્રરૂપણા કહેવી, જેમ 'નંદી' માં બારે અંગોનું વર્ણન કહેલ છે. તેમ કહેવું.

૮૭૯. સર્વ પ્રથમ સૂત્રાર્થ કહેવો. બીજામાં નિર્યુક્તિ મિશ્રિત અર્થ કહેવો, ત્રીજામાં સંપૂર્ણ અર્થ કહેવો, આ અનુયોગ વિધિ છે.

૮૮૦. ભગવન્ ! આ નૈરયિક યાવત્ દેવ અને સિદ્ધ, આ પાંચે ગતિમાં સંક્ષેપથી કોણ કોનાથી યાવત્ વિશેષાધિક છે ? ગૌતમ! અલ્પબહુત્વ “બહુવક્તવ્યતા” પદ મુજબ કહેવી. આઠ ગતિનું અલ્પબહુત્વ પણ કહેવું.

ભગવન્ ! આ સદ્ગન્ધિય, એકેન્દ્રિય યાવત્ અનિન્દ્રિયમાં કોણ કોનાથી યાવત્ વિશેષાધિક છે ? અહીં પણ “બહુવક્તવ્યતા” પદ અનુસાર ઔઘિક પદ કહેવું. સકાયિકનું અલ્પબહુત્વ પણ ઔઘિક પદ અનુસાર કહેવું.

ભગવન્ ! આ જીવો, પુદ્ગલો યાવત્ સર્વ પર્યાયોમાં કોણ કોનાથી યાવત્ “બહુવક્તવ્યતા” પદ મુજબ યાવત્

આયુર્કર્મના અબંધક જીવો વિશેષાધિક છે. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે.

શતક-૨૫, ઉદ્દેશો-૪ “યુગ્મ”

સૂત્ર-૮૮૧

ભગવન્ ! યુગ્મ કેટલા છે ? ગૌતમ! ચાર. તે આ - કૃતયુગ્મ યાવત્ કલ્યોજ. એવું કેમ કહ્યું કે ચાર યુગ્મો છે ? જેમ શતક-૧૮ના ઉદ્દેશા-૪માં કહ્યું તેમ કહેવું. યાવત્ તેથી ગૌતમ ! એમ કહ્યું છે.

ભગવન્ ! નૈરયિકોને કેટલા યુગ્મો કહ્યા છે ? ગૌતમ ! ચાર. તે આ - કૃતયુગ્મ યાવત્ કલ્યોજ. એમ કેમ કહ્યું? પૂર્વવત્ જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્ વાયુકાયિક કહેવું.

ભગવન્ ! વનસ્પતિકાયિકની પૃચ્છા. ગૌતમ! વનસ્પતિકાયિક કદાચ કૃતયુગ્મ યાવત્ કદાચ કલ્યોજ છે.

ભગવન્ ! એમ કેમ કહ્યું? ગૌતમ! ઉપપાતને આશ્રીને, આ પ્રમાણે કહ્યું કે વનસ્પતિકાય યાવત્ કદાચ કલ્યોજ છે.

બેઘન્દ્રિયો નૈરયિકવત્ છે. એ રીતે યાવત્ વૈમાનિક કહેવું.

સિદ્ધોનું કથન વનસ્પતિકાયિક માફક કરવું.

ભગવન્ ! સર્વ દ્રવ્યો કેટલા ભેદે છે? ગૌતમ! છ પ્રકારે. તે આ - ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય યાવત્ અદ્ધાસમય.

ભગવન્ ! ધર્માસ્તિકાય દ્રવ્યાર્થતાથી શું કૃતયુગ્મ યાવત્ કલ્યોજ છે? ગૌતમ! તે કૃતયુગ્મ - ત્ર્યોજ - દ્વાપરયુગ્મ નથી, પણ કલ્યોજ છે, આ પ્રમાણે અધર્માસ્તિકાય અને આકાશાસ્તિકાય પણ કહેવા.

ભગવન્ ! જીવાસ્તિકાયની પૃચ્છા. ગૌતમ! કૃતયુગ્મ છે, પણ તે ત્ર્યોજ, દ્વાપરયુગ્મ કે કલ્યોજ નથી. પુદ્ગલાસ્તિકાયની પૃચ્છા. ગૌતમ! કદાચ કૃતયુગ્મ યાવત્ કદાચ કલ્યોજ. અદ્ધાસમય જીવ માફક છે.

ભગવન્ ! ધર્માસ્તિકાય પ્રદેશાર્થતાથી કૃતયુગ્મ છે ? પૃચ્છા. ગૌતમ! કૃતયુગ્મ છે. ત્ર્યોજ, દ્વાપરયુગ્મ, કલ્યોજ નથી. એ રીતે અદ્ધાસમય સુધી.

ભગવન્ ! આ ધર્માસ્તિકાય યાવત્ અદ્ધાસમયમાં દ્રવ્યાર્થતાથી યાવત કોણ કોનાથી વિશેષાધિક છે ? આનું અલ્પબહુત્વ ‘બહુવક્તવ્યતા’ પદ મુજબ સંપૂર્ણ કહેવું.

ભગવન્ ! ધર્માસ્તિકાય શું અવગાઢ છે કે અનાવગાઢ? ગૌતમ! અવગાઢ છે, અનાવગાઢ નથી. જો અવગાઢ છે, તો શું સંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢ, અસંખ્ય પ્રદેશાવગાઢ છે કે અનંતપ્રદેશાવગાઢ ? ગૌતમ ! સંખ્યાત કે અનંત પ્રદેશાવગાઢ નથી પણ અસંખ્ય પ્રદેશાવગાઢ છે. જો અસંખ્ય પ્રદેશાવગાઢ છે, તો શું કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ છે, ત્ર્યોજ, દ્વાપરયુગ્મ કે કલ્યોજ પ્રદેશાવગાઢ નથી. આ પ્રમાણે અધર્માસ્તિકાય અને આકાશાસ્તિકાય, જીવાસ્તિકાય, પુદ્ગલાસ્તિકાય, અદ્ધાસમય છે.

ભગવન્ ! આ રત્નપ્રભા પૃથ્વી શું અવગાઢ છે, અનાવગાઢ છે ? ધર્માસ્તિકાય મુજબ કહેવું. અધઃસપ્તમી સુધી આમ કહેવું. સૌધર્મમાં આ પ્રમાણે કહેવું. એ પ્રમાણે ઈષત્ પ્રાગભારા પૃથ્વી સુધી કહેવું.

સૂત્ર-૮૮૨

દ્રવ્યાર્થતાથી જીવ શું કૃતયુગ્મ છે ? પૃચ્છા. ગૌતમ! કૃતયુગ્મ-ત્ર્યોજ-દ્વાપરયુગ્મ નથી, પણ કલ્યોજ છે. એ રીતે નૈરયિકથી સિદ્ધ સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! જીવો દ્રવ્યાર્થરૂપે શું કૃતયુગ્મ છે? પૃચ્છા. ગૌતમ! ઓઘાદેશથી કૃતયુગ્મ છે, પણ ત્ર્યોજ, દ્વાપરયુગ્મ કે કલ્યોજ નથી. વિધાનાદેશથી કૃતયુગ્મ, ત્ર્યોજ, દ્વાપરયુગ્મ નથી, કલ્યોજ છે.

ભગવન્ ! નૈરયિકો દ્રવ્યાર્થપણે પૃચ્છા. ગૌતમ! ઓઘાદેશથી કદાચ કૃતયુગ્મ યાવત્ કલ્યોજ, વિધાનાદેશથી કૃતયુગ્મ - ત્ર્યોજ - દ્વાપરયુગ્મ નથી, પણ કલ્યોજ છે. આ પ્રમાણે સિદ્ધ સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! જીવ પ્રદેશાર્થતાથી શું કૃતયુગ્મં પૃચ્છા. ગૌતમ! જીવ પ્રદેશ આશ્રીને કૃતયુગ્મ છે, ત્ર્યોજ – ક્ષાપરયુગ્મ – કલ્યોજ નથી. શરીરપ્રદેશ આશ્રીને કદાચ કૃતયુગ્મ યાવત્ કદાચ કલ્યોજ છે, એ પ્રમાણે વૈમાનિક સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! સિદ્ધ પ્રદેશાર્થતાથી શું કૃતયુગ્મં છે? ગૌતમ! કૃતયુગ્મ છે, ત્ર્યોજ – ક્ષાપરયુગ્મ – કલ્યોજ નથી.

ભગવન્ ! જીવો પ્રદેશાર્થતાથી શું કૃતયુગ્મ? પૃચ્છા. ગૌતમ! જીવપ્રદેશ આશ્રીને ઓઘાદેશથી અને વિધાનાદેશથી પણ કૃતયુગ્મ છે, ત્ર્યોજ-ક્ષાપરયુગ્મ-કલ્યોજ નથી. શરીર પ્રદેશ આશ્રીને ઓઘાદેશથી કદાચ કૃતયુગ્મ યાવત્ કદાચ કલ્યોજ છે, વિધાનાદેશથી કૃતયુગ્મ પણ છે યાવત્ કલ્યોજ પણ છે.

આ પ્રમાણે નૈરયિકો યાવત્ વૈમાનિકો જાણવા.

ભગવન્ ! અનેક સિદ્ધો પ્રદેશથી શું કૃતયુગ્મં છે ? પ્રશ્ન. ગૌતમ ! ઓઘાદેશથી અને વિધાનાદેશથી પણ કૃતયુગ્મ છે, ત્ર્યોજ – ક્ષાપરયુગ્મ – કલ્યોજ નથી.

સૂત્ર-૮૮૩

ભગવન્ ! જીવ શું કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ છે? ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. ગૌતમ! કદાચ કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ યાવત્ કદાચ કલ્યોજ પ્રદેશ અવગાઢ છે. એ પ્રમાણે સિદ્ધ સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! જીવો શું કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢં છે? પ્રશ્ન. ગૌતમ! ઓઘાદેશથી કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ છે, ત્ર્યોજ-ક્ષાપરયુગ્મ-કલ્યોજ નથી. વિધાનાદેશથી કૃતયુગ્મ યાવત્ કલ્યોજ પ્રદેશાવગાઢ છે.

નૈરયિકોની પૃચ્છા. ગૌતમ ! ઓઘાદેશથી કદાચ કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ યાવત્ કદાચ કલ્યોજ પ્રદેશાવગાઢ છે. વિધાનાદેશથી કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ પણ છે યાવત્ કલ્યોજ પ્રદેશાવગાઢ પણ છે.

એ પ્રમાણે એકેન્દ્રિય અને સિદ્ધને વર્જીને બધા કહેવા. સિદ્ધો અને એકેન્દ્રિયોને જીવોની માફક કહેવા.

ભગવન્ ! એક જીવ, શું કૃતયુગ્મ સમય સ્થિતિક છે ? ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. ગૌતમ! કૃતયુગ્મ સમય સ્થિતિક છે, ત્ર્યોજ-ક્ષાપરયુગ્મ-કલ્યોજં નહીં.

ભગવન્ ! નૈરયિકં? પ્રશ્ન. ગૌતમ! કદાચ કૃતયુગ્મ સ્થિતિક યાવત્ કદાચ કલ્યોજ સમય સ્થિતિક છે. વૈમાનિક સુધી આ પ્રમાણે કહેવું. સિદ્ધોને જીવ માફક કહેવા.

ભગવન્ ! અનેક જીવોં? પ્રશ્ન. ગૌતમ! ઓઘાદેશથી પણ અને વિધાનાદેશથી પણ કૃતયુગ્મ સમય સ્થિતિક છે. બાકી ત્રણ નથી.

અનેક નૈરયિકોં પ્રશ્ન ? ગૌતમ! ઓઘાદેશથી કદાચ કૃતયુગ્મ સ્થિતિક યાવત્ કદાચ કલ્યોજ સમય સ્થિતિક. વિધાનાદેશથી કૃતયુગ્મ સમય સ્થિતિક યાવત્ કલ્યોજ સમય સ્થિતિક પણ છે.

એ રીતે યાવત્ વૈમાનિક. સિદ્ધોને જીવો માફક કહેવા.

સૂત્ર-૮૮૪

ભગવન્ ! એક જીવ કાળાવર્ણ પર્યાયથી શું કૃતયુગ્મં છે ? પ્રશ્ન. ગૌતમ ! જીવપ્રદેશને આશ્રીને કૃતયુગ્મ નથી યાવત્ કલ્યોજ નથી. શરીરપ્રદેશ આશ્રીને કદાચ કૃતયુગ્મ યાવત્ કલ્યોજ છે. એ રીતે વૈમાનિક સુધી જાણવું. પણ સિદ્ધોના વિષયમાં આ પ્રશ્ન ન કરવો.

ભગવન્ ! અનેક જીવો કાળાવર્ણ પર્યાયથી ? પ્રશ્ન. ગૌતમ ! જીવપ્રદેશ આશ્રીને ઓઘાદેશથી અને વિધાનાદેશથી કૃતયુગ્મ યાવત્ કલ્યોજ નથી. શરીરપ્રદેશ આશ્રીને ઓઘાદેશથી કદાચ કૃતયુગ્મ યાવત્ કદાચ કલ્યોજ છે. વિધાનાદેશથી કૃતયુગ્મ પણ છે યાવત્ કલ્યોજ પણ છે. એ પ્રમાણે વૈમાનિક સુધી જાણવું. એ પ્રમાણે એકવચન-બહુવચનમાં નીલ પર્યાયથી દંડક કહેવો. એ રીતે યાવત્ રૂક્ષ સ્પર્શ પર્યાય સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! એક જીવ, આભિનિબોધિક જ્ઞાન પર્યાયોથી શું કૃતયુગ્મ છે ? પ્રશ્ન. ગૌતમ ! કદાચ કૃતયુગ્મ યાવત્ કદાચ કલ્યોજ. એ રીતે એકેન્દ્રિયને વર્જીને વૈમાનિક સુધી કહેવું. ભગવન્ ! અનેક જીવો, આભિનિબોધિક

જ્ઞાન પર્યવોથી? પ્રશ્ન. ગૌતમ! ઓઘાદેશથી કદાચ કૃતયુગ્મ યાવત્ કદાચ કલ્પ્યોજ. વિધાનાદેશથી કૃતયુગ્મ પણ યાવત્ કલ્પ્યોજ પણ છે. એ રીતે એકેન્દ્રિયને વર્જીને વૈમાનિક સુધી કહેવું. એ પ્રમાણે શ્રુતજ્ઞાનના પર્યાયોમાં પણ કહેવું. અવધિજ્ઞાનના પર્યાયોમાં પણ એમ જ છે. માત્ર વિકલેન્દ્રિયને અવધિજ્ઞાન નથી. મનઃપર્યવ જ્ઞાનમાં પણ એમ જ છે, માત્ર જીવો અને મનુષ્યો જ કહેવા, બાકીનાને મનઃપર્યવજ્ઞાન નથી.

ભગવન્ ! કેવળજ્ઞાન પર્યાયથી એક જીવ શું કૃતયુગ્મ છે ? પ્રશ્ન. ગૌતમ ! કૃતયુગ્મ છે, ત્ર્યોજ, દ્વાપરયુગ્મ કે કલ્પ્યોજ નથી. એ પ્રમાણે મનુષ્યમાં અને સિદ્ધમાં પણ જાણવું. ભગવન્ ! અનેક જીવોના કેવલજ્ઞાનની પૃચ્છા, ગૌતમ! ઓઘાદેશથી અને વિધાનાદેશથી કૃતયુગ્મ છે, ત્ર્યોજ-દ્વાપરયુગ્મ કે કલ્પ્યોજ નથી. એ પ્રમાણે મનુષ્યોને અને સિદ્ધોને પણ જાણવા.

ભગવન્ ! જીવ, મતિઅજ્ઞાન પર્યવથી શું કૃતયુગ્મ છે ? પ્રશ્ન. જેમ આભિનિબોધિક જ્ઞાનપર્યવમાં કહ્યું, તેમ બે દંડકો કહેવા. એ રીતે શ્રુતઅજ્ઞાન પર્યવોમાં, વિભંગજ્ઞાન પર્યવોમાં પણ કહેવું. ચક્ષુર્દર્શન, અચક્ષુર્દર્શન, અવધિર્દર્શન પર્યાયોમાં પણ એમ જ છે. માત્ર જે જેને હોય, તે તેને કહેવું. કેવલદર્શન પર્યાયોમાં કેવલજ્ઞાન પર્યાયવત્ કહેવું.

સૂત્ર-૮૮૫, ૮૮૬

૮૮૫. ભગવન્ ! શરીરો કેટલા છે ? ગૌતમ! પાંચ. તે આ - ઔદારિક યાવત્ કાર્મણ. અહીં પન્નવણાનુ પદ-૧૨ 'શરીર પદ' સંપૂર્ણ કહેવું.

૮૮૬. ભગવન્ ! જીવો, સકંપ છે કે નિષ્કંપ ? ગૌતમ! બંને. ભગવન્ ! એમ કેમ કહ્યું - x - ? ગૌતમ! જીવો બે પ્રકારે - સંસારી, અસંસારી. તેમાં જે અસંસારી છે, તેઓ સિદ્ધ છે. આ સિદ્ધો બે ભેદ છે - અનંતરસિદ્ધ અને પરંપર સિદ્ધ. તેમાં જે પરંપરસિદ્ધ છે, તે નિષ્કંપ છે, તેમાં જે અનંતરસિદ્ધ છે, તે સકંપ છે. ભગવન્ ! તે દેશકંપક છે કે સર્વકંપક? ગૌતમ! દેશકંપક નથી, પણ સર્વકંપક છે. તે જીવોમાં સંસારી કહ્યા તે બે ભેદ - શૈલેશી પ્રતિપન્નક અને અશૈલેશી પ્રતિપન્નક. તેમાં જે શૈલેશી પ્રતિપન્નક છે તે નિષ્કંપ છે, જે અશૈલેષી પ્રતિપન્નક છે તે સકંપ છે. ભગવન્ ! તેઓ શું દેશકંપક છે કે સર્વકંપક? ગૌતમ! બંને. તેથી કહ્યું કે યાવત્ નિષ્કંપ છે.

ભગવન્ ! નૈરયિકો શું દેશકંપક છે કે સર્વકંપક ? ગૌતમ! બંને. એમ કેમ કહ્યું - x - ? ગૌતમ! નૈરયિકો બે ભેદે - વિગ્રહગતિ સમાપન્નક અને અવિગ્રહગતિ સમાપન્નક. તેમાં જે વિગ્રહગતિ સમાપન્નક છે તે સર્વકંપક છે અને જે અવિગ્રહગતિ સમાપન્નક છે, તે દેશકંપક છે. તેથી એમ કહ્યું કે યાવત્ સર્વકંપક છે. આ પ્રમાણે વૈમાનિક સુધી કહેવું.

સૂત્ર-૮૮૭

ભગવન્ ! પરમાણુ પુદ્ગલ શું સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા કે અનંતા છે ? ગૌતમ! સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા નથી, પણ અનંતા છે. એ પ્રમાણે યાવત્ અનંતપ્રદેશી સ્કંધ કહેવા. ભગવન્ ! એક પ્રદેશાવગાઢ પુદ્ગલો શું સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા કે અનંતા છે ? પૂર્વવત્. એ રીતે યાવત્ અસંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢ પુદ્ગલો સુધી કહેવું..

ભગવન્ ! એક સમય સ્થિતિક પુદ્ગલો શું સંખ્યાતા છે ? પૂર્વવત્. આ પ્રમાણે અસંખ્યેય સમયસ્થિતિક સુધી જાણવું.

ભગવન્ ! એક ગુણ કાળા પુદ્ગલો શું સંખ્યાતા છે? પૂર્વવત્ એ પ્રમાણે યાવત્ અનંતગુણકાળા જાણવા. એ રીતે બાકીના પણ વર્ણ-ગંધ-રસ-સ્પર્શ જાણવા યાવત્ અનંતગુણ રૂક્ષ પુદ્ગલો..

ભગવન્ ! આ પરમાણુ પુદ્ગલ અને દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ દ્રવ્યાર્થતાથી કોણ કોનાથી અલ્પ, વધુ, તુલ્ય કે વિશેષાધિક છે ? ગૌતમ! દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ કરતા પરમાણુ પુદ્ગલ દ્રવ્યાર્થતાથી ઘણા છે.

ભગવન્ ! આ દ્વિપ્રદેશી અને ત્રિપ્રદેશી સ્કંધમાં દ્રવ્યાર્થતાથી કોણ કોનાથી વધુ છે? ગૌતમ! ત્રિપ્રદેશીસ્કંધથી દ્વિપ્રદેશીસ્કંધ દ્રવ્યાર્થપણે વધુ છે. એ રીતે આ આલાવા વડે યાવત્ દશપ્રદેશી સ્કંધથી નવપ્રદેશી સ્કંધ દ્રવ્યાર્થતાથી વધુ છે. ભગવન્ ! દશપ્રદેશીની પૃચ્છા - ગૌતમ! દશપ્રદેશીથી સંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધ દ્રવ્યાર્થતાથી

વધુ છે. સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ૦ પૂરછા. ગૌતમ! સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધથી અસંખ્યાત પ્રદેશ સ્કંધ દ્રવ્યાર્થપણે વધુ છે. ભગવન્ ! અસંખ્યાત૦ પૂરછા. ગૌતમ! અનંતપ્રદેશી સ્કંધથી અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ દ્રવ્યાર્થતાથી વધુ છે.

ભગવન્ ! આ પરમાણુ પુદ્ગલ, હિપ્રદેશી સ્કંધ પ્રદેશાર્થતાથી કોણ કોનાથી વધુ છે? ગૌતમ! પરમાણુ પુદ્ગલ કરતા હિપ્રદેશી સ્કંધ પ્રદેશાર્થતાથી વધુ છે. એ રીતે આ આલાવા વડે યાવત્ નવપ્રદેશી સ્કંધથી દશપ્રદેશી સ્કંધ પ્રદેશાર્થતાએ બહુ છે. આ પ્રમાણે બધા જ પ્રશ્ન કરવા. દશપ્રદેશી સ્કંધથી સંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધ પ્રદેશાર્થતાથી બહુ છે. સંખ્યાતપ્રદેશી કરતા અસંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધ પ્રદેશાર્થતાથી બહુ છે. ભગવન્ ! આ અસંખ્યાતપ્રદેશીની પૂરછા. ગૌતમ! અનંતપ્રદેશી સ્કંધ કરતા અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ પ્રદેશાર્થતાએ બહુ છે.

ભગવન્ ! આ એક પ્રદેશાવગાઢ અને હિપ્રદેશાવગાઢ પુદ્ગલોમાં દ્રવ્યાર્થપણે કોણ કોનાથી યાવત્ વિશેષાધિક છે ? ગૌતમ! હિપ્રદેશાવગાઢ પુદ્ગલ કરતા એક પ્રદેશાવગાઢ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થપણે વિશેષાધિક છે. એ પ્રમાણે આ આલાવા વડે ત્રિપ્રદેશાવગાઢ કરતા હિપ્રદેશાવગાઢ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થપણે વિશેષાધિક છે યાવત્ દશપ્રદેશાવગાઢ કરતા નવ પ્રદેશાવગાઢ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થપણે વિશેષાધિક છે. દશપ્રદેશાવગાઢ પુદ્ગલથી સંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થપણે બહુ છે. સંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢ પુદ્ગલથી અસંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થપણે બહુ છે. સર્વત્ર પ્રશ્ન કરવો.

ભગવન્ ! એક પ્રદેશાવગાઢ અને હિપ્રદેશાવગાઢ પુદ્ગલોમાં પ્રદેશાર્થથી કોણ કોનાથી યાવત્ વિશેષાધિક છે? ગૌતમ! એક પ્રદેશાવગાઢ કરતા હિપ્રદેશાવગાઢ પુદ્ગલો પ્રદેશાર્થતાથી વિશેષાધિક છે, એ રીતે યાવત્ નવ પ્રદેશાવગાઢ કરતા દશ પ્રદેશાવગાઢ પુદ્ગલો પ્રદેશાર્થથી વિશેષાધિક છે. દશ પ્રદેશાવગાઢ કરતા સંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢ પુદ્ગલો પ્રદેશાર્થથી ઘણા છે. સંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢ પુદ્ગલોથી અસંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢ પ્રદેશાર્થતાથી વધુ છે

ભગવન્ ! આ એક સમય સ્થિતિક અને હિસમય સ્થિતિક પુદ્ગલોમાં દ્રવ્યાર્થતાથી૦ અવગાહના માફક સ્થિતિની વક્તવ્યતા કહેવી.

ભગવન્ ! આ એકગુણ કાળા અને હિગુણ કાળા પુદ્ગલોમાં દ્રવ્યાર્થતાથી૦ આ આ કથન પરમાણુ પુદ્ગલાદિની વક્તવ્યતા માફક સંપૂર્ણ કહેવું. એ પ્રમાણે બધા વર્ણ-ગંધ-રસને કહેવા.

ભગવન્ ! આ એકગુણ કર્કશ અને હિગુણ કર્કશ પુદ્ગલોમાં દ્રવ્યાર્થતાથી કોણ કોનાથી૦ વિશેષાધિક છે? ગૌતમ! એક ગુણ કર્કશ કરતા હિગુણ કર્કશ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થતાથી વિશેષાધિક છે. એ પ્રમાણે યાવત્ નવગુણ કર્કશ કરતા દશગુણ કર્કશ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થતાથી વિશેષાધિક છે. દશગુણ કર્કશ કરતા સંખ્યાતગુણ કર્કશ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થતાથી ઘણા છે. સંખ્યાતગુણ કર્કશથી અસંખ્યાતગુણ કર્કશ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થતાથી ઘણા છે. અસંખ્યાત ગુણ કર્કશથી અનંતગુણ કર્કશ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થતાથી ઘણા છે. એ પ્રમાણે પ્રદેશાર્થતાથી સર્વત્ર પ્રશ્નો કહેવા. જે પ્રમાણે કર્કશ કહ્યા, એ પ્રમાણે મૃદુ-ગુરુ-લઘુ પણ કહેવા. શીત-ઉષ્ણ-સ્નિગ્ધ-ઝક્ષને વર્ણ માફક કહેવા.

સૂત્ર-૮૮૮

ભગવન્ ! આ પરમાણુ પુદ્ગલોમાં સંખ્યાત-અસંખ્યાત-અનંતપ્રદેશી સ્કંધોમાં દ્રવ્યાર્થતાથી, પ્રદેશાર્થતાથી, દ્રવ્ય-પ્રદેશાર્થતાથી કોણ કોનાથી યાવત્ વિશેષાધિક છે ? ગૌતમ ! સૌથી થોડા અનંતપ્રદેશી સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે છે. પરમાણુ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થતાથી અનંતગુણા છે, સંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધો દ્રવ્યાર્થતાથી સંખ્યાતગુણા છે, અસંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધો દ્રવ્યાર્થતાથી અસંખ્યાત ગણા છે, પ્રદેશાર્થતાથી સૌથી થોડા અનંતપ્રદેશી સ્કંધો છે. પ્રદેશાર્થતાથી પરમાણુ પુદ્ગલો અપ્રદેશપણે અનંતગુણ છે, સંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધો પ્રદેશાર્થતાથી સંખ્યાતગુણા, અસંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધો પ્રદેશાર્થતાથી અસંખ્યાતગુણા છે. દ્રવ્ય પ્રદેશાર્થતાથી સૌથી થોડા અનંતપ્રદેશી સ્કંધો દ્રવ્યાર્થથી છે, તે જ પ્રદેશાર્થતાથી અનંતગણા છે. પરમાણુ પુદ્ગલ દ્રવ્યાર્થ-પ્રદેશાર્થથી અનંતગુણ છે, સંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધ દ્રવ્યાર્થતાથી સંખ્યાતગણા છે, તે જ પ્રદેશાર્થતાથી સંખ્યાતગણા છે, અસંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધ દ્રવ્યાર્થતાથી

અસંખ્યાતગુણ છે, તે જ પ્રદેશાર્થતાથી અસંખ્યાતગુણ છે.

ભગવન્ ! એક પ્રદેશાવગાઢ, સંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢ અને અસંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢ પુદ્ગલોમાં દ્રવ્યાર્થતાથી, પ્રદેશાર્થતાથી, દ્રવ્યાર્થ-પ્રદેશાર્થતાથી કોણ કોનાથી યાવત્ વિશેષાધિક છે? ગૌતમ! સૌથી થોડા એક પ્રદેશાવગાઢ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થતાથી, સંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થતાથી સંખ્યાતગણા, અસંખ્ય પ્રદેશાવગાઢ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થતાથી અસંખ્યાતગણા છે. પ્રદેશાર્થતાથી સૌથી થોડા એક પ્રદેશાવગાઢ પુદ્ગલો અપ્રદેશાર્થતાથી, સંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢ પુદ્ગલો પ્રદેશાર્થતાથી સંખ્યાતગણા, અસંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢ પુદ્ગલો પ્રદેશાર્થતાથી અસંખ્યાતગણા છે. દ્રવ્ય-પ્રદેશાર્થતાથી સૌથી થોડા એક પ્રદેશાવગાઢ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થ-અપ્રદેશાર્થતાથી છે, અસંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થતાથી સંખ્યાતગણા, તે જ પ્રદેશાર્થતાથી સંખ્યાતગણા છે. અસંખ્યાત પ્રદેશાવગાઢ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થતાથી અસંખ્યાતગણા, તે જ પ્રદેશાર્થતાથી અસંખ્યાતગણા.

ભગવન્ ! આ એક સમય સ્થિતિક, સંખ્યાત સમય સ્થિતિક, અસંખ્યાત સમય સ્થિતિક પુદ્ગલોમાં? અવગાહના મુજબ અહીં પણ કહેવું. ભગવન્ ! આ એક ગુણ કાળા, સંખ્યાતગુણ કાળા, અસંખ્યાત ગુણ કાળા અને અનંતગુણ કાળા પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થ-પ્રદેશાર્થ-દ્રવ્યાર્થ-પ્રદેશાર્થપણે? આનું અલ્પબહુત્વ પરમાણુ પુદ્ગલના અલ્પબહુત્વ માફક કહેવું. એ પ્રમાણે બાકીના વર્ણ-ગંધ-રસોનું પણ કહેવું.

ભગવન્ ! આ એક ગુણ કર્કશ, સંખ્યાત ગુણ કર્કશ, અસંખ્યાત ગુણ કર્કશ, અનંત ગુણ કર્કશ પુદ્ગલોમાં દ્રવ્યાર્થતા, પ્રદેશાર્થતા, દ્રવ્યાર્થ-પ્રદેશાર્થતાથી કોણ કોનાથી યાવત્ વિશેષાધિક છે? ગૌતમ! સૌથી થોડા એક ગુણ કર્કશ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થતાથી છે. સંખ્યાત ગુણ કર્કશ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થપણે સંખ્યાતગણા છે, અસંખ્યાત ગુણ કર્કશ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થતાથી અસંખ્યાતગણા છે. અનંતગુણ કર્કશ દ્રવ્યાર્થપણે અનંતગણા છે. પ્રદેશાર્થતાથી એમ જ છે. માત્ર સંખ્યાત ગુણ કર્કશ પુદ્ગલ પ્રદેશાર્થતાથી અસંખ્યાતગણા છે. બાકી પૂર્વવત્. દ્રવ્યાર્થ-પ્રદેશાર્થતાથી સૌથી થોડા એક ગુણ કર્કશ પુદ્ગલો, દ્રવ્યાર્થ-પ્રદેશાર્થતાથી સંખ્યાત ગુણ છે. અસંખ્યાત ગુણ કર્કશ દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણ, તે જ પ્રદેશાર્થતાથી અસંખ્યાત ગુણ છે, અનંત ગુણ કર્કશ દ્રવ્યાર્થપણે અનંત ગુણ, તે જ પ્રદેશાર્થપણે અનંતગુણ છે.

એ પ્રમાણે મૃદુ-ગુરુ-લઘુનું પણ અલ્પબહુત્વ જાણવું. શીત-ઉષ્ણ-સ્નિગ્ધ-રૂક્ષનું અલ્પ-બહુત્વ વર્ણ માફક કહેવું.

સૂત્ર-૮૮૯, ૮૯૦

૮૮૯. ભગવન્ ! પરમાણુ પુદ્ગલ દ્રવ્યાર્થતાથી શું કૃતયુગ્મ, ત્ર્યોજ, દ્વાપરયુગ્મ કે કલ્યોજ છે ? ગૌતમ! કૃતયુગ્મ -ત્ર્યોજ-દ્વાપરયુગ્મ નથી, માત્ર કલ્યોજ છે. એ પ્રમાણે યાવત્ અનંતપ્રદેશી સ્કંધ સુધી જાણવું.

ભગવન્ ! પરમાણુ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થતાથી કૃતયુગ્મ છે ? પ્રશ્ન. ગૌતમ ! ઓઘાદેશથી કદાચ કૃતયુગ્મ યાવત્ કદાચ કલ્યોજ. વિધાનાદેશથી માત્ર કલ્યોજ છે. એ પ્રમાણે અનંતપ્રદેશી સ્કંધો સુધી જાણવું.

ભગવન્ ! પરમાણુ પુદ્ગલ પ્રદેશાર્થતાથી કૃતયુગ્મ છે ? પ્રશ્ન. ગૌતમ! કૃતયુગ્મ-ત્ર્યોજ-દ્વાપરયુગ્મ નથી, કલ્યોજ છે. દ્વિપ્રદેશી પૃચ્છા. ગૌતમ ! કૃતયુગ્મ-ત્ર્યોજ-કલ્યોજ નથી, દ્વાપરયુગ્મ છે. ત્રિપ્રદેશી પૃચ્છા. ગૌતમ ! કૃતયુગ્મ-દ્વાપરયુગ્મ-કલ્યોજ નથી, ત્ર્યોજ છે. ચતુઃપ્રદેશી પૃચ્છા. ગૌતમ ! માત્ર કૃતયુગ્મ છે, બાકી ત્રણ નથી. પંચપ્રદેશી પૃચ્છા. પરમાણુ પુદ્ગલ મુજબ જાણવું. ષટ્પ્રદેશી, દ્વિપ્રદેશીવત્ છે. સપ્તપ્રદેશી, ત્રિપ્રદેશી મુજબ છે. અષ્ટપ્રદેશી, ચતુઃપ્રદેશીવત્ છે. નવપ્રદેશી, પરમાણુ પુદ્ગલવત્ છે. દશપ્રદેશી, દ્વિપ્રદેશી માફક છે.

ભગવન્ ! સંખ્યાતપ્રદેશી પુદ્ગલની પૃચ્છા. ગૌતમ ! કદાચ કૃતયુગ્મ યાવત્ કદાચ કલ્યોજ છે. એ રીતે અસંખ્યાત અને અનંતપ્રદેશ પણ છે.

ભગવન્ ! એક પરમાણુ પુદ્ગલો પ્રદેશાર્થતાથી કૃતયુગ્મ છે ? પ્રશ્ન. ગૌતમ! ઓઘાદેશથી કદાચ કૃતયુગ્મ

યાવત્ કદાચ કલ્પ્યોજ. વિધાનાદેશથી માત્ર કલ્પ્યોજ છે, બાકી ત્રણ નથી. દ્વિપ્રદેશી સ્કંધોની પૃચ્છા. ગૌતમ! ઓઘાદેશથી કદાચ કૃતયુગ્મ કે કદાચ દ્વાપરયુગ્મ છે. ત્ર્યોજ કે કલ્પ્યોજ નથી. વિધાનાદેશથી દ્વાપરયુગ્મ છે. કૃતયુગ્મ-ત્ર્યોજ-કલ્પ્યોજ નથી. ત્રિપ્રદેશી સ્કંધોની પૃચ્છા. ગૌતમ! ઓઘાદેશથી કદાચ કૃતયુગ્મ યાવત્ કદાચ કલ્પ્યોજ, વિધાનાદેશથી ત્ર્યોજ છે, બાકીના ત્રણે નથી.

ચતુઃપ્રદેશી સ્કંધોની પૃચ્છા. ગૌતમ! ઓઘાદેશથી પણ અને વિધાનાદેશથી પણ કૃતયુગ્મ છે, બાકીના ત્રણે નથી. પંચપ્રદેશી, પરમાણુ પુદ્ગલો માફક છે. ષટ્પ્રદેશી, દ્વિપ્રદેશીવત્ છે. સપ્તપ્રદેશી, ત્રિપ્રદેશી માફક છે. અષ્ટપ્રદેશી, ચતુઃપ્રદેશીવત્ છે. નવપ્રદેશી, પરમાણુ પુદ્ગલો માફક છે. દશપ્રદેશી, દ્વિપ્રદેશીવત્ છે. સંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધોની પૃચ્છા. ગૌતમ! ઓઘાદેશથી કદાચ કૃતયુગ્મ યાવત્ કદાચ કલ્પ્યોજ. વિધાનાદેશથી કૃતયુગ્મ પણ યાવત્ કલ્પ્યોજ પણ છે. એ રીતે અસંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધો પણ કહેવા, અનંતપ્રદેશી સ્કંધો પણ કહેવા.

ભગવન્ ! પરમાણુ પુદ્ગલ શું કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાઢ છે? પ્રશ્ન. ગૌતમ! કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ અને કલ્પ્યોજ પ્રદેશાવગાઢ છે, બીજા બે નથી. દ્વિપ્રદેશાવગાઢની પૃચ્છા. ગૌતમ! કૃતયુગ્મ કે ત્ર્યોજપ્રદેશ અવગાઢ નથી, પણ કદાચ દ્વાપરયુગ્મ અને કદાચ કલ્પ્યોજપ્રદેશાવગાઢ છે.

ત્રિપ્રદેશી પ્રદેશાવગાઢની પૃચ્છા. ગૌતમ! કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ નથી. કદાચ ત્ર્યોજ૦ કદાચ દ્વાપરયુગ્મ૦ કદાચ કલ્પ્યોજ પ્રદેશાવગાઢ છે. ચતુઃપ્રદેશાવગાઢની પૃચ્છા. ગૌતમ! કદાચ કૃતયુગ્મપ્રદેશ અવગાઢ યાવત્ કદાચ કલ્પ્યોજ પ્રદેશાવગાઢ છે. યાવત્ અનંત પ્રદેશિક.

ભગવન્ ! અનેક પરમાણુ પુદ્ગલો શું કૃતયુગ્મ૦ પૃચ્છા. ગૌતમ! ઓઘાદેશથી કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ છે. ત્ર્યોજ-દ્વાપર યુગ્મ-કલ્પ્યોજ નથી. વિધાનાદેશથી કૃતયુગ્મ-ત્ર્યોજ-દ્વાપરયુગ્મ૦ નથી, કલ્પ્યોજ પ્રદેશાવગાઢ છે.

દ્વિપ્રદેશી સ્કંધોની પૃચ્છા. ગૌતમ! ઓઘાદેશથી કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ છે, ત્ર્યોજ-દ્વાપરયુગ્મ-કલ્પ્યોજ૦ નથી. વિધાનાદેશથી કૃતયુગ્મ-ત્ર્યોજ પ્રદેશાવગાઢ નથી, દ્વાપરયુગ્મ અને કલ્પ્યોજ પ્રદેશાવગાઢ છે.

ત્રિપ્રદેશી સ્કંધોની પૃચ્છા. ગૌતમ! ઓઘાદેશથી કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ છે, ત્ર્યોજ-દ્વાપરયુગ્મ-કલ્પ્યોજ૦ નથી. વિધાનાદેશથી કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ છે, ત્ર્યોજ-દ્વાપરયુગ્મ અને કલ્પ્યોજ પ્રદેશાવગાઢ પણ છે.

ચતુઃપ્રદેશી સ્કંધોની પૃચ્છા. ગૌતમ! ઓઘાદેશથી કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ છે, ત્ર્યોજ-દ્વાપરયુગ્મ-કલ્પ્યોજ૦ નથી. વિધાનાદેશથી કૃતયુગ્મ પ્રદેશાવગાઢ છે યાવત્ કલ્પ્યોજ પ્રદેશાવગાઢ છે. યાવત્ અનંતપ્રદેશી૦

ભગવન્ ! પરમાણુ પુદ્ગલ શું કૃતયુગ્મ સ્થિતિક છે ? પૃચ્છા. ગૌતમ! કદાચ કૃતયુગ્મ સ્થિતિક યાવત્ કદાચ કલ્પ્યોજ સમય સ્થિતિક છે. એ પ્રમાણે અનંતપ્રદેશી સુધી જાણવું. ભગવન્ ! પરમાણુ પુદ્ગલો શું કૃતયુગ્મ૦ પૃચ્છા. ગૌતમ! ઓઘાદેશથી કદાચ કૃતયુગ્મ સમય સ્થિતિક યાવત્ કદાચ કલ્પ્યોજ સમયસ્થિતિક છે. વિધાનાદેશથી કૃતયુગ્મ સમય સ્થિતિક પણ છે યાવત્ કલ્પ્યોજ૦ પણ છે. એ રીતે અનંતપ્રદેશી૦ સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! પરમાણુ પુદ્ગલ કાળા વર્ણ પર્યાયથી શું કૃતયુગ્મ, ત્ર્યોજ૦? સ્થિતિની વક્તવ્યતાની માફક સર્વે વર્ણો અને સર્વે ગંધોને કહેવા. એ પ્રમાણે રસની વક્તવ્યતા પણ મધુરરસ સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! અનંતપ્રદેશી સ્કંધ કર્કશ સ્પર્શ પર્યાયથી શું કૃતયુગ્મ૦ છે? પ્રશ્ન. ગૌતમ! કદાચ કૃતયુગ્મ યાવત્ કદાચ કલ્પ્યોજ. ભગવન્ ! અનંતપ્રદેશી સ્કંધો કર્કશ સ્પર્શ પર્યાયથી શું કૃતયુગ્મ૦? પ્રશ્ન. ગૌતમ! ઓઘાદેશથી કદાચ કૃતયુગ્મ યાવત્ કદાચ કલ્પ્યોજ છે, વિધાનાદેશથી કૃતયુગ્મ પણ છે યાવત્ કલ્પ્યોજ પણ છે. આ પ્રમાણે મૃદુ-ગુરુ-લઘુ સ્પર્શો પણ કહેવા. શીત-ઉષ્ણ-સ્નિગ્ધ-ઝક્ષને વર્ણ માફક કહેવા.

૮૯૦. ભગવન્ ! પરમાણુ પુદ્ગલ શું સાર્દ છે કે અનર્દ? ગૌતમ! સાર્દ નથી, અનર્દ છે. દ્વિપ્રદેશી૦ પૃચ્છા. ગૌતમ! સાર્દ છે, અનર્દ નથી. ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ, પરમાણુ પુદ્ગલ માફક છે. ચતુઃપ્રદેશિક, દ્વિપ્રદેશીવત્ છે. પંચપ્રદેશી, ત્રિપ્રદેશીવત્. ષટ્પ્રદેશી, દ્વિપ્રદેશીવત્. સપ્તપ્રદેશી, ત્રિપ્રદેશીવત્. અષ્ટપ્રદેશી, દ્વિપ્રદેશીવત્. નવપ્રદેશી,

ત્રિપ્રદેશીવત્. દશપ્રદેશી, દ્વિપ્રદેશીવત્. ભગવન્ ! સંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધની પૃચ્છા. ગૌતમ! કદાચ સાર્દ્ધ, કદાચ અનર્દ્ધ. એ રીતે અસંખ્યાતપ્રદેશી અને અનંતપ્રદેશી સ્કંધ પાછા જાણવા.

ભગવન્ ! અનેક પરમાણુ પદ્મલો, શું સાર્દ્ધ છે કે અનર્દ્ધ ? ગૌતમ ! સાર્દ્ધ પાછા છે, અનર્દ્ધ પાછા છે. એ રીતે યાવત્ અનંતપ્રદેશી સ્કંધો જાણવા.

સૂત્ર-૮૯૧, ૮૯૨

૮૯૧. ભગવન્ ! એક પરમાણુ પુદ્ગલ સકંપ છે કે નિષ્કંપ ? ગૌતમ ! કદાચ સકંપ, કદાચ નિષ્કંપ. એ પ્રમાણે અનંત પ્રદેશી સ્કંધ સુધી જાણવું.

ભગવન્ ! અનેક પરમાણુ પુદ્ગલો સકંપ છે કે નિષ્કંપ ? ગૌતમ ! સકંપ પાછા છે, નિષ્કંપ પાછા છે, એ રીતે અનંતપ્રદેશી સ્કંધ સુધી જાણવું.

ભગવન્ ! એક પરમાણુ પુદ્ગલ સકંપ કેટલો કાળ રહે ? ગૌતમ! જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ આવલિકાનો અસંખ્યાત ભાગ. ભગવન્ ! એક પરમાણુ પુદ્ગલ નિષ્કંપ કેટલો કાળ રહે ? ગૌતમ! જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાતકાળ. એ પ્રમાણે અનંતપ્રદેશી સ્કંધ સુધી જાણવું.

ભગવન્ ! અનેક પરમાણુ પુદ્ગલો કેટલો કાળ સકંપ રહે છે ? ગૌતમ! સર્વકાળ. ભગવન્ ! અનેક પરમાણુ પુદ્ગલો કેટલો કાળ નિષ્કંપ રહે છે ? ગૌતમ ! સર્વકાળ. એ પ્રમાણે અનંતપ્રદેશી સ્કંધ સુધી જાણવું.

ભગવન્ ! પરમાણુ પુદ્ગલની સકંપતામાં કેટલો કાળ અંતર હોય ? ગૌતમ ! સ્વસ્થાન અપેક્ષાએ જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્ય કાળ. પરસ્થાન આશ્રીને જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યકાળ.

નિષ્કંપતાનું અંતર કેટલો કાળ હોય ? ગૌતમ! સ્વસ્થાન આશ્રીને જઘન્યથી એક સમય, ઉત્કૃષ્ટથી આવલિકાનો અસંખ્યાત ભાગ. પરસ્થાનને આશ્રીને જઘન્યથી એક સમય, ઉત્કૃષ્ટથી અસંખ્યાતકાળ.

ભગવન્ ! દ્વિપ્રદેશી સ્કંધનું સકંપ અંતર ? ગૌતમ ! સ્વસ્થાન આશ્રીને જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત કાળ. પરસ્થાનની અપેક્ષાથી જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ અનંતકાળ. નિષ્કંપનું કેટલો કાળ અંતર ? ગૌતમ ! સ્વસ્થાનને આશ્રીને જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટથી આવલિકાનો અસંખ્યાત ભાગ. પરસ્થાનને આશ્રીને જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ અનંતકાળ. આ પ્રમાણે અનંતપ્રદેશી સ્કંધ પર્યન્ત જાણવું.

ભગવન્ ! પરમાણુ પુદ્ગલોનું સકંપનું કાળ અંતર કેટલું છે ? ગૌતમ! અંતર નથી. આ પ્રમાણે અનંતપ્રદેશિક સ્કંધો સુધી જાણવું.

ભગવન્ ! આ પરમાણુ પુદ્ગલોના સકંપ અને નિષ્કંપમાં કોણ કોનાથી યાવત્ વિશેષાધિક છે ? ગૌતમ ! સૌથી થોડા પરમાણુ પુદ્ગલો સકંપ છે, નિષ્કંપ અસંખ્યાતગણા છે. એ રીતે અસંખ્યપ્રદેશી સ્કંધમાં જાણવું.

ભગવન્ ! આ અનંતપ્રદેશી સ્કંધોના સકંપ અને નિષ્કંપમાં કોણ કોનાથી યાવત્ વિશેષાધિક છે ? ગૌતમ ! સૌથી થોડા અનંતપ્રદેશી સ્કંધો નિષ્કંપ છે, સકંપ તેનાથી અનંતગણા છે.

ભગવન્ ! આ પરમાણુ પુદ્ગલોના સંખ્યાતપ્રદેશી, અસંખ્યાત પ્રદેશી, અનંતપ્રદેશી સ્કંધોના સકંપ અને નિષ્કંપમાં દ્રવ્યાર્થપણે, પ્રદેશાર્થપણે, દ્રવ્યાર્થપ્રદેશાર્થપણે કોણ કોનાથી યાવત્ વિશેષાધિક છે?

ગૌતમ! ૧. સૌથી થોડા અનંતપ્રદેશી સ્કંધો નિષ્કંપ દ્રવ્યાર્થપણે, ૨. અનંતપ્રદેશી સ્કંધો સકંપ દ્રવ્યાર્થપણે અનંતગણા, ૩. પરમાણુ પુદ્ગલો સકંપ દ્રવ્યાર્થપણે અનંતગણા, ૪. સંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધો સકંપ દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાત ગણા, ૫. અસંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધો સકંપ દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગણા, ૬. પરમાણુ પુદ્ગલ નિષ્કંપ દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાત ગણા, ૭. સંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધ નિષ્કંપ દ્રવ્યાર્થતાથી સંખ્યાતગણા, ૮. અસંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધ નિષ્કંપ દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગણા, ૯.

પ્રદેશાર્થતાથી એ પ્રમાણે ૪ છે, વિશેષ એ કે - પરમાણુ પુદ્ગલો અપ્રદેશાર્થપણે કહેવા. સંખ્યાત-પ્રદેશી

સ્કંધ નિષ્કંપ પ્રદેશાર્થતાથી અસંખ્યાતગણા. બાકી પૂર્વવત્.

૧. દ્રવ્યાર્થ-પ્રદેશાર્થતાથી સૌથી થોડા અનંતપ્રદેશી સ્કંધ નિષ્કંપ દ્રવ્યાર્થતાથી, ૨. તે જ પ્રદેશાર્થતાથી અનંત ગણા, ૩. અનંતપ્રદેશી સ્કંધ સંકંપ દ્રવ્યાર્થપણે અનંતગણા, ૪. તે જ પ્રદેશાર્થપણે અનંતગણા, ૫. પરમાણુ પુદ્ગલો સંકંપ દ્રવ્યાર્થતાથી અપ્રદેશાર્થપણે અનંતગણા, ૬. સંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધ સંકંપ દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગણા, ૭. તે જ પ્રદેશાર્થતાથી અસંખ્યાતગણા, ૮. અસંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધ સંકંપતાથી દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગણા, ૯. તે જ પ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યાતગણા, ૧૦. પરમાણુ પુદ્ગલ નિષ્કંપ દ્રવ્યાર્થ-અપ્રદેશપણે અસંખ્યાતગણા, ૧૧. સંખ્યાત-પ્રદેશી સ્કંધ નિષ્કંપ દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગણા, ૧૨. તે જ પ્રદેશાર્થપણે સંખ્યાતગણા, ૧૩. અસંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધ નિષ્કંપ દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગણા, ૧૪. તે જ પ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યાતગણા.

ભગવન્ ! પરમાણુ પુદ્ગલ શું દેશથી નિષ્કંપ છે કે સર્વથી? ગૌતમ! દેશથી નથી, કદાચ સર્વ કંપક છે, કદાચ નિષ્કંપક છે. ભગવન્ ! દ્વિપ્રદેશી સ્કંધની પૃચ્છા. ગૌતમ! કદાચ દેશકંપક, કદાચ સર્વકંપક, કદાચ નિષ્કંપક. એ રીતે અનંતપ્રદેશી સુધી જાણવું.

ભગવન્ ! પરમાણુ પુદ્ગલો શું દેશકંપક છે ? ગૌતમ! દેશકંપક નથી, કદાચ સર્વકંપક છે, કદાચ નિષ્કંપક છે. દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ ? ગૌતમ ! કદાચ દેશથી કંપક, કદાચ સર્વથી કંપક, કદાચ નિષ્કંપક છે. એ પ્રમાણે અનંતપ્રદેશી સ્કંધ સુધી જાણવું.

ભગવન્ ! એક પરમાણુ પુદ્ગલ કેટલો કાળ સર્વકંપક, રહે ? ગૌતમ ! જઘન્યથી એક સમય, ઉત્કૃષ્ટથી આવલિકાનો અસંખ્યાત ભાગ. નિષ્કંપક કેટલો કાળ રહે ? જઘન્યથી એક સમય, ઉત્કૃષ્ટથી અસંખ્યાતકાળ.

ભગવન્ ! દ્વિપ્રદેશી સ્કંધ કેટલો કાળ દેશકંપક રહે ? ગૌતમ! જઘન્યથી એક સમય, ઉત્કૃષ્ટથી આવલિકાનો અસંખ્યાતભાગ. સર્વકંપક કેટલો કાળ રહે ? ગૌતમ! જઘન્યથી એક સમય, ઉત્કૃષ્ટથી આવલિકાનો અસંખ્યાત ભાગ. નિષ્કંપક કેટલો કાળ રહે? ગૌતમ! જઘન્યથી એક સમય, ઉત્કૃષ્ટથી અસંખ્યાતકાળ. એમ અનંતપ્રદેશી સુધી જાણવું.

ભગવન્ ! અનેક પરમાણુ પુદ્ગલો સર્વકંપક, કેટલો કાળ રહે ? ગૌતમ! સર્વકાળ. નિષ્કંપક કેટલો કાળ રહે ? સર્વકાળ. ભગવન્ ! દ્વિપ્રદેશી સ્કંધો દેશકંપક કેટલો કાળ રહે ? સર્વકાળ. સર્વકંપક કેટલો કાળ રહે ? સર્વકાળ. નિષ્કંપક કેટલો કાળ રહે ? સર્વકાળ. અનંતપ્રદેશી સુધી આ પ્રમાણે કહેવું.

ભગવન્ ! પરમાણુ પુદ્ગલોનું સર્વકંપકનું કેટલો કાળ અંતર હોય ? ગૌતમ! સ્વસ્થાનને આશ્રીને જઘન્યથી એક સમય, ઉત્કૃષ્ટથી અસંખ્યાતકાળ. નિષ્કંપકનું અંતર કેટલું છે ? સ્વસ્થાનથી જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ આવલિકાનો અસંખ્યાત ભાગ. પરસ્થાનથી જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાતકાળ.

ભગવન્ ! દ્વિપ્રદેશી સ્કંધનું દેશકંપકનું અંતર કેટલો કાળ રહે ? સ્વસ્થાનથી જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાતકાળ. પરસ્થાનથી જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટથી અનંતકાળ. સર્વકંપકનું અંતર કેટલો કાળ ? એ પ્રમાણે જેમ દેશકંપકનું કહ્યું. નિષ્કંપકનું અંતર કેટલો કાળ ? સ્વસ્થાનથી જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટે આવલિકાનો અસંખ્યાત ભાગ. પરસ્થાનથી જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ અનંતકાળ. એ પ્રમાણે અનંતપ્રદેશીનું કહેવું.

ભગવન્ ! સર્વકંપક પરમાણુ પુદ્ગલોનું અંતર કેટલો કાળ? અંતર નથી. નિષ્કંપકનું કેટલો કાળ? અંતર નથી

ભગવન્ ! દેશકંપક દ્વિપ્રદેશી સ્કંધોનું અંતર કેટલો કાળ હોય ? અંતર નથી. સર્વકંપકોનું કેટલો કાળ ? અંતર નથી. નિષ્કંપકોનું કેટલો કાળ ? અંતર નથી. એ પ્રમાણે અનંતપ્રદેશીકોનું જાણવું.

ભગવન્ ! આ પરમાણુ પુદ્ગલોમાં સર્વકંપક અને નિષ્કંપકોમાં કોણ કોનાથી યાવત્ વિશેષાધિક છે ? ગૌતમ ! સૌથી થોડા પરમાણુ પુદ્ગલો સર્વકંપક છે, નિષ્કંપકો તેથી અસંખ્યાતગણા છે.

ભગવન્ ! આ દ્વિપ્રદેશી સ્કંધોના દેશકંપક, સર્વકંપક, નિષ્કંપક એમાં કોણ કોનાથી યાવત્ વિશેષાધિક છે ? ગૌતમ ! સૌથી થોડા દ્વિપ્રદેશી સ્કંધો સર્વકંપક છે, દેશકંપક અસંખ્યાતગણા, નિષ્કંપક અસંખ્યાતગણા. એ પ્રમાણે

અસંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધોનું પણ જાણવું.

ભગવન્ ! આ અનંતપ્રદેશી સ્કંધોના દેશકંપકો, સર્વકંપકો, નિષ્કંપકોમાં કોણ કોનાથી યાવત્ વિશેષાધિક છે? ગૌતમ! સૌથી થોડા અનંતપ્રદેશી સ્કંધો સર્વકંપક છે, નિષ્કંપક અનંતગણા, દેશકંપક અનંતગણા છે.

ભગવન્ ! આ પરમાણુ પુદ્ગલોના સંખ્યાતપ્રદેશી, અસંખ્યાતપ્રદેશી, અનંતપ્રદેશી સ્કંધોના દેશકંપક, સર્વકંપક, નિષ્કંપકોમાં દ્રવ્યાર્થપણે, પ્રદેશાર્થપણે, દ્રવ્યાર્થ-પ્રદેશાર્થપણે કોણ કોનાથી યાવત્ વિશેષાધિક છે ?

ગૌતમ ! સૌથી થોડા અનંતપ્રદેશી સ્કંધો સર્વકંપક દ્રવ્યાર્થપણે અનંતપ્રદેશી સ્કંધો નિષ્કંપકો દ્રવ્યાર્થતાથી અનંતગણા. અનંતપ્રદેશી સ્કંધો દેશકંપક દ્રવ્યાર્થતાથી અનંતગણા. અસંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધો સર્વકંપક દ્રવ્યાર્થતાથી અસંખ્યાતગણા. સંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધો સર્વકંપક દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગણા. પરમાણુ પુદ્ગલો સર્વકંપક દ્રવ્યાર્થ-પણે અસંખ્યાતગણા. સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધો દેશકંપક દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગણા. અસંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધો દેશકંપક દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગણા. પરમાણુ પુદ્ગલો નિષ્કંપક દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગણા. સંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધો નિષ્કંપક દ્રવ્યાર્થપણે સંખ્યાતગણા. અસંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધો નિષ્કંપક દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગણા.

એ પ્રમાણે પ્રદેશાર્થતાથી પણ જાણવું. વિશેષ એ કે - પરમાણુ પુદ્ગલો અપ્રદેશાર્થપણે કહેવા. સંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ નિષ્કંપક પ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યાતગણા છે. બાકી પૂર્વવત્ જાણવું.

દ્રવ્યાર્થ-પ્રદેશાર્થપણે ૧.સૌથી થોડા સર્વકંપક અનંતપ્રદેશી સ્કંધ દ્રવ્યાર્થપણે. ૨.તે જ પ્રદેશાર્થપણે અનંતગણા. ૩. નિષ્કંપક અનંતપ્રદેશી સ્કંધ દ્રવ્યાર્થપણે અનંતગણા. ૪.તે જ પ્રદેશાર્થપણે અનંતગણા. ૫. દેશ-કંપક અનંતપ્રદેશી સ્કંધ દ્રવ્યાર્થપણે અનંતગણા. ૬.તે જ પ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યગણા. ૭. સર્વકંપક અસંખ્યાત પ્રદેશી સ્કંધ દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યગણા, ૮.તે જ પ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યગણા, ૯.સર્વકંપક સંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધ દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યગણા, ૧૦.તે પ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યાતગણા, ૧૧. સર્વકંપક પરમાણુ પુદ્ગલ દ્રવ્યાર્થ-અપ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યાતગણા, ૧૨. દેશકંપક સંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધ દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગણા. ૧૩.તે જ પ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યાતગણા. ૧૪. દેશકંપક અસંખ્યપ્રદેશી સ્કંધ દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગણા. ૧૫. તે જ પ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યાતગણા. ૧૬. નિષ્કંપક પરમાણુ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થ અપ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યગણા. ૧૭. નિષ્કંપકપણે સંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધ દ્રવ્યાર્થતાથી સંખ્યાતગણા. ૧૮. તે જ પ્રદેશાર્થતાથી સંખ્યાતગણા. ૧૯. નિષ્કંપકપણે અસંખ્યાતપ્રદેશી સ્કંધ દ્રવ્યાર્થતાથી સંખ્યાતગણા, ૨૦. તે જ પ્રદેશાર્થતાથી અસંખ્યાતગણા.

૮૯૨. ભગવન્ ! ધર્માસ્તિકાયના મધ્યપ્રદેશ કેટલા છે ? ગૌતમ ! આઠ. ભગવન્ ! અધર્માસ્તિકાયના મધ્યપ્રદેશ કેટલા છે ? આઠ. ભગવન્ ! આકાશાસ્તિકાયના મધ્યપ્રદેશ કેટલા છે ? આઠ. ભગવન્ ! જીવાસ્તિકાયના મધ્યપ્રદેશ કેટલા છે ? આઠ. ભગવન્ ! આ જીવાસ્તિકાયના આઠ મધ્યપ્રદેશો કેટલા આકાશપ્રદેશને અવગાહે છે ? ગૌતમ ! જઘન્યથી એક, બે, ત્રણ, ચાર, પાંચ, છ. ઉત્કૃષ્ટથી આઠ પણ સાતને નહીં.

ભગવન્ ! આપ કહો છો, તે એમ જ છે, એમ જ છે.

શતક-૨૫, ઉદ્દેશો-૫ “પર્યવ”

સૂત્ર-૮૯૩ થી ૮૯૫

૮૯૩. ભગવન્ ! પર્યવો કેટલા ભેદે છે? ગૌતમ! બે ભેદે. તે આ- જીવપર્યવો, અજીવપર્યવો. અહી પ્રજ્ઞાપના સૂત્રનું પદ-૫ ‘પર્યવપદ’ સંપૂર્ણ કહેવું.

૮૯૪. ભગવન્ ! આવલિકા, શું સંખ્યાત સમયની, અસંખ્યાત સમયની કે અનંત સમયની હોય ? ગૌતમ ! તે માત્ર અસંખ્યાત સમય છે.

ભગવન્ ! આનપ્રાણ શું સંખ્યાત સમયની હોય ? ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. પૂર્વવત્ જાણવું.

ભગવન્ ! સ્તોક, શું સંખ્યાત સમય હોય ? ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. પૂર્વવત્ જાણવું.

એ પ્રમાણે લવ, મુહૂર્ત જાણવા. એ પ્રમાણે અહોરાત્ર, પક્ષ, માસ, ઋતુ, અયન, સંવત્સર, યુગ, સો વર્ષ, હજાર વર્ષ, લાખ વર્ષ, પૂર્વાંગ, પૂર્વ, ત્રુટિતાંગ, ત્રુટિત, અડડાંગ, અડડ, અવવાંગ, અવવ, હૂહ્યાંગ, હુહુત, ઉત્પલાંગ, ઉત્પલ, પક્ષાંગ, પક્ષ, નલિનાંગ, નલિન, અક્ષાનિપૂરાંગ, અક્ષાનિપૂર, અયુતાંગ, અયુત, નયુતાંગ, નયુત, પ્રયુતાંગ, પ્રયુત, ચૂલિકાંગ, ચૂલિકા, શીર્ષપ્રહેલિકાંગ, શીર્ષપ્રહેલિકા, પલ્યોપમ, સાગરોપમ, અવસર્પિણી, ઉત્સર્પિણી જાણવા.

ભગવન્ ! એક પુદ્ગલ પરાવર્ત શું સંખ્યાત સમયક, અસંખ્યાત સમયક કે અનંતાસમયક છે ? પ્રશ્ન. ગૌતમ ! સંખ્યાત કે અસંખ્યાત સમયક નથી, અનંત સમયક છે. એ રીતે અતીત-અનાગત-સર્વકાળ જાણવો.

ભગવન્ ! આવલિકાઓ શું સંખ્યાત સમયિક છે ? પ્રશ્ન. ગૌતમ ! સંખ્યાત સમયિક નથી, કદાચ અસંખ્યાત, કદાચ અનંત સમયિક છે. ભગવન્ ! આનપ્રાણો, શું સંખ્યાતસમયિક છે ? પૂર્વવત્.

ભગવન્ ! સ્તોકો, શું સંખ્યાત સમયિક છે ? એ પ્રમાણે યાવત્ અવસર્પિણીઓ સુધી જાણવું. ભગવન્ ! અનેક પુદ્ગલ પરાવર્તો, શું સંખ્યાત સમયિક છે ? ગૌતમ ! સંખ્યાત કે અસંખ્યાત સમયિક નથી, અનંત સમયિક છે.

ભગવન્ ! આનપ્રાણ, શું સંખ્યાત આવલિકારૂપ છે ? પ્રશ્ન. ગૌતમ ! સંખ્યાત આવલિકારૂપ છે, અસંખ્યાત કે અનંત આવલિકારૂપ નથી. એ પ્રમાણે સ્તોક યાવત્ શીર્ષ પ્રહેલિકારૂપ સુધી જાણવું.

ભગવન્ ! પલ્યોપમ, શું સંખ્યાત આવલિકારૂપ છે ? પ્રશ્ન. સંખ્યાત કે અનંત આવલિકારૂપ નથી, અસંખ્યાત આવલિકારૂપ છે. એ પ્રમાણે સાગરોપમ, અવસર્પિણી, ઉત્સર્પિણી પણ જાણવા.

ભગવન્ ! એક પુદ્ગલ પરાવર્તો પૃચ્છા. ગૌતમ ! સંખ્યાત કે અસંખ્યાત આવલિકારૂપ નથી, અનંત આવલિકારૂપ છે. એ પ્રમાણે યાવત્ સર્વકાળ.

ભગવન્ ! આનપ્રાણ શું સંખ્યાત આવલિકારૂપ છે ? ગૌતમ ! કદાચ સંખ્યાત આવલિકા, કદાચ અસંખ્યાત આવલિકા, કદાચ અનંત આવલિકારૂપ છે. એ પ્રમાણે શીર્ષ પ્રહેલિકા સુધી જાણવું.

ભગવન્ ! પલ્યોપમની પૃચ્છા. ગૌતમ ! સંખ્યાત આવલિકારૂપ નથી, કદાચ અસંખ્યાત આવલિકા, કદાચ અનંત આવલિકા રૂપ છે. એ પ્રમાણે ઉત્સર્પિણી સુધી જાણવું. પુદ્ગલ પરિવર્તની પૃચ્છા. ગૌતમ ! સંખ્યાત કે અસંખ્યાત આવલિકારૂપ નથી, પણ અનંત આવલિકારૂપ છે.

ભગવન્ ! સ્તોક શું સંખ્યાત આનપ્રાણ છે, અસંખ્યાત આનપ્રાણ છે ? આવલિકા માફક આનપ્રાણ વક્તવ્યતા સંપૂર્ણ કહેવી. એ પ્રમાણે આ આલાવા વડે શીર્ષપ્રહેલિકા પર્યન્ત કહેવું.

ભગવન્ ! સાગરોપમ શું સંખ્યાત પલ્યોપમરૂપ છે ? પ્રશ્ન. ગૌતમ ! સંખ્યાત પલ્યોપમ છે, અસંખ્યાત કે અનંત પલ્યોપમ નથી. એ રીતે અવસર્પિણી અને ઉત્સર્પિણી પણ જાણવા. ભગવન્ ! પુદ્ગલ પરિવર્તો પૃચ્છા. ગૌતમ ! સંખ્યાત કે અસંખ્યાત પલ્યોપમ નથી, અનંત પલ્યોપમ છે. એ પ્રમાણે સર્વકાળ પર્યન્ત જાણવું.

ભગવન્ ! અનેક સાગરોપમો શું સંખ્યાત પલ્યોપમરૂપ છે ? પ્રશ્ન. ગૌતમ ! કદાચ સંખ્યાત પલ્યોપમો, કદાચ અસંખ્યાત પલ્યોપમો, કદાચ અનંતા પલ્યોપમો. એ પ્રમાણે અવસર્પિણી, ઉત્સર્પિણીમાં પણ કહેવું.

ભગવન્ ! અનેક પુદ્ગલ પરાવર્તોની પૃચ્છા. ગૌતમ ! સંખ્યાત પલ્યોપમ નથી, અસંખ્યાત પલ્યોપમ નથી, પણ અનંત પલ્યોપમો છે.

ભગવન્ ! અવસર્પિણી, શું સંખ્યાત સાગરોપમ છે ? જેમ પલ્યોપમની વક્તવ્યતા કહી, તેમ સાગરોપમની પણ કહેવી.

ભગવન્ ! પુદ્ગલ પરાવર્ત, શું સંખ્યાત અવસર્પિણી છે ? ગૌતમ ! સંખ્યાત કે અસંખ્યાત અવસર્પિણીઓ રૂપ નથી, પણ અનંત અવસર્પિણી-ઉત્સર્પિણીરૂપ છે. એ પ્રમાણે સર્વકાળ પર્યન્ત જાણવું.

ભગવન્ ! અનેક પુદ્ગલ પરાવર્તો શું સંખ્યાત અવસર્પિણી-ઉત્સર્પિણીઓ છે ? પ્રશ્ન. ગૌતમ ! માત્ર અનંત અવસર્પિણી ઉત્સર્પિણી છે.

ભગવન્ ! અતીતકાળ, શું સંખ્યાત પુદ્ગલ પરિવર્ત છે ? ગૌતમ ! તે અનંતા પુદ્ગલ પરિવર્ત છે. આ રીતે અનાગતકાળ, સર્વકાળ જાણવો.

૮૯૫. ભગવન્ ! અનાગતકાળ શું સંખ્યાત અતીતકાળરૂપ છે કે અસંખ્યાત કે અનંત ? ગૌતમ ! સંખ્યાત-અસંખ્યાત કે અનંત અતીતકાળરૂપ નથી. અનાગતકાળ, અતીતકાળથી સમયાધિક છે. અતીતકાળ, અનાગતકાળથી સમય ન્યૂન છે.

ભગવન્ ! સર્વકાળ શું સંખ્યાત અતીતકાળ છે ? પ્રશ્ન. ગૌતમ ! સંખ્યાત-અસંખ્યાત-અનંત અતીતકાળરૂપ નથી. સર્વકાળ, તે અતીતકાળથી સાતિરેક બમણો છે, અતીતકાળ, સર્વકાળથી સ્તોક ન્યૂનાર્ધ છે.

ભગવન્ ! સર્વકાળ, શું સંખ્યાત અનાગતકાળરૂપ છે ? ગૌતમ ! સંખ્યાત-અસંખ્યાત-અનંત અનાગત-કાળરૂપ નથી. સર્વકાળ અનાગતકાળથી સ્તોક ન્યૂન બમણો છે. અનાગતકાળ, સર્વકાળથી સાતિરેક અડધો છે.

સૂત્ર-૮૯૬, ૮૯૭

૮૯૬. ભગવન્ ! નિગોદ કેટલા છે ? ગૌતમ ! બે ભેદે છે. તે આ - નિગોદ અને નિગોદ જીવ.

ભગવન્ ! નિગોદ, કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! બે ભેદે - સૂક્ષ્મ નિગોદ અને બાદર નિગોદ. એ પ્રમાણે નિગોદને જેમ જીવાભિગમમાં કહ્યા, તેમ સંપૂર્ણ કહેવા.

૮૯૭. ભગવન્ ! નામ કેટલા ભેદે છે ? છ ભેદે છે - ઔદયિક યાવત્ સંનિપાતિક. તે ઔદયિક નામ શું છે ? તે બે ભેદે છે - ઉદય અને ઉદય નિષ્પન્ન. એ પ્રમાણે શતક ૧૭, ઉદ્દેશો-૧માં ભાવો કહ્યા, તેમ અહીં પણ કહેવા. માત્ર 'ભાવ'ને બદલે અહીં 'નામ' કહેવું. બાકી પૂર્વવત્ યાવત્ સંનિપાતિક. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે.

શતક-૨૫, ઉદ્દેશો-૬ "નિર્ગ્રન્થ"

સૂત્ર-૮૯૮ થી ૯૦૦

૮૯૮. નિર્ગ્રન્થ સંબંધી ૩૬-જ્ઞાર છે - ૧. પ્રજ્ઞાપન, ૨. વેદ, ૩. રાગ, ૪. કલ્પ, ૫. ચારિત્ર, ૬. પ્રતિસેવના, ૭. જ્ઞાન, ૮. તીર્થ, ૯. લિંગ, ૧૦. શરીર, ૧૧. ક્ષેત્ર, ૧૨. કાળ, ૧૩. ગતિ, ૧૪. સંયમ, ૧૫. નિકાશ.

૮૯૯. ૧૬. યોગ, ૧૭. ઉપયોગ, ૧૮. કષાય, ૧૯. લેશ્યા, ૨૦. પરિણામ, ૨૧. બંધ, ૨૨. વેદ, ૨૩. કર્મઉદીરણા, ૨૪. ઉપસંપત્ હાન, ૨૫. સંજ્ઞા, ૨૬. આહાર.

૯૦૦. ૨૭. ભવ, ૨૮. આકર્ષ, ૨૯. કાળ, ૩૦. અંતર, ૩૧. સમુદ્ધાત, ૩૨. ક્ષેત્ર, ૩૩. સ્પર્શના, ૩૪. ભાવ, ૩૫. પરિણામ, ૩૬. અલ્પબહુત્વ - એ ૩૬ જ્ઞારોથી નિર્ગ્રન્થોને કહે છે -.

સૂત્ર-૯૦૧

રાજગૃહમાં યાવત્ આમ કહ્યું - ભગવન્ ! નિર્ગ્રન્થો કેટલા છે ? ગૌતમ ! પાંચ નિર્ગ્રન્થ છે. તે આ - પુલાક, બકુશ, કુશીલ, નિર્ગ્રન્થ, સ્નાતક.

ભગવન્ ! પુલાક કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! પાંચ ભેદે છે. તે આ - જ્ઞાનપુલાક, દર્શનપુલાક, ચારિત્રપુલાક, લિંગપુલાક, યથાસૂક્ષ્મપુલાક.

ભગવન્ ! બકુશ કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! પાંચ ભેદે. તે આ - આભોગ બકુશ, અનાભોગ બકુશ, સંવૃત્ત બકુશ, અસંવૃત્ત બકુશ, યથાસૂક્ષ્મ બકુશ.

ભગવન્ ! કુશીલ કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! બે ભેદે છે - પ્રતિસેવના કુશીલ અને કષાય કુશીલ.

ભગવન્ ! પ્રતિસેવના કુશીલ કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! પાંચ ભેદે. જ્ઞાન પ્રતિસેવના કુશીલ, દર્શન પ્રતિસેવના કુશીલ, ચારિત્ર પ્રતિસેવના કુશીલ, લિંગ પ્રતિસેવના કુશીલ અને યથાસૂક્ષ્મ પ્રતિસેવના કુશીલ.

ભગવન્ ! કષાયકુશીલ કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! પાંચ ભેદે છે. તે આ પ્રમાણે - જ્ઞાનકષાય કુશીલ, દર્શનકષાય કુશીલ, ચારિત્રકષાય કુશીલ, લિંગકષાય કુશીલ અને યથાસૂક્ષ્મ કષાય કુશીલ.

ભગવન્ ! નિર્ગ્રન્થ કેટલા ભેદ છે ? ગૌતમ ! પાંચ ભેદ છે. તે આ – પ્રથમ સમય નિર્ગ્રન્થ, અપ્રથમ સમય નિર્ગ્રન્થ, ચરમ સમય નિર્ગ્રન્થ, અચરમ સમય નિર્ગ્રન્થ, યથાસૂક્ષ્મ નિર્ગ્રન્થ નામે પાંચમાં.

ભગવન્ ! સ્નાતક કેટલા ભેદ છે ? ગૌતમ ! પાંચ – ૧.અચ્છવી, ૨.અશબલ, ૩.અકર્માશિ, ૪.સંશુદ્ધ જ્ઞાનદર્શનધર અર્હત જિનકેવલી, ૫.અપરિશ્રાવી.

ભગવન્ ! પુલાક, શું સવેદક હોય કે અવેદક ? ગૌતમ ! સવેદક હોય, અવેદક નહીં. જો સવેદક હોય તો શું સ્ત્રીવેદી હોય, પુરુષવેદી હોય કે પુરુષ-નપુંસકવેદી ? ગૌતમ ! સ્ત્રીવેદી ન હોય, બાકીના બે વેદ હોય.

ભગવન્ ! બકુશ, સવેદી હોય કે અવેદી ? ગૌતમ ! સવેદી હોય, અવેદી નહીં. જો સવેદી હોય તો શું સ્ત્રી વેદે-પુરુષ વેદે કે પુરુષનપુંસક વેદે હોય ? ગૌતમ ! આ ત્રણે વેદે હોય. એ રીતે પ્રતિસેવના કુશીલ પણ જાણવા.

ભગવન્ ! કષાયકુશીલ, શું સવેદી હોય ? ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. ગૌતમ ! બંને હોય. જો અવેદી હોય તો શું ઉપશાંત વેદી હોય કે ક્ષીણવેદી ? ગૌતમ ! તે બંને હોય. જો સવેદી હોય તો શું સ્ત્રીવેદી પૂરછા. ગૌતમ ! ત્રણે હોય.

ભગવન્ ! નિર્ગ્રન્થ, સવેદી કે અવેદી ? ગૌતમ ! સવેદી ન હોય, અવેદી હોય. જો અવેદી હોય, તો શું ઉપશાંત પ્રશ્ન. ગૌતમ ! ઉપશાંત વેદી હોય, ક્ષીણવેદી પણ હોય.

ભગવન્ ! સ્નાતક, શું સવેદી હોય ? નિર્ગ્રન્થ માફક સ્નાતક કહેવા. વિશેષ એ કે – ઉપશાંત વેદી ન હોય, ક્ષીણવેદી હોય.

સૂત્ર-૯૦૨ થી ૯૦૫

૯૦૨. ભગવન્ ! પુલાક, સરાગ હોય કે વીતરાગ ? ગૌતમ ! સરાગ હોય, વીતરાગ નહીં. એ રીતે કષાયકુશીલ સુધી કહેવું. ભગવન્ ! નિર્ગ્રન્થ સરાગ હોય કે વીતરાગ ? ગૌતમ ! સરાગ ન હોય, વીતરાગ હોય. જો વીતરાગ હોય તો શું ઉપશાંત કષાયવીતરાગ હોય કે ક્ષીણકષાય વીતરાગ ? ગૌતમ ! તે બંને હોય. સ્નાતક પણ તેમજ જાણવો. પણ તે માત્ર ક્ષીણકષાય વીતરાગ હોય.

૯૦૩. ભગવન્ ! પુલાક, સ્થિતકલ્પ હોય કે અસ્થિતકલ્પ ? ગૌતમ ! તે બંને હોય. એ પ્રમાણે સ્નાતક સુધી કહેવું. ભગવન્ ! પુલાક, જિનકલ્પમાં હોય કે સ્થવિરકલ્પમાં હોય કે કલ્પાતીત ? ગૌતમ ! જિનકલ્પમાં કે કલ્પાતીત ન હોય, સ્થવિરકલ્પી હોય. બકુશની પૂરછા. ગૌતમ ! તે જિનકલ્પી કે સ્થવિરકલ્પી હોય, કલ્પાતીત ન હોય. એ રીતે પ્રતિસેવના કુશીલને જાણવા. કષાયકુશીલની પૂરછા. ગૌતમ ! તે જિનકલ્પી-સ્થવિરકલ્પી-કલ્પાતીત ત્રણે હોય. નિર્ગ્રન્થની પૂરછા. ગૌતમ ! જિનકલ્પી કે સ્થવિરકલ્પી ન હોય, માત્ર કલ્પાતીત હોય. એ રીતે સ્નાતક પણ જાણવા.

૯૦૪. ભગવન્ ! પુલાક, સામાયિક સંયમમાં હોય કે છેદોપસ્થાપનિય-પરિહારવિશુદ્ધિ – સૂક્ષ્મસંપરાય-યથાખ્યાત સંયમમાં હોય ? ગૌતમ ! સામાયિક કે છેદોપસ્થાપનીય સંયમમાં હોય, પણ પરિહાર વિશુદ્ધિ – સૂક્ષ્મસંપરાય કે યથાખ્યાત સંયમમાં ન હોય. એ રીતે બકુશ અને પ્રતિસેવના કુશીલને પણ જાણવા. કષાય કુશીલની પૂરછા. ગૌતમ ! સામાયિક યાવત્ સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયમમાં હોય, પણ યથાખ્યાત સંયમમાં ન હોય. નિર્ગ્રન્થની પૂરછા – ગૌતમ ! સામાયિક યાવત્ સૂક્ષ્મસંપરાયમાં ન હોય, પણ યથાખ્યાત સંયમમાં હોય. એ રીતે સ્નાતક પણ જાણવા.

૯૦૫. ભગવન્ ! પુલાક, પ્રતિસેવી હોય કે અપ્રતિસેવી ? ગૌતમ ! પ્રતિસેવી હોય, અપ્રતિસેવી નહીં. જો પ્રતિસેવી હોય તો મૂલગુણ પ્રતિસેવી હોય કે ઉત્તરગુણ પ્રતિસેવી ? ગૌતમ ! તે બંને હોય. જો મૂલગુણ પ્રતિસેવના કરે તો પાંચ આશ્રવોમાંના કોઈને પણ સેવે, ઉત્તરગુણ પ્રતિસેવના કરે તો દશવિધ પરચક્ષાણમાંથી કોઈ એકનું પ્રતિસેવન કરે છે.

બકુશની પૂરછા. ગૌતમ ! પ્રતિસેવી હોય, અપ્રતિસેવી નહીં. જો પ્રતિસેવી હોય તો મૂલગુણ પ્રતિસેવી ન હોય, ઉત્તરગુણ પ્રતિસેવી હોય. ઉત્તરગુણ પ્રતિસેવતા દશવિધ પ્રત્યાખ્યાનમાંના કોઈ એકને પ્રતિસેવે છે. પ્રતિસેવના કુશીલ, પુલાકવત્ જાણવા. કષાયકુશીલ ? પ્રતિસેવી નથી, અપ્રતિસેવી છે. એ પ્રમાણે નિર્ગ્રન્થ અને સ્નાતક પણ

અપ્રતિસેવી જાણવા.

સૂત્ર-૯૦૬, ૯૦૭

૯૦૬. ભગવન્ ! પુલાક કેટલા જ્ઞાનમાં હોય? ગૌતમ! બે કે ત્રણમાં હોય. બેમાં હોય તો આભિનિબોધિક અને શ્રુતજ્ઞાનમાં હોય. ત્રણમાં હોય તો આભિનિબોધિક, શ્રુત અને અવધિજ્ઞાનમાં હોય. એ રીતે બકુશ પણ છે. પ્રતિસેવના કુશીલ પણ છે. કષાયકુશીલની પૃચ્છા. ગૌતમ ! બે-ત્રણ કે ચારમાં હોય. બેમાં હોય તો આભિનિબોધિક-શ્રુતમાં હોય. ત્રણમાં હોય તો આભિનિબોધિક-શ્રુત-અવધિમાં હોય, અથવા આભિનિબોધિક-શ્રુત-મનઃપર્યવમાં હોય. ચારમાં હોય તો આભિનિબોધિક-શ્રુત-અવધિ-મનઃપર્યવમાં હોય, આ પ્રમાણે નિર્ગ્રન્થ પણ કહેવા.

ભગવન્ ! સ્નાતક કેટલા જ્ઞાનમાં હોય? ગૌતમ ! તે માત્ર કેવલજ્ઞાનમાં હોય.

૯૦૭. ભગવન્ ! પુલાક, કેટલા શ્રુત ભણે ? ગૌતમ! જઘન્યથી નવમા પૂર્વની ત્રીજી આચાર વસ્તુ, ઉત્કૃષ્ટથી નવ પૂર્વ. બકુશની પૃચ્છા-ગૌતમ! જઘન્યથી આઠ પ્રવચન માતા, ઉત્કૃષ્ટથી દશ પૂર્વો. એ રીતે પ્રતિસેવનાકુશીલ પણ જાણવા. કષાયકુશીલની પૃચ્છા - ગૌતમ! જઘન્યથી અષ્ટપ્રવચન માતા અને ઉત્કૃષ્ટથી ચૌદ પૂર્વો. એ પ્રમાણે નિર્ગ્રન્થને પણ જાણવા, સ્નાતકની પૃચ્છા. ગૌતમ ! તે શ્રુત વ્યતિરિક્ત હોય છે (કેમ કે તે કેવલજ્ઞાની છે.)

સૂત્ર-૯૦૮ થી ૯૧૧

૯૦૮. ભગવન્ ! પુલાક, તીર્થમાં હોય કે અતીર્થમાં ? ગૌતમ! તીર્થમાં હોય, અતીર્થમાં નહીં. એ પ્રમાણે બકુશ અને પ્રતિસેવનાકુશીલ પણ કહેવા. કષાયકુશીલની પૃચ્છા. ગૌતમ! તીર્થમાં હોય, અતીર્થમાં પણ હોય. જો અતીર્થમાં હોય તો તે તીર્થકર હોય કે પ્રત્યેક બુદ્ધ? ગૌતમ! તે બંને પણ હોય. એ રીતે નિર્ગ્રન્થ અને સ્નાતક જાણવા.

૯૦૯. ભગવન્ ! પુલાક, સ્વલિંગે હોય કે અન્યલિંગે કે ગૃહીલિંગે હોય? ગૌતમ! દ્રવ્યલિંગને આશ્રીને સ્વલિંગ-અન્યલિંગ કે ગૃહીલિંગે પણ હોય. ભાવલિંગને આશ્રીને નિયમા સ્વલિંગે હોય. એ પ્રમાણે સ્નાતક સુધી જાણવું.

૯૧૦. ભગવન્ ! પુલાક, કેટલા શરીરોમાં હોય ? ગૌતમ! તે ઔદારિક, તૈજસ, કાર્મણ ત્રણ શરીરમાં હોય. બકુશની પૃચ્છા. ગૌતમ! ત્રણ કે ચાર શરીરમાં હોય. જો ત્રણ શરીરમાં હોય તો ઔદારિક-તૈજસ-કાર્મણ એ ત્રણમાં હોય. જો ચારમાં હોય તો ઔદારિક-વૈક્રિય-તૈજસ-કાર્મણ એ ચારમાં હોય. એ રીતે પ્રતિસેવનાકુશીલ પણ કહેવા.

કષાયકુશીલની પૃચ્છા - ગૌતમ! ત્રણ-ચાર કે પાંચ શરીરમાં હોય. જો ત્રણમાં હોય તો ઔદારિક, તૈજસ, કાર્મણમાં હોય, ચારમાં હોય તો ઔદારિક, વૈક્રિય, તૈજસ, કાર્મણમાં હોય, જો પાંચમાં હોય તો ઔદારિક, વૈક્રિય, આહારક, તૈજસ, કાર્મણમાં હોય. નિર્ગ્રન્થ અને સ્નાતકને પુલાકવત્ જાણવા.

૯૧૧. ભગવન્ ! પુલાક, કર્મભૂમિમાં હોય કે અકર્મભૂમિમાં ? ગૌતમ! જન્મ અને સદ્ભાવને આશ્રીને કર્મભૂમિમાં હોય, અકર્મભૂમિમાં ન હોય. બકુશની પૃચ્છા. ગૌતમ ! જન્મ અને સદ્ભાવને આશ્રીને કર્મભૂમિમાં હોય, અકર્મભૂમિમાં નહીં. સંહરણ અપેક્ષાએ કર્મભૂમિ કે અકર્મભૂમિ બંનેમાં હોય. એ પ્રમાણે સ્નાતક સુધી જાણવું.

સૂત્ર-૯૧૨

ભગવન્ ! પુલાક, શું અવસર્પિણી કાળે હોય, ઉત્સર્પિણી કાળે હોય કે નોઅવસર્પિણી-ઉત્સર્પિણીકાળે હોય? ગૌતમ ! અવસર્પિણી-ઉત્સર્પિણી અને નોઅવસર્પિણી ઉત્સર્પિણી ત્રણે કાળે હોય.

જો અવસર્પિણી કાળે હોય તો શું તે ૧. સુષમ સુષમા કાળે હોય, ૨. સુષમ કાળે હોય, ૩. સુષમ દૂષમા કાળે હોય, ૪. દુષમ સુષમાકાળે હોય, ૫. દૂષમા કાળે હોય કે ૬. દૂષમ દૂષમાકાળે હોય ? ગૌતમ ! જન્મને આશ્રીને માત્ર સુષમદૂષમા અને દૂષમસુષમા કાળે હોય, બાકીના ચાર કાળે ન હોય. સદ્ભાવને આશ્રીને સુષમદૂષમા કાળે હોય, દૂષમ સુષમા કાળે હોય, દૂષમાકાળે હોય પણ બાકીના ત્રણ કાળમાં ન હોય.

જો ઉત્સર્પિણીકાળમાં હોય તો શું દૂષમદુષમા કાળે હોય, કે દૂષમકાળે, દૂષમસુષમ કાળે, સુષમદુષમા કાળે, સુષમા કાળે, સુષમસુષમા કાળે હોય ? ગૌતમ! જન્મને આશ્રીને દૂષમા કાળે હોય, દૂષમસુષમા કાળે હોય, સુષમદૂષમા

કાળે હોય પણ બાકીના ત્રણ કાળે ન હોય. સદ્ભાવને આશ્રીને દુષમા કાળે હોય, દુષમસુષમા કાળે હોય, સુષમદૂષમા કાળે હોય પણ બાકીના ત્રણ કાળમાં ન હોય.

જો નોઉત્સર્પિણી-અવસર્પિણી કાળમાં હોય તો શું સુષમસુષમા સમાન કાળમાં હોય, સુષમા સમાન કાળમાં હોય, સુષમદૂષમા સમાન કાળે હોય કે દૂષમસુષમા સમાન કાળે હોય ? ગૌતમ! જન્મ અને સદ્ભાવને આશ્રીને માત્ર દૂષમ-સુષમા સમાન કાળમાં હોય, પણ બાકીના સુષમસુષમા સમાન કાળ આદિ ત્રણમાં ન હોય.

બ્રહ્મશની પૃચ્છા. ગૌતમ! અવસર્પિણીકાળે હોય, ઉત્સર્પિણીકાળે હોય કે નોઅવસર્પિણી-નોઉત્સર્પિણી કાળે હોય ? તે ત્રણે પણ કાળમાં હોય.

જો અવસર્પિણીકાળમાં હોય તો શું સુષમસુષમા કાળમાં હોય? પ્રશ્ન ? ગૌતમ! જન્મ અને સદ્ભાવને આશ્રીને સુષમસુષમા કાળમાં ન હોય, સુષમા કાળે ન હોય, સુષમદુષમા કાળે હોય, દૂષમસુષમા કાળે હોય, દૂષમા કાળે હોય, દૂષમદૂષમા કાળે ન હોય. સંહરણ અપેક્ષાએ કોઈપણ કાળમાં હોય.

જો ઉત્સર્પિણી કાળમાં હોય તો શું દૂષમદૂષમા કાળે હોય ઇત્યાદિ પ્રશ્ન? ગૌતમ! જન્મને આશ્રીને દૂષમદૂષમા કાળે ન હોય આદિ જેમ પુલાકમાં કહ્યું તેમ કહેવું. સદ્ભાવને આશ્રીને દૂષમદૂષમાકાળે ન હોય, દૂષમા કાળે ન હોય એ પ્રમાણે પુલાકમાં કહ્યા મુજબ યાવત્ સુષમસુષમા કાળે ન હોય. સંહરણ અપેક્ષાએ કોઈપણ કાળમાં હોય.

જો નોઅવસર્પિણી-નોઉત્સર્પિણી કાળમાં હોય તો ? પ્રશ્ન. ગૌતમ! જન્મ અને સદ્ભાવને આશ્રીને સુષમસુષમા સમાનકાળમાં ન હોય આદિ જેમ પુલાકમાં કહ્યું તેમ યાવત્ દુષમસુષમા સમાન કાળમાં હોય. સંહરણને આશ્રીને કોઈપણ કાળે હોય.

બ્રહ્મશમાં કહ્યું તેમ પ્રતિસેવનાકુશીલ, કષાયકુશીલમાં પણ કહેવું. નિર્ગ્રન્થ અને સ્નાતકમાં પુલાકની માફક કહેવું. વિશેષ એ કે - સંહરણ અધિક કહેવું. બાકી પૂર્વપત્.

સૂત્ર-૯૧૩

ભગવન્ ! પુલાક, કાળધર્મ(મૃત્યુ) પામી કઈ ગતિમાં જાય ? ગૌતમ ! દેવગતિમાં જાય. દેવગતિમાં જતા શું ભવનપતિમાં ઉપજે કે વ્યંતર-જ્યોતિષ્ક-વૈમાનિક ઉપજે ? ગૌતમ! ભવનપતિ-વ્યંતર-જ્યોતિષ્કમાં ન ઉપજે, પણ વૈમાનિકમાં ઉપજે છે. વૈમાનિકમાં ઉપજતા જઘન્યથી સૌધર્મકલ્પમાં, ઉત્કૃષ્ટથી સહસ્રારકલ્પમાં ઉપજે છે.

બ્રહ્મશમાં એ પ્રમાણે જ જાણવું. માત્ર ઉત્કૃષ્ટ અચ્યુતકલ્પમાં ઉપજે. પ્રતિસેવનાકુશીલને બ્રહ્મશ માફક જાણવા. કષાયકુશીલને પુલાકવત્ જાણવા. વિશેષ એ કે - ઉત્કૃષ્ટ અનુત્તર વિમાનમાં ઉપજે. નિર્ગ્રન્થમાં એમ જ જાણવું. એ રીતે યાવત્ વૈમાનિકમાં ઉપજતા અજઘન્ય-ઉત્કૃષ્ટ અનુત્તરવિમાનોમાં ઉપજે. ભગવન્ ! સ્નાતક કાલધર્મ પામીને કઈ ગતિમાં જાય ? ગૌતમ! સિદ્ધિગતિમાં જાય છે.

ભગવન્ ! પુલાક, દેવમાં ઉત્પન્ન થતા શું ઇન્દ્રપણે ઉપજે, સામાનિકપણે, ત્રાયસ્ત્રિંશકપણે, લોકપાલપણે કે અહર્મિન્દ્રપણે ઉપજે છે ? ગૌતમ! અવિરાધનાને આશ્રીને ઇન્દ્રપણે યાવત્ લોકપાલપણે ઉપજે છે, પણ અહર્મિન્દ્રપણે ન ઉપજે. વિરાધનાને આશ્રીને અન્ય કોઈ દેવમાં ઉપજે છે. એ પ્રમાણે બ્રહ્મશ અને પ્રતિસેવનાકુશીલમાં જાણવું.

કષાયકુશીલનો પ્રશ્ન ? ગૌતમ! અવિરાધનાને આશ્રીને ઇન્દ્રપણે યાવત્ અહર્મિન્દ્રપણે ઉપજે. વિરાધનાને આશ્રીને અન્ય કોઈ દેવમાં ઉપજે. નિર્ગ્રન્થનો પ્રશ્ન ? ગૌતમ! અવિરાધનાને આશ્રીને ઇન્દ્રપણે યાવત્ લોકપાલપણે ન ઉપજે. પણ અહર્મિન્દ્રપણે ઉપજે. વિરાધનાને આશ્રીને અન્ય કોઈ દેવમાં ઉપજે.

ભગવન્ ! દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થનાર પુલાકની કેટલો કાળ સ્થિતિ છે ? ગૌતમ ! જઘન્યથી પલ્લોપમ પૃથક્ત્વ, ઉત્કૃષ્ટથી ૧૮ સાગરોપમ. બ્રહ્મશનો પ્રશ્ન ? જઘન્યથી પલ્લોપમ પૃથક્ત્વ, ઉત્કૃષ્ટથી ૨૨-સાગરોપમ. એ પ્રમાણે પ્રતિસેવના કુશીલ પણ જાણવા. કષાયકુશીલનો પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! જઘન્યથી પલ્લોપમ પૃથક્ત્વ, ઉત્કૃષ્ટ ૩૩-સાગરોપમ. નિર્ગ્રન્થનો પ્રશ્ન ? ગૌતમ! અજઘન્યોત્કૃષ્ટ ૩૩-સાગરોપમ.

સૂત્ર-૯૧૪

ભગવન્ ! પુલાકને કેટલા સંયમ સ્થાન છે ? ગૌતમ! અસંખ્ય. એ પ્રમાણે કષાયકુશીલ સુધી કહેવું. ભગવન્ ! નિર્ગ્રન્થને કેટલા સંયમસ્થાન છે ? ગૌતમ ! એક જ અજઘન્યોત્કૃષ્ટ સંયમ સ્થાન. આ પ્રમાણે સ્નાતકને પણ કહેવા.

ભગવન્ ! આ પુલાક-બ્રહ્મ-પ્રતિસેવના અને કષાયકુશીલ, નિર્ગ્રન્થ અને સ્નાતકોના સંયમ સ્થાનોમાં કોણ કોનાથી ચાવત્ વિશેષ છે ? ગૌતમ! સૌથી થોડા નિર્ગ્રન્થ અને સ્નાતકના એક જ અજઘન્યોત્કૃષ્ટ સંયમ સ્થાન છે, પુલાકના સંયમ સ્થાન અસંખ્યાતગણા, બ્રહ્મના સંયમસ્થાન અસંખ્યાતગણા, પ્રતિસેવના-કુશીલના સંયમસ્થાન અસંખ્યાતગણા, કષાય કુશીલના સંયમસ્થાનો અસંખ્યાતગણા છે.

સૂત્ર-૯૧૫ થી ૯૧૮

૯૧૫. ભગવન્ ! પુલાકના કેટલા ચારિત્રપર્યવો છે ? ગૌતમ! અનંતા. એ પ્રમાણે સ્નાતક સુધી જાણવું.

ભગવન્ ! એક પુલાક, બીજા પુલાકના સ્વસ્થાન સંનિકર્ષથી ચારિત્રપર્યવોથી હીન-તુલ્ય કે અધિક છે? ગૌતમ! કદાચ હીન, કદાચ તુલ્ય, કદાચ અધિક. જો હીન હોય તો અનંત ભાગહીન, અસંખ્યાત ભાગહીન કે સંખ્યાત ભાગહીન. સંખ્યાતગુણ હીન, અસંખ્યાતગુણ હીન કે અનંતગુણ હીન. જો અધિક હોય તો અનંતભાગ અધિક, અસંખ્યાત ભાગ અધિક ચાવત્ અનંતગુણ અધિક.

ભગવન્ ! પુલાક ચારિત્ર પર્યાયથી, બ્રહ્મના પરસ્થાન સંનિકર્ષથી હીન-તુલ્ય કે અધિક છે ? હીન છે, અનંતગુણ હીન છે. તુલ્યાદિ નથી. આ પ્રમાણે પ્રતિસેવના કુશીલના વિષયમાં પણ કહેવું. કષાયકુશીલ સાથે ષટ્સ્થાન પતિત સ્વસ્થાનવત્ કહેવું. નિર્ગ્રન્થ, બ્રહ્મવત્ જાણવા. સ્નાતક તેમજ છે.

ભગવન્ ! બ્રહ્મ, પુલાકના પરસ્થાન સંનિકર્ષથી ચારિત્રપર્યાયોની અપેક્ષાએ હીન છે, તુલ્ય છે કે અધિક ? તે હીન કે તુલ્ય નથી, પણ અધિક છે. અનંતગુણ અધિક છે. ભગવન્ ! બ્રહ્મ, બ્રહ્મના સ્વસ્થાન સંનિકર્ષથી ચારિત્ર પર્યાયથી પ્રશ્ન ? ગૌતમ! કદાચ હીન, કદાચ તુલ્ય, કદાચ અધિક. જો હીન હોય તો ષટ્સ્થાન પતિત છે.

ભગવન્ ! બ્રહ્મ, પ્રતિસેવના કુશીલના પરસ્થાન સંનિકર્ષથી ચારિત્રપર્યવોથી શું હીન છે ? છ સ્થાનપતિત છે. એ રીતે કષાયકુશીલ કહેવા.

ભગવન્ ! બ્રહ્મ, નિર્ગ્રન્થના પરસ્થાન સંનિકર્ષથી ચારિત્ર પર્યવોથી પૂરછા. ગૌતમ! હીન છે, તુલ્ય કે અધિક નથી. અનંતગુણહીન છે. એ રીતે સ્નાતક પણ છે. પ્રતિસેવના કુશીલની આ પ્રમાણે બ્રહ્મ વક્તવ્યતા કહેવી. કષાયકુશીલની આ રીતે બ્રહ્મવક્તવ્યતા કહેવી. વિશેષ એ કે - પુલાકની સાથે છ સ્થાન પતિત કહેવા.

ભગવન્ ! નિર્ગ્રન્થ, પુલાકના પરસ્થાન સંનિકર્ષથી ચારિત્રપર્યાય વડે પૂરછા. ગૌતમ ! હીન કે તુલ્ય નહીં, અધિક છે. અનંતગુણ અધિક છે. એ પ્રમાણે કષાયકુશીલ સુધી કહેવું. ભગવન્ ! નિર્ગ્રન્થ, બીજા નિર્ગ્રન્થના સ્વસ્થાન સંનિકર્ષ વડે પૂરછા. ગૌતમ! તુલ્ય છે. એ રીતે સ્નાતકને જાણવા.

ભગવન્ ! સ્નાતક, પુલાકના પરસ્થાન સંનિકર્ષથી ? એ રીતે નિર્ગ્રન્થની માફક સ્નાતકની વક્તવ્યતા કહેવી. ચાવત્ - ભગવન્ ! સ્નાતક, બીજા સ્નાતકની સ્વસ્થાન સંનિકર્ષથી પૂરછા. ગૌતમ ! તુલ્ય છે.

ભગવન્ ! આ પુલાક-બ્રહ્મ-પ્રતિસેવના અને કષાયકુશીલ, નિર્ગ્રન્થ અને સ્નાતકના જઘન્ય-ઉત્કર્ષ ચારિત્રપર્યવોમાં કોણ, કોનાથી ચાવત્ વિશેષાધિક છે ? ગૌતમ ! પુલાક અને કષાય કુશીલના જઘન્ય ચારિત્રપર્યાય બંને તુલ્ય છે અને સૌથી થોડા છે. પુલાકના ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્ર પર્યાય અનંતગણા છે. બ્રહ્મ અને પ્રતિસેવના કુશીલના આ જઘન્ય ચારિત્ર પર્યાય બંને તુલ્ય અને અનંતગણા છે. બ્રહ્મના ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્રપર્યાય અનંતગણા છે, પ્રતિસેવના કુશીલના ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્ર પર્યાય અનંતગણા છે. કષાય કુશીલના ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્રપર્યાય અનંતગણા, નિર્ગ્રન્થ અને સ્નાતકના અજઘન્યોત્કૃષ્ટ ચારિત્રપર્યવો બંને તુલ્ય અને અનંતગણા છે.

૯૧૬. ભગવન્ ! પુલાક સયોગી હોય કે અયોગી ? ગૌતમ ! સયોગી હોય, અયોગી નહીં. જો સયોગી હોય તો

મનોયોગી હોય, વચનયોગી કે કાયયોગી હોય ? ગૌતમ ! ત્રણે યોગ હોય. એ પ્રમાણે નિર્ગ્રન્થ સુધી જાણવું. સ્નાતકની પૃચ્છા. ગૌતમ ! સયોગી-અયોગી બંને હોય. જો સયોગી હોય તો શું મનોયોગી હોય? આદિ બધું પુલાકની જેમ જાણવું.

૯૧૭. ભગવન્ ! પુલાક, સાકારોપયુક્ત હોય કે અનાકાર ઉપયુક્ત? ગૌતમ! તે બંને હોય, એ રીતે સ્નાતક સુધી જાણવું.

૯૧૮. ભગવન્ ! પુલાક, સકષાયી હોય કે અકષાયી ? ગૌતમ ! સકષાયી હોય, અકષાયી નહીં. જો સકષાયી હોય તો કેટલા કષાયમાં હોય ? ગૌતમ! ચારે કષાયમાં હોય. એ રીતે બ્રહ્મ, પ્રતિસેવનાકુશીલ પણ છે.

કષાયકુશીલનો પ્રશ્ન ? ગૌતમ! સકષાયી હોય, અકષાયી ન હોય. જો સકષાયી હોય તો ભગવન્ ! તે કેટલા કષાયમાં હોય ? ગૌતમ ! ચાર-ત્રણ-બે કે એકમાં હોય. ચારમાં હોય તો સંજવલન ક્રોધ-માન-માયા-લોભમાં હોય? ત્રણમાં હોય તો સંજવલન માન-માયા-લોભમાં હોય, બેમાં હોય તો સંજવલન માયા-લોભમાં હોય, એકમાં હોય તો સંજવલન લોભમાં હોય. નિર્ગ્રન્થનો પ્રશ્ન? ગૌતમ! સકષાયી ન હોય, અકષાયી હોય. જો અકષાયી હોય તો શું ઉપશાંત કષાયી હોય કે ક્ષીણ કષાયી ? ગૌતમ! બંને હોય. સ્નાતકને આ પ્રમાણે જ જાણવા. વિશેષ એ કે - ઉપશાંતકષાયી ન હોય, ક્ષીણકષાયી હોય.

સૂત્ર-૯૧૯, ૯૨૦

૯૧૯. ભગવન્ ! પુલાક, સલેશ્યી હોય કે અલેશ્યી ? ગૌતમ ! સલેશ્યી હોય, અલેશ્યી નહીં. જો સલેશ્યી હોય તો હે ભગવન્ ! તે કેટલી લેશ્યામાં હોય છે ? ગૌતમ ! ત્રણે વિશુદ્ધ લેશ્યામાં હોય છે - તેજોલેશ્યા, પદ્મલેશ્યા અને શુક્લ લેશ્યામાં. એ પ્રમાણે બ્રહ્મ અને પ્રતિસેવના કુશીલ છે.

કષાયકુશીલમાં પ્રશ્ન ? ગૌતમ! સલેશ્યી હોય, અલેશ્યી નહીં. જો સલેશ્યી હોય, તો હે ભગવન્ ! તે કેટલી લેશ્યામાં હોય ? ગૌતમ! છ એ લેશ્યામાં હોય. તે આ - કૃષ્ણલેશ્યા ચાપત્ શુક્લ લેશ્યામાં.

ભગવન્ ! નિર્ગ્રન્થ વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ! સલેશ્યી હોય, અલેશ્યી નહીં. જો સલેશ્યી હોય, તો હે ભગવન્ ! તે કેટલી લેશ્યામાં હોય ? ગૌતમ ! એક જ શુક્લલેશ્યામાં હોય. સ્નાતક વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! સલેશ્યી હોય કે અલેશ્યી હોય. જો સલેશ્યી હોય તો કેટલી લેશ્યામાં હોય ? ગૌતમ! એક જ પરમશુક્લ લેશ્યામાં હોય.

૯૨૦. ભગવન્ ! પુલાક, વર્ધમાન પરિણામી હોય, હીયમાન પરિણામી હોય કે અવસ્થિત પરિણામી હોય ? ગૌતમ! વર્ધમાન-હીયમાન-અવસ્થિત ત્રણે પરિણામી હોય. એ પ્રમાણે કષાયકુશીલ સુધી જાણવું.

નિર્ગ્રન્થ વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ! વર્ધમાન કે અવસ્થિત પરિણામી હોય, હીયમાન પરિણામી નહીં. એ પ્રમાણે સ્નાતક પણ જાણવા.

ભગવન્ ! પુલાક, કેટલો કાળ વર્ધમાન પરિણામી હોય ? ગૌતમ! જઘન્યથી એક સમય, ઉત્કૃષ્ટથી અંતર્મૂર્ત. કેટલો કાળ હીયમાન પરિણામી હોય ? ગૌતમ! જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મૂર્ત. કેટલો કાળ અવસ્થિત પરિણામી હોય ? ગૌતમ! જઘન્યથી એક સમય, ઉત્કૃષ્ટથી સાત સમય. એ પ્રમાણે કષાયકુશીલ સુધી જાણવું.

ભગવન્ ! નિર્ગ્રન્થ, કેટલો કાળ વર્ધમાન પરિણામી હોય ? ગૌતમ ! જઘન્યથી અને ઉત્કૃષ્ટથી અંતર્મૂર્ત. કેટલો કાળ અવસ્થિત પરિણામી હોય ? ગૌતમ! જઘન્યથી એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મૂર્ત.

ભગવન્ ! સ્નાતક, કેટલો કાળ વર્ધમાન પરિણામી હોય ? ગૌતમ! જઘન્યથી અને ઉત્કૃષ્ટથી અંતર્મૂર્ત. કેટલો કાળ અવસ્થિત પરિણામી હોય ? ગૌતમ! જઘન્ય અંતર્મૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટ દેશોન પૂર્વકોડી.

સૂત્ર-૯૨૧ થી ૯૨૩

૯૨૧. ભગવન્ ! પુલાક, કેટલી કર્મપ્રકૃતિ બાંધે ? ગૌતમ ! આયુને વર્જને સાત કર્મપ્રકૃતિ બાંધે. બ્રહ્મની પૃચ્છા. ગૌતમ ! સાત કે આઠ ભેદે બાંધે. સાત બાંધે તો આયુને વર્જને સાત કર્મપ્રકૃતિ બાંધે, આઠ બાંધે તો પ્રતિપૂર્ણ આઠ કર્મ પ્રકૃતિ બાંધે. એ રીતે પ્રતિસેવનાકુશીલ છે.

કષાયકુશીલનો પ્રશ્ન ? ગૌતમ! સાત બાંધે, આઠ બાંધે કે છ ભેદે બાંધે. સાત બાંધતા આયુને વર્જને સાત કર્મપ્રકૃતિ બાંધે. આઠ બાંધે તો પ્રતિપૂર્ણ આઠ બાંધે, છ બાંધે તો આયુ, મોહનીય સિવાયની છ બાંધે. નિર્ગ્રન્થ વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ! એક વેદનીય કર્મ બાંધે.

સ્નાતક વિશે પ્રશ્ન? ગૌતમ! એક ભેદે બાંધે કે ન બાંધે. જો એક બાંધે તો એક વેદનીય કર્મ બાંધે.

૯૨૨. ભગવન્ ! પુલાક કેટલી કર્મપ્રકૃતિ વેદે ? ગૌતમ! નિયમા આઠ કર્મપ્રકૃતિઓ વેદે. એ રીતે કષાયકુશીલ સુધી જાણવું. નિર્ગ્રન્થ વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ! મોહનીય વર્જને સાત કર્મ પ્રકૃતિઓ વેદે છે. સ્નાતક વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ! વેદનીય-આયુ-નામ-ગોત્રને વેદે છે.

૯૨૩. ભગવન્ ! પુલાક કેટલી કર્મપ્રકૃતિની ઉદીરણા કરે છે ? ગૌતમ! આયુ, વેદનીય વર્જને છ કર્મપ્રકૃતિ ઉદીરે છે. બ્રહ્મા વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ! સાત ભેદે કે આઠ ભેદે કે છ ભેદે ઉદીરે છે. જો સાતને ઉદીરે તો આયુને વર્જને સાત કર્મપ્રકૃતિ ઉદીરે છે, આઠને ઉદીરે તો પ્રતિપૂર્ણ આઠ કર્મપ્રકૃતિઓ ઉદીરે છે, છ ને ઉદીરે તો આયુ-વેદનીયને વર્જને છ કર્મપ્રકૃતિને ઉદીરે છે. પ્રતિસેવના કુશીલ એ પ્રમાણે જ છે.

કષાયકુશીલ વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ! સાત-આઠ-છ કે પાંચ ભેદે ઉદીરે છે. જો સાતને ઉદીરે તો આયુને વર્જને સાત કર્મપ્રકૃતિને ઉદીરે છે. આઠને ઉદીરે તો પ્રતિપૂર્ણ આઠ કર્મપ્રકૃતિને ઉદીરે છે. છને ઉદીરે તો આયુ અને વેદનીય વર્જને છ કર્મપ્રકૃતિને ઉદીરે છે. જો પાંચને ઉદીરે તો આયુ-વેદનીય-મોહનીયને વર્જને પાંચ કર્મપ્રકૃતિને ઉદીરે છે.

નિર્ગ્રન્થ વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ! પાંચ ભેદે ઉદીરે અથવા બે ભેદે ઉદીરે છે. પાંચને ઉદીરે તો આયુ-વેદનીય-મોહનીય ને વર્જને પાંચ કર્મપ્રકૃતિને ઉદીરે છે. બેને ઉદીરે તો નામ અને ગોત્રને ઉદીરે છે.

સ્નાતક વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! બે ભેદે ઉદીરણા કરે અથવા એકેની પણ ઉદીરણા ન કરે. જો બેની ઉદીરણા કરે તો નામ અને ગોત્રની ઉદીરણા કરે છે.

સૂત્ર-૯૧૪ થી ૯૨૬

૯૨૪. ભગવન્ ! પુલાક, પુલાકત્વને છોડતા શું છોડે છે ? અને શું પામે છે? ગૌતમ ! પુલાકત્વને છોડે છે, કષાય કુશીલ કે અસંયમ પામે છે.

ભગવન્ ! બ્રહ્મા બ્રહ્માત્વને છોડતો શું છોડે ? શું પામે ? ગૌતમ! બ્રહ્માત્વને છોડે છે, પ્રતિસેવના કે કષાયકુશીલ ને, અસંયમ કે સંયમાસંયમને પામે. ભગવન્ ! પ્રતિસેવના કુશીલ? પ્રતિસેવના કુશીલત્વને છોડે છે, બ્રહ્મા-કષાયકુશીલ-અસંયમ કે સંયમાસંયમને પામે.

કષાયકુશીલનો પ્રશ્ન ? ગૌતમ! કષાયકુશીલત્વને છોડે છે, પુલાક, બ્રહ્મા, પ્રતિસેવનાકુશીલ, નિર્ગ્રન્થ, અસંયમ, સંયમાસંયમને પામે.

નિર્ગ્રન્થનો પ્રશ્ન ? ગૌતમ! નિર્ગ્રન્થત્વને છોડે, કષાયકુશીલ, સ્નાતક કે અસંયમને પામે. સ્નાતક ? સ્નાતકત્વ છોડી સિદ્ધિગતિ પામે.

૯૨૫. ભગવન્ ! પુલાક, શું સંજોપયુક્ત છે કે નોસંજોપયુક્ત ? ગૌતમ ! સંજોપયુક્ત ન હોય, નોસંજોપયુક્ત હોય. બ્રહ્મા વિશે પૂરછા. ગૌતમ ! તે બંને હોય. એ રીતે પ્રતિસેવના અને કષાયકુશીલ પણ જાણવા. નિર્ગ્રન્થ અને સ્નાતક બંનેને પુલાકવત્ જાણવા.

૯૨૬. ભગવન્ ! પુલાક, આહારક હોય કે અનાહારક ? ગૌતમ ! આહારક હોય, અનાહારક ન હોય. એ રીતે નિર્ગ્રન્થ સુધી જાણવું. સ્નાતક વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ! આહારક પણ હોય કે અનાહારક પણ હોય.

સૂત્ર-૯૨૭ , ૯૨૮

૯૨૭. ભગવન્ ! પુલાક, કેટલા ભવ ગ્રહણ કરે ? ગૌતમ! જઘન્યથી એક, ઉત્કૃષ્ટથી ત્રણ. બ્રહ્માનો પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! જઘન્યથી એક, ઉત્કૃષ્ટથી આઠ. એ રીતે પ્રતિસેવના અને કષાયકુશીલ પણ જાણવા. નિર્ગ્રન્થને પુલાકવત્

જાણવા. સ્નાતક વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ! એક ભવ કરે..

૯૨૮. ભગવન્ ! પુલાકના એક ભવસંબંધી આકર્ષ કેટલા છે ? ગૌતમ! જઘન્યથી એક, ઉત્કૃષ્ટથી ત્રણ. બ્રહ્મશનો પ્રશ્ન ? ગૌતમ! જઘન્યથી એક, ઉત્કૃષ્ટથી સાત. એ પ્રમાણે પ્રતિસેવના અને કષાયકુશીલ જાણવા. નિર્ગ્રન્થનો પ્રશ્ન ? ગૌતમ! જઘન્યથી એક, ઉત્કૃષ્ટથી બે. સ્નાતકનો પ્રશ્ન ? ગૌતમ! એક ભવાકર્ષ હોય..

ભગવન્ ! પુલાકને વિવિધ ભવ ગ્રહણ સંબંધી કેટલા આકર્ષ હોય ? ગૌતમ! જઘન્યથી બે, ઉત્કૃષ્ટથી સાત. બ્રહ્મશ વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ! જઘન્યથી બે, ઉત્કૃષ્ટથી હજારો. એ રીતે કષાયકુશીલ સુધી જાણવું. નિર્ગ્રન્થનો પ્રશ્ન ? ગૌતમ! જઘન્યથી બે, ઉત્કૃષ્ટથી પાંચ. સ્નાતક ? એકે નહીં.

સૂત્ર-૯૨૯, ૯૩૦

૯૨૯. ભગવન્ ! પુલાક, કાળથી કેટલો કાળ રહે ? ગૌતમ! જઘન્યથી અને ઉત્કૃષ્ટથી અંતર્મૂર્ત. બ્રહ્મશ વિશે પૂછા. ગૌતમ ! જઘન્યથી એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ દેશ ન્યૂન પૂર્વકોડી. એ રીતે પ્રતિસેવના કુશીલ અને કષાય કુશીલ પણ જાણવા. નિર્ગ્રન્થ વિશે પૂછા. ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મૂર્ત. સ્નાતક વિશે પૂછા. ગૌતમ ! જઘન્યથી અંતર્મૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટથી દેશન્યૂન પૂર્વકોડી.

ભગવન્ ! પુલાકો કાળથી કેટલો કાળ હોય? ગૌતમ! જઘન્યથી એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટથી અંતર્મૂર્ત. બ્રહ્મશો વિશે પૂછા. ગૌતમ! સર્વકાળ એ પ્રમાણે કષાયકુશીલો સુધી જાણવું. નિર્ગ્રન્થોને પુલાકોવત્ જાણવા. સ્નાતકોને બ્રહ્મશોવત્ જાણવા.

૯૩૦. ભગવન્ ! પુલાકને કેટલા કાળનું અંતર હોય ? ગૌતમ! જઘન્ય અંતર્મૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટ અનંતકાળ, અનંત અવસર્પિણી ઉત્સર્પિણી કાળ, ક્ષેત્રથી દેશ ન્યૂન અપાર્ક્ષ પુદ્ગલ પરાવર્ત. એ રીતે ચાવત્ નિર્ગ્રન્થ. સ્નાતકો વિશે પૂછા. તેમને. અંતર નથી.

ભગવન્ ! પુલાકોને કેટલો કાળ અંતર હોય ? ગૌતમ! જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાત વર્ષો. બ્રહ્મશો વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ! અંતર નથી. એ પ્રમાણે કષાયકુશીલો સુધી જાણવું. નિર્ગ્રન્થો વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ! જઘન્યથી એક સમય, ઉત્કૃષ્ટથી છ માસ. સ્નાતકોને બ્રહ્મશો મુજબ જાણવા.

સૂત્ર-૯૩૧ થી ૯૩૪

૯૩૧. ભગવન્ ! પુલાકને કેટલા સમુદ્ધાત છે ? ગૌતમ ! ત્રણ. વેદના – કષાય અને મારણાંતિક સમુદ્ધાત. ભગવન્ ! બ્રહ્મશને ? પાંચ સમુદ્ધાત – વેદના ચાવત્ તૈજસ સમુદ્ધાત. પ્રતિસેવના કુશીલ પણ આ પ્રમાણે જ છે. કષાય કુશીલ વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ! છ સમુદ્ધાતો છે. વેદના ચાવત્ આહાર સમુદ્ધાત. નિર્ગ્રન્થ વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ! એક પણ નથી. સ્નાતક વિશે પૂછા-ગૌતમ! એક જ કેવલી સમુદ્ધાત.

૯૩૨. ભગવન્ ! પુલાક, શું લોકના સંખ્યાતમાં ભાગમાં હોય ? અસંખ્યાતમાં ભાગમાં હોય ? સંખ્યાત ભાગોમાં હોય ? અસંખ્યાત ભાગોમાં હોય ? સર્વલોકમાં હોય ? ગૌતમ ! તે માત્ર અસંખ્યાતમાં ભાગમાં હોય છે, સંખ્યાત ભાગમાં, સંખ્યાત ભાગોમાં, અસંખ્યાત ભાગો કે સર્વલોકમાં ન હોય. એ પ્રમાણે નિર્ગ્રન્થ સુધી કહેવું. સ્નાતક વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! સંખ્યાત ભાગ કે સંખ્યાત ભાગોમાં ન હોય. અસંખ્યાત ભાગમાં હોય, અસંખ્યાત ભાગોમાં હોય કે સર્વલોકમાં હોય.

૯૩૩. ભગવન્ ! પુલાક, લોકના સંખ્યાત ભાગને સ્પર્શે ? કે અસંખ્યાત ભાગને સ્પર્શે ? જેમ અવગાહના કહી, તેમ સ્પર્શના પણ કહેવી. એ પ્રમાણે સ્નાતક સુધી કહેવું.

૯૩૪. ભગવન્ ! પુલાક, કયા ભાવમાં હોય છે ? ગૌતમ! તે ક્ષાયોપશમિક ભાવમાં હોય. એ પ્રમાણે કષાયકુશીલ સુધી જાણવું. નિર્ગ્રન્થ વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ! ઔપશમિક કે ક્ષાયિક ભાવમાં હોય. સ્નાતક વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! ક્ષાયિક ભાવમાં હોય.

સૂત્ર-૯૩૫

ભગવન્ ! પુલાકો એક સમયમાં કેટલા હોય ? ગૌતમ! પ્રતિપદમાનને આશ્રીને કદાચ હોય, કદાચ ન હોય. જો હોય તો જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટથી શતપૃથક્ત્વ. પૂર્વ પ્રતિપન્નને આશ્રીને કદાચ હોય. કદાચ ન હોય. જો હોય તો જઘન્યથી એક, બે, ત્રણ. ઉત્કૃષ્ટે સહસ્રપૃથક્ત્વ.

ભગવન્ ! બકુશો એક સમયમાં કેટલા હોય ? ગૌતમ! પ્રતિપદમાનકને આશ્રીને કદાચ હોય, કદાચ ન હોય. જો હોય તો જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટથી શત પૃથક્ત્વ. પૂર્વ પ્રતિપન્નને આશ્રીને જઘન્યથી કોડી શત પૃથક્ત્વ, ઉત્કૃષ્ટથી પણ તેમજ છે. એ રીતે પ્રતિસેવના કુશીલ છે.

કષાયકુશીલ વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ! પ્રતિપદમાનને આશ્રીને કદાચ હોય, કદાચ ન હોય. જો હોય તો જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ. ઉત્કૃષ્ટે સહસ્ર પૃથક્ત્વ. પૂર્વ પ્રતિપન્નને આશ્રીને જઘન્યથી અને ઉત્કૃષ્ટથી કોડી-સહસ્ર પૃથક્ત્વ. નિર્ગ્રન્થ વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ! પ્રતિપદમાન આશ્રીને કદાચ હોય, કદાચ ન હોય. જો હોય તો જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ. ઉત્કૃષ્ટે ૧૬૨ હોય છે, તેમાં ક્ષપક શ્રેણીવાળા ૧૦૮, ઉપશમ શ્રેણીવાળા-૫૪ હોય છે. પૂર્વ પ્રતિપન્ન અપેક્ષાએ કદાચ હોય, કદાચ ન હોય. જો હોય તો જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ. ઉત્કૃષ્ટથી શતપૃથક્ત્વ છે.

સ્નાતક વિશે પ્રશ્ન? ગૌતમ! પ્રતિપદમાન આશ્રીને કદાચ હોય, કદાચ ન હોય. જો હોય તો જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ. ઉત્કૃષ્ટથી ૧૦૮, પૂર્વ પ્રતિપન્ન ને આશ્રીને જઘન્યથી કોડી પૃથક્ત્વ, ઉત્કૃષ્ટથી પણ કોડી પૃથક્ત્વ.

ભગવન્ ! આ પુલાક-બકુશ-પ્રતિસેવના અને કષાયકુશીલ, નિર્ગ્રન્થ અને સ્નાતકોમાં કોણ કોનાથી યાવત્ વિશેષાધિક છે ? ગૌતમ! સૌથી થોડા નિર્ગ્રન્થો, પુલાકો સંખ્યાતગણા, સ્નાતકો સંખ્યાતગણા, બકુશો સંખ્યાતગણા, પ્રતિસેવના કુશીલ સંખ્યાતગણા, કષાયકુશીલ સંખ્યાતગણા છે.

ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે.

શતક-૨૫, ઉદ્દેશો-૭ “સંયત”

સૂત્ર-૯૩૬ થી ૯૪૧

૯૩૬. ભગવન્ ! સંયતો કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ! પાંચ ભેદે-સામાયિક સંયત, છેદોપસ્થાપનીય સંયત, પરિહારવિશુદ્ધિસંયત, સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયત, યથાખ્યાત સંયત.

ભગવન્ ! સામાયિક સંયત કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! બે ભેદે - ઈત્વરિક અને યાવત્કથિત. છેદોપસ્થાપનીય સંયતનો પ્રશ્ન ? ગૌતમ! બે ભેદે - સાતિચાર, નિરતિચાર. પરિહાર વિશુદ્ધિ સંયતની પૃચ્છા. ગૌતમ ! બે ભેદે નિર્વિશમાનિક નિર્વિષ્ટકાયિક. સૂક્ષ્મ સંપરાય વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! બે ભેદે - સંકિલશ્યમાનક અને વિશુદ્ધમાનક. યથાખ્યાત સંયત વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! બે ભેદે - છન્નસ્થ અને કેવલી.

૯૩૭. સામાયિક ચારિત્ર સ્વીકારી, ચાતુર્યામ અનુત્તર ધર્મને જે ત્રિવિધે સ્પર્શતો તેસામાયિક સંયત કહેવાય.

૯૩૮. પૂર્વ પર્યાયને છેદીને, જે પોતાના આત્માને પંચ મહાપ્રતમાં સ્થાપે છે તે છેદોપસ્થાપનીય સંયત છે.

૯૩૯. જે પાંચ મહાપ્રતરૂપ અનુત્તર ધર્મને ત્રિવિધે સ્પર્શતો વિશુદ્ધ તપને ધારણ કરે છે, તે પરિહાર વિશુદ્ધિ સંયત કહેવાય છે.

૯૪૦. જે સૂક્ષ્મ લોભને વેદન કરતો, ઉપશમક કે ક્ષપક હોય છે. તે સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયત છે, તે યથાખ્યાતથી કિંચિત્ હીન હોય.

૯૪૧. મોહનીય કર્મના ઉપશાંત કે ક્ષીણ થઈ જવાથી જે છન્નસ્થ કે જિન હોય છે, તે યથાખ્યાત સંયત કહેવાય છે.

સૂત્ર-૯૪૨, ૯૪૩

૯૪૨. ભગવન્ ! સામાયિક સંયત, શું સવેદી હોય કે અવેદી ? ગૌતમ ! સવેદી પણ હોય, અવેદી પણ હોય.

જો સવેદી હોય તો કષાયકુશીલવત્ બધું કહેવું. એ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય સંયત જાણવા. પરિહાર વિશુદ્ધિક સંયતને પુલાકવત્ જાણવા. સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયત અને યથાખ્યાત સંયત બંનેને નિર્ગ્રન્થ સમાન જાણવા.

ભગવન્ ! સામાયિક સંયત, શું સરાગ હોય કે વીતરાગ હોય ? ગૌતમ ! તે સરાગ હોય, વીતરાગ નહીં. એ પ્રમાણે સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયત સુધી કહેવું. યથાખ્યાત સંયતને નિર્ગ્રન્થને સમાન કહેવા.

ભગવન્ ! સામાયિક સંયત, શું સ્થિતકલ્પમાં હોય કે અસ્થિત કલ્પમાં હોય ? ગૌતમ ! સ્થિતકલ્પમાં પણ હોય, અસ્થિતકલ્પમાં પણ હોય. છેદોપસ્થાપનીય સંયતનો પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! સ્થિતકલ્પમાં હોય, અસ્થિતકલ્પમાં ન હોય, એ પ્રમાણે પરિહારવિશુદ્ધિ કહેવા. બાકીના સામાયિક સંયતવત્ જાણવા.

ભગવન્ ! સામાયિક સંયત, શું જિનકલ્પમાં હોય, સ્થવિર કલ્પમાં હોય કે કલ્પાતીત હોય ? ગૌતમ ! કષાયકુશીલ માફક સંપૂર્ણ કહેવા. છેદોપસ્થાપનીય અને પરિહારવિશુદ્ધિક બકુશ માફક કહેવા. બાકીના નિર્ગ્રન્થ માફક કહેવા.

૯૪૩. ભગવન્ ! સામાયિક સંયત શું પુલાક હોય યાવત્ સ્નાતક હોય ? ગૌતમ ! પુલાક, બકુશ યાવત્ કષાય-કુશીલ હોય, પણ નિર્ગ્રન્થ કે સ્નાતક ન હોય. એ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય જાણવા. પરિહારવિશુદ્ધિક સંયત વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! પુલાક, બકુશ કે પ્રતિસેવના કુશીલ ન હોય પણ કષાયકુશીલ હોય, નિર્ગ્રન્થ કે સ્નાતક ન હોય. એ પ્રમાણે સૂક્ષ્મ-સંપરાય પણ જાણવા. યથાખ્યાત સંયત વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! પુલાક યાવત્ કષાયકુશીલ ન હોય. નિર્ગ્રન્થ કે સ્નાતક હોય.

ભગવન્ ! સામાયિક સંયત, શું પ્રતિસેવી હોય કે અપ્રતિસેવી ? ગૌતમ ! પ્રતિસેવી હોય, અપ્રતિસેવી ન હોય. જો પ્રતિસેવી હોય તો શું મૂલગુણ પ્રતિસેવી હોય ? બાકી પુલાક મુજબ કહેવું.

છેદોપસ્થાપનીય સંયતને સામાયિક સંયત માફક જાણવા. પરિહાર વિશુદ્ધિ સંયત વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! પ્રતિસેવી ન હોય, અપ્રતિસેવી હોય. એ પ્રમાણે યથાખ્યાત સંયત સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! સામાયિક સંયત કેટલા જ્ઞાનમાં હોય ? બે, ત્રણ કે ચાર જ્ઞાનમાં હોય. એ રીતે જેમ કષાયકુશીલ કહ્યા, તેમ ચાર જ્ઞાન ભજનાએ કહેવા. એ પ્રમાણે યાવત્ સૂક્ષ્મસંપરાય કહેવા. યથાખ્યાત સંયતને પાંચ જ્ઞાન ભજનાએ જ્ઞાનોદ્દેશક મુજબ કહેવા.

ભગવન્ ! સામાયિક સંયત, કેટલું શ્રુત ભણે ? ગૌતમ ! જઘન્યથી અષ્ટ પ્રવચન માતા, કષાયકુશીલમાં કહ્યા મુજબ કહેવું. એ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય કહેવા. પરિહાર વિશુદ્ધિ સંયત વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! જઘન્યથી નવમાં પૂર્વની બીજી આચાર વસ્તુ, ઉત્કૃષ્ટથી અસંપૂર્ણ દશ પૂર્વો ભણે. સૂક્ષ્મ સંપરાય સામાયિક સંયત મુજબ કહેવા. યથાખ્યાત સંયતનો પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! જઘન્યથી અષ્ટપ્રવચન માતા, ઉત્કૃષ્ટથી ચૌદ પૂર્વો કે શ્રુતવ્યતિરિક્ત હોય.

ભગવન્ ! સામાયિક સંયત શું તીર્થમાં હોય કે અતીર્થમાં ? ગૌતમ ! તીર્થમાં હોય, અતીર્થમાં પણ હોય, કષાય-કુશીલવત્ કહેવા. છેદોપસ્થાપનીય અને પરિહારવિશુદ્ધિક પુલાકવત્ કહેવા. બાકીના સંયતોને સામાયિક સંયત માફક કહેવા.

ભગવન્ ! સામાયિક સંયત, શું સ્વલિંગે હોય, અન્ય લિંગે હોય કે ગૃહી લિંગે હોય ? પુલાક માફક કહેવા. એ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય પણ કહેવા. ભગવન્ ! પરિહાર વિશુદ્ધિક સંયત વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! તે દ્રવ્યલિંગ અને ભાવલિંગની અપેક્ષાએ સ્વલિંગી હોય, અન્યલિંગી કે ગૃહીલિંગી ન હોય.

બાકીના સંયતો, સામાયિક સંયતવત્ કહેવા.

ભગવન્ ! સામાયિક સંયત કેટલા શરીરી હોય ? ગૌતમ ! ત્રણ, ચાર કે પાંચ. કષાયકુશીલમાં કહ્યા મુજબ જાણવા, એ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીયને પણ કહેવા. બાકીના સંયત પુલાકવત્ કહેવા.

ભગવન્ ! સામાયિક સંયત શું કર્મભૂમિમાં હોય, અકર્મભૂમિમાં હોય ? ગૌતમ ! જન્મ અને સદ્ભાવને આશ્રીને

કર્મભૂમિમાં હોય, અકર્મભૂમિમાં ન હોય, બ્રહ્મ માફક કહેવા. એ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય પણ કહેવા, પરિહાર વિશુદ્ધિકને પુલાકવત્ કહેવા. બાકીના સામાયિક સંયતવત્ જાણવા.

સૂત્ર-૯૪૪ થી ૯૪૭

૯૪૪. ભગવન્ ! સામાયિક સંયત શું અવસર્પિણીકાળે હોય, ઉત્સર્પિણીકાળે હોય કે નોઅવસર્પિણી-નોઉત્સર્પિણી કાળે હોય ? ગૌતમ ! અવસર્પિણી કાળે બ્રહ્મશવત્ કહેવું. એ રીતે છેદોપસ્થાપનીયમાં પણ કહેવું. માત્ર જન્મ અને સદ્ભાવ આશ્રીને ચાર આરામાં નથી હોતા, સંહરણની અપેક્ષાએ કોઈપણ પલિભાગ (આરા)માં હોય છે. બાકી પૂર્વવત્.

પરિહાર વિશુદ્ધિમાં પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! અવસર્પિણી કે ઉત્સર્પિણી કાળમાં હોય છે. નોઅવસર્પિણી-નોઉત્સર્પિણી કાળમાં નથી હોતા. અવસર્પિણી કાળમાં હોય તો પુલાકવત્ જાણવા, ઉત્સર્પિણી કાળમાં પણ પુલાકવત્ છે.

સૂક્ષ્મસંપરાય, નિર્ગ્રન્થવત્ છે. એ રીતે યથાખ્યાત પણ છે.

૯૪૫. ભગવન્ ! સામાયિક સંયત કાલધર્મ પામીને કઈ ગતિમાં જાય છે ? દેવગતિમાં જાય. દેવગતિમાં જાય તો શું ભવનપતિમાં ઉપજે કે વ્યંતર, જ્યોતિષ્ક કે વૈમાનિકમાં ઉપજે ? ગૌતમ ! ભવનપતિમાં ન ઉપજે આદિ કષાયકુશીલ વત્ કહેવું. એ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીયમાં કહેવું. પરિહાર વિશુદ્ધિકને પુલાકવત્ કહેવા. સૂક્ષ્મસંપરાયને નિર્ગ્રન્થવત્ કહેવા.

યથાખ્યાત વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! એ પ્રમાણે યથાખ્યાતસંયત પણ યાવત્ અજઘન્યોત્કૃષ્ટ અનુત્તર વિમાનોમાં ઉપજે, કોઈક સિદ્ધ થાય, યાવત્ સર્વે દુઃખોનો અંત કરે છે.

ભગવન્ ! સામાયિક સંયત, દેવલોકમાં ઉપજતા શું ઇન્દ્રપણે ઉપજે પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! અવિરાધનાને આશ્રીને, કષાયકુશીલમાં કહ્યા મુજબ જાણવું. એ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય પણ કહેવા. પરિહારવિશુદ્ધિકને પુલાકવત્ કહેવા. બાકીના બધાને નિર્ગ્રન્થવત્ કહેવા.

ભગવન્ ! સામાયિક સંયતને દેવલોકમાં ઉપજતા કેટલો કાળ સ્થિતિ હોય છે ? ગૌતમ ! જઘન્યથી બે પલ્યોપમ, ઉત્કૃષ્ટ ૩૩-સાગરોપમ. એ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીયને કહેવા. પરિહાર વિશુદ્ધિકનો પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! જઘન્યથી બે પલ્યોપમ, ઉત્કૃષ્ટથી ૧૮ સાગરોપમ. બાકી નિર્ગ્રન્થ પ્રમાણે.

૯૪૬. ભગવન્ ! સામાયિક સંયતને કેટલા સંયમસ્થાનો છે ? ગૌતમ ! અસંખ્ય સંયમસ્થાનો છે. એ રીતે યાવત્ પરિહાર વિશુદ્ધિકને કહેવા. સૂક્ષ્મ સંપરાય વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! અસંખ્ય અંતર્મુહૂર્ત સમય સમાન. યથાખ્યાત સંયત વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! એક અજઘન્યોત્કૃષ્ટ સંયમસ્થાન.

ભગવન્ ! આ સામાયિક, છેદોપસ્થાપનીય, પરિહારવિશુદ્ધિક, સૂક્ષ્મ સંપરાય, યથાખ્યાત સંયતોના સંયમ સ્થાનોમાં કોણ કોનાથી યાવત્ વિશેષાધિક છે ? ગૌતમ ! સૌથી થોડા યથાખ્યાત સંયતના એક અજઘન્ય-ઉત્કૃષ્ટ સંયમ સ્થાન છે, સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયતના અંતર્મુહૂર્તિક સંયમ સ્થાન અસંખ્યાતગણા છે. પરિહાર વિશુદ્ધિક સંયતના સંયમ સ્થાન અસંખ્યાતગણા છે. સામાયિક સંયતના અને છેદોપસ્થાપનીય સંયતના સંયમસ્થાનો તુલ્ય અને અસંખ્યાતગણા છે.

૯૪૭. ભગવન્ ! સામાયિક સંયતના કેટલા ચારિત્રપર્યવો છે ? ગૌતમ ! અનંતા ચારિત્રપર્યવો છે. એ પ્રમાણે યાવત્ યથાખ્યાત સંયતના છે.

ભગવન્ ! સામાયિક સંયત, સામાયિક સંયતના સ્વસ્થાન સંનિકર્ષ ચારિત્રપર્યવોથી શું હીન-તુલ્ય કે અધિક છે ? ગૌતમ ! કદાચ હીન-છ સ્થાન પતિત. ભગવન્ ! સામાયિક સંયત છેદોપસ્થાપનીય પરસ્થાન સંનિકર્ષ, ચારિત્રપર્યવોથી પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! કદાચ હીન-છ સ્થાન પતિત. એ પ્રમાણે પરિહાર વિશુદ્ધિકના પણ જાણવા.

ભગવન્ ! સામાયિક સંયત, સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયતના પરસ્થાન સંનિકર્ષથી ચારિત્રપર્યવમાં પૃચ્છા. ગૌતમ !

હીન છે, તુલ્ય નથી. અધિક નથી, અનંતગુણ હીન છે. એ રીતે યથાખ્યાત સંયતના પણ જાણવા. એ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય પણ નીચેના ત્રણની સાથે છ સ્થાન પતિત અને ઉપરના બે સાથે તે જ પ્રમાણે અનંતગુણહીન છે.

પરિહાર વિશુદ્ધિકને છેદોપસ્થાપનીય માફક જાણવા.

ભગવન્ ! સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયત, સામાયિક સંયતના પરસ્થાનનો પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! હીન કે તુલ્ય નથી, અધિક છે. અનંતગુણ અધિક છે. એ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય અને પરિહાર વિશુદ્ધિની સાથે સ્વસ્થાનથી કદાચ હીન, કદાચ તુલ્ય, કદાચ અધિક છે. જો હીન હોય તો અનંતગુણહીન, જો અધિક હોય તો અનંતગુણ અધિક હોય છે. સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયત, યથાખ્યાત સંયતના પરસ્થાનમાં પ્રશ્ન ? ગૌતમ! હીન છે, તુલ્ય કે અધિક નહીં. અનંતગુણ હીન છે. યથાખ્યાત, નીચેના ચારમાં હીન કે તુલ્ય નહીં, અધિક છે – અનંતગુણ અધિક છે. સ્વસ્થાનમાં હીન નથી, તુલ્ય છે, અધિક નથી.

ભગવન્ ! આ સામાયિક, છેદોપસ્થાપનીય, પરિહારવિશુદ્ધિ, સૂક્ષ્મસંપરાય, યથાખ્યાત સંયતોના જઘન્ય-ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્રપર્યવોમાં કોણ, કોનાથી યાવત્ વિશેષાધિક છે ? ગૌતમ! સામાયિક સંયતના અને છેદોપસ્થાપનીય સંયતના આ જઘન્ય ચારિત્રપર્યવો બંને તુલ્ય અને સૌથી થોડા છે. પરિહારવિશુદ્ધિક સંયતના જઘન્ય ચારિત્રપર્યવો અનંતગણ છે, તેના જ ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્રપર્યવો અનંતગણ છે. સામાયિક અને છેદોપસ્થાપનીય સંયતના ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્રપર્યવો અનંતગણ છે, તેનાથી યથાખ્યાત સંયતના અજઘન્ય-ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્રપર્યવો અનંતગણ છે.

ભગવન્ ! સામાયિકસંયત શું સયોગી હોય કે અયોગી ? ગૌતમ ! સયોગી, પુલાકવત્ જાણવા. એ પ્રમાણે યાવત્ સૂક્ષ્મસંપરાય સંયત કહેવા. યથાખ્યાતને સ્તાનકવત્ જાણવા.

ભગવન્ ! સામાયિક સંયત શું સાકારોપયુક્ત છે કે અનાકારોપયુક્ત ? ગૌતમ! સાકારોપયુક્ત, પુલાકવત્ છે. એ રીતે યથાખ્યાત સુધી કહેવું. માત્ર સૂક્ષ્મ સંપરાય, સાકારોપયુક્ત હોય, અનાકારોપયુક્ત ન હોય.

ભગવન્ ! સામાયિક સંયત શું સકષાયી હોય કે અકષાયી ? ગૌતમ ! સકષાયી હોય, અકષાયી ન હોય, જેમ કષાયકુશીલ કહ્યા એ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય પણ કહેવા. પરિહાર વિશુદ્ધિકને પુલાકવત્ કહેવા. સૂક્ષ્મ સંપરાયનો પ્રશ્ન ? ગૌતમ! સકષાયી હોય, અકષાયી નહીં. જો સકષાયી હોય તો હે ભગવન્ ! તે કેટલા કષાયોમાં હોય ? ગૌતમ ! એક જ સંજવલન લોભમાં હોય. યથાખ્યાત સંયતને નિર્ઋંથવત્ કહેવા.

ભગવન્ ! સામાયિક સંયત, શું સલેશ્યી હોય કે અલેશ્યી ? ગૌતમ! સલેશ્યી હોય, જેમ કષાયકુશીલ કહ્યા. એ રીતે છેદોપસ્થાપનીય કહેવા. પરિહારવિશુદ્ધિક, પુલાકવત્ કહેવા. સૂક્ષ્મસંપરાય, નિર્ઋંથવત્ કહેવા. યથાખ્યાત સ્નાતકવત્ કહેવા. માત્ર સલેશ્યી હોય, એક શુક્લલેશ્યા હોય.

સૂત્ર-૯૪૮

ભગવન્ ! સામાયિક સંયત, શું વર્ધમાન પરિણામી હોય કે હીયમાન પરિણામી કે અવસ્થિત પરિણામી હોય ? ગૌતમ ! વર્ધમાન પરિણામ, પુલાકવત્ જાણવા. એ રીતે પરિહારવિશુદ્ધિ પર્યન્ત જાણવું. સૂક્ષ્મ સંપરાયનો પ્રશ્ન ? ગૌતમ! વર્ધમાન કે હીયમાન પરિણામી હોય, અવસ્થિત પરિણામી ન હોય. યથાખ્યાત સંયત, નિર્ઋંથ માફક કહેવા.

ભગવન્ ! સામાયિક સંયત કેટલો કાળ વર્ધમાન પરિણામી હોય ? ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય૦ પુલાકવત્ છે. એ રીતે યાવત્ પરિહારવિશુદ્ધિક પણ જાણવા. ભગવન્ ! સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયતનો પ્રશ્ન ? ગૌતમ! જઘન્યથી એક સમય, ઉત્કૃષ્ટથી અંતર્મુહૂર્ત વર્ધમાન પરિણામી. એ રીતે હીયમાન પરિણામી જાણવા. ભગવન્ ! યથાખ્યાત સંયત વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ! જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ બંને અંતર્મુહૂર્ત, વર્ધમાન પરિણામ છે. અવસ્થિત પરિણામ જઘન્યથી એક સમય, ઉત્કૃષ્ટથી દેશોન પૂર્વકોડી.

સૂત્ર-૯૪૯ થી ૯૫૧

૯૪૯. ભગવન્ ! સામાયિક સંયત કેટલી કર્મપ્રકૃતિ બાંધે ? ગૌતમ ! સાત ભેદે બાંધે, આઠ ભેદે બાંધે આદિ

બકુશવત્. આ પ્રમાણે પરિહારવિશુદ્ધિ સુધી જાણવું. સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયત વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! આયુ અને મોહનીય વર્જને છ કર્મપ્રકૃતિ બાંધે. યથાખ્યાત સંયત સ્નાતક મુજબ છે.

ભગવન્ ! સામાયિક સંયત કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ વેદે છે ? ગૌતમ ! નિયમા આઠ કર્મપ્રકૃતિને વેદે છે. એ પ્રમાણે સૂક્ષ્મસંપરાય સુધી જાણવું. યથાખ્યાત વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! સાત કે ચાર ભેદે વેદે. જો સાત ભેદે વેદે તો મોહનીયવર્જિત સાત કર્મપ્રકૃતિ વેદે, ચારને વેદતા વેદનીય, આયુ, નામ અને ગોત્ર એ ચાર કર્મપ્રકૃતિઓને વેદે છે.

ભગવન્ ! સામાયિક સંયત, કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ ઉદીરે છે ? ગૌતમ ! સાત ભેદે બકુશવત્. એ પ્રમાણે પરિહાર-વિશુદ્ધિ સુધી કહેવું. સૂક્ષ્મ સંપરાય વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! છ ભેદે કે પાંચ ભેદે ઉદીરે. છ ને ઉદીરતો આયુ અને વેદનીય સિવાયની છ કર્મપ્રકૃતિને ઉદીરે. પાંચને ઉદીરતો આયુ, વેદનીય, મોહનીય વર્જને પાંચ કર્મપ્રકૃતિ ઉદીરે. યથાખ્યાત સંયત વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! પાંચ ભેદે કે બે ભેદે ઉદીરે અથવા ન ઉદીરે. પાંચ ઉદીરતો આયુ બાકી બધું નિર્ગ્રન્થવત્ કહેવું.

૯૫૦. ભગવન્ ! સામાયિક સંયત, સામાયિક સંયતપણાને છોડતો શું છોડે ? શું પ્રાપ્ત કરે ? ગૌતમ ! સામાયિક સંયતત્વને છોડે છે અને છેદોપસ્થાપનીય કે સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયત, અસંયત, સંયતાસંયતને પામે છે.

છેદોપસ્થાપનીયનો પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! છેદોપસ્થાપનીય સંયતત્વ છોડે છે, સામાયિક-પરિહારવિશુદ્ધિ-સૂક્ષ્મસંપરાય-અસંયમ કે સંયમાસંયમ પ્રાપ્ત કરે છે. પરિહારવિશુદ્ધિ વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! પરિહારવિશુદ્ધિ સંયતત્વને છોડે છે. છેદોપસ્થાપનીય સંયમ કે અસંયમને પ્રાપ્ત કરે છે.

સૂક્ષ્મસંપરાય વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! સૂક્ષ્મસંપરાયત્વને છોડે છે. સામાયિક સંયમ, છેદોપસ્થાપનીય સંયમ, યથાખ્યાત સંયમ કે અસંયમ પ્રાપ્ત કરે છે. યથાખ્યાત સંયત વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! યથાખ્યાત સંયતપણાને છોડે છે. સૂક્ષ્મ સંપરાય સંયમ, અસંયમ, સિદ્ધિગતિને પામે છે.

૯૫૧. ભગવન્ ! સામાયિક સંયત શું સંજોપયુક્ત હોય ? નોસંજોપયુક્ત હોય ? ગૌતમ ! સંજોપયુક્ત બકુશવત્ જાણવા. એ રીતે પરિહારવિશુદ્ધિ સુધી જાણવું. સૂક્ષ્મસંપરાય અને યથાખ્યાત, પુલાકવત્ છે.

ભગવન્ ! સામાયિક સંયત શું આહારક હોય કે અનાહારક ? પુલાકવત્ જાણવું. એ રીતે સૂક્ષ્મસંપરાય સુધી જાણવું. યથાખ્યાત સંયતને સ્નાતક મુજબ જાણવા.

ભગવન્ ! સામાયિક સંયત કેટલા ભવગ્રહણ કરે ? ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ આઠ. એ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીયને જાણવા. પરિહાર વિશુદ્ધિક વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! જઘન્યથી એક સમય, ઉત્કૃષ્ટથી ત્રણ સમય. એ પ્રમાણે યથાખ્યાત સંયત સુધી કહેવું.

સૂત્ર-૯૫૨

ભગવન્ ! સામાયિક સંયતને એક ભવગ્રહણમાં કેટલા આકર્ષ હોય ? ગૌતમ ! જઘન્યથી બકુશની માફક. છેદોપસ્થાપનીયનો પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! જઘન્યથી એક, ઉત્કૃષ્ટથી વીસ પૃથક્ત્વ. પરિહાર વિશુદ્ધિકનો પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! જઘન્યથી એક, ઉત્કૃષ્ટથી ત્રણ. સૂક્ષ્મ સંપરાયનો પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! જઘન્યથી એક, ઉત્કૃષ્ટથી ચાર. યથાખ્યાત વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! જઘન્યથી એક, ઉત્કૃષ્ટથી બે.

ભગવન્ ! સામાયિક સંયતના વિવિધ ભવગ્રહણથી કેટલા આકર્ષ છે ? ગૌતમ ! બકુશવત્. છેદોપસ્થાપનીયની પૃચ્છા. ગૌતમ ! જઘન્યથી બે, ઉત્કૃષ્ટથી ૮૦૦ થી ૧૦૦૦ની વચ્ચે. પરિહારવિશુદ્ધિકના જઘન્યથી બે, ઉત્કૃષ્ટથી સાત. સૂક્ષ્મસંપરાયના જઘન્યથી બે, ઉત્કૃષ્ટથી નવ. યથાખ્યાત સંયતના જઘન્યથી બે, ઉત્કૃષ્ટથી પાંચ.

સૂત્ર-૯૫૩

ભગવન્ ! સામાયિક સંયત કાળથી કેટલો કાળ હોય ? ગૌતમ ! જઘન્યથી એક સમય, ઉત્કૃષ્ટથી દેશન્યૂન ૮૦૦ વર્ષ ઓછા પૂર્વકોડી. એ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય પણ જાણવા. પરિહાર વિશુદ્ધિક જઘન્યથી એક સમય,

ઉત્કૃષ્ટથી દેશ ન્યૂન ૨૯ વર્ષ ઓછા પૂર્વકોડી. સૂક્ષ્મ સંપરાય સંચતને નિર્ગ્રન્થવત્ જાણવા. યથાખ્યાત, સામાયિક સંચતવત્ છે.

ભગવન્ ! સામાયિક સંચતો કાળથી કેટલો કાળ રહે ? ગૌતમ! સર્વકાળ. છેદોપસ્થાપનીયનો પ્રશ્ન ? ગૌતમ! જઘન્યથી ૨૫૦ વર્ષ, ઉત્કૃષ્ટથી ૫૦ લાખ કરોડ સાગરોપમ. પરિહાર વિશુદ્ધિકોનો પ્રશ્ન ? ગૌતમ! જઘન્યથી દેશોન ૨૦૦ વર્ષ, ઉત્કૃષ્ટથી દેશોન બે પૂર્વકોડી. સૂક્ષ્મ સંપરાય સંચતો વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ! જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુહૂર્ત. યથાખ્યાત સંચતોને સામાયિક સંચતો માફક જાણવા.

ભગવન્ ! સામાયિક સંચતને કેટલા કાળનું અંતર હોય ? ગૌતમ! જઘન્યથી ૦ પુલાકવત્. એ રીતે યથાખ્યાત સંચત સુધી જાણવું.

ભગવન્ ! સામાયિક સંચતોને કેટલા કાળનું અંતર રહે ? અંતર નથી. છેદોપસ્થાપનીયનો પ્રશ્ન ? ગૌતમ! જઘન્યથી ૬૩,૦૦૦ વર્ષ, ઉત્કૃષ્ટથી ૧૮ કોડાકોડી સાગરોપમ. પરિહારવિશુદ્ધિકોનો પ્રશ્ન ? ગૌતમ! જઘન્યથી ૮૪,૦૦૦ વર્ષ, ઉત્કૃષ્ટથી ૧૮ કોડાકોડી સાગરોપમ. સૂક્ષ્મસંપરાય સંચતો નિર્ગ્રન્થો મુજબ. યથાખ્યાતો સામાયિકસંચતો મુજબ.

ભગવન્ ! સામાયિકસંચતને કેટલા સમુદ્ધાતો છે ? ગૌતમ! છ સમુદ્ધાત૦ કષાયકુશીલ માફક છે. એ રીતે છેદોપસ્થાપનીયના જાણવા. પરિહાર વિશુદ્ધિક, પુલાકવત્. સૂક્ષ્મસંપરાય, નિર્ગ્રન્થ મુજબ અને યથાખ્યાત સંચતના સ્નાતક મુજબ જાણવા.

ભગવન્ ! સામાયિક સંચત શું લોકના સંખ્યાત ભાગમાં હોય કે અસંખ્યાત ભાગમાં૦ પ્રશ્ન. ગૌતમ! સંખ્યાત ભાગમાં ન હોય૦ આદિ પુલાક સમાન જાણવું. એ પ્રમાણે સૂક્ષ્મસંપરાય સુધી જાણવું. યથાખ્યાત સંચતને સ્નાતકવત્ જાણવા.

ભગવન્ ! સામાયિક સંચત શું લોકના સંખ્યાતમાં ભાગને સ્પર્શ૦ ? ક્ષેત્ર અવગાહના સમાન સ્પર્શના કહેવી.

ભગવન્ ! સામાયિક સંચત ક્યા ભાવમાં હોય ? ગૌતમ! ઔપશમિક ભાવમાં હોય છે. એ રીતે સૂક્ષ્મ સંપરાય સુધી જાણવું. યથાખ્યાત સંપરાય વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ! ઔપશમિક કે ક્ષાયિક ભાવમાં હોય.

ભગવન્ ! સામાયિક સંચતો એક સમયમાં કેટલા હોય ? ગૌતમ! પ્રતિપદ્યમાનકને આશ્રીને સર્વ કથન કષાયકુશીલ વત્ કહેવું. છેદોપસ્થાપનીયોનો પ્રશ્ન ? ગૌતમ! પ્રતિપદ્યમાનને આશ્રીને કદાચ હોય, કદાચ ન હોય, જો હોય તો જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ હોય. ઉત્કૃષ્ટ શત પૃથક્ત્વ હોય. પૂર્વ પ્રતિપદ્યને આશ્રીને કદાચ હોય, કદાચ ન હોય. જો હોય તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ બંને કોડી શત પૃથક્ત્વ હોય. પરિહારવિશુદ્ધિકો, પુલાકોવત્ જાણવા. સૂક્ષ્મ સંપરાય સંચતો, નિર્ગ્રન્થ વત્ જાણવા. યથાખ્યાત સંચતો વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ! પ્રતિપદ્યમાનને આશ્રીને કદાચ હોય, કદાચ ન હોય. જો હોય તો જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ હોય અને ઉત્કૃષ્ટથી ૧૬૨ હોય, જેમાં ૧૦૮ ક્ષપક, ૫૪ ઉપશમક હોય. પૂર્વપ્રતિપદ્યને આશ્રીને જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટથી કોડી પૃથક્ત્વ હોય.

ભગવન્ ! આ સામાયિક, છેદોપસ્થાપનીય, પરિહાર વિશુદ્ધિક, સૂક્ષ્મસંપરાય, યથાખ્યાત સંચતોમાં કોણ, કોનાથી યાવત્ વિશેષાધિક છે ? ગૌતમ ! સૌથી થોડા સૂક્ષ્મસંપરાય સંચતો છે, પરિહાર વિશુદ્ધિકો સંખ્યાતગણા, યથાખ્યાત સંચતો સંખ્યાતગણા, છેદોપસ્થાપનીય સંચતો સંખ્યાતગણા, સામાયિક સંચતો સંખ્યાતગણા છે.

સૂત્ર-૯૫૪ થી ૯૫૯

૯૫૪. પ્રતિસેવના, આલોચના દોષ, આલોચનાર્હ, સામાચારી, પ્રાયશ્ચિત્ત અને તપ. આ છ દ્વાર છે..

૯૫૫. ભગવન્ ! પ્રતિસેવના(પ્રતિકુળ આચરણ) કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! દશ ભેદે છે— દર્પ્પ(અહંકાર), પ્રમાદ, અનાભોગ(અજાણતા), આતુર, આપત્તિ, સંકીર્ણ, સહસાકાર, ભય, પ્રજ્ઞેષ અને વિમર્શ આ દશ પ્રતિસેવના છે..

૯૫૭. આલોચના દોષ દશ કહ્યા —

૯૫૮. આકંષ્ય, અનુમાન્ય, દષ્ટ, બાદર, સૂક્ષ્મ, પ્રચ્છન્ન, શબ્દાકુલ, બહુજન, અપ્રત, તત્સેવી. (આ દશે આલોચનાની ગંભીરતા સમજી અત્રે તેના અર્થો આપેલ નથી)

૯૫૯. દશ સ્થાને સંપન્ન અણગાર પોતાના દોષોની આલોચના કરવાને યોગ્ય હોય છે – જાતિસંપન્ન, કુલ સંપન્ન, વિનયસંપન્ન, જ્ઞાનસંપન્ન, દર્શનસંપન્ન, ચારિત્રસંપન્ન, ક્ષાંત, દાંત, અમાયી, અપશ્ચાતાપી.

આઠ સ્થાનોથી સંપન્ન અણગાર આલોચના દેવાને યોગ્ય છે – આચારવાન્, આધારવાન્, વ્યવહારવાન્, અપત્રીડક, પ્રકુર્વક, અપરિસ્ત્રાવી, નિર્યાપક, અપાયદર્શી.

સૂત્ર-૯૬૦ થી ૯૬૨

૯૬૦. સામાચારી દશ પ્રકારે છે, તે આ પ્રમાણે –

૯૬૧. ઈચ્છાકાર, મિથ્યાકાર, તથાકાર, આવશ્યકી, નૈષેધિકી, આપૂરછના, પ્રતિપૂરછના, છંદણા, નિમંત્રણા, ઉપસંપદા. દશ સામાચારી છે.

૯૬૨. પ્રાયશ્ચિત્ત દશ ભેદે છે – આલોચનાર્હ, પ્રતિક્રમણાર્હ, તદુભયાર્હ, વિવેકાર્હ, વ્યુત્સર્ગાર્હ, તપાર્હ, છેદાર્હ, મૂલાર્હ, અનવસ્થાપ્યાર્હ અને પારાંચિકાર્હ.

સૂત્ર-૯૬૩ થી ૯૬૯

૯૬૩. તપ બે ભેદે છે – બાહ્ય અને અભ્યંતર. તે બાહ્ય તપ શું છે ? બાહ્ય તપ છ ભેદે છે. તે આ પ્રમાણે –

૯૬૪. અનશન, ઉણોદરી, ભિક્ષાચર્યા, રસપરિત્યાગ, કાયકલેશ અને પ્રતિસંલીનતા. આ છ બાહ્ય તપ છે.

૯૬૫. તે અનશન શું છે ? બે ભેદે છે – ઇત્પરિક, ચાપત્કથિત.

તે ઇત્પરિક અનશન શું છે ? અનેક ભેદે છે, તે આ – ચતુર્થભક્ત, છઠ્ઠ ભક્ત, અઢ્ઠભક્ત, દશમ ભક્ત, બારસ ભક્ત, ચૌદશ ભક્ત, અર્ધમાસિક ભક્ત, માસિક ભક્ત, બેમાસિક ભક્ત, ત્રિમાસિક ભક્ત ચાપત્ છ માસિક.

તે ચાપત્કથિત શું છે ? બે ભેદે છે – પાદપોપગમન, ભક્તપ્રત્યાખ્યાન. તે પાદપોપગમન શું છે ? બે ભેદે – નીર્હારિમ, અનીર્હારિમ. આ બંને નિયમથી અપ્રતિકર્મ છે. તે ભક્ત પ્રત્યાખ્યાન શું છે ? બે ભેદે છે – નીર્હારિમ, અનીર્હારિમ, આ બંને નિયમા સપ્રતિકર્મ છે. તે આ ભક્ત પ્રત્યાખ્યાન છે, તે આ ચાપત્કથિત છે, તે આ અનશન છે.

તે અવમોદરિકા શું છે ? બે ભેદે છે – દ્રવ્ય અવમોદરિકા અને ભાવ અવમોદરિકા. તે દ્રવ્ય અવમોદરિકા શું છે ? બે ભેદે છે – ઉપકરણ દ્રવ્ય અવમોદરિકા અને ભોજન-પાન દ્રવ્ય અવમોદરિકા.

તે ઉપકરણ દ્રવ્ય અવમોદરિકા શું છે ? એક વસ્ત્ર, એક પાત્ર અને ત્યક્ત ઉપકરણ-સ્વદનતા અર્થાત ગૃહસ્થેપૂર્ણ ઉપયોગ કરી છોડી દીધેલા ઉપકરણ ગ્રહણ કરવા તે . તે ઉપકરણ દ્રવ્ય અવમોદરિકા છે.

તે ભોજન-પાન દ્રવ્ય અવમોદરિકા શું છે ? કુકડીના ઇંડા પ્રમાણ આઠ કવલ આહાર કરવો તે અલ્પાહાર, બાર કવલ આદિ જેમ શતક-૭ના ઉદ્દેશા-૧માં કહ્યું તેમ ચાપત્ પ્રકામરસભોજી હોતા નથી એમ કહી શકાય છે. તે આ ભોજન-પાન-અવમોદરિકા, તે આ દ્રવ્ય-અવમોદરિકા છે.

તે ભાવ-અવમોદરિકા શું છે ? તે અનેક ભેદે છે – અલ્પક્રોધ ચાપત્ અલ્પભોભ, અલ્પશબ્દ, અલ્પઝંઝા, અલ્પ તું-તું, તે ભાવમોદરિકા.

તે ભિક્ષાચર્યા શું છે ? તે અનેક ભેદે છે – દ્રવ્યાભિગ્રહચરકં આદિ જેમ ઉવવાઈ સૂત્રમાં કહ્યું તેમ ચાપત્ શુદ્ધ એષણીય સંખ્યાદત્તિક.

તે રસપરિત્યાગ શું છે ? અનેકવિધ છે. વિગઈ રહિતતા, પ્રણીત રસવર્જનં આદિ જેમ ઉવવાઈમાં છે, તેમ ચાપત્ રૂક્ષાહાર કહેવું તે રસપરિત્યાગ.

તે કાયકલેશ શું છે ? તે અનેક ભેદે છે – સ્થાનાયતિગ(ઉભા રહેવું), ઉત્કુટુક આસનિકં આદિ જેમ ઉવવાઈ સૂત્રમાં છે તેમ કહેવું. ચાપત્ શરીરના સર્વ સંસ્કાર અને શોભાનો ત્યાગ કરવો). તે આ કાયકલેશ કહ્યો.

તે પ્રતિસંલીનતા શું છે ? તે ચાર ભેદ છે – ઇન્દ્રિય પ્રતિસંલીનતા, કષાય પ્રતિસંલીનતા, યોગપ્રતિસંલીનતા, વિવિક્ત શયનાસન સેવનતા.

તે ઇન્દ્રિય પ્રતિસંલીનતા શું છે ? પાંચ ભેદ છે – શ્રોત્રેન્દ્રિય વિષય પ્રચાર નિરોધ અથવા શ્રોત્રેન્દ્રિય વિષય પ્રાપ્ત પદાર્થોમાં રાગદ્વેષ નિગ્રહ. એ પ્રમાણે યાવત્ સ્પર્શનેન્દ્રિય વિષય પ્રચાર નિરોધ અથવા સ્પર્શનેન્દ્રિય વિષય પ્રાપ્ત પદાર્થોમાં રાગદ્વેષ નિગ્રહ. તે ઇન્દ્રિય પ્રતિસંલીનતા છે.

તે કષાય પ્રતિસંલીનતા શું છે ? તે ચાર ભેદ છે – ક્રોધોદય નિરોધ અથવા ઉદય પ્રાપ્ત ક્રોધને વિફળ કરવો, એ પ્રમાણે યાવત્ લોભોદય નિરોધ અથવા ઉદય પ્રાપ્ત લોભને વિફળ કરવો. તે કષાયપ્રતિસંલીનતા છે.

તે યોગ પ્રતિસંલીનતા શું છે ? તે ત્રણ ભેદ છે – મન-વચન-કાય યોગ પ્રતિસંલીનતા. તેમાં અકુશલ મન નિરોધ અથવા કુશલમન ઉદીરણા અથવા મનને એકાગ્ર કરવું તે મનયોગ પ્રતિસંલીનતા છે. વચન યોગ પ્રતિસંલીનતા ? અકુશલ વચન નિરોધ, અથવા કુશલ વચન ઉદીરણા અથવા વચનને એકાગ્ર કરવું. કાયયોગ પ્રતિસંલીનતા ? સમ્યક્ પ્રકારે સમાધિપૂર્વક પ્રશાંતભાવથી હાથ-પગને સંકુચિત કરવા, કાયબા માફક ગુપ્તેન્દ્રિય-આલીન-પ્રલીન થઈને રહેવું. તે આ કાય પ્રતિસંલીનતા છે, તે આ યોગ પ્રતિસંલીનતા છે.

તે વિવિક્ત શયનાસન સેવનતા શું છે ? તે, જે આરામમાં, ઉદ્યાનમાં જેમ સોમિલ ઉદ્દેશકમાં કહ્યું તેમ યાવત્ શય્યા સંસ્તારક સ્વીકારીને વિચરવું. તે વિવિક્ત શયનાસન સેવનતા, પ્રતિસંલીનતા, બાહ્ય તપ છે.

તે અભ્યંતર તપ શું છે ? છ ભેદ છે – પ્રાયશ્ચિત્ત, વિનય, વૈયાવર્ય, સ્વાધ્યાય, ધ્યાન અને વ્યુત્સર્ગ છે.

તે પ્રાયશ્ચિત્ત શું છે ? તે દશ ભેદ છે – આલોચનાર્હ યાવત્ પારાંચિતાર્હ. તે આ પ્રાયશ્ચિત્ત છે.

તે વિનય શું છે ? વિનય સાત ભેદ છે – જ્ઞાન વિનય, દર્શન વિનય, ચારિત્ર વિનય, મન વિનય, વચન વિનય, કાય વિનય, લોકોપચાર વિનય.

તે જ્ઞાનવિનય શું છે પાંચ ભેદ છે – આભિનિબોધિકજ્ઞાન વિનય યાવત્ કેવળજ્ઞાન વિનય. તે આ જ્ઞાનવિનય છે.

તે દર્શન વિનય શું છે ? બે ભેદ છે – શુશ્રૂષા વિનય, અનાશાતના વિનય. તે શુશ્રૂષા વિનય શું છે ? અનેક પ્રકારે છે. સત્કાર, સન્માન આદિ જેમ શતક-૧૪, ઉદ્દેશા-૩માં કહ્યા મુજબ યાવત્ પ્રતિસંસાધનતા. - x -

તે અનાશાતના વિનય શું છે ? તે ૪૫ ભેદ છે. તે આ પ્રમાણે -

૧.અરિહંતોની અનાશાતના, ૨.અરિહંત પ્રજ્ઞાન ધર્મની અનાશાતના, ૩.આચાર્યની અનાશાતના, ૪. ઉપાધ્યાયની અનાશાતના, ૫. સ્થવિરની ૬. કુળની ૭. ગણની ૮. સંઘની ૯. ક્રિયામાં ૧૦. સાંભોગિકની ૧૧. આભિનિબોધિક જ્ઞાનની યાવત્ ૧૫. કેવળજ્ઞાનની અનાશાતના. આ પંદરની ૧. ભક્તિ, ૨. બહુમાન, ૩. ગુણકીર્તન કરવું. એટલે $15 \times 3 = 45$ ભેદ થયા.. તે અનાશાતના વિનય, તે દર્શન વિનય છે.

તે ચારિત્રવિનય શું છે ? પાંચ ભેદ – સામાયિક ચારિત્રવિનય યાવત્ યથાખ્યાત ચારિત્રવિનય. તે આ ચારિત્ર વિનય છે.

તે મન વિનય શું છે ? બે ભેદ છે – પ્રશસ્ત મન વિનય અને અપ્રશસ્ત મન વિનય. તે પ્રશસ્ત મન વિનય શું છે ? સાત ભેદ છે. તે આ - અપાપક(ક્રોધાદિ પાપરહિત), અસાવધ(નિરવધ), અક્રિય(કાચિકી આદિ ક્રિયા રહિત), નિરૂપકલેશ(શોકાદિ કલેશ રહિત), અનાશ્રવકર(આશ્રવ રહિત), અરચવિકર(સ્વ પરની પીડા રહિત), અભૂતાભિ-શંકિત(જીવોને ભય ન કરનાર). તે આ પ્રશસ્ત મન વિનય છે.

તે અપ્રશસ્ત મન વિનય શું છે ? તે સાત ભેદ છે. તે આ - પાપક, સાવધ યાવત્ ભૂતાભિશંકિત, તે અપ્રશસ્ત વિનય, મન વિનય છે.

તે વચન વિનય શું છે ? બે ભેદ છે – પ્રશસ્ત વચન વિનય, અપ્રશસ્ત વચન વિનય. તે પ્રશસ્ત વચન વિનય

શું છે ? સાત ભેદ છે - અપાપક યાવત્ અભૂતાભિશંકિત. - x - તે અપ્રશસ્ત વચન વિનય શું છે? સાત ભેદ છે - પાપક, સાવધ યાવત્ ભૂતાભિશંકિત. - x - તે આ વચન વિનય છે.

તે કાય વિનય શું છે ? બે ભેદ છે - પ્રશસ્તકાય વિનય, અપ્રશસ્તકાય વિનય. તે પ્રશસ્ત કાયવિનય શું છે ? સાત ભેદ છે - ઉપયોગપૂર્વક - ૧. ગમન, ૨. સ્થાન, ૩. નિષીદન, ૪. પડખું બદલુ, ૫. ઉદ્ધંધન, ૬. પ્રલંધન, ૭. સર્વેન્દ્રિય યોગયુંજનતા. તે પ્રશસ્તકાય વિનય છે.

તે અપ્રશસ્ત કાયવિનય શું છે ? સાત ભેદ છે. અનાયુક્ત-ઉપયોગરહિત. ગમન યાવત્ સર્વેન્દ્રિય યોગ યુંજનતા. - x - x -

તે લોકોપચાર વિનય શું છે ? સાત ભેદ છે - અભ્યાસવૃત્તિતા, પરછંદાનુવર્તિતા, કાર્યહેતુ, કૃતપ્રતિક્રિયા, આત્મ ગવેષણા, દેશકાલજ્ઞતા અને સર્વાર્થ-અપ્રતિલોમતા. તે લોકોપચાર વિનય છે, તે આ વિનય છે.

૯૬૬. તે વૈયાવચ્ચ શું છે ? તે દશ ભેદ છે - આચાર્ય વૈયાવચ્ચ, ઉપાધ્યાય વૈયાવચ્ચ, સ્થવિર વૈયાવચ્ચ, તપસ્વી, ગ્લાન, શૈક્ષ વૈયા, કુળવૈ, ગણવૈ, સંઘવૈ અને સાધર્મિક વૈયાવચ્ચ. તે આ વૈયાવચ્ચ છે.

૯૬૭. તે સ્વાધ્યાય શું છે ? પાંચ ભેદ છે, તે આ - વાંચના, પ્રતિપૃચ્છના, પરિવર્તના, અનુપ્રેક્ષા, ધર્મકથા. તે આ સ્વાધ્યાય છે.

૯૬૮. તે ધ્યાન શું છે ? ચાર ભેદ છે, તે આ - આર્તધ્યાન, રૌદ્રધ્યાન, ધર્મધ્યાન અને શુક્લધ્યાન.

૧. આર્તધ્યાન ચાર ભેદ છે - ૧. અમનોજ્ઞ સંપ્રયોગ સંપ્રાપ્તિમાં તેના વિયોગની ચિંતા કરવી. ૨. મનોજ્ઞ સંપ્રયોગ સંપ્રાપ્તિમાં તેના અવિયોગની ચિંતા કરવી. ૩. આતંક (રોગાદિ) સંપ્રયોગ સંપ્રાપ્તિમાં તેના વિયોગની ચિંતા કરવી. ૪. પરિસેવિત કામભોગ સંપ્રયોગ સંપ્રાપ્તિમાં તેના અવિયોગની ચિંતા કરવી. આર્તધ્યાનના ચાર લક્ષણો છે. તે આ - કંદનતા, શોચનતા(શોક કરવો), તપનતા(આંસુ પાડવા) અને પરિવેદનતા(વિલાપ કરવો).

૨. રૌદ્રધ્યાન ચાર ભેદ છે - હિંસાનુબંધી, મૃષાનુબંધી, સ્તેયાનુબંધી, સંરક્ષણાનુબંધી. રૌદ્રધ્યાનના ચાર લક્ષણો છે. ઓસન્ન દોષ, બહુલ દોષ, અજ્ઞાન દોષ, આમરણાંત દોષ.

૩. ધર્મધ્યાન ચાર ભેદ અને ચતુષ્પ્રત્યવતાર છે - આજ્ઞાવિચય, અપાયવિચય, વિપાકવિચય, સંસ્થાન વિચય. ધર્મધ્યાનના ચાર લક્ષણ છે - આજ્ઞાચિ, નિર્સર્ગચિ, સૂત્રચિ, અવગાઢચિ.

ધર્મધ્યાનના ચાર આલંબન છે - વાચના, પ્રતિપૃચ્છના, પરિવર્તના, ધર્મકથા. ધર્મધ્યાનની ચાર અનુપ્રેક્ષા છે - એકત્વાનુપ્રેક્ષા, અનિત્યાનુપ્રેક્ષા, અશરણાનુપ્રેક્ષા, સંસારાનુપ્રેક્ષા.

૪. શુક્લધ્યાન ચાર ભેદ અને ચતુષ્પ્રત્યાવતાર છે - પૃથક્ત્વવિતર્ક સવિચાર, એકત્વવિતર્ક અવિચાર, સૂક્ષ્મક્રિયા અનિવર્તી અને સમુચિષ્ણક્રિયા અપ્રતિપાતિ. શુક્લ ધ્યાનના ચાર લક્ષણો છે - ક્ષાંતિ, મુક્તિ, આર્જવ, માર્દવ. શુક્લ ધ્યાનના ચાર આલંબન છે - અવ્યથા, અસંમોહ, વિવેક અને વ્યુત્સર્ગ. શુક્લધ્યાનની ચાર અનુપ્રેક્ષા છે - અનંતવર્તિતાનુપ્રેક્ષા, વિપરિણામાનુપ્રેક્ષા, અશુભાનુપ્રેક્ષા, અપાયાનુપ્રેક્ષા.

૯૬૯. તે વ્યુત્સર્ગ શું છે ? બે ભેદ છે - દ્રવ્ય વ્યુત્સર્ગ, ભાવ વ્યુત્સર્ગ. તે દ્રવ્ય વ્યુત્સર્ગ શું છે ? તે ચાર ભેદ છે - ગણ વ્યુત્સર્ગ, શરીર વ્યુત્સર્ગ, ઉપધિ વ્યુત્સર્ગ, ભક્તપાન વ્યુત્સર્ગ. - x -

તે ભાવ વ્યુત્સર્ગ શું છે ? તે ત્રણ ભેદ છે - કષાય વ્યુત્સર્ગ, સંસાર વ્યુત્સર્ગ, કર્મવ્યુત્સર્ગ. તે કષાય વ્યુત્સર્ગ શું છે ? ચાર ભેદ છે - ક્રોધ વ્યુત્સર્ગ, માન વ્યુત્સર્ગ, માયા વ્યુત્સર્ગ, લોભ વ્યુત્સર્ગ. - x -

તે સંસાર વ્યુત્સર્ગ શું છે ? તે ચાર ભેદ છે - નૈરયિક સંસાર વ્યુત્સર્ગ યાવત્ દેવ સંસાર વ્યુત્સર્ગ. તે આ સંસાર વ્યુત્સર્ગ છે.

તે કર્મવ્યુત્સર્ગ શું છે? તે આઠ ભેદ છે - જ્ઞાનાવરણીય કર્મ વ્યુત્સર્ગ યાવત્ અંતરાય કર્મ વ્યુત્સર્ગ. તે આ કર્મ વ્યુત્સર્ગ છે. તે આ ભાવવ્યુત્સર્ગ કહ્યો. તે અભ્યંતર તપ કહ્યું. ભગવન્ ! તે એમ જ છે.

શતક-૨૫, ઉદ્દેશો-૮ ' 'ઓઘ' '

સૂત્ર-૯૭૦

રાજગૃહમાં યાવત્ આમ પૂછ્યું - ભગવન્ ! નૈરયિકો કઈ રીતે ઉપજે છે ? જેમ કોઈ કૂદતો પુરુષ, અધ્યવસાય નિવર્તિત કરણ ઉપાય વડે ભવિષ્યકાળમાં તે સ્થાનને છોડીને આગલા સ્થાનને પામીને વિચરે છે, એમ જ આ જીવો પણ કૂદક પુરુષની જેમ કૂદતા અધ્યવસાય નિવર્તિત કરણ ઉપાયોથી ભાવિકાળે તે ભવ છોડીને આગળનો ભવ પામીને વિચરે છે.

ભગવન્ ! તે જીવોની કેવી શીઘ્રગતિ, કેવો શીઘ્રગતિ વિષય છે ? ગૌતમ! જેમ કોઈ પુરુષ તરણ, બળવાન, એ પ્રમાણે જેમ શતક-૧૪, ઉદ્દેશો-૧માં કહ્યું તેમ યાવત્ ત્રણ સમયના વિગ્રહથી ઉપજે છે. તે જીવોની તેવી શીઘ્ર ગતિ છે, તેવો શીઘ્રગતિ વિષય છે.

ભગવન્ ! તે જીવો, પરભવાયુ કઈ રીતે બાંધે ? ગૌતમ! અધ્યવસાય યોગ નિવર્તિત કરણ ઉપાયથી, એ રીતે પરભવાયુ બાંધે. ભગવન્ ! તે જીવોની ગતિ કેમ પ્રવૃત્ત થાય ? ગૌતમ! આયુ-ભવ-સ્થિતિના ક્ષયથી તે જીવોની ગતિ પ્રવૃત્ત થાય.

ભગવન્ ! તે જીવો આત્મઋદ્ધિએ ઉપજે કે પરઋદ્ધિથી ? ગૌતમ! આત્મઋદ્ધિથી ઉપજે છે - x -

ભગવન્ ! તે જીવો પોતાના કર્મોથી ઉપજે કે બીજાના કર્મોથી ? ગૌતમ! આત્મકર્મોથી ઉપજે, પરકર્મોથી નહીં. ભગવન્ ! તે જીવો આત્મપ્રયોગ વડે ઉપજે કે પરપ્રયોગ વડે? ગૌતમ! આત્મપ્રયોગથી ઉપજે, પરપ્રયોગે નહીં.

ભગવન્ ! અસુરકુમાર કઈ રીતે ઉત્પન્ન થાય ? નૈરયિક માફક સંપૂર્ણ કહેવું - x - એ રીતે એકેન્દ્રિય વર્જને યાવત્ વૈમાનિક સુધી કહેવું. એકેન્દ્રિયોમાં વિશેષ એ કે - ચાર સમય વિગ્રહ છે. બાકી પૂર્વવત્.

ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે યાવત્ વિચરે છે.

શતક-૨૫, ઉદ્દેશો-૯ થી ૧૨ “ભવસિદ્ધિકાદિ”

સૂત્ર-૯૭૧ થી ૯૭૪

૯૭૧. ભગવન્ ! ભવસિદ્ધિક નૈરયિક કઈ રીતે ઉત્પન્ન થાય ? ગૌતમ! જેમ કોઈ કૂદતો પુરુષ બાકી પૂર્વવત્ યાવત્ વૈમાનિક. - x -

૯૭૨. ભગવન્ ! અભવસિદ્ધિક નૈરયિક કઈ રીતે ઉત્પન્ન થાય ? ગૌતમ! જેમ કૂદતો પુરુષ પૂર્વવત્. યાવત્ વૈમાનિક. તેમજ છે.

૯૭૩. ભગવન્ ! સમ્યગ્દષ્ટિ નૈરયિક કઈ રીતે ઉપજે છે ? ગૌતમ ! જેમ કૂદતો પુરુષ બાકી પૂર્વવત્. એકેન્દ્રિય વર્જને યાવત્ વૈમાનિક. ભગવન્ ! તે એમ જ છે ર..

૯૭૪. ભગવન્ ! મિથ્યાદષ્ટિ નૈરયિક કઈ રીતે ઉપજે છે ? ગૌતમ ! જેમ કોઈ કૂદક કૂદતો બાકી પૂર્વવત્ યાવત્ વૈમાનિક.

શતક-૨૫ નો મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૨૬

સૂત્ર-૯૭૫

શ્રુતદેવી ભગવતીને નમસ્કાર. આ શતકમાં ૧૧- ઉદ્દેશકો છે. તે આ - ૧. જીવો, ૨. લેશ્યા, ૩. પાક્ષિક, ૪. દષ્ટિ, ૫. અજ્ઞાન, ૬. જ્ઞાન, ૭. સંજ્ઞા, ૮. વેદ, ૯. કષાય, ૧૦. ઉપયોગ, ૧૧. યોગ.

શતક-૨૬, ઉદ્દેશો-૧ 'જીવો'

સૂત્ર-૯૭૬, ૯૭૭

૯૭૬. તે કાળે, તે સમયે રાજગૃહમાં યાવત્ આમ પૂછ્યું - ભગવન્ ! જીવે, ૧. પાપકર્મ બાંધ્યું, બાંધે છે, બાંધશે ? ૨. બાંધ્યું, બાંધે છે, બાંધશે નહીં ? ૩. બાંધ્યું, બાંધતો નથી, બાંધશે ? ૪. બાંધ્યું છે, બાંધતો નથી, બાંધશે નહીં ? ગૌતમ ! ૧. કેટલાકે બાંધ્યું છે, બાંધે છે, બાંધશે. ૨. કેટલાકે બાંધ્યું છે, બાંધે છે, બાંધશે નહીં. ૩. કેટલાકે બાંધ્યું છે, બાંધતો નથી, બાંધશે. ૪. કેટલાકે બાંધ્યું છે, બાંધતો નથી, બાંધશે નહીં.

ભગવન્ ! સલેશ્યી જીવે ૧. પાપકર્મ બાંધ્યું છે, બાંધે છે, બાંધશે ? ૨. બાંધ્યું છે, બાંધે છે, બાંધશે નહીં ? પ્રશ્નો. ગૌતમ ! કેટલાકે બાંધ્યું છે, બાંધે છે, બાંધશે ? એ પ્રમાણે ચારે ભંગ કહેવા.

ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યી જીવે પાપકર્મ બાંધ્યું પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! કેટલાકે બાંધ્યું છે, બાંધે છે, બાંધશે. કેટલાકે બાંધ્યું છે, બાંધે છે, બાંધશે નહીં. એ પ્રમાણે યાવત્ પદ્મલેશ્યા. બધામાં પહેલો, બીજો ભંગ કહેવો. શુક્લ લેશ્યીને સલેશ્યની જેમ ચારે ભંગ કહેવા. અલેશ્યી જીવે પાપકર્મ બાંધ્યું છે પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! બાંધ્યું છે, બાંધતો નથી, બાંધશે નહીં

ભગવન્ ! કૃષ્ણ પાક્ષિક જીવે પાપકર્મ બાંધ્યું પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! કેટલાક બાંધ્યું છે, પહેલો-બીજો ભંગ કહેવો. ભગવન્ ! શુક્લપાક્ષિક જીવે પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! ચારે ભંગ કહેવા.

૯૭૭. સમદષ્ટિને ચાર ભંગો. મિથ્યાદષ્ટિને પહેલો-બીજો ભંગ. સમ્યગ્ મિથ્યાદષ્ટિને એ પ્રમાણે ૪ જાણવું. જ્ઞાનીને ચારે ભંગો છે. આભિનિબોધિક જ્ઞાની યાવત્ મનઃપર્યવજ્ઞાનીને ચાર ભંગો છે. કેવળજ્ઞાનીને છેલ્લો ભંગ, જેમ અલેશ્યી.

અજ્ઞાનીને પહેલો-બીજો, એ રીતે મતિઅજ્ઞાની આદિ ત્રણે જાણવા.

આહાર સંજોપયુક્ત યાવત્ પરિગ્રહ સંજોપયુક્તને પહેલો-બીજો ભંગ, નોસંજોપયુક્તને ચારે ભંગો જાણવા.

સવેદકને પહેલો-બીજો ભંગ, સ્ત્રીવેદક, પુરુષવેદક, નપુંસકવેદકને પણ તેમજ છે. અવેદકને ચારે ભંગો જાણવા.

સકષાયીને ચારે ભંગ, ક્રોધ યાવત્ માયા કષાયીને પહેલો-બીજો ભંગ. લોભકષાયીને ચારે ભંગ. ભગવન્ ! અકષાયી જીવે પાપકર્મ બાંધ્યું પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! અકષાયીને ત્રીજો, ચોથો ભંગ જાણવો.

સયોગીને ચારે ભંગો છે. એ રીતે મન-વચન-કાય યોગીને પણ જાણવા. અયોગીને છેલ્લો ભંગ જાણવો.

સાકાર અને અનાકાર ઉપયોગીને ચારે ભંગો જાણવા.

સૂત્ર-૯૭૮, ૯૭૯

૯૭૮. ભગવન્ ! નૈરયિકે પાપકર્મને બાંધ્યું, બાંધે છે, બાંધશે ? ગૌતમ ! કેટલાક બાંધે, પહેલો-બીજો ભંગ.

ભગવન્ ! સલેશ્યી નૈરયિક પાપકર્મ ? પૂર્વવત્. એ પ્રમાણે કૃષ્ણલેશ્યી, નીલલેશ્યી, કાપોતલેશ્યીને જાણવા. એ પ્રમાણે કૃષ્ણપાક્ષિક, શુક્લપાક્ષિકને. સમ્યગ્દષ્ટિ, મિથ્યાદષ્ટિ, મિશ્રદષ્ટિને. જ્ઞાની, આભિનિબોધિક યાવત્ અવધિજ્ઞાનીને અજ્ઞાની, મતિ આદિ ત્રણે અજ્ઞાનીને યાવત્ પરિગ્રહ સંજોપયુક્તને. સવેદકને, નપુંસક વેદકને. સકષાયી યાવત્ લોભ-કષાયીને. સયોગી, મન-વચન-કાય યોગીને. સાકાર-અનાકાર ઉપયુક્તને. આ બધા પદમાં પહેલો અને બીજો ભંગ કહેવા.

એ પ્રમાણે અસુરકુમારની વક્તવ્યતા કહેવી. વિશેષ એ કે તેજોલેશ્યા, સ્ત્રીવેદક-પુરુષવેદકને અધિક કહેવા. નપુંસક વેદકને ન કહેવા. બાકી પૂર્વવત્. એ રીતે જ પહેલો-બીજો ભંગ કહેવો. આ પ્રમાણે સ્તનિતકુમાર સુધી કહેવું.

આ પ્રમાણે પૃથ્વીકાચિકને, અપ્કાચિકને યાવત્ પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકને, એ બધે પહેલો-બીજો ભંગ કહેવો. વિશેષ એ કે - જેને જેટલી લેશ્યા, દષ્ટિ, જ્ઞાન, અજ્ઞાન, વેદ, યોગ જે જેને હોય, તે તેને કહેવા. બાકી પૂર્વવત્ તેમજ જાણવું.

મનુષ્યને જીવપદની વક્તવ્યતા માફક બધું સંપૂર્ણ કહેવું. વ્યંતરને અસુરકુમાર મુજબ કહેવા. જ્યોતિષ્ક, વૈમાનિકને તેમજ કહેવા. વિશેષ એ કે લેશ્યા જાણી લેવી. બાકી પૂર્વવત્.

૯૭૯. ભગવન્ ! જીવે જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બાંધ્યું છે, બાંધે છે, બાંધશે. એ પ્રમાણે જેમ પાપકર્મની વક્તવ્યતા છે તેમજ જ્ઞાનાવરણીયની કહેવી. વિશેષ એ કે - જીવ અને મનુષ્યમાં સકષાયી યાવત્ લોભકષાયીમાં પહેલો, બીજો ભંગ કહેવો. બાકીનું પૂર્વવત્. યાવત્ વૈમાનિક કહેવું. એ રીતે દર્શનાવરણીય કર્મના દંડક પણ સંપૂર્ણ કહેવા.

ભગવન્ ! જીવે વેદનીયકર્મ શું બાંધ્યું છે? પ્રશ્ન ? ગૌતમ ૧. કેટલાકે બાંધ્યું છે, બાંધે છે, બાંધશે. ૨. કેટલાકે બાંધ્યું છે, બાંધે છે, બાંધશે નહીં. ૩. કેટલાકે બાંધ્યું છે, બાંધતો નથી, બાંધશે નહીં.

સલેશ્યીને એ પ્રમાણે જ ત્રીજા સિવાયના ત્રણ ભંગો છે. કૃષ્ણલેશ્યા યાવત્ પદ્મલેશ્યામાં પહેલો-બીજો ભંગ. શુક્લ લેશ્યીને ત્રીજા સિવાયના ત્રણ ભંગ. અલેશ્યીને ચોથો ભંગ કહેવો.

કૃષ્ણપાક્ષિકને પહેલા બે ભંગો, શુક્લપાક્ષિકને ત્રીજા સિવાય ત્રણ ભંગો. એ પ્રમાણે સમ્યગ્દષ્ટિને પણ છે. મિથ્યા દષ્ટિ, મિશ્ર દષ્ટિને પહેલો-બીજો. જ્ઞાનીને ત્રીજા સિવાયના, આભિનિબોધિક યાવત્ મનઃપર્યવજ્ઞાનીને પહેલો-બીજો. કેવળજ્ઞાનીને ત્રીજા સિવાયના. એ પ્રમાણે નોસંજોપયુક્ત, અવેદક, અકષાયી, સાકારોપયુક્ત, અનાકાર ઉપયુક્ત એ બધાને ત્રીજા સિવાયના, અયોગીને છેલ્લો, બાકીનાને પહેલો-બીજો ભંગ જાણવો.

ભગવન્ ! નૈરયિકે વેદનીય કર્મ બાંધ્યું, બાંધે છે? આ પ્રમાણે નૈરયિકથી વૈમાનિક સુધી જેને જે હોય તે કહેવું. તેમાં પહેલો-બીજો ભંગ છે. માત્ર મનુષ્યને જીવો મુજબ કહેવા.

ભગવન્ ! જીવે મોહનીય કર્મ બાંધ્યું? જેમ પાપકર્મ તેમ મોહનીય પણ સંપૂર્ણ વૈમાનિક પર્યન્ત કહેવું.

સૂત્ર-૯૮૦ અધૂરું....

ભગવન્ ! જીવ આયુકર્મ બાંધ્યું, બાંધે છે ? પ્રશ્ન. ગૌતમ! કેટલાકે બાંધ્યું ૦ ચાર ભંગ. સલેશ્યી યાવત્ શુક્લલેશ્યીને ચાર ભંગ, અલેશ્યીને છેલ્લો ભંગ. કૃષ્ણપાક્ષિક વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ! કેટલાકે બાંધ્યું, બાંધે છે, બાંધશે. કેટલાકે બાંધ્યું છે, બાંધતો નથી, બાંધશે. શુક્લપાક્ષિક, સમ્યગ્દષ્ટિ, મિથ્યાદષ્ટિને ચારે ભંગો છે. સમ્યગ્ મિથ્યાદષ્ટિની પૂરછા. ગૌતમ! કેટલાકે બાંધ્યું, બાંધતા નથી, બાંધશે. કેટલાકે બાંધ્યું, બાંધતો નથી, બાંધશે નહીં.

જ્ઞાની યાવત્ અવધિજ્ઞાનીને ચારે ભંગ, મનઃપર્યવજ્ઞાનીનો પ્રશ્ન. ગૌતમ! કેટલાકે બાંધ્યું, બાંધે છે, બાંધશે. કેટલાકે બાંધ્યું, બાંધતો નથી, બાંધશે. કેટલાકે બાંધ્યું, બાંધતો નથી, બાંધશે નહીં. કેવળજ્ઞાનમાં છેલ્લો ભંગ છે. એ રીતે આ ક્રમથી નોસંજોપયુક્તને બીજા ભંગ સિવાય મનઃપર્યવજ્ઞાનીવત્ કહેવા. અવેદક અને અકષાયીને ત્રીજો, ચોથો સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિવત્ કહેવો. અયોગીને છેલ્લો અને બાકીના પદોમાં ચારે ભંગ યાવત્ અનાકારોપયુક્ત કહેવા.

સૂત્ર-૯૮૦ અધુરેથી....

ભગવન્ ! નૈરયિકે આયુકર્મ બાંધ્યું છે? પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! કેટલાકને ચારે ભંગ છે. એ રીતે સર્વત્ર નૈરયિકોને ચારે ભંગ છે. માત્ર કૃષ્ણલેશ્યી અને કૃષ્ણપાક્ષિકને પહેલો-ત્રીજો ભંગ. સમ્યક્મિથ્યાત્વમાં ત્રીજો-ચોથો ભંગ.

અસુરકુમારને એ પ્રમાણે જ, કૃષ્ણલેશ્યીને પણ ચાર ભંગો કહેવા, બાકી બધું નૈરયિકવત્. એ પ્રમાણે સ્તનિત-કુમારો સુધી જાણવું. પૃથ્વીકાચિકોને સર્વત્ર ચાર ભંગ. માત્ર કૃષ્ણપાક્ષિકને પહેલો-ત્રીજો ભંગ.

તેજોલેશ્યી વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ! બાંધ્યું છે, બાંધતો નથી, બાંધશે. બાકીના બધામાં ચાર ભંગો. એ રીતે

અપ્કાયિક વનસ્પતિકાયિક પણ સંપૂર્ણ કહેવા. તેઉકાયિક-વાયુકાયિકને બધે જ પહેલો-ત્રીજો ભંગ. બે-ત્રણ-ચાર ઇન્દ્રિયવાળાને પણ સર્વત્ર પહેલો, ત્રીજો ભંગ, માત્ર સમ્યક્ત્વ, જ્ઞાન, આભિનિબોધિક જ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાનમાં ત્રીજો ભંગ.

પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોને કૃષ્ણપાક્ષિકમાં પહેલો-ત્રીજો ભંગ, સમ્યક્ત્વ-મિથ્યાત્વમાં ત્રીજો-ચોથો ભંગ. સમ્યક્ત્વ, જ્ઞાન, આભિનિબોધિક જ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન એ પાંચ પદોમાં બીજા સિવાયના ત્રણ ભંગો. બાકીના માં ચાર ભંગો. મનુષ્યોને જીવ માફક કહેવા. માત્ર સમ્યક્ત્વ ઔધિક જ્ઞાન, આભિનિબોધિક જ્ઞાન-શ્રુતજ્ઞાન-અવધિજ્ઞાનમાં બીજા સિવાયના ભંગો છે, બાકી પૂર્વવત્. વ્યંતર, જ્યોતિષ્ક, વૈમાનિક ત્રણે અસુરકુમારવત્ જાણવા.

નામ, ગોત્ર, અંતરાય ત્રણે જ્ઞાનાવરણીય માફક કહેવી. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે, યાવત્ વિચરે છે.

શતક-૨૬, ઉદ્દેશો-૨

સૂત્ર-૯૮૧

ભગવન્ ! અનંતરોપપન્નક નૈરયિકે પાપકર્મ બાંધ્યું ? તે પ્રમાણે જ ગૌતમ ! કોઈક બાંધેં પહેલો-બીજો ભંગ.

ભગવન્ ! સલેશ્યી અનંતરોપપન્નક નૈરયિક પાપકર્મ બાંધેં પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! પહેલો, બીજો ભંગ. એ રીતે સર્વત્ર પહેલો-બીજો ભંગ. વિશેષ એ - સમ્યક્ત્વ મિથ્યાત્વ, મનોયોગ, વચનયોગ ન પૂછવો. એ રીતે સ્તનિતકુમાર પર્યન્ત કહેવું. બેઇન્દ્રિય-તેઇન્દ્રિય-ચતુરિન્દ્રિયને વચનયોગ ન કહેવો. પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોને પણ સમ્યક્ત્વ મિથ્યાત્વ, અવધિજ્ઞાન, વિભંગ જ્ઞાન, મનોયોગ, વચનયોગ એ પાંચ પદો ન કહેવા.

મનુષ્યોમાં અલેશ્યત્વ, મિશ્રદષ્ટિ, મનઃપર્યવજ્ઞાન, કેવળજ્ઞાન, વિભંગજ્ઞાન, નોસંજ્ઞોપયુક્ત, અવેદક, અકષાયી, મનોયોગી, વચનયોગી, અયોગી આ અગિયાર પદો ન કહેવા. વ્યંતર, જ્યોતિષ્ક, વૈમાનિકને નૈરયિકોવત્ કહેવા. પૂર્વોક્ત ત્રણ પદ ન કહેવા. બાકીના જે સ્થાનો, તેમાં સર્વત્ર પહેલો-બીજો ભંગ કહેવો. એકેન્દ્રિયોને સર્વત્ર પ્રથમ-બીજો ભંગ કહેવા. પાપકર્મમાં કહ્યા મુજબ જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો દંડક કહેવો. એ રીતે આયુને વર્જને અંતરાયકર્મ સુધી દંડક કહેવા.

ભગવન્ ! અનંતરોપપન્નક નૈરયિકે શું આયુકર્મ બાંધ્યું છેં પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! બાંધ્યું છે, બાંધતો નથી, બાંધશે. ભગવન્ ! સલેશ્યી અનંતરોપપન્નક નૈરયિકે શું આયુકર્મ બાંધ્યું ? પૂર્વવત્ ત્રીજો ભંગ. એ રીતે યાવત્ અનાકારોપયુક્ત, સર્વત્ર ત્રીજો ભંગ, એ પ્રમાણે મનુષ્ય વર્જને યાવત્ વૈમાનિક કહેવું. મનુષ્યોને સર્વત્ર ત્રીજો-ચોથો ભંગ કહેવો. માત્ર કૃષ્ણ-પાક્ષિકમાં ત્રીજો ભંગ કહેવો. બધામાં ભિન્નતા પૂર્વવત્. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે.

શતક-૨૬, ઉદ્દેશો-૩

સૂત્ર-૯૮૨

ભગવન્ ! પરંપરોત્પન્ન નૈરયિકે પાપકર્મ બાંધ્યું પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! કેટલાકેં પહેલો, બીજો ભંગ. જેમ ઉદ્દેશા-૧ માં કહ્યું, તેમ આ ઉદ્દેશો પણ કહેવો. નૈરયિકોના તે રીતે જ નવ દંડક કહેવા. આઠ કર્મપ્રકૃતિમાં જેને જે કર્મની વક્તવ્યતા હોય તે તેને અન્યૂનાધિક જાણવી યાવત્ અનાકારોપયુક્ત વૈમાનિક. ભગવન્ ! તે એમ જ છે. એમ જ છે.

શતક-૨૬, ઉદ્દેશો-૪ થી ૧૧

સૂત્ર-૯૮૩ થી ૯૯૦

૯૮૩. ભગવન્ ! અનંતરાવગાઢ નૈરયિકે પાપકર્મ બાંધેલું પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! કેટલાકે બાંધ્યું એ પ્રમાણે જેમ અનંતરોત્પન્નકના નવ દંડક સહિતનો ઉદ્દેશો કહેલો, તેમ અનંતરાવગાઢ પણ અન્યૂનાધિક નૈરયિક યાવત્ વૈમાનિક સુધી કહેવો. ભગવન્ ! તે એમ જ છે. જ.

૯૮૪. ભગવન્ ! પરંપરાવગાઢ નૈરયિકે પાપકર્મ બાંધેલું પ્રશ્ન ? પરંપરોત્પન્ન ઉદ્દેશા સમાન સંપૂર્ણ કહેવું. ભગવન્ ! તેમજ છે. પ.

૯૮૫. ભગવન્ ! અનંતરાહારક નૈરયિકે પાપકર્મ બાંધેલુ પ્રશ્ન ? ગૌતમ! અનંતરોત્પન્ન ઉદ્દેશા મુજબ સંપૂર્ણ કહેવું. - x - ૬.

૯૮૬. ભગવન્ ! પરંપરાહારક નૈરયિકે પાપકર્મ બાંધેલુ પ્રશ્ન ? ગૌતમ! પરંપરોત્પન્ન ઉદ્દેશા મુજબ સંપૂર્ણ કહેવું. - x - ૭.

૯૮૭. ભગવન્ ! અનંતર પર્યાપ્તક નૈરયિકે પાપકર્મ બાંધેલુ પ્રશ્ન ? ગૌતમ! અનંતરોત્પન્ન ઉદ્દેશા મુજબ સંપૂર્ણ કહેવું. - x - ૮.

૯૮૮. ભગવન્ ! પરંપર પર્યાપ્તક નૈરયિકે પાપકર્મ બાંધેલુ પ્રશ્ન ? ગૌતમ! પરંપરોત્પન્ન ઉદ્દેશા મુજબ સંપૂર્ણ કહેવું. - x - ૯.

૯૮૯. ભગવન્ ! ચરમ નૈરયિકે પાપકર્મ બાંધેલુ પ્રશ્ન ? ગૌતમ! પરંપરોત્પન્ન ઉદ્દેશા મુજબ અહીં સંપૂર્ણ કહેવું. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે ચાવત્ વિચરે છે. ૧૦.

૯૯૦. ભગવન્ ! અચરમ નૈરયિકે શું પાપકર્મ બાંધેલુ આદિ પ્રશ્ન ? ગૌતમ! કેટલાકે એ પ્રમાણે જેમ પહેલો ઉદ્દેશો તેમ પહેલો-બીજો ભંગ સર્વત્ર પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! અચરમ મનુષ્યે શું પાપકર્મ બાંધેલુ પ્રશ્ન. ગૌતમ ! કેટલાકે બાંધેલુ, બાંધે છે, બાંધશે. કેટલાકે બાંધેલુ, બાંધે છે, બાંધશે નહીં. કેટલાકે બાંધેલુ, બાંધતા નથી, બાંધશે. ત્રણ ભંગ. ભગવન્ ! સલેશ્યી અચરમ મનુષ્યે શું પાપકર્મ બાંધેલુ ? પૂર્વવત્ છેલ્લા ભંગને છોડીને ત્રણ ભંગ ઉદ્દેશા-૧-સમાન કહેવા. વિશેષ એ કે - જે વીસ પદોમાં ચાર ભંગ છે, તેમાં અહીં છેલ્લા ભંગને છોડીને પહેલાના ત્રણ ભંગો કહેવા. અલેશ્યી, કેવળજ્ઞાની, અયોગી આ ત્રણેમાં પ્રશ્ન ન કરવો. બાકી પૂર્વવત્. વ્યંતર, જ્યોતિષ્ક, વૈમાનિક વિશે નૈરયિક સમાન કહેવુ.

ભગવન્ ! અચરમ નૈરયિકે શું જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બાંધેલુ ? ગૌતમ ! પાપકર્મ સમાન અહીં કહેવું. વિશેષ એ કે - મનુષ્યોમાં સકષાયી અને લોભકષાયીમાં પહેલો, બીજો ભંગ કહેવો અને બાકીના અઢાર પદોમાં છેલ્લા ભંગને છોડીને ત્રણ ભંગ શેષ સર્વત્ર વૈમાનિક પર્યન્ત પૂર્વવત્.

દર્શનાવરણીય કર્મમાં એ પ્રમાણે જ બધું કહેવું. વેદનીયમાં સર્વત્ર પણ પહેલો, બીજો ભંગ વૈમાનિક સુધી કહેવો. માત્ર મનુષ્યોમાં અલેશ્યી, કેવળી, અયોગી હોતા નથી.

ભગવન્ ! અચરમ નૈરયિકે મોહનીયકર્મ બાંધેલુ ? ગૌતમ! પાપકર્મ માફક બધું જ વૈમાનિક પર્યન્ત કહેવું.

ભગવન્ ! અચરમ નૈરયિકે આયુકર્મ બાંધેલુ ? પ્રશ્ન. ગૌતમ! પહેલો, બીજો ભંગ કહેવો. આ પ્રમાણે નૈરયિકોના બહુવચના સર્વે પદોમાં પહેલો, ત્રીજો ભંગ કહેવો. માત્ર સમ્યક્મિથ્યાત્વમાં ત્રીજો ભંગ કહેવો. આ પ્રમાણે સ્તનિતકુમાર સુધી કહેવું.

પૃથ્વી, અપ્, વનસ્પતિકાયિકમાં તેજોલેશ્યામાં ત્રીજો ભંગ બાકીના પદોમાં સર્વત્ર પહેલો, ત્રીજો ભંગ કહેવો. તેઉ, વાયુમાં સર્વત્ર પહેલા ત્રણ ભંગો, બે-ત્રણ-ચાર ઇન્દ્રિયોમાં એ પ્રમાણે જ કહેવું. માત્ર સમ્યક્ત્વ, અવધિજ્ઞાન, આભિનિબો-ધિક્જ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન એ ચાર સ્થાનોમાં ત્રીજો ભંગ કહેવો. પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોમાં સમ્યક્ મિથ્યાત્વમાં ત્રીજો ભંગ. બાકીના પદોમાં સર્વત્ર પહેલો, ત્રીજો ભંગ. મનુષ્યોમાં સમ્યક્મિથ્યાત્વ, અવેદક, અકષાયમાં ત્રીજો ભંગ. અલેશ્યી, કેવળજ્ઞાન, અયોગીમાં ન પૂછવું. બાકી પદોમાં સર્વત્ર પહેલો-ત્રીજો ભંગ. વ્યંતર-જ્યોતિષ્ક-વૈમાનિકોને નૈરયિકવત્ જાણવા. નામ, ગોત્ર અને અંતરાયકર્મમાં સંપૂર્ણ જ્ઞાનાવરણીય માફક જ કહેવું. ભગવન્ ! તે એમ જ છે એમ જ છે કહી ચાવત્ વિચરે છે.

શતક-૨૬ નો મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૨૭

શતક-૨૭, ઉદ્દેશો-૧ થી ૧૧

સૂત્ર-૯૯૧

ભગવન્ ! જીવે પાપકર્મ કર્યું, કરે છે, કરશે ? કર્યું છે, કરે છે, કરશે નહીં ? કર્યું છે, કરતો નથી, કરશે ? કર્યું છે, કરતો નથી, કરશે નહીં ? ગૌતમ! કેટલાકે કર્યું છે, કરે છે, કરશે. કેટલાકે કર્યું છે, કરે છે, કરશે નહીં. કેટલાકે કર્યું છે, કરતો નથી, કરશે. કેટલાકે કર્યું છે, કરતો નથી, કરશે નહીં.

ભગવન્ ! સલેશ્યી જીવ પાપકર્મ એ પ્રમાણે આ આલાવાથી જેમ શતક-૨૬માં વક્તવ્યતા છે, તે સંપૂર્ણ અહીં કહેવી. તે રીતે જ નવ દંડકો સહિત ૧૧-ઉદ્દેશો કહેવા. 'કર્યું છે'.

શતક-૨૭ નો મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૨૮

શતક-૨૮, ઉદ્દેશો-૧

સૂત્ર-૯૯૨

ભગવન્ ! જીવોએ ક્યાં પાપકર્મનું સમર્જન કર્યું? અને ક્યાં આચરણ કર્યું? ગૌતમ! બધા જીવો તિર્યચયોનિકો માં હતા.અથવા તિર્યચયોનિ અને નૈરયિકોમાં હતા.અથવા તિર્યચયોનિક અને મનુષ્યોમાં હતા. અથવા તિર્યચયોનિક અને દેવોમાં હતા.અથવા તિર્યચયોનિક, મનુષ્ય અને દેવોમાં હતા.અથવા તિર્યચ, મનુષ્ય અને નારકમાં હતા.અથવા તિર્યચ, નરક, દેવોમાં હતા.અથવા તિર્યચ, નૈરયિક, મનુષ્ય, દેવોમાં હતા. તે તે ગતિમાં સમર્જન અને આચરણ કર્યું

ભગવન્ ! સલેશ્યી જીવો પાપકર્મ ક્યાં સમાર્જન કરે, ક્યાં આચરે? પૂર્વવત્. એ રીતે કૃષ્ણલેશ્યી યાવત્ અલેશ્યી, કૃષ્ણપાક્ષિક, શુક્લપાક્ષિક, એ પ્રમાણે યાવત્ અનાકારોપયુક્ત કહેવા.

ભગવન્ ! નૈરયિકોએ પાપકર્મનું સમાર્જન ક્યાં કર્યું, સમાચરણ ક્યાં કર્યું? ગૌતમ! બધા જીવો તિર્યચયોનિમાં હતા ઇત્યાદિ આઠ ભંગ પૂર્વવત્ કહેવા. એ રીતે સર્વત્ર આઠ ભંગો અનાકારોપયુક્ત સુધી કહેવા.

એ પ્રમાણે વૈમાનિક સુધી કહેવું.. એ રીતે જ્ઞાનાવરણીય યાવત્ અંતરાય સુધી કહેવું. આ જ પ્રમાણે જીવાદિથી વૈમાનિક પર્યંત નવ દંડકો થાય છે. ભગવન્ ! તે એમ જ છે ૨. યાવત્ વિચરે છે.

શતક-૨૮, ઉદ્દેશો-૨

સૂત્ર-૯૯૩

ભગવન્ ! અનંતરોપપન્નક નૈરયિકે પાપકર્મ ક્યાં ગ્રહણ કર્યું ? ક્યાં આચરણ કર્યું ? ગૌતમ! તે બધા તિર્યચયોનિક માં હતા, એ પ્રમાણે અહીં પણ આઠ ભંગો છે. એ પ્રમાણે અનંતરોપપન્નક નૈરયિકોને જેને જે લેશ્યાથી અનાકારોપયોગ પર્યંત હોય, તે બધું જ અહીં ભજનાથી વૈમાનિક પર્યંત કહેવું. વિશેષ એ કે - અનંતરમાં જે છોડવા યોગ્ય છે, તે - તે બોલ બંધિશતક માફક અહીં પણ છોડી દેવા. એ પ્રમાણે જ્ઞાનાવરણીય કર્મથી અંતરાય કર્મ સુધી બધા દંડક સંપૂર્ણ કહેવા. નવ દંડક સહિત આ ઉદ્દેશો કહેવો.

શતક-૨૮, ઉદ્દેશો-૩ થી ૧૧

સૂત્ર-૯૯૪

એ પ્રમાણે આ ક્રમથી જેમ બંધિ શતકમાં ઉદ્દેશકોની પરિપાટી છે, તેમજ અહીં પણ આઠ ભંગોમાં જાણવી. વિશેષ એ કે - જે બોલ જેમાં હોય, તે તેમાં કહેવો યાવત્ અચરમ ઉદ્દેશો. આ બધા થઈને ૧૧-ઉદ્દેશો છે.

... શતક-૨૮ નો મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ ...

શતક-૨૯

શતક-૨૯, ઉદ્દેશો-૧

સૂત્ર-૯૯૫

ભગવન્ ! જીવો, પાપકર્મ શું ૧. એક કાળે વેદવાનો આરંભ કરે છે અને એક કાળે સમાપ્ત કરે છે? ૨. એક કાળે આરંભ કરે છે અને અંત ભિન્ન કાળે કરે છે ? ૩. ભિન્ન કાળે આરંભે છે અને એક કાળે અંત કરે છે ? ૪. ભિન્ન કાળે આરંભે છે અને ભિન્ન કાળે અંત કરે છે ? ગૌતમ! કેટલાક એક કાળે આરંભ કરે છે અને એક કાળે અંત કરે છે. યાવત્ કેટલાક ભિન્ન કાળે આરંભે છે અને ભિન્ન કાળે અંત કરે છે. ભગવન્ ! એમ કેમ કહ્યું ?

ગૌતમ ! જીવો ચાર ભેદ છે - ૧. કેટલાક સમાનાયુ સમાનોત્પન્ન છે. ૨. કેટલાક સમાનાયુ વિષમોત્પન્ન છે. ૩. કેટલાક વિષમાયુ સમાનોત્પન્ન છે. ૪. કેટલાક વિષમાયુ વિષમોત્પન્ન છે. તેમાં જે સમાનાયુ સમાનોત્પન્ન છે, તેઓ પાપકર્મ એક કાળે વેદવાનું આરંભી, એક કાળે અંત કરે છે. તેમાં જે સમાયુ વિષમોત્પન્ન છે, તેઓ પાપકર્મ એક કાળે આરંભી ભિન્ન ભિન્ન કાળે અંત કરે છે. તેમાં જે વિષમાયુ સમાનોત્પન્ન છે, તેઓ પાપકર્મ વેદન ભિન્ન ભિન્ન કાળે આરંભી, સમકાળે અંત કરે છે. તેમાં જે વિષમાયુ વિષમોત્પન્ન છે, તેઓ પાપકર્મ વેદન ભિન્ન ભિન્ન કાળે આરંભી, ભિન્ન ભિન્ન કાળે અંત કરે છે. માટે કહ્યું.

ભગવન્ ! સલેશ્યી જીવો પાપકર્મ૦? પૂર્વવત્. એ પ્રમાણે અનાકારોપયુક્ત સુધી બધા સ્થાનોમાં બધા પદોમાં આ વક્તવ્યતા કહેવી.

ભગવન્ ! નૈરયિકો પાપકર્મોનું વેદન સમકાળે અને અંતે પણ સમકાળે કરે૦ ઇત્યાદિ પ્રશ્નો? ગૌતમ! કેટલાક સમકાળે આરંભે. એ પ્રમાણે જીવોમાં કહ્યા મુજબ કહેવું. યાવત્ અનાકારોપયુક્તતા. એ પ્રમાણે વૈમાનિક સુધી કહેવું, પણ જેને જે હોય, તે આ ક્રમ વડે 'પાપદંડક'વત્ કહેવું. આ જ ક્રમથી આઠે કર્મપ્રકૃતિમાં આઠ દંડકો જીવથી વૈમાનિક સુધી કહેવા. આ નવ દંડક સહિત પહેલો ઉદ્દેશો કહેવો. ભગવન્ ! તે એમ જ છે.

શતક-૨૯, ઉદ્દેશો-૨

સૂત્ર-૯૯૬

ભગવન્ ! અનંતરોપપન્નક નૈરયિક સમકાળે પાપકર્મ વેદનનો આરંભ કરે અને સમકાળે અંત કરે. કેટલાક સમકાળે આરંભે, ભિન્ન કાળે અંત કરે. ભગવન્ ! એમ કેમ કહ્યું - x - ? ગૌતમ! અનંતરોત્પન્ન નૈરયિક બે ભેદ - કેટલાક સમાનાયુ સમોત્પન્ન છે, તે પાપકર્મ વેદન સમકાળે આરંભે છે, સમકાળે અંત કરે છે. તેમાં જે સમાનાયુ, વિષમોત્પન્ન છે, તે પાપકર્મ વેદન સમકાળે આરંભે છે અને ભિન્નકાળે અંત કરે છે. તેથી આમ કહ્યું.

ભગવન્ ! સલેશ્યી અનંતરોપપન્ન નૈરયિક પાપ૦? પૂર્વવત્. એ રીતે અનાકારોપયુક્ત સુધી કહેવું. એ રીતે અસુરકુમારથી વૈમાનિક સુધી કહેવું. માત્ર જેને જે હોય, તે તેને કહ્યું. આ પ્રમાણે જ્ઞાનાવરણીયથી અંતરાય સુધીમાં દંડકો કહેવા. ભગવન્ ! તે એમ જ છે ૨..

શતક-૨૯, ઉદ્દેશો-૩ થી ૧૧

સૂત્ર-૯૯૭

આ પ્રમાણે આ આલાવા વડે બંધિ શતકની ઉદ્દેશ પરિપાટી મુજબ બધું જ અહીં અચરમ ઉદ્દેશક સુધી કહેવું. અનંતર ચાર ઉદ્દેશોની એક વક્તવ્યતા અને બાકીના સાતની એક વક્તવ્યતા કહેવી.

... શતક-૨૯ નો મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ ...

શતક-૩૦

શતક-૩૦, ઉદ્દેશો-૧

સૂત્ર-૯૯૮

ભગવન્ ! સમવસરણ કેટલા છે ? ગૌતમ ! ચાર – ક્રિયાવાદી, અક્રિયાવાદી, અજ્ઞાનવાદી, વિનયવાદી.

ભગવન્ ! જીવો ક્રિયાવાદી છે યાવત્ વિનયવાદી છે ? ગૌતમ ! જીવો ક્રિયાવાદી આદિ ચારે છે.

સતેશ્વી જીવો શું ક્રિયાવાદી છે, પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! ક્રિયાવાદી આદિ ચારે છે. એ રીતે શુક્લલેશ્યા સુધી કહેવું. ભગવન્ ! અલેશ્વી જીવ વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! ક્રિયાવાદી છે, અક્રિયા-અજ્ઞાન-વિનયવાદી નથી.

ભગવન્ ! કૃષ્ણપાક્ષિક જીવો શું ક્રિયાવાદી છે પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! ક્રિયાવાદી નથી, અક્રિયા-અજ્ઞાન-વિનયવાદી પણ છે. શુક્લપાક્ષિકોને સતેશ્વી સમાન જાણવા. સમ્યગ્દષ્ટિ, અલેશ્વીવત્, મિથ્યાદષ્ટિ, કૃષ્ણપાક્ષિક સમાન. મિશ્રદષ્ટિનો પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! તે ક્રિયાવાદી કે અક્રિયાવાદી નથી, પણ અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી છે.

જ્ઞાની યાવત્ કેવળજ્ઞાની, અલેશ્વીવત્. અજ્ઞાની યાવત્ વિભંગજ્ઞાની, કૃષ્ણપાક્ષિકવત્. આહારસંજોપયુક્ત યાવત્ પરિગ્રહ સંજા ઉપયુક્ત, સતેશ્વીવત્. નોસંજોપયુક્ત, અલેશ્વીવત્. સવેદક યાવત્ નપુંસકવેદક, સતેશ્વીવત્. અવેદક, અલેશ્વીવત્. સકષાયી યાવત્ લોભકષાયી અલેશ્વીવત્. સાકાર-અનાકારોપયુક્ત, સતેશ્વીવત્ છે.

ભગવન્ ! નૈરયિક શું ક્રિયાવાદી છે, પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! ક્રિયાવાદી યાવત્ વિનયવાદી પણ છે.

ભગવન્ ! સતેશ્વી નૈરયિક શું ક્રિયાવાદી છે ? પૂર્વવત્. એ રીતે યાવત્ કાપોતલેશ્વી નૈરયિક જાણવા. કૃષ્ણપાક્ષિકો ક્રિયાવાદી નથી. એ પ્રમાણે આ ક્રમથી જેમ જીવ વક્તવ્યતા છે, તેમજ નૈરયિકની વક્તવ્યતા અનાકારોપયુક્ત સુધી કહેવી. માત્ર જે જેને હોય, તે તેને કહેવું. બાકી ન કહેવું. નૈરયિકવત્ સ્તનિતકુમાર સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! પૃથ્વીકાયિક શું ક્રિયાવાદી છે પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! તે ક્રિયાવાદી કે વિનયવાદી નથી. અક્રિયાવાદી છે, અજ્ઞાનવાદી પણ છે. એ રીતે પૃથ્વીકાયિકમાં જે સંભવે, તે બધામાં વચ્ચેના બે સમોસરણ, અનાકારોપયુક્ત સુધી કહેવા. એ પ્રમાણે ચતુરિન્દ્રિય સુધી બધા પદોમાં બે સમોસરણ હોય. સમ્યક્ત્વ અને જ્ઞાનમાં પણ આ બે મધ્યના સમોસરણ જાણવા.

પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકને જીવો સમાન જાણવા. માત્ર જે હોય તે કહેવું. મનુષ્યોને જીવ સમાન સંપૂર્ણ કહેવા. વ્યંતર-જ્યોતિષ્ક-વૈમાનિકો અસુરકુમારવત્ જાણવા.

ભગવન્ ! ક્રિયાવાદી જીવો શું નૈરયિકાયુ બાંધે કે તિર્યચં-મનુષ્યં દેવં આયુને બાંધે છે ? ગૌતમ ! નૈરયિક કે તિર્યચં આયુ ન બાંધે, પણ મનુષ્યાયુ, દેવાયુને બાંધે છે. જો દેવાયુ બાંધે તો શું ભવનવાસી દેવાયુ બાંધે કે યાવત્ વૈમાનિક દેવાયુ બાંધે ? ગૌતમ ! માત્ર વૈમાનિક દેવાયુ બાંધે. – x -

ભગવન્ ! અક્રિયાવાદી જીવો શું નૈરયિકાયુ બાંધે, આદિ પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! નૈરયિક યાવત્ દેવાયુ બાંધે. એ રીતે અજ્ઞાન, વિનયવાદી જાણવા.

ભગવન્ ! સતેશ્વી ક્રિયાવાદી જીવો શું નૈરયિકાયુ બાંધે ? ગૌતમ ! નૈરયિકાયુ ન બાંધે, એ રીતે જીવોની માફક સતેશ્વીને ચારે સમોસરણ કહેવા. ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્વી ક્રિયાવાદી જીવો શું નૈરયિકાયુ બાંધે ? ગૌતમ ! માત્ર મનુષ્યાયુ બાંધે, બાકી ત્રણ આયુ ન બાંધે. અક્રિયા-અજ્ઞાન-વિનયવાદી ત્રણે. ચારેય આયુને બાંધે. એ રીતે નીલલેશ્વી, કાપોતલેશ્વી પણ જાણવા. ભગવન્ ! તેજોલેશ્વી ક્રિયાવાદી જીવો શું નૈરયિકાયુ બાંધે ? ગૌતમ ! નૈરયિકં તિર્યચં આયુ ન બાંધે, મનુષ્યાયુ કે દેવાયુ બાંધે. જો દેવાયુ બાંધે તો પૂર્વવત્ જાણવું.

ભગવન્ ! તેજોલેશ્વી અક્રિયાવાદી જીવ શું નૈરયિકાયુ બાંધે ? ગૌતમ ! નૈરયિકાયુ ન બાંધે, મનુષ્યાદિ ત્રણે આયુ બાંધે. એ પ્રમાણે અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી જાણવા. તેજોલેશ્વી માફક પદ્મ, શુક્લલેશ્વી જાણવા.

ભગવન્ ! અલેશ્યી યાવત્ ક્રિયાવાદી શું નૈરયિકાયુઠ પ્રશ્ન? ગૌતમ! ચારે આયુ બાંધે. એ પ્રમાણે અજ્ઞાનવાદી, વિનયવાદી પણ જાણવા. શુક્લપાક્ષિકો, સલેશ્યી સમાન જાણવા.

ભગવન્ ! સમ્યગ્દષ્ટિ ક્રિયાવાદી જીવો શું નૈરયિકાયુઠ પ્રશ્ન ? ગૌતમ! નૈરયિક કે તિર્યચાયુ ન બાંધે. મનુષ્ય કે દેવાયુ બાંધે. મિથ્યાદષ્ટિ, કૃષ્ણપાક્ષિકવત્ છે. ભગવન્ ! મિશ્રદષ્ટિ અજ્ઞાનવાદી જીવો શું નૈરયિકાયુઠ અલેશ્યીવત્ જાણવા. એ પ્રમાણે વિનયવાદી પણ જાણવા.

જ્ઞાની, આભિનિબોધિક-શ્રુત-અવધિજ્ઞાની, સમ્યગ્દષ્ટિ સમાન જાણવા. ભગવન્ ! મનઃપર્યવજ્ઞાની વિશે પ્રશ્ન? ગૌતમ! માત્ર દેવાયુ બાંધે, અન્ય ત્રણ ન બાંધે. જો દેવાયુ બાંધે તો ગૌતમ! માત્ર વૈમાનિક દેવાયુ બાંધે, અન્ય ત્રણ ભવનવાસીઆદિ ન બાંધે. કેવળજ્ઞાની, અલેશ્યીવત્ જાણવા. અજ્ઞાનીથી વિભંગજ્ઞાની, કૃષ્ણપાક્ષિકવત્ જાણવા.

ચારે સંજ્ઞામાં, સલેશ્યીવત્. નોસંજ્ઞોપયુક્ત, મનઃપર્યવજ્ઞાની સમાન જાણવા. સવેદક યાવત્ નપુંસકવેદક, સલેશ્યી સમાન. અવેદક, અલેશ્યી સમાન. સકષાયી યાવત્ લોભકષાયી, સલેશ્યી સમાન છે. અકષાયી, અલેશ્યીવત્ છે. સયોગી યાવત્ કાયયોગી, સલેશ્યી સમાન. અયોગી, અલેશ્યીવત્. સાકાર-અનાકારોપયુક્તક, સલેશ્યીવત્ જાણવા.

સૂત્ર-૮૮૮

ભગવન્ ! ક્રિયાવાદી નૈરયિક, નૈરયિકાયુઠ બાંધે ? ગૌતમ! નૈરયિક-તિર્યચ કે દેવાયુ ન બાંધે, માત્ર મનુષ્યાયુ બાંધે. ભગવન્ ! અક્રિયાવાદી નૈરયિક વિશે પ્રશ્ન. તિર્યચ કે મનુષ્યાયુ બાંધે, દેવ કે નારકાયુ ન બાંધે. એ પ્રમાણે અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી પણ જાણવા.

ભગવન્ ! સલેશ્યી ક્રિયાવાદી નૈરયિક શું નૈરયિકાયુ બાંધે ? એ પ્રમાણે બધા જ નૈરયિકો જે ક્રિયાવાદી છે, તે એક જ મનુષ્યાયુ બાંધે છે. જે અક્રિયાવાદી, અજ્ઞાનવાદી, વૈનયિકવાદી છે, તે બધા સ્થાનોમાં નૈરયિક કે દેવાયુ ન બાંધે, તિર્યચ કે મનુષ્યાયુ બાંધે. વિશેષ એ - મિશ્રદષ્ટિ અજ્ઞાનવાદી, વિનયવાદી બંનેમાં જીવ પદ સમાન કોઈ આયુ બાંધતા નથી. એ પ્રમાણે સ્તનિતકુમાર સુધી નૈરયિક સમાન જાણવું.

ભગવન્ ! અક્રિયાવાદી પૃથ્વીકાયિક વિશે પ્રશ્ન. ગૌતમ! નૈરયિક કે દેવાયુ ન બાંધે, તિર્યચ કે મનુષ્યાયુ બાંધે. એ રીતે અજ્ઞાનવાદી જાણવા.

ભગવન્ ! સલેશ્યીઠ પૃથ્વીકાયિકના જે જે પદ હોય છે, તેમાં - તેમાં અજ્ઞાનવાદી અને અક્રિયાવાદી બંને આ પ્રમાણે બે આયુ બાંધે. માત્ર તેજોલેશ્યામાં કોઈ આયુનો બંધ ન થાય. એ રીતે અપ્-વનસ્પતિકાયિકને પણ જાણવા. તેઉ-વાયુકાયિક સર્વસ્થાનોમાં મધ્યના બે સમવસરણમાં એકમાત્ર તિર્યચયોનિક આયુ બાંધે. બે-ત્રણ-ચાર ઈન્દ્રિયોવાળાને પૃથ્વીકાયિક માફક જાણવા. માત્ર સમ્યક્ત્વ અને જ્ઞાનમાં કોઈ આયુ ન બાંધે.

ભગવન્ ! ક્રિયાવાદી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક શું નૈરયિકાયુ બાંધે? પ્રશ્ન. ગૌતમ! મનઃપર્યવજ્ઞાની સમાન. અક્રિયાવાદી, અજ્ઞાનવાદી, વિનયવાદી ચારે પ્રકારનું આયુ બાંધે. સલેશ્યી, ઔઘિક જીવવત્ જાણવા.

ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યી ક્રિયાવાદી પંચેન્દ્રિયતિર્યચઠ? નૈરયિક આયુઠનો પ્રશ્ન? ગૌતમ! નૈરયિક યાવત્ દેવ, એકે આયુ ન બાંધે. અક્રિયાવાદી, અજ્ઞાનવાદી, વિનયવાદી ચારે પ્રકારના આયુ બાંધે. કૃષ્ણલેશ્યી માફક નીલલેશ્યી, કાપોત-લેશ્યી પણ જાણવા. તેજોલેશ્યી, સલેશ્યીવત્ જાણવા. વિશેષ એ કે - અક્રિયાવાદી, અજ્ઞાનવાદી, વિનયવાદી નૈરયિકાયુ ન બાંધે, બાકીના ત્રણ બાંધે. એ પ્રમાણે પદ્મલેશ્યા પણ જાણવી. શુક્લલેશ્યા પણ કહેવી.

કૃષ્ણપાક્ષિક આ ત્રણે સમવસરણમાં ચારે આયુ બાંધે. શુક્લપાક્ષિક, સલેશ્યીવત્ જાણવા. સમ્યગ્દષ્ટિ, મનઃપર્યવજ્ઞાનીવત્ વૈમાનિક દેવાયુ બાંધે. મિથ્યાદષ્ટિ, કૃષ્ણપાક્ષિકવત્. મિશ્રદષ્ટિ એકપણ ન બાંધે, નૈરયિક સમાન છે.

જ્ઞાની યાવત્ અવધિજ્ઞાની, સમ્યગ્દષ્ટિવત્ છે. અજ્ઞાની યાવત્ વિભંગજ્ઞાની કૃષ્ણપાક્ષિકવત્ છે. બાકીના

અનાકારોપયુક્તા સુધીના બધા સલેશ્યી માફક કહેવા. પંચેન્દ્રિયતિર્યચ માફક મનુષ્યની પણ વક્તવ્યતા કહેવી. વિશેષ એ કે - મનઃપર્યવજ્ઞાની અને નોસંજોપયુક્તને સમ્યગ્દષ્ટિ તિર્યચયોનિકની માફક કહેવા. અલેશ્યી, કેવળજ્ઞાની, અવેદક, અકષાયી, અયોગી આ બધાં એક પણ આયુ ન બાંધે, તેઓ ઔદિક જીવવત છે. બાકી પૂર્વવત્. વ્યંતર-જ્યોતિષ્ક-વૈમાનિક, અસુરકુમારવત્ છે.

ભગવન્ ! ક્રિયાવાદી જીવો ભવસિદ્ધિક છે કે અભવસિદ્ધિક ? ગૌતમ! ભવસિદ્ધિક છે, અભવસિદ્ધિક નથી. ભગવન્! અક્રિયાવાદી જીવો, શું ભવસિદ્ધિક છે? ગૌતમ ! બંને છે, એ રીતે અજ્ઞાન-વિનયવાદી જાણવા.

ભગવન્ ! સલેશ્યી ક્રિયાવાદી જીવો ભવસિદ્ધિક છે? પ્રશ્ન ? ગૌતમ! ભવસિદ્ધિક છે, અભવસિદ્ધિક નથી. એ રીતે અજ્ઞાન-વિનયવાદી જાણવા. એ પ્રમાણે યાવત્ શુક્લલેશ્યી જીવો સલેશ્યીવત્ જાણવા. ભગવન્ ! અલેશ્યી ક્રિયાવાદી જીવો શું ભવ? ગૌતમ! ભવસિદ્ધિક છે, અભવસિદ્ધિક નથી. એ રીતે આ અભિલાપથી કૃષ્ણપાક્ષિક ત્રણે સમવસરણમાં ભજનાએ છે. શુક્લપાક્ષિક ચારે સમોસરણમાં ભવસિદ્ધિક છે, અભવસિદ્ધિક નથી.

સમ્યગ્દષ્ટિ, અલેશ્યી સમાન. મિથ્યાદષ્ટિ, કૃષ્ણપાક્ષિક સમાન. મિશ્રદષ્ટિ બે જ સમોસરણમાં અલેશ્યી સમાન. જ્ઞાની યાવત્ કેવળજ્ઞાની ભવસિદ્ધિક છે, અભવસિદ્ધિક નથી. અજ્ઞાની યાવત્ વિભંગજ્ઞાની, કૃષ્ણપાક્ષિક સમાન. ચારે સંજામાં સલેશ્યી સમાન. નોસંજોપયુક્ત, સમ્યગ્દષ્ટિ સમાન. સવેદક યાવત્ નપુંસકવેદક, સલેશ્યી સમાન. સકષાયી યાવત્ લોભકષાયી, સલેશ્યીવત્ અકષાયી, સમ્યગ્દષ્ટિ સમાન. સયોગી યાવત્ કાયયોગી, સલેશ્યી સમાન. અયોગી, સમ્યગ્ દષ્ટિ સમાન. સાકાર-અનાકારોપયુક્ત, સલેશ્યી સમાન.

એ પ્રમાણે નૈરયિકો પણ કહેવા. વિશેષ એ - જે જેને હોય તે જાણવું. એ પ્રમાણે અસુરકુમારવત્ યાવત્ સ્તનિત કુમાર. પૃથ્વીકાયિક સર્વ સ્થાનોમાં વચ્ચેના બે સમોસરણમાં ભવસિદ્ધિક-અભવસિદ્ધિક બંને છે. એ પ્રમાણે વનસ્પતિકાય સુધી જાણવું. બે-ત્રણ-ચાર ઇન્દ્રિયવાળા એ પ્રમાણે જ. વિશેષ એ કે - સમ્યક્ત્વ અવધિ-આભિનિબોધિક-શ્રુતજ્ઞાનમાં આ વચ્ચેના બે સમોસરણમાં ભવસિદ્ધિક છે, અભવસિદ્ધિક નથી. બાકી પૂર્વવત્. પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક, નૈરયિકવત્. વિશેષ એ કે જે જેટલું હોય તે જાણવું. મનુષ્ય, ઔદિક જીવ સમાન. વ્યંતર-જ્યોતિષ્ક-વૈમાનિક, અસુરકુમાર સમાન. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે.

શતક-૩૦, ઉદ્દેશો-૨

સૂત્ર-૧૦૦૦

અનંતરોત્પન્ન નૈરયિક શું ક્રિયાવાદી? પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! ક્રિયાવાદી યાવત્ વૈનયિકવાદી પણ છે.

ભગવન્ ! સલેશ્યી અનંતરોત્પન્નક નૈરયિક શું ક્રિયાવાદી? છે ? પૂર્વવત્. એ પ્રમાણે જેમ ઉદ્દેશા-૧-માં નૈરયિક વક્તવ્યતા કહી, તેમ અહીં પણ કહેવા. વિશેષ એ કે - અનંતરોત્પન્નક નૈરયિકમાં જે જેને છે, તે તેને કહેવું. એ પ્રમાણે સર્વે જીવો, વૈમાનિક સુધી જાણવું. વિશેષ એ - અનંતર ઉત્પન્નકમાં જે જેને હોય, તે તેને કહેવું.

ભગવન્ ! ક્રિયાવાદી અનંતરોત્પન્ન નૈરયિક શું નૈરયિકાયુ બાંધે? પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! એકે પણ આયુ ન બાંધે. આ રીતે અક્રિયા આદિ ત્રણે વાદી કહેવા.

ભગવન્ ! સલેશ્યી ક્રિયાવાદી અનંતરોત્પન્ન નૈરયિક, નૈરયિક આયુ બાંધે ? ગૌતમ ! એક પણ આયુ ન બાંધે. એ પ્રમાણે વૈમાનિક સુધી કહેવું. એ પ્રમાણે સર્વે સ્થાનોમાં અનંતરોત્પન્ન નૈરયિક કોઈ જ આયુ ન બાંધે, તેમ અનાકારોપયુક્ત સુધી કહેવું. એ રીતે વૈમાનિક સુધી જે જેને હોય તે તેને કહેવું.

ભગવન્ ! ક્રિયાવાદી અનંતરોત્પન્ન નૈરયિક ભવસિદ્ધિક છે કે અભવસિદ્ધિક ? ગૌતમ! તે ભવસિદ્ધિક છે, અભવસિદ્ધિક નથી. અક્રિયાવાદી વિશે પ્રશ્ન ? ગૌતમ! તે ભવસિદ્ધિક પણ છે, અભવસિદ્ધિક પણ છે. એ પ્રમાણે અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી પણ જાણવા.

ભગવન્ ! સલેશ્યી ક્રિયાવાદી અનંતરોત્પન્ન નૈરયિક ભવસિદ્ધિક છે કે અભવસિદ્ધિક ? ગૌતમ ! તે ભવસિદ્ધિક

છે, અભવ૦ નથી. એ પ્રમાણે આ અભિલાપ વડે ઔદિક ઉદ્દેશમાં જેમ નૈરયિકોની વક્તવ્યતા છે, તેમ અહીં પણ અનાકારોપયુક્ત સુધી કહેવી. એ રીતે વૈમાનિક સુધી જાણવું. વિશેષ એ કે - જેને જે હોય તે તેને કહેવું. તેનું લક્ષણ આ છે - જે ક્રિયાવાદી, શુક્લપાક્ષિક - મિશ્રદષ્ટિ છે, એ બધા ભવસિદ્ધિક છે, અભવસિદ્ધિક નથી. બાકીના બધા ભવસિદ્ધિક પણ છે, અભવસિદ્ધિક પણ છે. ભગવન્ ! તે એમ જ છે.

શતક-૩૦, ઉદ્દેશો-૩

સૂત્ર-૧૦૦૧

ભગવન્ ! પરંપરોત્પન્ન નૈરયિક ક્રિયાવાદી૦ ? ઔદિક ઉદ્દેશમાં કહ્યું, તેમ પરંપરોત્પન્નમાં પણ નૈરયિકાદિમાં બધું કહેવું. તે રીતે જ ત્રણ દંડક સહિત કહેવું. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, અમે જ છે યાવત્ વિચરે છે.

શતક-૩૦, ઉદ્દેશો-૪ થી ૧૧

સૂત્ર-૧૦૦૨

એ પ્રમાણે આ ક્રમથી જેમ બંધિશતકમાં ઉદ્દેશકોની પરિપાટી છે, તે બધી જ અહીં યાવત્ અચરમોદ્દેશક કહેવી. વિશેષ એ કે - 'અનંતર' ચારે એક ગમવાળા છે. પરંપર ચાર એક ગમક છે. એ રીતે ચરમ અને અચરમ છે. વિશેષ એ કે - અલેશ્યી, કેવલી, અયોગી ન કહેવા. બાકી પૂર્વવત્. - x - x -

શતક-૩૦ નો મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૩૧

શતક-૩૧, ઉદ્દેશો-૧

સૂત્ર-૧૦૦૩

રાજગૃહ નગરમાં ચાવત્ ગૌતમસ્વામીએ આમ પૂછ્યું - ભગવન્ ! ક્ષુદ્રયુગ્મ કેટલા છે ? ગૌતમ! ચાર. કૃતયુગ્મ, ત્ર્યોજ, દ્વાપરયુગ્મ, કલ્યોજ. ભગવન્ ! એમ કેમ કહ્યું કે ચાર ક્ષુદ્રયુગ્મ છે ? ગૌતમ! જે રાશિ ચતુષ્ક અપહારથી અપહારતા છેલ્લે ચાર શેષ વધે, તે ક્ષુદ્રકૃતયુગ્મ. જે રાશી ચાર-ચારના અપહારથી શેષ ત્રણ વધે તે ક્ષુદ્ર ત્ર્યોજ. જે રાશી ચાર-ચારના અપહારથી છેલ્લે શેષ - બે વધે તે ક્ષુદ્ર દ્વાપરયુગ્મ. જે રાશી ચાર-ચારના અપહારથી છેલ્લે શેષ - એક વધે તે ક્ષુદ્ર કલ્યોજ.

ભગવન્ ! ક્ષુદ્ર કૃતયુગ્મ નૈરયિક ક્યાં ઉપજે ? શું નૈરયિકાદિથી ઉપજે, પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! નૈરયિકથી આવીને ન ઉપજે, એ પ્રમાણે નૈરયિકોનો ઉપપાત 'વ્યુત્ક્રાંતિ' પદમાં કહ્યા મુજબ કહેવો. ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયમાં કેટલા ઉપજે ? ગૌતમ ! ચાર, આઠ, બાર કે સોળ કે સંખ્યાત-અસંખ્યાત.

ભગવન્ ! તે જીવો કઈ રીતે ઉપજે ? ગૌતમ ! જેમ કોઈ કૂદક પુરુષ કૂદવાના અધ્યવસાયથી એ રીતે શતક-૨૫, ઉદ્દેશા-૮માં નૈરયિક વક્તવ્યતામાં કહ્યું, તેમ અહીં પણ કહેવું. ચાવત્ આત્મપ્રયોગથી ઉપજે, પરપ્રયોગથી નહીં.

ભગવન્ ! રત્નપ્રભા પૃથ્વી ક્ષુદ્રકૃતયુગ્મ નૈરયિક ક્યાંથી આવીને ઉપજે ? ઔઘિક નૈરયિકની વક્તવ્યતા સંપૂર્ણ અહીં રત્નપ્રભામાં પણ કહેવી ચાવત્ પરપ્રયોગથી ન ઉપજે. એ રીતે શર્કરાપ્રભા ચાવત્ અધઃસપ્તમીમાં કહેવું. એ રીતે ઉત્પાદ, 'વ્યુત્ક્રાંતિ' પદ મુજબ કહેવો. ક્યાં સુધી કહેવું ? અસંજી પહેલી સુધી, સરીસર્પ બીજી સુધી, પક્ષી ત્રીજી સુધી ઇત્યાદિ ગાથા મુજબ ઉત્પાદ સુધી કહેવું. બાકી પૂર્વવત્ જાણવું.

ભગવન્ ! ક્ષુદ્ર ત્ર્યોજ નૈરયિક ક્યાંથી આવીને ઉપજે ? શું નૈરયિકથી આદિ ? ઉત્પાદ, 'વ્યુત્ક્રાંતિ' પદ મુજબ કહેવો. ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયમાં કેટલા ઉપજે ? ગૌતમ! ત્રણ, સાત, અગિયાર, પંદર કે સંખ્યાત કે અસંખ્યાત ઉપજે. બાકી બધું કૃતયુગ્મ નૈરયિક સમાન જાણવું. એ રીતે અધઃસપ્તમી સુધી.

ભગવન્ ! ક્ષુદ્ર દ્વાપરયુગ્મ નૈરયિક ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય ? ક્ષુદ્ર કૃતયુગ્મ સમાન જાણવું. વિશેષ એ કે - પરિમાણ બે-છ-દશ-ચૌદ કે સંખ્યાત કે અસંખ્યાત ઉપજે. બાકી પૂર્વવત્ અધઃસપ્તમી સુધી કહેવું.

ક્ષુદ્ર કલ્યોજ નૈરયિક ક્યાંથી આવીને ઉપજે ? ક્ષુદ્ર કૃતયુગ્મ સમાન જાણવું. માત્ર પરિમાણમાં ભેદ છે - એક, પાંચ, નવ, તેર, સંખ્યાત કે અસંખ્યાત ઉપજે. બાકી પૂર્વવત્. એ પ્રમાણે અધઃસપ્તમી સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે, ચાવત્ વિચરે છે.

શતક-૩૧, ઉદ્દેશો-૨

સૂત્ર-૧૦૦૪

ભગવન્ ! ક્ષુદ્રકૃતયુગ્મ કૃષ્ણલેશ્યી નૈરયિક ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? ઔઘિકગમ અનુસાર જાણવું ચાવત્ પર-પ્રયોગથી ન ઉપજે. વિશેષ એ કે ઉપપાત, વ્યુત્ક્રાંતિ પદ સમાન કહેવો. તેનો ઉપપાત ધૂમપ્રભા પૃથ્વીમાં થાય. બાકી પૂર્વવત્ જાણવું.

ધૂમપ્રભા પૃથ્વી કૃષ્ણલેશ્યી ક્ષુદ્રકૃત યુગ્મ નૈરયિક ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે? સંપૂર્ણ પૂર્વવત્ જાણવું. એ રીતે તમા અને અધઃસપ્તમી પૃથ્વી સુધી જાણવું. વિશેષ એ કે - ઉપપાત સર્વત્ર વ્યુત્ક્રાંતિપદ મુજબ કહેવો.

કૃષ્ણલેશ્યી ક્ષુદ્ર ત્ર્યોજ નૈરયિક ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે? પૂર્વવત્. વિશેષ એ કે ત્રણ, સાત, અગિયાર, પંદર, સંખ્યાત કે અસંખ્યાત ઉપજે. બાકી પૂર્વવત્ ચાવત્ અધઃસપ્તમી જાણવું.

કૃષ્ણલેશ્યી ક્ષુદ્ર દ્વાપરયુગ્મ નૈરયિક ક્યાંથી આવીને ઉપજે? પૂર્વવત્. વિશેષ એ - બે, છ, દશ, ચૌદ આદિ

પૂર્વવત્. આ પ્રમાણે ધૂમપ્રભાથી અધઃસપ્તમી સુધી જાણવું. કૃષ્ણલેશ્યી શુદ્ધ કલ્પોજ નૈરયિક ક્યાંથી આવીને ઉપજે? પૂર્વવત્. વિશેષ એ કે – એક, પાંચ, નવ, તેર, સંખ્યાત કે અસંખ્યાત ઉપજે. બાકી પૂર્વવત્. એ પ્રમાણે ધૂમપ્રભામાં, તમામાં અને અધઃસપ્તમીમાં પણ જાણવું. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે.

શતક-૩૧, ઉદ્દેશો-૩

સૂત્ર-૧૦૦૫

ભગવન્ ! શુદ્ધ કૃતયુગ્મ નીલલેશ્યી નૈરયિક ક્યાંથી આવીને ઉપજે? કૃષ્ણલેશ્યી શુદ્ધ કૃતયુગ્મ સમાન જાણવું. વિશેષ એ કે ઉપપાત વાલુકાપ્રભા સમાન જાણવો. બાકી પૂર્વવત્. વાલુકાપ્રભા પૃથ્વી નીલલેશ્યી શુદ્ધ કૃતયુગ્મ નૈરયિક૦ ? પૂર્વવત્. એ પ્રમાણે પંકપ્રભામાં પણ જાણવું, ધૂમપ્રભામાં પણ જાણવું. આ પ્રમાણે ચારે યુગ્મોમાં જાણવું. વિશેષ એ કે પરિમાણ જાણી લેવું. પરિમાણ કૃષ્ણલેશ્યી ઉદ્દેશા મુજબ છે. બાકી પૂર્વવત્. ભગવન્ ! તે એમ જ છે.

શતક-૩૧, ઉદ્દેશો-૪

સૂત્ર-૧૦૦૬

કાપોતલેશ્યી શુદ્ધ કૃતયુગ્મ નૈરયિક ક્યાંથી આવીને ઉપજે? કૃષ્ણલેશ્યી શુદ્ધ કૃતયુગ્મ સમાન જાણવું. વિશેષ એ – ઉપપાત રત્નપ્રભાપૃથ્વી સમાન જાણવો. બાકી પૂર્વવત્. ઉપપાત રત્નપ્રભામાં થાય. એ પ્રમાણે ચારે યુગ્મોમાં જાણવું. વિશેષ એ કે પરિમાણ જાણવું. પરિમાણ, કૃષ્ણલેશ્યી ઉદ્દેશા સમાન છે. બાકી પૂર્વવત્. ભગવન્ ! તે એમ જ છે.

શતક-૩૧, ઉદ્દેશો-૫

સૂત્ર-૧૦૦૭

ભગવન્ ! શુદ્ધકૃતયુગ્મ ભવસિદ્ધિક નૈરયિક ક્યાંથી આવીને ઉપજે? ઔદિક ગમક મુજબ સંપૂર્ણ કહેવું. યાવત્ પરપ્રયોગથી ન ઉપજે. રત્નપ્રભા પૃથ્વી ભવસિદ્ધિક શુદ્ધ કૃતયુગ્મ નૈરયિક૦? સંપૂર્ણ પૂર્વવત્. એ પ્રમાણે અધઃસપ્તમી પૃથ્વી સુધી કહેવું. એ રીતે શુદ્ધ ત્ર્યોજ યાવત્ કલ્પોજ સુધી જાણવું. પરિમાણ પૂર્વ કથિત ઉદ્દેશો-૧ મુજબ જાણવા

શતક-૩૧, ઉદ્દેશો-૬

સૂત્ર-૧૦૦૮

ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યી ભવસિદ્ધિક શુદ્ધ કૃતયુગ્મ નૈરયિક ક્યાંથી આવીને ઉપજે ? ઔદિક કૃષ્ણલેશ્યી ઉદ્દેશા મુજબ સંપૂર્ણ જાણવું. ચારે યુગ્મોમાં કહેવું. યાવત્ અધઃસપ્તમી પૃથ્વી કૃષ્ણલેશ્યી શુદ્ધ કલ્પોજ નૈરયિક ક્યાંથી આવીને ઉપજે ? પૂર્વવત્. ભગવન્ ! તે એમ જ છે ર..

શતક-૩૧, ઉદ્દેશો-૭

સૂત્ર-૧૦૦૯

નીલલેશ્યી ભવસિદ્ધિક૦ ચારે યુગ્મોમાં ઔદિક નીલલેશ્યી ઉદ્દેશા મુજબ કહેવા. ભગવન્ ! તે એમ જ છે યાવત્ વિચરે છે.

શતક-૩૧, ઉદ્દેશો-૮

સૂત્ર-૧૦૧૦

કાપોતલેશ્યી ભવસિદ્ધિક૦ ચારે યુગ્મોમાં ઉત્પાદ, ઔદિક કાપોતલેશ્યી ઉદ્દેશા મુજબ કહેવો. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, યાવત્ વિચરે છે.

શતક-૩૧, ઉદ્દેશો-૯ થી ૨૮

સૂત્ર-૧૦૧૧ થી ૧૦૧૫

૧૦૧૧ – ૩૦ ૯ થી ૧૨. જેમ ભવસિદ્ધિકના ચાર ઉદ્દેશા કહ્યા, તેમ અભવસિદ્ધિકના પણ ચારે ઉદ્દેશા,

કાપોતલેશ્યી ઉદ્દેશા સુધી કહેવા.

૧૦૧૨ – ઉ૦ ૧૩ થી ૧૬. એ પ્રમાણે સમ્યક્દષ્ટિને લેશ્યા સહિત ચાર ઉદ્દેશા કહેવા. વિશેષ એ – સમ્યગ્-દષ્ટિનું કથન પહેલા અને બીજા એ બે ઉદ્દેશામાં છે. અધઃસપ્તમી પૃથ્વીમાં ઉપપાત ન કહેવો. બાકી પૂર્વવત્.

૧૦૧૩ – ઉ૦ ૧૭ થી ૨૦. મિથ્યાદષ્ટિના પણ ચાર ઉદ્દેશા ભવસિદ્ધિક સમાન કહેવા. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે.

૧૦૧૪ – ઉ૦ ૨૧ થી ૨૪. એ પ્રમાણે લેશ્યા સંયુક્ત કૃષ્ણાપાક્ષિકના પણ ચાર ઉદ્દેશા ભવસિદ્ધિક સમાન કહેવા. ભગવન્ ! તે એમ જ છે.

૧૦૧૫ – ઉ૦ ૨૫ થી ૨૮. શુક્લપાક્ષિકના ચાર ઉદ્દેશા આ પ્રમાણે જ કહેવા ચાવત્ વાલુકાપ્રભા પૃથ્વી કાપોતલેશ્યી શુક્લપાક્ષિક સુદ્ર કલ્પ્યોજ નૈરયિક ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે? પૂર્વવત્ જ ચાવત્ પરપ્રયોગથી ન ઉપજે.

ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે.

... શતક-૩૧ નો મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ ...

શતક-૩૨

શતક-૩૨, ઉદ્દેશો-૧

સૂત્ર-૧૦૧૬

ભગવન્ ! સુદ્ર કૃતયુગ્મ નૈરયિક ઉદ્ધર્તિત થઈને ક્યાં જાય છે ? ક્યાં ઉપજે છે ? શું નૈરયિકાદિમાં ઉત્પન્ન થાય છે ? ઉદ્ધર્તના, વ્યુત્ક્રાંતિ પદ મુજબ જાણવી. ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયમાં કેટલા ઉપજે ? ગૌતમ! ચાર, આઠ, બાર, સોળ, સંખ્યાત કે અસંખ્યાત ઉદ્ધર્તે છે.

ભગવન્ ! તે જીવો કઈ રીતે ઉદ્ધર્તે? ગૌતમ! જેમ કોઈ કૂદનારોં આદિ પૂર્વવત્. એ પ્રમાણે તે ગમક ચાવત્ આત્મપ્રયોગથી ઉદ્ધર્તે, પરપ્રયોગથી નહીં.

રત્નપ્રભા પૃથ્વી નૈરયિક સુદ્ર કૃતયુગ્મ૦? રત્નપ્રભા સમાન ઉદ્ધર્તના જાણવી. એ રીતે ચાવત્ અધઃસપ્તમી. એ રીતે સુદ્ર ત્ર્યોજ, સુદ્ર દ્વાપરયુગ્મ, સુદ્ર કલ્પ્યોજ જાણવા, માત્ર પરિમાણ જાણી લેવું.

શતક-૩૨, ઉદ્દેશો-૨ થી ૨૮

સૂત્ર-૧૦૧૭

કૃષ્ણલેશ્યી કૃતયુગ્મ નૈરયિક૦ ? એ પ્રમાણે આ ક્રમથી જેમ ઉપપાત શતકમાં ૨૮ ઉદ્દેશા કહ્યા, તેમ ઉદ્ધર્તનામાં ૨૮-ઉદ્દેશા સંપૂર્ણ કહેવા. વિશેષ એ કે – 'ઉદ્ધર્તે છે' એમ કહેવું. બાકી પૂર્વવત્. ભગવન્ ! તેમ જ છે.

... શતક-૩૨ નો મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ ...

શતક-૩૩

શતક-૩૩, શતક શતક-૧, ઉદ્દેશો-૧ થી ૧૧

સૂત્ર-૧૦૧૮ થી ૧૦૨૧

૧૦૧૮, ઉદ્દેશો-૧. ભગવન્ ! એકેન્દ્રિયો કેટલા છે ? ગૌતમ ! પાંચ ભેદે - પૃથ્વીકાયિક યાવત્ વનસ્પતિ-કાયિક. ભગવન્ ! પૃથ્વીકાયિક કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! બે ભેદે - સૂક્ષ્મ અને બાદર

ભગવન્ ! સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! બે ભેદે. પર્યાપ્તાં અને અપર્યાપ્તાં સૂક્ષ્મપૃથ્વીકાયિક. ભગવન્ ! બાદર પૃથ્વીકાયિક કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! સૂક્ષ્મ સમાન. એ રીતે અપ્કાયિક પણ ચાર ભેદે કહેવા. એ પ્રમાણે વનસ્પતિકાયિક કહેવા.

ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકોની કેટલી કર્મપ્રકૃતિ છે ? ગૌતમ ! આઠ. જ્ઞાનાવરણીય યાવત્ અંતરાય. પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકની કેટલી કર્મપ્રકૃતિ છે ? ગૌતમ ! આઠ, પૂર્વવત્. એ પ્રમાણે અપર્યાપ્ત અને પર્યાપ્ત બાદર પૃથ્વીકાયિકમાં પણ આઠ પ્રકૃતિ જાણવી. એ રીતે આ ક્રમથી યાવત્ પર્યાપ્ત બાદર વનસ્પતિકાયિક છે.

ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક કેટલી કર્મપ્રકૃતિ બાંધે ? ગૌતમ ! સાત ભેદે પણ બાંધે, આઠ ભેદે પણ બાંધે. સાત બાંધતો આયુને વર્જને સાત કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે, આઠ બાંધતો પ્રતિપૂર્ણ આઠ કર્મપ્રકૃતિ બાંધે.

ભગવન્ ! પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક કેટલી કર્મપ્રકૃતિ બાંધે ? પૂર્વવત્. એ પ્રમાણે બધી યાવત્ હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત બાદર વનસ્પતિકાયિક કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ બાંધે ? પૂર્વવત્.

ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકો કેટલી કર્મપ્રકૃતિ વેદે છે ? ગૌતમ ! ચૌદ. જ્ઞાનાવરણીય યાવત્ અંતરાય, શ્રોત્ર-ચક્ષુ-ઘ્રાણ-શ્રુતિ ઇન્દ્રિય આવરણ, સ્ત્રી-પુરુષવેદાવરણ. એ પ્રમાણે ચારે ભેદ સહિત યાવત્ ભગવન્ ! પર્યાપ્ત બાદર વનસ્પતિકાયિક કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ વેદે ? ગૌતમ ! એ પ્રમાણે જ ચૌદ કર્મપ્રકૃતિ વેદે. ભગવન્ ! તે એમ જ છે. તે એમ જ છે.

૧૦૧૯, ઉદ્દેશો-૨. ભગવન્ ! અનંતરોત્પન્ન એકેન્દ્રિય કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! પાંચ ભેદે - પૃથ્વીકાયિક યાવત્ વનસ્પતિકાયિક. ભગવન્ ! અનંતરોત્પન્ન પૃથ્વીકાયિક કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! બે ભેદે - સૂક્ષ્મ અને બાદર પૃથ્વીકાયિક. એ પ્રમાણે બે-બે ભેદ વનસ્પતિકાયિક પર્યન્ત જાણવા.

ભગવન્ ! અનંતરોત્પન્ન સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ છે ? ગૌતમ ! આઠ - જ્ઞાનાવરણીય યાવત્ અંતરાય. ભગવન્ ! અનંતર ઉત્પન્ન બાદર પૃથ્વીકાયિકને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ છે ? ગૌતમ ! આઠ. પૂર્વવત્. એ પ્રમાણે યાવત્ અનંતરોત્પન્ન બાદર વનસ્પતિકાયિકોની જાણવી.

ભગવન્ ! અનંતરોત્પન્ન સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક કેટલી કર્મપ્રકૃતિ બાંધે ? ગૌતમ ! આયુને વર્જને સાત બાંધે. એ રીતે યાવત્ અનંતરોત્પન્ન બાદર વનસ્પતિકાયિકની જાણવી. ભગવન્ ! અનંતરોત્પન્ન સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ વેદે છે ? ગૌતમ ! ચૌદ. પૂર્વવત્ - જ્ઞાનાવરણીય યાવત્ પુરુષવેદાવરણ. એ પ્રમાણે અનંતરોત્પન્ન બાદર વનસ્પતિકાયિક સુધી જાણવું.

૧૦૨૦, ઉદ્દેશો-૩. ભગવન્ ! પરંપરોપપન્ન એકેન્દ્રિયો કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! પાંચ ભેદે છે - પૃથ્વીકાયિકાદિ, ઔદિક ઉદ્દેશાનુસાર તેના ચાર-ચાર ભેદો કહેવા. ભગવન્ ! પરંપરોત્પન્ન અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકને કેટલી કર્મ-પ્રકૃતિઓ છે ? એ રીતે આ અભિલાપથી ઔદિક ઉદ્દેશક મુજબ બધું જ કહેવું યાવત્ ચૌદને વેદે છે. ભગવન્ ! તે એમ જ છે.

૧૦૨૧, ઉદ્દેશો-૪ થી ૧૧. ૪. અનંતરાવગાઢ, અનંતરોત્પન્નવત્. ૫. પરંપરાવગાઢ, પરંપરોત્પન્નવત્. ૬. અનંતરાહારક, અનંતરોત્પન્નવત્. ૭. પરંપરાહારક, પરંપરોત્પન્નવત્. ૮. અનંતર પર્યાપ્ત, અનંતરોત્પન્નવત્.

૯. પરંપરપર્યાપ્તકો, પરંપરોત્પન્નવત્. ૧૦. ચરમો પણ પરંપરોત્પન્નવત્. ૧૧. એ પ્રમાણે અચરમ પણ જાણાવી. આ પ્રમાણે ૧૧-ઉદ્દેશાઓ છે.

ભગવન્ ! તે એમ જ છે, યાવત્ વિચરે છે. એકેન્દ્રિય શતક પૂરું.

શતક-૩૩, શતક શતક-૨, ઉદ્દેશો-૧ થી ૧૧

સૂત્ર-૧૦૨૨

ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યી એકેન્દ્રિય કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! પાંચ ભેદે. પૃથ્વીકાયિક યાવત્ વનસ્પતિકાયિક. ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યી પૃથ્વીકાયિક કેટલા ભેદે છે ? બે ભેદે - સૂક્ષ્મ અને બાદર પૃથ્વીકાયિક. ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યી સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! આ આલાવા વડે એ રીતે ચાર ચાર ભેદો જેમ ઔદિક ઉદ્દેશામાં કહ્યા તેમ વનસ્પતિકાય સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યી અપર્યાપ્તા સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ છે ? પૂર્વવત્ ઔદિક ઉદ્દેશાનુસાર આ આલાવો કહેવો. એ પ્રમાણે જ બાંધે છે, એ પ્રમાણે જ વેદે છે. ભગવન્ ! તેમજ છે. તેમજ છે.

ભગવન્ ! અનંતરોત્પન્ન કૃષ્ણલેશ્યી એકેન્દ્રિય કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! પાંચ ભેદે. એ રીતે આ અભિલાપ વડે પૂર્વવત્ બે-બે ભેદો યાવત્ વનસ્પતિકાયિક કહેવા. ભગવન્ ! અનંતરોત્પન્ન કૃષ્ણલેશ્યી સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકોની કેટલી કર્મ પ્રકૃતિઓ છે ? એ રીતે આ અભિલાપ વડે, ઔદિક અનંતરોત્પન્ન ઉદ્દેશા મુજબ જ 'વેદે છે' સુધી કહેવું. ભગવન્ ! તેમ જ છે.

ભગવન્ ! પરંપરોત્પન્ન કૃષ્ણલેશ્યી એકેન્દ્રિય કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! પાંચ ભેદે - પૃથ્વીકાયિકાદિ. એ રીતે આ અભિલાપ વડે પૂર્વવત્ ચાર ભેદો, વનસ્પતિકાયિક સુધી કહેવા.

ભગવન્ ! પરંપરોત્પન્ન કૃષ્ણલેશ્યી અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકને કેટલી કર્મપ્રકૃતિ છે ? એ રીતે આ અભિલાપથી ઔદિક પરંપરોત્પન્ન ઉદ્દેશા મુજબ યાવત્ 'વેદે છે' કહેવું.

એ રીતે આ અભિલાપ વડે જેમ ઔદિક એકેન્દ્રિય શતકના ૧૧-ઉદ્દેશા કહ્યા, તેમ કૃષ્ણલેશ્યી શતક પણ અચરમ-ચરમ કૃષ્ણલેશ્યી એકેન્દ્રિય સુધી કહેવો.

શતક-૩૩, શતક શતક-૩, ઉદ્દેશો-૧ થી ૧૧

સૂત્ર-૧૦૨૩

કૃષ્ણલેશ્યી માફક નીલલેશ્યી શતક પણ કહેવો. ભગવન્ ! તેમજ છે. તેમજ છે.

શતક-૩૩, શતક શતક-૪ થી ૧૨

સૂત્ર-૧૦૨૪ થી ૧૦૩૨

૧૦૨૪-૧-૪. એ રીતે કાપોતલેશ્યી શતક કહેવું.

૧૦૨૫-૧-૫. ભગવન્ ! ભવસિદ્ધિક એકેન્દ્રિયો કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! પાંચ ભેદે. પૃથ્વીં યાવત્ વનસ્પતિકાયિક. તેના ચાર-ચાર ભેદ આદિ વક્તવ્યતા વનસ્પતિકાયિક સુધી જાણાવી.

ભગવન્ ! ભવસિદ્ધિક અપર્યાપ્તા સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ છે ? એ રીતે આ આલાવા વડે પહેલા એકેન્દ્રિયશતક મુજબ ભવસિદ્ધિક શતક પણ કહેવા. ઉદ્દેશક પરિપાટી તેમજ અચરમ સુધી કહેવી.

ભગવન્ ! તે એમ જ છે. પાંચમું એકેન્દ્રિય શતક પૂર્ણ.

૧૦૨૬-૧-૬. ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યી ભવસિદ્ધિક એકેન્દ્રિયો કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! પાંચ ભેદે પૃથ્વી-કાયિક યાવત્ વનસ્પતિકાયિક.

ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યી ભવસિદ્ધિક પૃથ્વીકાયિક કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! બે ભેદે - સૂક્ષ્મ અને બાદર

પૃથ્વીકાયિક. ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યી ભવસિદ્ધિક સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક કેટલા ભેદે છે? ગૌતમ! બે ભેદે – પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્ત. આ પ્રમાણે બાદરં પણ જાણવા. પૂર્વવત્ ચાર ભેદો કહેવા.

ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યી ભવસિદ્ધિક અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ છે ? આ આલાવા પડે ઔઘિક ઉદ્દેશક અનુસાર પૂર્વવત્ કહેવું. ચાવત્ વેદે છે.

ભગવન્ ! અનંતરોત્પન્ન કૃષ્ણલેશ્યી ભવસિદ્ધિક એકેન્દ્રિયો કેટલા ભેદે છે? ગૌતમ! પાંચ ભેદે – પૃથ્વીકાયાદિ.

ભગવન્ ! અનંતરોત્પન્ન કૃષ્ણલેશ્યી ભવસિદ્ધિક પૃથ્વીકાયિક કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ ! બે ભેદે – સૂક્ષ્મં અને બાદરં એ રીતે બબ્બે ભેદો.

ભગવન્ ! અનંતરોત્પન્ન કૃષ્ણલેશ્યી ભવસિદ્ધિક સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકને કેટલી કર્મપ્રકૃતિ છે ? આ આલાવાથી ઔઘિક અનંતરોત્પન્ન ઉદ્દેશક અનુસાર 'વેદે છે' સુધી કહેવું. એ રીતે આ આલાવા પડે અગિયારે ઉદ્દેશા ઔઘિકશતક મુજબ 'અચરિમ' સુધી પૂર્વવત્ કહેવા.

૧૦૨૭-૧-૭. કૃષ્ણલેશ્યી ભવસિદ્ધિક શતક મુજબ જ નીલલેશ્યી ભવસિદ્ધિક શતક કહેવો. સાતમું એકેન્દ્રિય શતક પૂર્ણ.

૧૦૨૮-૧-૮. એ રીતે કાપોતલેશ્યી ભવસિદ્ધિકં કહેવું.

૧૦૨૯-૧-૯. ભગવન્ ! અભવસિદ્ધિક એકેન્દ્રિયો કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ! પાંચ ભેદે – પૃથ્વીકાયિક ચાવત્ પનસ્પતિકાયિક. એ પ્રમાણે ભવસિદ્ધિક શતક મુજબ કહેવું. વિશેષ એ કે – ચરમ, અચરમ ઉદ્દેશકો વર્જીને નવ ઉદ્દેશકો કહેવા. બાકી પૂર્વવત્ – નવમું શતક પૂર્ણ.

૧૦૩૦-૧-૧૦. એ રીતે કૃષ્ણલેશ્યી અભવસિદ્ધિકં શતક છે.

૧૦૩૧-૧-૧૧. નીલલેશ્યી અભવસિદ્ધિકં શતક એ રીતે જ.

૧૦૩૨-૧-૧૨. કાપોતલેશ્યી અભવસિદ્ધિક શતક પણ એ રીતે કહેવું. આ પ્રમાણે શતક-૯ થી ૧૨ એ. ચાર અભવસિદ્ધિક શતક છે. તે પ્રત્યેકમાં નવ-નવ ઉદ્દેશા છે. એ રીતે એકેન્દ્રિય શતક-૧૨ છે.

શતક-૩૩ નો મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૩૪

શતક-૩૪, શતકશતક-૧, ઉદ્દેશો-૧

સૂત્ર-૧૦૩૩

ભગવન્ ! એકેન્દ્રિયો કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ! પાંચ ભેદે છે – પૃથ્વીકાયિક ચાવત્ વનસ્પતિકાયિક. આ રીતે આ ભેદ ચતુષ્ક કહેવા.

ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીની પૂર્વદિશાના ચરમાંતમાં સમુદ્ઘાતથી મરીને, જે આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના પશ્ચિમ ચરમાંતમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકપણે ઉપજવા યોગ્ય હોય, તે હે ભગવન્ ! કેટલા સમયના વિગ્રહથી ઉપજે ? ગૌતમ! એક, બે કે ત્રણ સમયિક વિગ્રહ વડે ઉપજે. ભગવન્ ! એમ કેમ કહ્યું?

ગૌતમ! મેં સાત શ્રેણીઓ કહી છે – ઋજુવાયતા, એકતોવકા, દુહતોવકા, એકતોખા, દુહતોખા, ચક્રવાલા, અર્ધચક્રવાલા શ્રેણી. તેમાં –

ઋજુવાયતા શ્રેણીએ ઉપજનાર એક સમયિક વિગ્રહથી ઉપજે. એકતોવકા શ્રેણીએ ઉપજનાર બે સમયિક વિગ્રહથી ઉપજે. ઉભયતોવકા શ્રેણી વડે ઉપજનાર ત્રિસમયિક વિગ્રહ વડે ઉપજે. તેથી હે ગૌતમ! એમ કહ્યું.

ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક આ રત્નપ્રભાના પૂર્વ ચરમાંતમાં સમવહત થઈને જે આ રત્નપ્રભાના પશ્ચિમ ચરમાંતમાં પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકપણે ઉપજે, તો હે ભગવન્ ! તે કેટલા સમયના વિગ્રહથી ઉપજે ? ગૌતમ! એકસમયિક બાકી પૂર્વવત્ ચાવત્ તેથી કહ્યું કે ચાવત્ વિગ્રહથી ઉપજે છે.

આ પ્રમાણે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મપૃથ્વીકાયિક પૂર્વ ચરમાંતમાં સમવહત થઈને પશ્ચિમ ચરમાંતમાં બાદર પૃથ્વીકાયિકમાં અપર્યાપ્તમાં ઉપજે. તે જ પૂર્વવત્ પર્યાપ્તમાં કહેવું.

એ પ્રમાણે અપ્કાયિકમાં ચાર આલાવા કહેવા – ૧. સૂક્ષ્મ અપર્યાપ્ત, ૨. સૂક્ષ્મ પર્યાપ્ત, ૩. બાદર અપર્યાપ્ત, ૪. બાદર પર્યાપ્તનો ઉપપાત કહેવો. એ પ્રમાણે સૂક્ષ્મ તેઉકાયિકના બંને ઉપપાત કહેવા.

ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક, આ રત્નપ્રભાના પૂર્વ ચરમાંતમાં સમવહત થઈને જે મનુષ્ય ક્ષેત્રમાં અપર્યાપ્ત બાદર તેઉકાયિકપણે ઉપજવા યોગ્ય હોય, તે હે ભગવન્ ! કેટલા સમયના વિગ્રહથી ઉપજે ? બાકી પૂર્વવત્. એ રીતે પર્યાપ્ત બાદર તેઉકાયિકપણે ઉત્પાદ કહેવો. વાયુકાયિક સૂક્ષ્મબાદરમાં, અપ્કાયિકના ઉપપાત સમાન ઉત્પાદ કહેવો. એ પ્રમાણે વનસ્પતિકાયિકમાં પણ કહેવું. ૨૦ ભેદ થયા.

ભગવન્ ! પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક, આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ઈત્યાદિ? પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક પણ પૂર્વ ચરમાંતમાં સમવહત થઈને આ જ ક્રમ વડે આ જ વીશ સ્થાનોમાં બાદર પર્યાપ્ત વનસ્પતિકાયિક સુધી ઉપપાત કહેવો ૪૦ ભેદ.. એ રીતે અપર્યાપ્ત બાદર પૃથ્વીકાયિક પણ કહેવા. ૬૦ ભેદ. એ રીતે અપર્યાપ્ત બાદર પૃથ્વીકાયિક પણ કહેવા ૮૦ ભેદ.. એ પ્રમાણે અપ્કાયિક પણ ચારે ગમકમાં પૂર્વ ચરમાંતથી સમવહત થઈને આ જ વક્તવ્યતાથી પૂર્વોક્ત વીશ સ્થાનોમાં ઉપપાત કહેવો ૧૬૦ ભેદ..

અપર્યાપ્ત અને પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ તેઉકાયિકોનો આ વીશ સ્થાનોમાં ઉપપાત કહેવો.

ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત બાદર તેઉકાયિક, મનુષ્ય ક્ષેત્રમાં સમવહત થઈને આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના પશ્ચિમ ચરમાંતમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકપણે ઉપજાવ યોગ્ય હોય, તો હે ભગવન્ ! તે કેટલા સમયના વિગ્રહથી ઉપજે? બધું જ પૂર્વવત્. ચાવત્ તેથી આમ કહ્યું.

આ પ્રમાણે ચારે પ્રકારના-પૃથ્વીકાયિકમાં, એ રીતે અપ્કાયમાં પૂર્વવત્ ઉપપાત કહેવો. અપર્યાપ્ત-પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ તેઉકાયિકમાં એ પ્રમાણે જ ઉપપાત કહેવો.

ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત બાદર તેઉકાયિક મનુષ્ય ક્ષેત્રમાં સમવહત થઈને. જે મનુષ્ય ક્ષેત્રમાં અપર્યાપ્ત બાદર

તેઉકાયિકપણે ઉપજવા યોગ્ય હોય, તે હે ભગવન્ ! કેટલા સમયના વિગ્રહથી ઉપજે? બધું પૂર્વવત્. એ રીતે પર્યાપ્ત બાદર તેઉકાયિકપણે પણ ઉપપાત કહેવો.

વાયુકાયિકપણે અને વનસ્પતિકાયિકપણે, પૃથ્વીકાયિકના ઉપપાત સમાન ચાર ભેદ વડે ઉપપાત કહેવો. એ રીતે પર્યાપ્ત બાદર તેઉકાયિક પણ સમયક્ષેત્રમાં સમવહત થઈને આ જ વીશ સ્થાનોમાં ઉપપાત કહેવો જેમ અપર્યાપ્તનો કહ્યો. એ રીતે સર્વત્ર પણ બાદર તેઉકાયિક અપર્યાપ્ત અને પર્યાપ્તનો સમયક્ષેત્રમાં ઉત્પાદ અને સમુદ્ધાત કહેવો. ૨૪૦ ભેદ.. વાયુકાયિક અને વનસ્પતિકાયિકને પૃથ્વીકાયિકવત્ ભેદ ચતુષ્ક વડે ઉપપાત કહેવો ચાવત્ પર્યાપ્ત. ૪૦૦ ભેદ..

ભગવન્ ! બાદર વનસ્પતિકાયિક. આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના પૂર્વી ચરમાંતમાં સમવહત થઈને જે આ રત્નપ્રભાના પશ્ચિમી ચરમાંતમાં પર્યાપ્ત બાદર વનસ્પતિકાયિકપણે ઉપજવા યોગ્ય હોય, તે કેટલા સમયના વિગ્રહથી? બધું પૂર્વવત્.

ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મપૃથ્વી૦ આ રત્નપ્રભાના પશ્ચિમ ચરમાંતમાં સમવહત થઈ જે આ રત્નપ્રભાના પૂર્વી ચરમાંતમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વી૦ ઉપજવા યોગ્ય હોય તે કેટલા સમયના વિગ્રહથી? પૂર્વવત્. એ પ્રમાણે જેમ પૂર્વ ચરમાંતમાં સર્વે પદોમાં સહવહત થઈને પશ્ચિમી ચરમાંતમાં સમયક્ષેત્રમાં ઉપપાતિક અને જે સમયક્ષેત્રમાં સમવહત પશ્ચિમી ચરમાંતમાં સમયક્ષેત્રમાં ઉપપાતિક એ રીતે આ ક્રમથી પશ્ચિમી ચરમાંતમાં સમવહત થઈ પૂર્વી ચરમાંતમાં સમયક્ષેત્રમાં ઉપપાત તે જ ગમક વડે કહેવો.

એ પ્રમાણે આ જ ગમક વડે દક્ષિણી ચરમાંતે સમવહત થઈને ઉત્તરિદ્ધ ચરમાંતમાં સમયક્ષેત્રમાં ઉપપાત, એ પ્રમાણે ઉત્તરીય ચરમાંતે અને મનુષ્યક્ષેત્રમાં સમવહત થઈને દક્ષિણી ચરમાંતમાં અને સમયક્ષેત્રમાં ઉપપાત તે જ ગમક વડે કહેવો.

ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક શર્કરાપ્રભાના પૂર્વી ચરમાંતમાં સમવહત થઈને શર્કરાપ્રભાના પશ્ચિમી ચરમાંતમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વી૦ ઉપજવા યોગ્ય હોય૦? રત્નપ્રભામાં કહ્યા મુજબ કહેવું. એ રીતે આ ક્રમ વડે ચાવત્ પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ તેઉકાયિકોમાં કહેવું.

ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક શર્કરાપ્રભાના પૂર્વી ચરમાંતમાં સમવહત થઈને સમય ક્ષેત્રમાં અપર્યાપ્ત બાદર તેઉકાયિકપણે ઉપજવા યોગ્ય હોય, તે કેટલા સમયના૦? બે કે ત્રણ સમયના વિગ્રહથી ઉપજે. એમ કેમ કહ્યું? ગૌતમ! મેં સાત શ્રેણી કહી છે – ઋજવાયતા ચાવત્ અર્ધ ચક્રવાલા. એકતોવક્રા શ્રેણીથી ઉપજનાર બે સમયિક વિગ્રહથી ઉપજે, દુહતોવક્રા શ્રેણીથી ઉપજનાર ત્રિસમયિક વિગ્રહથી ઉત્પન્ન થાય. તેથી૦

એ પ્રમાણે બાદરતેજસ્કાયિકમાં કહેવું. બાકી રત્નપ્રભાવત્. જે બાદર તેઉકાયિકના અપર્યાપ્ત અને પર્યાપ્તનો મનુષ્ય ક્ષેત્રમાં સમવહત થઈને બીજી પૃથ્વીના પશ્ચિમી ચરમાંતમાં ચતુર્વિધ પૃથ્વીકાયિકમાં, ચતુર્વિધ અપ્કાયિકમાં, દ્વિવિધ તેઉકાયિકમાં, ચતુર્વિધ વાયુકાયિકમાં, ચતુર્વિધ વનસ્પતિકાયિકમાં ઉપજે છે તેનો પણ આ રીતે બે કે ત્રણ સમયના વિગ્રહથી ઉત્પાદ કહેવો. પર્યાપ્ત, અપર્યાપ્ત બાદર તેઉકાયિક જે તેમાં જ ઉપજે તો રત્નપ્રભા સમાન એક-બે-ત્રણ સમયિક વિગ્રહ કહેવો, બાકી રત્નપ્રભા મુજબ બધું જાણવું. શર્કરાપ્રભા માફક અધઃસપ્તમી સુધી કથન કરવું.

સૂત્ર-૧૦૩૪

ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક અધોલોક ક્ષેત્ર નાડીથી બહારના ક્ષેત્રમાં સમવહત થઈને જે ઉર્ધ્વલોક ક્ષેત્ર નાડીના બાહ્ય ક્ષેત્રમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વી૦ ઉપજવા યોગ્ય હોય તો હે ભગવન્ ! તે કેટલા સમયના વિગ્રહથી ઉપજે? ગૌતમ! ત્રણ કે ચાર સમયના. એમ કેમ કહ્યું – x - ? ગૌતમ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વી૦ અધોલોકનાડીના બહારના ક્ષેત્રમાં સમવહત થઈને ઉર્ધ્વલોક નાડીના બહારના ક્ષેત્રમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મપૃથ્વી૦ એક પ્રતર અનુશ્રેણી વડે ઉપજવા યોગ્ય હોય. તે ત્રણ સમય વિગ્રહથી ઉપજે. જે વિશ્રેણિએ ઉપજવા યોગ્ય હોય તે ચાર સમયિક વિગ્રહથી

ઉપજે, તેથી એ કહ્યું.

એ પ્રમાણે પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીં પણ જાણવું. એ રીતે યાવત્ પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ તેઉકાયિકપણે જાણવું.

ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીં અધોલોક યાવત્ સમવહત થઈને સમય ક્ષેત્રમાં અપર્યાપ્ત બાદરતેઉં ઉપજવા યોગ્ય હોય, તે કેટલા સમયના વિગ્રહથી ઉપજે? ગૌતમ! બે કે ત્રણ સમયના. એમ કેમ કહ્યું? મેં સાત શ્રેણી કહી છે - ઋજવાયતા યાવત્ અર્ધચક્રવાલા. એકતોવક્ર શ્રેણીએ ઉપજતા બે સમય અને દુહતોવક્ર શ્રેણીએ ઉપજતા ત્રણ સમય વિગ્રહથી ઉપજે છે, તેથી એમ કહ્યું છે.

એ પ્રમાણે પર્યાપ્ત બાદર તેઉકાયિકમાં ઉત્પાદ કહેવો. વાયુકાય, વનસ્પતિકાયમાં ભેદ ચતુષ્કથી, અપ્કાયવત્ ઉત્પાદ કહેવો. એ રીતે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીંના ગમન સમાન પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મં પણ કહેવા. તે રીતે વીસ સ્થાનમાં ઉત્પાદ કહેવો. અધોલોક ક્ષેત્ર નાડીના બહારના ક્ષેત્રમાં સમવહત થઈને, એ પ્રમાણે બાદરપૃથ્વીકાયના અપર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્ત પણ કહેવા. એ રીતે અપ્કાયના ચારે ભેદોને પણ કહેવા. સૂક્ષ્મ તેઉકાયના બંનેના પણ ગમકો. એ પ્રમાણે જ જાણવા. ૨૦૦ ભેદ થયા..

ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત બાદર તેઉકાય સમયક્ષેત્રમાં સમવહત થઈને જે ઉર્ધ્વલોક નાડીના બાહ્ય ક્ષેત્રમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીં ઉપજવા યોગ્ય હોય, તે કેટલા સમયના વિગ્રહથી ઉપજે ? ગૌતમ! બે-ત્રણ કે ચાર. એમ કેમ કહ્યું ? રત્નપ્રભામાં કહ્યા મુજબ તેનો અર્થ સાત શ્રેણી સુધી જાણવો.

ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત બાદર તેઉકાયિક, સમયક્ષેત્રમાં સમવહત થઈને જે ઉર્ધ્વલોક ક્ષેત્ર નાડીના બાહ્ય ક્ષેત્રમાં પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ તેઉં ઉપજવા યોગ્ય હોય, તેં? બધું પૂર્વવત્.

ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત બાદર તેઉકાય સમયક્ષેત્રમાં સમવહત થઈને સમયક્ષેત્રમાં અપર્યાપ્ત બાદરતેઉં ઉપજવા યોગ્ય હોય, તે કેટલા સમયના વિગ્રહથી ઉપજે ? ગૌતમ! એક-બે કે ત્રણ સમયના. એમ કેમ? રત્નપ્રભા મુજબ જ સાત શ્રેણી સુધી બધું કહેવું. એ પ્રમાણે બાદર તેઉકાયિકપણે પણ ઉત્પાદ કહેવો. વાયુકાય અને વનસ્પતિકાયમાં, પૃથ્વીકાયના ઉત્પાદ માફક ચાર ભેદ વડે ઉત્પાદ કહેવો. એ પ્રમાણે પર્યાપ્ત બાદર તેઉં પણ આ જ સ્થાનોમાં ઉત્પાદ કહેવો. વાયુકાયિક અને વનસ્પતિકાયમાં પૃથ્વીકાયમાં કહ્યો તે પ્રમાણે જ ઉત્પાદ કહેવો.

ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીં ઉર્ધ્વલોક નાડીથી બહારના ક્ષેત્રમાં સમવહત થઈને, અધોલોક ક્ષેત્ર નાડીના બહારના ક્ષેત્રમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીં ઉપજવા યોગ્ય હોય, તે કેટલા સમયનાં ? ઉર્ધ્વલોક ક્ષેત્ર નાડીથી બહારના ક્ષેત્રમાં સમવહત થઈને અધોલોક ક્ષેત્ર નાડીના બહારના ક્ષેત્રમાં ઉત્પન્ન થનાર સમાન તે ગમક સંપૂર્ણ કહેવો યાવત્ બાદર વનસ્પતિકાયિક પર્યાપ્તના બાદર વનસ્પતિકાયિક પર્યાપ્તમાં ઉત્પાદ સુધી. કહેવું.

ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક, લોકના પૂર્વ ચરમાંતે સમવહત થઈને લોકના ચરમાંતમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીં ઉપજવા યોગ્ય હોય તો કેટલા સમયના વિગ્રહથી ઉપજે? ગૌતમ! એક, બે, ત્રણ કે ચારના. એમ કેમ કહ્યું? ગૌતમ! મેં સાત શ્રેણી કહી છે - ઋજવાયતાથી અર્ધચક્રવાલા. તેમાં ઋજવાયતા શ્રેણીથી ઉત્પન્ન થનાર એક સમય વિગ્રહથી, એકતોવક્ર શ્રેણીથી ઉપજતો, બે સમય વિગ્રહથી, દુહતોવક્ર શ્રેણીથી ઉપજતો જે એકપ્રતર અનુશ્રેણીથી ઉપજવા યોગ્ય હોય તે ત્રણ સમય વિગ્રહથી અને વિશ્રેણીએ ઉપજવા યોગ્ય હોય, તે ચાર સમય વિગ્રહથી ઉત્પન્ન થાય, તેથી કહ્યું.

એ રીતે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક લોકના પૂર્વચરમાંતે સમવહત થઈને લોકના પશ્ચિમ ચરમાંતે અપર્યાપ્ત, પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ-પૃથ્વીં આયું તેઉં વાયુકાયિકમાં બાદરવાયું સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાયિકમાં આ બાર સ્થાનોમાં આ જ ક્રમથી કહેવા. અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકનો ઉપપાત એ પ્રમાણે સંપૂર્ણ બારે સ્થાનોમાં કહેવો. એ રીતે આ ગમક વડે યાવત્ પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાયિકનો પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાયિકમાં ઉપપાત કહેવો.

ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મપૃથ્વીં લોકના પૂર્વ ચરમાંતે સમવહત થઈને જે લોકના દક્ષિણ ચરમાંતમાં

અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીં ઉપજવા યોગ્ય હોય, તે કેટલા સમયના વિગ્રહથી ઉપજે? ગૌતમ! બે, ત્રણ કે ચાર સમયના. એમ કેમ કહ્યું? ગૌતમ! મેં સાત શ્રેણીઓ કહી છે – ઋજવાયતા યાવત્ અર્ધચક્રવાલા. એકતોવક્રા શ્રેણીએ ઉપજતા બે સમયિક વિગ્રહ, દુહતોવક્રા શ્રેણીએ ઉપજતા જે એકપ્રતર અનુશ્રેણીથી ઉપજે, તે ત્રણ સમયિક વિગ્રહ, જે વિશ્રેણીએ ઉપજવા યોગ્ય હોય તે ચાર સમયિક વિગ્રહ વડે ઉપજે છે, તેથી એમ કહ્યું.

એ પ્રમાણે આ ગમક વડે પૂર્વ ચરમાંતમાં સમવહત થઈને દક્ષિણ ચરમાંતમાં ઉત્પાદ કહેવો યાવત્ પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાચિકથી પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ વનસ્પતિમાં કહેવું. બધે બે, ત્રણ કે ચાર સમય વિગ્રહ.

ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાચિક લોકના પૂર્વ ચરમાંતે સમવહત થઈને જે લોકના પશ્ચિમી ચરમાંતે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મપૃથ્વીમાં ઉપજવા યોગ્ય હોય તે કેટલા સમયના વિગ્રહથી ઉપજે? ગૌતમ! એક, બે, ત્રણ કે ચાર સમયના. એમ કેમ? એ રીતે જેમ પૂર્વ ચરમાંતમાં સમવહત થઈને પૂર્વ ચરમાંતમાં ઉપપાત છે, તેમ પૂર્વ ચરમાંતમાં સમવહત થઈને પશ્ચિમી ચરમાંતમાં સર્વેનો ઉપપાત કહેવો.

ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાચિક લોકના પૂર્વ ચરમાંતે સમવહત થઈને જે લોકના ઉત્તર ચરમાંતમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીં પણ ઉપજવા યોગ્ય હોય, તેં એ રીતે જેમ પૂર્વ ચરમાંતમાં સમવહત થઈને દક્ષિણ ચરમાંતમાં ઉપપાત કહ્યો, તેમ આ ઉપપાત – x - પણ કહેવો.

ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાચિક લોકના દક્ષિણી ચરમાંતમાં સમવહત થઈને જે લોકના દક્ષિણ જ ચરમાંતમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાચિકપણે ઉપજવા યોગ્ય હોયં એ રીતે જેમ પૂર્વમાં સમવહત થઈને પૂર્વમાં જ ઉપપાત કહ્યો, તેમ દક્ષિણમાં સમવહત થઈને દક્ષિણમાં જ ઉપપાત કહેવો. તે પ્રમાણે જ સંપૂર્ણ યાવત્ પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાચિકથી પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાચિકમાં, દક્ષિણ ચરમાંતમાં ઉપપાત કહેવો, એ રીતે દક્ષિણમાં સમવહત થઈ પશ્ચિમ ચરમાંતમાં ઉત્પાદ કહેવો. સ્વસ્થાનમાં તેમજ એક-બે-ત્રણ-ચાર સમયિક વિગ્રહ. પૂર્વમાં, તેમ પશ્ચિમમાં બે, ત્રણ, ચાર સમયિક, પશ્ચિમી ચરમાંતમાં સમવહત થઈને પશ્ચિમમાં જ ઉત્પન્ન થનારને, સ્વસ્થાન મુજબ, ઉત્તરમાં ઉત્પન્ન થનારને એક સમયિક વિગ્રહ નથી. બાકી પૂર્વવત્ પૂર્વમાં, સ્વસ્થાન મુજબ. દક્ષિણમાં એક સમયિક વિગ્રહ નથી, બાકી પૂર્વવત્.

ઉત્તરમાં સમવહત થઈને ઉત્તરમાં જ ઉત્પન્ન થનારને, સ્વસ્થાન મુજબ. ઉત્તરમાં સમવહત થઈને પૂર્વમાં ઉત્પન્ન થનારને પૂર્વવત્. વિશેષ એ – એક સમયિક વિગ્રહ નથી. ઉત્તરમાં સમવહત થઈને દક્ષિણમાં ઉપજનારને, સ્વસ્થાન મુજબ. ઉત્તરમાં સમવહત થઈને પશ્ચિમમાં ઉપજનારને એક સમયિક વિગ્રહ નથી, બાકી પૂર્વવત્ યાવત્ સૂક્ષ્મ વનસ્પતિ કાચિક પર્યાપ્તો, સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાચિક પર્યાપ્તમાં પૂર્વવત્.

ભગવન્ ! બાદર પૃથ્વીકાચિક પર્યાપ્તાના સ્થાનો ક્યાં છે ? ગૌતમ ! સ્વસ્થાનમાં આઠે પૃથ્વીમાં, જેમ સ્થાનપદમાં કહ્યા તેમ, યાવત્ સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાચિક જે પર્યાપ્ત અને જે અપર્યાપ્ત છે, તે બધા એક જ પ્રકારના અવિશેષ કે ભિન્નતા રહિત સર્વલોક પર્યાપ્ત કહ્યા છે.

ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાચિકને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ કહી છે ? ગૌતમ! આઠ. જ્ઞાનાવરણીય યાવત્ અંતરાય. એ રીતે ચાર-ચાર ભેદથી એકેન્દ્રિય શતક મુજબ યાવત્ પર્યાપ્ત બાદર વનસ્પતિં

ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાચિકો કેટલી કર્મપ્રકૃતિ બાંધે ? ગૌતમ! સાત બાંધે કે આઠ બાંધે, એકેન્દ્રિય શતક અનુસાર યાવત્ પર્યાપ્ત બાદર વનસ્પતિકાચિક કહેવું.

ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાચિક કેટલી કર્મપ્રકૃતિ વેદે છે ? ગૌતમ! ચૌદ. એકેન્દ્રિય શતકમાં કહ્યા મુજબ જ્ઞાનાવરણીય યાવત્ પુરુષવેદબદ્ધ, એ રીતે યાવત્ પર્યાપ્ત બાદર વનસ્પતિકાચિક.

ભગવન્ ! એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાયં પ્રશ્નો ? વ્યુત્કાંતિ પદના પૃથ્વીકાચિકના ઉત્પાદ સમાન જાણવું.

ભગવન્ ! એકેન્દ્રિયોને કેટલા સમુદ્ધાત છે ? ગૌતમ! ચાર. વેદના સમુદ્ધાત યાવત્ વૈક્રિયસમુદ્ધાત.

ભગવન્ ! એકેન્દ્રિયો શું તુલ્ય સ્થિતિક હોય તે તુલ્ય અને વિશેષાધિક કર્મ બાંધે ? તુલ્ય સ્થિતિક એકેન્દ્રિય ભિન્ન-વિશેષાધિક કર્મ બાંધે ? ભિન્ન સ્થિતિકો તુલ્ય-વિશેષાધિક કર્મ બાંધે ? ભિન્ન સ્થિતિક ભિન્ન-વિશેષાધિક કર્મ બાંધે? ગૌતમ! કેટલાક તુલ્યસ્થિતિકો તુલ્યવિશેષાધિક કર્મ બાંધે યાવત્ - x - કેટલાક ભિન્ન સ્થિતિકો ભિન્ન-વિશેષાધિક કર્મ બાંધે.

ભગવન્ ! એમ કેમ કહ્યું - x - ? ગૌતમ! એકેન્દ્રિયો ચાર ભેદે છે - ૧. કેટલાક સમાનાયુ, સમાનોત્પન્ન, ૨. કેટલાક સમાનાયુ, વિષમોત્પન્ન, ૩. કેટલાક વિષમાયુ, સમાનોત્પન્ન, ૪. કેટલાક વિષમાયુ વિષમાનોત્પન્ન. તેમાં જે પહેલા ભંગવાળા તુલ્યસ્થિતિક છે, તુલ્યવિશેષાધિક કર્મ બાંધે છે, બીજા છે તે તુલ્ય સ્થિતિક, ભિન્ન-વિશેષાધિક કર્મ બાંધે છે, ત્રીજા છે તે ભિન્નસ્થિતિક, તુલ્ય-વિશેષાધિક કર્મ બાંધે છે, જે ચોથા છે તે ભિન્નસ્થિતિક, ભિન્ન-વિશેષાધિક કર્મ બાંધે છે. તેથી - x -

ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે, યાવત્ વિચરે છે.

શતક-૩૪, શતકશતક-૧, ઉદ્દેશો-૨

સૂત્ર-૧૦૩૫

ભગવન્ ! અનંતરોત્પન્ન એકેન્દ્રિયો કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ! પાંચ ભેદે - પૃથ્વીકાયિકાદિ. બબ્બે ભેદો એકેન્દ્રિય શતક મુજબ યાવત્ બાદર વનસ્પતિકાયિક. ભગવન્ ! અનંતરોત્પન્ન બાદર પૃથ્વીકાયિક સ્થાનો ક્યાં છે? ગૌતમ! સ્વ-સ્થાનમાં આઠે પૃથ્વીમાં ૦ રત્નપ્રભામાં જેમ સ્થાન પદે કહ્યા તેમ યાવત્ ક્ષીપ-સમુદ્રોમાં આ અનંતરોત્પન્ન બાદર પૃથ્વી ૦ સ્થાનો છે.

ઉપપાત સર્વલોકમાં, સમુદ્ધાત સર્વલોકમાં, સ્વસ્થાનમાં લોકના અસંખ્યાત ભાગમાં, અનંતરોત્પન્ન સૂક્ષ્મ પૃથ્વી-કાયિક એક પ્રકારના અવિશેષ અનાનાત્વ સર્વલોકમાં હે શ્રમણાયુષ્ય! વ્યાપ્ત છે.

આ પ્રમાણે આ કમથી સર્વે એકેન્દ્રિયો કહેવા. સ્વસ્થાનમાં બધામાં સ્થાનપદ મુજબ છે. તેમાં પર્યાપ્ત બાદરના ઉત્પાદ, સમુદ્ધાત સ્થાનો, તેના અપર્યાપ્ત મુજબ છે. બાદર અને સૂક્ષ્મ બધામાં પૃથ્વીકાયિકમાં કહ્યા મુજબ કહેવા યાવત્ વનસ્પતિકાયિક જાણવું.

અનંતરોત્પન્ન સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકને કેટલી કર્મપ્રકૃતિ છે? ગૌતમ! આઠ, એકેન્દ્રિયના અનંતરોત્પન્ન ઉદ્દેશા મુજબ કહેવી. તે રીતે જ બાંધે, તે રીતે જ વેદે યાવત્ અનંતરોત્પન્ન બાદર વનસ્પતિકાયિક.

અનંતરોત્પન્ન એકેન્દ્રિય ક્યાં ઉપજે છે ? ઔદિક ઉદ્દેશવત્.

અનંતરોત્પન્ન એકેન્દ્રિયને કેટલા સમુદ્ધાત છે ? ગૌતમ! બે - વેદના અને કષાય સમુદ્ધાત. તુલ્યસ્થિતિક અનંતરોત્પન્ન એકેન્દ્રિયો શું તુલ્ય-વિશેષાધિક કર્મ બાંધે ૦ પ્રશ્નો ? પૂર્વવત્. ગૌતમ! કેટલાક તુલ્યસ્થિતિક, તુલ્ય-વિશેષાધિક કર્મ બાંધે, કેટલાક તુલ્યસ્થિતિક ભિન્ન-વિશેષાધિક કર્મ બાંધે. એમ કેમ કહ્યું? ગૌતમ! અનંતરોત્પન્ન એકેન્દ્રિયો બે ભેદે - કેટલાક સમાનાયુ, સમાનોત્પન્ન છે. કેટલાક સમાનાયુ વિષમોત્પન્ન છે તેમાં જે પહેલાં છે તે તુલ્યસ્થિતિકો તુલ્ય-વિશેષાધિક કર્મ બાંધે, જે બીજા છે, તે તુલ્યસ્થિતિક ભિન્ન-વિશેષાધિક કર્મો બાંધે. તેથી એમ કહ્યું. - x - ભગવન્ ! તે એમ જ છે.

શતક-૩૪, શતકશતક-૧, ઉદ્દેશો-૩ થી ૧૨

સૂત્ર-૧૦૩૬, ૧૦૩૭

૧૦૩૬, ઉ.૩. ભગવન્ ! પરંપરોત્પન્ન એકેન્દ્રિયો કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ! પાંચ ભેદે - પૃથ્વીકાયિકાદિ. ચારે ભેદો યાવત્ વનસ્પતિકાય કહેવા.

ભગવન્ ! પરંપરોત્પન્ન અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક, આ રત્નપ્રભાના પૂર્વી ચરમાંતમાં સમવહત થઈને જે આ

રત્નપ્રભાના યાવત્ પશ્ચિમી ચરમાંતમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકપણે ઉપજવા યોગ્ય હોય. એ રીતે આ આલાવા વડે પહેલા ઉદ્દેશમાં કહ્યા મુજબ લોકચરમાંત સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! પરંપરોત્પન્ન પૃથ્વીકાયિકના સ્થાનો ક્યાં છે ? ગૌતમ! સ્વસ્થાનમાં આહે પૃથ્વીમાં, એ રીતે આ આલાવાથી પહેલા ઉદ્દેશા મુજબ તુલ્ય સ્થિતિક સુધી કહેવું. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે.

૧૦૩૭, ઉ. ૪ થી ૧૧. એ પ્રમાણે બાકીના આહે ઉદ્દેશા યાવત્ અચરમ કહેવા. વિશેષ એ – અનંતર અનંતર સદશ, પરંપર પરંપર સદશ, ચરમ અને અચરમ પૂર્વવત્ જાણવા. એ રીતે આ ૧૧-ઉદ્દેશા છે.

શતક-૩૪, શતકશતક-૨ થી ૧૨

સૂત્ર-૧૦૩૮ થી ૧૦૪૩

૧૦૩૮, શ-૨. ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યી એકેન્દ્રિય કેટલા ભેદે છે ? ગૌતમ! પાંચ ભેદે ભેદ ચતુષ્ક કૃષ્ણલેશ્યી એકેન્દ્રિય મુજબ વનસ્પતિકાયિક સુધી કહેવા. ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યી અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક, આ રત્નપ્રભાના પૂર્વ ચરમાંતથીં એ રીતે આ આ આલાવા વડે ઔદિક ઉદ્દેશ સમાન લોકના ચરમાંતથી સર્વત્ર કૃષ્ણલેશ્યીના ઉપપાત સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યી અપર્યાપ્ત બાદર પૃથ્વીકાયિકોના સ્થાનો ક્યાં છે ? એ રીતે આ આલાવા વડે ઔદિક ઉદ્દેશા મુજબ તુલ્યસ્થિતિક સુધી જાણવું. ભગવન્ ! તે એમ જ છે. આ રીતે આ આલાવા વડે પ્રથમ શ્રેણી શતક મુજબ અગિયારે ઉદ્દેશા કહેવા.

૧૦૩૯, શ-૩. એ પ્રમાણે નીલલેશ્યીમાં પણ કહેવું.

૧૦૪૦, શ-૪. એ પ્રમાણે કાપોતલેશ્યીમાં પણ કહેવું.

૧૦૪૧, શ-૫. ભવસિદ્ધિક વિષયક શતક પણ એ રીતે કહેવું.

૧૦૪૨, શ-૬. અનંતરોત્પન્ન કૃષ્ણલેશ્યી ભવસિદ્ધિક એકેન્દ્રિયો કેટલા ભેદે છે ? અનંતરોત્પન્ન ઉદ્દેશા મુજબ અને ઔદિક મુજબ કહેવું.

ભગવન્ ! પરંપરોત્પન્ન કૃષ્ણલેશ્યી ભવસિદ્ધિક એકેન્દ્રિયો કેટલા ભેદે છે ? પાંચ ભેદે. પરંપરોત્પન્ન કૃષ્ણલેશ્યી ભવસિદ્ધિક એકેન્દ્રિય ઔદિક ભેદચતુષ્ક યાવત્ વનસ્પતિકાયિક કહેવું.

ભગવન્ ! પરંપરોત્પન્ન કૃષ્ણલેશ્યી ભવસિદ્ધિક અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક, આ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાંં આ રીતે આ આલાવાથી ઔદિક ઉદ્દેશા મુજબ લોકના ચરમાંત સુધી કહેવું. સર્વત્ર કૃષ્ણલેશ્યી ભવસિદ્ધિકમાં ઉપપાત કહેવો. ભગવન્ ! પરંપરોત્પન્ન કૃષ્ણલેશ્યી ભવસિદ્ધિક પર્યાપ્ત બાદર પૃથ્વીકાયિકના સ્થાનો છે ? એ રીતે આ આલાવાથી ઔદિક ઉદ્દેશા સમાન તુલ્યસ્થિતિ સુધી કહેવું. એ પ્રમાણે આ આલાવાથી કૃષ્ણલેશ્યી અભવસિદ્ધિક એકેન્દ્રિયના પૂર્વવત્ ૧૧ ઉદ્દેશા સહિત પૂર્ણ.

૧૦૪૩, શ-૭ થી ૧૨. નીલલેશ્યી ભવસિદ્ધિક એકેન્દ્રિયમાં સાતમું, કાપોતલેશ્યીમાં આઠમું, ભવસિદ્ધિકના ચાર શતક મુજબ અભવસિદ્ધિકના પણ ચાર શતક કહેવા. એ રીતે આ બાર એકેન્દ્રિય શ્રેણી કહી.

હે ભગવન !આપ કહો છો તે એમજ છે, તે એમજ છે.

શતક-૩૪ નો મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૩૫

શતક-૩૫, શતકશતક-૧, ઉદ્દેશો-૧

સૂત્ર-૧૦૪૪

ભગવન્ ! મહાયુગ્મો કેટલા કહ્યા છે ? ગૌતમ! સોળ. તે આ - ૧. કૃતયુગ્મ કૃતયુગ્મ, ૨. કૃતયુગ્મ ત્ર્યોજ, ૩. કૃતયુગ્મ દ્વાપરયુગ્મ, ૪. કૃતયુગ્મ કલ્ચોજ, ૫. ત્ર્યોજ કૃતયુગ્મ, ૬. ત્ર્યોજ ત્ર્યોજ, ૭. ત્ર્યોજ દ્વાપરયુગ્મ, ૮. ત્ર્યોજ કલ્ચોજ, ૯. દ્વાપરયુગ્મ કૃતયુગ્મ, ૧૦. દ્વાપરયુગ્મ ત્ર્યોજ, ૧૧. દ્વાપરયુગ્મ દ્વાપરયુગ્મ, ૧૨. દ્વાપરયુગ્મ કલ્ચોજ, ૧૩. કલ્ચોજ કૃતયુગ્મ, ૧૪. કલ્ચોજ ત્ર્યોજ, ૧૫. કલ્ચોજ દ્વાપરયુગ્મ, ૧૬. કલ્ચોજ કલ્ચોજ.

ભગવન્ ! એમ કેમ કહ્યું - ૧૬ યુગ્મો છે ? ગૌતમ! જે રાશિમાં ચાર સંખ્યા અપહાર કરતા - ૧. શેષ ચાર રહે, તે રાશિના અપહાર સમયે તે પાણ કૃતયુગ્મ હોય તો કૃતયુગ્મ કૃતયુગ્મ. ૨. શેષ ત્રણ રહે, તે રાશિના અપહાર સમયે કૃતયુગ્મ હોય તે કૃતયુગ્મ ત્ર્યોજ. ૩. શેષ બે રહે, તે રાશિ અપહાર સમયે કૃતયુગ્મ હોય તે કૃતયુગ્મ દ્વાપરયુગ્મ. ૪. શેષ એક રહે, તે રાશિ અપહાર સમયે કૃતયુગ્મ હોય તે કૃતયુગ્મ કલ્ચોજ છે.

જે રાશિ ચાર વડે અપહાર કરીએ અને તે રાશિના અપહાર સમયે ત્ર્યોજ હોય તેમાં - ૧. શેષ ચાર વધે તો ત્ર્યોજ કૃતયુગ્મ, ૨. શેષ ત્રણ વધે તો ત્ર્યોજ ત્ર્યોજ, ૩. શેષ બે વધે તો ત્ર્યોજદ્વાપર યુગ્મ, ૪. શેષ એક વધે તો ત્ર્યોજ કલ્ચોજ.

જે રાશિના અપહાર સમયે તે દ્વાપરયુગ્મ હોય અને જે રાશિ ચાર સંખ્યા વડે અપહાર કરાતા - ૧. શેષ ચાર વધે તો દ્વાપરયુગ્મ કૃતયુગ્મ, ૨. શેષ ત્રણ વધે તો દ્વાપરયુગ્મ ત્ર્યોજ, ૩. શેષ બે વધે તો દ્વાપરયુગ્મ-દ્વાપરયુગ્મ અને ૪. શેષ એક વધે તો દ્વાપરયુગ્મ કલ્ચોજ જાણવી.

જે રાશિના અપહાર સમયે તે કલ્ચોજ હોય અને જેને ચાર સંખ્યાથી અપહાર કરતા - ૧. શેષ ચાર વધે તો કલ્ચોજ કૃતયુગ્મ, ૨. શેષ ત્રણ વધે તો કલ્ચોજ ત્ર્યોજ, ૩. શેષ બે વધે તો કલ્ચોજ દ્વાપરયુગ્મ, ૪. શેષ એક વધે તો કલ્ચોજ કલ્ચોજ. તેથી એમ કહ્યું કે યાવત્ કલ્ચોજ કલ્ચોજ છે.

સૂત્ર-૧૦૪૫

ભગવન્ ! કૃતયુગ્મ કૃતયુગ્મ એકેન્દ્રિય ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? ઉત્પલોદ્દેશક માફક ઉપપાત કહેવો.

ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયમાં કેટલા ઉપજે છે ? ગૌતમ! ૧૬, સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા કે અનંતા.

ભગવન્ ! તે જીવો સમયે સમયે૦ પ્રશ્ન ? ગૌતમ ! અનંતા સમયે સમયે અપહાર કરાતા અનંતી ઉત્સર્પિણી-અવસર્પિણીથી અપહાર કરાતા પણ તેનો અપહાર થતો નથી. તેનું ઉચ્ચત્વ ઉત્પલોદ્દેશ મુજબ છે.

ભગવન્ ! તે જીવો જ્ઞાનાવરણીય કર્મના બંધક છે કે અબંધક ? ગૌતમ ! બંધક છે, અબંધક નથી, આયુને છોડીને બધા કર્મોમાં કહેવું. આયુકર્મના બંધક કે અબંધક હોય. ભગવન્ ! તે જીવો જ્ઞાનાવરણીય કર્મના૦? ગૌતમ! વેદક છે, અવેદક નથી, એ પ્રમાણે બધા કર્મોમાં જાણવું.

ભગવન્ ! તે જીવો શું સાતા વેદક છે કે અસાતા વેદક ? ગૌતમ ! સાતાવેદક છે, અસાતાવેદક પણ છે. એ પ્રમાણે ઉત્પલોદ્દેશક પરિપાટી જાણવી. બધા કર્મોના ઉદયવાળા છે, અનુદયી નથી. છ કર્મોના ઉદીરક છે, અનુદીરક નથી. વેદનીય-આયુના ઉદીરક કે અનુદીરક છે.

ભગવન્ ! તે જીવો શું કૃષ્ણલેશ્યી૦ છે ? ગૌતમ ! કૃષ્ણ-નીલ-કાપોત કે તેજોલેશ્યી છે. માત્ર મિથ્યાદષ્ટિ

છે, અજ્ઞાની છે – નિયમા બે અજ્ઞાન છે, મતિઅજ્ઞાન, શ્રુતઅજ્ઞાન, માત્ર કાયયોગી છે, સાકાર-અનાકાર ઉપયુક્ત છે.

ભગવન્ ! તે જીવોના શરીરો કેટલા વર્ણના છે ? ઉત્પલોદ્દેશક મુજબ સમગ્ર પ્રશ્ન કરવા. ગૌતમ! ઉત્પલોદ્દેશક માફક ઉચ્છ્વાસક કે નિઃશ્વાસક છે, કે ઉચ્છ્વાસ-નિઃશ્વાસક છે. આહારક કે અનાહારક છે, અવિરત છે, ક્રિયા સહિત છે, સાત કે આઠ કર્મના બંધક છે, આહાર યાવત્ પરિગ્રહ સંજ્ઞા ઉપયુક્ત છે, ક્રોધ યાવત્ લોભકષાયી છે. માત્ર નપુંસક વેદવાળા છે. સ્ત્રી-પુરુષ કે નપુંસક વેદના બંધક છે. અસંજ્ઞી છે, ઇન્દ્રિય સહિત છે.

ભગવન્ ! તે કૃતયુગ્મ કૃતયુગ્મ એકેન્દ્રિયો કાળથી કેટલો કાળ હોય ?

ગૌતમ ! જઘન્યથી એક સમય, ઉત્કૃષ્ટથી અનંતકાળ – અનંત ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી રૂપ વનસ્પતિકાળ. સંવેધ ન કહેવો. આહાર, ઉત્પલોદ્દેશક મુજબ, વિશેષ એ કે નિર્વ્યાધાતમાં છ દિશથી અને વ્યાધાત આશ્રીને કદાચ ત્રણ-કદાચ ચાર-કદાચ પાંચ દિશામાંથી. બાકી પૂર્વવત્.

સ્થિતિ જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત, ઉત્કૃષ્ટથી ૨૨,૦૦૦ વર્ષ. સમુદ્ધાત પહેલા ચાર. મારણાંતિક સમુદ્ધાતથી સમવહત કે અસમવહત થઈને મરે છે. ઉદ્ધર્તના ઉત્પલોદ્દેશક અનુસાર જાણવી.

ભગવન્ ! સર્વે પ્રાણો યાવત્ સર્વે સત્વો કૃતયુગ્મ કૃતયુગ્મ એકેન્દ્રિયપણે પૂર્વે ઉત્પન્ન થયેલ છે ? હા, ગૌતમ ! અનેકવાર કે અનંતવાર. ભગવન્ ! કૃતયુગ્મ ત્ર્યોજ એકેન્દ્રિય ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? ઉપપાત પૂર્વવત્.

ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયમાં પ્રશ્ન? ગૌતમ! ૧૯, સંખ્યાત, અસંખ્યાત કે અનંત ઉપજે છે? બાકી બધું કૃતયુગ્મ કૃતયુગ્મ સમાન યાવત્ અનંતવાર ઉત્પન્ન થયેલ છે.

ભગવન્ ! કૃતયુગ્મ દ્વાપરયુગ્મ એકેન્દ્રિય ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? ઉપપાત પૂર્વવત્. ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયમાં પ્રશ્ન? ગૌતમ! ૧૮, સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા કે અનંતા ઉપજે. બાકી પૂર્વવત્.

ભગવન્ ! કૃતયુગ્મ ત્ર્યોજ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે? ઉપપાત પૂર્વવત્. પરિમાણ ૧૭, સંખ્યાત, અસંખ્યાત કે અનંત. બાકી બધું પૂર્વવત્ યાવત્ અનંતવાર ઉપજેલ છે.

ભગવન્ ! ત્ર્યોજ કૃતયુગ્મ એકેન્દ્રિય ક્યાંથી આવીને ઉપજે ? ઉપપાત પૂર્વવત્. પરિમાણ-૧૫, સંખ્યાત, અસંખ્યાત કે અનંત.

એ પ્રમાણે આ સોળ મહાયુગ્મોમાં એક પ્રકારનું કથન છે.

વિશેષ એ કે – પરિમાણમાં ભેદ છે. ત્ર્યોજ દ્વાપર યુગ્મમાં ૧૪, સંખ્યાત, અસંખ્યાત કે અનંત ઉપજે છે. ત્ર્યોજ કલ્પોજમાં ૧૩, સંખ્યાત, અસંખ્યાત કે અનંત ઉપજે છે.

દ્વાપરયુગ્મ કૃતયુગ્મમાં આઠ, દ્વાપરયુગ્મ ત્ર્યોજમાં અગિયાર, દ્વાપરયુગ્મ દ્વાપરયુગ્મમાં દશ, દ્વાપરયુગ્મ કલ્પોજમાં નવ તથા આરેમાં 'સંખ્યાત, અસંખ્યાત કે અનંતા આવીને ઉપજે છે.' તેટલું જોડવું.

કલ્પોજ કૃતયુગ્મમાં ચાર, કલ્પોજ ત્ર્યોજમાં સાત, કલ્પોજ દ્વાપરયુગ્મમાં છ, કલ્પોજ કલ્પોજમાં પાંચ તથા 'સંખ્યાત, અસંખ્યાત કે અનંતા આવીને ઉપજે છે' તેટલું આ ચારેમાં જોડવું.

બાકી પૂર્વવત્ યાવત્ અનંતવાર – ભગવન્ ! તેમજ છે.

શતક-૩૫, શતકશતક-૧, ઉદ્દેશો-૨

સૂત્ર-૧૦૪૬

ભગવન્ ! પ્રથમ સમય કૃતયુગ્મ કૃતયુગ્મ એકેન્દ્રિય ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ?

ગૌતમ ! પૂર્વવત્. એ રીતે ઉદ્દેશા-૧ મુજબ ઉત્પાદ પરિમાણ સોળ વખત બીજા ઉદ્દેશામાં પણ કહેવા. બધું પૂર્વવત્ વિશેષમાં – આ દશમાં ભિન્નતા છે – ૧. અવગાહના જઘન્યથી અંગુલનો અસંખ્યાત ભાગ, ઉત્કૃષ્ટથી પણ તેમજ. ૨, ૩. આયુકર્મના બંધક નથી, અબંધક છે. ૪, ૫. આયુના ઉદીરક નથી, અનુદીરક છે. ૬ થી ૮. ઉચ્છ્વાસક નથી, નિઃશ્વાસક નથી, ઉચ્છ્વાસક-નિઃશ્વાસક નથી. ૯, ૧૦. સાત પ્રકારે કર્મોના બંધક છે, આઠ ભેદે કર્મબંધક

નથી.

ભગવન્ ! તે પ્રથમ સમય કૃતયુગ્મ કૃતયુગ્મ એકેન્દ્રિય કાળથી કેટલો કાળ હોય ?

ગૌતમ! એક સમય. એટલી જ સ્થિતિ છે. સમુદ્ધાત પહેલા બે, સમવહત અને ઉદ્ધર્તના ન પૂછવા, બાકી બધું સંપૂર્ણ પૂર્વવત્. સોળે ગમોમાં કહેવી ચાવત્ અનંતવાર.

શતક-૩૫, શતકશતક-૧, ઉદ્દેશો-૩ થી ૧૧

સૂત્ર-૧૦૪૭ થી ૧૦૫૬

૧૦૪૭, ઉ-૩. ભગવન્ ! અપ્રથમ સમય કૃતયુગ્મ કૃતયુગ્મ એકેન્દ્રિય ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? ઉદ્દેશા-૧ મુજબ સોળે યુગ્મોમાં તેમજ જાણવું. ચાવત્ કલ્પોજ કલ્પોજપણે ચાવત્ અનંતવાર.

૧૦૪૮, ઉ-૪. ભગવન્ ! ચરમ સમય કૃતયુગ્મ કૃતયુગ્મ એકેન્દ્રિય ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? પ્રથમ સમય ઉદ્દેશક મુજબ કહેવું. માત્ર દેવો ન ઉપજે, તેજોલેશ્યા ન પૂછવી. બાકી પૂર્વવત્.

૧૦૪૯, ઉ-૫. ભગવન્ ! અચરમ સમય કૃતયુગ્મ કૃતયુગ્મ એકેન્દ્રિય ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે? અપ્રથમ સમય ઉદ્દેશ મુજબ સંપૂર્ણ કહેવું. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે.

૧૦૫૦, ઉ-૬. ભગવન્ ! પ્રથમ સમય કૃતયુગ્મ કૃતયુગ્મ એકેન્દ્રિય ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે? પ્રથમ સમય ઉદ્દેશ મુજબ બધું જ સંપૂર્ણ કહેવું. ભગવન્ ! તેમજ છે, ચાવત્ વિચરે છે.

૧૦૫૧, ઉ-૭. પ્રથમ-અપ્રથમ સમય કૃતયુગ્મ કૃતયુગ્મ એકેન્દ્રિય ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે? પ્રથમ સમય ઉદ્દેશા-મુજબ.

૧૦૫૨, ઉ-૮. પ્રથમ-ચરમ સમય કૃતયુગ્મ કૃતયુગ્મ એકેન્દ્રિય ક્યાંથી ઉપજે છે? ચરમ ઉદ્દેશ મુજબ સંપૂર્ણ કહેવું. - x -

૧૦૫૩, ઉ-૯. પ્રથમ અચરમ સમય કૃતયુગ્મ કૃતયુગ્મ એકેન્દ્રિય ક્યાંથી ઉપજે છે? બીજા ઉદ્દેશ મુજબ સંપૂર્ણ કહેવું. - x -

૧૦૫૪, ઉ-૧૦. ચરમ ચરમ સમય કૃતયુગ્મ કૃતયુગ્મ એકેન્દ્રિય ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે? ચોથા ઉદ્દેશ મુજબ કહેવું. - x -

૧૦૫૫, ઉ-૧૧. ચરમ અચરમ સમય કૃતયુગ્મ કૃતયુગ્મ એકેન્દ્રિય ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે? પ્રથમ ઉદ્દેશ મુજબ બધું જ કહેવું.

૧૦૫૬. આ પ્રમાણે આ ૧૧ ઉદ્દેશા છે, તેમાં પહેલો, ત્રીજો, પાંચમો સદૃશ ગમો છે, બાકીના આઠ સદૃશ ગમો છે. વિશેષ એ - ચોથો, છઠ્ઠો, આઠમો, દશમો - એ ચારમાં દેવો ન ઉપજે. તેજોલેશ્યા નથી.

શતક-૩૫, શતકશતક-૨ થી ૧૨

સૂત્ર-૧૦૫૭

કૃષ્ણલેશ્યી કૃતયુગ્મ કૃતયુગ્મ એકેન્દ્રિય ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? ગૌતમ! ઉપપાત ઔઘિક ઉદ્દેશાનુસાર જાણવો. વિશેષ એ કે - આટલી ભિન્નતા છે. ભગવન્ ! તે જીવો કૃષ્ણલેશ્યી છે ? હા, છે.

ભગવન્ ! તે કૃષ્ણલેશ્યી કૃતયુગ્મ કૃતયુગ્મ એકેન્દ્રિય કાળથી કેટલો કાળ હોય ? ગૌતમ! જઘન્યથી એક સમય, ઉત્કૃષ્ટથી અંતર્મુહૂર્ત. એ રીતે સ્થિતિ કહેવી. બાકી પૂર્વવત્ ચાવત્ અનંતવાર ઉપજેલ છે. એ રીતે સોળે યુગ્મો કહેવા. ભગવન્ ! તેમજ છે.

પ્રથમ સમય કૃષ્ણલેશ્યી કૃતયુગ્મ કૃતયુગ્મ એકેન્દ્રિય ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? પ્રથમ સમયોદ્દેશક મુજબ જાણવું. વિશેષ એ કે - ભગવન્ ! તે જીવો કૃષ્ણલેશ્યી છે? હા, છે. બાકી પૂર્વવત્. ભગવન્ ! તેમજ છે.

એ પ્રમાણે ઔઘિક શતકના ૧૧-ઉદ્દેશા મુજબ જ કૃષ્ણલેશ્યીના ૧૧-ઉદ્દેશા કહેવા. પહેલો, ત્રીજો, પાંચમો

સમાન છે. બાકીના આઠ સમાન છે. વિશેષ એ કે - ચોથા, છઠ્ઠા, આઠમા, દશમામાં દેવનો ઉત્પાદ નથી. - x -

એ પ્રમાણે નીલલેશ્યી શતક, કૃષ્ણલેશ્યી શતકની માફક કહેવો, તેના ૧૧-ઉદ્દેશો તેમજ કહેવા. ભગવન્ ! તે એમ જ છે.

એ પ્રમાણે કાપોતલેશ્યી શતક, કૃષ્ણલેશ્યી શતક સદશ છે.

ભવસિદ્ધિક ફૃતયુગ્મ ફૃતયુગ્મ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? ઔઘિકોદ્દેશક સમાન કહેવું. માત્ર તેના ૧૧-ઉદ્દેશામાં આ વિશેષતા છે. ભગવન્ ! સર્વે પ્રાણો યાવત્ સર્વે સત્વો ભવસિદ્ધિક ફૃતયુગ્મ ફૃતયુગ્મ એકેન્દ્રિયપણે પૂર્વે ઉત્પન્ન થયેલ છે ? ગૌતમ! આ અર્થ સમર્થ નથી. - x -

કૃષ્ણલેશ્યી ભવસિદ્ધિક ફૃતયુગ્મ ફૃતયુગ્મ એકેન્દ્રિયો. ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે? એ રીતે કૃષ્ણલેશ્યી ભવસિદ્ધિક શતક બીજા કૃષ્ણલેશ્યી શતક સમાન કહેવો. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે.

એ પ્રમાણે નીલલેશ્યી ભવસિદ્ધિક એકેન્દ્રિય શતક કહેવો.

એ પ્રમાણે કાપોતલેશ્યી ભવસિદ્ધિક એકેન્દ્રિય શતક-૧૧ ઉદ્દેશકો સહિત કહેવો. તે ચોથા ભવસિદ્ધિક શતક સમાન કહેવો. ચારે શતકમાં સર્વે પ્રાણો યાવત્ પૂર્વે ઉત્પન્ન થયા છે ? ના, તે અર્થ સમર્થ નથી. - x -

જેમ ભવસિદ્ધિકના ચાર શતકો કહ્યા, તેમ અભવસિદ્ધિકના પણ ચાર શતક, લેશ્યા સંયુક્ત કહેવા. સર્વે પ્રાણો પૂર્વપત્ એ અર્થ સમર્થ નથી.

એ રીતે આ બાર એકેન્દ્રિય મહાયુગ્મ શતકો છે. ભગવન્ ! તેમજ છે.

શતક-૩૫ નો મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૩૬

શતક-૩૬, શતકશતક-૧, ઉદ્દેશો-૧ થી ૧૧

સૂત્ર-૧૦૫૮, ૧૦૫૯

૧૦૫૮. ભગવાન ! કૃતયુગ્મ કૃતયુગ્મ બેઈન્દ્રિયો ક્યાંથી ઉપજે છે ? પ્રજ્ઞાપાના સૂત્ર- ૫૯ ૬ વ્યુત્ક્રાંતિ મુજબ ઉપપાત જાણવો. પરિમાણ-૧૬, સંખ્યાતા કે અસંખ્યાતા ઉપજે. અપહાર, ઉત્પલોદ્દેશક મુજબ. અવગાહના જઘન્યથી અંગુલનો અસંખ્યાતમાં ભાગ. ઉત્કૃષ્ટ ૧૨-યોજન.

એ રીતે એકેન્દ્રિય મહાયુગ્મના ઉદ્દેશ-૧-મુજબ છે. વિશેષ એ કે - ત્રણ લેશ્યા દેવો ન ઉપજે. સમ્યગ્દષ્ટિ, મિથ્યાદષ્ટિ હોય છે. જ્ઞાની, અજ્ઞાની હોય. વચન કે કાયયોગી હોય. તે કૃતયુગ્મ ૨. બેઈન્દ્રિય કાળથી કેટલો કાળ હોય? ગૌતમ! જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાત કાળ, સ્થિતિ જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ બાર વર્ષ. આહાર નિયમા છ દિશાથી, ત્રણ સમુદ્ધાત, બાકી પૂર્વવત્ યાવત્ અનંતવાર. એ રીતે સોળે યુગ્મોમાં કહેવું - x -

૧૦૫૯. પ્રથમ સમય કૃતયુગ્મ ૨. બેઈન્દ્રિય ક્યાંથી ઉપજે છે? એકેન્દ્રિય મહાયુગ્મના પ્રથમ સમયોદ્દેશક મુજબ કહેવું. દશ ભિન્નતા અહીં પણ તેમજ છે. ૧૧-મી આ - માત્ર કાયયોગી છે. બાકી પૂર્વવત્ પ્રથમ ઉદ્દેશા મુજબ.

એકેન્દ્રિય મહાયુગ્મના ૧૧-ઉદ્દેશાવત કહેવું. માત્ર ચોથા, છઠ્ઠા, આઠમા, દશમામાં સમ્યક્ત્વ અને જ્ઞાનો ન હોય. - x - શેષ એકેન્દ્રિયવત્.

શતક-૩૬, શતકશતક-૨ થી ૧૨

સૂત્ર-૧૦૬૦

કૃષ્ણલેશ્યી કૃતયુગ્મ ૨. બેઈન્દ્રિય ક્યાંથી ઉપજે છે ? કૃષ્ણલેશ્યીમાં પણ ૧૧-ઉદ્દેશક સંયુક્ત શતક. માત્ર લેશ્યા, સંચિહ્ણા, સ્થિતિ એકેન્દ્રિયકૃષ્ણ લેશ્યી સમાન છે. એ રીતે નીલલેશ્યી પણ જાણવા. એ રીતે કાપોતલેશ્યી પણ જાણવા. ભવસિદ્ધિક કૃતયુગ્મ ૨. બેઈન્દ્રિય? એ પ્રમાણે ભવસિદ્ધિક શતકના પણ ચારે પૂર્વ ગમક મુજબ જાણવા. વિશેષ એ - સર્વે પ્રાણોના તે અર્થ સમર્થ નથી. બાકી પૂર્વવત્. આ ચાર ઔઘિક શતક થયા.

ભવસિદ્ધિક માફક અભવસિદ્ધિકના ચારે શતકો કહેવા. માત્ર સમ્યક્ત્વ અને જ્ઞાનો નથી. બાકી પૂર્વવત્. આ રીતે આ બાર બેઈન્દ્રિય મહાયુગ્મ શતક છે.

શતક-૩૬ નો મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ.

શતક-૩૭

સૂત્ર-૧૦૬૧

કૃતયુગ્મર. તેઈન્દ્રિય ક્યાંથી ઉપજે છે ? એ રીતે બેઈન્દ્રિયશતક સદશ બાર શતક તેઈન્દ્રિયમાં પણ કહેવા. માત્ર અવગાહના જઘન્ય અંગુલનો અસંખ્યાત ભાગ, ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાઉ, સ્થિતિ જઘન્યમાં એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ ૪૯-દિવસ. બાકી પૂર્વવત્. ભગવન્ ! તે એમ જ છે.

શતક-૩૭ નો મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૩૮

સૂત્ર-૧૦૬૨

ચઉરિન્દ્રિયના એ પ્રમાણે જ બાર શતક કહેવા. માત્ર અવગાહના જઘન્યથી અંગુલનો અસંખ્યેય ભાગ, ઉત્કૃષ્ટથી ચાર ગાઉ, સ્થિતિ જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ છ માસ, બાકી બધું બેઈન્દ્રિય મુજબ. ભ૦ તેમજ છે.

શતક-૩૮ નો મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૩૯

સૂત્ર-૧૦૬૩

કૃતયુગ્મ કૃતયુગ્મ અસંજી પંચેન્દ્રિય ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે? બેઈન્દ્રિય માફક અસંજીમાં પણ બાર શતક કહેવા. માત્ર-અવગાહના જઘન્ય અંગુલનો અસંખ્યાત ભાગ, ઉત્કૃષ્ટ ૧૦૦૦ યોજન. સંચિક્ષણા જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોડી પૃથક્ત્વ, સ્થિતિ જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોડી.

શતક-૩૯ નો મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૪૦

શતક-૪૦, શતકશતક-૧, ઉદ્દેશો-૧

સૂત્ર-૧૦૬૪

કૃતયુગ્મ કૃતયુગ્મ સંજી પંચેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? ઉપપાત, ચારે ગતિમાંથી થાય. સંખ્યાત વર્ષાયુ, અસંખ્યાત વર્ષાયુ, પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તામાં કોઈનો નિષેધ નથી. યાવત્ અનુત્તર વિમાન સુધી. પરિમાણ, અપહાર, અવગાહના અસંજી પંચેન્દ્રિય સમાન. વેદનીય સિવાયની સાત પ્રકૃતિના બંધક કે અબંધક છે. વેદનીયના બંધક છે, અબંધક નથી. મોહનીયના વેદક કે અવેદક છે. બાકીની સાત પ્રકૃતિના વેદક છે, અવેદક નથી. સાતા-અસાતાના વેદક છે, મોહનીયના ઉદયી કે અનુદયી, બાકીની સાતના ઉદયી છે. નામ-ગોત્રના ઉદીરક છે, અનુદીરક નથી, બાકીની છના ઉદીરક કે અનુદીરક છે. કૃષ્ણ યાવત્ શુક્લલેશ્યી છે. સમ્યક્-મિથ્યા કે મિશ્ર દષ્ટિ છે. જ્ઞાની કે અજ્ઞાની છે. મન-વચન-કાયયોગી છે. ઉપયોગ, વર્ણાદિ, ઉચ્છ્વાસક, નિઃશ્વાસક, આહારકનું કથન એકેન્દ્રિયો સમાન છે. વિરત-અવિરત-વિરતા વિરત છે, ક્રિયા સહિત છે.

ભગવન્ ! તે જીવો શું સપ્તવિધ બંધક છે કે અષ્ટવિધ, ષડ્વિધ અથવા એકવિધ બંધક છે? ગૌતમ! તે ચારે છે. ભગવન્ ! તે જીવો શું આહાર યાવત્ પરિગ્રહ સંજોપયુક્ત છે કે નોસંજોપયુક્ત છે? ગૌતમ! આહાર યાવત્ નોસંજોપયુક્ત છે. આ પ્રમાણે બધે પ્રશ્નોત્તર યોજના કરવી.

તેઓ ક્રોધકષાયી યાવત્ લોભકષાયી કે અકષાયી હોય. સ્ત્રી-પુરુષ-નપુંસક વેદક કે અવેદક હોય. સ્ત્રીવેદક-પુરુષવેદ-નપુંસકવેદના બંધક કે અબંધક હોય. સંજી છે, ઇન્દ્રિયસહિત છે. સંચિક્ષણા જઘન્યથી એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ સો સાગરોપમ પૃથક્ત્વ સાતિરેક. આહાર પૂર્વવત્ યાવત્ નિયમા છ દિશાથી. સ્થિતિ જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ ૩૩-સાગરોપમ, આદિના છ સમુદ્ધાતો, મારણાંતિક સમુદ્ધાતથી સમવહત કે અસમવહત થઈને મરે. ઉદ્ધર્તના, ઉપપાત સમાન છે. અનુત્તર વિમાન સુધી કોઈ વિષયમાં નિષેધ નથી.

ભગવન્ ! સર્વે પ્રાણો યાવત્ અનંતવાર, એ પ્રમાણે સોળે યુગ્મોમાં કહેવા યાવત્ અનંતરવા. પરિમાણ, બેઈન્દ્રિય સમાન. બાકી પૂર્વવત્. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે.

શતક-૪૦, શતકશતક-૧, ઉદ્દેશો-૨ થી ૧૧

સૂત્ર-૧૦૬૫

પ્રથમ સમય કૃતયુગ્મ કૃતયુગ્મ સંજી પંચેન્દ્રિય ક્યાંથી આવીને ઉપજે? ઉપપાત, પરિમાણ, આહાર પહેલા ઉદ્દેશા મુજબ જાણવા. અવગાહના, બંધ, વેદ, વેદના, ઉદયી, ઉદીરકા બેઈન્દ્રિયના શતક-૧ મુજબ. કૃષ્ણલેશ્યી યાવત્ શુક્લલેશ્યી. બાકીનું બેઈન્દ્રિયના પહેલા શતક મુજબ યાવત્ અનંતવાર. વિશેષ એ - તેઓ સ્ત્રી-પુરુષ-નપુંસકવેદી હોય છે, સંજી હોય, અસંજી નહીં. બાકી પૂર્વવત્. એ રીતે સોળે યુગ્મોમાં જાણવું, પરિમાણ પૂર્વવત્.

આ પ્રમાણે અગિયારે ઉદ્દેશા પૂર્વવત્. પહેલો, ત્રીજો, પાંચમો સદશ ગમવાળા છે, બાકી આઠે પણ સદશગમા છે. ચોથા, છઠ્ઠા, આઠમા, દશમામાં કોઈ વિશેષતા નથી. ભગવન્ ! તે એમ જ છે, એમ જ છે.

શતક-૪૦, શતકશતક-૨

સૂત્ર-૧૦૬૬

કૃષ્ણલેશ્યી કૃતયુગ્મ કૃતયુગ્મ સંજી પંચેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? સંજીના પહેલા ઉદ્દેશા મુજબ જાણવું. વિશેષ એ કે - બંધ, વેદ, ઉદય, ઉદીરણા, લેશ્યા, બંધક, સંજા, કષાય અને વેદબંધક. આ પદો બેઈન્દ્રિયો માફક જાણવા. કૃષ્ણલેશ્યી સંજીને ત્રણે વેદ હોય, અવેદક ન હોય, સંચિક્ષણા જઘન્યથી એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુહૂર્ત અધિક ૩૩-સાગરોપમ, એ પ્રમાણે સ્થિતિ પણ છે, માત્ર સ્થિતિમાં અંતર્મુહૂર્ત અધિક ન કહેવું. બાકી બધું

પ્રથમ ઉદ્દેશા માફક યાવત્ અનંતરવાર. એ રીતે સોળે યુગ્મોમાં કહેવું.

ભગવન્ ! પ્રથમ સમય કૃષ્ણલેશ્યી કૃતયુગ્મ કૃતયુગ્મ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે? સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયના પ્રથમ સમય ઉદ્દેશા મુજબ તેમજ સંપૂર્ણ કહેવું. વિશેષ એ કે - ભગવન્ ! તે જીવો કૃષ્ણલેશ્યી છે? હા, છે. બાકી પૂર્વવત્. એ રીતે સોળે યુગ્મોમાં કહેવું. ભગવન્ ! તે એમ જ છે. આ પ્રમાણે આ ૧૧-ઉદ્દેશા કૃષ્ણલેશ્યી શતકમાં છે. પહેલો-ત્રીજો-પાંચમો સમાન ગમક છે. બાકી આઠ સમાન ગમક છે.

ભગવન્ ! આપ કહો છો, તે એમજ છે, તે એમજ છે.

શતક-૪૦, શતકશતક-૨, ઉદ્દેશા-૩ થી ૧૧

સૂત્ર-૧૦૬૭

એ પ્રમાણે નીલલેશ્યી શતક છે. વિશેષ એ - સંચિક્ષણા-જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ દશ સાગરોપમ અને પત્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ અધિક. એ પ્રમાણે સ્થિતિ. એ રીતે ત્રણે ઉદ્દેશામાં છે, બાકી પૂર્વવત્. - x - x -

એ પ્રમાણે કાપોતલેશ્યી શતક પણ છે. વિશેષ એ - સંચિક્ષણા જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ સાગરોપમ અને પત્યોપમનો અસંખ્યાત ભાગ અધિક. એ રીતે સ્થિતિ છે, એ રીતે ત્રણે ઉદ્દેશામાં છે. બાકી પૂર્વવત્. - x -

એ પ્રમાણે તેજોલેશ્યા શતક જાણવું. વિશેષ એ - સંચિક્ષણા જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટથી પત્યોપમનો-અસંખ્યાત ભાગ અધિક બે સાગરોપમ. એ રીતે સ્થિતિ પણ છે. માત્ર નોસંજોપયુક્ત છે. એ રીતે ત્રણે ઉદ્દેશામાં છે. બાકી પૂર્વવત્. ભગવન્ ! તેમજ છે, તેમજ છે.

તેજોલેશ્યા શતક સમાન પદ્મલેશ્યા શતક છે. વિશેષ એ - સંચિક્ષણા જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુહૂર્ત અધિક દશ સાગરોપમ. એ રીતે સ્થિતિ પણ છે, તેમાં અંતર્મુહૂર્ત ન કહેવું. બાકી પૂર્વવત્.

શુક્લલેશ્યા શતક, ઔઘિક શતક સમાન. વિશેષ એ - સંચિક્ષણા, સ્થિતિ કૃષ્ણલેશ્યા શતક સમાન છે. બાકી પૂર્વવત્ યાવત્ અનંતવાર.

ભગવન્ ! ભવસિદ્ધિક કૃતયુગ્મ કૃતયુગ્મ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય ક્યાંથી આવીને ઉપજે ? પ્રથમ સંજ્ઞી શતક સમાન જાણવું. ભવસિદ્ધિકના આલાવાથી શું સર્વે પ્રાણો ? ના, તે અર્થ સમર્થ નથી. બાકી પૂર્વવત્.

કૃષ્ણલેશ્યી ભવસિદ્ધિક કૃતયુગ્મ કૃતયુગ્મ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય ક્યાંથી આવીને ઉપજે ? આ આલાવા વડે ઔઘિક કૃષ્ણ લેશ્યી શતક સમાન છે.

એ પ્રમાણે નીલલેશ્યી ભવસિદ્ધિક શતક જાણવું.

ઔઘિક સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયોના સાત શતકો સમાન ભવસિદ્ધિકના પણ સાત શતકો કહેવા. વિશેષ એ - સાતે શતકમાં સર્વે પ્રાણો યાવત્ તે અર્થ સમર્થ નથી. બાકી પૂર્વવત્. ભગવન્ ! તેમજ છે.

ભગવાન ! અભવસિદ્ધિક કૃતયુગ્મ કૃતયુગ્મ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? ઉપપાત, અનુત્તર-વિમાનને છોડીને બધે જાણવો. અપહાર, ઉચ્ચત્વ, બંધ, વેદ, વેદન, ઉદય, ઉદીરણા કૃષ્ણલેશ્યી શતક સમાન છે. તેઓ કૃષ્ણલેશ્યી યાવત્ શુક્લલેશ્યી હોય, માત્ર મિથ્યાદષ્ટિ હોય, અજ્ઞાની જ હોય. એ રીતે બધું કૃષ્ણલેશ્યા શતક સમાન છે. વિશેષ એ - તેઓ અવિરત છે. સંચિક્ષણા, સ્થિતિ ઔઘિક ઉદ્દેશક સમાન છે. પહેલા પાંચ સમુદ્ધાત છે. ઉદ્ધર્તના પૂર્વવત્, અનુત્તર વિમાન ન કહેવું. સર્વે પ્રાણો? તે અર્થ સમર્થ નથી. બાકી બધું કૃષ્ણલેશ્યા શતક મુજબ યાવત્ અનંતવાર. એ પ્રમાણે સોળે યુગ્મોમાં છે.

ભગવન્ ! પ્રથમ સમય અભવસિદ્ધિક કૃતયુગ્મ કૃતયુગ્મ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવીને ઉપજે ? સંજ્ઞીના પ્રથમ સમય ઉદ્દેશક સમાન. વિશેષ એ - સમ્યક્ત્વ, સમ્યક્મિથ્યાત્વ, જ્ઞાન, સર્વત્ર નથી. બાકી પૂર્વવત્. અહીં પણ ૧૧-ઉદ્દેશા કહેવા. પહેલો-ત્રીજો-પાંચમો એક ગમક, બાકી આઠ એક ગમક.

ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યી અભવસિદ્ધિક કૃતયુગ્મ કૃતયુગ્મ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવીને ઉપજે ? ઔઘિક

શતક સમાન કહેવું. વિશેષ એ – તે જીવો કૃષ્ણલેશ્યી છે ? હા, છે. સ્થિતિ અને સંચિક્ષણા કૃષ્ણલેશ્યી શતક સમાન છે. બાકી પૂર્વવત્. ભગવન્ ! તેમજ છે, તેમજ છે.

એ પ્રમાણે છ લેશ્યાના છ શતકો કૃષ્ણલેશ્યી શતક સમાન કહેવા. વિશેષ એ – સંચિક્ષણા અને સ્થિતિ ઔઘિક શતક મુજબ કહેવી. વિશેષ એ – શુક્લલેશ્યી ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુહૂર્ત અધિક ૩૧-સાગરોપમ, સ્થિતિ ૩૧-સાગરોપમ. જઘન્ય પૂર્વવત્. સર્વત્ર સમ્યક્ત્વ જ્ઞાનો નથી. વિરતિ, વિરતાવિરતિ, અનુત્તર વિમાનોત્પત્તિ નથી. સર્વે પ્રાણોઃ? તે અર્થ સમર્થ નથી.

ભગવન્ ! તેમજ છે. એ રીતે આ સાત અભવસિદ્ધિક મહાયુગ્મ શતક છે. ૨૧-મહાયુગ્મ શતકો થયા. બધા મળીને કુલ ૮૧-મહાયુગ્મ શતકો પૂરા થયા.

શતક-૪૦ નો મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

શતક-૪૧

શતક-૪૧, ઉદ્દેશો-૧

સૂત્ર-૧૦૬૮

ભગવન્ ! રાશિયુગ્મ કેટલા છે ? ગૌતમ ! ચાર – કૃતયુગ્મ યાવત્ કલ્ચોજ. ભગવન્ ! એમ કેમ કહ્યું ? ગૌતમ ! જે રાશિમાં ચારથી અપહાર કરતા ચાર શેષ રહે, તે રાશિયુગ્મ, કૃતયુગ્મ છે. એ પ્રમાણે યાવત્ જે રાશિ ચાર વડે અપહાર કરાતા શેષ એક રહે તે રાશિયુગ્મ, કલ્ચોજ કહેવાય. તેથી એમ કહ્યું કે યાવત્ કલ્ચોજ છે.

ભગવન્ ! રાશિયુગ્મ કૃતયુગ્મ નૈરયિક ક્યાંથી ઉપજે ? ઉપપાત વ્યુત્ક્રાંતિક પદ મુજબ કહેવો.

ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયથી કેટલા ઉપજે ? ગૌતમ ! ચાર, આઠ, બાર, સોળ, સંખ્યાતા કે અસંખ્યાતા ઉપજે.

ભગવન્ ! તે જીવો સાંતર ઉપજે કે નિરંતર ? ગૌતમ ! બંને. જો સાંતર ઉપજે તો જઘન્યથી એક સમય, ઉત્કૃષ્ટથી અસંખ્યાત સમયનું અંતર કરીને ઉપજે. નિરંતર ઉપજનાર જઘન્યથી બે સમય, ઉત્કૃષ્ટથી અસંખ્ય સમય પ્રત્યેક સમયે અવિરહિત નિરંતર ઉપજે.

ભગવન્ ! તે જીવો જે સમયે કૃતયુગ્મ, તે સમયે ત્ર્યોજ. જે સમયે ત્ર્યોજ તે સમયે કૃતયુગ્મ હોય ? ના તેમ નથી. જે સમયે કૃતયુગ્મ, તે સમયે દ્વાપરયુગ્મ. જે સમયે દ્વાપરયુગ્મ તે સમયે કૃતયુગ્મ હોય ? ના, તેમ નથી.

જે સમયે કૃતયુગ્મ, તે સમયે કલ્ચોજ, જે સમયે કલ્ચોજ તે સમયે કૃતયુગ્મ હોય ? ના, તેમ નથી. ભગવન્ ! તે જીવો કઈ રીતે ઉપજે ? ગૌતમ ! જેમ કોઈ કૂદનાર કૂદતો એવો ઉપપાત શતક મુજબ યાવત્ પરપ્રયોગે ન ઉપજે.

ભગવન્ ! તે જીવો, આત્મયશથી ઉપજે કે આત્મ અયશથી ? ગૌતમ ! આત્મયશથી નહીં, આત્મ અયશથી ઉપજે. જો આત્મ અયશથી ઉપજે તો આત્મયશથી નિર્વાહ કરે કે આત્મ અયશથી ? ગૌતમ ! આત્મ યશથી નહીં પણ આત્મ અયશથી નિર્વાહ કરે. જો આત્મ અયશથી નિર્વાહ કરે તો સલેશ્યી હોય કે અલેશ્યી ? ગૌતમ ! સલેશ્યી છે, અલેશ્યી નથી.

જો સલેશ્યી હોય તો સક્રિય છે કે અક્રિય ? ગૌતમ ! સક્રિય છે, અક્રિય નથી. જો સક્રિય હોય તો તે જ ભવગ્રહણથી સિદ્ધ થઈ યાવત્ અંત કરે ? ના, તેમ નથી.

ભગવન્ ! રાશિયુગ્મ કૃતયુગ્મ અસુરકુમારો ક્યાંથી ઉપજે ? નૈરયિક માફક સંપૂર્ણ કહેવું. એ પ્રમાણે પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ પર્યંત કહેવું. વિશેષ એ – વનસ્પતિકાચિક યાવત્ અસંખ્યાતા કે અનંતા ઉપજે છે. બાકી પૂર્વવત્ મનુષ્યો પણ એ પ્રમાણે કહેવા યાવત્ તે આત્મ યશથી ન ઉપજે, આત્મ અયશથી ઉપજે છે.

જો તે આત્મ અયશથી ઉપજે તો શું આત્મયશથી નિર્વાહ કરે કે આત્મ અયશથી ? ગૌતમ ! બંને રીતે કરે. જો આત્મયશથી નિર્વાહ કરે તો શું સલેશ્યી હોય કે અલેશ્યી ? ગૌતમ ! તે બંને હોય. જો અલેશ્યી હોય તો સક્રિય હોય કે અક્રિય ? ગૌતમ ! સક્રિય ન હોય, અક્રિય હોય. જો અક્રિય હોય તો તે જ ભવગ્રહણથી સિદ્ધ થાય યાવત્ અંત કરે ? હા, તેમ કરે.

જો સલેશ્યી હોય તો સક્રિય હોય કે અક્રિય ? ગૌતમ ! સક્રિય હોય, અક્રિય નહીં. જો સક્રિય હોય તો તે જ ભવગ્રહણથી સિદ્ધ થાય યાવત્ અંત કરે ? ગૌતમ ! કેટલાક તે જ ભવથી સિદ્ધ થાય યાવત્ અંત કરે, કેટલાક નહીં.

જો આત્મ અયશથી નિર્વાહ કરે તો શું સલેશ્યી હોય કે અલેશ્યી ? ગૌતમ ! સલેશ્યી છે, અલેશ્યી નથી. જો સલેશ્યી છે તો સક્રિય છે કે અક્રિય ? ગૌતમ ! સક્રિય છે, અક્રિય નથી.

જો સક્રિય છે, તો તે જ ભવગ્રહણથી સિદ્ધ થાય યાવત્ અંત કરે ? ના, તેમ નથી. વ્યંતર, જ્યોતિષ્ક, વૈમાનિકને નૈરયિક સમાન કહેવા.

ભગવન્ ! આપ કહો છો, તે એમ જ છે, એમ જ છે.

શતક-૪૧, ઉદ્દેશો-૨

સૂત્ર-૧૦૬૯

રાશિયુગ્મ ત્ર્યોજ નૈરયિક ક્યાંથી ઉપજે ? પૂર્વવત્ ઉદ્દેશો કહેવો. પરિમાણ-૩,૭,૧૧,૧૫ સંખ્યાત કે અંખ્યાત ઉપજે, સાંતર પૂર્વવત્. તે જીવો જે સમયે ત્ર્યોજ તે સમયે કૃતયુગ્મ, જે સમયે કૃતયુગ્મ-તે સમયે ત્ર્યોજ ? ના, તેમ નથી. એ રીતે દ્વાપરયુગ્મ, કલ્ચોજ સાથે કહેવું. બાકી પૂર્વવત્. યાવત્ વૈમાનિક. વિશેષ એ કે - ઉપપાત બધે જ 'વ્યુત્ક્રાંતિ' મુજબ કહેવો. ભગવન્ ! તેમજ છે.

શતક-૪૧, ઉદ્દેશો-૩

સૂત્ર-૧૦૭૦

ભગવન્ ! રાશિયુગ્મ દ્વાપરયુગ્મ નૈરયિક ક્યાંથી ઉપજે ? પૂર્વવત્. માત્ર પરિમાણ-૨,૬,૧૦, સંખ્યાત કે અસંખ્યાત ઉપજે. સંવેધ જાણવો. તે જીવો જે સમયે દ્વાપરયુગ્મ, તે સમયે કૃતયુગ્મ - $\times$ - પ્રશ્ન. ના, તે અર્થ સમર્થ નથી. એ રીતે ત્ર્યોજ અને કલ્ચોજ સાથે પણ જાણવું. બાકી ઉદ્દેશો-૧ મુજબ વૈમાનિક સુધી કહેવું.

ભગવન્ ! તે એમજ છે, એમજ છે.

શતક-૪૧, ઉદ્દેશો-૪

સૂત્ર-૧૦૭૧

ભગવન્ ! રાશિયુગ્મ કલ્ચોજ નૈરયિક ક્યાંથી ઉપજે ? પૂર્વવત્. પરિમાણ-૧,૫,૯,૧૩, સંખ્યાત કે અસંખ્યાત ઉપજે. તે જીવો જે સમયે કલ્ચોજ છે, તે સમયે કૃતયુગ્મ છે - $\times$ - પ્રશ્ન ? ના, તેમ નથી. એ રીતે ત્ર્યોજ અને દ્વાપરયુગ્મ સાથે કહેવું. બાકી ઉદ્દેશો-૧-મુજબ. યાવત્ વૈમાનિક.

શતક-૪૧, ઉદ્દેશો-૫ થી ૨૮

સૂત્ર-૧૦૭૨

૫. ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યી રાશિયુગ્મ કૃતયુગ્મ નૈરયિક ક્યાંથી ઉપજે ?

ઉપપાત, ધૂમપ્રભા મુજબ. બાકી ઉદ્દેશો-૧૧-મુજબ, અસુરકુમારથી વ્યંતર સુધી તેમજ મનુષ્યો, નૈરયિકવત્. તે આત્મ-અયશથી નિર્વાહ કરે છે. અલેશ્યી-અક્રિય તે જ ભવગ્રહણથી સિદ્ધ થાય, તે કથન ન કરવું. બાકી ઉદ્દેશો-૧-મુજબ.

૬, ૭. કૃષ્ણલેશ્યી ત્ર્યોજ અને દ્વાપરયુગ્મ આ પ્રમાણે જ કહેવા.

૮. કૃષ્ણલેશ્યી કલ્ચોજ તેમજ પરિમાણ, સંવેધ ઔઘિકોદ્દેશ મુજબ.

૯ થી ૧૨. કૃષ્ણલેશ્યી સમાન નીલલેશ્યીના ચારે ઉદ્દેશો સંપૂર્ણ કહેવા. માત્ર નૈરયિકોનો ઉપપાત વાલુકાપ્રભા સમાન. બાકી પૂર્વવત્.

૧૩ થી ૧૬. કાપોતલેશ્યીના ચાર ઉદ્દેશો એમજ છે. માત્ર નૈરયિકોનો ઉપપાત રત્નપ્રભાવત્ કહેવો. બાકી પૂર્વવત્. ભગવન્ ! તે એમ જ છે.

૧૭ થી ૨૦. તેજોલેશ્યી રાશિયુગ્મ કૃતયુગ્મ અસુરકુમાર ક્યાંથી ઉપજે છે ? પૂર્વવત્.

માત્ર જેને તેજોલેશ્યા હોય તેને કહેવા. એ રીતે કૃષ્ણલેશ્યી સમાન ચાર ઉદ્દેશો કહેવા.

ભગવન્ ! આપ કહો છો, તે એમ જ છે. તે એમ જ છે.

૨૧ થી ૨૪. એ રીતે પદ્મલેશ્યાના ચાર ઉદ્દેશો કહેવા. પદ્મલેશ્યા-પંચેન્દ્રિય તિર્થંચ, મનુષ્ય, વૈમાનિકોને છે, બાકીનાને નથી.

૨૫ થી ૨૮. પદ્મલેશ્યી વત્ શુક્લલેશ્યીના ચાર ઉદ્દેશા કહેવા. માત્ર મનુષ્યોનો ગમક ઔઘિકોદ્દેશક સમાન છે. બાકી પૂર્વવત્.

શતક-૪૧, ઉદ્દેશો-૨૯ થી ૫૬

સૂત્ર-૧૦૭૩

ભવસિદ્ધિક રાશિયુગ્મ કૃતયુગ્મ નૈરયિક ક્યાંથી ઉપજે ? ઔઘિકના પહેલા ચાર ઉદ્દેશા સમાન સંપૂર્ણ કહેવા. કૃષ્ણલેશ્યી ભવસિદ્ધિક રાશિયુગ્મ કૃતયુગ્મ નૈરયિક ક્યાંથી ઉપજે? કૃષ્ણલેશ્યીના ચાર ઉદ્દેશા સમાન અહીં - × - કહેવું. એ રીતે નીલલેશ્યી ભવસિદ્ધિકના ચાર ઉદ્દેશા કહેવા. એ રીતે કાપોતલેશ્યીના ચાર ઉદ્દેશા. તેજોલેશ્યીના ચાર ઉદ્દેશા ઔઘિક સમાન છે. પદ્મલેશ્યી ચાર ઉદ્દેશા તેમજ છે. શુક્લલેશ્યીના ચાર ઉદ્દેશા ઔઘિક સમાન છે. એ રીતે ભવસિદ્ધિકના ૨૮-ઉદ્દેશા.

શતક-૪૧, ઉદ્દેશો-૫૭ થી ૮૪

સૂત્ર-૧૦૭૪

અભવસિદ્ધિક રાશિયુગ્મ કૃતયુગ્મ નૈરયિક ક્યાંથી ઉપજે ? ઉદ્દેશા-૧-સમાન. માત્ર મનુષ્યોને નૈરયિક સમાન કહેવા. બાકી પૂર્વવત્. એ રીતે ચારે યુગ્મોમાં ચાર ઉદ્દેશા. કૃષ્ણલેશ્યી અભવસિદ્ધિક રાશિયુગ્મ કૃતયુગ્મ નૈરયિક ક્યાંથી ઉપજે ? પૂર્વવત્ ચારે ઉદ્દેશક. તે રીતે નીલલેશ્યીના ચાર ઉદ્દેશા. કાપોતલેશ્યીના ચાર ઉદ્દેશા. તેજોલેશ્યીના ચાર ઉદ્દેશા. પદ્મલેશ્યીના ચાર ઉદ્દેશા. શુક્લલેશ્યીના ચાર ઉદ્દેશા. એ રીતે આ અઢાવીસ અભવસિદ્ધિક ઉદ્દેશકોમાં મનુષ્યો, નૈરયિક ગમ સમાન જાણવા. ભગવન્ ! તેમજ છે.

શતક-૪૧, ઉદ્દેશો-૮૫ થી ૧૧૨

સૂત્ર-૧૦૭૫

સમ્યગ્દષ્ટિ રાશિયુગ્મ કૃતયુગ્મ નૈરયિક ક્યાંથી ઉપજે છે ? ઉદ્દેશા-૧ મુજબ. ચારે યુગ્મોમાં ચારે ઉદ્દેશા ભવસિદ્ધિક સદશ કહેવા. કૃષ્ણલેશ્યી સમ્યગ્દષ્ટિ રાશિયુગ્મ કૃતયુગ્મ નૈરયિક ક્યાંથી ઉપજે ? કૃષ્ણલેશ્યી સદશ ચારે ઉદ્દેશા કહેવા. સમ્યગ્દષ્ટિમાં ભવસિદ્ધિક સદશ ૨૮ ઉદ્દેશા.

શતક-૪૧, ઉદ્દેશો-૧૧૩ થી ૧૬૮

સૂત્ર-૧૦૭૬, ૧૦૭૭

૧૦૭૬. મિથ્યાદષ્ટિ રાશિયુગ્મ કૃતયુગ્મ નૈરયિક ક્યાંથી ઉપજે ? મિથ્યાદષ્ટિના આલાવાથી અભવસિદ્ધિક સદશ ૨૮-ઉદ્દેશા.

૧૦૭૭. કૃષ્ણપાક્ષિક નૈરયિક ક્યાંથી ઉપજે ? અભવસિદ્ધિક સદશ ૨૮-ઉદ્દેશા કહેવા.

શતક-૪૧, ઉદ્દેશો-૧૬૯ થી ૧૮૬

સૂત્ર-૧૦૭૮

શુક્લપાક્ષિક રાશિયુગ્મ કૃતયુગ્મ નૈરયિક ક્યાંથી ઉપજે છે ? ભવસિદ્ધિક સમાન ૨૮-ઉદ્દેશા થાય. આ રીતે બધા મળીને ૧૮૬ ઉદ્દેશા રાશિયુગ્મ શતકના થયા. ચાવત્

શુક્લલેશ્યી શુક્લપાક્ષિક રાશિયુગ્મ કલ્પ્યોજ વૈમાનિક ચાવત્ જો સક્રિય હોય તો તે જ ભવગ્રહણથી સિદ્ધ થાય ચાવત્ અંત કરે? આ અર્થ સમર્થ નથી. ભગવન્ ! તે એમ જ છે.

સૂત્ર-૧૦૭૯

ગૌતમસ્વામીએ ભગવન્ મહાવીરને ત્રણ વખત આદક્ષિણ-પ્રદક્ષિણા કરીને, પાંદી-નમીને આમ કહ્યું -

ભગવન્ ! આપ કહો છો, તે એમ જ છે, તે એમજ છે, અપિતથ છે, અસંદિગ્ધ છે, ઇચ્છિત છે, પ્રતિચ્છિત છે,

ઘરિછત-પ્રતિરિછત છે.

ભગવાન ! આપે કહ્યો તે આ અર્થ સત્ય છે. કેમ કે અરહંત ભગવંતો અપૂતિવચની હોય છે. ફરી શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વાંદી-નમીને, સંયમ અને તપ વડે પોતાના આત્માને ભાવિત કરતા વિચરે છે.

સૂત્ર-૧૦૮૦ થી ૧૦૮૭

૧૦૮૦. પ્રવર જ્ઞાનદર્શનધરે આ સૂત્રના ૮૪ લાખ પદો કહ્યા છે અને અનંતા ભાવાભાવ કહ્યા છે.

૧૦૮૧. ગુણ વિશાળ સંઘસમુદ્ર સદા જય પામે છે, જે જ્ઞાનરૂપી વિમલ-વિપુલ જળથી પરિપૂર્ણ છે, જેની તપ-નિયમ-વિનયરૂપી વેલા છે. જે સેકડો હેતુરૂપ પ્રબળ વેગવાળો છે.

૧૦૮૨. ગૌતમાદિ ગણધરને નમસ્કાર થાઓ. ભગવતી વ્યાખ્યા પ્રજ્ઞાસિને નમસ્કાર થાઓ, દ્વાદશાંગ ગણિપિટકને નમસ્કાર થાઓ.

૧૦૮૩. કાયબા સમ સંસ્થિત ચરણવાળી, અમ્લાન કોરંટની કળી સમાન ભગવતી શ્રુતદેવી મારા મતિ અંધકારને વિનષ્ટ કરે.

૧૦૮૪. હાથમાં વિકસિત કમળવાળી, અંધકારનો નાશ કરેલ, નિત્ય બુદ્ધ અને વિબુદ્ધ દ્વારા નમંસિત શ્રુતાધિષ્ઠાત્રિ દેવી મને બુદ્ધિ આપે.

૧૦૮૫. જેના પ્રસાદથી જ્ઞાન શીખાયું, તે શ્રુત દેવતાને નમું છું. તથા શાંત કરનારી તે પ્રવચનદેવીને નમું છું.

૧૦૮૬. શ્રુતદેવતા, કુંભધર ચક્ષુ, બ્રહ્મશાંતિ, વૈરોઢ્યા, વિદ્યા અને અંત હુંડી, લખનારને અવિદ્યન આપો.

૧૦૮૭. વ્યાખ્યા પ્રજ્ઞાસિના આરંભે આઠ શતકોના બબ્બે ઉદ્દેશકોને ઉદ્દિષ્ટ કરાય છે. પણ ચોથા શતકના આઠ ઉદ્દેશકોનો પહેલા દિવસે, બીજે દિવસે બે ઉદ્દેશકોનો ઉદ્દેશ કરાય છે. નવમા શતકથી આરંભીને જેટલુ-જેટલુ શીખે તેટલુ-તેટલુ એક દિવસે ઉદ્દેશાય છે. ઉત્કૃષ્ટથી એક દિવસમાં એક શતક, મધ્યથી બે દિવસે, જઘન્યથી ત્રણ દિવસ વડે વીસમાં શતક સુધી ઉદ્દેશો કરાય છે. માત્ર ગોશાળો એક દિવસ વડે ઉદ્દેશાય છે.

જો શેષ રહી જાય તો એક આયંબિલ વડે અનુજ્ઞા કરાય છે. પછી શેષ રહે તો બે આયંબિલ વડે અનુજ્ઞા કરાય છે. ૨૧થી ૨૩ શતક એક-એક દિવસ વડે ઉદ્દેશાય છે. ૨૪મું શતક બે દિવસ વડે છ-છ ઉદ્દેશા, ૨૫મું બે દિવસે છ-છ ઉદ્દેશા વડે, બંધિશતક આદિ આઠ શતક એક દિવસથી, એ રીતે બેઘનિદ્ર્યથી અસંજી પંચેન્દ્રિય સુધીના બાર-બાર શતકો તથા ૨૧-સંજી પંચેન્દ્રિય મહાયુગ્મ શતકો આ બધાને એક-એક દિવસ વડે અલગ-અલગ. ઉદ્દેશો કરવો. છેલ્લા રાશિયુગ્મ શતકનો ઉદ્દેશો એક દિવસે કરવો.

શતક-૪૧ નો મુનિ દીપરત્નસાગરે કરેલ ગુજરાતી અનુવાદ પૂર્ણ

[૫] ભગવતીસૂત્ર ભાગ-૨ સાનુવાદ સમાપ્ત

મુનિશ્રી દીપરત્નસાગરજીના પ્રકાશનો-4 [603+DVD] 1,36,000 આ પ્રકાશન પૂર્વેના કુલ પ્રકાશનો- 603, તેના કુલ પૃષ્ઠો 1,08,070			
[૧]	મૂલ આગમ સાહિત્ય મૂળ આગમ ૩ પ્રકાશનોમાં 147 પુસ્તકોમાં નીચે પ્રમાણે કુલ 07850 પૃષ્ઠોમાં છે	147	07850
1	આગમ સુત્તાણિ-મૂલં (Printed) આ સંપુટમાં અમારા કુલ 49 પ્રકાશનો છે, જેના કુલ પાના આશરે 3510 છે		
2	આગમ સુત્તાણિ-મૂલં (Net) આ સંપુટમાં અમારા કુલ 45 પ્રકાશનો છે, જેના કુલ પાના આશરે 2810 છે		
3	આગમ સુત્તાણિ-મંજૂષા (Net) આ સંપુટમાં અમારા કુલ 53 પ્રકાશનો છે, જેના કુલ પાના આશરે 1530 છે		
[૨]	આગમ અનુવાદ સાહિત્ય આગમ ભાવાનુવાદ 5 પ્રકાશનોમાં 165 પુસ્તકોમાં નીચે પ્રમાણે કુલ 20150 પૃષ્ઠોમાં છે	165	20050
1	આગમ સૂત્ર-ગુજરાતી અનુવાદ-મૂલ (Printed) આ સંપુટમાં અમારા કુલ 47 પ્રકાશનો છે, જેના કુલ પાના આશરે 3400 છે		
2	આગમ સૂત્ર-હિન્દી અનુવાદ (Net) આ સંપુટમાં અમારા કુલ 47 પ્રકાશનો છે, જેના કુલ પાના આશરે 2800 છે		
3	આગમ સૂત્ર-ઇંગ્લિશ અનુવાદ (Net) આ સંપુટમાં અમારા કુલ 11 પ્રકાશનો છે, જેના કુલ પાના આશરે 400 છે		
4	આગમ સૂત્ર-ગુજરાતી અનુવાદ-સટીક (Printed) આ સંપુટમાં અમારા કુલ 48 પ્રકાશનો છે, જેના કુલ પાના આશરે 10340 છે		
5	આગમ સૂત્ર-હિન્દી અનુવાદ (Printed) આ સંપુટમાં અમારા કુલ 12 પ્રકાશનો છે, જેના કુલ પાના આશરે 3110 છે		
[૩]	આગમ વિવેચન સાહિત્ય આગમ વિવેચન 7 પ્રકાશનોમાં 171 પુસ્તકોમાં નીચે પ્રમાણે કુલ 60900 પૃષ્ઠોમાં છે	171	60900
1	આગમ સૂત્ર-સટીક (Printed) આ સંપુટમાં અમારા કુલ 46 પ્રકાશનો છે, જેના કુલ પાના આશરે 13800 છે		
2	આગમ મૂલં એવં વૃત્તિ-1 (Net) આ સંપુટમાં અમારા કુલ 51 પ્રકાશનો છે, જેના કુલ પાના આશરે 17990 છે		
3	આગમ મૂલં એવં વૃત્તિ-2 (Net) આ સંપુટમાં અમારા કુલ 9 પ્રકાશનો છે, જેના કુલ પાના આશરે 2560 છે		

મુનિશ્રી દીપરત્નસાગરજીના પ્રકાશનો-4 [603+DVD] 1,36,000 આ પ્રકાશન પૂર્વેના કુલ પ્રકાશનો- 603, તેના કુલ પૃષ્ઠો 1,08,070			
4	આગમ ચૂર્ણિ સાહિત્ય (Net) આ સંપુટમાં અમારા કુલ 9 પ્રકાશનો છે, જેના કુલ પાના આશરે 2670 છે		
5	સર્વત્તિક આગમ સૂત્રાણિ- 1 (Printed) આ સંપુટમાં અમારા કુલ 40 પ્રકાશનો છે, જેના કુલ પાના આશરે 18460 છે		
6	સર્વત્તિક આગમ સૂત્રાણિ-2 (Printed) આ સંપુટમાં અમારા કુલ 8 પ્રકાશનો છે, જેના કુલ પાના આશરે 2660 છે		
7	સર્વત્તિક આગમ સૂત્રાણિ (Printed) આ સંપુટમાં અમારા કુલ 8 પ્રકાશનો છે, જેના કુલ પાના આશરે 2760 છે		
[૪]	આગમ કોષ સાહિત્ય આગમ કોષ સાહિત્ય 5 પ્રકાશનોમાં 16 પુસ્તકોમાં નીચે પ્રમાણે કુલ 5190 પૃષ્ઠોમાં છે	16	05190
1	આગમ સદ્કોસો (Printed) આ સંપુટમાં અમારા કુલ 4 પ્રકાશનો છે, જેના કુલ પાના આશરે 2100 છે		
2	આગમ નામ વ કહા-કોસો (Printed) આ સંપુટમાં અમારું 1 પ્રકાશન છે, જેના કુલ પાના આશરે 210 છે		
3	આગમ સાગર કોષ: (Net) આ સંપુટમાં અમારા કુલ 5 પ્રકાશનો છે, જેના કુલ પાના આશરે 1130 છે		
4	આગમ શબ્દાદિ સંગ્રહ [પ્રાં સં ગું] (Printed) આ સંપુટમાં અમારા કુલ 4 પ્રકાશનો છે, જેના કુલ પાના આશરે 1250 છે		
5	આગમ બૃહત્ નામ કોષ: [પ્રાં સં ગું નામ પરિચય] (Printed) આ સંપુટમાં અમારા કુલ 2 પ્રકાશનો છે, જેના કુલ પાના આશરે 500 છે		
[૫]	આગમ અન્ય સાહિત્ય આગમ અન્ય સાહિત્ય 3 પ્રકાશનોમાં 9 પુસ્તકોમાં કુલ 1590 પૃષ્ઠોમાં છે	10	03220
1	આગમ કથાનુયોગ (Printed) આ સંપુટમાં અમારા કુલ 6 પ્રકાશનો છે, જેના કુલ પાના આશરે 2170 છે		
2	આગમ સંબંધી સાહિત્ય (Printed) આ સંપુટમાં અમારા કુલ 2 પ્રકાશનો છે, જેના કુલ પાના આશરે 870 છે		
3	ઋષિભાષિત સૂત્રાણિ (Printed) આ સંપુટમાં અમારું 1 પ્રકાશન છે, જેના કુલ પાના આશરે 80 છે		
4	આગમિય સૂક્તાવલી (Printed) આ સંપુટમાં અમારું 1 પ્રકાશન છે, જેના કુલ પાના આશરે 100 છે		

મુનિશ્રી દીપરત્નસાગરજીના પ્રકાશનો-4 [603+DVD] 1,36,000
આ પ્રકાશન પૂર્વેના કુલ પ્રકાશનો- 603, તેના કુલ પૃષ્ઠો 1,08,070

[૬]	આગમ અનુક્રમ સાહિત્ય આગમઅનુક્રમસાહિત્ય ૩ પ્રકાશનોમાં ૯ પુસ્તકોમાં નીચે પ્રમાણે કુલ 1590 પૃષ્ઠોમાં છે	9	01590
1	આગમ વિષયાનુક્રમ-મૂલ (Printed) આ સંપુટમાં અમારા કુલ 2 પ્રકાશનો છે, જેના કુલ પાના આશરે 730 છે		
2	આગમ વિષયાનુક્રમ-સટીક (Net) આ સંપુટમાં અમારા કુલ 4 પ્રકાશનો છે, જેના કુલ પાના આશરે 430 છે		
3	આગમ સૂત્ર-ગાથા અનુક્રમ (Net) આ સંપુટમાં અમારા કુલ 3 પ્રકાશનો છે, જેના કુલ પાના આશરે 430 છે		
[૭]	મુનિ દીપરત્નસાગર લિખિત " આગમ સિવાયનું અન્ય સાહિત્ય" આગમેતર સાહિત્ય 12 પ્રકાશનોમાં 84 પુસ્તકોમાં નીચે પ્રમાણે કુલ 9270 પૃષ્ઠોમાં છે	85	09270
1	તત્વાલ્યાસ સાહિત્ય આ સંપુટમાં અમારા કુલ 13 પ્રકાશનો છે, જેના કુલ પાના આશરે 2090 છે		
2	સૂત્રાલ્યાસ સાહિત્ય આ સંપુટમાં અમારા કુલ 6 પ્રકાશનો છે, જેના કુલ પાના આશરે 1480 છે		
3	વ્યાકરણ સાહિત્ય આ સંપુટમાં અમારા કુલ 5 પ્રકાશનો છે, જેના કુલ પાના આશરે 1050 છે		
4	વ્યાખ્યાન સાહિત્ય આ સંપુટમાં અમારા કુલ 4 પ્રકાશનો છે, જેના કુલ પાના આશરે 1220 છે		
5	જિનભક્તિ સાહિત્ય આ સંપુટમાં અમારા કુલ 9 પ્રકાશનો છે, જેના કુલ પાના આશરે 1190 છે		
6	વિધિ સાહિત્ય આ સંપુટમાં અમારા કુલ 4 પ્રકાશનો છે, જેના કુલ પાના આશરે 300 છે		
7	આરાધના સાહિત્ય આ સંપુટમાં અમારા કુલ 3 પ્રકાશનો છે, જેના કુલ પાના આશરે 430 છે		
8	પરિચય સાહિત્ય આ સંપુટમાં અમારા કુલ 4 પ્રકાશનો છે, જેના કુલ પાના આશરે 220 છે		
9	પૂજન સાહિત્ય આ સંપુટમાં અમારા કુલ 2 પ્રકાશનો છે, જેના કુલ પાના આશરે 100 છે		

દીપરત્નસાગરજીના પ્રકાશનો-4 [603+DVD] 1,36,000 આ પ્રકાશન પૂર્વેના કુલ પ્રકાશનો- 603, તેના કુલ પૃષ્ઠો 1,08,070			
10	તીર્થંકર સંક્ષિપ્ત દર્શન આ સંપુટમાં અમારા કુલ 25 પ્રકાશનો છે, જેના કુલ પાના આશરે 680 છે		
11	પ્રકીર્ણ સાહિત્ય આ સંપુટમાં અમારા કુલ 5 પ્રકાશનો છે, જેના કુલ પાના આશરે 290 છે		
12	દીપરત્નસાગરના લઘુશોધ નિબંધ આ સંપુટમાં અમારા કુલ 5 પ્રકાશનો છે, જેના કુલ પાના આશરે 220 છે		
મુનિ દીપરત્નસાગરનું સાહિત્ય			
1	મુનિ દીપરત્નસાગરનું આગમ સાહિત્ય [કુલ પુસ્તક 518] તેના કુલ પાના [98,800]		
2	મુનિ દીપરત્નસાગરનું અન્ય સાહિત્ય [કુલ પુસ્તક 85] તેના કુલ પાના [09,270]		
3	મુનિ દીપરત્નસાગર સંકલિત 'તત્ત્વાર્થસૂત્ર'ની વિશિષ્ટ DVD તેના કુલ પાના [27,930]		
અમારા પ્રકાશનો કુલ ૬૦૩ + વિશિષ્ટ DVD કુલ પાના 1,36,000			
અમારું બધું જ સાહિત્ય on-line પણ ઉપલબ્ધ છે અને 5 DVD માં પણ મળી શકે છે			
વેબ સાઈટ:- (1) www.jainelibrary.org (2) deepratnasagar.in ઇમેલ એડ્રેસ:- jainmunideepratnasagar@gmail.com મોબાઈલ 09825967397			
સંપર્ક:- મુનિશ્રી દીપરત્નસાગરજી મહારાજ સાહેબ "પાર્શ્વ વિહાર", જૈન દેરાસરજી, ફોરેસ્ટ રેસ્ટ હાઉસ સામે, કાલાવડ હાઈવે-ટય Post: - ઠેબા, Dis:-જામનગર, ગુજરાત, India. [Pin- 361120]			

નમો નમો નિમ્મલદંસણસ્સ
બાલ બ્રહ્મચારી શ્રી નેમિનાથાય નમઃ
પૂજ્ય આનન્દ-ક્ષમા-લલિત-સુશીલ-સુધર્મસાગર-ગુરૂભ્યો નમઃ

આગમ- ૫

ભગવતી ભાગ-૨

આગમસૂત્ર ગુજરાતી ભાવાનુવાદ

વેબ સાઈટ:- (1) www.jainelibrary.org (2) deepratnasagar.in
ઇમેલ એડ્રેસ:- jainmunideepratnasagar@gmail.com મોબાઈલ 09825967397